

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

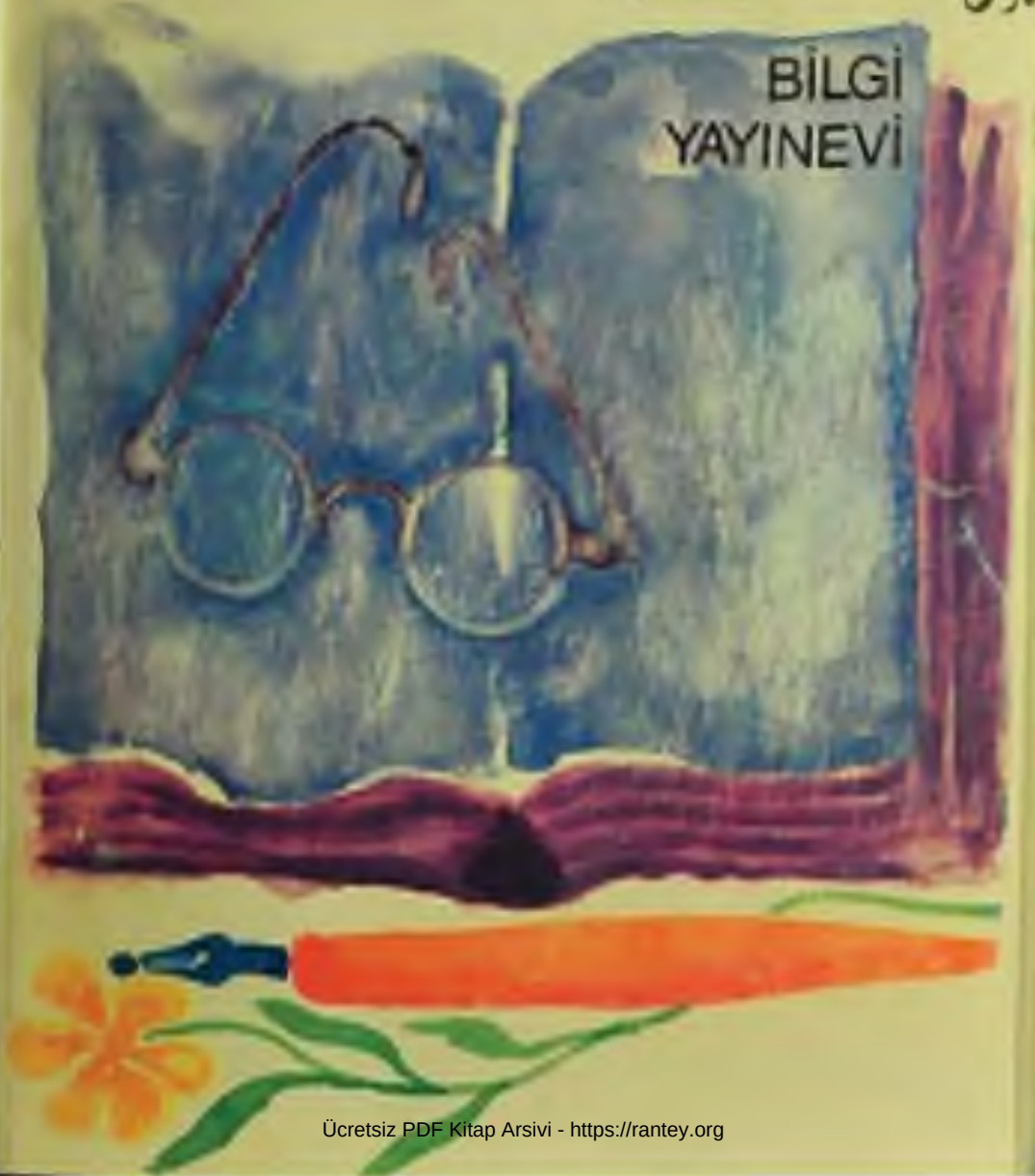
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sairler ve Pazarlar Sözlüğü

Şükran Kurdakul

BİLGİ
YAYINEVİ

BİLGİ YAYINLARI : 178
SÖZLÜK DİZİSİ : 4

Birinci Basım 1971
İkinci Basım
Mart 1973

BİLGİ YAYINEVİ

Gökdelen 8. kat
804. Telf.: 17 80 19
Kızılay - Ankara

Tuneli Hilmi Cad.
94 /B Telf.: 12 81 31
Kavaklıdere - Ankara

Sakarya Caddesi, 8
Telf.: 177403-125067
Yenişehir - Ankara

Babıâli Cad. 19 /2
Telf.: 22 52 01
Cağaloğlu - İstanbul

ŞÜKRAN KURDAKUL

Şairler ve Yazarlar Sözlüğü

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

Yüzyıllar boyunca edebiyat, dil ve düşün alanlarındaki çalışmalarıyle kültürümüze geniş katkıda bulunan şair ve yazarların hayat hikâyelerini, eserlerini toplu olarak sunmayı amaçlayan bu kitabın hazırlanışında, şu ilkeler uygulanmıştır:

Sanatçının yaşamındaki her olayı doğru saptamaya çalışmak; sanatçı kişiliğini açıklayan yargılarda elden geldiğince nesnel davranmak; bunu sağlamak için de eleştirmen ve edebiyat tarihçilerinin yargılarını özetlemek; yazar ve şair üzerinde daha geniş bilgi edinmek isteyenlere baş vuracağı kaynakları göstermek...

Bu amaçlar gözetilerek hazırlanan *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'nın sonuna, ayrıca, günümüze kadar yayımlanmış sanat ve edebiyat dergilerinin geniş bir bibliyografyası da eklenmiştir.

ABASIYANIK, SAİT FAİK

Hikâyeci (1906 - 11 mayıs 1954). Adapazarı'nda doğdu. Bu şehrin Belediye Başkanlığı görevinde bulunan Mehmet Faik beyin oğludur. İlköğrenimini Adapazarı Rehber-i Terakki Mektebi'nde tamamladı. Kurtuluş savaşı sona erince ailesinin İstanbul'a yerleşmesi üzerine İstanbul Erkek Lisesi'ne verildi. 10'ncu sınıfa kadar bu lisede okudu; Bursa Lisesi'ni bitirdi (1928). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki öğrenimini tamamlamadan Fransa'ya gitti (1930). Fransızca öğrenmek amacıyla Grenoble'de Champollion Lisesi'nde okudu. Dönüşünde (1933) babasının isteğiyle ticaret yaptı; yürütemedi. Bir süre Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe grup dersleri okuttu. «Haber» gazetesinde adliye muhabiri olarak çalışması da bir ay sürdü (mayıs 1942). İlk hikâyelerini Bursa Lisesi'nde öğrenciyken yazdığını bir konuşmasında anlatmıştır. 1926 - 28 yıllarında kaleme alınan bu hikâyelerden *İpekli Mendil* («Varlık», 15 nisan 1934), *Zenberek* («Varlık», 29 ekim 1935) yıllarca sonra basıldı. *Uçurtma* («Milliyet» gazetesi, sanat sayfası, 9 aralık 1928), yayımlanan ilk hikâyesidir. || Saîd Faik daha ilk hikâyelerinde ayrı bir kişilik, yeni bir ses ortaya koymuştur. Genellikle çevre ilişkilerinin ağır bastığı bu hikâyelerde geleneksel kuruluşlara sığmayan bir anlatım zenginliği görülür. Kişilerini işlerken gerçeğin kalm çizgilerine kapılmaz pek; yorumunu yapar. Her satırında özgürlüğün ve doğanın adamı olduğu fışkırır gibidir. Henüz sınıf bilinci aşamasına varmayan emekçilerin yaşamından resimler çizdiği zaman da, fukara mahallelerin çocuklarını yansıttığı zaman da gözlemci bir gerçekçilikten çok bir hūmanizmanın beslediği duyarlıklar sezilir. Bu nedenle, sonraki kitaplarında bireysel gibi görünen hikâyelerinde de insana özgü değerleri özümleme olanakları yarattığından, bireyde toplumu yansıtmaya özelliği kazanır. Şehrin gürültüsü, kenar mahalle, fabrikalar, Yüksekaldırım, iyileri, kötüler, emekçisi, emek sömürücüsü, balıkçısı, gazetecisi, sanatçısıyla bütün toplum bu kendine özgü sesin insanca yankılarıyla dolar, taşar. Toplumdaki çelişkiler karşı-

sında başkaldırma ve öfke; kaçma ve yeniklik duyguları gibi çelişik durumlar alır ama «...sanatkârın vazifesi kendi yurdunda işsizlikle, dilencilikle, haksızlıkla, istismarcılıkla mücadeledir» inancından sapmayan hikâyeleriyle yaşadığı yıllara damgasını basar. 1953'te Amerika'daki Mark Twain Cemiyeti'ne üye seçilen Sait Faik'i yeni hikâyemizin ve düzyazımızın en büyük kurucularından sayanlar çoğunluktadır.

Eserleri: *Semaver* (hikâyeler, 1936), *Sarnıç* (hikâyeler (1939), *Şahmerdan* (hikâyeler, 1940), *Medar-ı Maişet Motoru* (roman, 1944, Sıkı Yönetim Mahkemesince toplatıldı. 2 bas. *Birtakım İnsanlar* adıyla, 1952)., *Lüzumsuz Adam* (hikâyeler, 1948), *Mahalle Kahvesi* (hikâyeler, 1950), *Havada Bulut* (hikâyeler, 1951), *Kumpanya* (hikâyeler, 1951), *Havuz Başı* (hikâyeler, 1952), *Son Kuşlar* (hikâyeler, 1952), *Kayıp Aranıyor* (roman 1953), *Şimdi Sevişme Vakti* (şüirler, 1953), *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (hikâyeler, 1954), *Az Şekerli* (hikâyeler, 1954), *Tüneldeki Çocuk* (1955), *Mahkeme Kapısı* (1956). || Ölümünden sonra bütün eserleri Varlık Yayınevi, daha sonra Bilgi Yayınevince bastırıldı (8 cilt, 1970), Sabri Esat Siyavuşgil tarafından seçilip Fransızcaya çevrilen 41 hikâyesi *Un Point sur la Carte* (1962), adıyla Millî Eğitim Bakanlığınca Hollanda'da yayımlandı.

Kaynaklar: «Yenilik» (özel sayı, haziran 1954), Tahir Alangu, *Sait Faik İçin* (1956), Muzaffer Uyguner, *Sait Faik Abasıyanık'ın Hayatı* (1959), S. F. Abasıyanık'ın Hayatı, Sanatı, Eserleri (1964), Fikri Cantürk - Güven Kalafat. «Varlık» (15 ağustos 1963), Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 2, 1965). Ö. F. Toprak, «Yön» (13 mayıs 1966), Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966), Adnan Binyazar, «Türk Dili» (sayı 228, 1970).

ABDULLAH CEVDET

Şair, yazar (1869 - 1932). Arapkir'de doğdu. Babası Tabur imamı Hacı Ömer Efendi'dir. Ortaöğrenimini Elâziz Askerî Rüştîyesi ve Kuleli İdadisi'nde, yükseköğrenimini Askerî Tıbbiye Okulu'nda tamamladı. Yüzbaşı rütbesiyle Gülhane Hastanesi'nde göz hastalıkları ihtisasım sürdürürken Abdülhamid II. yönetimine karşı eylemlerde bulunmaktan ötürü Trablus Merkez Hastanesi göz hekimliği göreviyle İstanbul'dan uzaklaştırıldı (1892). Buradan Fizan'a sürgün edileceğini öğrenince Tunus yoluyla Avrupa'ya kaçtı. Cenevre'ye yerleşerek «Osmanlı» gazetesini çıkardı. Bir süre sonra Viyana Elçiliği hekimliğine atandıysa da sefirle arası açılması üzerine yeniden

kalebentliğe mahkûm edilerek bir yıl kadar Cenevre'de, 5 yıl da Mısır'da yaşadı. İstanbul'a gelerek (1910) Cenevre'de çıkarmaya başladığı «İçtihat» dergisinin yayımını sürdürdü. Mütareke yıllarında ise Sıhhiye Umum Müdürlüğü görevinde bulunduğ, milli mücadele aleyhine eylemler gösteren İngiliz Muhipleri ve Kürt Teali Cemiyetine girdiği söylenmektedir. Politik yaşamı çelişkiler gösteren Abdullah Cevdet yeni yazının ilk savunucularındandır. W. Shakespeare'in *Jül Sezar*, *Hamlet*, *Makbet*, *Kral Lear*, *Antuan* ve *Kleopatra*; Dozy'nin *Essai sur L'Histoire de L'Islamisme* adlı yapıtlarını dilimize çevirmiştir. Şair olarak yaşadığı dönemin gelişmelerine bir katkıda bulunduğu söylenemez.

Başlıca Eserleri: *Fizyolocya-i Tefekkür* (1892), *Fünun ve Felsefe* (1906), *Gizli Figanlar* (şiiirler, 1906), *Kahriyat* (şiiirler, 1906), *Dimağ ve Melekât-ı Akliye'nin Fizyolocya ve Hıfzıssıhhası* (1917), *Cihan-ı İslâm'a dair bir Nazar-ı Tarihi ve Felsefi* (1922), *Karlı Dağdan Ses* (şiiirler, 1931), *Düşünen Musiki* (şiiirler, 1931).

ABDÜLHALİM MEMDUH

Şair ve yazar (1866 - 1905). İstanbul'da doğdu. Hukuk Mektebi'nden ayrılarak Hariciye Nezareti'ne girdi. Bir yandan da «Mizan» gazetesine yazıyordu. Abdülhamid II. yönetiminde gönderildiği sürgün yerinden kaçarak beş yıl kadar Fransa'da yaşadı. Aruz, hece ölçüleriyle yazdığı şiiirlerin yanı sıra edebiyat tarihi üzerine çalışmalar ve çeviriler yaptı. Yaşadığı dönemde önemli hizmeti, Türkçe şiiirlerden meydana getirdiği bir antolojiyi Fransızcaya çevirerek yayımlamasıdır.

Eserleri: *Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye* (1888), *Türk 'Aşk şiiirleri Antolojisi* (*Anthologie de L'Amour* adıyla Fransa'da basıldı, 1905).

ACAROĞLU, TÜRKER

Yazar (1915 →). Bulgaristan'ın Razgrad şehrinde doğdu. İlk ve ortaokulu doğduğu şehirde okudu. Türkiye'ye geldikten sonra Adana Öğretmen Okulu'nu (1937), Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirdi (1940). Bir süre öğretmenlik yaptı. Türkiye'de ve Fransa'da kütüphanecilik dalında uzmanlık öğrenimi gördü. İstanbul'da, Milli Eğitim Bakanlığı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü görevinde (1952).

Başlıca Eserleri: *Çocuk Şiiirleri Antolojisi* (derleme, 1944).

Bulgar Hikâyeleri Antolojisi (çeviri, 1967), *Şair ve Yazarların Hayatları*, (1963, 2. bas. *Şairler ve Yazarlar* adıyla 1967), *Edebî Eserler Sözlüğü* (1965). *Türk Halk Bilgisi ve Halk Edebiyatı üzerine Seçme Yazılar Kaynakçası* (1972).

ADIVAR, A. ADNAN

Yazar, düşün adamı (1881 - 1 temmuz 1955). Gelibolu'da doğdu. Yükseköğrenimini Tıbbiye Mektebi'nde tamamladıktan sonra (1905), Abdülhamid II'nin baskı döneminde yetişen birçok genç aydın gibi Avrupa'ya kaçtı; bir süre Almanya'da kalarak Berlin Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde asistanlık görevinde bulundu. || İkinci Meşrutiyetin ilânı üzerine (1908), yurda dönüşünden kısa süre sonra Tıbbiye Mektebi'ne profesörlük görevine atandı. Hilâliahmer (Kızılay) müfettişi olarak Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. İstanbul'dan milletvekili seçilerek son Osmanlı Meb'usan Meclisi'ne girdi. Mütarekede şair Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura vb. ile birlikte Millî Türk Fırkası'nın kurucuları arasına katıldı. || Eşi romancı Halide Edip'le birlikte Ankara'ya geçti. Milletvekili seçilerek önce Sıhhiye, sonra Dahiliye Vekilliklerinde ve Meclis ikinci Reisliği'nde bulundu Cumhuriyetin ilânından sonra Mustafa Kemal Paşanın siyasal görüşleriyle bağdaşmadığı için muhalefete geçen yakın arkadaşları Rauf Orbay, Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy'la birlikte Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'm kurdu (17 kasım 1924). Programının ikinci maddesinde liberalizme bağlılık ifade edilen bu partinin kapatılmasından kısa bir süre sonra yurt dışına çıkarak uzun yıllar (1926 - 1939) İngiltere'de, Fransa'da yaşadı. Paris Doğu Dilleri Okulu'nda 8 yıl Türkçe öğretmenliği yaptı. Yurda dönünce *İslâm Ansiklopedisi* yazı kurulu başkanlığına atandı, ölümüne kadar bu görevde kaldı.

Eserleri : *Faust Tahlil Tecrübesi* (1939), *Osmanlı Türklerinde İlim* (1940, 1943 - 1970), *Tarih Boyunca İlim ve Din* (iki cilt, 1944 - 1970), *Dur, Düşün* (denemeler, 1950), Ayrıca «Cumhuriyet» gazetesinde ve «Yeni Ufuklar» dergisinde denemeler, düşün yazıları yayımlanmıştır.

ADIVAR, HALİDE EDİP

Romancı (1884 - 9 Ocak 1964). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde tamamladıktan sonra (1901) toplumbilim felsefe ve matematik dersleri alarak yetişti. Uzun yıl-

lar, İstanbul Kız Lisesi, Kız Öğretmen Okulu'nda öğretmenlik, Maarif müfettişliği ve genel müfettişliği görevlerinde bulundu (1903 - 17). Daha sonra İstanbul Darülfünü'nda Garp edebiyatı hocalığına atandı (1918 - 19). II. Meşrutiyet döneminde ulusçuluk akımının dil, tarih ve siyasal alanda en güçlü temsilcisi olan Türk Ocağı'na girdi (1911). Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi, Fuad Köprülü, Mehmet Emin Yurdakul vb. ile birlikte örgütün «Hars ve İlim» kuruluna seçildi (1918). Mondros Mütarekesi koşullarında düşün ve sanat adamlarının çoğunu içine alan kötümserliğe düştü; dönemin A.B.D. başkanı Wilson Prensipleri Cemiyeti'nin kurucuları arasında görev aldı (ocak 1919). || Kurtuluş Savaşı tarihimizin direnç hareketlerinden biri olan Sultanahmet mitinginde ıllî bağımsızlık adına yaptığı ünlü konuşmayla onbinlerce yurtseveri etkileyen yazar ilk örgütlenmeler başlar başlamaz eşiyile birlikte Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'nda çeşitli görevlere katıldı. Daha sonra uzun yıllar (Bk. Adivar, A. Adnan) İngiltere'de yaşadı. Yurda dönünce (1939) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne İngiliz dili ve edebiyatı profesörü oldu (1940 - 1950). 1950 seçimlerinde D. P. listesinden bağımsız aday olarak İstanbul milletvekili seçildi (1950 - 1954). Politikadan ayrılarak kürsüsüne döndü (1955). || Edebiyata Halide Salih imzasıyla «Tanın» gazetesinde yayımladığı hikâyelerle giren yazarın ilk eserlerinin dönemin edebiyat çevrelerinde geniş ilgiyle karşılandığı görülür. Örneğin Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) ilk kitapları üzerinde çözümlemeler yaparken şöyle yazar: «Halide Salih hanım, kuru bir sahraya benzeyen ve her hatvemizde çoraklığı ve kuraklığı ile dizlerimizi büken Türkçe edebiyat lisanında birçok keşifler icad etti... Senelerden, senelerden beri sadeliğe susamış olan lisana, menbaları değilse bile, menbaların yolunu gösterdi...» || *Yeni Turan* (1912) romanına kadar, bireysel konuların dar çerçevesine sıkışırken, Edebiyat-ı Cedide'nin, özellikle Halit Ziya'nın dil geleneğinden kurtulmaya çalışan yazar, bu eseriyle Türkçülük akımını benimsemenin yarattığı yeni bir pencereden bakarak —bu yıllar Türk Ocağı üyesidir—, öz yönünden yeni dönüşümlere açılır, giderek de toplumsal konuları işleme eğilimleri duyar. Daha sonra güçlü bir gözlem gücü kazanarak kendine özgü bir gerçekçi anlayış doğrultusunda *Ateşten Gömlek* (1922), ve *Vurun Kahpeye* (1926) gibi Kurtuluş Savaşı'mızı yansıtan anıt niteliğinde eserler verir (Vedat Günyol). *Sinekli Bakkal* ise (1936), genellikle ifade edildiği

gibi, bu sürecin en güçlü halkasıdır; kendi sanatında olduğu kadar Cumhuriyetten sonraki gerçekçi roman çizgisinde görülen önemli dönemeçlerden biri sayılır.

Eserleri (Hikâye Kitapları): *Harap Mabetler* (1911, 1924, sadeleştirilmiş 3. bas. 1967), *Dağa Çıkan Kurt* (1922 - 1945, 1963); (Romanları): *Seviyye Talip* (1910, 3. bas. 1967), *Raik'in Annesi* (1910, 3. bas. 1967), *Handan* (1912, 9. bas. 1968), *Yeni Turan* (1912, 3. bas. 1967), *Son Eseri* (1912, 3. bas. 1944), *Mevut Hüküm* (1918 - 1968), *Ateşten Gömlek* (1922, 8. bas. 1968. İki kez filme alındı: 1923 - 1949), *Kalb Ağrısı* (1924, 3. bas. 1962), *Vurun Kahpeye* (1926, 3. bas. 1962. İki kez filme alındı: 1949, 1955), *Zeyno'nun Oğlu* (1928, 1943), *Sinekli Bakkal* (1936, C.H.P. Roman Armağanı kazandı. 30. bas. 1972), *Yolpalas Cinayeti* (1937, 1957'de filme alındı), *Tatarcık* (1939, 6. bas. 1968), *Sonsuz Panayır* (1946, 4. bas. 1972), *Döner Ayna* (1954). *Akile Hanım Sokağı* (1958), *Hayat Parçaları* (1963). (Öteki kitapları): *Kenan Çobanları* (oyun 1918, 1968), *Maske ve Ruh* (1945, 1967), *Türkün Ateşle İmtihanı*, (Kurtuluş Savaşı anıları, 1962), *Mor Salkımlı Ev* (çocukluk anıları, 1963, 1967).

Kaynaklar: Baha Dürder, *Halide Edip* (1940), H. Uğuroğlu Barlas, *Halide Edip Adivar*, biyografya-bibliyografya (1963), Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Halide Edip Adivar* (1964), Dr. Fethi Erden, («Türk Yurdu», kışım 1964), Vahit Turhan, Haldun Taner, Türker Acaroğlu, «Yeditepe» (şubat 1964), Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966), Muzaffer Uyguner, *Halide Edip-Adivar* (1968).

ADİL, FİKRET

Yazar (1901 →). İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanisi'nde okudu (1917). Şirket-i Hayriye (1919 - 20), Düyun-i Umumiye (1920 - 22), Muhtelif Mübadele Komisyonu (1929 - 30) ve Anadolu Ajansı (1930 - 36)'ndaki görevlerinden sonra uzun yıllar Türkiye İş Bankası'nda çalıştı (1937). Son işinden emekli oldu (1966). || «Tanin» (1923) gazetesinde başlayan yazarlığına «Cumhuriyet», «Vakit», Fransızca «Akşam», «Yeni İstanbul», «Havadis» gazetelerinde devam eden Fikret Adil, «Artist» (1931) ve «S.E.S» (sanat, edebiyat, sosyoloji 1939) dergilerini çıkardı. Ankara Devlet ve Şehir Tiyatrolarınca sahneye konulan onu aşkın oyun çevirdi. Sanat yazılarını «Ağaç», «Ses», (1936 - 1942), «Yücel» ve özellikle «Yeditepe» dergilerinde (1950 - 1970) yayımladı.

Başlıca Eserleri : *Asmalımesçit* 74 (hikâyeler, anılar, 1933 -

1954), *Intermezzo* (hikâyeler, anılar, 1955), *Beyaz Yollar, Mavi Deniz* (gezi notları, 1959).

AGÂH EFENDİ

Gazeteci (1832 - 1885). İstanbul'da doğdu. Tıbbiye Mektebi'nin hazırlık sınıflarında yedi yıl okuduktan sonra Tercüme Odası'na girdi. Paris Elçiliği kâtipliği, Rumeli Ordusu başmütercimliği (1855) görevlerinde bulundu. Şinasi ile birlikte ilk özel gazete sayılan «Tercüman-ı Ahval»i yayımladı (21 ekim 1860). Divan-ı Muhasebat (Sayıştay) üyeliği, Posta Nazırlığı yaptı. Tarihimizde ilk kez posta pulu çıkararak kullanımını sağladı. Özgürlük mücadelesine katılan belli başlı aydınlar arasında olduğundan görevinden uzaklaştırılınca Fransa'ya kaçtı (31 mayıs 1867). Orada Ali Suavi, Namık Kemal, Ziya Paşa vb. ile birlikte Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin yöneticileri arasına katıldı. Bağışlanarak yurda dönünce (1871) İzmir Mutasarrıflığı ve Şuray-ı Devlet (Danıştay) üyeliği görevlerinde bulundu. Abdülhamid II'nin tahta çıkması üzerine Bursa ve Ankara'da uzun süre sürgün tutuldu (1878 - 84). Yeniden bağışlanarak Rodos, Midilli mutasarrıflıklarına gönderildi. Atina Büyükelçisiyken öldü. Mezarı İstanbul'dadır.

Kaynaklar: Server İskit, *Tercüman-ı Ahval ve Agâh Efendi* (1937).

AGÂH PAŞA

Divan şairlerinden (? - 1906). Trabzon'da doğdu. Deniz askeri olarak Bahriye'ye katıldı, gemi hocalığına yükseldi. Alay Kâtibi, Kumandan ve Beylerbeyi oldu. Tasavvufa bağlı, tekniği ustaca kullanan divan şiir geleneğinin son şairlerinden biridir.

AĞAOĞLU, ADALET

Oyun yazarı (1929 →). Nallıhan'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde, yükseköğrenimini Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1950). Ankara Radyosunda dramaturgluk, TRT'de program uzmanlığı görevlerinde bulundu.

Basılan Oyunları: *Evcilik Oyunu* (1964), *Çatıdaki Çatlak ve Sınırlarda Aşk*, (1969), *Tombala* («Türk Dili» dergisi, haziran 1967), *Bir Kahramanın Ölümü* («Türk Dili» dergisi, temmuz 1969).

AĞAOĞLU, SAMET

Yazar, hikâyeci (1909 →). Kafkasya'da doğdu. İkinci Meşrutiyet döneminin tanınmış düşün adamlarından Ağaoğlu Ahmet Beyin oğludur. Ortaöğrenimini Ankara Lisesi'nde, yükseköğrenimini Hukuk Fakültesi'nde tamamladıktan sonra (1930) bir yıl kadar Almanya'da ekonomi okudu. Yurda dönünce Ekonomi ve Ticaret Bakanlıklarında görev aldı (1933 - 1946). Daha sonra DP. saflarında yönetici olarak siyasal hayata atıldı, milletvekili (1950 - 60), bir iki kez de bakan oldu. 27 Mayıs 1960'dan sonra uzun süre Yassıada'da tutuklu kaldı, yargılanarak hüküm giydi. Öteki DP. yöneticileri ve milletvekilleriyle birlikte affa uğradı. || Hikâyelerinde genellikle, sınır sistemleri zayıf, aşırı iç sıkıntıları, olmayacak korkular içinde bulunan ender rastlanır kişileri işlemek isteyen Ağaoğlu, çoğu kez ifade edildiği gibi Dostoyevski'nin etki alanında kalmıştır.

Başlıca Eserleri: *Kuvayı Milliye Ruhu* (inceleme, 1944, 3. bas. 1964), *Strassburg Hâtıraları* (hikâyeler, 1945, 1966), *Zürriyet* (hikâyeler, 1950), *Öğretmen Gafur* (hikâyeler, 1953), *Büyük Aile* (hikâyeler, 1957), *Babamın Arkadaşları* (1958, 1969), *Hücredeki Adam* (hikâyeler, 1964), *Katırın Ölümü* (hikâyeler, 1965), *Arkadaşım Menderes* (anılar, 1968).

Kaynaklar: Muhtar Körükçü «Varlık», (1 temmuz 1950, 1 mart 1957, 1 ağustos 1957), Rauf Mutluay («Yelken», kasım 1959), Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 2, 1965).

AĞAOĞLU, TEKTAŞ

Yazar (1934 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Atatürk Lisesi'nde (1951), yükseköğrenimini İngiltere'de Oxford Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1956). Dönüşünde, kardeşi M. Kemal Ağaoğlu ile birlikte kurdukları Ağaoğlu Yayınevi'nde çalıştı (1961 - 71). || Yetiştirdiği yıllar «Varlık» dergisinde yayımladığı hikâyelerle adını duyuran Ağaoğlu, sonra çeviriye, politik yazılara yöneldi. Bu tür yazıları «Ant», «Cumhuriyet», «Yeni Ortam» dergi ve gazetelerinde yayımladı (1968 - 72). Çevirdiği yazarlar arasında Şolohov, Marx, Yevtuçenko anılabilir. *Ölümden Hayata* (1956) adlı hikâye kitabı var.

ÂHİ

Divan şairi (? - 1517). Niğbolu'da doğdu. İstanbul'da ye-

tişti; uzun yıllar sıkıntı içinde yaşadktan sonra müderrislik görevine getirildi. || Latifi tezkiresinde kişiliğinden övgü ile bahsedilen Âhi, gazellerinde divan şiirinin yapısal özellikleri içinde oldukça açık ve tamlamalardan kaçınan bir dil uygulayabilmiştir. Basılmamış bir divanı vardır.

AHMED ARİF

Şair (21 nisan 1925 →). Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Diyarbakır Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Felsefe Bölümü'nde okurken Ceza Yasası'nın 141. maddesine aykırı eylemde bulunma savıyla iki kez (1950), (1952 - 53) tutuklandığından öğrenimini bitirme olanağını bulamadı. Cezaevi'nden çıkınca çeşitli Ankara gazetelerinde düzelticilik, sekreterlik yaparak yaşamını sürdürdü.

|| «İnkılâpçı Gençlik», «Meydan», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yeryüzü», «Beraber», «Yeni Ufuklar» (1944 - 1955) dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı. Toplumcu gerçekçi akım içinde, Nâzım Hikmet estetiğiyle uzak yakın ilintisi olmayan yeni bir şiir kurdu. Kendi deyişiyle «canlı elvan ve gürül gürül halk dilinin türkûleri, ağıtları, masallarıyla beslendi», dünya görüşünün belirlediği düşünceyle, yaşamından gelen duyarlıkları, kimi öfkeli, vurucu; kimi de dağların el değmemiş çiçeklerindeki renkler kadar nazlı, gülümser, dizelerle işledi. Doğal bir coşkunun zorunlu bıraktığı uyumlarla yüksek sesle okunur bir şiir kurdu. «...imge konusunda yaptığı sıçramalarla bugünkü şiiri hazırlayanlardan biri» olarak göründü (Cemal Süreya).

Eserleri: *Hasretinden Prangalar Eskittim* (1968, 1971).

Kaynaklar: Muzaffer Erdost («Türk Solu», 15 ocak 1967), Mustafa Öneş («Yeni Dergi», mart 1969), Cemal Süreya («Papirüs», ocak 1969), «Ankara Birliği Dergisi» (mart 1970).

AHMEDÎ

Divan şairi (1334 - 1413). Asıl adı Taceddin İbrahim'dir. İlk gençliğinde Anadolu'da (Kütahya'da sanılıyor) yetişti. Mısır'a giderek dönemin ünlü eğitim kurumlarında Şeyh Ekmeleddin'in öğrencisi oldu. Dönüşünde Germiyan beylerinden Süleyman Şah'tan yakınlık gördü; bir süre Kütahya'da yaşadı. Bayezit I'ın oğlu Süleyman I'ın Anadolu'ya geçip egemenliğini, kabul ettirdiği yıllarda (1403 - 10) Bursa'ya yerleşerek şair Ahmedî Dâî ile birlikte padişahın çevresinde bulundu. Süleyman I'ın ölümünden sonrak şehzadeler arasındaki kavga yıllarını

(1410 - 13) Amasya'da geçirdi; orada divan kâtipliği görevindeyken öldü.

Eserleri: *İskender-nâme*. Büyük İskender'i konu alan 8250 beyitlik mesnevi. Eserin sonunda İran'daki geleneğe uyularak Osmanlı tarihi üzerine vekayinâme niteliğinde bir bölüm vardır. *Cemşid ü Hurşit*. Konusu bir aşk hikâyesi olan 5 bin beyitlik bir mesnevi. Ayrıca *Tarvih al-arvah* adlı 10.000 beyitlik başka bir mesnevisiyle sözlük biçiminde yazılan Farsça *Mirkatü'l Edep*'i vardır.

Kaynaklar: Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu: *Şair ve Hekim Ahmedî - Hayatı ve Eserleri* («İst. Tıp. Fak. Mecmuası», cilt XVI, sayı 3, 4 - 1954).

AHMET CEVDET PAŞA

Tarihçi (1822 - 25 Mayıs 1895). Bulgaristan'ın Lofça kasabasında doğdu. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde yaptıktan sonra İstanbul'a geldi; medrese öğrenimini sürdürürken Murat Molla Tekkesinde Farsça, Hendesehane'de matematik ve kozmografya dersleri aldı, Fransızca öğrendi (1839 - 45). Kısa süre kadılık ve müderrislik yaptıktan sonra Maarif Meclisi üyeliği, Darülmuallimin (Öğretmen Okulu) müdürlüğü (1850), Encümen-i Dâniş üyeliği (1851), Vak'anüvislik (1855), Meclis-i Âli-i Tanzimat üyeliği ve Arazi Komisyonu Reisliği (1857) görevlerinde bulundu. 1865'ten sonra Vezir rütbesiyle Halep, Bursa, Maraş, Yanya valiliklerine gönderildi. Birkaç kez Adliye, Maarif, Evkaf nazırlıkları yaptı. Devlet Şûrası Başkan yardımcılığına seçildi. Bir hafta kadar da Nazırlar Heyeti Başkanlığına getirildi. || 1855'te Vak'anüvislik görevi verilen Cevdet Paşa, imparatorluğun 1774 - 1825 yılları arasında yaşadığı olayları kaleme alırken Montesquieu (1689 - 1755), Michelet (1798 - 1874) gibi Fransız tarihçilerinin getirdikleri yöntemleri uygulama çabası göstermiştir. Yalnız gözlemlerle yetinmeyerek, olayların hem doğrusunu araştırmış, hem nedenleri ve sonuçları üzerinde değerlendirmeler, karşılaştırmalar yaparak sentezci tarih anlayışına doğru önemli adımlar atmıştır. Eserinin giriş bölümünde İmparatorluğun yükseliş, duraklama ve çöküş dönemlerinde dayandığı sınıf ve tabakaların durumlarını incelemesi, ilgi düşükçe Avrupa devletlerinin birbirleriyle olan ilişkilerini söz konusu etmesi tarih anlayışının yenilikçi yönleridir. Öte yandan Fuat Paşa ile birlikte yazdığı *Kavaid-i Osmaniye* ile Agâh Sırrı Levant'in belirttiği gibi, geleneksel dil yapısını kırmayı düşünmeden

Osmanlı dilinin kurallarını saptayarak Türkçe, Arapça ve Farsçadan oluşmuş üç yönlü bir dilbilgisi meydana getirmiştir.

Başlıca Eserleri: *Kavaid-i Osmaniye* (1851; sadeleşmiş basımı *Kavaid-i Türkiye* adıyla 1873), *Belâgat-i Osmaniye* (Osmanlı Edebiyatı Bilgileri, 1881), *Tarih-i Cevdet* (12 cilt, 1854 - 1885), *Kıyas-ı Enbiya* (Peygamberler Tarihi, 12 cilt, 1874 - 1888), *Kırım ve Kafkas Tarihçesi* (2 bas. 1889 - 1890).

Kaynaklar: Fatma Aliye, *Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı*, 1901; M. Şakir Ülkütaşır, *Ahmet Cevdet Paşa, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri* (1945); Prof. Ebülulâ Mardin, *Medenî Hukuk Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa* (1946, 1948); Ahmet Hamdi Tanpınar, *Cevdet Paşa Hakkında Düşünceler* («İstanbul Dergisi» 14, 15, 16. sayılar, 15 haziran - 15 temmuz 1945).

AHMET DÂİ

XIV., XV. yüzyıl divan şairi (? - ?). Bayezid I., (1389 - 1402) oğlu Süleyman'ın Edirne'deki emirliği sırasında (1402 - 10) çevresine aldığı bilgin ve şairlerin en ünlülerinden sayılır. Murat II. (1421 - 1451)'ye hocalık ettiği, kadılıklarda bulunduğu da söylenir. Hafız-î İsfahani'den çevirdiği *Kitab-üş-şifa fi ahâdis-il Mustafa* adlı eseri tıp alanında da çalıştığını gösterir. *Ukud-ül cevahir* adını verdiği küçük manzum sözlüğü, Türkçe ve Farsça divanları vardır. En önemli eseri *Çeng-nâme* mesnevi biçiminde yazılmıştır. Anadolu Türkçesini yazı diline uygulama çabasıyla döneminin dil beğenisini aştığı söylenir.

Kaynaklar: Prof. İsmail Hikmet Ertaylan, *Ahmed-i Dâî, Hayatı ve Eserleri* (1952).

AHMET FAKİH

XII. yüzyıl tasavvuf şairi (? - ?). Yaşamı üzerine kesin bilgi yoktur. Konya'da bulunan mezar taşından 1221'de öldüğü anlaşılmıştır (Abdülbaki Gölpınarlı). Mevlânâ'nın babası Muhammed Bahaeddin Veled'in (ölm. 12 ocak 1231) müritliğini yaptığı bilinmektedir. 87 beyitlik *Çarhnâme* adlı kasidesinde aruz ölçüsü kullandığı halde Anadolu Türkçesiyle yazması halk arasında da okunmasını sağlamıştır. Tasavvuf ilkelerini yansıtan bu eseriyle Seyyat Hamza'yı etkilediği söylenir.

AHMET HAŞİM

Şair (1884 - 4 haziran 1933) Bağdat'da doğdu. Fizan Mutasarrıfı Arif Hikmet Beyin oğludur. 12 yaşlarında annesinin ölümü üzerine babasıyla birlikte İstanbul'a geldi. Bir yıl kadar Nümu-

ne-i Terakki Mektebi'nde okudu; sonra Mekteb-i Sultani'ye (Galatasaray) geçti (1896). Ortaöğrenimini bu okulda tamamladı (1906). Kısa süre Tütün Reji İdaresi'nde çalıştıktan sonra Maliye Nezareti'nde mütercimlik görevinde bulundu (1912 - 14). Dört savaş yılını yedek subay olarak ordu saflarında geçirdi. Yeniden sivil hayata dönünce iki yıl kadar işsiz kaldı; ancak 1920'de Güzel Sanatlar Akademisi'nde estetik öğretmenliğine atandı. Son görevleri, Düyun-i Umumiye İdaresi'nde, Osmanlı Bankası'nda memurluk, «Akşam» gazetesinde fıkra yazarlığıdır. || Haşim'in, Hâmit ve Fikret etkisinde görünen gençlik şiirleri «Mecmua-i Edebiye» (ilk şiiri «*Hayal-i Aşkım*», 1900), «Âşîyan», «Musavver Muhit» (1909) dergilerinde çıktı. Kişiliğini bulduğu yıllarda Fecr-i Âti topluluğuna katılarak, öteki şair ve yazarlarla birlikte «Servet-i Fünun»da (1909 - 12) «Resimli Kitap», «Rebap» (1912) dergilerinde yazdı. Daha sonra «Dergâh»ta toplanan sanatçılar arasına katıldı (1921 - 22). Bu derginin ilk sayısında «*Bir Günün Sonunda Arzu*» şiiriyle göründü. Aynı yıl yayımladığı *Göl Saatleri* (1921) kitabını Abdülhak Şinasi, Nurullah Ata (Ataç) «Yarın» ve «Dergâh» dergilerinde övgüyle karşıladılar. || *Göl Saatleri*'nde topladığı şiirlerde dilini oldukça sadeleştirmiş (bkz. Yurdakul, Mehmet Emin), kullandığı aruz ölçüsü içinde yeni teknik olanaklar aramaya başlamıştı. Asıl gücünü ortaya koyan şiirleri bu yılların ürünüdür. Dize (mısra) kurmadaki ustalığı, aruz ölçüsüyle sınırlanmayan ses değişimleri, sözcüklerin seçimindeki yerli yerindelik, iç uyumlar yaratmadaki başarıları; değişik buluşları, doğaya bakışı kendisinden sonra gelen kuşakları etkileyen özellikler arasında sayılabilir. Şiirinde sağladığı bu yenilikler, Haşim'in 20. yüzyıl şiirimizin ilk önemli aşamalarından biri olarak kabul edilmesine yol açmıştır. || Ne var ki *Piyale* önsözünde şiirin iç yapı özellikleri konusunda görüşlerini belirtirken şöyle açıklamalar vardır: «Şiirin dili anlaşılmaktan çok, duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden çok musikiye yakın aracı bir dildir. Şiirde her şeyden evvel, ehemmiyeti olan kelimelerin manâsı değil, cümledeki telâffuz kıymetidir. Şiirde bazı kısımların şüphe ve müphemiyette kalması bir hata ve kusur teşkil etmek şöyle dursun, bil'akis şiirin bediiyeti nokta-i nazarından elzemdir.» || Görüldüğü gibi bu düşünceler, Haşim'in bağlı bulunduğu sembolizm akımıyla birlikte, zaman içinde özgünlüğünü yitirmiş düşüncelerdir. Değişik özlerin, değişik biçim güzellikleriy-

le kaynaştığı, insansal değerleri özümleme çabasında büyük aşamalara ulaşan savaş sonrası şiir anlayışları karşısında Haşim de çağ dışı kalan eski bir teknik ustası durumuna düşmüştür.

Eserleri: *Göl Saatleri* (şiirler, 1921), *Piyale* (şiirler, 1926, 1928), *Gurabâhâne-i Laklakan* (fıkralar, 1928), *Bize Göre* (fıkralar, 1928, 1960), *Frankfurt Seyahatnamesi* (1933, 1947).

Kaynaklar: Yakup Kadri, *Ahmet Haşim* (1934); Suut Kemal Yetkin, *Ahmet Haşim ve Sembolizm* (1938); Şerif Hulûsi, *Ahmet Haşim, Hayatı, Sanatı ve Seçilmiş Şiirleri* (1947, 1967); Abdülhak Şinasi Hisar, *Ahmet Haşim, Şiiri ve Hayatı* (1962); Asım Bezirci, *Ahmet Haşim* (1967, 1972); Fevziye Abdullah Tansel'in Ahmet Haşim'in Bilinmeyen Şiirleri adlı yazısı, «Türk Kültürü» (aralık 1971).

AHMET HİKMET (MÜFTÜOĞLU)

Yazar, hikâyeci (1870 - 19 Mayıs 1927). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde tamamladı (1888). Hariciye Nezareti'ne girerek Poti, Pire, Marsilya, Kerç konsolosluklarında (1888 - 1895), Nezaret Umur-i Şehbenderiye kalemi mümeyyizliği görevlerinde bulundu (1895 - 1908). Uzun süre Galatasaray'daki edebiyat öğretmenliğinden sonra Darülfünun Alman ve Fransız edebiyatları müderrisliğine atandı (1910 - 12). Balkan ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında Peşte'de başkonsolosluk yaptı (1912 - 18). Bir süre de Peşte, Viyana ve Berlin'de dışişlerine bağlı komisyon başkanlığında bulundu. Cumhuriyetten sonra kısa süre Halifelik Başmabeyinciliği, Hariciye Vekâleti, Umur-i Şehbenderiye ve Ticariye Müdürlüğü ve müsteşarlığı yaptı (1924 - 26). Son görevi Anadolu Bağdat demiryolları İdare Meclisi üyeliğidir. || «Hazine-i Fünun» (ilk hikâyesi «*Tevcih-i Vecih*», 1893) ve «*Servet-i Fünun*» (1895'ten sonra) dergilerinde yayımladığı hikâyelerle tanındı. Bu dönemde «şairane» betimlemelere aşırı eğilim duydu; yabancı sözcüklerle süslü üsluba özenen Edebiyat-ı Cedide'nin öteki yazarlarından ayrı bir özellik göstermedi. Cevdet Kudret'in belirttiği gibi «mensur şiir» havası taşıyan bu hikâyelerde doğa ve kişi betimlemeleri, olay, ruh hallerinin anlatılması söz kalabalığı arasında arka planda kaldı. || İkinci Meşrutiyet'ten sonra Ulusal Edebiyat akımının amaçlarını benimseyerek, «Türk Yurdu» dergisinde yazdı. «*İnkılab-ı Lisan*» adlı yazısında, Cenab Şehabettin gibi, «*Servet-i Fünun*» anlayışında ısrar eden eski arkadaşlarının görüşlerine karşı dilde özleşme ilkelerini savundu. Nevarki, bu döneminde de yazdığı hikâyelerde isim ve sıfat tamlamalarından

temizlediği dilini bu kez de hiç alışılmamış öz Türkçe sözcüklerle bezeyerek gene süslü anlatım merakından kurtulamadı.

Eserleri: *Hâristan ve Gûlistan* (hikâyeler, 1901, 3. bas. 1969), *Gönül Hanım* (roman, «Tasvir-i Efkâr» gazetesinde tefrika edildi. 1. 2. 1920 - 20. 3. 1920), *Çağlayanlar* (hikâyeler, 1922, son bas. 1968).

Kaynaklar: Fethi Tevetoğlu, *Büyük Türkçü, Müftüoğlu Ahmet Hikmet* (1951); Hikmet Dizdaroğlu, *Müftüoğlu Ahmet Hikmet* (1964); Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, 2. bas. 1971).

AHMET MİTHAT

Romancı (1844 - 28 aralık 1912). İstanbul'da doğdu. Küçük yaşta, babasının ölümü üzerine bir aktarın yanına çırak verildi. Bir süre sonra üvey ağabeyinin bulunduğu Vidin'e gönderildi. Orada ilköğrenimine başladı (1853). Ağabeyi, görevi gereği İstanbul'a dönünce, Tophane Sıbyan Mektebi'ne girdi (1859); Niş'e atanınca da Niş Rüştîyesi'nde okuma fırsatı bularak ortaöğrenimini tamamladı (1863). Tuna Vilâyeti Mektubî Kalemi'nde memuriyete başladı. Doğu kültürü üzerindeki çalışmalarıyla birlikte Fransızca dersi aldığı bu yıllar, bir yandan da «Tuna» gazetesinde yazılar yayımlıyordu. Bu yazılarıyla Tuna Valisi olan Mithat Paşanın ilgisini kazandı, Sandık Eminliği görevine getirildi. Paşa Bağdat Valiliği'ne atanınca onu da birlikte götürdü (1869). Orada Vilâyete bağlı «Zevra» adlı gazetenin yayımını sürdürürken ilk kitapları olan *Hace-i Evvel* ile *Kıssadan Hisse*'yi çıkardı. Ağabeyinin ölümü üzerine ailesini geçindirebilmek amacıyla İstanbul'a geldi (1871). Evinde küçük bir basımevi kurarak gazeteciliğe, yayımcılığa başladı. Bir yandan da «Ceride-i Askeriyye» ve «Basiret» gazetelerine makaleler yazıyordu. «Dağarcık», «Kırk Anbar» dergileriyle «Devir» ve «Bedir» gazetelerini bu yıllarda yayımlamıştır (1873 - 76). || Abdülaziz'in Meşrutiyet yönetimini benimseyen aydınları çeşitli baskı yöntemleriyle sindirmek istediği bu yıllarda, o da «Dağarcık»ta yayımlanan bir yazısından ötürü Rodos'a sürgün edildi (1873 - 76). Meşrutiyetin ilânıyla İstanbul'a döndükten bir süre sonra da tahta çıkan Abdülhamid II.'yi kuşkulandıracak hareketlerden uzak kaldı. Giderek, bu padişahın 33 yıl süren döneminde «Takvim-i Vekayi» ve Matbaa-i Âmire Müdürlüğü (1877), Karantina Başkâtipliği (1885), Meclis-i Umur-i Sıhhiye İkinci Reisliği (1895) görevlerinde bulundu, «Tercüman-ı Hakkat» gazetesini çıkarmaya başladı (27 haziran 1878). İkinci Meş-

rutiyet'ten sonra da İstanbul Kız Muallim Mektebi'nde ve Darülfünun'da tarih ve felsefe öğretmenliği yaptı (1908 - 1912).

¶ Roman türündeki ilk çalışmalara Rodos'ta sürgün bulunduğu yıllarda başlayan Ahmet Mithat, 1874 - 1908 yılları arasında her türe örnek gösterilebilecek olan 28 roman yazmıştır. Serüven (*Hasan Mellah*), gezi (*Âcâib-i Âlem*), korku (*Çengi*), Tarih (*Arnavutlar-Solyotlar*) bunlar arasındadır. Ayrıca duygusal (*Yeryüzünde Bir Melek*) ve gerçekçi (*Henüz 17 Yaşında*) romanları da vardır. ¶ Dil konusunda «Bir kelimenin Türkçesi, fakat maruf olan Türkçesi varsa, onun yerine Arapça ve Acemce bir söz kullanılmasa, lisanımızın sadeliği bir kat daha artar...» biçiminde görüşler ileri sürdüğü halde, yine de sadeleşme amacına uygun bir yazı dili kuramamış, genellikle ifade edildiği gibi, anlatım yönünden orta bir güzellik çizgisine ulaşmıştır. Kimi romanında betimlemelerde, kimi romanında gerçek yaşamdan yansıttığı tiplerin çiziminde, diyalogların kuruluşunda belli bir başarı göstermişse de hiç bir romanında öz ve biçim yönlerinden ortalama bir düzeyi tutturamamıştır (Cevdet Kudret). Yaşamı boyunca matematik, fizik, kimya, ekonomi, felsefe, tarih, hukuk ve eğitim üzerine yüzlerce makale yazan, çeviriler yapan yazarın, kendine özgü kişiliğiyle halkın okuma alışkanlığı kazanmasında büyük işlevi vardır.

Başlıca Eserleri: *Kıssadan Hisse* (hikâye, 1870/71), *Durûb-i Emsâl-i Osmaniyye Hikemiyyâtının Ahkâmını Tasvir* (1874/75) (Roman): *Hasan Mellâh* —yahut— *Sır İçinde Esrar*, (1874/75), *Hüseyin Fellâh* (1874/75), *Dünyaya İkinci Geliş* —yahut— *İstanbul'da Neler Olmuş* (1874/75), *Felâh Bey ile Rakım Efendi* (1875, 1966 [basıma hazırlayan Sacit Erkan]), *Karı Koca Masalı* (1875), *Paris'te Bir Türk* (1876), *Süleyman Musulî* (1877, *Musullu Süleyman* adıyla günümüz Türkçesine aktarılmış bas. 1971), *Çengi* (1877), *Yeryüzünde Bir Melek* (1878/79), *Henüz On Yedi Yaşında* (1880/81, 1949 [basıma hazırlayan Hakkı Tarık Us]), *Karnaval* (1880/81), *Vahi* (1881/82), *Acâib-i Âlem* (1881/82), *Dürdane Hanım* (1881/82; 1948 [basıma hazırlayan Hakkı Tarık Us]), *Cellât* (1884), *Esrar-ı Cinâyât* (1883/84), *Hayret* (1884/85), *Haydut Montari* (1887), *Arnavutlar-Solyotlar* (1887 - 1888), *Demir Bey* —yahut— *İnkışaf-i Esrar* (1887 - 1888), *Gürcü Kızı Yahut İntikam* (1888 - 1889), *Müşâhedât* (1890 - 91), *Papazdaki Esrar* (1890 - 91), *Hayal ve Hakikat* (1891 - 1892), *Ahmet Metin ve Şirzad* (1891 - 1892), *Taaffüf*

(1895 - 1896), *Gönüllü* (1896 - 1897), *Eski Mektuplar* (1897 - 1898), *Jön Türk* (1908).

Kaynaklar: Mustafa Baydar, *Ahmet Mithat* (1954); Cevdet Kudret, *Ahmet Mithat* (1962).

AHMET NAİM (ÇILADIR)

Hikâyeci (1904 - 24 nisan 1967), İstanbul'da doğdu. Eyüpsultan Reşadiye İlkokulu'nda okudu. Yaşamını sürdürmek için öğrenim çağında çalışmaya başladı. Çeşitli beden işleri arasında kendi kendini yetiştirme istemini yitirmeden ayakta kalmasını bildi. Askerliğinden sonra Zonguldak Ticaret Odası'na memur olarak girdi. Daha sonra Ereğli Kömür İşletmesi'nde çalıştı. İstatistik servisi şefi oldu. Son görevinden emekliye ayrıldı (1957).

|| «Yedigün», «Yurt ve Dünya», «Doğu» (Zonguldak) dergilerinde hikâyelerinin çıktığı yıllar ilgiyle izlenen Ahmet Naim, ölümünden sonra yayımlanan kitaplarıyla kömür bölgesi Zonguldak ve çevresinin insanını katıksız, doğal yaşantısı ile yansıtan başarılı bir sanatçı olarak (Adnan Binyazar) kabul edildi. *Define*, *Uzun Mehmet* adlı iki oyunu, *Bir Müstemlekenin Tarihi* ve *Zonguldak Kömür Havzası* adında iki inceleme kitabı da var.

Hikâye Kitapları: *Kuduz Düşünü* (1968), *Bir Yudum Soluk* (1971).

Kaynaklar: («Yeditepe», haziran 1967); Ahmet Köksal, («Papirüs», mayıs 1968); Mehmet Ergün, («Güney», mart 1972); «Çığ»(sayı 3, 1972)

AHMET PAŞA

Divan şairi (? - 1497). Bursalı Kazasker Velîyüddin Efendinin oğludur. Çocukluğunda güçlü bir öğrenim görerek ilmiyye sınıfına geçti, müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulundu. Fatih Sultan Mehmet'in sevgisini kazanarak vezir rütbesi aldı (1451). Bir süre sonra gözden düşünce kapatıldığı zindandan padişaha sunduğu Kaside'nin hoşla gitmesiyle ölümünden kurtularak mütevellilikle Bursa'ya gönderildi. Bayezit II. döneminde getirildiği (1481) Sancak Beyliği görevindeyken öldü. || Ahmet Paşa, kimi araştırmacılar tarafından divan şiirine getirdiği olanaklar ve kusursuz, uyumlu söyleyişi göz önünde tutularak Baki'ye kadar süren döneme damgasını vuran bir şair olarak kabul edilmiştir. Nevarkî, bu görüşlerin karşısında, Abdülbaki Gölpınarlı gibi, Lâtîfî'nin Ahmet Paşa üzerindeki «İran

şairlerinden aldığı mazmunları Türkçe sözlerden elbise giydirip her anlamı Türk güzeli biçiminde gösteren bir yakıştırmacı» olduğu kanısını paylaşanlar da vardır. Nurullah Ataç ise, İran'ın en büyük şairlerinden esinlenerek «Türkçenin zevkine uygun yeni bir dil kurduğu, büyük şairlerle düşe kalka dil zevki edindiği» görüşündedir. Divanı basılmıştır (haz. Prof. Ali Nihat Tarlan, 1966).

Kaynaklar: Gölpınarlı, *Divan Şiiri XV - XVI'ncı Yüzyıl*, 1954, Ataç, *Karalama Defteri*, s. 51, 1952).

AHMET RASİM

Yazar (1864 - 21 eylül 1932). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini Darüşşafaka'da tamamladıktan sonra Posta Telgraf Nezaret'i'ne memur olarak girdi (1883). Bir yandan da günlük gazetelere yazılar yazıyordu. Daha sonra basındaki çalışmalarıyla yaşamını sürdürmeye başladı. Cumhuriyetten sonra İstanbul'dan milletvekili seçilerek bir dönem parlamentoya girdi (1927 - 1932).

|| İlk İslâm tarihi üzerine araştırma yazıları ve küçük okul kitapları yayımlamıştı. İkinci Meşrutiyetten sonra (1910 - 1912) dört ciltlik bir eserle (*Resimli ve Haritalı Tarih-i Osmanî*) büyük ün kazandı. Değişik türlerdeki 40'a varan eserleri arasında eski İstanbul yaşamını yansıtan kitapları günümüzde de okunmaktadır.

Başlıca Eserleri: *Fuhş-i Atik* (1922, 1958), *Falaka* (1927, 1954) *Ramazan Sohbetleri* (1913, 1967).

Kaynaklar: Suat Hızarcı, *Ahmet Rasim*, 1953; Agâh Sırrı Levent, *Ahmet Rasim* (1965).

AHMET REFİK (ALTINAY)

Tarihçi (1880 - 1937). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kuleli İdadisi'nde, yükseköğrenimini Harbiye Mektebi'nde tamamladı. Askerî Rüştîye'de coğrafya, Harbiye Mektebi'nde Fransızca ve tarih öğretmenliği yaptı (1902). Balkan savaşı sonlarında emekliye ayrıldığı halde, Birinci Dünya Savaşı'nda yüzbaşı olarak çeşitli görevlerde bulundu. Mütarekede (1918) Darülfünun Tarih Müderrisliğine atandı; 1933'e kadar da bu görevde kaldı. || İlk kurulduğu yıl (1909) Tarih-i Osmanî Encümeni'ne seçilen Ahmet Refik, özellikle Meşrutiyet'ten sonra kendisini tarih çalışmalarına verdi. Bir yandan batılı tarihçilerin eserlerinin çevrilmesiyle öğrenilen bilimsel yöntemleri benimseyerek kişisel araştırma ve çalışmalara girişti. Öte yandan halkın tarih ko-

(1895 - 1896), *Gönüllü* (1896 - 1897), *Eski Mektuplar* (1897 - 1898), *Jön Türk* (1908).

Kaynaklar: Mustafa Baydar, *Ahmet Mithat* (1954); Cevdet Kudret, *Ahmet Mithat* (1962).

AHMET NAİM (ÇİLADIR)

Hikâyecî (1904 - 24 nisan 1967), İstanbul'da doğdu. Eyüpsultan Reşadiye İlkokulu'nda okudu. Yaşamını sürdürmek için öğrenim çağında çalışmaya başladı. Çeşitli beden işleri arasında kendi kendini yetiştirme istemini yitirmeden ayakta kalmasını bildi. Askerliğinden sonra Zonguldak Ticaret Odası'na memur olarak girdi. Daha sonra Ereğli Kömür İşletmesi'nde çalıştı. İstatistik servisi şefi oldu. Son görevinden emekliye ayrıldı (1957).

|| «Yedigün», «Yurt ve Dünya», «Doğu» (Zonguldak) dergilerinde hikâyelerinin çıktığı yıllar ilgiyle izlenen Ahmet Naim, ölümünden sonra yayımlanan kitaplarıyla kömür bölgesi Zonguldak ve çevresinin insanını katıksız, doğal yaşantısı ile yansıtan başarılı bir sanatçı olarak (Adnan Binyazar) kabul edildi. *Define*, *Uzun Mehmet* adlı iki oyunu, *Bir Müstemlekenin Tarihi* ve *Zonguldak Kömür Havzası* adında iki inceleme kitabı da var.

Hikâye Kitapları: *Kuduz Düğünü* (1968), *Bir Yudum Soluk* (1971).

Kaynaklar: («Yeditepe», haziran 1967); Ahmet Köksal, («Papurüs», mayıs 1968); Mehmet Ergün, («Güney», mart 1972); «Çığ»(sayı 3, 1972)

AHMET PAŞA

Divan şairi (? - 1497). Bursalı Kazasker Velîyüddin Efendinin oğludur. Çocukluğunda güçlü bir öğrenim görerek ilmiyye sınıfına geçti, müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulundu. Fatih Sultan Mehmet'in sevgisini kazanarak vezir rütbesi aldı (1451). Bir süre sonra gözden düşünce kapatıldığı zindandan padişaha sunduğu Kaside'nin hoşla gitmesiyle ölümünden kurtularak mütevellilikle Bursa'ya gönderildi. Bayezit II. döneminde getirildiği (1481) Sancak Beyliği görevindeyken öldü. || Ahmet Paşa, kimi araştırmacılar tarafından divan şiirine getirdiği olanaklar ve kusursuz, uyumlu söyleyişi göz önünde tutularak Bakî'ye kadar süren döneme damgasını vuran bir şair olarak kabul edilmiştir. Nevarkî, bu görüşlerin karşısında, Abdülbaki Gölpınarlı gibi, Lâtîfî'nin Ahmet Paşa üzerindeki «İran

şairlerinden aldığı mazmunları Türkçe sözlerden elbise giydirip her anlamı Türk güzeli biçiminde gösteren bir yakıştırmacı» olduğu kanısını paylaşırlar da vardır. Nurullah Ataç ise, İran'ın en büyük şairlerinden esinlenerek «Türkçenin zevkine uygun yeni bir dil kurduğu, büyük şairlerle düşe kalka dil zevki edindiği» görüşündedir. Divanı basılmıştır (haz. Prof. Ali Nihat Tarlan. 1966).

Kaynaklar: Gölpınarlı, *Divan Şiiri XV - XVI'ncı Yüzyıl*, 1954, Ataç, *Karalama Defteri*, s. 51, 1952).

AHMET RASİM

Yazar (1864 - 21 eylül 1932). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini Darüşşafaka'da tamamladıktan sonra Posta Telgraf Nezaret-i'ne memur olarak girdi (1883). Bir yandan da günlük gazetelere yazılar yazıyordu. Daha sonra basındaki çalışmalarıyla yaşamını sürdürmeye başladı. Cumhuriyetten sonra İstanbul'dan milletvekili seçilerek bir dönem parlamentoya girdi (1927 - 1932).

|| İlkın İslâm tarihi üzerine araştırma yazıları ve küçük okul kitapları yayımlamıştı. İkinci Meşrutiyetten sonra (1910 - 1912) dört ciltlik bir eserle (*Resimli ve Haritalı Tarih-i Osmanî*) büyük ün kazandı. Değişik türlerdeki 40'a varan eserleri arasında eski İstanbul yaşamını yansıtan kitapları günümüzde de okunmaktadır.

Başlıca Eserleri: *Fuhs-i Atik* (1922, 1958), *Falaka* (1927, 1954) *Ramazan Sohbetleri* (1913, 1967).

Kaynaklar: Suat Hızarcı, *Ahmet Rasim*, 1953; Agâh Sırrı Levent, *Ahmet Rasim* (1965).

AHMET REFİK (ALTINAY)

Tarihçi (1880 - 1937). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kuleli İdadisi'nde, yükseköğrenimini Harbiye Mektebi'nde tamamladı. Askerî Rüştîye'de coğrafya, Harbiye Mektebi'nde Fransızca ve tarih öğretmenliği yaptı (1902). Balkan savaşı sonrasında emekliye ayrıldığı halde, Birinci Dünya Savaşı'nda yüzbaşı olarak çeşitli görevlerde bulundu. Mütarekede (1918) Darülfünun Tarih Müderrisliğine atandı; 1933'e kadar da bu görevde kaldı. || İlk kurulduğu yıl (1909) Tarih-i Osmanî Encümeni'ne seçilen Ahmet Refik, özellikle Meşrutiyet'ten sonra kendisini tarih çalışmalarına verdi. Bir yandan batılı tarihçilerin eserlerinin çevrilmesiyle öğrenilen bilimsel yöntemleri benimseyerek kişisel araştırma ve çalışmalara girişti. Öte yandan halkın tarih ko-

nularına ilgisini kazanmak amacıyla eski olayları, kişilikleri, dönemleri yalın bir anlatımla hikâye eden yazılar yayımladı. Demirbaş Şarl üzerine yaptığı inceleme, İsveç Akademisi tarafından değerlendirildi.

Başlıca Eserleri: *Lâle Devri* (1912, 1932, 1963), *Onuncu Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı* (1914), *Hicrî Onikinci Asırda İstanbul Hayatı* (1921), *Âlimler ve Sanatkârlar* (1922), *Hicrî Onbirinci Asırda İstanbul Hayatı* (1931), *Viyana Önünde Türkler* (1931).

AHMET SAMİM

Yazar (1884 - 1910). Pirzerin'de doğdu. Ortaöğrenimini Robert Kolej'de tamamladıktan sonra bir süre Reji İdaresi'nde memurluk yaptı. Meşrutiyet'ten sonra basın mesleğine geçerek «Osmanlı», «Sadây-ı Millet» ve kendi yayını olan «Hilâl» gazetelerinde yazdı. Genç yaşta siyasal bir cinayet sonucu öldürüldü.

AHMET ŞUAYİP

Yazar (1876 - 1910). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Fatih Rüştîyesi ve Vefa İdadisi'nde, yükseköğrenimini —Orman ve Maadin Vekâleti'nde çalışarak— Hukuk Mektebi'nde tamamladı. Bitirdiği okulda İdare ve Devletler Hukuku müderrisliği yaptı. İkinci Meşrutiyetten sonra İstanbul Maarif Müdürlüğü, Divanı Muhasebat (Sayıştay) savcılığı görevlerinde de bulundu.

|| «Servet-i Fünun» dergisinde yayımladığı «*Hayat ve Kitaplar*», «*Ulûm-i Siyasiye ve İctimaiye*» başlıklı söyleşileriyle batı düşün ve sanat dünyasını izleyen çalışmalar yaptı. Rıza Tevfik ve Mehmet Cavit'le birlikte çıkardıkları «*Ulûm-ı İktisadiye ve İctimaiye*» dergisinde ekonomi ve toplumbilim alanında inceleme yazıları yayımladı.

Eserleri: *Hayat ve Kitaplar* (edebiyat ve tarih yazıları, 1901 - 1909).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Servet-i Fünun Edebiyat Antolojisi* (1958).

AHMET VEFİK PAŞA

Yazar, çevirici (1823 - 2 nisan 1891). İstanbul'da doğdu. Elçilikte görevli bulunan babası Ruhiddin Efendiyle birlikte üç yıl kadar Paris'te kaldığından öğrenimini bir Fransız lisesinde yapma olanağı buldu (1834 - 1837). Yurda dönünce, genç yaşta, Tercüme Odası'na girdi. Londra Elçilik Kâtipliği (1840), Tahran (1851), Paris (1860) elçilikleri, Sadaret Müsteşarlığı

(1871), Maarif Nazırlığı (1872), Meb'usan Meclisi Reisliği (1877) görevlerinde bulundu. Rusya ile savaşın en karışık günlerinde Sadrazamlığa getirildi (4 şubat 1878). Dört ay içinde azledilerek, bir süre sonra Bursa Valiliği'ne atandı (şubat 1879). Üç yıl sonra ikinci kez getirildiği Sadrazamlıkta üç gün kalarak yeniden azledildi. || Dilimiz üzerinde ilk önemli çalışmalardan birini yaparak *Lehçe-i Osmani* adlı sözlüğü (1445 s., ilk bas. 1876; 2. bas. 1888) hazırlayan Ahmet Vefik Paşa eserin önyazısında Türkçenin bağımsız bir dil olduğunu savunmuş ve Türkçe sözlükleri ayrı ayrı yayımlamıştır. Ayrıca Ebülğazi Bahadır Han'ın (1603 - 63) tarihini *Şecere-i Evşal-i Türkiyye* adı ile Çağataycadan Batı Türkçesine çevirmiş, Türk dilinin büyük savaşçılarından Ali Şir Nevai'nin *Mahbubulâlub*'ini bastırmıştır. *Fezleke-i Tarihi Osmani* adlı okul kitabında ise, batı ülkelerinde okutulan kitapların hazırlanma yöntemlerini uygulamış, Osmanlı tarihini kuruluş, gelişme, ilerleme ve çöküş açılarından evrelere ayırarak incelemiştir. Her evre'nin sonunda, devlet örgütleri ve uygarlık konularında verdiği bilgilerle Prof. Mükrimin Halil Yinanç'ın belirttiği gibi, daha sonra gelen tarihçilere birleştirim yönünden ışık tutmuştur.

|| Dil ve tarih alanlarındaki çalışmalarının yanı sıra Molière'den yaptığı çeviri ve uyarlamalarla tiyatromuzun kuruluşuna katkılarda bulunmuş, bu oyunlarda gününün dil anlayışını aşarak, büyük ölçüde Türkçe sözlük kullanmıştır. *Zor Nikâhı*'ndaki konuşmaların 1869 yılında yazıldığını göz önünde tutmak Vefik Paşa'nın ekinimize açtığı pencerenin önemini belirtmeye yeterlidir. || Bursa Valiliği sırasında kurduğu tiyatro ile dört yıl boyunca (1874 - 1882) halkta tiyatro beğenisinin yaratılmasına, kökleşmesine çalışmış, düşünce ve inançlarını yaşama geçirme eyleminin olumlu bir deneyini de göstermiştir.

Başlıca Eserleri: *Zor Nikâhı* (1869), *Zoraki Tabip* (1869), [1927, 1933, 1940 vb. tarihlerde yeni baskıları yapıldı.] *Yorgaki Dandini* (1869, 1927), *Dekbazlık*, *Merakî*, *Azarya*. (Adapte ve çeviri 16 oyunu M. Nihat Özön tarafından yayımlandı: *Molière'den Ahmet Vefik Paşa Külliyyatı*, 4 cilt, 1933).

Kaynaklar: İsmail Hikmet Ertaylan, *Ahmet Vefik Paşa* (1932); («Devlet Tiyatrosu», kısım 1957); Sevim Güray, *Ahmet Vefik Paşa* (1966).

AHMET YESEVÎ

Şair (? - 1166). Türkistan'ın Yesi kasabasında doğduğu sanılıyor, Buhara medreselerinde yetişti, ilkin dönemin ünlü hoca-

larından Arslan Baba'dan ders gördü. Daha sonra mutasavvıf Yusuf Hemedanî'nin tekkesine girerek, «icazet» aldı. Memleketine dönünce, XIII. ve XIV. yüzyıllarda Anadolu'da Bektaşîlik, Haydarîlik gibi tarikatların doğmasına yol açan Yesevî tarikatını kurdu. || Hakaniye Türkçesiyle yazan Yesevî'nin manzumelerinde öğretisini yaymak amacının ağır bastığı görülür. Bu nedenle oldukça temiz diline karşın genellikle kuru ve didaktik bir havası vardır. Yine de öğretisine bağlı olan, hayranlık duyan halk tarafından benimsenen bu manzumeler özellikle Özbek Türkleri arasında etkilerini uzun süre korumuş, ölümünden sonra *Divan-ı Hikmet* adı verilerek birleştirilmiştir. Ünü Azerbeycan'a ve Anadolu'ya yayılan Yesevî'nin halifelerinden Süleyman Ata, pîrinin manzumelerine öykünerek tasavvufu yaymaya çalışmıştır.

Kaynaklar: Prof. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (1919, 1966).

A. KADİR

Şair (1917 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Eyüp Ortaokulu (1933), Kuleli Askerî Lisesi'nde tamamladı (1936). Kara Harp Okulu son sınıf öğrencisiyken Nâzım Hikmet'le birlikte yargılandı; on aya mahkûm edilerek okuldan çıkarıldı. Askerlik görevini tamamladıktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girdi (1941). Bir yandan da «Tan» gazetesinde düzeltici olarak çalışıyordu. *Tebliğ* (1943) adlı şiir kitabının toplatılması üzerine İstanbul dışına sürgün edildi. Muğla, Balıkesir, Konya, Kırşehir, Adana'da yaşadı. Dönüşünde (1947) bir süre bir bisküvi fabrikasında çalıştı; daha sonra İskit, İnkılâp, Varlık yayınevlerinde düzelticilik yaparak yaşamını sürdürdü. || «Ses», «Yeni Edebiyat», «Gün», «Pınar», «Yığın», yönetimine katıldığı «Yürüyüş» (1940 - 1946), ve «Yeryüzü Beraber», «Yağmur ve Toprak», «Yeditepe», «Şairler Yaprağı», «Dönem», «Gelecek» dergilerinde yazan A. Kadir toplumcu gerçekçi şiir akımının öncü adlarından biridir. Aydınlik dili, içtenliği, çevresini yansıtmadaki başarısı şiirinin etkinliğini meydana getiren başlıca öğeler arasında görünür. Genellikle, duymadığı zaman yazmıyor izlenimini veren şiirlerinde kuruluşlarının sözcük sözcük hesabını veren bir ustalık sezilir.

Eserleri: *Tebliğ* (1943), *Hoş Geldin Halil İbrahim* (1959, 1965), *Dört Pencere* (1962), *Mutlu Olmak Varken* (bütün şiirleri, 1968). Çevirileri: *Bugünün Diliyle Mevlâna* (1955, 4. bas. 1966), *İlyada* (Azra Erbat ile, 1958 - 1962, Habip Edip Törehan Bilim (1959),

Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü (1961) kazandı. 2. bas. 1970). *Asıl Adalet* (1960). *Paul Eluard'dan Seçme Şiirler* (Asım Bezirci ile, 1961), *Bugünün Diliyle Hayyam* (1964), *Eski Çağlar Tarihi* (1965), *Bugünün Diliyle Tevfik Fikret* (1967), *Odysseia* (Azra Erhat'la, 1970).

Kaynaklar: («Akis» 26 aralık 1960), Çetin Altan («Milliyet», 4 ocak 1961); Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970); Asım Bezirci, *On Şair, On Şiir* (1971).

AKA GÜNDÜZ

Romancı (1886 - 1958). Selânik'te doğdu. Asıl adı Emin Âli'dir. Ortaöğrenimini Kuleli Askerî İdadisi'nde tamamladıktan sonra geçtiği Harbiye'nin ikinci sınıfından hastalanarak ayrıldı. Bir süre Paris'te hukuk okudu. Yurda dönünce Abdülhamid II. yönetimi tarafından Selânik'e sürgün edildi. İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra İstanbul'a yerleşerek gazeteciliğe başladı. İstanbul'un işgal günlerinde İngilizler tarafından Malta'ya sürülen yazarlar, düşün adamları arasında o da vardı. Cumhuriyetten sonra (1932) Ankara'dan milletvekili seçildi. 1946'ya kadar da her dönem parlamentoya girme olanağını buldu. || İkinci Meşrutiyet döneminde Ulusal Edebiyat Akımı içinde yer alan Aka Gündüz'ün bu akımın öteki sanatçılarının hikâye ve roman türüne getirdikleri katkı çizgisine ulaştığı söylenemez. 70'e yakın eserinde orta okurun benimseyebileceği basit özelliklerden yararlanmış, ve bu alandaki etkisi de yaşamından uzun sürmemiştir.

Başlıca Eserleri: *Dikmen Yıldızı* (roman, 1928 3. bas. 1953), *Bir Şoförün Gizli Defteri* (roman, 1928, 3 bas. 1946), *İki Süngü Arasında* (1929, roman), *Zekeriya Sofrası* (roman, 1938, 1944).

Kaynaklar: Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Aka Gündüz* (1958); «Yeni Yayınlar Dergisi» (şubat 1960).

AKALAN, AYPERİ

Tiyatro eleştirmeni (1928 →) Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Erenköy Kız Lisesi'nde (1947), yükseköğrenimini Güzel Sanatlar Akademisi Heykel Bölümü'nde tamamladı (1951). «Akis», «Milliyet», «Gençlik», «Yön», «Oyun», «Devrim» (1956 - 1971) gazete ve dergilerinde yazdı. Yazılarında toplumcu sanat ilkelere bağlı kaldı. Eleştirdiği oyunları belirleyen dünya görüşü ile toplum ve tiyatro sorunlarımız arasında karşılaştırmalar yapan bir kimlikte göründü.

AKARSU, GÜNAY

Tiyatro eleştirmeni (1933 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Atatürk Lisesi'nde (1953), yükseköğrenimini İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi'nde tamamladı (1962). Öğrencilik yıllarında Denizcilik Bankası Haliç Tersanesi'nde ve *Hayat Ansiklopedisi* yazı kadrosunda çalıştı. Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı'nın Basın Yayın Kolu başkanı olarak «Gençlik» dergisini yönetti (1961 - 1963). Askerlik görevinden sonra Elektrik Fakültesindeki asistanlığının yanısıra Milliyet Yayın Şirketi'nin çıkardığı *Ansiklopedik Sözlük*'ün (1966 - 1968) ve Güven Yayınevi'nin çıkardığı *Ülkü Okul Ansiklopedisi*'nin genel yayın müdürlüğünü yaptı (1969 - 1970). İlk tiyatro eleştirilerini «Yelken» (1958 - 1959) dergisinde yayımlayan Akarsu, bu tür yazılarını daha sonra «Ataç», «Varlık», «Forum», Cemil Sait Barlas'm çıkardığı «Son Havadis» ve «Milliyet», «Demokrat İzmir» (1971 →) gazetelerinde sürdürdü. Kurduğu İzlem Yayınevi'nin (17 nisan 1962) çıkardığı «Oyun» (1963 - 1966, 29 sayı) ve «Tiyatro 70» (şubat 1970) dergilerinde yazdı.

AKAY, İHSAN

Yazar (10 mart 1918 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde (1939), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1944). Peşte (1948), Tel Aviv (1950) Elçilik kâtipliği, Tunus'ta Muavin Konsolosluk (1953 - 55), Batum Başkonsolosluğu (1957), Paris, Libya, Varşova, Tahran Büyükelçiliklerinde müsteşarlık görevlerinde bulundu (1960 - 1971). «Varlık» dergisinde çıkan düşün yazılarıyla tanındı. Bu derginin düzenlediği inceleme yarışmasında birincilik kazandı (mayıs 1955). Joseph Kessel'den *Gündüz Sefası* (1955) adlı bir de çevirisi var.

Eserleri: *Dostoyevski* (biyografi, 1959), *Atatürkçülük İlkeleri* (1964, 3. bas. 1970).

AKBAL, OKTAY

Hikâyeci, romancı (20 nisan 1923 →). İstanbul'da doğdu. İlk gerçekçi yazarlarımızdan Ebubekir Hâzım Tepeyran'ın torunudur. Ortaöğrenimini çeşitli Fransız okullarında ve İstiklâl Lisesi'nde tamamladı (1942). Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk ve Edebiyat fakültelerinde okudu. Yükseköğrenimini yarıda bırakarak kendisini yazın dünyasına verdi. Bir yıl «Ser-

vet-i Fünun - Uyanış» dergisinin sekreterliğini yaptı; daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nda görev aldı (1947 - 1951). «Vatan» gazetesinde sanat, edebiyat, kitap tanıtma yazıları yayımladı (1951 - 56). «Vatan»da, «Cumhuriyet»te (1969 - 71), «Barış»ta (1972), «Cumhuriyet»te (1972 →) fıkra yazarlığı yaptı. || İlk hikâyelerini «Servet-i Fünun - Uyanış» ve «Büyük Doğu» dergilerinde (1942 - 1944) yayımlayan Akbal'm, ilk kitabı *Önce Ekmekler Bozuldu* sanat ve edebiyat çevrelerinde geniş ilgiyle karşılandı. Savaşın yarattığı etkilerle toplumun öteki buhranları karşısında orta tabaka insanının ince bir anlatımla yansıtılması bu kitaptaki hikâyelerin en belirgin özelliğidir. Akbal, ilk çıkışında, 1940 edebiyat akımının temel özelliklerini iyi kavramış, bu edebiyat içinde yerini belirleme savaşını vermiştir. Bir yanda Sabahattin Ali'nin öte yanda Sait Faik'in temsil ettiği iki büyük uç arasından ezilmeden çıkmayı başardığı söylenebilir. || Ne var ki, daha sonraki çalışmalarında, orta tabakanın içinde sıkışıp kalmak onu öz yönünden kaçınılmaz açmazlarla karşı karşıya bırakarak ister istemez anısal ve düşsel öğelerin egemen olduğu bir dünyaya sürükler. Ama, genellikle anlatım gücü, düzyazı şiir düzeyine ulaştığı için benimseyenin çok fazla benimseyemediği, hoşlanmayanına kurmaya çalıştığı dünyanın kapısından bile bakamadığı bir sanatçı kimliği gösterir.

Eserleri: *Önce Ekmekler Bozuldu* (hikâyeler, 1946), *Aşksız İnsanlar* (hikâyeler, 1949), *Garipler Sokağı* (roman, 1950, 1967), *Bizans Definesi* (hikâyeler, 1953), *Bulutun Rengi* (hikâyeler, 1954), *İkisi* (ilk iki kitabının 2. bas. 1955), *Suçumuz İnsan Olmak* (roman, Türk Dil Kurumu 1958 Roman ödülü kazandı. 1957, 1969), *Berber Aynası* (hikâyeler, 1959 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı, 1958), *Şair Dostlarım* (izlenimler, anılar 1964), *Yalnızlık Bana Yasak* (hikâyeler, 1967), *Dost Kitaplar* (1967), *Günlerde* 1965 - 1966, (günceler, 1968), *Konumuz Edebiyat* (denemeler, 1968), *Yazmak Yaşamak* (1970), *Önce Ekmekler Bozuldu* (ilk beş hikâye kitabının yeni basımı, 1970), *Günlerde* (1967 -1969)

Kaynaklar: Attilâ İlhan, («Kaynak, haziran 1955); Muzafer Uyguner, «Mülkiye», mart 1955); İhsan Akay, («Varlık» 15 mart 1960), Hikmet Dizdaroğlu, («Varlık», 15 kasım 1964), Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (3 cilt, 1965); Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970); Adnan Binyazar («Türk Dili» ocak 1970); Attilâ Ökzırmı, («Pirüs» şubat 1970); Adnan Binyazar, («Türk Dili, temmuz 1972); Fahir Onger, («Türk Dili» nisan, mayıs 1972).

AKÇAM, DURSUN

Yazar (1930 →). Ardahan'ın Ölçek köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Cılavuz Köy Enstitüsü'nde (1950), yükseköğrenimini —bir süre ilkokul öğretmenliğinden sonra— Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1956). Ardahan Ortaokulu, Kırıkkale Lisesi, Ankara Demirlibahçe Ortaokulu'nda Türkçe öğretmenliği yaptı (1957 - 1969). ॥ Türkiye Öğretmenler Sendikası (T.Ö.S.) yöneticilerinden olan Akçam, «Milliyet» gazetesinin açtığı yarışmada, «*Analarımız*» adlı röportajı ile birinci armağanı kazanmış, anı yazıları ve hikâyeleriyle çalışmalarını sürdürmüştür.

Eserleri: *Analar ve Çocuklar* (1964), *Masal* (hikâyeler, 1964), *Doğu'nun Çilesi* (1966), *Ölü Ekmeği* (hikâyeler, 1969).

Kaynaklar: Adnan Binyazar, («Türk Dili», ocak 1970).

AKÇURA, YUSUF

Tarihçi (1876 - 1935). Rusya'da Simbrisk'te doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Harbiye Mektebi'nde tamamladı (1896). Harb Akademisi'nde okurken sürgün edildiği Trablusgarp'tan kaçarak Paris'e yerleşti, orada siyasal bilgiler öğrenimi yaptı. İkinci Meşrutiyet'in ilânına kadar Rusya'da öğretmenlik ve gazetecilikle yaşamını sürdürdü. İstanbul'a dönünce siyasal tarih öğretmeni olarak Harb Akademisi'nde ve Darülfünun'da görevlendirildi. Türk Ocağı'nın ilk kuruluşunda (3 temmuz 1911) İkinci Reis olarak görev aldı. «Türk Yurdu» dergisini yayımlayarak, Türkçülük akımını destekledi. Mütarekede, A. Adnan (Adıvar), Mehmet Emin (Yurdakul)'le birlikte Millî Türk Fırkası'nın kurucuları arasına katıldı. Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu'ya geçti, İstanbul'dan milletvekili seçildi (1923). Daha sonra Ankara Hukuk Mektebi'nde tarih hocalığı, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı (1932), İstanbul Üniversitesi'nde Tarih profesörlüğü (1933) görevlerinde bulundu. Kars milletvekiliyken öldü. *Üç Tarz-ı Siyaset*, *Avrupa'da Fikir Cereyanları*, *Şark Meselesi*, *Siyaset ve İktisat*, *Tarih-i Siyasî Dersleri* adlı kitapları var.

AKDAĞ, TEVFİK

Şair (1932 →). İzmir'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmir İnönü lisesinde (1951), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1958). Askerlik görevinden sonra Akbank müfettişi oldu. ॥ İlk şiirlerini «Mülkiye», «Kaynak», «Şairler Yaprığı», «Yeditepe», (1953 - 1955) dergilerinde yayımlayan Akdağ, daha

sonra «Pazar Postası», «Yelken», «Ataç», «Papirüs» dergilerinde yazdı. Kısa süre Ankara'da «Şimdilik» adlı bir dergi (1955) yayımladı.

Eserleri: *Lâcivert Kanatlı Bir Kuştur Gece* (1969).

Kaynaklar: Hüseyin Cöntürk, («Dönem», ağustos 1964); Anıl Meriçelli («Papirüs», şubat 1960).

AKDORA, İSKENDER FİKRET

Şair, (1914 →) . İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Bir süre iktisadî devlet teşekküllerinde çalıştıktan sonra ticaret hayatına atıldı. ॥ Yetiştigi yıllar «Çığır», «Oluş», «İstanbul», «Dikmen» (1940 - 1946), kendi yayımı «Yirminci Asır» (20 aralık 1947), «Yenilik» dergilerinde yazdı. Yeni şiirimizin oluşumunda bir iz bırakmayan onu aşkın şiir kitabı var.

Eserleri: *Hatıralar Şehri* (1945), *Renkli Şiirler* (1950), *Gün Sonu* (1953), *Arakonda* (1954), *Kubbe Altı* (1955), *Ağda Birşey Yok* (1955), *Deli Dünya* (1963), *Acı Gök* (ilk kitabı ile birlikte, 1965).

AKER, HALUK

Şair (1940 →) İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Mersin Lisesi'nde tamamladı (1960). Yükseköğrenimini sürdürürken Türk Dil Kurumu Yayın Kolu'nda çalıştı (1965 - 1971). Ankara Üniversitesi Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ni bitirince Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Yüksek Okulu'nda Türkçe öğretim üyeliği yaptı (1971 - 72). || Yönetimine katıldığı «Elek», «Devrim» (1959 - 60), «Yordam», «Yelken», «Dönem», «Türk Dili», «Ulus» dergi ve gazetelerinde çıkan şiir ve metin incelemeleriyle tanınan Aker, 1965'ten sonraki çalışmalarında yurt gerçeklerine eğilen değişik şiir deneylerine geçti; genellikle kısa dizelele kurduğu bu şiirlerde ince, etkin bir dil örgüsü kurmayı başararak, yeni bir betimleme havası yarattı. İlk gençlik deneylerini Zihni Balım ve Güven Oğuzbaş'la birlikte çıkardığı *Tanrı Katı* (1959) adlı kitapta toplamıştı.

AKGÜN, NAHİT ULVİ

Şair (1918 →). Milas'ta doğdu. Ortaöğrenimini İzmir İkinci Erkek Lisesi'nde (1940), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1948). Bir süre M.E.B.'liği kitaplıklarında çalıştı. Ödemiş Lisesi (1956 - 65), İzmir Karşıyaka Erkek Lisesi, İzmir Atatürk Lisesi'nde felsefe

öğretmenliği yaptı. (1965 →). || İlk şiiri İzmir'de yayımlanan «Akın» gazetesinde (1936) çıkmıştı. Bir süre Faruk Nafiz, Necip Fazlî beğeni çerçevesi içinde hece ölçüsü ile yazdı. Bunlar ilk gençlik duygulanmalarına bağlı kimi olağanüstü coşku durumlarında teknik yetersizlikleri aşan mısraların da bulunduğu deney dönemi örnekleriydi. Asıl bilinçli çalışma yeteneğini yeni şiir akımına bağlı ürünleri ortaya koyarken kazandı. Yetenekleriyle şiiri arasında bir denge kurmayı başardıktan sonra dilini, şiirin yapısını rahatsız eden engellerden korumasını bildi. «Bireyin hallerini» yansıtmayı denedikçe, küçük burjuva insanının toplum karşısında duyageldiği tepkileri içtenlikle yansıttı. «Servet-i Fünun - Uyanış», «Kovan», «Fikirler», «Kaynak» (1940 - 50), «Varlık», «Türk Dili» (1950 - 65) dergilerinde görülen bu örneklerden sonra, doğa ve evren sorunlarına bağlı duyumları işleyen deneylere girişti. Bu evresinde de belli bir başarı çizgisinin altına düşmedi. Son şiirleri «Varlık», «Türk Dili» dergilerinde yayımlanıyor.

Eserleri: *Üç Gönül*, Leyla (1937), *Irgat* (1942), *Sebe* (Mehmet Serpin'le 1945), *Birisi* (1955, 62), *Karanlıkta Bir Ağaç* (1960), *Gerçek Düş* (1965), *Evren Türküsü* (1966, Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü), *Ağaçlar Uyanınca* (1971).

Kaynaklar: Oktay Akbal («Vatan», 10 Temmuz 1955), Turgay Gönenc, («Yelken», nisan 1960), Muzaffer Uyguner, («Varlık», 1 ocak 1961), Hikmet Dizdaroğlu («Varlık», 15 şubat 1967).

AKIMAN, NAZMİ

Şair (eylül 1929 →). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini English High School ve Şişli Terakki Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk, Columbia Üniversitesi Siyasal Bilgiler fakültelerinde tamamladı. Birleşmiş Milletler Daimî Misyonumuzda Başkâtip, Nato nezdindeki Deleğeliğimizde müsteşar olarak görev yaptı. Şimdi CENTO'da genel sekreter yardımcısı.

|| Bireysel duyarlıkları alışılmışın dışında buluşlar, içten söyleyişlerle yansıtmaya çalışan şiirleri, genellikle «Varlık» dergisinde yayımlanan Akıman'ın *Yeni Eyllüller* (1972) adlı kitabı var.

Kaynaklar: Sabahattin Teoman, («Varlık», ağustos 1972), İlhan Geçer, («Hisar», ağustos 1972).

AKIMSAR, BESİM

Hikâyeci, (1920 →). Çeşme'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmir

Ticaret Lisesi'nde tamamladı. Bir süre ticaret yaptı; daha sonra Gutenberg basımevini ve Kovan kitabevini kurdu. «Dünya» gazetesinde yazar ve muhabir olarak çalıştı. İlk hikâyeleri «Yarım» dergisinde çıkan Akımsar, daha sonra «Fikirler», kendi yayımladığı «Kovan» dergilerinde (1943-1946) yazdı. *Mehmet Efendi Tuhaf Adamdır* (1959) adlı hikâye kitabı var.

AKIN, BEDİİ FAİK

Yazar (1921 →). Ortaöğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde tamamladıktan sonra (1940) bir süre Tıp Fakültesi'nde okudu; bir süre de tütün ticareti yaptı. 1945'te ilkin «Tasvir» gazetesinde fıkra yazarlığına başladı. Daha sonra «Tan», «Milliyet», «Yeni İstanbul», «Ulus» gazetelerinde yazdı (1945 - 1952). Şimdi sahibi olduğu «Dünya» gazetesinin başyazarı.

Eserleri: *Efendime Söyleyeyim* (fıkralar, 1953), *Yabancı* (roman, 1954), *Sam Amcanın Evinde* (gezi notları, 1954), *Bir Garip Ada* (gezi notları, 1958), *O Biçim* (1958), *İhtilâlciler Arasında Bir Gazeteci* (röportaj, 1967), *Rusya'dan* (gezi notları, 1968), *Rüzgâr Eken* (1969).

AKIN, GÜLTEN

Şair, (1933 →). Yozgat'ta doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde (1951), yükseköğrenimini Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Bir süre memurluk yaptıktan sonra avukat oldu. Kaymakam olan eşi ile birlikte Anadolu'nun çeşitli ilçelerinde bulundu. Ankara'da Türk Dil Kurumu'nda çalışıyor. (1972 →).

İlk şiiri «Çin Masalı» «Son Haber» (nisan 1951) gazetesinde çıkan Akın, ilk gençlik dönemindeki çalışmalarını «Hisar», «Türk Dili», «Mülkiye» (1951 - 1953) dergilerinde yayımladı. Teoman Karahun'la birlikte «Varlık» dergisinin düzenlediği şiir yarışmasını kazandı (1955), 1960'a kadar şiirlerinde daha çok bireysel durumları işlerken, daha sonra tek insanda öteki insanların çeşitli durumlarını özümleme çabası sezilen yeni bir ortama girdi. Kendisinin, «Bir yerde sinemanın yaptığını yapıyorum. Yer yer gerçekten birtakım noktalar alıyorum, doğruyu, o insanın doğrusunu almıyorum da, ondan birtakım noktalar alıp kendim birleştiriyorum. Ona paralel doğrular meydana getiriyorum.» biçiminde tanımladığı bu döneminde daha başarılı şiirler yazdı. *Maraşlı Ökkeş'in Destanı* adlı kitabıyla TRT 1970 Şiir Başarı Ödülü'nü kazandı.

Eserleri: *Rüzgâr Saati* (1956), *Kestim Kara Saçlarımı* (1960),

Sığda (1964, Türk Dil Kurumu 1965 Şiir Ödülü), *Kırmızı Karanfil* (1971).

Kaynaklar: Hüseyin Cöntürk, («Dönem» sayı 6, 1964); R. Tomris, («Papirüs», ağustos 1967); Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», mart 1969); Asım Bezirci, *On Şair, On Şiir* (1971); Tekin Sönmez, («Yansıma», ocak 1972); Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», mayıs 1972).

AKIN, İLHAN

Yazar (1927 →). İzmir’de doğdu. Ortaöğrenimini Taksim Lisesi’nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde tamamladı (1950). L’institut des Hautes Etudes Internationales’i bitirdikten sonra (1955) Hukuk Fakültesi’nde Devletler Umumî Hukuk asistanı, doçenti (1958) oldu. Şimdi aynı kürsünün profesörlerinden. || Bilimsel çalışmalarının yanı sıra «Dünya» gazetesindeki yazılarıyla tanınan Akın, *Devlet Doktrinleri* (1962) adlı inceleme kitabıyla, 1963 Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü’nü kazandı.

AKINCI, GÜNDÜZ

Yazar, araştırmacı (1914 →), Ortaöğrenimini Bursa Lisesi’nde (1934), yükseköğrenimini, Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde tamamladıktan sonra (1938) bir süre edebiyat öğretmenliği yaptı. Yeni Türk Edebiyatı asistanı olarak, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’ne girdi. Doçent (1954) ve profesör oldu (1962). Bir yıl kadar da Erzurum Üniversitesi’nde Fen ve Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevinde bulundu. Şimdi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi’nde Yeni Türk Edebiyatı Profesörü.

Eserleri: *Abdülhak Hamit Tarhan* (inceleme, 1954, Türk Dil Kurumu Bilim armağanı, 1955), *Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi* (inceleme, 1961), *Batiya Yönelirken Şinasi* (1962, 1966).

AKİF PAŞA

Divan şairi (1787 - 1845). Yozgat’ta doğdu. Doğduğu şehirde özel öğrenim gördükten sonra bir süre Çapanoğlu Süleyman Beyin divanında kâtiplik yaptı. Daha sonra İstanbul’a gelerek Divanı Hümayun Kâtipliğinde bulundu. Önemli memuriyetlerde çalıştı. Vezir rütbesiyle Hariciye ve Mülkiye nazırlıklarına getirildi (1835 - 1837). Tanzimat Fermanı’ndaki ilkelere benzer hükümler ilân etmek isteyen Mahmut II.’yi, padişahlık hukuku-

nun sınırlanacağı gerekçesiyle önlediği söylenir. Abdülbaki Göl-pınarlı ve Prof. Ali Nihat Tarlan, yenilikçi edebiyat akımından yana olduğu savma karşındırlar. Namık Kemal de Baharî Danış önyazısında dilimizde bir çığır açmak istediğini ama en özen gösterdiği eserinde bile Acem geleneklerinin arkasından gittiğini belirtir. *Adem Kasidesi* ve torununun ölümü üzerine hece ölçü-süyle yazdığı *Mersiye* en bilinen şiirleri arasındadır.

Eserleri: *Münşeat-ü Eşar-ı Akif Paşa* (1843 İstanbul, 1845 Mısır), *Tabşıra* (1882, 6. bas. 1887 = *Un Diplomate Ottoman* adı ile Fransızcaya çevrildi. 1892).

Kaynaklar: Dr. Ali Nihat Tarlan, *Tanzimat Edebiyatı'nda Hakikî Müceddit* (Tanzimat, 1939).

AKKAYA, MEHMET ŞÜKRÜ

Yazar, dilci (1895 →). Sivas'ta doğdu. Ortaöğrenimini Kuleli Askerî Lisesi'nde tamamladıktan sonra Harbiye Mektebi'nde okurken son sınıftan orduya alındı. Çanakkale savaşlarına katıl-dı. Bacağından yaralandığı için bir süre geri hizmetlerde çalıştı. Cumhuriyetten sonra askerlikten ayrılarak dil ve tarih öğrenimi için Almanya'ya gitti (1927). Yurda dönüşünde Türk Dil Kuru-mu uzman üyeliği, yüksek okullarda Almanca öğretmenliği, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde doçentlik (1935) görevle-rinde bulundu. Son görevinden emekliye ayrıldı (1959).

Eserleri: *Askerlik, İdare, Siyaset İçin İstilah Olabilecek Türkçe Sözler* (1933), *Sümer Dilinin Babil Diline Tesiri* (1937), *Dil Dü-zelmesi Üzerine Düşünceler* (1941).

AKSAL, SABAHATTİN KUDRET

Şair, oyun yazarı, hikâyeci (1920 →). İstanbul'da doğdu. Or-taöğrenimini Işık Lisesi'nde (1937), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladıktan sonra (1943), bir süre özel okullarda felsefe öğretmenliği (1943 - 1948), Çalışma Bakanlığı müfettişliği (1949 - 1951) görev-lerinde bulundu. Daha sonra İstanbul Belediyesine geçti. Müfettiş-lik, Konservatuvar ve Şehir Tiyatroları Müdürlüğü, Yazı İşleri Müdürlüğü (1951) görevleriyle çeşitli belediye örgütlerinde çalıştı.

|| Yeni edebiyatımızın ilk oluşum yıllarından beri harekete katı-lan akımın içinde belli bir yeri olan Aksal'ın ilk şiirlerine «Ham-le», «Varlık», «İnsan», «Oluş» (1938 - 1939) dergilerinde rast-lanır. Daha sonra çoğu *Şarkılı Kahve* (1944) adlı ilk kitabında birleşecek olan bu şiirler bir yandan günlük yaşamın çeşitli iz-

lenimlerini somut örneklemelerle yansıtmaya eğilimleri taşıyan genellikle kısa kuruluşlardır. Kimileri de klasik ölçü ve uyak'a bağlı kuruluşlar içinde yeni arayışların, düşüncelerin, duyumların kaygısını taşırlar. *Şarkılı Kahve*'deki bu eğilimler, sonraki çalışma yıllarında şairin kişiliğine damgasını basmış, evren ve kişi sorunları en belirgin öge durumuna gelmiştir. Hikâye ve oyunlarında ise ruhsal çözümleme kaygısı ağır bastığı söylenebilir.

Şiir Kitapları: *Şarkılı Kahve* (1944, 1953), *Gün Işığı* (1953), *Duru Gök* (1958), *Elinle* (1962), *Bir Sabah Uyanmak* (1962), *Eşik* (1970). **Öteki Kitapları:** *Gazoz Ağacı* (hikâyeler, Haldun Taner'le birlikte 1955 Sait Faik Hikâye Armağanı, bas. 1954). *Yaralı Hayvan* (hikâyeler, Türk Dil Kurumu 1957 Ödülü, bas. 1956), *Paul Eluard'dan Seçme Şiirler* (çeviri, 1964), *Kahvede Şenlik Var* (oyun, 1968), Çeşitli tiyatrolarca sahneye konulan *Evin Üstündeki Bulut* (1948), *Şakacı* (1952), *Bir Odada Üç Ayna* (1956), *Tersine Dönen Şemsiye* (1958) adlı oyunları basılmadı.

Kaynaklar: Orhan Hançerlioğlu, («Yenilik», nisan 1955); Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», kasım 1962); Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 2, 1965); Hüseyin Cöntürk, («Dönem», şubat 1964); R. Tomris, («Papirüs», şubat 1967), Mehmet Salihioğlu, («Türk Dili», ekim 1970).

AKSEL, MALİK

Yazar, (1903 →). Selânik'te doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Muallim Mektebi'nde (1921), yükseköğrenimini Berlin Yüksek Resim Okulu'nda tamamladı. Ankara Gazi Eğitim, İstanbul Eğitim enstitülerinde sanat tarihi öğretmenliği yaptı (1932 - 1968). «Çığır», «Ülkü», «Sanat ve Edebiyat» (1943 - 48), «İstanbul» (1954), «Varlık», «Hisar», «Türk Edebiyatı» (1972) dergilerinde söyleşileri, resim eleştirileri, deneme yazıları çıktı.

Başlıca Eserleri: *Resim Sergisinde Otuz Gün* (1943), *İstanbul Mimarisinde Kuş Evleri* (1959), *Anadolu Halk Resimleri* (1960), *Türklerde Dini Resimler* (1967).

AKSOY, FAHİR

Yazar (1916 →) İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Göztepe Amerikan Koleji'nde, Edirne Lisesi'nde tamamladı (1934). Edirne, Ankara Millî Emlâk dairelerinde memurluk (1934 - 36), «Vakit», «Akşam», «Tan», «Ulus», «Vatan» gazetelerinde muhabirlik, sekreterlik yaptı. Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde redaktör olarak çalıştı. || «Seçilmiş Hikâyeler»,

«Yelken», «Yeditepe», «Papirüs», «Yeni Dergi», «Dost» dergilerinde resim konularında yazılarının yanısıra yüz elliye yakın sanatçıyla yaptığı ilginç konuşmalarla tanındı.

AKSOY, ÖMER ASIM

Yazar, dilci (1898 →). Gaziantep'te doğdu. Ortaöğrenimini doğduğu şehirde, yükseköğrenimi —uzun süre öğretmenlikten sonra— İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1928). Bir süre savcılık yaptı, milletvekili seçildi. Avukatlığı ve öğretmenliğinin yanısıra «Türk Dili» dergisinde yayımladığı yazılarla (1950 - 1971) tanındı. Dilimizin özleşme akımı içinde verimli kalemlerinden biri oldu.

Başlıca Eserleri: *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü* (D. Dilçin'le birlikte, 4 cilt (1943 - 1957), *Derleme Sözlüğü* (1952 - 1957), *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler* (1965), *Dil Üzerine Düşünceler, Düzeltmeler* (1962, 1964), *Gelişen ve Özleşen Dilimiz* (1968, 1970), *Özleştirme Durdurulamaz* (1969).

AKTAY, SALİH ZEKİ

Şair (1896 - 22 mart 1971), Isparta'da doğdu. Konya İdadisi'ni bitirdikten sonra öğretmenlik, lise müdürlüğü yaptı. Genellikle Yunan mitologyasındaki efsanelerden esinlenen şiirleriyle tanınır. Hece ölçüsünü başarıyla kullanan şairler arasında anılıyor.

Başlıca Eserleri: *Persefon* (şiirler, 1930), *Asya Şarkıları* (şiirler, 1933), *Pınar* (şiirler, 1936), *Rüzgâr* (şiirler, 1939).

AKTÜREL, TEOMAN

Şair, çevirmen (1932 →). Alaşehir'de doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. 1950 - 60 döneminde özellikle «Yeditepe», «Türk Dili» ve «a» dergilerinde TEO imzasıyla yayımladığı şiirlerin yanısıra Bertold Brecht'den ve öteki çağdaş şairlerden yaptığı çevirilerle tanındı.

Eserleri: *Şarlo* (P. Saupault'dan. 1960 Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı), *Devinek* (şiirler ve çeviri şiirler, 1960).

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Bilimden Yana* (1963).

AKYÜZ, KENAN

Edebiyat tarihçisi, (1911 →). Öğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladıktan

sonra (1934) on yıl kadar çeşitli illerde lise öğretmenliği yaptı. Daha sonra Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'ne Türk edebiyatı doçenti olarak atandı (1944), profesör oldu (1954 →).

Başlıca Eserleri: *Tevfik Fikret* (inceleme, 1947), *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi* (1953, 3. bas. 1970), *Ziya Paşanın Amasya Mutasarrıflığı Sırasındaki Olaylar* (1964).

ALANGU, TAHİR

Edebiyat tarihçisi, eleştirmen (1916 →). İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimini Anamur'da, ortaöğrenimini İstanbul'da Kabataş Lisesi'nde (1938), yükseköğrenimini Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1943). Askerlik görevini bitirdikten sonra (1945 - 46) öğretmenlik mesleğini seçti. Yıllarca Yozgat Lisesi'nde, Kepirtepe, Ortaklar köy enstitülerinde, Van, Erzincan, Pertevniyal, Galatasaray liselerinde edebiyat öğretmeni olarak çalıştı.

|| Genellikle hikâye, roman ve edebiyat akımları üzerine yaptığı araştırmalar, hikâye - roman türlerindeki eleştirme yazılarıyla tanınan Alangu, edebiyata (fakülte'deki öğreniminin son yıllarında) folklor ve edebiyat tarihi üzerinde ilk çalışmalarıyla başladı. «Yeni Türk», «Değirmen» dergilerinde yayımlanan bu ilk çalışmalar Anadolu'daki öğretmenlik döneminde (1946 - 1956) kesildi. Belki de bu yıllardaki hazırlanmalara bağlı yazılar 1957'den sonra yeniden dergilerde («Yenilik», «Dost», «Yeditepe», «Kim», «Ataç») ve gazetelerde («Vatan», «Cumhuriyet») aralıksız olarak görüldü. Cumhuriyetten sonra hikâye, roman antolojisi (ilk bas. 1960) gibi bir geniş çalışma, basıma bu yıllarda hazırlanmıştır.

Eserleri: *Kalevala* (inceleme, 1945), *Çalgılı Kahvelerdeki Kühanbey Edebiyatı ve Nümuneleri* (1943), *Sait Faik İçin* (1956), *Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958), *Ataç'a Saygı* (1959), *Cumhuriyetten sonra Hikâye ve Roman* (3 cilt, 1960 - 1965, 2. bas. 1968), *Billûr Köşk Masalları* (1961), *Keloğlan Masalları* (1967), *Ömer Seyfettin* (1968).

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Çok Kapılı Oda* (1961); Samih Emre, («Yön», 30 nisan 1965); Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970).

ÂLİ

Tarihçi, (1541 - 1600). Gelibolu'da doğdu. Şam, Erzurum, Bağdat, Amasya'da defterdarlık görevlerinde bulundu. Cidde

mutasarrıfıyken öldü. || Manzum eserleri de bulunan Âli Mustafa'nın en önemli eseri iki cildi Arap, öteki iki cildi Moğolların ve Türklerin tarihini yansıtan dört ciltlik *Kûnhul'Ahbar*'dır. Cevdet Paşaya (1822 - 1895) kadar yaşayan öteki tarihçiler gibi değerlendirme, karşılaştırma, yorum yöntemlerinden yararlanmayan, ya duymaya ya da betimlemeye dayanan bir anlayışla, genellikle yansıtmı çerçevesinde kaldığı halde anlaşılır bir anlatım kurabilmiştir. İbnül-Emin Mahmut Kemal İnal tarafından baskıya hazırlanan *Menakıb-i Hünerveran* adlı eserinde ise aynı anlatım özelliği içinde yaşadığı dönemin ünlü hattatları, mücellit ve tezhipçilerinin (yaldızlama) yaşamları ve sanatları üzerine bilgi verir.

ÂLİ BEY

Oyun yazarı (1844 - 1899). İstanbul'da doğdu. Çocukluğunda özel ders alarak Fransızca öğrendi. İlk tercüme odası'nda çalıştı, sonra Sıhhiye Meclisi Üyeliği'nde, karantine Başkâtipliği'nde bulundu. Üç yıl kadar Trabzon Valiliği yaptı. Daha sonra Düyun-i Umumiye'ye geçti; müfettişlik ve direktörlük görevlerine getirildi. İlk yazılarını «Diyojen» (1869 - 1872) adlı mizah gazetesinde yayımlamıştı. Sonra «*Burada Bir Kokana Yatıyor*» adlı bir perdelik oyunu ile tiyatro çalışmalarına başladı. Özellikle Molière'in (*Les Fourberies de Scapin*), *Scapin'in Dolapları* adlı oyunundan adapte ettiği *Ayyar Hamza*'da gerek dil, gerek teknik yönlerden başarı kazandı.

Başlıca Eserleri: *Burada Bir Kokana Yatıyor* (oyun, 1870, yeni basım 1961), *Ayyar Hamza* (1871, yeni basım 1940, 1955), *Misafiri İstiskal* (oyun, 1872), *Lehçetü'l Hakayık*, (oyunlarında geçen güldürü sözcüklerini kapsayan sözlük, 1896, 1962), *Se-yahat Jurnalı* (gezi notları, 1897), *Letafet* (oyun, 1897, 1961).

ALİ İZZET (ÖZKAN)

Saz şairi (1902 →). Şarkışla'nın Höyük köyünde doğdu. Küçük yaşta saz çalmağa, şiir söylemeye başladı. Sivaslı Âşık Sabri'den ders gördü. Kurtuluş Savaşı yıllarında Gaziantep cephesinde Doğan Bey çetesinde çarpıştı. Cumhuriyetten sonra Ankara'da, İstanbul'da bulundu. Kimi şiirleri «Ülkü» dergisinde yayımlandı. Son yıllarda plaklarıyla geniş ün kazandı.

Eserleri: *Türkün Sazından* (1953), *Mühür Gözlüm* (1969).

Kaynaklar: Refik Ahmet Sevengil, *Çağımızın Halk Şairleri* (1967); Cahit Öztelli, («Türk Dili», temmuz 1967).

ALİ KEMAL

Yazar (1867 - 1922). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini İstanbul, Paris ve Cenevre'de yaptı. İkinci Meşrutiyet'ten sonra Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na girerek Damat Ferit kabinesinde Maarif ve İçişleri nazırlıklarında bulundu. «İkdam», daha sonra «Peyamı Sabah» gazetelerinde, mütareke yıllarında Kurtuluş Savaşı'nı örgütleme mücadelesi veren kişilere karşı yazılar yayımladı. İşbirlikçi tutumunu, nazırlığı sırasında vilâyetlere gönderdiği genelgelerle de sürdürdü. İstanbul'un kurtuluş orduları tarafından alınıp yakalanarak yargılanmak üzere Ankara'ya götürülürken İzmit'te halk tarafından linç edildi.

Başlıca Eserleri: *Bir Safha-i Tarih* (1913), *Rical-i İhtilâl* (1913), *Çölde Bir Sergüzeşt* (1913), *Tarih-i Siyasi* (1918), *Raşit Müverrih mi, Şair mi?* (1919).

ALİ REŞAT

Tarihçi (1877 - 1929). Lofça'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul İdadisi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1897). Mercan, İstanbul İdadilerinde, Darülmualimin Âliye (yüksek öğretmen okulu)'de tarih öğretmenliği (1908 - 1913), Maarif, Telif ve Tercüme Meclisi üyelikleri yaptı. Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde ortaçağ tarihi okuttu. Yüksek tedrisat umum müdürlüğü ve Maarif Vekâleti müsteşarlığı görevinde bulundu (1919 - 1921). Cumhuriyetten sonra Edebiyat Fakültesindeki görevine devam ederken öldü.

Başlıca Eserleri: *Türkiye ve Tanzimat* (1912), *Kapitülasyonlar Tarihi, Menşei, Asılları* (1914), *Mufasssal, Musavver Fransız İhtilâli Kebir-i Tarihi* (2 cilt, 1915).

ALİ RUHİ

Divan şairi (1853 - 1889/90). Bağdat'ta doğdu. Babası Veys Paşanın çevresinde iyi bir öğrenim görerek yetiştirildi. Sırplarla yapılan savaşa (1875 -76) gönüllü olarak katıldı; dönüşünde Mektubî Kalemî'nde, Belediye Başkâtipliği'nde çalıştı. Japon İmparatoruna nişan götüren kurulla birlikte dönerken bindiği geminin batması sonucu öldü. Tanzimat edebiyatının getirmeye çalıştığı yenilikçi girişimlerin dışında kaldığı halde yaşadığı dönemde sevilen gazeller yazdı. *Lemeat* adlı küçük bir divanı var.

ALİ SEYDİ

Dilci (1870 - 1933). Erzincan'da doğdu. Ortaöğrenimini

Askerî Rüştiye’de, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi’nde tamamladı. Devlet Şûrası kalemünde ve Hazinei Hassa’daki memurluklarından sonra valilik, müfettişlik görevlerinde bulundu. Osmanlı Tarih Encümeni’ne üye seçildi. Cumhuriyetten sonra Trabzon milletvekili olarak parlamentoya da girdi.

Başlıca eserleri: *Seci ve Kafiye Lûgatı* (1907), *Lûgatçe-i Edebiyat* (1908), *Resmî Kamus-ı Osmanî* (1914), *Latin harufu lisanımıza kabili tatbik midir?* (1924), *Resimli Yeni Türkçe Lûgat* (1929).

ALİ SUAVİ

Yazar (1837 - 20 mayıs 1877). İstanbul’da Cerrahpaşa’da doğdu. Davutpaşa İskele Rüştiyesi’ni bitirdikten sonra, iki üç yıl Dersaadet Yoklaması Kalemi’nde çalıştı. Bir yıl kadar Bursa Rüştiye Mektebi’nde yardımcı öğretmenlik yaptı. Buradan Simav’a geçerek Koşulu Medresesi’nde öğrenim gördü. Sofya’daki Ticaret Mahkemesi Reisliği ile, Filibe’de Tahrirat Müdürlüğü görevleri bu öğrenimden sonradır. İstanbul’a dönünce Şehzade Camiinde ders vermeye, «Muhbir» gazetesine (1866) yazmaya başladı. Yazılarından birinde «Millet meclisi usulün»den söz açması üzerine Kastamonu’ya sürüldü. Bir süre sonra Mustafa Fazıl Paşanın yardımı ile Fransa’ya kaçtı (1867). Orada «Ulûm» gazetesini ve *Kamusü’l-Ulûm ve’l Maarif* adlı ansiklopediyi yayımladı. Aralarında Ziya Paşa, Namık Kemal, Ağâh Efendinin de bulunduğu Yeni Osmanlılar Cemiyeti’nin yönetim kuruluna seçildi. Birinci Meşrutiyetin ilânı üzerine İstanbul’a döndü. Abdülhamid II.’nin tahta çıkışından (31 ağustos 1876) sonra öteki aydınlar gibi kovuşturmaya uğrayarak Galatasaray Sultanîsi müdürlüğü görevinden ayrıldı. Bir süre Abdülhamid’e yaklaştığı söylendiği halde gizli bir cemiyet kurarak (Üsküdar Cemiyeti) padişahı tahttan indirme hazırlıklarına girdi. Çırağan sarayı önünde Beşiktaş Muhafızı 7-8 Hasan Paşa tarafından sopa ile öldürüldü. || Elli yıllık yaşamı içinde yüzlerce makale, araştırma yazısı, yüzden fazla risale, kitap yazan Ali Suavi, Tanzimat dönemini aşan düşünceleriyle kendisinden sonra gelen kuşaklara öncü oldu. 1908’de ikinci kez basılan *Hive, Türk, Ceneve Tarihi* adlı eserlerinde, «Ulûm» ve «Muhbir» gazetelerindeki inceleme yazılarında doğu ve batı kültürü üzerinde durarak, dil ve eğitim sorunlarına ulusçu çözüm yolları aradı. Fransız tarihçisi Lavissee-Rambaud, tarihinin XI. cildinde (s. 54), jön Türklerin 1868’de ver-

dikleri programlarında ihtilâlcı ve cumhuriyetçi olduğu belirtilmişti. Medreseden yetiştiği halde Saçaklızade'nin Ahmet III (1703 - 1730) döneminde Arapça olarak yazdığı, medrese örgütlerini ve iskolaistik eğitimi eleştiren kitabı, günün Türkçesine çevirerek eğitimde yenileşme düşünüsünü savundu.

Kaynaklar: *Ali Suavi'nin Türkçülüğü* (İ. H. Danişment, 1942); *Başveren İnkılâpçı* (F. R. Atay, 1954, 1958); *Ali Suavi Kendine Göre* (Neşet Halil Atay, «İstanbul Dergisi», sayı 25 - 32, 1945).

ALİ ŞİR NEVAİ

Şair (1441 - 1501). Timur soyundan Uygur kabilesine bağlı Kışkine Bahşi adlı bir beyin oğludur. Babasından kalan büyük servete sahip olduğundan, Divan beyliğine, naipliğe kadar yükseldiği halde, devlet görevlerinde bulunmasından ötürü maaş almadı. Yetiştigi çevre kendisine çağının prensleriyle yakın arkadaşlıklar kurması olanağını sağladı. Süt kardeşi olduğu Horasan Sultanı Hüseyin Baykara'nın mühürdarlığını yaptı, genç yaştan itibaren serüven dolu bir yaşamı oldu, pek çok savaşa girdi.

|| Evlenmediği için romantik bir aşk adamı kişiliği ile, politikacı, devlet adamı, düşünür kişiliklerini birlikte sürdürdü. Servetinin yarattığı olanakları, hem toplumsal kurumlar açmak, hem sanatçılara yardımcı olmak yolunda kullandı. Arapça ve Farsça bilgisi, bu dillerin edebiyat yapıtlarının inceliklerine incek kadar derindi. Kültür açısından bilinçli bir ulusçu olarak ulaştığı yeri, tek bir Türk dilinin egemenliği adına yaptığı çalışmalarla sağlamıştır. Bu konudaki düşünceleri çok açıktı:

|| «Türkün zavallı ve bilgisiz gençleri güzel sanarak Farsça şiir söylemeye özeniyorlar. Bir insan etrafı ve iyi düşününce Türkçede bu kadar genişlikler, incelikler, derinlikler ve zenginlikler durup dururken bu dilde şiir söylemenin ve sanat göstermenin daha kolay, daha beğenilir olacağını anlar. Ben Türk olduğum için Türkçenin övgülerinde aşırı gittiğim, Farsçayla az ilgim olduğu için bu dilin geriliklerini belirtmek istediğim sanılmasın. Farsçayı incelemekte hiç kimse benim kadar derinleşmemiştir.»

Eserleri: On bin beyitlik Türkçe divanı (*Hazain-ül Maani*), çocukluktan ihtiyarlığa kadar bütün yaşayış felsefesini içerir, yaşamın şiirini tema olarak işler. Beş mesneviden oluşan *Hamse*, *Hayretü'l Ebrar* adlı tasavvufî hikâyeleri ve aruz ölçüsü üzerine *Mizanü'l-Evzan* adlı bir incelemesi vardır. Farsça ve Türkçe üzerine karşılaştırmalı bir inceleme olan *Muhakemetü'l-Lû-*

gateyn'i iki kez basıldı. (Veled Çelebi tar. 1900, Ishak Rafet Işırtman tar. 1941). Bütün eserleri Ağâh Sırrı Levent tarafından basıma hazırlandı. I) *Sanatı ve Kişiliği*, 1965. II) *Divanlar*, 1966. III) *Hamse*, 1967. IV) *Öteki 17 eseri*, 1968.

Kaynaklar: («TürkDili», Ali Şir Nevaî özel sayısı, şubat 1966), Yılmaz Oğuz, («Türk Dili», şubat 1969).

ALKAN, ERDOĞAN

Şair, yazar (1935 →) Şarkışla'da doğdu. Ortaöğrenimini Samsun Lisesi'nde (1955), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1960). Darendе, Esbiye (1963 - 65) kaymakamlıklarından sonra Turizm Bakanlığı Periyodik Yayınlar Şb. Müdürlüğüne atandı (1965). Şimdi Millî Prodüktivite Merkezi'nde. «Türk Dili» ve «Varlık» dergilerinde çıkan şiir ve çevirileriyle tanındı. Önceleri şiirini klasik bir duyarlılıkla kurarken, sonraları zekâ şiirine yönelmiş bir eylem havasının çevresinde hareket etmeye başladığı görüldü (Cemal Süreya).

Eserleri: *Bahar Şiirleri Antolojisi* (T. Hayrioğlu ile, 1958), *Güneş Tozları* (şiirler, 1958), *Millî İnkılâp Nasıl Oldu* (T. Uzunhasanoğlu ile, 1960), *Paul Verlaine* (hayatı, sanatı, 40 şiir çevirisi, 1961), *Ekuanil Çiçekleri* (şiirler, 1964).

ALPÖGE, ATILÂ

Oyun yazarı (1935 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nde tamamladı (1961). «İstanbul», «Diyelim», «Pazar Postası», «Oyun», «Tiyatro 70» (1954 - 1971) dergilerindeki yazı ve çevirilerinin yanısıra başta Genç oyuncular olmak üzere çeşitli tiyatrolarda oyuncu ve sahneye koyucu olarak görev aldı. Genç oyuncular tarafından başarıyla oynanan *Tavtati Kütüpatı*, (bas. 1959), *Vatandaş Oyunu* (bas. 1962) adlı oyunlarını bir arkadaş grubu ile birlikte yazdı. *Ha Me Ka Ha Ha Pe* 1969 mevsiminde Dostlar Tiyatrosu tarafından sahneye konuldu. *Çürük Elma* adlı oyunu iki kez basıldı: (1962, 1968).

ALPSAL, AYSEL

Hikâyeci (1934 →). Zile'de doğdu. Ortaöğrenimini Adana Kız Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1958). İstanbul'da Devlet Demiryolları İdaresi'nde avukat. «Vatan», «Varlık» dergisi ve yıllıklarında, «Cumhuriyet» sanat ekinde çıkan hikâyelerinde (1958 - 1971), «dar

aile çevresinden çıkarak büyük şehir ve gençlik çevrelerine giren genç kızların yaşam karşısındaki gözlemlerini ve kişiliklerini bulma çabalarını» işledi. Bir hikâye kitabı var: *Sıkıntı Odası* (1958).

ALSAN, NECİP

Yazar (1918 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1939). Askerlik görevinden sonra avukatlık yapmaya başladı. İlk «Beş Sanat» (1950) dergisinde, yayımladığı yazılarını «Varlık», «Yeditepe», «Yelken», «Vatan» dergi ve gazetelerinde sürdürdü. Deneme ve araştırma türlerinde başarılı eserler ortaya koydu.

Eserleri: *Eflatun* (inceleme, 1963. Türk Dil Kurumu 1964 Deneme - Eleştiri Armağanı), *Onlar Ermiş Muradına* (roman, 1957), *Çağımızı Hazırlayan Düşünce* (inceleme, 1967).

ALTAN, ÇETİN

Yazar (1926 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Fakültede okurken «Ulus» gazetesinde muhabirlik, sekreter yardımcılığı, daha sonra «Halkçı» (1951), «Tan», «Yeni Gazete» (1956 - 57), «Akşam» (1958 - 60), «Milliyet» (1960 - 65), «Akşam» (1965 - 71) gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı. T.İ.P. listesinden milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1965 - 69). Yazıları, konuşmaları hakkında açılan davalardan kimileri beraetle sonuçlandı. || Edebiyata, «İstanbul», «Yeni Adam» (1943 - 45) dergilerinde yayımladığı şiir ve düzyazılarla başlayan Altan, fıkra yazarlığının yanısıra İstanbul Şehir, Ankara Devlet tiyatrolarınca sahneye konulan oyunlar da yazdı.

Eserleri: *Üçüncü Mevki* (şiirler, nesirler, 1946), *Çenberler* (oyun, 1964), *Taş* (fıkralar, 1964), *Defter* (oyun, 1965), *Atatürk'ün Sosyal Görüşleri* (inceleme, 1965), *Sömürgecilerle Savaş* (fıkralar, 1966), *Dilekçe-Tahteravalli* (oyun, 1966), *Kopuk Kopuk* (fıkralarından seçmeler, 1970), *Ben Milletvekiliyken* (anılar, 1971), *Büyük Gözaltı* (roman, 1972).

Kaynaklar: Fethi Naci, («Yeni Dergi», mayıs 1972); Konur Ertop, («Yeni a», haziran, 1972); Rauf Mutluay, («Özgür İnsan» temmuz 1972).

ALTINEL, SABRİ

Şair (1926 →). Susurluk'ta doğdu. Ortaöğrenimini Balıkesir Li-

sesi'nde (1945), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1949). Yedek subaylık görevinden sonra öğretmenlik mesleğini seçti. Saint-Joseph, Saint-Benoit liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı.

|| «Kaynak» dergisinde (Balıkesir, 1943 - 44) çıkan ilk şiirinden sonra «Genç Nesil», «Sanat ve Edebiyat» (1947), «Edebiyat Dünyası», «Yağmur ve Toprak» (1948) dergilerinde yazan Altınel, şiirin «bir yaşama anlayışı» olduğu görüşünden hareket ederek ilk deneylerinde bile gençliğe özgü oyun heveslerine kapılmadı, sabırlı bir mısra işçisinin parmaklarından çıktığı sezilen şiirlerle görüldü. Daha sonra «Kaynak», «Yeryüzü», «Yeditepe», «Yeni Ufuklar» dergilerinde (1950 - 1955) çıkan bu ilk dönem ürünleri *İnsanın Değeri* kitabında toplanmıştır. || 1958'den sonra şiirini değiştirdiği, «Yücel», «Yeni Ufuklar», «Yelken», «Yeditepe» dergilerinde yayımladığı örneklerle değişik bir anlatım düzeyine varmak için çaba harcadığı görüldü. Yalnızlığı, içine kapanan bir halkın çağlar boyu sürüp giden acısını işlerken bireysel ve toplumsal tepkileri özümlemede güç rastlanır bir düzeye ulaştı. «Ataç», «Yelken», «Yapraklar» (1961 - 1964)'da yayımladığı «Yaban Yazıları» ise «Altınel'in durmadan arayan, kendini tazeleyen ve geliştiren bir cins sanatçı olduğunu gösteren şiirler»den sayıldı (Asım Bezirci).

Eserleri: *İnsanın Değeri* (1955), *Kıraçlar* (1959), *Federico Garcia Lorca Seçme Şiirler* (56 şiir çevirisi, 1962).

Kaynaklar: Orhan Çubukçu («Yeni Ufuklar», eylül 1955); Asım Bezirci, *On Şair, On Şiir* (1971).

ALTINTAŞ, GÜNEL

Şair (1937 →). Urfa'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı (1958). Bir süre Basın İlan Kurumu'nun Erzurum Şubesinde çalıştıktan sonra genel müdürlüğün İstanbul örgütünde görevlendirildi. İlk şiiri *Varlık Yıllığı*'nda (1960) çıktı. «Evrım», «Otağ», «Ağaç», «Yelken» dergilerinde yayımladığı şiirlerinde (1961 - 1966) gerçeküstücü eğilimler taşırken daha sonra gerçekçi temaları işlemeye başladı. Son şiirleriyle deneme ve eleştirme yazıları «Soyut» dergisinde çıkıyor (1965 →).

ALTÜMSEK, AHMET

Şair (1915 →). Söke'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde tamamladı. Öğretmenlik, Milli Eğitim Müdürlüğü,

Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar şube müdürlüğü, Özel Öğrenim Kurumları genel müdür yardımcılığı görevlerinde bulundu. «Varlık», «Dost», «Yelken», «Çağrı» dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı. *Aralık Kapı* (1959) adlı şiir kitabı var.

ALUS, SERMET MUHTAR

Yazar, (1887 - 1952). Öğrenimini Galatasaray ve Hukuk Mektebi'nde tamamladıktan sonra basın mesleğini seçti. «Cumhuriyet», «Son Posta», «Vakit» gazetelerinde eski İstanbul yaşamını yansıtan yazılar ve pek azı kitap halinde çıkabilen birçok roman yayımladı.

Başlıca Eserleri: *Kıvırcık Paşa* (1930), *Pembe Maşlahlı Hanım* (1933), *Harp Zengininin Gelini* (1944), *Eski Çapkın Anlatıyor* (1944).

AND, METİN

Yazar (17 haziran 1927 →). İstanbul'da doğdu. İlk ve orta-öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. 1956'da Rockefeller bur-su alarak bir buçuk yıl Avrupa ve Amerika'da sahne sanatları üzerine araştırmalar yaptı. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde öğretim görevlisi oldu ve «Meşrutiyet Çağı Siyasal, Hukuk ve Toplumsal Düzenin Türk Tiyatrosuna Etkisi» konusundaki tezi ile doktorasını verdi. Şimdi bu fakülte-de ve Siyasal Bilgiler Fakültesi, Basın ve Yayın Yüksek Oku-lu'nda öğretim görevlisi. || İlk yazılarını «Forum» dergisinde (1956) yayımlayan Metin And, daha sonra «Değişim», «Dost», «Türk Dili» dergileriyle «Ulus», «Vatan», «Milliyet» gazetele-rinde eleştiri ve inceleme yazıları yayımlamış, *Geleneksel Türk Tiyatrosu* adlı kitabı ile 1970 Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü'nü almıştır.

Eserleri: *Gönlü Yüce Türk* (1958), *Kırk Gün, Kırk Gece* (1959), *Dionisos ve Anadolu Köylüsü* (1962), *Bizans Tiyatrosu* (1962), *Kavuklu Hamdi'den Üç Ortaoyunu* (1962), *Ataç Tiyatroda* (1963), *A History of Theatre and Popular Entertainment in Tur-key* (1963), *Türk Köylü Dansları* (1964), *Geleneksel Türk Tiyatrosu* (1969), *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi* (1970), *Meşru-tiyet Döneminde Türk Tiyatrosu* (1971).

ANDAK, SELMİN

Yazar (1921 →). İzmir'de doğdu, Ortaöğrenimini Galatasa-

ray ve İzmir İnönü liselerinde tamamladı (1941). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Paris Ecole Normale de Musique'de kompozisyon ve lisan, Sorbonne'da lisan kurslarını bitirdi. Dönüşünde gazetecilik mesleğine girdi. «Yeni Sabah», «Akşam», «Tercüman», «Cumhuriyet» gazetelerinde çalıştı. «Beş Sanat», «Yenilik», «Yeditepe», «Akis», «Sözcü», «Cumhuriyet» dergi ve gazetelerinde sanat yazıları, eleştirmeler yazdı.

ANDAY, MELİH CEVDET

Şair, yazar (1915 →). İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Kadıköy 35. İlkokul'da (1928), ortaöğrenimini Kadıköy Ortaokulu (1931) ve Ankara Gazi Lisesi'nde (1936) tamamladı. Toplumbilim öğrenimi için gittiği Belçika'da, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle, iki yıl kalarak yurda döndü. Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde görev aldı. Bir süre de kitaplık memurluğu ve gazetecilik, çevirmenlik yaptı (1942 - 51). İstanbul'a yerleşerek «Akşam», «Tercüman», «Büyük Gazete», «Tanin», «Cumhuriyet» gazetelerinde fıkra ve deneme yazarlığı, sanat ve edebiyat sayfası yöneticiliği yaptı (1951 - 63). İstanbul Belediye Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nde öğretmenlik görevinde (1954) ve TRT Yönetim Kurulu üyeliğinde bulundu (1964 - 69). Şiirlerini «Varlık» (15 kasım 1936 - 1972), «Yaprak» (1948 - 1950), «Yeditepe» (1951 - 1962), «Papirüs» ve «Yeni Dergi»de denemelerini, «Yeni Ufuklar», «Ataç», «Cumhuriyet», «Dönem» ve «Yön» dergi ve gazetelerinde (1962 - 1970) yayımladı. || Orhan Veli ve Oktay Rifat'la birlikte «Garip akımı»nın öncüsü olan Melih Cevdet'in, şiirinin iki döneminde biçim ve öz yönlerinden değişik özellikler gösterdiği söylenebilir. 1) Genellikle çarpıcı buluşlara, zaman zaman espri ve taşlamaya dayanan, biçim yönünden çok yalın şiirlerin ağır bastığı 1936 - 1954 arası. 2) Daha çok insan ve doğa karşısında çeşitli sorunların, bakış açılarının, değerlendirmelerin alabildiğine yoğunlaştırıldığı şiirlerde soran, arayan bir düşünür kişiliğinin ortaya çıktığı 1955 sonrası... Bu ikinci dönemini simgeleyen *Kolları Bağlı Odysseus*'ta şair, tarih boyunca incelenmiş olan bir konuyu bilimin ve yaşamın yeni verileri açısından değerlendirmek istemiş, bunu yaparken etkili kuruluşlar içinde öz şiirin kalıcı öğelerini yaratmıştır. Son şiirlerinde de aynı kaygılara bağlı olarak gerçeği insansal gerçeğin duyarlılığı içinde özümlemeye çalıştığı görülmektedir.

Şiir Kitapları: *Garip* (Orhan Veli ve Oktay Rifat'la birlikte

1941), *Rahatı Kaçan Ağaç* (1946, 1961), *Telgrafhane* (1952, 1964), *Yan Yana* (1946, Türk Ceza Yasasının 142. maddesine aykırı görülerek kovuşturma açıldı; toplandı. Beraat etti), *Kolları Bağlı Odysseus* (1963), *Göçebe Denizin Üstünde* (1970).

Öteki Kitapları: *Doğu - Batı* (denemeler, 1961), *Konuşarak* (denemeler, 1964), *Aylaklar* (roman, 1965), *Sovyet Rusya, Azerbeycan, Özbekistan, Bulgaristan, Macaristan* (gezi notları, 1965), *Gelişen Komediya* (tiyatro yazıları, 1965), *Mikado'nun Çöpleri* (oyun, 1967), *Gizli Emir* (roman, TRT 1970 Roman Başarı Ödülü, 1970), *Dört Oyun* (1972).

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Bilimden Yana* (1963); Şükran Kurdakul, *Mehmet Fuat'ın Seçtikleri* (1963); Doğan Hızlan, («Papirüs», aralık 1966); Necati; Cumalı' («Varlık», 15 ocak 1968); Selim İleri, («Yeni Ufuklar», aralık 1968, mart 1969); İbrahim Tatarlı - Rıza Mollof, *Marksist Açısından Türk Romanı* (1969); İzzet Saraylıç («Varlık», nisan 1970).

ANDELİB

Şair, (1873|- 1902). Asıl adı Mehmet Esat'tır. Özel öğrenim görerek yetişti. Abdülhamid II. yönetimince Tahrirat Kâtibi olarak Malatya'ya sürgün gönderilinceye değin hiç bir resmî görevde çalışmadı. Dönemin dergi ve gazetelerinde Arapça ve Farsçadan yaptığı çevirilerin yanısıra Faik, Andelib takma adlarıyla şiirler yayımladı. *Sabah-ı Hayatım, Gül Demetleri, Bir Demet Çiçek* adlı kitapları çıkan Andelib'in *Hilâl-i Seher* en bilinen şiirlerindendir.

APAK, RIZA

Şair (1911 →). Petriç'te doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı. Uzun yıllar çeşitli il ve ilçelerde ortaokul ve enstitülerde Türkçe öğretmenliği yaptı. Bergama'da bulunduğu yıllar Bakırçay adlı (1943 - 1944) bir sanat dergisi çıkaran Apak, «Gündüz» (1936), «Ülkü», «Çığır», «Fikirler» (1945 - 46), özellikle «Varlık» (1936 - 1972) dergilerinde yayımladığı şiirlerinde bireysel temaları doğal bir duyarlılık havası içinde işledi, güzel bir şiir dili kurmayı başardı.

Eserleri: *Dünya Haberleri* (1960), *Batı Yakası* (1966), *Karada Balık* (1969), *Gülümüzü Yolan Eller* (şiir, 1973).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Varlık», 1 temmuz 1970).

APAYDIN, TALİP

Şair, romancı (1926 →). Polatlı'nın Ömerler köyünde doğdu, Beypazarı İlkokulunu bitirdikten sonra ortaöğrenimini Çifteler Köy Enstitüsü'nde (1943), yükseköğrenimini Hasanoglan Yüksek Köy Enstitüsü'nde tamamladı (1946). Ayrıca, Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nü bitirdi. Yüksek Köy Enstitüsü çıkışlı 35 – 40 arkadaşı ile birlikte Yedek Subay Okulu'ndan çavuşa çıkarılarak askerlik görevini çeşitli sürgün alaylarında yaptı. Terhisinden sonra Turhal Ortaokulu ve Amasya İlköğretmen Okulu'nda öğretmenlik yaptı. D.P.'nin iktidar döneminde bir ara bakanlık emrine alındı, sonra yeniden Danıştay kararıyla görevine döndü. || Genç yaşta yaşamının olağan gelişimini bölen olaylara karşın direnme gücünü yitirmeyen ve sanat eğilimlerini geliştirme olanaklarından uzak kalmayan Apaydın, 1945'ten bu yana «Yücel», «Edebiyat Dünyası», «Fikirler», «Yeditepe», «Beraber», «Yeni Ufuklar», «İmce», «Varlık» dergilerinde şiir ve hikâye yayımını aralıksız sürdürerek köye açılan edebiyat akımının önde gelen kalemlerinden biri oldu. || 1957'den sonra roman türünde çalıştı. Özellikle *Sarı Traktör* (1958)'de toplumsal gerçekçi akımın kendine özgü yorumunu yaparak öz ve biçim yönünden sağlam bir düzeye ulaştığı görüldü. Hikâyelerinde ise gözlem gücüne bağlı olarak yalın kuruluşlar içinde büyük etkinlikler sağlayan başarılı bir düzeye ulaştı; Çehov hikâyeciliğinin olanakları içinde, insancıl ve derinlemesine olmayı başardı (Demir Özlü).

Eserleri: *Bozkırda Günler* (köy notları, 1952, 1972), *Susuzluk* (şiirler, 1956), *Sarı Traktör* (roman, 1958, 1968), *Yarbükü*, (roman, 1959, 1968), *Emmioğlu* (roman, 1961, 1972), *Ortakçılar* (roman, 1964), *Ferhat ile Şirin* (halk romanı, 1965), *Bir Yol* (oyun, 1966), *Toprağa Basınca* (çocuk romanı, 1964, Doğan Kardeş 3. ödülünü kazandı. bas. 1966), *Ateş Düşünce* (hikâyeler, 1967), *Karanlığın Kuvveti* (anılar, 1967), *Yapılar Yapılırken* ve *Otobüs Yarışı* adlı oyunları TRT 1970 Radyo Oyunları Başarı Armağanı'nı kazandı, *Define* (roman, 1972), *Bir Yol* (oyun, 1972), *Yoz Davar* (roman, 1973), *Öte Yakadaki Cennet* (hikâyeler, 1973).

Kaynaklar: Hüseyin Cöntürk, («Dönem», kasım 1963); Ahmet Kökligiller, («Varlık», 15 temmuz 1966), Ahmet Köksal, («Papurüs», temmuz 1969); Mehmet Seyda, («Yeni Ufuklar», eylül 1970); Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970); Tarık Dursun, («Milliyet», 19 nisan 1972).

ARABUL, MUZAFFER

Şair, romancı (1917 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Pertevniyal Lisesi'nde tamamladı. Bir yıl Tapu ve Kadastro Okulu'nda öğrenim gördü. Kadastro fen memuru olarak güney ve kuzey Anadolu bölgelerinde çalıştı. İkinci askerlik dönüşünde Gümrük ve Tekel Bakanlığında, Trabzon, Konya Karayolları muhasebelerinde memurluk yaptı (1946 - 1952). Ceza kanununun 141'inci maddesine aykırı eylemde bulunmak iddiasıyla uzun süre tutuklu kaldı (1952). Çıkınca, değişik şirketlerde muhasiplik (1956 - 1961), daha sonra «Akşam» gazetesinde idare memurluğu yaparak yaşamını sürdürdü (1961 - 1971), «Yücel» dergisinde yayımladığı ilk şiirlerinden uzun yıllar sonra «Türk Solu», «Güney» dergilerinde (1969 - 1971) yazdı.

Eserleri: *Sana Ne Olmuş* (şiirler, 1962), *İnsana Saygı* (şiirler, 1964), *İğri Tahtalar* (şiirler, 1966), *Eski Bir Çağ* (şiirler, 1969), *Çakrazlar* (4 ciltlik romanın 1. cildi, 1969).

ARAZ, NEZİHE

Yazar (1922 →). Konya'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde, yükseköğrenimini Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Psikoloji ve Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1946). «Dost», «Resimli Hayat», «Hayat», «İstanbul», «Yeni Sabah», «Yeni İstanbul», «Meydan» dergi ve gazetelerinde yazdı. Şimdi «Meydan Larousse Ansiklopedisi»nin yöneticilerinden.

Başlıca Eserleri: *Benim Dünyam* (şiirler, 1961), *Fatih'in Deruni Tarihi* (1953), *Anadolu Evliyalari* (1959), *Peygamberler Peygamberi Hazreti Muhammed* (1960), *Peygamberin Torunlari* (1960), *Dertli Dolap* (Yunus Emre'nin Hayatı, 1961), *Mevlâna'nın Romanı* (1962), *28 Peygamber* (1963), *Çocuk ve İslâm* (1968).

ARDAĞI, ADNAN

Şair, hikâyeci (1922 →). Pazar'da doğdu. İlköğrenimini Fatsa İlkokulu'nda (1933), ortaöğrenimini Vefa Lisesi'nde (1940), yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Matematik - Astronomi Bölümü'nde tamamladı (1945). Çeşitli illerde lise öğretmenliği yaptı. Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü ve Millî Eğitim Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Eğitim araştırmaları için Amerika, Fransa ve İngiltere'ye gönderildi (1954 - 57), 1960'dan sonra Ankara Ticaret Okulu ve Devlet Konservatuvarı

öğretmenliğine atandı. || Belli bir düzeyin altına düşmeyen değişik söyleyiş biçimleri denediği şiirlerini çoğunlukla «İstanbul» (1943 - 1946) ve «Varlık» (1950 - 1971) dergilerinde yayımladı. Hikâye, çocuk şiirleri, masal ve oyunları da yazıyor.

Başlıca Eserleri: *Bir Masal Gibi* (şiirler, 1943), *Kapılar* (1945), *Şarkıların Vatanı Kalplerdir* (şiirler, 1955), *Öğretmenin Dünyası* (şiirler, 1956), *Soyut* (şiirler, 1960), *Açı* (şiirler, 1961), *Mustafa Kemal Atatürk* (şiirler, 1963), *Bizim Evin Savaşları Güzeldi* (hikâyeler, 1963), *Güz Şöleni* (şiirler, 1965), *Son Ders* (hikâyeler, 1967), *Çocuk Kitapları: Çocuk Şiirleri* (1954), *Nasrettin Hoca* (1963), *Küçük Taka* (1963), *Yaralı Sığırcık* (1963), *Zavallı Korkuluk* (1965).

ARIBURNU, ORHAN

Şair (1918 →). İstanbul'da doğdu. Babasının subay olması dolayısıyla ilk ve ortaöğrenimini çeşitli illerde yaptı. Bir süre Bursa Askerî Lisesi'nde okuduktan sonra geçtiği Haydarpaşa Lisesi'ni bitirdi (1938). Yükseköğrenimini tamamlayamadı. 1946'dan sonra sinema alanında çalıştı, rejisörlük, senaryo yazarlığı, oyunculuk yaparak başarılı eserler verdi. || 1940 şiir akımının, kendine özgü kişiliklerinden biri olan Arıburnu, zengin ve değişik buluşlarıyla genellikle toplumsal taşlamaya dayanan kısa şiirler yazmıştır. «Servet-i Fünun - Uyanış» ve «Yeni Ses» dergilerinde çıkan (1936 - 1940) ilk şiirlerini yayımladığı *Kovan* (1940) adlı kitabından sonra, «Gün», «Varlık», «Kaynak», «Genç Nesil» (1945 - 1950), «Yeditepe», «Küçük Dergi», «Yenilik» (1953 - 1956), «Gelecek» (1971) dergilerindeki şiirlerini yeni bir kitapta toplamamıştır.

ARIK, REMZİ OĞUZ

Yazar (1897 - 3 nisan 1954). Kozan'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladıktan sonra bir süre Adana ve İstanbul'da öğretmenlik yaptı. Daha sonra Fransa'ya gitti (1926), Sorbonne'da sanat tarihi ve arkeoloji lisans diplomaları aldı. Louvre Arkeoloji Okulu'nu bitirdi. İstanbul Arkeoloji müzelerinde klasik arkeoloji uzman yardımcılığı, Bakanlık arkeologluğu (1933), Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Cincinnati Üniversitesi'nden bir kurulla birlikte Truva kazılarına katıldı. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Arkeoloji kürsüsüne doçent (1939), profesör oldu. Ankara İlahiyat Fakültesi'nde İslâm Sanatları Tarihi profesörlüğü yap-

tı (1949 - 1950). Adana'dan milletvekili seçildi (1950). Parti yöneticileriyle anlaşamayarak D.P.'den ayrılınca Köylü Partisi'ni kurdu (1952). || Kendi yayımı «Millet» (1942 - 1944), «Çığır», «Ülkü», «İstanbul» dergilerinde yazdı; ulusçuluk anlayışını yansıtan makalelerinin yanısıra Anadolu uygarlığı ile ilgili araştırmalarıyla tanındı.

Eserleri: *Köy Kadını* (1944, 1967), *İdeal ve İdeoloji* (1947, 4. bas. 1969), *Ölümünden sonra basılanlar: Truva Klavuzu* (1953), *Coğrafyadan Vatana* (1956, 3. bas. 1969), *Türk İnkılâbı ve Milliyetçiliğimiz* (1958), *Gurbet - İnmeyen Bayrak* (1968), *Türk Gençliğine* (1968).

Kaynaklar: («İstanbul Dergisi» mayıs 1954, Remzi Oğuz Arık Özel sayısı).

ARIKANLI, OĞUZ

Şair (1932 →). Konya'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Pertevniyal Lisesi'nde tamamladı (1952). İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak İstanbul Belediyesi'nde kontrol memurluğu etti (1952 - 1956). Askerliğinden sonra girdiği Ankara Sigorta Şirketi muhasebe servisinde memurluk yapıyor (1958 →). «Ufuklar», «Küçük Dergi», «Mavi», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yenilik» (1951 - 56), «Yelken», «Ataç» (1958 - 63), «Yeni Ufuklar» dergilerinde (1958 - 1972) çıkan şiirleriyle tanınan Arıkanlı, toplumsal gerçekçi akıma bağlı çalışmalarını bir kitapta topladı: *Maça Kızı* (1956).

ARISOY, SUNULLAH

Şair, yazar (25 mart 1925 →). Şile'de doğdu. Haydarpaşa Lisesi'nde okurken öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı (1942). Sümerbank Genel Müdürlüğü'nde Ticaret Şefliği, Yayın Uzmanlığı görevlerinde bulundu. Emekliye ayrıldıktan sonra (1969) bir süre Ankara'da basımevi müdürlüğü yaptı. İlk şiiri «Yücel» dergisinde çıkan Arısoy, daha sonra başta «Varlık», «Türk Dili», «Dost», «Pazar Postası», «Akis» dergilerinde, «Ulus» gazetesinde yazdı. Uzun süre Ankara televizyonunda «Çağdaş Türk Edebiyatından Örnekler» adlı bir program düzenledi. Haftalık «Aktüalite» dergisinin başyazarlığını yaptı.

Eserleri: *Garipler Treni* (şiirler, 1948), *Muhteşem Kavga* (şiirler, 1951), *Mustafa Kemal Türküsü* (şiirler, 1953), *Deste* (Yeni Türk Şiiri Antolojisi, 1953), *Yaban Mavisi* (şiirler, 1956), *Karapürçek* (roman, 1958), *Dışa Vuran Karanlık* (şiirler, 1961).

Tedirginin Biri (uzun hikâye, 1962), *Türk Hiciv ve Mizah Antolojisi* (1967), *Yanlış Yaşadık* (şiirler, 1970).

Kaynaklar: Rauf Mutluay, («Sosyal Adalet», 26 mart 1963).

ARIT, FİKRET

Romancı (3 ekim 1918 →). Karadeniz Ereğlisi'nde doğdu. Robert Kolej'in Orta Bölümü'nü bitirdikten sonra banka ve seyahat acentası memurluklarında bulundu; bir ara kömür ticareti ve tercümanlık yaptı (1935 - 1950). Daha sonra yazar ve çevirici olarak «Yeni İstanbul» gazetesi, «Anadolu Ajansı», «Hayat» dergisi gibi basın kurumlarında çalıştı (1950 - 1962). Yaşamını yine yazarlık ve çeviricilik yaparak sürdürüyor.

Başlıca Eserleri: *Mansila* (roman, 1944), *Güzel Yuana* (roman, 1946), *Maziden Gelen Sesler* (roman, 1953), *Kader Böyle İmiş* (roman, 1958), *Küçük Fedailer* (çocuk romanı, 1962), *Türk Havacılık Hikâyeleri* (1966), *Garip* (çocuk romanı, 1966), *Havalar da İlk Türk Kadınları* (inceleme, 1967), *Transfer Ahmet* (çocuk romanı, 1969).

AROLAT, ALİ MÜMTAZ

Şair (1897 - 4 Eylül 1967). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini Galatasaray'da ve Ticaret Lisesi'nde yaptı. Askerlik görevinden sonra bankacılık mesleğine girdi. Kişiliğini ortaya koyan *Bir Gemi Yelken Açtı* (1926) kitabındaki şiirlerin «Yeni Mecmua», «Dergâh», «Millî Mecmua»da yayımlandıkları zamanda sevimlerine karşılık 1930'dan sonra suskunluğa girdi; otuz yıllık çalışmalarını *Hayal İkliminden Dönen Diyor ki* adlı kitabında (1960) topladı.

ARPAD, BURHAN

Yazar, hikâyeci (19 Mayıs 1910 →). Mudanya'da doğdu. İlk öğrenimini Rehber-i Tahsil Nümune Mektebi'nde, ortaöğrenimini Ticaret Mektebi'nde tamamladı (1927 - 28). Tekel Tütün Fabrikası muhasebe servisinde ve özel şirketlerde memurluk yaptı (1928 - 1942). Birisi takma adıyla «Servet-i Fünun-Uyanış» dergisinde çıkan (1936) ilk hikâye ve yazılarından sonra «İnanç», «Yurt ve Dünya», «Adımlar», «Yığın», «Yürüyüş» (1936 - 1940), «Yeditepe», «Türk Dili» (1950 - 71) dergi ve gazetelerinde yazdı. Salâh Birsal, İhsan Devrim'le birlikte ABC Kitabevi'ni (1943), daha sonra Arpad Yayınevi'ni kurdu (1945 - 46). «Memleket», «Hürriyet», «Vatan» gazetelerinde çalıştı (1947 - 52), «Vatan»da fıkra yazarlığı yaptı (1957 - 62), gazetecilikten ayrıldı. Şimdi ser-

best yazar (1970 →). || Dümdüz bir anlatımla lirizm yapma olanağını gerçekleştirmek istediği hikâyelerinde, şehrin hareketine, kalabalığına karıştığı, okura yakın kahramanlar yarattığı belirtildi. Toplumcu gerçekçi akımdan hiç sapmayan hikâyelerinin (Oktay Akbal) yanısıra, Remarque, Anna Seghers, Thomas Mann, Zweig gibi antifaşist, toplumcu yazarların eserlerini dilimize kazandırdı. Alman ve Avusturya edebiyatlarının üzerine iki antoloji ve bir edebiyat tarihi yayımladı.

Hikâye Kitapları: *Şehir 9 Tablo* (1940), *Dolayısıyla* (1955), *Son Perde* (Naşit'in yaşam öyküsü (1961), *Taşı Toprağı Altın* (1966). **Öteki Eserleri:** *Tunadan Şimale Avrupa* (gezi notları, 1953), *Perde Arkası* (1924 - 27 yıllarındaki İstanbul tiyatroları üzerine yazılar, 1959), *Uçuş Günlüğü* (1959), *İlk Gece* (tiyatro eleştirmeleri, 1962), *Gezi Günlüğü* (1962, Türk Dil Kurumu Deneme, Eleştiri, Gezi Ödülü, 1963), *Avusturya Günlüğü* (1963), *Operet 8 Tablo* (tiyatro hikâyeleri, 1964), *Oyun 6 Tablo* (tiyatro hikâyeleri, 1966).

ARTAM, NURETTİN

Şair, yazar (1900 - 27 ekim 1958). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini İstanbul Sultani'sinde tamamladıktan sonra Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. İstanbul'da ve Ankara'da lise İngilizce ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Bir süre de Basın - Yayın Genel Müdürlüğü'nde propaganda ve kitaplık bölümlerinde çalıştı. Toplu İğne imzası ile «Vakit», «Ulus» gazetelerinde yayımladığı fıkralarının yanısıra uzun süre Ankara Radyosu'nun «Radyo Gazetesi» programını düzenledi.

Başlıca Eserleri: *Boş Saatlerde* (düzyazılar, 1953), *Varımı Yoğum ve Seccade* (Şiirler, 1946).

Kaynaklar: («Türk Dili», sayı 87 - 1958).

ÂSAF

Divan şairi (1853 - 1903), İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mahmud'tur. Abdülmecid'in kızı Saliha Sultanla evlendiğinden Damad Mahmut Paşa olarak tanındı. Vezir, Adliye Nazırı, Devlet Şûrası üyeliği gibi önemli görevlerde bulundu (1877 - 1899). Abdülhamid II'nin baskı rejimine dayanamayarak Avrupa'ya kaçtı, bir süre Londra ve Paris'te yaşadı. Paris'te toplanan Jön Türk Kongresi'nde fahri başkanlık yaptı. Brüksel'

de öldükten 5 yıl sonra kemikleri İstanbul'a getirilerek Eyüp-sultan mezarlığına gömüldü. Divan şiirinde bir aşama sayılacak ölçüde olmasa bile çok duygulu gazellerinde ustaca kurulmuş bir dil örgüsü vardır.

ASENA, ORHAN

Oyun yazarı (7 ocak 1922 →). Ortaöğrenimini Diyarbakır Lisesi'nde (1939), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tamamladı (1945). Çeşitli il ve ilçelerde hükümet ve sıtma savaş tabipliği görevlerinde bulundu. Ankara Çocuk Hastanesi'nde stajını yaparak (1952 - 1955) çocuk hastalıkları uzmanı oldu, Ankara'ya yerleşti. || Şiir türündeki ilk deneyleri, «Yaratış», «İstanbul» dergilerinde (1943 - 1944) çıkan Asena, «Varlık», «Hisar» (1952 - 1956) dergilerinde yayımladığı *Şiirler ve Masal* (1941), *Kıt Kanaat* (1957) adlı kitaplarıyla edebiyat çevrelerinin dışına çıkamadı. 1954 - 1955 tiyatro mevsiminde Ankara Devlet Tiyatrosunca sahneye konulan ilk oyunu *Tanrılar ve İnsanlar*'dan sonra *Korku*, *Hürrem Sultan*, *Yalan*, *Garipdede Çıkamazı*, *Kocaoğlan*, *Gece-nin Sonu*, *Kapılar*, *Tohum ve Toprak*, *Fadik Kız*, *Toroslardan Öteye*, *Kurtlar*, *Kıral Düşü*, *Murtaza*, *Bir Kadın Üzerine Çeşitlemeler*, *El Kapısı*, *Sağırılar Söğüşmesi*, *Simavnalı Şeyh Bedrettin*, *Atçalı Kel Mehmet* oyunları ile başarısını sürdürdü. *Kocaoğlan* Basın-Yayın Umum Müdürlüğünün düzenlediği oyun yarışmasında birinciliği (1956), *Tanrılar ve İnsanlar* Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü'nü kazandı (1960). || Değişik çevre ve koşullardan seçtiği kadın (*Fadik Kız*, *Kocaoğlan*, *Korku*) ve erkek kahramanların yanısıra, kendi deyişiyile «XX. yüzyıl insanı gibi gözünü tarihe çevirerek, yaşamları ve etkinlikleriyle toplumun malı olmuş kişilikleri (Kanuni Süleyman, Şeyh Bedrettin) yansıtmaya çalıştı; karakterleri ve vak'aları esas çizgilerine dokunmamak şartıyla bir hayli rötuş etmekte» sakınca görmedi. *Atçalı Kel Mehmet* adlı oyunu TRT 1970 Tiyatro Sahne Eserleri Başarı Ödülü'nü kazandı.

Yayımlanan Oyunları: *Korku* (1956), *Tanrılar ve İnsanlar* (1959), *Hürrem Sultan* (1960), *Kocaoğlan* (1962), *Yalan* (1962) *Kapılar* (1963), *Tohum ve Toprak* (1964), *Tanrılarla İnsanlar*'ın, *Hürrem Sultan*'ın Tahsin Saraç tarafından yapılan Fransızca çevirileri de yayımlandı (1960,1961).

Kaynaklar: Metin And, *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi* (1970); Tahsin Saraç, («Türk Dili», sayı 221, 1970).

ASILYAZICI, HAYATI

Tiyatro eleştirmeni (1931 →). Arhavi'de doğdu. Ortaöğrenimini Kastamonu Lisesi'nde tamamladıktan sonra (1954) girdiği Hukuk Fakültesi'nden ayrılarak gazeteciliğe başladı. «Kim», «Hür Vatan», «Hareket» (1954 - 1963) dergi ve gazetelerinde yazarlık, yazı işleri müdürlüğü görevlerinde bulundu. «Dünya» (1963), «Akşam», «Ortam», «Yeni Ortam» (1965 - 1972) dergi ve gazetelerinin sanat sayfalarını yönetti. Sinan Yayinevi'ni kurdu (1970). «Yön», «Yeditepe», «Orkestra», «Oyun», «May» ve «Tiyatro 70», «Yeni Ortam» dergi ve gazetelerinde yazdı.

ASRAL, SUAT SALİH

Şair (1901 →). Trabıusgarp'ta doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladıktan sonra girdiği Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimini yarıda bıraktı, Türkçe öğretmeni olarak çalışma hayatına atıldı. Yurt Müdürlüğü görevinden emekli oldu (1966).

Başlıca Eserleri: *Bir Kitap Kapanırken* (şiiirler, 1930), *Dağ Adamı* (roman, 1933), *Öz Türk Masalları* (1935), *Zühalin Hakaları* (şiiirler, 1935), *Yalnız Adam* (oyun, 1940), *Güneşin Altında* (şiiirler, 1945), *Benden Sonra* (şiiirler, 1958), *Görmek İsterse Toprak* (şiiirler, 1972).

ASYA, ARİF NİHAT

Şair (1904 →). Çatalca'da doğdu. Ortaöğrenimini Kastamonu Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda tamamladı (1927). 23 yıl öğretmen olarak çeşitli illerde ve Kıbrıs'ta bulundu. 1950 - 54 döneminde milletvekili oldu. 1962'de öğretmenlikten emekliye ayrıldı. «Yeni İstanbul» ve «Babıâlide Sabah» gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı.

Eserleri: *Heykeltraş* (şiiirler, 1924), *Yastığının Rüyası* (şiiirler, 1930), *Âyetler* (nesir, şiiir 1936, 1937), *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* (şiiirler, 1946, 3. b. 1967), *Kanatlar ve Gagalar* (özdeyişler, 1946, 1956), *Rubaiyyat-ı Arif* (1956), *Kubbe-i Hadra* (Mevlâna üzerine şiiirler, 1956), *Kökler ve Dallar* (şiiirler, 1964) *Kıbrıs Rubaileri* (1964, 1967), *Nisan* (rubailer, 1964), *Enikli Kapı* (nesirler, 1964), *Emzikler* (şiiirler, 1964), *Kova Burcu* (rubailer, 1967), *Dualar ve Âminler* (şiiirler, 1967), *Avrupa'dan Rubailer* (1969), *Kundaklar* (şiiirler, 1969), *Aynalarda Kalan* (şiiirler, 1969), *Şiiirler* (seçilmiş şiiirleri, 1971).

Kaynaklar: İlhan Geçer, («Çağın», ağustos 1964);

(«Hisar», aralık 1969); Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde* (1970).

AŞCI, ABDULLAH

Hikâyecî (1921 →). Burdur'da doğdu. Ortaöğrenimi İstanbul Haydarpâşa Lisesinde tamamladı. Uzun süre memurluk yaptı. Şimdi Burdur Şeker Fabrikası'nda muhasebe servisinde çalışıyor. || İlk hikâyeleri «Vatan» gazetesinde yayımlanan Aşçı, geniş gözlem ve yalın anlatım gücüyle gerçekçi hikâye alanında belli bir düzeyin altına düşmeyen sanatçılardan biri sayılır. Kitabındaki «*Bitirim Üsteğmem*» adlı hikâyesinden ötürü hakkında kovuşturma açılmış, beraat etmiştir. *Bekâr Adam* (1960) adlı hikâye kitabı var.

ÂŞIK

Halk şairi (?—?). Yaşamı üzerine kesin bilgi bulunamamıştır. Prof. Boratav ve Fıratlı'nın belirttikleri gibi, «IV. Murat'ın musahibi Musa Çelebi'nin öldürülmesi (1631) üzerine yazdığı türküden ve Girid savaşını (1645 - 1669) konu alan şiirlerinden XVII. yüzyılda yaşadığı anlaşılabilmektedir. Sık sık özgün buluşlara rastlanan şiirlerinde rahat söyleyişi ve temiz dili belirgin özellik olarak görünür.

Kaynaklar: Prof. Boratav - H. V. Fıratlı, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi* (1943),

ÂŞIK ÇELEBİ

Şair, bilgin (1520 - 1572). Asıl adı Pir Mehmet'tir. Çocukluğu Prizren (Rumeli)'de geçti. Bir süre Bursa'da mütevellilik yaptıktan sonra Silivri, Serfiçe, Priştine kadılıklarında bulundu. Üsküp kadısıyken öldü. || Âşık Çelebi'nin en ünlü eseri XVI. yüzyıl şairleri üzerinde ayrıntılı bilgi ve değerlendirmelerin bulunduğu *Meşair-üş-şüera* adlı tezkiresidir. Şairlerin adlarına göre belli bir düzen içinde hazırlanan bu tezkirenin yazma nüshası Fatih Millet Kütüphanesi müzesindedir. Ayrıca Gazalî, Hüseyin Vaiz, İbni Teymiye vb. bilginlerin eserlerini Türkçeye çevirmiştir. *Divanı* ve *Şehrengiz-i Bursa* adlı eseri basılmadı.

ÂŞIK HASAN

XVII. yüzyıl halk şairlerinden (?-?). II. Viyana kuşatmasının-

dan (1683) sonraki geri çekilmeyi, Eğri ve Estergon kalelerinin kaybedilişini işleyen şiirleri yüzyılın ikinci yarısında yaşadığını göstermektedir. Mustafa II. döneminde ordudan emekliye ayrılarak (1695) Tamaşvar dolaylarında bir köye çekildiği biliniyor. || Âşık Hasan'ın günümüzde de okunan şiirlerinde, geleneklerin çizdiği koşullanmalar korkusuzca yerilerek, toplumun aykırı güçleri sert taşlamalarla gün yüzüne çıkarılmıştır. Özgün buluşları, benzetileri ve kusursuz coşkun söyleyişi ile halk şiirimizin büyük ustaları çizgisine ulaşan bir şair olduğu söylenebilir.

ÂŞIK İHSANİ

Halk şairi (1930 →). Diyarbakır'da doğdu. İran Azerbaycanı'ndan göç eden Türk asıllı bir ailenin oğludur. Uzun süre Ankara'da yaşadı. O yıllar sevi şiirleriyle tanındı. 1960'dan sonra halk şiir geleneği içinde kendine özgü vurucu, kalabalıkları coşturan bir ses yaratarak işlediği toplum sorunlarını oldukça başarılı biçimlerle yansıttı. Kitapları, okuduğu şiirler birkaç kez ceza yasasına aykırı görülerek tutuklandı.

Başlıca Kitapları: *Ağalı Dünya* (1964, 1966). *Yazacağım* (1966, 1967), *Bakalım Hele* (1967).

Kaynaklar: Ayhan Yetkiner, *Âşık İhsanî Kimdir?* (1967).

ÂŞIK ÖMER

Halk şairi (? - 1707). 1651'de yazıldığı saptanan (Prof. Pertev N. Boratav) bir şiirindeki «Vatanı aslimiz Aydın ilidir» mısraına dayanarak Aydın'da doğduğu ileri sürülmektedir. Dinsel olmayan halk şiiri türünün en güçlü temsilcilerinden biri sayılan Âşık Ömer'in Mehmet IV. (1648 - 1687), Ahmet II. (1691 - 1695), Mustafa II. (1695 - 1703) dönemlerinde katıldığı savaşıardan esinlenerek yazdığı şiirler değişik çevrelerce benimsendi. Aruz ölçüsü ile yazdığı kaside, gazel ve murabba'larda başarı gösterememesine karşılık hece ile yazdığı koşma ve semâilerde özgün bir şiir yarattı. Şiirleri Sadettin Nüzhet tarafından düzenlenen *Âşık Ömer, Hayatı ve Şiirleri* (1935) adlı kitapta yayımlandı.

ÂŞIK PAŞA

Şair (1272 - 1332). Kırşehir'de doğdu. Selçuk Devleti'nin son döneminde Konya'da Emirlik görevinde bulunan muta-

savvıf Baba İlyas'ın torunudur. Asıl adı Ali'dir. Paşa sözcüğü «ilk» anlamına kullanılmaktadır. || Çocukluğunda babası Muhlis Paşa tarafından yetiştirilen Âşık Paşa, hem hece, hem aruz ölçülerini uygulayarak divan ve halk şiirine örnek olacak ürünler verdi. Mevlâna'nın etkisiyle yazdığı *Garib-nâme* (1329) adlı mesnevisiyle *Mevlût* yazarı Süleyman Çelebi'yi etkiledi. Hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerde Yunus'un etkisinde kaldı. Çok iyi Farsça ve İbranice bildiği halde «Türk diline kimseler bakmaz idi — Türklere hergiz gönül akmaz idi — Türk dahi bilmez idi bu dilleri — İnce yolu olan ulu menzilleri» örneğinde görüldüğü gibi Türkçeye çok bağlıydı. Tasavvufa inanan şairin Bayramî'ler tarafından çok okunduğu söylenir. || Agâh Sırrı Levent (*Fakr-nâme, Vasef-ı Hal, Hikâye, Kimya Risalesi*) adlarında dört mesnevisini (1953, 1954), *Garib-name* dışındaki şiirlerini de A. Gölpınarlı «Türkiyat Mecmuası»nda (c.V, 1935, s. 87 - 100) yayımladılar.

ÂŞIKPAŞAZADE

Tarihçi (1400 - 1495). Mecitözü'ne bağlı Elvan Çelebi köyünde doğdu. Çocukluğunda köyündeki tekke de öğrenim gördü. Üsküp Sancakbeyi İshak Beyin yanında görev aldı, Hacca gitti (1436). Sırp (1437), Macaristan ve II. Kosova savaşlarına (1448) katıldı. Döneminde yaşayan «mutasavvıf-mücahit»lerin görüşlerini yansıtmaya yönünden önemli sayılan eseri, *Âşıkpaşazade Tarihi* adı ile ilk kez İstanbul'da (1914), daha sonra Almanca bir önyazıyla Leipzig'te (1928 - 29) basıldı.

Kaynaklar: Ahmet Refik Altınay, *Âşıkpaşazade*, 1933); *Âşıkpaşaoğlu Tarihi* (haz. Atsız, 1970).

ÂŞIK VEYSEL

Halk şairi (1894 →). Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Sivralan köyünde doğdu. Çocukluğunda gözleri kör oldu. Saz çalmaya başladı. Uzun süre çıraklıktan sonra, 1933'te Ankara'ya gelerek belli bir düzeye ulaşan şiirlerini okumaya başladı. Daha sonra Ankara Halkevi'nin yayımladığı «Ülkü» dergisinin yöneticilerinden Ahmet Kutsi Tecer'in ilgisini çekti, şiirleri basılma olanağı buldu. İki yıl kadar Köy Enstitülerinde halk türküleri öğretmenliği etti. || Buluş ve söyleyiş yönlerinden halk ozanlarının en güçlülerinden biri olan Âşık Veyssel, son yıllara kadar köyle ve halkla ilişkilerini kesmemiş, görmediği halde eşsiz bir duyum

gücüyle doğayı damarlarında duyarak sağlam şiirler söylemiştir. 1951'de Metin Erksan'ın çevirdiği bir filmde yaşam öyküsü anlatılan Veysel'in plaklara alınan türküleri de çoğunluğun malı olmuştur.

Eserleri: *Âşık Veysel, Deyişler* (1944), *Sazımdan Sesler* (1950), *Âşık Veysel - Hayatı ve Şiirleri* (1963), *Dostlar Beni Hatırlasın* (1970, 1971).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Türk Dili» aralık 1968); Tahir Kutsi Makal, *Âşık Veyse/* (1969); Konur Ertop, «Cumhuriyet» gazetesi Sanat Eki, şubat 1971); Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», mayıs 1971).

AŞKUN, VEHBİ CEM

Şair, araştırmacı (1909 →). Sivas'ta doğdu. İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra (1930), Merzifon'da yedi yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. 1936 - 1937 ders döneminde Gazi Eğitim Enstitüsü'ne girerek yükseköğrenimini bu okulda tamamladı. || Uzun yıllar ortaokul ve liselerde edebiyat öğretmenliği görevinde bulunan Aşkun, şiir, hikâye ve roman türlerindeki çalışmalarının yanı sıra halk ozanları, folklor ve tarih araştırmaları alanlarında başarılı eserler vermiştir. Özellikle *Sivas Folkloru* ve *Sivas Kongresi* geniş ilgiyle karşılanan kitapları arasındadır.

Başlıca Eserleri: *Duyuşlar* (şiirler, 1936), *Merzifon Şairleri* (1937), *Sivas Folkloru* (iki cilt, 1941 - 1943), *Yayladan Sesler* (şiirler, 1943), *Âşık Ruhsati* (inceleme, 1945), *Sivas Şairleri* (1948), *Öksüz Yusuf* (hikâyeler, 1958), *Kader* (roman, 1962), *Geçmiş Günler* (şiirler, 1962), *Ölümsüz Atamız* (şiirler, 1963), *Sivas Sultanı Kadı Burhanettin* (1964).

ATAÇ, NURULLAH

Deneme ve eleştirme yazarı (1898 - 17 mayıs 1957). İstanbul'da doğdu. Hammer tarihinin çeviricisi Ata Beyin oğludur. İlkokuldan sonra dört yıl Galatasaray Sultanisi'nde okudu, dördüncü sınıfından ayrıldı. Güncesinde yaşamını anlatırken, «Annem, bacılarım sabaha kadar roman okurlardı; öyle bir ocakta yetiştim, okumak, yazar olmak hiç aklımdan geçmedi. Yani kendimi bildim bileli yazmaya özendim.» diyen Ataç, kendi kendini yetiştirdi, Fransız dilini bile özel çalışmalarıyla öğrendi. || 18 Eylül 1921'de Nişantaşı Lisesi Fransızca öğretmenliği görevine atandı, bir ara (1 eylül 1925 - 30 haziran 1926) Ticaret

Bakanlığına bağlı Ticaret Müdiriyeti Umumiyesi Mütercimliği'nde ve aynı bakanlığın Mukavelat-ı Ticariye Tetkik Dairesi Heyet-i Tahririye Müdürlüğü (temmuz 1926 - ekim 1926) bulundu. Daha sonra yeniden Millî Eğitim Bakanlığına geçerek ilkin Talim ve Terbiye Dairesi'nde mütercimlik ve İlk Tetrisat Dairesi Şube Müdürlüğü görevlerinde çalıştıktan (ekim 1926 - eylül 1927) sonra, yeniden öğretmenliğe atandı. Ankara, İstanbul liselerinde, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Okulu'nda, Gazi Eğitim Enstitüsünde (1927 - 1945) bu görevi sürdürdü. Bir süre Basın Yayın Umum Müdürlüğünde. Yayın şefliği yaptı. Cumhurbaşkanlığı mütercimliği görevinden emekliye ayrıldı (7 şubat 1952). || «Dergâh» dergisinde çıkan şiirleriyle (1921 - 1922) edebiyata başlayan Ataç, Cumhuriyet döneminde «Akşam», «Milliyet», «Vakit», «Cumhuriyet», vb, gazetelerinde deneme-eleştiri yazıları yayımlar, çeviri üzerinde çalışır. Türk dilinin arınması yolunda büyük çaba harcadığı bu yazılarında yeni bir düzyazı biçiminin doğmasına yol açan sağlam örnekler verir. Kimi zaman bilerek en aşırı uçlarda dolaşarak tutucu edebiyat adamlarının karşısına çıkar, dilimizin arınması, özleşmesi savaşına büyük katkılarda bulunur. Yunan, Latin, Fransız, Rus düşün ve edebiyatının klasik ve çağdaş yazarlarından yaptığı elliye yakın çeviriyle batı düşünce ve yöntemlerinin bilinip yaygınlık kazanması için çaba harcar. Aralıksız bir arama kaygısı ve olumlu bir kuşkuculuk Ataç'ın düşünür kişiliğinin başlıca öğeleri arasındadır. Daima bu iki temelden hareket ederek çağdaşlarının ulaşamadığı çeşitli düzeylerde sorular sorar; karşılıklarının bulunması yollarını araştırır. Bu anlamda çağdaş öğretilere bağlı olmadığı halde Ataç'ın yeri geride değil, ileride; tutuculuğun dinginliğinde değil, devrimciliğin hareketliliğindedir. Toplumcu sanatı amaç bilen büyük sanatçıların hiç bir dönemde karşısına çıkmaması, aksine onları tek partinin ya da D.P. döneminin diktası altında bile çekinmeden savunması ise kişiliğini araştırma çalışmaları yapılırken değerlendirme ölçütlerinden biri olmalıdır. Bu çok cepheli özellikleriyle Ataç, Cumhuriyet dönemi düşün ve edebiyatımızın aşamalarında olumlu katkılarda bulunan kişiliklerinden biridir.

Eserleri: Günlerin Getirdiği (1946, 1957), Karalama Defteri (1952), Sözden Söze (1952), Ararken (1954), Diyelim (1954), Söz Arasında (1957), Okuruma Mektuplar (1958), Günce (1960), Prospero ile Caliban (1961).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Ata'ya Saygı* (1959); T. D. Kurumu, *Ata* (1962); Metin And, *Ata Tiyatroda* (1963); Asım Bezirci, *Bilimden Yana* (1963); Saadet Uluğur, *Nurullah Ata* (1964); Asım Bezirci, *Nurullah Ata, Eleştiri Anlayışı ve Yazıları* (1968); Mehmet Salihoğlu, *Ata'la Gelen* (1968).

ATALAY, BESİM

Yazar (1882 - 1965). Uşak'ta doğdu. Öğrenimini İstanbul Darülmualimin (öğretmen okulu)'de tamamladı (1910). Çeşitli illerde öğretmenlik ve Maarif Müdürlüğü görevlerinde bulundu (1910 - 19). Kurtuluş Savaşı'nda Silifke'de ve Uşak'ta direnç örgütlerine katıldı, I. Büyük Millet Meclisine Kütahya milletvekili olarak girdi (1920). 1946'ya kadar milletvekilliği yaptı. Türk Dil Kurumu'nda, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde görev aldı. Türk dili üzerindeki çalışmalarıyla özleşme akımına katkıda bulundu.

Başlıca Eserleri: *Türk Zaferine Armağan, Maraş Tarihi ve Coğrafyası, Bektaşilik ve Edebiyatı, Türk Dil Kuralları, Türkçemizde Men-Man, Türk Dilinde Ekler ve Kökler.* (Divan-ı Lügat-i Türk çevirisi)

ATAY, CAHİT

Oyun yazarı (1925 →). Çorum'da doğdu. Yaşamını şöyle anlatıyor: «Babam öğretmendi. İlkokul üçüncü sınıfta sahneye çıktım. Bu 25 yaşlarıma kadar sürdüyse de aktör olamadım. Tahsilimi sorarsanız, liseye devam ettim bir süre. Shaw'ın dediği gibi, okulda sevmediklerimi de okutuyorlardı. Ben sevdiklerimi kendi kendime okudum. Okuyorum da. Birçok işler yaptım; Köy öğretmenliği, Demiryolculuk, Meteorluk, Radyofonik oyun yazarlığı gibi. Geçimimi yazılarımdan sağlamak isteğime rağmen, çizgilerimden sağlıyorum. Çünkü bir dairede desinatörüm.» || Konularını köy ve kasaba yaşamından alarak «tarla, su, kan davası, kuraklık» gibi doğa ve kişi ilişkileri içindeki insanı sahneye getiren Atay'ın 1960 - 1970 döneminin başarılı oyun yazarlarından biri olduğunda birleşmiştir.

Eserleri: *Pervaneler* (1959), *Pusuda* (1961, 3. bas. 1966), *Sahildeki Kanepe* (1961), *Hamdi ve Hamdi* (1962, bas. *Karaların Memetleri* ile, 1963, 1965), *Ana Hanım, Kız Hanım, Ormanda* (oyunları ve bir arada basımları 1964), *Sultan Gelin* (oyun. ve bas. 1965), *Kırlangıçlar* (1966), *Palabıyık* (1967), *Gültepe Oyunları* (1968). *Pusuda, Karaların Memetleri, Ana Hanım - Kız Hanım* (bir arada, 1971)

Kaynaklar: («Türk Tiyatrosu», kasım 1961).

ATAY, FALİH RIFKI

Yazar (1894 - 20 mart 1971). Öğrenimini Mercan İdadisi ve Darülfünun'da tamamladı. Bir süre Sadaret Kalemî'nde kâtiplik ve Dahiliye Nezaretinde, Talat Paşa'nın Hususî Kalem Memurluğu'nda bulundu (1912 - 1913). İlk Dünya Savaşı'nda 4. Ordu Kumandanı Cemal Paşanın özel isteği üzerine yedek subay talimgâhından Suriye'deki karargâhına hususî kâtip olarak alındı (1914). Bu cephedeki bozgundan sonra savaşın son yılında paşanın Bahriye Nazırlığına getirilmesi üzerine, hususî kalem müdürlüğüne atandı (1918). Bir süre de Heybeliada Çarkçı Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. || Necmettin Sadak'la birlikte kurduğu «Akşam» gazetesinde (20 eylül 1918), milli kurtuluş savaşını destekleyen yazılar yayımladı. Daha sonra Ankara'ya geçti. «Hâkimiyet-i Milliye» gazetesinde başyazarlık görevine getirildi. Bolu'dan milletvekili seçilerek (1923) parlamentoya girdi. Tek parti döneminde C.H.P.'nin organı «Ulus» gazetesinde başyazarlık yaptı. Ankara'dan milletvekili seçildi (1923 - 1950). Bir süre «Yeni İstanbul» gazetesinde yazdıktan sonra Bedîî Faik'le birlikte kurduğu «Dünya» gazetesinde başyazarlık yaptı (1952 - 1971). || İlk gençlikleri İkinci Meşrutiyet yıllarına rastlayan çoğu yazar gibi, edebiyat ve politika ilişkilerinin iç içe görüldüğü, eski ile yeninin amansız savaşlar içinde bulunduğu bir sorunlar döneminde yetişmişti. Kökü İngiliz, Alman sanayicilerine kadar uzanan darbeler, savaşlar, her biri ayrı bir çıkar çevresinin ortaya sürdüğü, hiç değilse benimsediği aykırı akımlar, sömürgeciliğin çeşitli oyunlarına uğramaktan yorgun düşen İmparatorluğun düşün ortamına egemen görünüyordu. F. Rifki ve kuşağı bu kargaşa içinde hürriyetçiliği Enver Paşanın arkasından gitmek, vatanseverliği Alman generallerinin emrine girmekten, başka ufuklarda arama gücünü neden sonra buldular. Tarih gelenek ve kurumlarıyla birlikte çökme süreci tamamlanmakta olan İmparatorluğun yapısındaki 50 - 60 yıllık çatışmadan doğan güçlere yeni bakış açıları kazandırdı. Asker-sivil ara tabaka ulus olma aşamasında, eylem içinde gelişmeye başladı. F. Rifki da gelişen güçlerin parlak isimlerinden biri olarak genç yaşta geniş ün yaptı. 19 yaşında «Tanin» gazetesinin yazı kadrosuna girmiş, 24 yaşında «Akşam» gazetesinin kurucuları arasına katılmıştı. Önce İttihat ve Terakki liderlerinin sonra Mustafa Kemal Paşanın yakınları arasında bulunmakla, tarihimizin en hareketli iki döneminde olayları çok yakından izleme olanağı kazan-

dı. Liderlerin kişiliklerini, gözlediği olayları edebiyattan gelmiş bir kalemin renkliliği içinde yansıtmamasını biliyor, işlediği konulara geniş açılardan bakma yetkinliğiyle eğilirken yalın, değişik, anlaşılır bir dil kurmayı da başarıyordu. *Zeytindağı* ve *Çankaya*'nın, bu özelliklerin sergilendiği yakın tarihimizin en ilginç belge kitaplarından biri olma niteliği kazanması, usta anlatımıyla gözlem türlerinde de bu ustalığı ve renkliliği koruduğu, dilimizin özleşme akımı içinde üstün yerleri olan örnekler verdiği söylenebilir. Nedir ki gazete yazarlarımızın çoğunda görülen düşünsel dönüşlere giderek onu da biçim yönünden belli kalıplara bağlanmak zorunda bırakmış, özellikle yaşamının son evrelerinde «Kemalizm»in temel ilkelerine aykırı düşen, karşı-devrimci bir çizgiye kadar sürüklemiştir.

Eserleri: *Ateş ve Güneş* (anılar, 1918), *Faşist Roma, Kemalist Tiran, Kaybolmuş Makedonya* (gezi notları, 1930), *Deniz Aşırı* (gezi notları, 1931 - 1938), *Yeni Rusya*, (gezi notları, 1931), *Zeytindağı* (anılar, 1932, 5 bas. 1964), *Moskova-Roma* (gezi notları, 1932), *Roman* (1932, 3 bas. 1964), *Eski Saat* (fıkralar, 1933), *Bizim Akdeniz* (gezi notları, 1934), *Taymis Kıyıları* (gezi notları, 1934), *Tuna Kıyıları* (gezi notları, 1938), *Hint* (gezi notları, 1944), *Yolcu Defteri* (gezi notları, 1946), *Niçin Kurtulmamak ?* (fıkralar, 1953), *Başveren İnkılâpçı* (inceleme, 1954 - 1958), *Çile* (fıkralar, 1955), *Atatürk'ün Bana Anlattıkları* (anılar, 1955), *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri* (anılar, 1955), *Babanız Atatürk* (1955), *Çankaya* (2 cilt, 1961, 1969), *Batış Yılları* (anılar, 1963), *İnanç* (yazılar, 1965), *Atatürk'ün Hatıraları 1914 - 1919* (1965), *Kurtuluş* (konuşmalar, 1966), *Pazar Konuşmaları* (1966), *Atatürkçülük Nedir ?* (1966), *Atatürk Ne idi ?* (anılar, 1968), *Bayrak* (1970).

ATAY, OĞUZ

Romancı, hikâyeci (1934 →). İnebolu'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Maarif Koleji'nde (1952), yükseköğrenimini İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nde tamamladı (1957). Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nde öğretim görevlisi. || İlk romanı, *Tutunamayanlar*'la (2 cilt, 1972), basılmadan önce TRT 1970 Roman Başarı Ödülü kazanan Atay, «Varlık», «Soyut» (1972) dergilerinde, Sinan Yayinevi'nin Yıllığı'nda hikâyeler de yayımladı. Yer yer usta anlatım aşamalarına ulaşan romanında alışılmamış bir mizah türü denemesi, sürekli olarak eleştirisel aklın kullanılışı, humour'un ağır basışı özellikleri ile, okurun içinde bir yabancılaşma ve hesap-

laşma, bir oyuntu kurgulamak istediği belirtildi (Mehmet Seyda).

Kaynaklar: Mehmet Seyda, («Yeni Dergi», haziran 1971), Pakize Kutlu, («Yeni Ortam», 30 eylül 1972).

ATES, AHMET

Yazar, araştırmacı (1916 - 1968). Birecik'in Ağacaköyü'nde (Gaziantep) doğdu. Ortaöğrenimini Konya Lisesi'nde, yüksek-öğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1939). Bitirdiği bölümde, Prof. Helmut Ritter'in asistanlığını yaptı (27.2.1939 - 1943), doçent (1943), ve profesör (1953) oldu. || Şarkiyat Enstitüsü müdürü, kuruluşundan itibaren yazdığı *İslâm Ansiklopedisi* yazıkurulunun "murahhas müdürü" Milletlerarası Şark Tetkikleri Cemiyeti'nin yönetim kurulu üyesi olan Prof. Ateş, 5 mart 1957'de İran liyakat madalyası Sipas (Şükran) nişanını almıştı. Bilimsel araştırmaları, «Türkiyat Mecmuası», «Türk Dili», «Belleten», «Tarih», «İslâm İlimleri Enstitüsü», «Şarkiyat», «Türk Kültürü», «Türk Dili Araştırmaları Orients», «Arc Orientalis», «Macalla-i Danişkade-i Adabiyat» dergilerinde çıktı.

Başlıca Eserleri: *Tercüman-ül-Belaga*, *Sinbad-nâme*, *Farsça Grameri*, *Arapça dilbilgisi*.

ATILGAN, YUSUF

Hikâyeci (1921 →). Manisa'da doğdu. Ortaöğrenimini Balıkesir Lisesi'nde (1939), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1944). Kısa bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, Manisa'nın Hacırahmanlı köyünde çiftçilik yaparak yaşamını sürdürmeye başladı. || 1957 - 1958 Yunus Nadi Roman Armağanı'nda ikincilik kazandıktan sonra ilgiyle izlenen yazar, hikâyelerinde köy ve kasaba insanının değişik yönlerini yansıtmada büyük başarı kazanmıştır. Çoğu «Varlık» dergisinde yayımlanan bu hikâyelerin özgünlüğüne karşılık, *Aylak Adam* romanının iç ve dış özellikleri yönünden Knut Hamsun ve bir ölçüde Duhamel etkilerini taşıdığı söylenebilir. 1961'den sonra yeniden bir suskunluğa giren yazarın son hikâyeleri de olumlu yankılar uyandırmıştır.

Eserleri: *Aylak Adam* (roman, 1959), *Bodur Minareden Öte* (hikâyeler, 1960).

Kaynaklar : R. Gürel, («Varlık», 15 haziran 1959); Hik-

met Dizdaroğlu, («Varlık», 1 şubat 1961); Fethi Naci, *On Türk Romanı* (1971).

ATILÂ, ÖMER

Tiyatro eleştirmeni (1931 →), Ankara'da doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1952). Avukat olarak çalışıyor. «Yenilik», «Yeditepe», «Pazar Postası» dergilerinde şiir ve deneme yazıları da çıktı (1954 - 1958). Tiyatro eleştirilerini «Hisar» ve «Meydan» dergilerinde yayımladı.

ATMACA, CEVDET

Şair (1927 →). Silistire'de doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde tamamladıktan sonra öğretmen olarak lise ve öğretmen okullarında çalıştı. Şiirleri «Yaratış», «İstanbul», «Ülkü», «Kaynak», «Türk Dili», «Yeditepe», «Varlık», «Dost» dergilerinde yayımlandı.

Eserleri: *Umut veya Ahval Üzerine* (Mevlût Koca ile birlikte şiirler, 1950), *Güzel Acı* (şiirler, 1967).

ATOK, OĞUZ KÂZIM

Şair (24 mart 1912 →) Erzincan'da doğdu. Orta ve yüksek öğrenimini Halıcıoğlu Askerî Lisesi ve Harp Okulu'nda tamamlayarak orduya katıldı. 1938'de Harp Akademisi'ni bitirdi. Alay Komutanlığı, Askerî Valilik ve Tümen Komutanlığı görevlerinde bulundu. Tümgenerallikten emekli oldu. || İlk denemelerini «Millî Mecmua» ve «İçtihat» dergilerinde yayımlayan (1927) Atok, daha sonra «Yücel», «Varlık», «Türk Dili», «Çağrı», «Yelken», «İlgaz» dergilerinde, «Vatan» gazetesinde yazdı.

Eserleri: *Atatürk Sendeniz* (şiirler, 1959, 3. bas. 1969), *Düşlü Düzen* (şiirler, 1962).

ATSIZ, NİHAL

Yazar (1905 →), İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1930). Türkiye Enstitüsü'nde bir yıl asistanlık, Malatya Ortaokulu'nda, Edirne Lisesi'nde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptı (1934 - 1938). Yayımladığı dergilerde ırkçılık, turancılık akımlarına eylem gücü kazandırmaya çalıştığından tek parti döneminde birkaç kez bakanlık emrine alındı. Tutuklandı. 1950'den sonra

Haydarpaşa Lisesi'ne atanarak mesleğine döndü. Süleymaniye Kütüphanesi Tasnif Komisyonu üyeliğinden emekli oldu.

Başlıca Eserleri: *Edirneli Nazmi* (inceleme, 1934), *Türk Tarihi Üzerine Toplamalar* (1934), *Dokuzboy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi* (çeviri ve inceleme, 1939), *Türk Edebiyatı Tarihi*, (üç fasikül, 1940, 1943), *Yolların Sonu* (şiirler, 1946, 3. bas. 1963), *Bozkurtların Ölümü* (roman, 1946, 6. bas. 1966), *Osmanlı Tarihleri* (1949), *Türk Ülküsü* (makaleler, 1956), *Bozkurtlar Diriliyor* (roman, 1959, 6. bas. 1966), *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler* (1960), *Türk Tarihinde Meseleler* (1966), *Kanuni Devri Yazarlarına Ait Bibliyografyalar* (1966 - 1968), *Deli Kurt* (roman, 1968).

ATTILÂ, OSMAN

Şair (1921 →). Afyon'da doğdu. Ortaöğrenimini doğduğu şehirde tamamladıktan sonra, Tarım Bakanlığında, Türk Dil Kurumu'nda çalıştı. Afyon'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1965 →). || 1940'tan sonra şiirleri «Ülkü», «Çığır», «Şadırvan», «Türk «Dili» vb., dergilerde yayımlanan Osman Attilâ halk şiir geleneğine bağlıdır.

Eserleri: *Sabahleyin* (şiirler, 1950), *Güpegündüz* (şiirler, 1956), *Afyon Karahisar Türküleri* (inceleme, 1957), *Baştanbaşa* (şiirler, 1959, 1966), *Memleket Şiirleri* (1950, 3. bas. 1964), *Türk Kahramanlık Şiirleri Antolojisi* (1967).

AVCIOĞLU, DOĞAN

Yazar (1926 →). Bursa'da doğdu. Fransa'da Siyasal Bilimler ve Ekonomi öğrenimi gördü (1955). Yurda dönünce bir süre Orta Doğu Amme Enstitüsü'nde asistanlık yaptı. «Akis», «Kim», «Ulus» dergi ve gazetelerinde çalıştı (1956 - 1960). 27 Mayıs'tan sonra toplanan Kurucu Meclis'e katıldı, Anayasa Komisyonu'nda görev aldı. Daha sonra Türk-İş Araştırma Merkezi Müdürliğünde bulundu. Haftalık «Yön» ve (1961 - 1967), «Devrim» gazetelerinin başyazarlığını yaptı (1969 - 1971).

Eserleri: *Türkiye'nin Düzeni* (1968, 5. basım. 1971), *31 Mart'ta Yabancı Parmağı* (1969), *Devrim Üzerine* (1971).

AVNÎ

Divan şairi (1827 - 1883). Yenişehir'de doğdu. Asıl adı Hüseyin'dir. Babası Ebubekir Paşa ve Tuncala mutasarrıfı Abdurrahman Sami Paşa'dan özel öğrenim görerek yetişti. Divan

kâtipliği göreviyle Vidin'de, Bağdat'ta (1859), Tahrir-i Emlâk Komisyonu'nda görevli olarak Gelibolu'da, Bidayet Mahkemesi üyeliği ile İstanbul'da bulundu. XIX. yüzyıl divan edebiyatının en güçlü şairi sayılan Avni, rahat ve güzel söyleyişiyle, yaşadığı dönemde yenilikçi edebiyat adamlarının da benimsediği değerler arasına girdi. Basılmış *Divan*'ı (1888) ve *Mesnevi* çevirisi vardır.

AY, BEHZAT

Hikâyeci, romancı (1936 →). Mersin'de doğdu. Ortaöğrenimini Köy Enstitüsü'nde tamamladı. Bir süre ilkokul öğretmenliği, İlköğretim müfettişliği yaptı. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'nü bitirdi. Yayımladığı kimi yazılardan ötürü ilkokul öğretmenliğine döndürülerek oradan oraya sürgün edildi. «Varlık», «İmece», «Öncü», «Yelken», «Sosyal Adalet», «Yön», «Türk Solu», «Ant», «Vatan», «Akşam», «Yansıma», «Varlık» dergi ve gazetelerinde makale, hikâye, röportaj ve gezi notları yayımladı. || Toplumcu gerçekçilik anlayışına bağlı olan Ay, hikâye ve romanlarında işlediği konuları çok iyi tanıdığı Bafra köylerinden almış, topraksız ve az topraklı köylünün sorunlarına eğilmiştir. Tahir Alangu'nun da belirttiği gibi, 1950'den sonra makineleşen büyük tarım karşısında ezilen küçük çiftçinin dramını «olayların içinde yaşamış gözlemcilere has bir sağlamlıkla ortaya koymuş» gerçekçi anlayışı dil ve anlatım yönünden de sağlam öğelerle temellendirmiştir.

Eserleri: *Köyden Geliyorum* (gezi notları, 1961), *Başkanın Ankara Dönüşü* (hikâyeler, 1961), *Dor Ali* (roman, 1966), *Gün Doğuşu* (gezi notları, 1970).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», mart 1962); Ahmet Köklügiller, («İmece», eylül 1966); Tahir Alangu, («Varlık Yıllığı», 1967); Mahmut Makal, *Kokmuş Bir Düzend*e (1970), H. İ. Dinamo, («Yeditepe», eylül 1970).

AY, LÜTFİ

Yazar (1911 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1949). İstanbul'da ve Ankara'da çeşitli resmî kurumlarda memurluk yaptı. Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nda çeviricilik (1942 - 49), Devlet Tiyatrosu'nda Edebî Heyet Raportörlüğü, Genel Sekreterliği (1949 - 1958), görevlerinde

bulundu. Devlet Konservatuvarı'nda Tiyatro Tarihi okuttu. «Ulus», (1943 - 1954), «Halkçı», «Cumhuriyet», «Vatan», «Akis», «Türk Dili» gazete ve dergilerindeki tiyatro eleştirmeleriyle tanınan Ay, klasik ve çağdaş yazarların eserlerinden 20'ye yakın çeviri yayımladı.

AYDEMİR, ŞEVKET SÜREYYA

Yazar (1897 →). Edirne'de doğdu. Tunalı bir göçmen ailesinin oğludur, İlk ve orta öğrenimini doğduğu şehirde yaptı (1910). I. Dünya Savaşı'nda yedek subay olarak Kafkas cephesindeki savaşlara katıldı. Sarıkamış'ta yaralandı. Bir süre Azerbeycan'da öğretmenlik yaptıktan sonra (1919 - 1920), Moskova Şark Üniversitesi'ne girdi; ekonomi bölümünü bitirerek (1923), yurda döndü. İlk gençliğinde Turancılık ülküsüne bağlanan Aydemir, Moskova'daki öğrenimi sırasında Marksizmi benimsedi. Yurda dönünce gizli faaliyetlere katıldığı savı ile İstiklâl Mahkemesince yargılandı (1925), hüküm giydi. Afyon cezaevinde yatarken, üzerinde çalıştığı bir raporun Maarif Vekâletince olumlu karşılanması üzerine cezasını bitirip çıkınca iktidar çevreleriyle ilişkiler kurdu. Kendi deyimiyle gücünü Atatürk İnkılâbına adadı. Ticaret Lisesi ve Ankara İktisat Müdürlüğü (1928 - 1939), İktisat Vekâleti Sanayi Tetkik Heyeti Başkanlığı (1939 - 1947), Umumî Murakabe Heyeti Üyeliği gibi görevlerde bulundu (1947 - 1951).

1960'dan sonra ilkin «Yön» dergisinde yazmaya başlayan Aydemir, 1932 yıllarında Yakup Kadri, Vedat Nedim Tör, Burhan Belge vb. ile birlikte «Kadro» adlı ünlü dergide görev almış, hareketin ideolojisini saptayan çalışmalar yapmıştır.

Eserleri: *İnkılâp ve Kadro* (1932, 2. bas. 1968), *Suyu Arayan Adam* (1961, 4. bas. 1971), *Tek Adam* (3 cilt, 1963 - 65, 3. bas. 1966), *Toprak Uyanırsa* (roman, 1963), *İkinci Adam İsmet İnönü* (3 cilt, 1966 - 68), *Üçüncü Adam* (1969), *Enver Paşa* (cilt 1. 1970, cilt 2. 1971, cilt 3. 1972).

AYDIN, MEHMET

Şair (1923 →). Emirdağ'ın Bayat bucağı'nda doğdu. Ortaöğrenimini Afyon Lisesi'nde (1943), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1948). Köy Enstitüleri, öğretmen okulları ve eğitim enstitülerinde öğretmen ve yönetici olarak çalıştı. Fransa'ya gitti (1962 - 63). Belgrad Üniversitesi'nde Türk Dili okutmanlığı (1965 - 67), Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretim üyeliği

yaptı (1967 →). Ülke gerçeklerini yalın bir dille yansıtan şiirlerini topladığı kitabı TRT 1970 Şiir Yarışması'nda büyük ödül kazandı. «Güney», «Türk Dili» (1970 - 72) dergilerinde yazıyor.

Eserleri: *Özgürlüğe Açılan Eller* (şiirler, 1971).

Kaynaklar: Hikmet Dizdaroğlu, («İlgaz», haziran 1971).

AYEL, EDİP

Şair (1894 - 17 ocak 1957). İstanbul'da doğdu. Galatasaray'ı bitirdikten sonra Paris'te Yüksek Ziraat öğrenimi gördü (1914). Dönünce mesleğini sürdürmedi, uzun yıllar İstanbul liselerinde Fransızca öğretmenliği yaptı (1922 - 1955). Orhon Seyfi Orhon'un yönettiği «Çınaraltı» dergisinde «46 yaşında genç bir şair» biçiminde tanıtılarak şiirleri ilk kez yayımlandı (1941). Günümüz Türkçesinin aruz ölçüsü içinde başarıyla uygulandığı bu şiirlerde edebiyatımızda ilk kez değişik batı nazım biçimlerinin kullanılması bir yenilik hareketi olarak kabul edildiyse de etkileri uzun sürmedi.

Eserleri: *Mozayık* (1944), *Şehrâyin* (1957).

Kaynaklar: Necdet Sancar, («Yeni Yayınlar», nisan 1957).

AYKAÇ, FAZIL AHMET

Şair, yazar (1884 - 1967). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Fransız Lisesi'nde tamamladıktan sonra dışardan sınava girerek Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Uzun yıllar Güzel Sanatlar Akademisi'nde, Galatasaray'da, Erkek Öğretmen Okulu'nda edebiyat ve felsefe öğretmenliği yaptı. Elâzığ milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1927 - 1938). Fecr-i Âti edebiyat akımının başarı gösteremeyen şairlerinden biri olan Aykaç, genellikle eski beğeni biçimleriyle düzenlediği taşlama manzumeleriyle tanındı ve sevildi.

Başlıca Eserleri: *Divançe-i Fazıl* (şiirler, 1913), *Harman Sonu* (şiirler, 1919), *Kırpıntı* (1924), *Şeytan Diyor ki* (düzyazılar, 1927), *Tarih Dersi* (1928).

AYLAN, GÜRKAL

Yazar (1937 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne bağlı Gazetecilik Enstitüsü'nde tamamladı. Çeşitli öğrenci kuruluşlarının tiyatrolarında oyunculuk, rejisörlük yaptı. «Yelken», «Ataç», «Kök», «Dost», «Türk Dili» dergilerinde başladığı tiyatro yazılarını «Tiyatro 70», «Yeni Dergi»de sürdürüyor.

Eserleri: *Şarkısızlar* (şiiirler, 1960), *Sahne Bilgisi* (1964), *Bu Sesi Duymamalı* (şiiirler, 1965).

AYNÎ

XV. yüzyıl divan şairlerinden (? - ?). Türkistan'ın Tirmiz kasabasında doğdu. Konya'ya yerleşti. Son Karamanlı hükümdarı Kasım Beyin ve Şehzade Cem'in çevresindeki bilginler ve şairler arasına katıldı. Kasım Bey adına düzenlediği divanında, sonradan Bâki ve Nedim'de rastlanan mazmunlar, dil ustalıkları görüldü (Hikmet Dizdaroğlu). Şairi edebiyatımıza *Aynî* (1949) adlı kitabıyla Edip Ali Bâki tanıttı.

AYTEKİN, HALİL

Yazar (1913 →) Hacıbektaş'da doğdu. Ortaöğrenimini öğretmen okulunda tamamladıktan sonra köy öğretmenliği, gezici başöğretmenlik, Millî Kütüphane'de memurluk yaptı. Son görevinden emekli oldu.

«Yeni Adam» (1938 - 40), «Ülkü» (1942 - 43), «Yurt ve Dünya» (1942 - 44), «Söz» (1946), «Yağmur ve Toprak» (1950), «Yeryüzü» (1951), «Sosyal Adalet» (1964), «Yön» (1964 - 65), «Eylem» (1964 - 66), «Toplum», «Yeni Gün», «Forum» (1966 -70) dergi ve gazetelerinde konularını köyden alan hikâyeler, araştırma yazıları yayımladı.

Eserleri: *Harman Yangını* (hikâyeler), *Hayvan Masalları* (1958), *Doğuda Kıtılık Vardı* (inceleme, 1965).

AYVERDİ, SÂMİHA

Romancı (1906 →), Süleymaniye Kız Nümune Mektebi'ni bitirdikten sonra özel öğrenim görerek yetişti. Yaşadığı çevrenin koşulları içindeki insanları görenekleri yansıtmaya çalışan tasavvufa bağlı sanatçı kişiliğinin yanı sıra gazetelerde inceleme yazarı olarak da göründü.

Başlıca Eserleri: *Aşk Bu İmiş* (roman, 1939), *Batmayan Gün* (roman, 1939), *Mabette Bir Gece* (roman, 1940), *Ateş Ağacı* (roman, 1941), *Yaşayan Ölü* (roman, 1942), *İnsan ve Şeytan* (roman, 1942), *Yolcu Nereye Gidiyorsun ?* (roman, 1944), *Yusufoçuk* (makale ve konferansları, 1946), *Mesihpaşa İmamı* (roman, 1948), *İstanbul Geceleri* (anılar, 1952), *Edebi ve Manevî Dünyası İçinde Fatih* (inceleme, 1953, 1968), *İbrahim Efendi Konağı* (roman, 1964), *Misyonerlik Karşısında Türkiye*, (inceleme, 1969), *Türk Rus Münasebetleri ve Muharebeleri* (inceleme 1970), *Maarif Davamız* (inceleme, 1970).

BABÜR ŞAH

Şair (1483 - 1530). Fergana'da doğdu. Asıl adı Zahiraddin Mehmet'tir. Timur'un soyundan gelen hükümdarların sonuncusudur. 1504'ten sonra giriştiği savaşlarda büyük başarı kazanarak Kabil, Horasan, Semerkand gibi doğunun önemli merkezlerini sınırları içine alan bir devlet kurdu. Hintlilerle yaptığı Panipat savaşmasından (1526) sonra İndüs ve Ganj havzalarına, Orta Hind'e inerek Asya'da Büyük Hint-Türk İmparatorluğunun gücünü kabul ettirdi. || Musikiye ve güzel yazıya da ilgi duyan Babür Şah, hem hece, hem de aruz ölçüsünü kullanmış, Çağatay edebiyatının en olgun ürünleri sayılan şiirlerini, mesnevî, gazel, rubâî ve tuyuğ biçimlerinde yazmıştır. Günümüz Türkçesiyle yayımlanan divanında (Prof. Reşit Rahmeti Arat, 1943 - 1946) klasik divan anlayışına uymadan her iki ölçüde de yazdığı şiirleri derlenmiştir. Yaşamını, gezi ve anılarını anlatan *Babür-nâme* (Vekayi) adlı eseri batı dillerine de çevrilmiştir. *Hatt-ı Baburî* diye adlanan yeni bir yazı icat ettiği de söylenir.

BAHA, TEVFİK

Yazar (1882 - 1916). İzmir'de doğdu. Yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1907). Kısa süre Rehber-i İttihadı Osmanî Mektebi'ndeki felsefe öğretmenliği dışında resmî görev almadı. «Felsefe Mecmuası» (1911), «Zekâ» (1912) adlarındaki felsefe ve edebiyat dergilerinden sonra «Eşek» (1913) adlı mizah gazetesini çıkardı. Kapatılınca «El Malûm», o da kapatılınca «Yine O» gazetelerini yayımlayarak kalemiyle etkin bir siyasal mücadele içine girdi. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in deyişiyle İttihadı Terakki'nin güçlü polemikçisi Hüseyin Cahit'in Hürriyet ve İtilaf'ın bayrakçısı Ali Kemal'in karşısında tamamen fikir ve hiciv yaptı. Edebiyat ve felsefe tarihleri üzerindeki çalışmalarıyla felsefe ve bilimin kaynaştığı görüşünden hareket ederek, bilimin toplumsal hayatın değişmesi koşullarına göre değerlendirilebileceğini savundu. Genç yaşta ölmesine karşın yaşadığı dönemin etkin, verimli, yeni görüşler ve yargılar getiren kalemi olarak tanındı. Rıza Tevfik gibi «içi boş, aktarmacı» ünlülerin karşısına çıktı; «ileri bir kafa, ileri bir dil ister» ilkesiyle birlikte yeni bir eylem ahlâkı yaratmaya çalıştı (Hilmi Ziya Ülken).

Eserleri: *Teceddüd-i İlmi ve Edebi* (1909), *Felsefe-i Edebiyat ve Şair Celis* (1914), *Tarih-i Felsefe* (Ahmet Nebil'le birlikte 1915; 2. bas. aynı yıl), *İlm-i Ahval-i Ruh* (A. Nebil ile çeviri, 1916),

Fransızca İştikak Lûgatı (Vasfi Menteş ile, 1907 - 1909), *Muh-tasar Felsefe* (1915), *Felsefe-i Kant* (1916).

Kaynaklar: Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi* (1966).

BAHADINLI, YUSUF ZİYA

Yazar, hikâyeci (9 Eylül 1927 →). Yozgat’ın Bahadınlı köyün-de doğdu. Ortaöğrenimini Pazarören Köy Enstitüsü’nde (1944), yükseköğrenimini —köyünde üç yıl öğretmenlik yaptıktan sonra— Hasanoglan Yüksek Köy Enstitüsü ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü’nde tamamladı (1950). İspir Ortaokulu, Cılavuz ve İvriz Köy Enstitülerinde, İstanbul Erkek Lisesi’nde Türkçe öğretmenliği yaptı (1951 - 58). Kısa bir süre bakallıktan sonra Hür Yayınevi’ni kurdu. (1958). Türkiye İşçi Partisi’nde politikaya atıldı, Yozgat’dan millervekili seçildi (1965 - 69). || Kişiliğini ortaya koyan yazılarını «Yeditepe», «Varlık», «İmece» ve «Emek» (1950 - 70) dergilerinde yayımlayan Bahadınlı, hikâyelerinde genellikle Yozgat ve Orta Anadolu köylerinin yaşamını dile getirdi.

Eserleri: *Dünya Edebiyatından Seçme Eserler Kılavuzu* (1954), *Deyimler ve Kaynakları* (1958), *Güllüceli Kâzım* (uzun hikâye, 1964), *İtin Olayım Ağam* (hikâyeler, 1965), *Türkiye’de Eğitim Sorunu ve Sosyalizm* (inceleme, 1967), *Dört Sosyalist Ülke* (gezi notları, 1969), *Güllüce’yi Sel Aldı* (roman, 1972).

BAHAR, HALİL İBRAHİM

Şair (1929 →). Trabzon’da doğdu. Ortaöğrenimini Trabzon Lisesi’nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde tamamladıktan sonra uzmanlık stajı yaptı. Sosyal Si-gortalar Kurumu İstanbul Hastanesinde asabiye uzmanı olarak çalışıyor. || İlk şiiri «Beş Sanat» dergisinde çıkan (1950), Bahar, 1960’dan sonra «Evrım», «Ataç», «Dönem», «Yel-ken», «Yeni İnsan» dergilerinde yazdı. Gerçeküstücü şairlerin etkisinde kaldığı görüldü. Deneme yazıları ve yeni şiirleri, ken-di yayımı olan «Soyut» dergisinde çıkıyor (1965 - 1972). Şiir ki-tabı yayımlamadı.

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Okudukça* (1967).

BAHAYÎ

Divan Şairi (1526 - 1654). İstanbul’da doğdu. Asıl adı Meh-met’tir. Şeyhülislâm Abdülaziz Efendinin oğludur. Babası tara-

findan yetiştirildi, ilmiyye sınıfına geçti, Mahmutpaşa Mihriban medreselerinde müderrislik (1619 - 29), Selânik, Halep'te kadılık görevlerinde bulundu (1630 - 33). Halep valisinin jurnali üzerine Kıbrıs'ta sürgün kaldı; affedilerek yeniden Şam, Edirne ve İstanbul kadılıklarına (1638 - 45), Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerine (1646 - 47), Şeyhülislâmlığa getirildi (1650). || Şiirleri döneminden sonraki şairler tarafından da beğenilerek karşılanan Bahayî, özellikle gazel biçiminde başarı gösterdi. Gazelleri, Naili, Neşati, Nabi gibi divan şiirinin ünlü şairleri tarafından tahmis edildi. 74 şiirini birleştiren divanı Sadettin Nüzhet Ergun tarafından basıldı: *Şeyhülislâm Bahayî, Hayatı ve Eserleri* (1933).

BAKİ

Divan şairi (1526 - 7 nisan 1600). İstanbul'da doğdu. Çocukluğunda saraç çıraklığı yaptı, kendi çabası ile medrese öğrenimi gördü, dönemin ünlü bilgelerinden Kadızade Şemsettin'in derslerine devam etti. İlk Danışment olarak görev verildi (1561). Bir süre Silivri'de Piri Paşa (1563), İstanbul'da Mahmutpaşa medreselerinde (1569) mülâzimlik yaptıktan sonra Eyüp Müderrisliğine atandı (1571). Edirne, Mekke, Medine, İstanbul'da kadılık ve Anadolu, Rumeli kazaskerliği görevlerinde bulundu (1564 - 1591). Dönemlerinde yaşadığı dört padişahın da (Kanuni Süleyman, Selim II., Murat III., Mahmut II) yakınlığını kazandı, imparatorluğun dışında da «Sultan-üş-şuarâ» olarak kabul edildi. || İlk deneylerini yaptığı gençlik döneminde yaşıtı olan öteki gençler gibi Zâtî'nin (1477 - 1546) söyleşilerine katılarak edebiyat derslerini bu çevreden aldı. Şiirin temel unsurunun sözcükler olduğunun bilincine varan, daha başlangıçta mısra kurma tekniğinin üstesinden gelen sayılı şairden biridir. Divan şairlerinde çoğunlukla rastlanan dinsel duygulara ve tasavvufa bağlanmamış, iç ve dış dünya şiirinin kaynağı olmuştur. || Yaşam, Bakî için us'un bütün olanaklarıyla duyulması gereken geniş bir görünümdür, ulaşabildiği kadar almasını bilir; bu güzelliği yitirme korkusu şiirinin ana kaynaklarından biri olur. Eserlerinin en büyüğü sayılan *Kanuni Mersiyesi*'nde ölüm gerçeği karşısında insansal acıyı değişmeyen yönleriyle yansıtmayı başarmıştır. Türkçeyi aruz disiplini içinde ilk kez çok iyi kullanması, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın deyişiyle «parmaklarının arasında dili biçim vereceği bir madde gibi görmesi» yüksek bir şiir kurmasının başlıca nedenleri arasındadır. Divanı ilk kez

taşbasması olarak İstanbul'da (1859), daha sonra Almanya'da (1908) basılmıştır. Sadettin Nüzhet Ergun tarafından yeni harflerle yapılan basımında 659 şiir vardır (1935).

Kaynaklar: Abdülbaki, *Baki* (1932), Murat Uraz, *Bakî*, (1938), Zahir Güvemli, *Baki* (1944), Nevzat Yesirgil, *Bakî Hayatı, sanatı, şiirleri*, (ilk. bas. 1953), Faruk.K. Timurtaş, *Bakî'nin Kanuni Mersiyesi'nin Dil Bakımından İzahı* (1963).

BALABAN, İBRAHİM

Yazar (1921 →). Bursa'nın Seç köyünde doğdu. Üç sınıflı köy okulunu bitirdikten sonra okuyamadı. Bir kan davası nedeniyle adam öldürmek suçundan cezaevine düştü (1937). Orada tanıdığı Nâzım Hikmet'in ilgisiyle yeteneklerini geliştirme olanağını buldu. «Forum» ve «İmce» dergilerinde yazdı.

Eserleri: *Balaban* (1962), *İz* (1965), *Şair Baba ve Damdakiler* (1968), *İzdüşümü* (1969).

BALTACIOĞLU, İSMAİL HAKKI

Yazar, (1889 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Darülfünunu Tabiiye Bölümü'nde tamamladı. Bir süre İstanbul Muallim Mektebi'nde öğretmenlik yaptıktan sonra, Darülfünun'a pedagoji hocası olarak atandı, dekanlık ve profesörlük görevlerinde bulundu (1913 - 1933). Üç yıl kadar Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde profesörlük yaptı, Afyon'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1939 - 46). Şimdi emekli. || Kendi yayımı olan «Yeni Adam»daki (1 ocak 1934) çeşitli konularda fıkra, makale, inceleme ve araştırmalarının yanı sıra oyun, hikâye ve roman da yazdı.

Oyunları: *İnanmak, Sait Çelebi, Hayvanlar* (1939), *Akıl Taciri, Kafa Tamircisi, Andaval Palas* (1940), *Kütük* (1946), *Dolap Beygiri, Karagöz Ankara'da* (1949), *Küçük Şehit* (1961). *Batak* (1942) adlı bir de romanı var.

Kaynaklar: Sabri Kolçak, *Prof. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu* (1968).

BANARLI, NİHAT SAMİ

Edebiyat tarihçisi (1907 →). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladıktan sonra (1930) Edirne ve İstanbul Kabataş, Galatasaray liselerinde (1930 - 1947), Eğitim Enstitüsünde (1947 - 1967), Yüksek Öğretmen Okulu'nda (1967 →) edebiyat öğretmenliği yaptı.

Başlıca Eserleri: *Edebi Bilgiler* (1940), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* (1948, 1971), *Metinlerle Edebi Bilgiler* (1950), *Metinlerle Türk Edebiyatı* (1951 - 1954, üç cilt), *Yahya Kemal Yaşarken* (1959), *Yahya Kemal'in Hatıraları* (1960).

BASİRETÇİ ALİ EFENDİ

Yazar, gazeteci (1838 - 1882). Öğrenimini Enderunda yaptı. Ufak bir aylıkla çırağ edildikten sonra (1860) Maliye Nezareti Tahsilât Memurluğuna alındı (1863). «Basiret» (1869) ve «Kahkaha» adlı mizah gazetesini yayımladı. *İstanbul'da Yarım Asırlık Vak'ai Mühimme* adlı eseri var.

BAŞARAN, MEHMET

Şair, hikâyeci (1926 →). Lüleburgaz'ın Ceylan köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Kepirtepe Köy Enstitüsün'de, yükseköğrenimini Hasanoglan Yüksek Köy Enstitüsü'nde tamamladı (1946). Antalya Aksu Köy Enstitüsü'nde öğretmenken askere alındı. C.H.P. iktidarı döneminde Yedek Subay Okulu'ndan çavuş çıkarıldı. Askerlik hizmetinden sonra gezici başöğretmen olarak Edremit bölgesine verildi. İki yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra, İstanbul'da Halk Eğitim Teşkilâtı'na atandı (1956). Kartal (1960 - 70), Göztepe Ortaokullarında Türkçe öğretmenliği yaptı. || «Köy Enstitüleri», «Yücel», «Varlık», «Yeditepe», «Yön», «İlmece», «Yeni Ufuklar», «Yansıma», «Yeni Dergi»de yayımladığı şiir ve hikâyeleriyle tanınan Başaran, iki türde de toplumsal gerçekçi akıma bağlı belli başarı düzeyinin altına düşmeyen örnekler verdi. *Elif Diye Bir Türkü* adlı hikâyesiyle TRT 1970 Hikâye Başarı Ödülü'nü kazandı.

Eserleri: *Ahlat Ağacı* (şiirler, 1953), *Karşılama* (şiirler, 1958), *Nisan Hartası* (şiir, 1960), *Aç Harman* (hikâye, 1962), *Kocakent* (şiirler, 1963), *Zeytin Ülkesi* (hikâyeler, 1964), *Pıtraklı Memleket* (şiirler, 1969), *Sürgünler* (hikâyeler, 1970).

Kaynaklar: Fahir Onger, («Yenilik», şubat 1954); Hüseyin Cöntürk, («Dönem», eylül 1964); Refet Özkan, («Pahirüs», ekim 1968).

BAŞÇILLAR, SEYFETTİN

Şair (1930 →). Kilis'te doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nde tamamladıktan sonra (1955) kısa süre memleketinde veterinerlik yaptı; Amerika'ya gitti. || 1960'dan sonra «Türk Dili», «Yeditepe», «Pahirüs» dergile-

rinde yayımladığı şiirlerle ilgi çeken, kişiliğini bulmuş şairler arasında kabul edilen Başçılar, özde biçimde kendini yenileme deneylerini sürdürdü. Kısa dizelerle kurduğu şiirlerde yeni teknikler gösterdi, başarı sağladı.

Eserleri: *Önce Bulut Vardı* (şiirler, 1959), *Altın Çağı Ölümün* (şiirler, 1961), *Çiçek ve Silâh* (şiirler, 1969).

Kaynaklar: («Papurüs» dergisi, mayıs 1970).

BAŞKUT, CEVAT FEHMİ

Oyun yazarı, (1908 - 15 mart 1971). Edirne'de doğdu. Eyüp Rüştüyesi'ni bitirdikten sonra bir süre İstanbul İdadisi'nde okudu. Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında babası ile birlikte Ankara'ya geçti. Büyük Millet Meclisi basımevinde düzeltici ve meclis zabıt kâtibi olarak hayata atıldı. Savaştan sonra İstanbul'a dönünce gazeteciliğe başladı. «Vakit», «Son Posta» ve uzun yıllar «Cumhuriyet» gazetelerinde muhabirlik, yazarlık, yazı işleri müdürlüğü yaptı. «Vakit» gazetesinde çıkan tiyatro eleştirilerinden sonra bir süre polis ve serüven romanı yazan Başkut'un ilk oyunu 1942 - 1943 mevsiminde Şehir Tiyatrosunda sahneye kondu. || Tiyatro edebiyatımızda Cumhuriyetten sonra yeni olanaklar arandığı, keskinleşen sınıf çelişkilerini konu alan roman türü geliştikçe, toplumun değişik sınıf ve tabakalarından tipleri sahneye getirme gereksinmesi duyulduğu dönemde, Cevat Fehmi günlük yaşantı içinde kolay rastlanan tipleri belli bir ustalıkla çizmesini bildi. Küçük burjuva, küçük bürokrat, esnaf ve yeni zengin tipleri, bir ölçüde bayağılığa düşmeden, en belirgin özellikleriyle yansıttı. Özellikle *Paydos*'ta gelişmekte olan burjuvazinin yaratmaya çalıştığı ahlâkı soyut da olsa, iyilik, doğruluk, güzellik ilkelerine dayanan bir ahlâk anlayışıyla yermeye çalıştı. Bu yönüyle uzun süre halkın beğenisine ters düşmeyen eserler verdi. İnönü Armağanı'nı alan (1948) *Küçük Şehir*'den sonra sahneye konduğu mevsim 140, Atina'da da 60 kere oynanan *Paydos*'la adını geniş kitlelere duyurdu. Sanat çevrelerinde de genellikle övgüyle karşılandı.

Eserleri: *Büyük Şehir* (1942 - 43), *Ayarsızlar* (1943 - 44), *Hacı Kaptan* (1944 - 45), *Küçük Şehir* (1945 - 46, (bas. 1955), *Koca Bebek* (1946 - 47), *Paydos* (1948 - 1949, bas. 1948 - 3. bas. 1963 Filme ve plağa da alındı), *Sana Rey Veriyorum* (1950 - 51, bas. 51, 3 bas. 1963), *Soygun* (1951 - 52), *Kadıköy İskelesi* (1952 - 53), *Makina* (1953 - 54), *Harput'ta Bir Amerikalı* (1955 - 56, bas. 1963), *Öbür Gelişte* (1960), *Hacıyatmaz* (Ankara'da oynan-

dı, 1960), *Göç* (1962, bas. 1962), *Buzlar Çözülmeden* (1964, bas. ve filme alınışı 1965), *Hepimiz Birimiz İçin - Üzüntüyü Bırak* (Ankara Devlet Tiyatrosu'nda 1965), *Ayna* (Ankara Meydan Sahnesi'nde 1966), *Emekli* (Ankara Devlet Tiyatrosu'nda 1967), *Ölen Hangisi* (Ankara Devlet Tiyatrosu'nda, 1969, bas. 1970).

BATIMAN, BURHANETTİN

Yazar, çevirmen (1910 - 1960). Bigados'da doğdu. Yüksek öğrenimini Berlin ve Kiel Üniversitelerinde tamamladı. Felsefe doktorası vererek yurda dönünce İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde asistan (1935) ve profesör oldu. Özellikle «Yeni İstanbul» gazetesinde yayımladığı yazı, çevirilerinin (1952 - 56) yanı sıra Alman edebiyatı üzerindeki incelemeleriyle tanındı.

Başlıca Eserleri: *Alman Edebiyatı* (1945), *Faust Tahlili* (1942, 1949), *Schiller ve Namık Kemal* (1959).

BATU, SELÂHATTİN

Şair, oyun yazarı (1905 →). Eceabat'da doğdu. Öğrenimini, İstanbul Yüksek Veteriner Okulu'nda tamamladıktan sonra (1924), iki yıl okulunda, dört yıl da Almanya'da uzmanlık eğitimi yaptı. Yurda dönüşünde, Ankara Ziraat ve Veteriner Fakültesi öğrenim kadrosuna girdi (1931). Profesör ve milletvekili oldu (1942 - 1946). Politikadan ayrılarak Ziraat Fakültesindeki kürsüsüne döndü. || Şiir ve denemelerinin yanı sıra oyunları ile de tanınan Batu, Ankara Devlet Tiyatrosunca sahneye konulan *Güzel Helena* ile Bregenz Uluslararası Tiyatro Eserleri Yarışmasında ikinci ödülü kazandı.

Eserleri: *İphigenia Tauriste* (oyun, 1942), *Kerem ile Aslı* (oyun, 1943), *İnsan ve Sanat* (denemeler, 1945), *Bursa'da Yeşiller* (şiirler, 1949), *Romancero* (gezi yazıları, 1953), *Güzel Helene* (oyun, 1954), *Oğuzata* (oyun, 1961), *Rûzgârlı Su* (şiirler, 1962), *İsviçre Günleri* (gezi yazıları, 1966).

Kaynaklar: Hikmet Dizdaroğlu, («Türk Dili», şubat 1954).

BATUR, SABAHATTİN

Şair (1920). Devrek'te doğdu. Ortaöğrenimini Kastamonu Lisesi'nde (1940), yükseköğrenimini, Yüksek Öğretmen Okulu Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1946). Bir süre öğretmenlik yaptı. İzmir Arkeoloji Müzesi'nde (1951 - 1954), müdür yardımcısı

cısı olarak Ankara, İzmir, İstanbul Kütüphanelerinde çalıştı. (1955 - 60). Mesleğiyle ilgili çalışmalarda bulunmak üzere bir yıl Paris'te kaldı. Son görevi Atıf Efendi Kütüphanesi Müdür-lüğüdür. || Yeni şiirimizin ilk gelişme yıllarında ilgi çeken imza-lardan biri olan Batur, «Yaratış», «Varlık», «Fikirler», «Gün», «Yenilik» dergilerinde (1941 - 47) yayımladığı şiirlerden sonra uzun süre bir suskunluk dönemine girdi. «Dost» ve «Yeditepe»-de yayımladığı (1960 - 70) evren ve kişi sorunlarını işleyen son şiirleri de ilgiyle karşılandı. Şiir kitabı yayımlamadı.

BAYAR, ZÜHTÜ

Eleştirmen (1943). Niğde'de doğdu. Lise öğrencisiyken poli-tik eylemlerden ötürü okuldan sürülme cezası aldı; öğrenimini sürdürme olanağı bulamadı. Yetiştigi yıllar Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı'nın organı olan Gençlik ve İzlem Yayınevi'nin çıkar-dığı «Oyun» dergilerinde çalıştı (1961 - 63). Daha sonra bir süre İ.T.Ü.T.B'nin yayım organı «Oturum» dergisini (1964) ve «Türk Solu» gazetesinin sanat sahifesini yönetti (1968). «Varlık», «Yel-ken», «Çaltı», «Yeni Gerçek», «Gerçekler Postası», «Soyut», «Papirüs», «Ant», «May», «Ulus», kurucuları arasına katıldığı «Gelecek», «Yansıma», «Yeni Ortam» (1965 - 72) dergi ve gazetelerinde yazdı. Eleştiride Marks'çı ilkelere bağlı olan Bayar, ilk örneklerini Asım Bezirci'nin verdiği «nesnel eleştiri» anlayı-şından hareket ederek, Marks'çı kuramın ve edebiyat eleştirisi-nin edebiyatımıza uygun yorumunu yapma çabası gösterdi.

Eserleri: *Eğitim Sorunlarımız* (1964), *Nâzım Hikmet Üzerine* (1967).

Kaynaklar: («Yelken», mart 1968); Duyar Özgü, «Mel-tem» (haziran 1968); Ayhan Can (temmuz 1968), Ahmet Köklügiller, «Forum» (ağustos 1968), Yansıma (mayıs 1972).

BAYBURTLU ZİHNİ

Halk şairi (1799 - 1859). Bayburt'ta doğdu. Çocukluğunda medrese eğitimi görerek yetişti. On yıl kadar İstanbul'da Divan-ı Hümayun kaleminde çalıştıktan sonra memleketine döndü. (1828). Ruslarla yapılan savaşta Erzurum ve Artvin'le birlikte Bayburt da istilâya uğramıştı. Bu acıyı yansıtan şiirler yazdı. 1834'te Hacca gittikten sonra yeniden İstanbul'a gelerek divan kâtipliği, mal müdürlüğü gibi görevler aldı. || Divan şiirinden edindiği teknik bilgileri kendi türünde genellikle başarı ile uy gulayan Zihni'nin şiirlerinde oldukça süslü bir dil ve divan

sanatlarına merak görülür. İstilâ acısını yansıtan şiirlerindeki içtenlik, şiirin ana ilkeleri ihmal edilmediğinden aynı duyarlılığı bugün de korumaktadır. *Sergüzeşt-nâme* adını verdiği mesnevîsindeyse başarı gösterememiştir.

Kaynaklar: Prof. Z. F. Fındıkoğlu, *Bayburtlu Zihni*, (2. bas. 1950).

BAYDAR, MUSTAFA

Yazar (1920 →). Gümölcine’de doğdu. Ortaöğrenimini Edirne Lisesi’nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü’nde tamamladı (1944). Sivas (1945), Diyarbakır, Erzincan (1947 - 49) liselerinde, Erzurum Öğretmen Okulu’nda (1950) öğretmenlik yaptıktan sonra gazeteciliğe başladı. «Tasvir», (1950). Şimdi «Cumhuriyet» gazetesinde çalışıyor. || «İnci», «Yüceb», «Varlık», «Cumhuriyet» dergi ve gazetelerinde araştırma yazıları ve önemli düşün, sanat, politika adamlarıyla yaptığı konuşmalarla tanındı.

Eserleri: *Atatürk Diyor ki* (1951, 7. bas. 1970), *Atatürk’le Konuşmalar* (1952, 3. bas. 1967), *Yeni Türk Hikâyecileri Antolojisi* (1956), *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar* (1960), *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları* (1968).

BAYKURT, FAKİR

Hikâyeci, romancı (1929 →). Yeşilova’nın Akçaköy’ünde doğdu. Ortaöğrenimini Gönen Köy Enstitüsü’nde tamamladı (1948). Yeşilova ilçesine bağlı Kavacık ve Dere köylerinde ilkokul öğretmenliği yaptı (1948 - 1953). Gazi Eğitim Enstitüsü’nü bitirdikten sonra (1955) ortaokul öğretmeni olarak Sivas’ta ve Hafik’te bulundu. Askerliğini Assubay Hazırlama Okulu’nda (Konya) yaptı. Şavşat Ortaokulu’nda öğretmenken Bakanlık emrinde bir göreve getirilerek ders verme yetkisi alındı. 27 Mayıs 1960’ dan sonra İlköğretim Müfettişliğine atandı; Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) Genel Başkanlığı görevinde bulundu (→ 1971)

|| Edebiyata şiirle başlayan Baykurt’un ilk gençlik dönemi 1945-46 Cumhuriyet kuşağının giriştiği edebiyat savaşında kendisini kabul ettirdikleri yıllara rastlar. Refik Halit’lerin, Yakup Kadri’lerin, gerçekçilik anlayışı aşılmış, Sabahattin Ali köy ve kasaba yaşamından getirdiği hikâyelerle toplumsal gerçekçiliğin ilk örneklerini vermiştir. Sait Faik, henüz sınıf bilincine varma aşamasının uzağında bulunan emeklerini satarak yaşayan insanlardan —kendisinden önce edebiyatımızda hiç görülmeyen biçim

zenginlikleriyle— yankılar getirmiştir. Böyle bir ortamda, şiirlerinde («Türke Doğru», «Köy Enstitüleri Dergisi», «Edebiyat Dünyası», «Kaynak», «Fikirler», 1945 - 1948) yaşamından, çevresinden sesler getiren Baykurt —belki de Mahmut Makal'ın *Bizim Köy* kitabının uyandırdığı yankıların da dürtüsüyle— hikâyeye geçer. «Seçilmiş Hikâyeler», «Beraber» dergilerinde (1950 - 52) yayımlanan ilk hikâyelerinde anlatım yönünden usta bir sanatçıdan haber veren başarı çizgileri çizilir. Konusunu işlerken, parmaklarında Bursa işi keskin bir bıçakla çalışır gibi uyanık ve sonuç alıcıdır. Sonradan bir bölümü *Çilli* (1955) kitabında yayımlanacak olan bu hikâyeler çoğaldıkça genç sanatçı yatağını arayan bir nehir gibi, kendi içine yerleşmeye başlar. || İlk romanı *Yılanların Öcü* bu güvenle tezgâhlanmış, küçük toprak sahibi köylünün trajedyası işlenirken tipik olan yakalanmıştır. Daha sonraki romanlarında da kendi deyişiyle hep köylü yaşayışını, halkçı ve devrimci açıdan yazmayı sürdürme çabası göstermiş ve «Türkiye toplumunun en ağır hizmetlerini ve üretim işini yapan bu insanların bilincindeki ve bilinçaltındaki istekleri, tepkileri ve belli başlı çelişkileri, sanatın gereklerini de gözönünde tutarak» yazmıştır.

Eserleri: *Çilli* (hikâyeler 1955, 66), *Yılanların Öcü* (1958 Yunus Nadi Roman Yarışmasında birincilik kazandı. bas. 1959, 5. bas. 1972. Filme alındı, 1962, sahnelendi, 1966). *Efendilik Savaşı* (hikâyeler, 1959, 3. bas. 1972), *İrazcanın Dirliği* (roman, 1961, 1970), *Onuncu Köy* (roman, 1961, 3. bas. 1972), *Karın Ağrısı* (hikâyeler, 1961), *Cüce Muhammet* (hikâyeler, 1964), *Kerem ile Aslı* (1964), *Amerikan Sargısı* (roman, 1967), *Kaplumbağalar* (roman, 1967, 1971), *Anadolu Garajı* (hikâyeler, 1970, 1973), *Tırpan* (roman, TRT 1970 Roman Başarı Armağanı'nı kazandı. 3. bas. 1971), *Cüce*, *Çilli*, *Karın Ağrısı* kitapları bir arada (1971).

Kaynaklar: Samim Kocagöz, («Yeni Ufuklar», mart 1965); Meral Çelen, («Yeni İnsan», mayıs, haziran, temmuz 1965, eylül 1965, kasım 1965); Adnan Binyazar, («Varlık», 15 haziran 1967); Rauf Mutluay, («Yeni Ufuklar», ekim 1969); İbrahim Tatarlı - Rıza Mollof, *Marksist Açısından Türk Romanı* (1969), Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970); Emin Özdemir, («Türk Dili», ocak 1971); Fethi Naci, *On Türk Romanı* (1971).

BAYRAM-I VELİ, HACI

Tasavvuf şairi (? - 1429). Ankara'nın Solfasol köyünde doğ-

du. Asıl adı Numan'dır. Öğrenimini tamamladıktan sonra Ankara'daki Melika Hatun medresesine müderris oldu. Hac dönüşü Halvetîlik ve Nakşibendîlik tarikatlarını birleştirerek Bayramîliği kurdu. Hamideddin Aksarayî'nin (ölm. 1412 / 13) halifesi oldu. Murat II. döneminde bir süre Edirne'ye götürüldü. Daha sonra Ankara'ya dönmesine izin verildi. Tasavvufta varlık birliği inancına dayanan yakîn derecelerini ilk kez Türkçe söyleyen Bayram-ı Velî, günümüze kadar gelen üçü hece biri aruz ölçüsüyle yazılmış dört şiiriyle ün kazandı (Abdûlbaki Gölpınarlı).

Kaynaklar: Yahya Benekay, *Hacı Bayram-ı Velî* (1966).

BAYRI, M. HALÎT

Araştırmacı (1896 - 1958). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı. Çeşitli görevler aldığı İstanbul Belediyesinin Bedestan Müdürlüğü'nden emekliye ayrıldı. Halk Bilgisi Derneği kurucularından (1928), ve Derneğin «Halk Bilgisi Haberleri» dergisinin yöneticilerinden olan Bayrı, halk edebiyatı araştırmacısı, derleyicisi ve yazarı olarak Türk folklor kültürüne katkıda bulunan çalışmalar yaptı.

Eserleri: *Anadolu Manileri* (1932), *Cumhuriyet Devrinde Halk Bilgisi Hareketleri* (1933), *İstanbul Argosu ve Halk Tabirleri* (1934), *Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar* (1937), *Halk Âdetleri ve İnanmaları* (1939), *İstanbul Folkloru* (1947), *XIX. Yüzyıl Halk Şiiri* (1956), *XX. Yüzyıl Halk Şiiri* (1957). vb.

Kaynaklar: N. Tezel, («Türk Dili», sayı 87, aralık 1958).

BAYSAL, FAİK

Hikâyeci, romancı (1918 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladıktan sonra (1942), Fransızca öğretmenliği, gazetecilik, mütercimlik yaptı.

Eserleri: *Sarduvan* (roman, 1944, 1972), *Perşembe Adası* (hikâyeler, 1955), *Rezil Dünya* (roman, 1955, 3. bas. 1972), *İlk Defa* (şiirler, 1957), *Sancı Meydanı* (hikâyeler, 1968, 1969'da Orhan Kemal'le birlikte Sait Faik Hikâye Armağanı), *Drina'da Son Gün* (roman, 1972).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 3, 1965).

BEDÎ FAİK bkz. Akın, Bedii Faik

BEDRETTİN, SİMAVNA KADISIOĞLU ŞEYH

Yazar, düşünür (1357 - 1420). Edirne yakınlarında Simavna'da doğdu. Babası Kadı İsrail Efendidir. Kur'an-ı Kerimi babasından öğrendikten sonra Mevlânâ Yusuf'tan sarf ve nahiv dersi alarak yetişti. 20 yaşına gelince, öğrenimini Bursa ve Konya medreselerinde sürdürdü. Kudüs'te Mescid-i Aksa'da, Mekke'de Şeyh Zeylaî, Mısır'da Ekmelüddin'den ders gördü. İbn-i Haldun'un hayranlığını kazanan Ekmelüddin öğrenciler arasında tartışmaya önem veriyor, her dersin bitiminde konuyla ilgili serbest görüşmeler açıyordu. Bedrettin eşyanın ve doğanın dış görünüşü arkasındaki nedenleri arama alışkanlığını bu derslerde öğrendiği gibi, düşüncesini geliştiren yöntemleri de serbest görüşmelerdeki tartışmalardan kazandı. Çağının din adamlarının donmuş kalıp ve kurallar içinde sınırlandıklarını gördükçe, sofulara karşı olarak, tasavvuf üzerinde derinleşmeye başladı. İslâm dininde bir devrim yapılmasını öngörüyordu. Kazandığı ün, sultanların ilgisini çektiği için uzun süre Mısır saraylarında şehzadelere öğretmenlik yaptı. Memlekete döndükten sonra yerleştiği Edirne'de Musa Çelebi'nin hükümdarlığı zamanında kazaskerlik görevi verdiler. Mehmet Çelebi'nin ağabeyine başkaldırması üzerine çıkan iç mücadelede, padişah Musa Çelebi'yi sonuna kadar desteklediğinden, Mehmet Çelebi'nin devleti ele geçirmesiyle İznik kasabasına sürgün edildi. || Şeyh Bedrettin, İznik'te geçen yıllarda bir yandan öğrencilerini yetiştirirken, bir yandan öğretilerine temel olacak toplumsal sorunlarla ilgilenmeye başlamıştı. Toplumdaki olumsuzlukları derebeylerin, aksoyluların, ulemaların davranışlarına bağlayarak, düzenin insanlığa yaraşır bir düzeye erişmesini sosyal adaletle mümkün görüyor, hükümetlerin seçimle işbaşına gelmesini önererek herkesin tam bir özgürlük içinde kendi fikir ve mesleğinin sahibi olmasını, başkalarının meslek ve öğretilerine saygı göstermesi gerektiğini savunuyordu. Halk tarafından yeni bir tarikat gibi kabul edilip benimsenen bu düşünceler, padişah tarafından bir başkaldırma hareketi olarak görüldüğünden, Şeyh Bedrettin'in Karaburun dolaylarında bulunan Börklüce Mustafa adlı halifesi üzerine asker yolladı. İlk çarpışmalarda Saruhan ordusunu yenen Mustafa'nın 4-5 bin kişilik kuvveti, Amasya Valisi Şehzade Murat ve Veziriazam Beyazıt komutasında gelen Anadolu ve Rumeli ordusu tarafından kılıçtan geçirildi. Şeyh Bedrettin'in Manisa dolaylarındaki iki üç bin kişiyle başkaldıran Torlak Kemal adlı halifesi

de aynı ordu tarafından yenilerek Manisa şehrinde asıldılar. || Şeyh Bedrettin, kendisine bağlı güçlerin yenilgisini öğrenince Türkistan'a geçmek amacıyla İznik'ten kaçtı. Kastamonu'dan geçerken kendisini misafir eden İsfendiyaroğlu, Bedrettin'in Kırım'a gitmesini daha uygun bulduğundan Sinop'tan gemiye bindirilerek yola çıkarıldı. Bir deniz savaşından ötürü geminin Eflâk kıyılarına yanaşması Şeyh Bedrettin'in Türkistan'a kaçma düşüncesini değiştirmesine yol açtı. Kimi tarihçilere göre, Deliorman yöresine geçerek, kazasker olduğu zamanlardan tanıdığı kişilerle ilişkiler kurdu, öğretilerine bağlı bulunan halkı padişaha başkaldırmaya çağırdı. Kimi tarihçiler de Bedrettin'in «Nurül kulüb» adlı eserini padişaha sunarak affedilmek için Deliorman'a geçtiği kanısındadır. Hangi koşullar altında olursa olsun, Şeyh Bedrettin, Çelebi Mehmet'e tutsak düşmüş ve Serez kasabasında asılmıştır. Kaynağını eski Türk geleneklerindeki toplumcu ahlâktan aldığı ileri sürülen Şeyh Bedrettin'in öğretisi, eşitlik ilkesine dayanmakta, kulluk ve sahiplik, zenginlik ve fakirlik ayrımlarını reddetmektedir.

Varidat Nur-ül kulüb, Cami-ül fetevâ, Çırağ-ül Fütuh, Meseret-ül kulüb, Letaif-ül işârat, Cami ül fusûleyn adlı kitapları vardır.

Kaynaklar: Bezmi Nusret Kaygısız, *Şeyh Bedrettin Simaveni* (1957), Abdülbaki Gölpınarlı, *Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedrettin* (1966), Halil bin İsmail bin Şeyh Bedrüddin Mahmûd, *Simavna Kadısı şeyh Bedrettin manâkıbı* (yayımlayanlar: Abdülbaki Gölpınarlı, İsmet Sungurbey, 1967).

BEHİŞTİ

Şair, tarihçi (? - ?). Asıl adı Sinan Çelebi'dir. Bayezid II tarafından (1447 - 1512) yetiştirildi, kısa süre Sancakbeyliği dışında, yaşamı sarayda geçti. Bir ara gözden düşünce Herat'a kaçtığı, orada Ali Şir Nevaî ve Molla Câmi ile tanıştığı söylenir. Hüseyin Baykara'nın «şefaât» mektubu ile İstanbul'a dönmüş, «Kerem» redifli bir gazel sunarak yeniden padişahın yakınları arasına girmiştir. İlk Hamse yazarlarından biri olduğu ileri sürülen Behiştî'nin *Leyla ve Mecnun, Bihişti Tarihi, Vakay name-i Bihişti* adlı eserleri biliniyor.

BEHRAM, NİHAT

Şair (1946 →). Kars'ta doğdu. Haydarpaşa Lisesi'ndeki öğrenimine bir süre ara vermek zorunda kaldı. Gazetecilik Enstitüsü'nde okurken İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nce tutuk-

landı (1972). «Soyut», «Yordam» dergilerinde çıkan ilk deneylerinden sonra kişiliğinden haber veren ürünleri «Yeni Gerçek», «Papirüs», «Halkın Dostları»nda yayımladı (1968 - 1971). İnceleme ve eleştiriler de yazdı.

BEHRAMOĞLU, ATAOL

Şair (1942 →). Çatalca'da doğdu. Ortaöğrenimini Çankırı Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1966). Şimdi çevirmenlik yapıyor. || İlk gençlik deneylerini Ataol Gürus imzası ile «Yeni Çankırı», «Yeşil Ilgaz» gazetelerinde yayımlayan Behramoğlu, daha sonra «Yelken», «Elif», «Ataç», «Yapraklar», «Dost», «Evrım» dergilerinde (1960 - 65) yazdı. Asıl kişiliği, «Ataç», «Papirus», «Şiir Sanatı», «Yeni Gerçek», «Yeni Dergi» ve «Halkın Dostları»nda (1965 - 71) çıkan şiirleriyle belirdi. Bu dönemle «Bireyci özellikleri ağır basan biçimci, kapalı, edilgen edebiyat anlayışından toplumcu etkin bir edebiyat anlayışı» biçiminde görüşlerle toplumcu gerçekçi akımın genel kuramlarına bağlandı. Şiirleri, eleştirme yazıları başarılı çevirileriyle kuşağının ilgiyle izlenen kalemlerinden biri oldu.

Eserleri: *Bir Ermeni General* (1965), *Bir Gün Mutlaka* (1970).

Kaynaklar: Mustafa Öneş, («Yeni Dergi» mayıs, 1970); Asım Bezirci, *On Şair, On Şiir* (1971).

BEKTAŞ, GENGİZ

Şair, yazar (1934 →). Denizli'de doğdu. Yükseköğrenimini Münih Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde tamamladı (1959), Ankara'da, yüksek mimar. Genellikle «Dost», «Türk Dili» dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı. 1970'de «Morname» adlı şiiri, TRT Tek Şiir Başarı Ödülü kazandı.

Eserleri: *Kişi* (şiirler, 1964), *Mimarlıkta Eleştiri* (Türk Dil Kurumu 1968 Deneme Ödülü, 1967), *Akdeniz* (şiirler, 1970).

Kaynaklar: («Türk Dili», kasım 1968); («Dost», aralık 1968).

BEKTAŞ, VELİ HACI

Mutasavvıf (1210 - 1270/71?). Nişabur'da (Horasan) doğdu. Anadolu'ya geçerek bir süre Amasya'da, bir süre de Kayseri'de oturdu. Selçuklulara karşı Babalılar başkaldırmasında kardeşi Menteş'in öldürülmesinden sonra Kırşehir'in Suluca Karahöyük köyüne yerleşti. Ayaklanma sonunda Baba İlyas ve

Baba İshak'ın idam edilmesi (1240) üzerine başkaldırmadan artakalanlar tarafından Kalenderler şahı, Abdallar Padişahı olarak tanındı. Türbe ve tekkesi topluluğun merkezi haline getirilerek, ölümünden sonra Bektaşilik tarikatı kuruldu. || Çağdaşı Mevlânâ gibi Horasanî'lerden olan Hacı Bektaş, Türk harsının Anadolu'da korunmasına çalıştı. Yunus Emre gibi, Türkçenin en büyük ustalarından birini yetiştirerek öğretisinin halk tarafından benimsenmesi için müzikte halk zevkinin, şürde yalın dil ve hece ölçüsünün yayılmasını amaçladı (Abdölbaki Gölpınarlı). Menkıbeleri Süflî Derviş tarafından Bektaşî Velâyednamesi'nde derlenmiş (XV. yüzyıl) ve tasavvuf görüşlerini bildiren Arapça *Makalat* adlı eseri sonradan Türkçeye çevrilmiştir.

Kaynaklar: Abdölbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ Celaleddin* (özellikle 6,7, 235 - 238. sayfalar, 1952); A. Gölpınarlı, («Türk Dili», *Halk Edebiyatı özel sayısı*, s. 384 - 389, aralık 1968).

BELGE, MURAT

Eleştirmen (1944 →). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini İngiliz Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakölteşi İngiliz Dili ve Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1965 - 66). Bitirdiğı bölüme asistan oldu. Doktorasını verdikten sonra İngiltere'de Sussex Üniversitesinde mesleğıyle ilgili çalışmalar yaptı. Öğretim üyeliğı görevine devam ederken İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığınca tutuklandı (1971 →).

|| Özellikle «Yeni Dergi», «Papirüs», «Halkın Dostları» dergilerinde yayımladığı eleştirmelerinde dikkatli, araştırmacı kişiliğı, aydınlık dili, tutarlı ayırmaları (teşhis) ile son kuşağın bu türde çalışan belli başlı kalemlerinden biri olarak kabul edildi. Eleştirmelerini bir kitapta toplamadı. İki önemli çevirisi var: Villiam Faulkner, *Döşegimde Ölürken* (1965); James Joyce, *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* (1966).

BELLİ, ŞEMSİ

Şair (1929 →). Arapkir'de doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakölteşi'nde tamamladı (1956). Gazetecilik, öğretmenlik, Birlik Partisi genel sekreterliğı görevlerinde bulundu. || «Çınaraltı», «Her Hafta», «Hürses» dergi ve gazetelerinde (1943 - 47) çıkan ilk deneylerinden sonra, Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli'ye öykünen kimi duygusal, kimi taşlama ve yergi havasında, genellikle çağdaş gelişmelerin

dışında kalan şiirler ve fıkralar («Akbaba» dergisi) yazdı.

Başlıca Eserleri: *Köy Akşamları* (şiirler, 1947), *Bahar Şarkısı* (şiirler, 1949), *Başşehir Sokağı* (şiirler, 1957), *Şeytan Diyor ki* (şiirler, 1959), *Karpuz Dilimi* (şiirler, 1961), *Gelin Telleri* (şiirler, 1962), *Uykusuz Trenler* (şiirler, 1963), *Sabırtası* (şiirler, 1964).

Kaynaklar: Şahinkaya Dil, *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* (1961).

BENEKAY, YAHYA

Şair, yazar (1925 →). Köstence'de doğdu. Ortaöğrenimini Eskişehir ve Kütahya liselerinde (1947), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1951). Bir süre Eskişehir Defterdarlığında görev aldı. Gümrük ve Tekel Bakanlığı müfettişi (1953 →). İlk denemeleri 1956'ya kadar «Çınaraltı», «Şadırvan», «Hisar» dergilerinde, daha sonraki şiir, yazı ve Anadolu insanının yaşantısıyla ilgili röportajları, «Türk Düşüncesi», «Varlık», «Türk Dili», «Mülkiye», «Çağrı», «Hisar», «Akşam», «Hayat» dergi ve gazetelerinde yayımlandı. Güneydoğu Yolları'nda adli röportajları ile 1962 Türk Dil Kurumu Röportaj Armağanı'nı kazandı.

Eserleri: *Hacı Bayram Veli* (1966), *Veysel Karani* (1966), *Yaşayan Alevlik* (röportajlar (1967).

Kaynaklar: M. Ünal, («Varlık», 15 haziran 1968).

BENER, HİKMET ERHAN

Romancı, hikâyeci (1928 →). Lefkoşa'da doğdu. Ortaöğrenimini Kayseri Lisesi'nde (1946), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1950). Maliye Müfettişliği, Hesap Uzmanlığı (1954 - 55), Hazine Genel Müdür Yardımcılığı (1963), Paris Elçiliğinde Mali Müşavirlik (1963), Hazine Müşavirliği (1963 - 66) görevlerinde bulundu. Kambiyo Kontrol Dairesinin «tedvirinde» görevli (1970). İlk şiir ve hikâye deneylerini «Erciyaş», «Yedigün», «Seçilmiş Hikâyeler» (1945 - 1951) dergilerinde yayımlamıştı. 1952'den sonra «Varlık», «Dost», «Vatan» dergi ve gazetelerinde çıkan hikâyelerinde kişiliğini buldu. Hikâyelerinin yanısıra psikolojik öğeleri ön planda tutan romanlar yazdı. Yeni bir roman anlayışı peşinde olmaktan çok sevimli, kıvrak, samimî bir anlatım kurma çabasında olduğu (Tahir Alangu) görüldü.

Eserleri: *Sesler* (şiirler, 1948), *Acemiler* (roman, 1952), *Gordium* (roman, 1956), *Loş Ayna* (roman, 1960), *Ara Kapı* (ro-

man, 1961; *Kedi ve Ölüm* adıyla Fr. çev. bas. 1965; Japonca çev. bas. 1967), *Baharla Gelen* (roman, önce Fr. çev., bas. 1967, 1969).

Kaynaklar: Hikmet Dizdaroğlu, («Varlık», 15 eylül 1962).

BENER, VÜS'AT O.

Hikâyeci (1922 →). Samsun'da doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladıktan sonra Ticaret Bakanlığında raportörlük görevi aldı. «Yeni İstanbul» gazetesinin düzenlediği yarışmada «*Dost*» adlı hikâyesiyle üçüncülük kazandıktan sonra bu türdeki çalışmalarını «Seçilmiş Hikâyeler» ve «Varlık» (1951 - 55) dergilerinde yayımladı; ilgiyle izlendi. Özellikle *Yaşamaz* (1957) adlı kitabındaki hikâyelerde yeni bir anlatım biçimi kurma yolunda büyük çaba gösteren yazar, ele aldığı kişilerin iç dünyalarına eğilirken çözümlemelerle dış gerçek arasında tam bir uyum sağlayamadığı gerekçesiyle kim eleştiriciler tarafından tepkiyle karşılandı. Uzun süredir yeni hikâye yayımlamıyor.

Eserleri: *Dost* (1952), *Yaşamaz* (1957), *İhlamur Ağacı* (oyun, 1962 Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü).

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Çok Kapılı Oda* (1961).

BENİCE, ETEM İZZET

Romancı (1903 - 28 mart 1967). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini Yüksek Denizcilik Okulu'nda tamamladı. «Son Saat», «Vatan», «Milliyet» gazetelerinde çalıştıktan sonra yayımladığı gazetelerin («Açık Söz», «İkdam», «Son Telgraf», «Gece Postası») başyazarlığını yaptı. Kolay bir anlatımla halkın beğeni düzeyini gözetken aşk ve serüven romanları yaşadığı dönemin sanat gelişmelerinin uzağında kaldı.

Başlıca Eserleri: *Çıldırın Kadın* (1927, 1946), *İstirap Çocuğu* (1927, 1961), *Yakılacak Kitap* (1927, 9. bas. yapıldığı 1961 yılında filme de alındı), *Aşk Güneşi* (1930, 1962), *Gözyaşları* (1932, 4. bas. 1960), *Beş Hasta Var* (1932, 1961), *On Yılın Romanı* (1933), *Yosma* (1936, 3. bas. 1961), *Sen de Seveceksin* (1942), *Foya* (1944), *Ben Hiç Sevmedim* (1947), *Pota* (1950), *Adsız Şehit* (1964).

BENK, ADNAN

Yazar, çevirmen (1922 →). Paris'te doğdu. Ortaöğrenimini Kadıköy Sen Jozef Fransız Lisesi'nde (1941), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı

Bölümü'nde tamamladı (1946). Asistan ve doçent oldu (1954).
|| «İstanbul» (1943 - 44) ve «Küçük Dergi»deki (1952 - 54) şiir ve deneme yazılarından sonra, «Dünya» gazetesinde uzun yıllar tiyatro, edebiyat, resim ve sinema eleştirileri, çeviri romanlar yayımladı. «Ataç» dergisinin Çağdaş İnsancılık özel sayısında çıkan (aralık 1962) Gaeton Picon'dan çevirdiği yazı ceza yasasının 142. maddesine aykırı görüldüğünden bir süre tutuklu kaldı; yargılandı, beraat etti. Meydan Larousse'un sorumlu yöneticisi oldu (1969). İlgiyle izlenen deneme ve eleştirilerini kitap olarak yayımlamadı.

BERFE, SÜREYYA

Şair (1943 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Çanakkale Lisesi'nde tamamladı (1960). Bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okudu. Yedek subay öğretmen olarak askerliğini bitirdikten sonra Arkın Yayınevinde ve bir ilân şirketinde çalıştı. || «Düzlem», «Zeren», «Yelken», «Türk Dili», «Soyut» dergilerinde yayımladığı (1963 - 1966) ilk şiirlerinde soyutlamalara eğilim duyan Berfe, 1966'dan sonra halk şiir geleneğinin zengin kaynaklarında yeni bir şiir dili kurma olanakları aradı. «Papirüs», «Yeni Dergi», «Ant», «Yeni Edebiyat», «Yeni Gazete», «Ulus», «Yeni a» dergi ve gazetelerinde yayımladığı (1968 - 72) son şiirlerinde en gerçekçi temaları, sıcak ve içten bir hava içinde vermeyi başarak kuşağının ilgiyle izlenen sanatçılarından biri oldu.

Eserleri: *Gün Ola* (1969), *Savrulan* (1971).

Kaynaklar: Mustafa Öneş, («Yeni Dergi», eylül 1969); Altan Yalçın, («Yeni Dergi», ağustos 1969); Nihat Behram, («Papirüs, ağustos 1969); Altan Yalçın, («Yeni Dergi», ocak 1972).

BERK, İLHAN

Şair (1916 →). Manisa'da doğdu. Ortaöğrenimini Balıkesir Necatibey İlköğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini, birkaç yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü'nde tamamladı (1945). Zonguldak, Kırşehir, Samsun'da ortaokul öğretmenliğinden sonra (1945 - 1956) Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü Yayın Bürosuna çevirici olarak girdi. Son görevinden emekliye ayrıldı (1970). || İlk denemelerini birleştiren *Güneşi Yakanların Selâmı* (1935)'ndan sonra 1955'e kadar toplumsal gerçekçi anlayışa bağlı bir şair olarak tanınan Berk, «Servet-i Fünun», «Ses», «Yığın», «Yer-

yüzü», «Kaynak», «Yeditepe» (1940 - 58) dergilerinde yayımladığı bu tür şiirleriyle uzun dizelere eğilim duydu (1940 - 45). Sözcüklerin sadece anlam yönünden gözetildiği bu şiirlerde iç yapı sorunlarının kaygısı duyulmuyor, güzellik bütün'de aranıyordu. Genellikle Walt Whitman'ın dünyasına yakın kabul edilen bu döneminden sonra kısa dizelere eğilim duydu (1946 - 53), ülke gerçeklerine bakarak yeni deyişler, uyumlar aradı. Başarı da gösterdi. *Günaydın Yeryüzü* (1953)'nün 142. maddeye aykırı görülerek kovuşturmaya uğraması bu dönemdedir. «Şiiri soyut bir yolculuk» olarak tanımlama anlayışının örneklerinde ise yeni bir İlhan Berk, eski anlayışıyla birlikte öz'ü de anlam'ı da yadsırken *Çivi Yazısı* (1960)'nu ilk kitabı olarak ilân etmeye kadar gitti. Son şiirlerinde yeniden anlama döndüğü görünüyor.

Eserleri: *Güneşi Yakanların Selâmı* (1935), *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953), *Köroğlu* (1955), *Galile Denizi* (1958), *Çivi Yazısı* (1960), *Otağ* (1961), *Mısırkalyoniğne* (1962), *Âşıkane* (1968) *Şenlikname* (1972), *Antolojileri: Başlangıcından Bugüne Beyit Mısra Antolojisi* (1960), *Aşk Elçisi* (aşk şiirleri, 1965), *A. Rimbaud'nun Seçme Şiirleri* (1962), *Dünya Edebiyatında Aşk Şiirleri* (1968, 1971), *Dünya Şiiri* (260 şair, 1969).

Kaynaklar: Ahmet Oktay, («Pazar Postası», 7 eylül 1958); Oben Güney, («Dost», ocak 1965); R. Tomris, («Papirüs», kasım 1967); Asım Bezirci, («Forum 15 kasım 1968); Selim İleri, («Yeni Dergi», temmuz 1969); Sabahattin Teoman («Varlık», şubat 1970).

BERK, NURULLAH

Yazar (1906 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nde tamamladı (1929). Bir süre mesleğinin dışında çalıştıktan sonra (1930 - 1937), Çağaloğlu Erkek Ortaokulu'nda resim öğretmenliği, Güzel Sanatlar Akademisi Öğretim Üyeliği, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Müdürlüğü görevlerinde bulundu (1937 - 1969). Şimdi emekli.

|| Çağdaş resim sanatının geniş çevrelerce de bilinmesini uğraş olarak benimseyen yazıları «Varlık», «İşte», «Yeni İnsan» dergilerinde yayımlandı.

Eserleri: *Modern Sanat* (1938), *Türk Heykeltıraşlığı* (1937), *Sanat Konuşmaları* (1943), *Türkiye'de Resim* (1943), *Bellini'ler* (1951), *Resim Bilgisi* (1964, 1968), *Fikret Mualla* (Orhan Koloğlu ile, 1971), *Ustalarla Konuşmalar* (1971).

BERKAND, MUAZZEZ TAHSİN

Romancı (1900 →). Selânik'te doğdu. Ortaöğrenimini Fevziye Lisesi'nde tamamladı. Öğretmenler Bankası ve Osmanlı Bankası'nda çevirmen olarak çalıştı. 1933'ten bu yana yayımladığı 50'ye yakın aşk ve serüven romanında döneminin sanat beğenilerinin uzağında kaldı.

Başlıca Eserleri: *Sen ve Ben* (1933, 5. bas. 1967), *Aşk Fırtınası* (1935), *Bir Genç Kızın Romanı* (1943, 7. bas. 1972), *Küçük Hanımefendi* (1944, 5. bas. 1970), *Çiçeksiz Bahçe* (1947, 3. bas. 1962), *Çamlar Altında* (1949), *Sarmaşık Gülleri* (1950, 4. bas. 1969), *Büyük Yalan* (1958, 1965), *Kırılan Ümitler* (1957), *Bir Bahar Akşamı* (1966), *Bulutlar Dağılınca* (1967, 1970), *Uzayan Yollar* (1968, 1971).

BERKÖZ, EGEMEN

Şair (1941 →). Karadeniz Ereğlisi'nde doğdu. Ortaöğrenimini Bolu Erkek Lisesi'nde tamamladı (1959), Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Askerliğinden sonra «Cumhuriyet Ansiklopedisi»nde çevirici olarak çalışmaya başladı (1967). || İlk şiiri «Yeditepe» dergisinde yayımlanan (1959) Berköz, kuşağının çok yazan şairlerinden biri olarak belirdi. «Dost», «Ataç», «Yelken», «Evrım», «Alan», «Dönem», «Yordam» (1960 - 66) dergilerinde çeşitli etkilere açık görünen ilk çalışmalarından sonra kişiliğini belirleyen şiirleri «Papirüs», «Soyut» ve «Yeni Dergi»de çıktı. (1967 - 72).

Eserleri: *Çin Askeri Ah Devran* (1966).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Varlık», 15 aralık 1966).

BEŞİR FUAD

Yazar (1852 - 1887). İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Suriye'de Cizvitler Mektebi'nde, ortaöğrenimini Askeri İdadî'de tamamladı (1871). Harbiye Mektebi'ni bitirince Abdülaziz'in yanına getirildi (1876), Sırp (1875 - 76) ve Rus (1877 - 78) savaşlarına katıldı. Askerlikteki son görevi Levazımat-ı Umumiye Dairesi Teftiş Heyeti azalığıdır. || «Envar-ı Zekâ» (1883), kendi yayımları «Hâver» (1883), «Güneş» (1884) dergi ve «Ceride-i Havadis», «Tercüman-ı Hakikat» gazetelerinde çıkan yazı, çevirileriyle tanındı. Kısa yaşamı içinde 200'den fazla makale, 15 kitap yayımlayarak askerlik, dil, fizyoloji, edebiyat, felsefe, alanlarındaki çalışmalarıyla etkili oldu. Felsefede Alman düşünürü Ludwig Büchner (1824- 1898)den esinlenerek metafizi-

zigin yeri olmadığı görüşlerini savundu; materyalist görüşlere yaklaştı. Hugo üzerine hazırladığı kitapla Osmanlı edebiyat adamlarının romantizmini yıkmaya çalıştı. Voltaire kitabıyla de pozitif bilimlerin üstünlüğünü göstermeye çalışarak yaşadığı dönemin çok ilerisinde bir düşün adamı kimliği gösterdi. Bu yönleriyle Ahmet Mithat Efendi ve Nabizade Nâzım üzerinde etkili oldu.

Başlıca Eserleri: *Victor Hugo* (1885), *Almanca Muallimi* (ilk Almanca dil kitabı, 1886), *Usul-i Talim* (Emil Otto'dan çev. 1886), *Beşer* (1886), *Voltaire* (1887), *İnikad* (Muallım Naci ile, 1887).

Kaynaklar: Yazıyı hazırlarken geniş ölçüde yararlandığımız M. Orhan Okay'ın kitabı: *Beşir Fuad* (1969).

BEYATLI, YAHYA KEMAL

Şair (2 aralık 1884 - 1 kasım 1958). Üsküp'te doğdu. Niş'li İbrahim Beyin oğludur. İlköğrenimini Üsküp'te, ortaöğrenimini Selânik ve İstanbul Vefa İdadilerinde (lise) tamamladı (1902). Bir öğrenim dönemi Robert Kolej'e devam ettikten sonra Paris'e gitti (1903). Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne yazıldı. 1912'de yurda dönünce Türk Ocağı çevresine katıldı, ulusçuluk akımını yaymak isteyen bu kuruluşun düzenlediği Cuma toplantılarında edebiyat konferansları verdi. Ziya Gökalp gibi, dönemin iktidar partisi olan İttihat ve Terakki'nin merkez organlarında görevli düşün adamlarıyla yakınlık kurdu. O da, çağdaşı ulusçuluk akımına bağlı öteki yazarlar gibi (Fuat Köprülü, Hamdullah Suphi, Yakup Kadri vb.), dil ve tarih konularında görüşlerini belirten makaleler yayımlamaya başladı. Bu ilişkiler sonucu, güçlendirilmek istenen Darülfünun'un, öğretim kadrosuna atandı (1915). Kurtuluş savaşının bitimine doğru (1923) Ankara'ya geçerek «Hakimiyet-i Milliye» gazetesine başyazar oldu. Urfa'dan milletvekili seçildi (1923 - 1936). Daha sonra Varşova, Madrid elçiliklerine atandı (1926 - 1931). Tekirdağ ve İstanbul milletvekili seçilerek yeniden parlamentoya girdi (1935 - 1946). 1949'da Pakistan Büyük Elçiliğinden emekliye ayrıldı; ölümüne kadar özel bankaların ve kimi şirketlerin «idare meclisi» üyeliklerinde bulundu. Makale ve şiirleri II. Meşrutiyet döneminde «Yeni Mecmua», «Şair», «Nedim», «Büyük Mecmua», «Dergâh», «İleri» dergi ve gazetelerinde, Cumhuriyet döneminde «Akademi», «İstanbul», «Aile», «Cumhuriyet», «Akşam», «Hürriyet» dergi ve gazetelerinde yayımlandı.

|| Paris'te kaldığı dokuz yıl boyunca tarih ve edebiyat dallarında öğrenim fırsatları bulan Yahya Kemal, yenilik edebiyatımızın en güçlü şairlerinden biridir. XX. yüzyılın başında, açıklığa kavuşan bir çeşit yeniden doğuş hareketinde, Tanzimat sonrası düşünsel gelişmelerinin oluşturduğu dönüşümlerin uzağına düşmemiştir. «Peyam» gazetesinde yayımladığı bir yazıda: «Henüz bu toprağın Türkçe bir adı yok. Bazılarımız vatanın adını bile tercüme ederek “Türkiye” bazılarımız da an’aneperestane mürekkep bir isimle “Memaliki Osmaniye” diyoruz. Bir zaman Asya yaylalarında dolaşan adsız Türk atlıları gibi burada hâlâ adsız yaşayan, yahut da adını tayin edemeyen bir millet yaşıyor. Bu şayanı dikkat bir hadisedir. Lakin yine şayanı dikkattir ki, bunlara dikkat ettiğimiz bir devirde yaşıyoruz. Tanzimat, şarkın bu muhyi (diriltici) inkılâbı, bizi bu intibah (uyanma) merhalesine kadar sevkeder. Bu millî intibanın büyük burhanı (delil, kanıt) 40 seneden beri her sene biraz daha Türkleşen lisandır.» (H. A. Yücel, *Edebiyat Tarihimizden*, 203-205. 1957). || Yahya Kemal, dil kaygısını şiirlerinde alabildiğine duymuş şairlerin başında gelir. İster istemez yaşadığı dönemin görgü, gelenek, öğrenim koşulları ve ahlâk gibi etkileriyle belirlenen kişiliğinin dışında, şiirinin temel aracı olan dil konusunda kendine özgü ilke ve kuralları, ender birleştirim ustalığı, kesin egemenliği olan bir şair kimliği vardır. Genellikle doğa, geçmiş ve İstanbul hayranlığı, sevi temalarını işlerken mısralarında iç uyumu sağlamadaki sabrı, yaşamının tek amacı sayarcasına öz ve biçim beraberliğini kurmadaki başarısı 1910 - 1940 döneminde aruz ve hece ölçülerini kullanan şairler üzerinde geniş etki meydana getirmiş, —kimi genç edebiyatçılar çevrelerinde, kendisine gelenekçi bir şair gözüyle bakılsa bile— etrafını saran hayranlık çemberi dağılmamıştır. || Yahya Kemal’i günümüzün beğeni çizgisinin dışında bırakan, onu XIX. yüzyıl yöntemleriyle ilâhlaştırmak isteyen birtakım edebiyat adamlarının görüşlerinin aksine yalnız dilimizin geçirmekte olduğu dönüşümler değil, toplumdaki dönüşümlerdir. 1940’tan bu yana, Cumhuriyet döneminin yarattığı insan, değişen toplumsal ilişkilerin getirdiği değişikliklerin insanıdır. Dünyaya bakış açısı, gelenekler yerini yeni yeni görgülere, yeni yeni ilişkilere bırakmış, bunlarda düşünce biçimlerini etkilemişlerdir. Bu ilişkiler Yahya Kemal şiirinin oluşumunu meydana koyan kavramları önceki niteliklerinden ayırmış, öz yönünden yıpratmışlardır.

Eserleri: *Kendi Gök Kubbemiz* (1961, 3. bas, 1969), *Eski Şiirin*

Rüzgâriyle (1962), *Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söylemiş* (1963), *Aziz İstanbul* (1964, 1969), *Eğil Dağlar* (1966), *Siyasî Hikâyeler* (1968), *Siyasî ve Edebi Portreler* (1968), *Edebiyata Dair* (1971).

Kaynaklar: Zahir Güvemli, *Yahya Kemal ve Şiirleri* (1948); Abdülhak Şinâsi Hisar, *Yahya Kema'le Veda* (1959); Nihat Sami Banarlı, *Yahya Kemal Yaşarken* (1959) - *Yahya Kemal'in Hatıraları* (1960); Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal* (1962); Muzaffer Uyguner, *Yahya Kemal* (1964).

BEZİRCİ, ASIM

Eleştirmen (1927 →). Erzincan'da doğdu. Ortaöğrenimini Erzurum Lisesi'nde (1945), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde (1950) tamamladı. On bir yıldır bir şirkette muhasip olarak çalışıyor. || İlkın «Gerçek» gazetesinde (1950) fıkra, araştırma yazıları ve çeviriler yayımlayan Asım Bezirci, D.P.'nin baskı politikasının hışmına uğrayarak hakkında sekize yakın kovuşturma açıldı; aylarca tutuklu kaldı. Suçlanan yazı ve eylemlerinin hepsinden beraat etti. || 1955'den sonra kendisini edebiyata, eleştiri yazılarına verdi. —1959'a kadar önce Fikret Ariel, sonra Halis Acarı takma adıyla— «Yeni Ufuklar», «Forum», «Pazar Postası», «Yelken», «Dost», «Ataç», «Yeni Dergi», (kurucularından olduğu) «Dönem», «Papirüs», «May», «Halkın Dostları», «Gelecek», «Soyut», «Güney», «Yeni A» dergilerinde eski ve yeni edebiyatımızın temel sorunlarına ilişkin araştırma, değerlendirme yazıları yayımladı. Bilimsel, Marksçı bir temel üzerinde incelediği edebiyat olay ve sorunlarının karşısında nesnel eleştirme yöntemleri uyguladı. Bu yöntemlerin öncülüğünü ve kuramcılığını yaptı.

Eserleri: *Çok Kapılı Oda* (1961), *Edip Cansever* (inceleme, 1961), *Günlerin - Getirdiği Götürdüğü* (Hüseyin Cöntürk'le birlikte, 1962), *Bilimden Yana* (1963), *Abdülhak Hâmit ve Târik Yahut Endülüs Fethi* (1966), *Okudukça* (1967), *Orhan Veli Kanık* (1967), *Ahmet Haşim* (1967), *Nurullah Ataç* (1968), *Dünden Bugüne Türk Şiiri* (antoloji, 1968), *On Şair, On Şiir* (1971).

Kaynaklar: Hüseyin Cöntürk, («Yeditepe», 28. 2. 1962 - 31. 3. 1962), Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», şubat 1964); Muzaffer Uyguner; («Varlık», 1. 7. 1966, 1. 8. 1967, 15. 8. 1968); Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970).

BİLBAŞAR, KEMAL

Romancı, hikâyeci (1910 →). Çanakkale'de doğdu. Ortaöğ-

renimini Edirne Öğretmen Okulu'nda (1929), yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih Bölümü'nde tamamladı (1935). Enstitüye girmeden önce, iki yıl ilkokul öğretmenliği yapmıştır. 1937'den sonra İzmir Karataş Ortaokulu Tarih öğretmenliğine atandı; bu görevden emekliye ayrıldı (1961). || İlk hikâyesi «Kaza yahut Çumacı Haşam» «Aramak» dergisinde (İzmir 1939) çıktı. «Yurt ve Dünya», «Yürüyüş» dergilerinde kasaba yaşamını yansıtan hikâyelerini yayımlamaya başladı. 1939 - 1944 yılları tezgâhının sürekli işlediği dönem oldu. Üç hikâye kitabı, bir küçük roman bu yılların ürünüdür. || 1953'ten sonra yayımladığı iki hikâye kitabında ilk çıkışında görülen anlatım ustalığını yitirmeyerek, kişilerin iç dünyalarını daha fazla yansıtmaya iddiasında ama toplumsal gerçekçi anlayışa bağlı olan çalışmalarını sürdürdü. Emekli olduktan sonra, kendini tamamen uğraşına veren Bilbaşar, toplumsal gerçekçi anlayışın yeni doruklarına ulaşan *Çancı'nın Karısı* (1953) ve *Saltanatın Satılışı* (1962) hikâyelerinden yepyeni bir dil, teknik örgüsü içinde çok başarılı bir roman çıkardı: *Cemo...* Rauf Mutluay'ın deyişiyle, «Bu gerçek bir edebiyat zaferiydi. Ve hak ettiği ilgiyi, övgüyü de gördü.»

Eserleri: *Anadolu'dan Hikâyeler* (1939), *Cevizli Bahçe* (hikâyeler 1941), *Denizin Çağırışı* (roman, 1943, 1971), *Pazarlık* (hikâyeler, 1944), *Pembe Kurt* (hikâyeler, 1953), *Köyden Kentten* (üç buutlu hikâyeler; 1956 - 1961), *Ay Tutulduğu Gece* (roman, 1961, 2. bas. 1970), *Cemo* (roman, 1967 Türk Dil Kurumu Roman Ödülünü kazandı. 1966, 6. bas. 1972), *Memo* (1970, 3. bas. 1972; cilt 2, 1971, 1972). *Yeşil Gölge* (May roman ödülü, 1969), *Irgatların Öfkesi* (ilk kitaplarından seçtikleriyle yeni hikâyeleri, 1971), *Başka Olur Ağaların Düşünü* (roman, 1972).

Kaynaklar: Mediha Berkes, («Yurt ve Dünya», aralık 1941); Y. Kâzım Köni, («Yeni Adam», 8 şubat 1940); Ö. F. Toprak, («İnkılâpçı Gençlik», 1 kasım 1941); Mehmet Seyda, («Papurüs», ekim 1966); Samih Emre («Yön», 18 mart 1966); Tefik Akdağ, («Papurüs», mayıs 1968).

BİLGE. RIFAT

Yazar, dilci (1873 - 1953). Kilisli Muallim Rifat olarak tanınır. Kilis'te doğdu. Ortaöğrenimini Darülmuallimin (öğretmen okulu)nde tamamladı. Çeşitli okullarda Arapça ve Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra Arapça müderrisi olarak Darülfünun Edebiyat ve İlâhiyat Fakültelerine atandı. Hocalığı sıra-

sında Hukuk Fakültesi'ni de bitirdi. Çevirileri, sözlük ve araştırmalarıyla tanındı.

Başlıca Eserleri: *Kitab-ı Dede Korkut* (1914), *Divan-ı Lügat-it Türk* (1917), *İhn-i Mühenna Lügatı* (1919), *Sultan Veled'in Divan-ı Türkîsi* (Veled İzbudak'la birlikte, 1936), *Maniler* (1928).

BİLGİNER, RECEP

Oyun yazarı (1922 →). Adana'da doğdu. Ortaöğrenimini Konya Lisesi'nde tamamladı (1940). Askerlik görevinden sonra «Vatan» gazetesinde çalışmaya başladı (1944), siyasal hayata atıldı. 1950 seçimlerinde İstanbul Belediye Meclisi üyeliğine seçildi. Daha sonra İETT Belediye Meclisi denetçiliği görevinde bulundu (1955 - 1960). || Edebiyata şiirle başlayan Bilginer, *O kadınlar*, *Son Misafir*, *Kardeşler Köyünün Üç İhtiyarı*, *İsyancılar*, *Gazeteciden Dost*, *Ben Devletim*, *Utanç Dünyası* adlı oyunları ile tanındı. İstanbul Şehir Tiyatrolarında sahneye konduğu yıl geniş ilgiyle karşılanan *İsyancılar* adlı oyununda, kendi deyişiyle, idare çarkı ile olan ilişkiler içinde haksızlığa karşı koyma silâhından yoksun kalan köyün, yaşamından derin çizgiler getirdi.

Yayımlanan Oyunları: *Gazeteciden Dost* (1962), *İsyancılar* (1964. Filme de alındı, 1965), *Ben Devletim* (1965).

Kaynaklar: «*Türk Tiyatrosu*», ocak - şubat 1964); Talat S. Halman, («Yeditepe», aralık 1965).

BİNYAZAR, ADNAN

Eleştirmen (7 mart 1934 →). Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Dicle Köy Enstitüsü, sonra Öğretmen Okulu'nda. yükseköğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde (1958) tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Yüksek Okulu Türkçe Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. || «Varlık» (ilk yazısı, 1 eylül 1960), «Türk Dili», «Varlık yıllık»larındaki hikâyelerinden (1961 - 1966) sonra aynı dergilerle, «Papirüs» ve «Yeni Edebiyat»ta sürekli olarak kitap tanıtma, inceleme, eleştirme yazıları yayımladı. «Türkiye'nin açlıktan, susuzluktan kurtulması, yoksulluğu doğal saymaması, Türk insanının eğitimsiz, okulsuz kalmaması, sanatçılarımızın onları bilinçlendirmesine bağlıdır.» görüşünden hareket ederek, «bir yazarı daha saygıya değer biçimde değerlendirmek» isteyen Binyazar, nesnel ölçülere bağlı bir eleştirmen olarak görüldü.

Eserleri: *Yazmak Sanatı* (Emin Özdemir'le birlikte, 1969). *Toplum ve Edebiyat* (deneme, eleştiri, 1972), *Dedem Korkut'tan Öyküler* (1972).

Kaynaklar: Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970).

BİRSEL, SALÂH

Şair, deneme yazarı (1919 →). Bandırma'da doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Erkek Lisesi'nde (1937), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1948). 1943'te Nişantaş Ortaokulu'nda Fransızca öğretmenliğine başlamıştı; fakülteyi bitirdikten sonra bir yıl daha aynı görevi sürdürdü. Uzun yıllar Ankara'da ve İstanbul'da iş müfettişliği, kitaplık müdürlüğü görevlerinde bulundu. En son Ankara Üniversitesi Basmuevi Müdürlüğünden emekli oldu. || İlk şiiri «Gündüz» dergisinde (1937) çıkan Birsal daha sonra «Seçilmiş Hikâyeler», «Sanat ve Edebiyat», «Nokta», «Yenilik», «Varlık», «Papurüs», «Türk Dili» dergilerinde yazdı. Okurun benimsediği alışılmış kalıpları sarsma isteğiyle olağandaki şaşırtıcı, çarpıcı yanları arayarak genellikle taşlama havasına kaydı. Bütün deneylerinde şiirimize yeni bir estetik getirme çabası sezildi (R. Tomris). *Keçi Çobanı ve Kuzu Çobanı* adlı denemesiyle TRT 1970 Deneme Başarı Armağanı kazandı.

Eserleri: *Dünya İşleri* (şiirler, 1947), *Şiirin İlkeleri* (1952, 1954), *Hacivadm Karısı* (şiirler, 1955), *Günlük* (1955), *Sen Beni Sev* (denemeler, 1957), *Ases* (şiirler, 1960), *Kikirikname* (şiirler, 1961), *Dört Köşeli Üçgen* (roman, 1961), *Fransız Resminde İzlenimcilik* (inceleme, 1967), *Kendimle Konuşmalar* (denemeler, 1970), *Haydar Haydar* (şiirler, 1972).

Kaynaklar: Oktay Akbal, («Vatan», 26 mayıs 1955); Tahir Alangu, («Yenilik», şubat 1956); Konur Ertop, («Varlık», 15 ocak 1965); R. Tomris, («Papurüs», ekim 1944); Fahir Onger, («Türk Dili», aralık 1969); Muzaffer Buyrukçu, («Türk Dili», nisan 1971).

BİSALMAN, KEMAL

Yazar (1931 →). Taşköprü'de doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladı (1951). Ankara Hukuk Fakültesi'nde okudu. «Son Telgraf», «Gece Postası»nda muhabir olarak çalıştı. «Hürriyet», «Milliyet», «Son Havadis», «Tanin», «Şehir» gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü, sekreterlik, muhabirlik yaptı. «Yeni Gazete»de (1965 - 1968) ve «Milliyet» gazetesinde (ekim 1968 - temmuz 1970) yayımladığı fıkralarla yazdığı

yılların etkili kalemlerinden biri olarak tanındı. Kendi yayımı «Ortam» (1971), «Yeni Ortam» (1972 →) dergi ve gazetelerinde yazılarını sürdürdü.

BOLAYIR, ALİ EKREM

Şair (1867 - 1937). İstanbul'da doğdu. Namık Kemal'in oğludur. Özel öğrenim görerek yetiştirildi, Abdülhamid II.'nin padişah olduğu dönemde uzun süre sarayda mabeyincilik yaptı (1888 - 1905), mutasarrıflık ve valilik görevlerinde bulundu. Mütarekede İstanbul Darülfünü'nda, Galatasaray'da öğretmenlik yaptı. Darülfünün'daki müderrisliği Cumhuriyetten sonra da sürdü. Maltepe Askerî Lisesi'nde edebiyat öğretmeni-yken öldü. || Kişiliğini ortaya koyan şiirlerini «Servet-i fünün» dergisinde (1896 - 1900) yayımlayan Ali Ekrem, aruz ölçüsüyle biçim kaygısını ön planda tutan bireysel duygu şiirleri yazıyordu. Bu dönemde, Türk - Yunan savaşı dolayısıyla yazdığı «Vasiyyet» şiiri geniş ilgi gördü. Meşrutiyetten sonra hece ölçüsü ile toplumsal konuları işledi, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşlarında kahramanlık şiirleri yazdı. || Çağın gelişmelerini kavrama gücünü gösteremeyerek denediği her türdeki başarısı ortadan yukarı çıkamamış geçit dönemi sanatçılarından biridir.

Şiir Kitapları: *Ruh-i Kemal* (1909), *Zilâl-i İlham* (1909), *Çocuk Şiirleri* (1917), *Ordunun Defteri* (şiirler, yazılar, 1918), *Şiir Demeti* (1925), *Vicdan Alevleri* (1925).

Kaynaklar; Tahir Alangu, *Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958).

BORATAV, PERTEV NAİLİ

Halk edebiyatı uzmanı (2 eylül 1907 →). Gümölcine'de doğdu. Ortaöğrenimini Kumkapı Fransız Okulu'nda ve İstanbul Erkek Lisesi'nde (1927), yükseköğrenimini, Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1930). Bir süre asistanlık ve öğretmenlik yaptıktan sonra, Almanya'ya gitti. Yurda dönünce Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi öğretim üyeliğine atandı. Doçent ve profesör olarak halk edebiyatı okuttu. C.H.P. iktidarının son yıllarında görevine son verildi. Fransa'da yükseköğrenim kurumlarında öğretim üyeliği yapıyor (1952 →). || «İnsan», «Yurt ve Dünya» dergilerinde, sanat ve edebiyat konularındaki yazılarının yanı sıra halk edebiyatı alanındaki inceleme ve araştırma yazılarıyla geniş ün yaptı, yurt dışında da uzmanlığını kabul ettirdi.

Eserleri: *Köroğlu Destanı* (1931), *Folklor ve Edebiyat* (1939), *Halk Edebiyatı Dersleri I* (1942), *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi* (H. Vedat Fıratlı ile, 1943), *Pir Sultan Abdal* (Abdülbaki Göl-pınarlı ile, 1943), *Folklor ve Edebiyat II* (1945), *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* (1946), *Zaman Zaman İçinde* (tekerleme-ler, masallar, 1958), *Az Gittik Uz Gittik* (Türk masah konu-sunda inceleme ve 67 masal, 1969), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı* (1969).

BOZARSLAN, MEHMET EMİN

Yazar (1934 →). Lice'de (Diyarbakır) doğdu. Dışardan ilk-okul ve müftülük sınavlarına girerek kazandı (1956). Diyarba-kır'ın Hami, Kulp ilçelerinde, Malatya'da ve Şarköy'de müf-tülük görevinde bulundu (1959 - 1969). Görev yıllarında iki kez açığa alındı. Kürtçe *Alfabe* ve *Memuzin* adlı kitapları do-layısıyla kovuşturmayaya uğradı; 3,5 ay tutuklu kaldıktan sonra beraat etti (1 kasım 1968, ocak 1969). Arkın Yayınevi'nde ça-lışıyor.

Eserleri: *İslâmiyet Açısından Şeyhlik Ağalık* (inceleme, 1964), *Doğunun Sorunları* (inceleme, 1966), *Hilâfet ve Ümmetçilik Sorunu* (inceleme, 1967), *Kürtçe Alfabe* (1968), *Memuzin* (Ahmedi Hani'den çev., destan, 1968),

BOZFIRAT, AYHAN

Hikâyeci (1932 →). Asıl adı Ayhan Köksal'dır. İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fa-kültesi'nde tamamladı. Bitirdiği fakültenin Ceza ve Ceza Usul Hukuku kürsüsünde asistanlık yaptı. Paris'te bulunan eşinin yanına gitmek üzere görevinden ayrıldı. Dönüşünde resmî bir işe girmedi. || «Yeni Gazete», «Yeni Dergi», «Yansıma» dergi ve gazetelerinde yazan Bozfırat, ilk kitabı ile duygusaldan sıy-rılan, ele aldığı konular içinde, o konuların getirdiği duyguların tutsağı olarak kalmayan, konularını yenen, kendi dışında somutlayabilen bir kişilik olarak (Demir Özlü) karşılandı.

Eserleri: *İstasyon* (hikâyeler, 1970), *Osman* (çocuk romanı, 1972).

Kaynaklar: Doğan Hızlan, («Yeni Gazete», 6 nisan 1971); Demir Özlü, («Yeni Dergi», mayıs 1971).

BOZOK, HÜSAMETTİN

Yazar (20 şubat 1916 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimi-ni Pertevniyal Lisesi'nde tamamladı (1934). İstanbul Üniversi-

tesi Fen Fakültesi, Kimya Mühendisliği Bölümü'nden F.R.M. sertifikası aldı. «Yeni Adam» dergisinde yazı işleri müdür yardımcılığı (1936 - 40), Sarıyer Ortaokulu'nda matematik (1940 - 43), Haydarpaşa Lisesi'nde kimya öğretmenliği (1946 - 48), İskit Yaymevi'nde yönetmenlik (1946 - 52), İstanbul Şehir Operası'nda Basın müşavirliği (1969 - 72) yaptı. «Yeditepe» dergisi ve yayınevinin sahip ve yönetmeni (1950 →). || İlk yazısı «Yeni Adam»da (1936) çıkan Bozok, deneme, eleştiri, tanıtı türlerindeki yazılarını «Servet-i Fünun - Uyanış», «Ses» (1938), «Sokak», «İnsan», «Küllük», «Yeni Edebiyat», «Yürüyüş», «Pınar», «Yığın» (1941 - 46), «Aylık Ansiklopedi» (1946 - 52), «Yeditepe» (1950 →) dergilerinde yayımladı.

Eserleri: *Emil Zola* (inceleme, 1940), *Portreler* (tanıtma yazıları, 1941).

BOZTEPE, HALİL NİHAT

Şair (1882 - 1949). Trabzon'da doğdu. Ortaöğrenimini Askeri İdadî'de tamamladı. Düyun-i Umumiye İdaresi'nde memurluk yaptı. İlkın Gümüşhane'den (1927), sonra Trabzon'dan (1931) milletvekili seçildi. 19 yıl parlamentoda bulundu. Aruz ve hece ölçülerini kullandığı taşlama ve güldürü şiirlerinde döneminin beğeni çizgisini aşamadı.

Eserleri: *Sihâm-ı İlham* (1921), *Âyine-i Devran* (1924), *Mâhitâb* (1924), *Ağaç Kasidesi* (1947).

BÖLÜKBAŞI, RIZA TEVFİK

Şair (1869 - 1949). Edirne'de doğdu. Öğrenimini Tıbbiye Mektebi'nde tamamladı (1899), II. Meşrutiyette Edirne'den meb'us seçildi. 21 kasım 1911'de Damat Ferit Paşa, Dr. Rıza Nur vb. tarafından kurulan Hürriyet ve İtilaf Fırkasının ilk idare meclisi üyeleri arasında görev aldı. Mütareke yıllarında bu partinin iktidara geçmesi üzerine Maarif Nazırlığı (1918), Devlet Şûrası Reisliği (1919) görevlerine getirildi. Kurtuluş savaşçılarının Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açarak orduyu yeniden örgütledikleri dönemde, Damat Ferit hükümetinin baştemsalcisi olarak Sevr Antlaşmasını (10 ağustos 1920) imzaladı. Bu nedenle, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce cezalandırılarak yurt dışına çıkarıldı. 1943'teki Af yasasına kadar Lübnan'da yaşadı. || Şiirlerini *Serab-ı Ömrüm* (ilk bas. 1934, Kıbrıs, 2. bas. 1949, İstanbul) adlı kitabında toplayan Rıza Tevfik'in halk şiiir geleneğine öykünen koşma ve nefeslerinde bu

«Soyut» (1965 - 70), «Varlık» (1961 - 70), «Türk Dili» (1965 →), «Dost» (1969 →) dergilerinde yayımlandı. «Yeditepe»de dergiler üzerine inceleme yazıları yazıyor, (1971 →).

BURAK, SEVİM

Hikâyeci (1931 →). İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi orta bölümünü bitirdi. Kitabevi tezgâhtarlığı, terzilik yaptı. || 1950 - 60 yılları arasında kimi dergi ve gazetelerde yayımlanan ilk hikâyelerinden sonra, «Dost» dergisinde çıkan hikâyeleri dil, kuruluş özgünlüğü ve getirdiği havayla büyük ilgi gördü. Kitabı çıktığı yılın önemli edebiyat olaylarından sayıldı. Hikâyeleri kimi eleştirmenlerce (Asım Bezirci), bilinç akımının başarılı örneklerinden, kimilerince (Murat Belge), somut gerçeklere dolaysızca bağlı olmayan, düşsel yaşantı düzeyinde kalan fanteziler biçiminde anlaşıldı. O yılın Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanmaması edebiyat çevrelerinde tepkiyle karşılandı.

Eserleri: *Yanık Saraylar* (1965).

Kaynaklar: Asım Bezirci, («Yeni Dergi», eylül 1965); Murat Belge, («Yeni Dergi», ekim 1965).

BURDURLU, İBRAHİM ZEKİ

Şair, yazar (1922 →). Ortaöğrenimini İstanbul Erkek öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini Gazi Terbiye Enstitüsü'nde tamamladı (1948). Anadolu'da ve Kıbrıs'ta uzun yıllar orta-okul ve lise edebiyat öğretmenliği yaptı (1943 - 1957). Şimdi İzmir Eğitim Enstitüsü edebiyat öğretmeni. || Ahmet Kutsi Tecer'in yönettiği dönemde «Ülkü» dergisinde (1941 - 1945) yayımladığı şiirlerle, Ceyhun Atuf Kansu, Nüzhet Erman, Halim Yağcıoğlu vb. gibi halk şiir geleneğini yeni beğeni koşulları ve yeni anlatış biçimleriyle zenginleştirme çabası gösterdi. İlk gençliğe özgü içtenlikle, kimi zaman gerçekçi izlenimlerin kaynaştığı bu dönemin ürünlerini birleştiren ilk kitabından (*Toprak İnsanları*, 1945) sonra da temel olarak aynı anlayış çizgisine bağlı kaldı. «Sanat ve Edebiyat», «Millet», «İstanbul», «Fikirler», «Şadırvan», «Su», «Hisar», «Varlık» dergilerinde yayımladığı şiirlerin, araştırma yazılarının, eleştirmelerin yanı sıra başarılı masallar, oyunlar da yazdı.

Eserleri: *Toprak İnsanları* (şiirler, 1945), *Toprağın İçindeki Toprak* (şiirler, 1946), *Burdur'daki Mahallemiz*, (şiirler, 1947), *Keloğlan* (şiirler, 1949), *Basık Tavan* (şiirler, 1950), *Bir Köyden*

Bir İnsan (şiiirler, 1951), *Lefkoşe* (şiiirler, 1953), *Minnacık Ada* (şiiirler, 1954), *Günaydın Yavru Kıbrıs* (1959), *Atatürk'üm* (şiiirler, 1959, 2. bas. J965), *Nar Güzeli* (masallar, 1963), *Dileği Gerçekleşmeyen Kız* (masallar, 1963), *Güllü Padişah*, (masallar, 1963), *Sihirli Gül* (masallar, 1963), *Mavi Pullu Balık* (masallar, 1964), *Üç Yumak* (masallar, 1964), *Ömürsün Nasrettin Hoca*, *Pamuk Bacı*, *Köroğlu Destanı* (1965), *Uygulamalı Yeni Kompozisyon* (1965), *Sev Beni* (şiiirler, 1966), *Ülkemin Efsaneleri*, *Keloğlu Masalları* (1966), *Uygulamalı Cümle Çözümlemeleri* (1967), *Açıyor mu Kıbrıs'ımın Gülleri* (şiiirler, 1968), *Romanlarıyla Reşat Nuri Güntekin* (1971).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Çağrı», mayıs 1966).

BURİAN, ORHAN

Yazar (1914 - 1953). İstanbul'da doğdu. Kabataş Lisesi'ni bitirdikten sonra İngiltere'ye gitti. Cambridge Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Yurda dönünce Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne asistan olarak atandı; doçent ve profesör oldu. İlk yazılarını «Yücel» dergisinde yayımladı (1935). Ölümünden birkaç yıl önce Vedat Günyol ile birlikte «Ufuklar» dergisini kurdu.

Eserleri: *Denemeler*, *Eleştiriler* (ölümünden sonra yayımlandı, 1964), *Kurtuluştan Sonrakiler* (şiiir antolojisi, 1946).

BURKAY, KEMAL

Şair (1937 →). Tunceli'nin Kızılkale köyünde doğdu. Orta-öğrenimini Akçadağ Köy Enstitüsü'nde, yükseköğrenimini bir süre öğretmenlikten sonra Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1960). Muhasebe memurluğu, kaymakam vekilliği, İngilizce öğretmenliği yaptı. Tunceli'de avukat (1964 →). || «Varlık», «Forum», «Sesimiz», kendi yönettiği «Çıra» (Elâzığ, 1965, 6 sayı), «Papurüs», «Dost» dergilerinde yayımladığı şiiirlerle tanınan Burkay, «Yeni Akış» dergisinde çıkan (1967) bir makalesinin ceza yasasının 142. maddesine aykırı görülmesi nedeniyle dört ay tutuklandı; beraat etti. *Prangalar* (1967) adlı şiiir kitabı ve «Vatan» gazetesinde tefrika edilen bir de romanı var: *Yaşamının Ötesinde* (1964).

BUYRUKÇU, MUZAFFER

Hikâyeci (1930 →). Niğde'de doğdu. Çocukluğunu Manisa ve Yalova köylerinde yoksul yaşama koşulları içinde geçirdi.

Ailesiyle birlikte yerleştiği İstanbul'da Pertevniyal Lisesi'nde okurken öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. Askerlik görevini bitirdikten sonra (1951) Toprak Mahsulleri Ofisi'ne memur olarak girdi. Bu görevinden emekliye ayrıldı (1970).

¶ 1946 yılında «Tanin» gazetesinin açtığı bir hikâye yarışmasını kazandıktan sonra günlük gazetelerde yayımladığı hikâyelerle bu alandaki çalışmalarını sürdüren Buyrukçu'nun kişiliği 1960' dan sonraki hikâyelerinde belirdi. «Kaynak», «Yeditepe», «Mavi» dergilerinde yayımlanan bu hikâyelerinde dış gerçeği, kendisinden önceki gerçekçilerden ayrı bir gözlem yeteneği ve teknikle çizmeyi başardı. «Dost» dergisinin bir soruşturmasında (1959), yılın en beğenilen hikâyecisi seçildi. Son yıllarda uzun hikâyeye, romana geçtiği görülüyor.

Eserleri: *Katran* (1956), *Acı* (1957), *Korkunun Parmakları* (1959), *Bulanık Resimler* (Türk Dil Kurumu 1962 Hikâye Ödülü'nü kazandı, 1961), *Kuyularda* (1962), *Cehennem* (1966), *Kavga* (Sait Faik Hikâye Armağanı'm kazandı, 1967), *Gürültülü Birkaç Saat* (roman, 1970).

Kaynaklar: Tahir Alangu, («Yeditepe», 15. 2. 1958); Asım Bezirci, *Günlerin Götürdüğü - Getirdiği* (1962); Mehmet Doğan, («Papirüs», mart 1963); T. Kırca, («Soyut», 28. 12. 1970); Adnan Binyazar, («Türk Dili», ocak 1971); Mehmet Doğan, («Yeni Dergi», şubat 1971); Attilâ Özkırmı, («Türk Dili», mayıs 1971).

BÜYÜKARKIN, BEKİR

Romancı (1921 →). Yükseköğrenimini Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nda tamamladı (1942). Tarihî romanlarıyla tanındı.

Başlıca Eserleri: *Cadıların Kırbağı* (1946), *Maske* (1955), *Dökmece* (oyun, 1954), *Bir Sel Gibi* (1962, 3. bas. 1971), *Eski Dost* (şirirler, 1959), *Son Akın* (1963, 1968), *Rüzgâr* (şirirler, 1965), *Belki Bir Gün* (1965), *Suların Gölgesinde* (1966, 1971), *Yarıstı* (oyun, 1967), *Bozkırda Sabah* (1969).

CAFER ÇELEBİ, TÂCİZADE

Divan şairi (? - 1515). Amasya'da doğdu. Şair ve hattat Tâci beyin oğludur. Dönemin ünlü bilginlerinden ders gördükten sonra ilmiyye sınıfına geçti, bir süre medresede müderrislik yaptı. Bayezit II. döneminde Divân-ı Hümayun nişancılığına atandı. Bir yeniçeri başkaldırmasında —Şehzade Selim'den yana görüldüğünden— alındığı görevine, Selim'in tahta çıkması ile yeni-

den atandı. Çaldıran seferinin başarıyla sonuçlanmasından sonra esir alınan Şah İsmail'in karısı Taçlı hanımla evlendi, Anadolu Kazaskerliğine atandı. Daha sonra Amasya dolaylarındaki yeni bir Yeniçeri ayaklanmasına karıştığı iddiası ile idam edildi.

|| Türkçe ve Farsça şiirlerini birleştiren divanından başka *Münşeat*, *Heves-nâme*, *Fetihnâme-i İstanbul* adlarında eserleri vardır. Nesrinin nazmından daha güçlü olduğu söylenir.

CAN, AYHAN

Şair (1973 →). Görele (Giresun)'nin İsmailbeyli köyünde doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Öğretmen Okulu'nda tamamladı (1960). İzmir'de öğretmenlik yaptı (1960 - 70). Şimdi Almanya'da. || «Varlık», «Yeditepe», «Türk Dili», «Dost», «Yelken» dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanınan Can, 1970 TRT yarışmasında *Gül Devrimi* adlı kitabıyla şiir kitapları başarı ödülü kazandı.

CAN, CEYHUN

Şair (1940 →). Kozan'da doğdu. Ortaöğrenimini Adana Erkek Lisesi'nde (1960), yükseköğrenimini askerlik görevinden sonra, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1970). Yetiştigi yıllar Adana'da «Şölen» ve kendi yayını «18» dergisi (1958 - 1959)'ndeki şiirleriyle adını duyurdu. Daha sonra «Yelken», «Ataç» ve «Dost» dergilerinde (1962 - 1969) yazdı. Köyde, kentte; fabrikada, okulda ileriye doğru atılan güçlerin kavgalarını yansıtmaya çabasında göründü. İkinci kitabı, Ceza yasasının 142. maddesine aykırı görülerek kovuşturma açıldı ve toplatıldı.

Eserleri: *Soy Savaş* (1966), *Umut Devrimci Savaşta* (1970).

CANBERK, ERAY

Şair (1940 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı (1958). Yüksek Öğretmen Okulu Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmeden yedek subay öğretmen olarak askerliğini yaptı. Bir süre yayınevlerinde çalıştıktan sonra ilkokul öğretmenliğine geçti. || İlk deneyleri «Yelken» dergisinde (1963 - 1965) çıkan Canberk, daha sonra «Şiir Sanatı», «Soyut», «Yeni Gerçek», «May», «Yeni Edebiyat» dergilerindeki (1965 - 1971) başarılı şiirlerinin yanı sıra deneme, hikâye, çağdaş şiir ve yazarlardan çeviriler de yayımladı.

Eserleri: *Şiirler* (Mao Çe Tung, 1966), *Çağdaş Vietnam Şiiri* (1967), *Kuytu Sular* (şiirler, 1969).

Kaynaklar: M. Vezir, («Yeni Ufuklar», mart 1970); Mustafa Öneş, («Yeni Dergi», eylül 1970).

CANDAŞ, ÖMÜR

Hikâyeci (1941 →). İzmir'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Namık Kemal Lisesi'nde (1958), yükseköğrenimini İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde tamamladı (1967). «Varlık», «Yelken», «Ataç», «Eylem», «Yeni Gerçek» dergilerinde yayımladığı hikâyelerinde (1959 - 1969) yeni bir gerçekçi görüşün ilkelerini koymaya çalışarak bireyin iç dünyasına ağırlık verdiği görüldü.

CANSEVER, EDİP

Şair (8 ağustos 1928 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladı (1946). Yüksek Ticaret Okulu'nda okudu. Bitirmeden askerlik hizmetine gitti. Dönüşünde Kapalıçarşı'da antika satışı yapan bir dükkân kurdu (1950). Şimdi aynı işi sürdürüyor. || «İstanbul» (1944 - 1946), «Yücel», «Fikirler», «Edebiyat Dünyası», (1946 - 1948), arkadaşlarıyla birlikte kurduğu «Nokta» (1951), «Yenilik» ve «Yeditepe» (1950 - 1954) dergilerinde yazdığı ilk on yılı, yeni şiirimizin kendinden önce ulaşılmış yapıları içinde öz yönünden de genellikle yeni bir şey getirmeyen deney dönemi olarak göründü. Daha sonra «alışılmamış bir söyleyiş, akla uygun gelmeyen alışılmamış görüntüler»e (Memet Fuat) dayanan yeni bir deneye girişti, «bazı olayları bir dünya görüşü açısından değerlendiren, yargılayan bir şairin toplumcu» (Doğan Hızlan) anlayış düzeyinde, okuyandan da emek isteyen «kapalı, çetin, anlaşılması güç» (Memet Fuat) şiirler yazdı.

Eserleri: *İkinci Üstü* (1947), *Dirlik Düzenlik* (1954), *Yerçekimli Karanfil* (1958 *Yeditepe Şiir Ödülü*, bas. 1957). *Umutsuzlar Parkı* (1958), *Petrol* (1959), *Nerde Antigone* (1961), *Tragedyalar* (1964), *Çağrılmayan Yakup* (1966), *Kirli Ağustos* (1970).

Kaynaklar: Hüseyin Cöntürk - Asım Bezirci, *Turgut Uyar-Edip Cansever* (1961); R. Tomris, («Papirüs», sayı 2, temmuz 1966); Rauf Mutluay, («Yeni Ufuklar», ocak 1965); Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», 1 haziran 1965 - 1 eylül 1966); Mehmet Doğan, («Yeni Dergi», haziran 1970); Mustafa Öneş, («Yeni Dergi», ocak 1971).

CELÂLİ

Halk şairi (1815 - 1863). Bayburt yöresinde Tahsini köyünde

doğdu. Asıl adı Ahmet'tir. Çobanlık ve rençberlikle kazandığı yaşamını Erzincan, Erzurum, Bayburt yöresindeki köylerde geçirdi. Gerçekçi temaları doğal bir duygululukla işleyerek şiirlerinde ezilmiş insanın acılarını yansıttı.

Kaynaklar: M. Kemal Yanbeğ, *Bayburtlu Celâli, Hayatı ve Şiirleri* (1963).

CEM SULTAN

Divan şairi (1459 - 25 şubat 1495). Edirne'de doğdu. Fatih Sultan Mehmet'in küçük oğludur. Kastamonu Sancak Beyliğinde yetiştirildi. Babasının ölümü üzerine —Sadrazam Karamanî Mehmet Paşanın yakınlığına güvenerek— tahta geçen ağabeyi Bayezid II.'ye başkaldırdı. Vali olarak bulunduğu Konya'dan topladığı orduyla Bursa'ya yürüdü; karşısına çıkan padişah ordusunu yendi, şehre girdi. 18 gün egemenlikten sonra, zorunlu kaldığı yeni savaşta yenilerek Mısır'a kaçtı. Kendisine yakınlık gösteren Sultan Kayıtbay'ı dinlemedi, yeniden Anadolu'ya geçti. Toplayabildiği güç Konya çevresinde yenilgiye uğrayınca Rodos'a kaçtı (18 temmuz 1482). Bu kez çeşitli siyasal oyun ve pazarlıklara araç oldu. Roma'ya götürüldü. Üç yıl kadar Papalıkta kaldı. Daha sonra Fransa Kralı tarafından alındı. San Germana'da öldü. Mezarı Bursa'dadır. || Türkçe ve Farsça şiirlerinin toplandığı iki divanında dönemin ünlü şairi Ahmet Paşanın etkisinde kaldığı söylenmiştir. Gölpınarlı ise, yaşamının acı serüvenini, şiirlerine yansıtabildiği için edebiyatımızda özgün bir yeri olduğu kanısındadır. Gençliğinde İran şairi Selman Saveci'den çevirdiği *Cemşid ü Hurşid* mesnevisini Münevver Okur Kütahya'da bulmuştur. Cahit Öztelli de, İlahiyat Fakültesi kitaplığında 188 yapraklık yeni bir nüshanın bulunduğunu bildirmektedir («Türk Dili», mayıs 1972).

CEMAL SÜREYA (SEBER)

Şair, yazar (1931 →). Erzincan'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde (1950), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1954). Maliye Müfettiş Muavinliği (1955 - 1958), Maliye Müfettişliği yaptı. Mesleğinden ayrılarak (1965), yaşamını çevirmenlikle sürdürmeye başladı. Daha önce Ankara'da dört sayı yayımladığı (1960 - 61) «Papirüs» dergisini yeniden çıkardı (haziran 1966 - mayıs 1970). Yeniden Maliye Bakanlığı'nda görev alarak Ankara'ya yerleşti (1971 →). || «Mülkiye», «Yeditepe», «Şairler Yaprağı», «Evrım», «Pazar

Postası» dergilerinde (1953 - 1958) yayımladığı ilk şiir ve yazılarıyla kuşağının ilginç kalemlerinden biri olarak tanınan Süreya, *Üvercinka* (1958)'da topladığı bu dönem ürünlerinde bilinçli bir sentezci kimliği gösterdi. Attilâ İlhan, Cahit Külebi, yer yer Ahmet Mühib şiirinin en yüksek gelişme düzeylerinden pek cesur girişimlerle yararlanarak, kendine özgü dil ve sözcük oyunları ile yeni biçimler aramak istedi. Orhan Veli şiirinin, kendisine öykünenleri hemen ele veren yapısına sokulmaktan korkan kişilere yeni deneyim olanakları açtı. Daha sonraki şiirlerinde ise, biçim kaygılarını hareket noktası yapma alışkanlığından kurtularak, insanı mekanik birtakım kurallar açısından görmeyen, çevresi giderek yaşam koşulları içinde özel ve genel durumlarını arayan, bu kaygıları duydukça içtenlik kazanan bir kimliğe ulaştı. Coğun «Papurüs» ve «Yeni Dergi»de yayımladığı bu şiirlerini topladığı *Göçebe* (1965)'de sağlam, başarılı tekniğiyle, özgün duyarlıkların şairi oldu. İlk kitabı Arif Damar'la birlikte (1959) Yeditepe, ikinci kitabı 1966 Türk Dil Kurumu şiir ödülleri kazandı.

Kaynaklar: Ahmet Okbay, («Yeni Ufuklar», eylül 1965); Anıl Meriçelli, («Soyut», kasım 1966).

CEMİL SÜLEYMAN (ALYANAKOĞLU)

Hikâyeci (1886 - 1940). Yükseköğrenimini Tıbbiye Mektebi'nde tamamladı. Bir süre Darülmüallimin'de öğretmenlik yaptıktan sonra (1909 - 1912) Karantina İdaresi'ne girdi. Balkan, 1. Dünya savaşlarına katıldı. Kurtuluş savaşında da TBMM hükümeti emrinde görev alarak Antalya Frengi Mücadele Teşkilâtı'nda çalıştı. Cumhuriyetten sonra Çanakkale ve Samsun'da Sıhhiye Müdürlüğü yaptı. Ölümünden önce Devlet Denizyolları'nda görevliydi.

|| Fecr-i Âti edebiyat topluluğunu kuranlar arasında bulunan Cemil Süleyman, «Servet-i Fünun» ve «Âşîyan» dergilerinde yayımlanan hikâyelerinde Edebiyat-ı Cedide'nin düzyazı anlayışına karşı yeni bir dil kuramadı. Cevdet Kudret'in belirttiği gibi, «ünlemlere düşkünlük göstermesi, kimi zaman cümlelerin yarım bırakılması, anlatımın birörneklikten kurtarılması için çoklukla fiil kiplerinin değiştirilmesi ya da fiilin başa alınması» biçiminde özelliklerle belirlenen Mehmet Rauf anlatımına öykündü.

Eserleri: *Timsal-i Aşk* (nesirler, 1909), *Ukde* (hikâyeler (1909), *İnhizam* (roman, «Servet-i Fünun» dergisinde 1909 - 1910), *Kadın Ruhu* (roman, «Tanin» gazetesinde, 1910), *Siyah Gözler* (roman, 1911).

Kaynaklar: Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (2. bas. 1971).

CENAB ŞEHABETTİN

Şair (1870 - 13 şubat 1934). Manastır'da doğdu. Babası Binbaşı Şehabettin beyin ölümü üzerine ailesiyle birlikte İstanbul'a geldi. Ortaöğrenimini Eyüp ve Gülhane askerî rüştiyelerinde, yükseköğrenimini Askerî Tıbbiye Mektebi'nde tamamladı (1889). Dört yıl Paris'te ihtisas yaptı. Mersin, Rodos ve Cidde' de karantina doktorluğu, sıhhiye müfettişliği görevlerinde bulundu. 1914'te Osmanlı Edebiyat Tarihi Müderrisi olarak girdiği Edebiyat Fakültesi'nden Rıza Tevfik ve Ali Kemal'le birlikte istifa zorunda bırakıldı (20 eylül 1922). || İlk şiiri, «Saa-det» gazetesinde yayımlanan (3 aralık 1885) bir gazeldir. Bu döneminde Muallim Naci'yi taklit etmiş, Hâmid ve Recaizade'nin etkisinde kalmıştır. Fransa'da bulunduğu dört yıl Verlaine ve Mallarmé'yi okumuş, «Hazine-i Fünun» dergisinde yayımladığı şiirlerde yeni biçimler aramış, bu şiirleri Hüseyin Cahit ve Tevfik Fikret övgüyle karşılamışlardır. «Mektep» dergisinde yayınlanan "ağlasam" redifli şiirini Fikret'in "tanzir" etmesi edebiyat çevrelerinde adı üzerinde yankı uyanmasına yol açmıştır. Servet-i Fünuncularla birleştiği bu dönemde dergide 47 şiir, 11 makale ve *Haç Yolunda* adıyla gezi notları yayımlamış, Edebiyat-ı Cedide akımının benimsediği ilkelerin savunucusu olmuştur. || Mütareke yıllarında, Ali Kemal'in «Peyam» gazetesinde [Kurtuluş Savaşı bilincine ve Anadolu'daki harekete karşı yazılar yazması edebiyat ve Darülfünun çevrelerinde tepkiyle karşılanmıştır. Belli bir incelik ve duyarlığın şiirlerini yazmayı] başaran şair, Osmanlı dil, beğeni ve dünya görüşünün yarattığı karşı devrimci tutumla dilin arınması yolundaki çalışmaları benimseyen edebiyat adamlarının karşısına çıkmıştır. Ali Canip, Ruşen Eşref, Fuat (Köprülü) ile yaptığı tartışmalarda Arapça ve Farsçayı savunmuş, Türkçülük akımını «işittiğim ve bildiğim tarihî yalanların en büyüğü budur» diye nitelemiştir. || 1908'den 1927'ye kadar «Servet-i Fünun» dergisinde 85 şiir ve edebiyat yazısı yayımlayan Cenab Şehabettin, Cumhuriyet'ten sonra büyük bir dönüş yapmış, «Cumhuriyet» gazetesinde yayımladığı bir yazıda (16-19 mayıs 1933) «mazi ahtopotunun kollarından ruhlarını kurtaramayanların inkılâbın yüksekliğini kavrayamayacakları»nı ileri sürmüştür.

Eserleri: *Haç Yolunda* (1909 - 1925), *Yalan* (oyun, 1911), *Ev-*

rak-ı Eyyam (makaleler, 1915), *Körebe* (oyun, 1917), *Nesr-i Harb*, *Nesr-i Sulh ve Tiryaki Sözleri* (makaleler, özdeyişler, 1918), *Avrupa Mektupları* (1919).

Kaynaklar: Sadettin Nüzhet, *Cenab Şehabettin Hayatı ve Eserleri ve Seçme Şiirleri* (1934); Murat Uraz, *Cenab Şehabettin Hayatı, Şahsiyeti, Seçme Parçalar* (1940); Hikmet Dizdaroğlu, *Cenab Şehabettin* (1953); Dr. M. Saka-V. Şen Özen, *Cenab Şehabettin ve Özdeyişleri* (1954); Metin And, («Türk Dili», sayı 181 - 1966).

CEVDET KUDRET

Şair, yazar (7 şubat 1907 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Davutpaşa Ortaokulu ve İstiklâl Lisesi'nde tamamladı (1930). Lisede öğrenciyken Yedi Meş'ale hareketine katılarak (1928) dönemin edebiyat çevrelerinde adını duyurdu; *Birinci Perde* (1929) adlı bir şiir kitabını yayımladı. İstanbul Hukuk Fakültesi'ndeki yükseköğrenimini bitirince (1933) meslek olarak edebiyat öğretmenliğini seçti. Kayseri, Ankara Atatürk liseleri ve Devlet Konservatuarı'nda çalıştı (1934 - 1945). Bakanlıkça öğretmenlikten alınarak «Türk Ansiklopedisi»ne atandı (1945 - 1950). D.P. döneminde bu görevinden de ayrılmak zorunda bırakılınca bir süre avukatlık yaptı; bir süre de Türk Dil Kurumu'nda çalıştı. Ankara'da Bilgi Yayınevi'nde danışmanlık yaptı. || Edebiyata şiirle başlayan Cevdet Kudret, kişinin evren karşısındaki yalnızlığını işlediği genellikle hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerinde, dönemin beğeni ölçülerini aşan mısralar getirmiş, *On Ölüm Şarkısı*'nda bireysel dramı çeşitli yönleriyle yansıtabilmişti. *Tersine Akan Nehir*, *Rüya İçinde Rüya*, *Kurtlar*, *Danyal ve Sara*, *Hamle Et*, *Dram Üç Perde*, *Yaşayan Ölüler* adlı oyunları da (1923 - 1945) döneminin belli başlı ürünleri arasında sayıldı (Metin And). 1950'den sonra çalışmalarını dil ve edebiyat tarihi alanında yoğunlaştırdı.

Başlıca Eserleri: *Sınıf Arkadaşları* (roman, 1943), *Havada Bulut Yok* (roman, 1958), *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (1. cilt Tanzimattan Cumhuriyete, 1965); 2. cilt Meşrutiyetten Cumhuriyete, 1967. Birarada 2. bas. 1971), *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez* (1966), *Karagöz* (3 cilt, 1968 - 1970).

CEYHUN, DEMİRTAŞ

Hikâyeci, romancı (1934 →). Adana'da doğdu. Ortaöğrenimini Adana Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nde tamamladı (1959). Bir süre

Adana Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde çalıştıktan sonra İstanbul'a geldi. Mimarlar Odası Genel Sekreterliği görevinde bulundu. Şimdi serbest mimar. || «Mavi» ve «Yeni Ufuklar» dergisinde ortaya çıkan 1950 kuşağının hareketli kalemlelerinden biri olan Ceyhun, «Pazar Postası», «Yelken», «Ataç», «Ant», «Milliyet», «Yansın» dergi ve gazetelerinde hikâyelerinin yanı sıra eleştiriler, toplumsal konulara ilişkin inceleme ve araştırma yazıları da yayımladı (1955 - 1972). || Arı ve duru dili, tutarlı kuruluşları ile gerçek ve inandırıcı ruhsal çözümlemeler getirdiği ilk hikâyelerinde cinsiyet sorununu, bu sorunu çözemeyen insanların trajik durumunu işledi (Asım Bezirci). Sanatın bilinçlendirme işlevine inandığını belirterek hikâyeye bir eylem kimliği kazandırma amacıyla yayımladığını söylediği ikinci kitabında etkin bir dil kurmayı başardı, dört uzun hikâyesinde de kişilerin ruhsal durumlarını geri plana atmadan yaşamlarından geniş kesitler verdi. Konusunu roman bütünlüğünde değil de daha çok uzun hikâye dokusunda boyutlayan (Tarık Dursun) *Asya*'da, daha yeni ve özgün, hareketli bir dil yarattı.

Eserleri: *Tanrıgillerden Biri* (hikâyeler, 1961), *Sansaryan Hanı* (hikâyeler, 1967), *Haçlı Emperyalizm* (inceleme, 1967), *Yağma Edilen Türkiye* (inceleme, 1968), *Asya* (roman, 1970 TRT Başarı Ödülü kazandı, 1970).

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Günlerin Getirdiği, Götürdüğü* (1962); *Demirtaş Ceyhun'a Üç Soru*, («Yelken», temmuz 1961); M. Tahir Abacı, («Yeni Dergi», mayıs 1971).

CİMCOZ, ADALET

Yazar, çevirmen (1910 - 13 mart 1970). Çanakkale'de doğdu. 1921'de Hacıkadın İlkokulu'nu bitirdikten sonra öğrenimini yapmak üzere gönderildiği Almanya'da edebiyat çalışmalarına başladı. Dönünce ağabeyi Ferdi Tayfur ile dublaj rejisörü olarak çalıştı. Maya sanat galerisini kurdu (1951). Çağdaş Alman edebiyatının öncü yazarlarını büyük bir ustalıkla dilimize kazandıran Cimcoz, «Yeditepe», «Varlık», «Yeni Ufuklar» dergilerinde (1950 - 1970), şiir, hikâye örnekleri, tanıtma yazıları yayımladı.

Çevirileri: *Ölüm Gemisi* (B. Traven, roman 1957), *Sezuanın İyi İnsanı* (B. Brecht, oyun ve üç öykü, 1961), *Milena'ya Mektuplar* (F. Kafka, 1961, 3. bas. 1967; 1962 Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü), *Dinamit* (B. Traven, hikâyeler, 1963), *Leonce ile*

Lena (G. Büchner, oyun, 1963), *Galile* (B. Brecht, oyun, 1963), *Eğlentili Bir Gömme Töreni* (Tibor Dery, hikâyeler, 1967).

COŞKUN, ARİF

Şair (1928 →). Antakya'da doğdu. Lise öğrenimini tamamlayamadı. Uzun süre memleketinde memurluk yaptı. 1969'da İstanbul'a yerleşti. «Yelken», «Ataç», «Yeditepe» dergilerinde (1960 - 1972) yayımladığı şiirlerle adını duyurdu.

Eserleri: *Günah Dağları* (1962), *Uzay Gülü* (1964), *Ateş Hattı* (1966), *Taş Kilim* (1969), *Çıkınımda Anadolu* (1962).

Kaynaklar: («Ataç», sayı 13, 1963); H. İ. Dinamo, («Yeditepe», ocak 1970).

CÖMERT, BEDRETTİN

Eleştirmen (27 eylül 1940 →). Vezirköprü'de doğdu. Ortaöğrenimini Sivas Lisesi'nde, yükseköğrenimini —İtalyan hükümetinin karşılıksız yükseköğrenim bursunu kazanarak gittiği İtalya'da— Roma Üniversitesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Aynı üniversitede estetik dalında felsefe doktorası verdi (temmuz 1971). Şimdi Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nde öğretim görevlisi. || «Varlık» (1967), «Forum» (1968 - 69) dergilerinde yayımladığı eleştirme ve inceleme yazıları ile dikkati çeken Cömert, sonra sürekli olarak «Halkın Dostları», «Ant», «Gelecek», «Barış», «Soyut», «Yansıma» dergi ve gazetelerinde yazdı. Edebiyat eleştirisi, şiirin yapısal sorunları, dilbilimi üzerine incelemeleriyle yol gösterici düzeyde çalışmalar ortaya koydu.

CÖNTÜRK, HÜSEYİN

Eleştirmen (1918 →). İzmir'de doğdu. Yükseköğrenimini Teknik Üniversite İnşaat Fakültesi'nde tamamladı (1941). Uzun yıllar yüksek mühendis olarak çalıştığı Karayolları'nda, Etüt ve Proje Fen Heyeti Müdürü oldu. «Pazar Postası», «Varlık», «Türk Dili», «Ataç (1956 - 1963), Asım Bezirci ve Turgut Uyar'la birlikte kurduğu «Dönem» ve kendi yayımı «Yordam» (ocak 1966 - eylül 1968, 20 sayı) dergilerinde yazdı. || İlk yazılarında eleştirme kuramı üzerinde duran Cöntürk, kendi deyişiyle, eleştirel usul, ölçü ve ilkelerin iyice anlaşılması için eleştirmenin felsefesini ve eleştirmesini yapmaya çalıştı. Elden geldiği kadar yandaş bilimlerden yararlanan, kişisel yargıları azaltan eleştiri örneği vermek istedi. Ne var ki Asım Bezirci'nin belirttiği gibi,

şairleri incelerken toplumdan ayırması, toplumsal durum ve süreçten soyutlaması, tarihsel yanlarını göz önünde tutmaması, en önemlisi kendi yazı diline önem vermemesi ya da, önem verdiği halde etkin bir anlatım kuramaması başta gelen eksikliklerinden sayıldı. Son yıllarda yazıları görünmüyor.

Eserleri: *Eleştirmeden Önce* (1958), *Çağının Şairi* (1960), *Turgut Uyar* (1961), *Günlerin Getirdiği Götürdüğü* (Asım Bezirci ile, 1962), *Behçet Necatigil Üstüne* (1964).

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Çok Kapılı Oda* (1961); Asım Bezirci, *Bilimden Yana* (1963); Asım Bezirci, *Okudukça* (1967).

CUMALI, NECATİ

Şair, hikâyeci, oyun yazarı (1921 →), Florina'da doğdu. Orta-öğrenimini İzmir Atatürk Lisesi'nde (1938), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1941). Memurluk ve avukatlık yaptı (1945 - 1947). Paris Ataşeliği'nde memur (1957 - 59), İstanbul Radyosu'nda redaktör olarak çalıştı (1959 - 1963). Şimdi İstanbul'da; yaşamını yazarlıkla sürdürüyor.

|| İlk şiiri Urla Halkevi'nin dergisi «Ocak»ta çıkan (1939) Cumalı, ilk gençlik şiirlerini birleştiren *Kızılçullu Yolu* (1943)'nda duyu şairi olarak gözüktü. Doğayı ve yaşamı bir türkü hafifliği içinde yansıtan bu şiirlerinden sonra, içten söyleyişi, dil ve anlatım ustalığını yitirmeden toplumsal temalara yöneldi. Yaşar Kemal'in deyişiyle «yaşlanmaz şair çocuk» kalarak dünyaya ve insanlara hep iyimser gözlerle baktı. Yazıldığı yılların beğeni sınırları içinde kalmayan ince duygularla ve küçük insanların yaşamlarından bilinen gerçeklerden ayrılmayan aşk şiirleri yazdı. 1960'dan sonra toplumsal gerçekleri özümlemek isteyen şiirlerinden kimilerinde eski başarı çizgisini yitirmedi. Hikâye ve tiyatro türlerindeki çalışmalarıyla de son yılların verimli kalem-lerinden biri sayıldı.

Eserleri: Şiir Kitapları: *Kızılçullu Yolu* (1943), *Harbe Gidenin Şarkıları* (1945), *Mayıs Ayı Notları* (1947), *Güzel Aydınlık* (1951, 3. bas. 1971), *Denizin İlk Yükselişi* (ilk üç kitabının yeni basımı, eklemelerle, 1954), *İmbatla Gelen* (1955), *Güneş Çizgisi* (1957), *Yağmurlu Deniz* (Türk Dil Kurumu 1969 Şiir Ödülü, 1968), *Başaklar Gebe* (1970). Hikâye Kitapları: *Yalnız Kadın* (1955, 1970), *Değişik Gözle* (1957 Sait Faik Hikâye Armağanı kazandı, 1956, 1970), *Susuz Yaz* (1962, 3. bas. 1971, kitaba adını veren hikâye filme alındı), *Ay Büyürken Uyuyamam* (1969, 1971). Oyunları: *Mine*, (1959), *Oyunlar 1* (*Boş Beşik*, *Ezik Otlar*,

Vur Emri, 1969), *Oyunlar 2 (Susuz Yaz, Tehlikeli Güvercin, Yeni Çıkan Şarkılar* 1969), *Oyunlar 3 (Nalınlar —ilk basım 1962— Masalar, Kaynana Ciğeri*, 1969), *Oyunlar 4 (Derya Gülü —ilk bas. 1963—, Aşk Duvarı, Zorla İspanyol*, 1969). Öteki Kitapları: *Tütün Zamanı* (roman, 1959'da filme alındı, 1959. *Zeliş* adıyla 2. bas. 1971). *Niçin Aşk?* (deneme, 1971).

Kaynaklar: Sami Karaören, («Yenilik», mart 1955); Erdal Öz, («Dost», eylül 1961); Rauf Mutluay, («Varlık», 1 mart 1968); Muhtar Körükçü, («Varlık», 15 nisan 1968); Melih Cevdet Anday, («Yeni Edebiyat», şubat 1970); Ahmet İnam; («Dost», mart 1970); Adnan Binyazar, («Papurüs», nisan 1970); Muzaffer Uyguner, («Varlık», şubat 1971); («Türk Dili», eylül 1970).

ÇAĞAN, SERMET

Oyun yazarı (1929 - 5 ağustos 1970). Amasya'da doğdu. Robert Kolej'den ayrılarak basın ve sahne hayatına atıldı. Ankara Devlet Tiyatrosu'nda, İstanbul'da Arena'da ve Küçük Sahne'de (1953 - 1962) dekoratör, oyuncu ve rejisör olarak çalıştı. Bir ara TÖS'e bağlı gezici bir tiyatronun yöneticiliğini yaptı. «Öncü», «Vatan» ve «Dünya» gazetelerindeki yazılarının yanısıra çevirilerde yayımladı.

Eserleri: *Öyle Bir Oyun* (radyo oyunu, «Değişim Dergisi», sayı II, 1962), *Ayak Bacak Fabrikası* (oyun, 1965, Fransızca basımı 1968).

ÇAĞLAR, BEHÇET KEMAL

Şair, (23 temmuz 1908 - 24 ekim 1969). Erzincan'da doğdu. İlk ve ortaokulu çeşitli şehirlerde okuduktan sonra Kayseri Lisesi'ne girdi; bu lisenin son sınıfından Zonguldak Yüksek Maden Mühendis Mektebi'ne geçti. Okulu bitirince (1932) mesleğiyle ilgili çalışmalarda bulunmak üzere Fransa'ya gönderildi. Dönüşünde İktisat Bakanlığı'nda görev aldı. Halkevleri müfettişliği yaptı (1935 - 1939). Erzincan'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1941). Çok partili hayatın ilk dalgalanış yıllarında hem C.H.P.'den hem milletvekilliğinden istifa ederek (1947) Robert Kolej'de öğretmenliğe başladı. «Şadırvan» adlı sanat dergisini kurdu (1 nisan - 25 kasım 1949). 27 Mayıs 1960'dan sonra toplanan kurucu meclise üye seçildi. TRT Yönetim kurulu başkanlığı, Akbank'ta müşavirlik gibi görevlerde bulundu. || «Hayat», «Muhit», «Varlık», «Yedigün», «Ülkü», «Yücel», «İn-

kılâpçı Gençlik», «Millet», «Doğu», «Şadırvan», «Türk Dili» (1928 - 1968) dergilerinde yayımlanan şiirlerinde halk şiiri estetiğine bağlı biçimler içinde genellikle ulusal coşkuları yansıttı. Malzeme yığını gibi durması mümkün olan konuları belli bir teknikle işleyerek, sözcüklerin şiddetine dayanan kendine özgü bir yapıya ulaştırdı. Kalabalığı aradıkça, şiirin asıl öğelerinden uzaklaşan bu manzumelerin ötesinde, Baki Süha'nın belirttiği gibi, «yalın Türkçesi, renkli tasvirleriyle kişiyi zaman zaman doğrudan doğruya etkileyen» bir Behçet Kemal de vardı. Ama bu kişilikte ilk Cumhuriyet kuşağının (Ahmet Kutsi, Necip Fazıl, Ömer Bedrettin vb.) beğeni çizgisine, ustalığına en önemlisi şiir diline getirdiği işleyiş yeniliklerine ender olarak ulaşabildi.

Başlıca Eserleri: *Erciyaştan Kopan Çiğ* (şiirler, 1932), *Çoban* (manzum oyun, 1932), *Burada Bir Kalp Çarpıyor* (şiirler, 1933), *Attila* (manzum oyun, 1935), *Hür Mavilikte* (gezi notları, 1947), *Dolmabahçeden Anıt Kabire Kadar* (1955), *Kur'an-ı Kerimden İlhamlar* (1966), *Benden İçeri* (bütün şiirleri, 1966), *Battal Gazi Destanı* (1968), *Bugünün Diliyle Atatürk'ün Söylevleri* (1968).

Kaynaklar: Halim Yağcıoğlu, («Türk Dili», nisan 1949); («Türk Dili» özel sayı, aralık 1969); Vehbi Cem Aşkun, («Türk Dili», ağustos 1967); Enver Naci Gökşen, *Behçet Kemal Çağlar* (1970).

ÇALAPALA, RAKİM

Romancı, (1909 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Bir süre Osmanlı Bankası'nda çalıştıktan sonra gazeteciliğe başladı. «Resimli Mecmua», «Resimli Ay», «Çocuk Haftası», «Hafta», «Yıldız», «Cumhuriyet Çocuğu», «Yedigün», «Akbaba», «Karikatür», «Resimli Hayat», «Pazar», «Son Posta», «Türkiye», «Hürriyet» dergi ve gazetelerinde sekreter, yazı işleri müdürü, yazar olarak çalıştı. Alman ve Musevi Liselerinde öğretmenlik etti. Atlas Yayınevi'nin kurucusu ve yönetmeni.

Başlıca Eserleri: *Köye Giden Gelin* (1950, 3. bas. 1969. Filme de alındı), *Mustafa* (Atatürk'ün yaşamını anlatan çocuk romanı, 1944, 9. bas. 1967), *Aşk İnsanı Güzelleştirir* (roman. 1965).

ÇAMLİBEL, FARUK NAFİZ

Şair (1898 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Bakırköy İdadisi'nde tamamladı. Bir süre Tıp Fakültesi'nde okudu. Bitirmeden edebiyat öğretmeni olarak Kayseri'ye gitti (1922).

Uzun yıllar Ankara ve İstanbul'da lise, öğretmen okullarında çalıştı. İstanbul'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. 1946-27 Mayıs 1960). Bir süre Yassıada'da tutuklu kaldı. || Faruk Nafiz'in şiire başladığı I. Dünya Savaşı yılları çağdaş edebiyat anlayışının belirmeye başladığı yıllardır. Ziya Gökalp, Mehmet Emin, Ömer Seyfettin'lerin öncüsü olduğu Ulusal Edebiyat Akımı'nın dilin arınması yolundaki çabaları... Edebiyatı Cedide beğenisini sürdüren Cenab ve şiirde yeni ufuklar arayan Yahya Kemal, Haşim... Savaş sonrasının, mütareke yıllarının yarattığı buhran ve gerilim içindeki İstanbul ve yeni bir aydınlığın ilk ışıklarını batıya doğru yansıtan Anadolu... Faruk Nafiz'in hayatını olduğu gibi, sanatını belirleyen koşulları da etkiler. Sürekli değişimler içinde yaşayan öteki yaşlıları gibi kendisini, bir önceki kuşağın çözümleme savaşı verdiği sorunların ortasında bulur. «Peyâm-ı Edebî» (1913 - 14), «Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası» (1916 - 19), «Ümid» (1917 - 21), «Şair» (1918 - 19), «Nedim» (1919), «İleri Gazetesi» (1917 - 18), «Yarın», (1919 - 22) dergilerinde çıkan ilk şiirlerinde bireysel duyguları işlerken de fazla aleladeye düşmediği görünür. Ama bu döneminde kendine özgün bir anlatım çizgisine de ulaşamaz. Asıl kişiliğini, hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde bulduğu söylenebilir. Dilinin daha da arındığı, ölçüyü ustalıklı kullanırken kendine özgü sesler aradığı bu tür şiirlerinde Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrasının düşünsel ortamına bağlı yenilikler vardır: «Sen raksına dalarken, için titrer derinden / Çiçekli bir sahnede bembeyaz keleşin / Bizim de kalbimizi kımıldatır derinden / Toprağa diz vuruşu dal gibi bir zeybeğin.» mısralarında görüldüğü gibi, yönelişleri bir amaç doğrultusu kazanır. Kimi zaman «telkin» gücü aradığı, amaç adına sesini yükselttiği bile görülür: «Hayda, sarıl yollara... Ardına bakma hayda / Sen yük altında haykır, yatsın eller sarayda.» Ve yer yer günlük yaşam, Anadolu gerçeklerinden izlenimler, yolculuklar genel çizgileriyle aynı anlatım tekniği içinde yansıtılırken, kimi zaman bir rastlantı sonucu bulunmuş gibi, daha önce şiirimizde görülmeyen söyleyişler ortaya çıkar: «Benden nişan olarak kucağında kalacak / Boş bir yığın: Elbisem gömleğim, boyunbağım.» || Faruk Nafiz şiirini 1925 - 1935 yıllarında geniş kalabalığa götüren bir bakışta anlaşılabilir olması, ilk okunuşta okurun dünyasıyla ilinti kurabilecek dış öğelerden yararlanmasıdır. Yıllarca dillerden düşmeyen «*Han Duvarları*», «*Çoban Çeşmesi*» gibi ünlü parçaları Türkçenin kendini kazanma ülküsünü kuramdan eyleme geçirme yıllarının başlı-

ca örnekleri arasındadır. Asıl ününü yaratan ürünlerini verdiği bu yıllarında okunduğu ölçüde etkili olamaması, düşünür kişiliğinin yetersizliğine bağlanabilir. Buna karşın yenilik edebiyatımızın geçiş döneminde dili, tekniği ve romantik bir İstanbullu kişiliğiyle de olsa Anadolu gerçeğine açılması özellikleriyle dilimizin gelişme aşamasındaki yeri yadsınamaz. || Çeşitli mizah dergilerinde «Çamdeviren» «Deli Ozan» takma adları ile «mizah şiirleri» yazmış, manzum oyunları ise yıllarca halkevleri ve okul sahnelerinde oynanmıştır.

Eserleri: *Şarkın Sultanları* (1918), *Gönülden Gönüle* (1919), *Dinle Neyden* (1919), *Çoban Çeşmesi* (1926), *Suda Halkalar* (1928), *Bir Ömür Böyle Geçti* (1933, 5. bas. 1972), *Elimle Seçtiklerim* (1934), *Akarsu* (1937, 1940), *Tatlı Sert* (mizah şiirleri, 1938), *Akıncı Türküleri* (1938, 1939), *Heyecan ve Sükûn* (1959), *Canavar* (manzum oyun, 1925, 1965), *Akın* (manzum oyun, 1932, 1965), *Özyurt* (oyun, 1932), *Kahraman* (oyun, 1933), *Yayla Kartalı* (oyun, 1945), *Yıldız Yağmuru* (roman, 1936), *Zindan Duvarları* (1962). *Han Duvarları* (seçme şiirler, 1969).

Kaynaklar: Nihat Sami Banarlı, *Faruk Nafiz ve Seçilmiş Şiirleri* (1944); Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde* (1970); *Han Duvarları* (şiirlerinden seçmeler, 1969).

ÇAPAN, CEVAT

Yazar, çevirmen (1933 →). Darıca'da doğdu. Ortaöğrenimini Robert Kolej'de (1953), yükseköğrenimini İngiltere'de Cambridge Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1956). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan oldu (1960). «*İrlanda Tiyatrosu'nda Gerçekçilik*» teziyle doktorasını yaptı (1963). Şimdi aynı bölümde öğretim üyesi. || İlk «Varlık» (1951), «Yeditepe», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yücel» (1952 - 1956) dergilerinde çıkan şiirleriyle edebiyata başlayan Çapan, bir süre «Pazar Postası»nda tiyatro eleştirileri yazdı. (1959). «Dönem», «Şiir Sanatı», «Yeni Dergi», «Papirüs», «Yeni Edebiyat» dergilerinde yayımladığı başarılı çevirileriyle tanındı.

Eserleri: *İrlanda Tiyatrosu'nda Gerçekçilik* (1966), *Destansı Öykü* (Seferis'ten çeviri, 1965), *Sappho* (çeviri yüz şiir, 1966, 1971), *Çin'den Peru'ya* (1966), *Üç Kırmızı Güvercin* (Seferis'ten çeviri şiirler, 1971).

ÇAYLAK (MEHMET) TEVFİK

Yazar (1843 - 1892). İstanbul'da doğdu. Kendi kendine ye-

tişti. Gazetelerde düzelticilik ve muhabirlik yaptı. İlk yazılarını «Muhbir» gazetesinde yayımlamaya başladı. Bursa'da «Hüda-vendigâr» gazetesini, İstanbul'da «Asır», daha sonra «Terakki» ve kendisine ün sağlayan «Çaylak» adlı mizah gazetesini (1876) yayımladı. Dönemin en usta mizahçılarından sayılan Mehmet Tefvik'in, İstanbul'un çeşitli yaşayış biçimlerini yansıtan eserlerinden (*Mahalle Kahveleri, Kâğıthane, Ramazan Geceleri, Meyhane*) başka ilk kez Nasrettin Hoca fıkralarını derlediği kitapları vardır: *Letâif-i Nasrettin, Bu Âdem* (1883), *Hazine-i Letâif* (1885).

ÇELEBİ, ASAF HALET

Şair (29 aralık 1907 - 15 ekim 1958). İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanîsi'nin son sınıflarından Adliye Meslek Mektebi'ne geçti. Okulu bitirince bir süre zabıt kâtipliği, bankacılık ve memurluk yaptı. Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü kitaplığında çalıştığı sırada öldü. || Yeni şiir akımının öncü dergilerinden, «Ses», «Hamle», «Sokak», «Servet-i Fünun - Uyanış»; «Gün» gazetesinde (1938 - 1941) yayımladığı ilk şiirlerinde çocukluk, erginlik çağının duyu ve içgüdülerine, masalların, tekerlemelerin gerçek dışı havasına bağlı temalar işledi. «Şiirin hayatta olduğu gibi soyut araçlarla soyut bir âlem yarattığı» düşüncüsüyle sözcükler üzerinde durdu. Denilebilir ki, soyut şiir anlayışının edebiyatımızda ilk geniş tanımlarını yaptı; kendisinden sonra gelen kuşaklara etkili oldu: «Mesele esasen, müşahhas malzeme ile mücerret olan hayali yaşatabilmektedir. Yani mücerret şiir, bilakis mücerret mefhumlu kelimelerden mümkün mertebe soyunmuş olan ve toplu bir halde mücerret bir mana anlatan ve bize o ihtisası veren ruh anının ifadesini taşıyan şiirdir.» || Şiirlerinin yanısıra eski edebiyat alanındaki çalışmalarıyla da tanınan Çelebi, Fars ve Hint edebiyatları üzerinde araştırma ve tanııtma yazıları («Şadırvan» dergisi 1949) ve kitapları da yayımladı.

Eserleri: *Mevlânâ* (1940), *Molla Câmi* (1940), *He* (şüirler, 1942), *Lâmelif* (şüirler, 1945), *Naima* (1953), *Om Mani Padme Hum* (ilk kitapları ile yeni şiirleri bir arada, 1953), *Ömer Hayyam* (1954).

Kaynaklar: Zahir Güvemli, («Yeni Adam», 4 temmuz 1940); Benim Gözümlle Şiir Davası, («İstanbul Dergisi», sayı 9 - 13), temmuz - kasım 1954); Ayhan Doğan, («Türk Sanatı», 1 kasım 1958), Fikret Baha Berke, («Türk Sanatı», 1 ocak 1959); Hüsamettin Bozok, («Yeditepe», aralık 1971).

ÇELEBİOĞLU, NURTEN

Şair (1930 →). Ünye'de doğdu. Ortaöğrenimini Trabzon Öğretmen Okulu'nda tamamladı. Özellikle «Varlık» dergisinde yayımladığı şiirlerle tanındı (1963 - 1971). «Ajans Türk» dergisinin düzenlediği bir yarışmada birincilik, TRT 1970 Şiir Armağanı'nda tek şiir başarı ödülünü kazandı. *Islak Gün* (1964) adlı şiir kitabı var.

ÇELEBİZEDE, ASIM

Divan şairi (1685 - 1760). Reisülküttap Küçük Çelebi Mehmet'in oğludur. Güçlü bir öğrenim yaptı, ilmiyye sınıfına geçti. Bursa, Medine, İstanbul kadılıkalarında bulundu. Vak'anüvislik (1722), Anadolu ve Rumeli kazaskerliği görevlerinden sonra Şeyhülislâmlığa getirildi (1759 - 60). || Osmanzade Taip'in (ölm. 1724) «nazım ve nesirde müderrisler arasında akransız» olarak nitelediği Çelebizade, Nedim'in etkisinde ama, ince buluşları ve özgün diliyle tekniğinde usta, güçlü bir şair olarak görüldü (Abdülbaki Gölpınarlı). 1722 - 1728 yıllarını anlatan tarihi (*Tarih-i İsmail Asım Efendi*, 1741, 1865) ve divanı vardır.

ÇELEN, MERAL

Hikâyeci (2 ocak 1934 →). Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Çorum Lisesi'nde, yükseköğrenimi —bir süre ara verdikten sonra— İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. Varlık, Karikatür ve Düşün yayınevlerinde çalıştı. Keloğlan Yayınevi'ni kurdu (1967). «Varlık» ve «Türk Dili» dergilerinde (1955 - 1970) yayınladığı genellikle kadın sorunlarını işleyen hikâyelerinden bir bölümünü *Güllü Güzel* (1961) adlı kitabında topladı. *Bir Küçük Kadın* adlı oyununu, «Sinema Tiyatro» dergisinin düzenlediği yarışmada üçüncülük kazandı (Ankara, 1 kasım 1959).

Kaynaklar: Bülent Habora, («Yelken», sayı 55, ağustos 1961).

ÇELİK, NACİ

Yazar (1947 →). Zonguldak'ta doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul'da Atatürk Erkek Lisesi'nde tamamladı (1967 - 68). «Milliyet» gazetesinde muhabirlik (1970), «Akşam» gazetesinde sanat sayfası yönetmenliği yaptı (1971). «Yeni Ufuklar» (1969), «Yeni Dergi», «Dost», «Soyut», kendi yayını «Türkiye Defteri»

(nisan 1971'de 1 sayı çıktı) dergilerinde yazdı. *Çocuklara Hikâyeler* adlı bir antolojisi var.

Eserleri: *Romanda Hesaplaşma* (inceleme, 1971).

ÇETİN, CELÂLETTİN

Şair, yazar (27 mayıs 1928 →). Kağızman'da doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Lisesi'nde tamamladıktan sonra Almanya'da ve askerliği sırasında Kore'de bulundu. «Dünya» gazetesinde başladığı röportaj yazarlığına «Vatan», «Tercüman», «Akşam», «Günaydın», «Hürriyet» gazetelerinde devam etti (1955 - 1971). «Varlık», «Yenilik», «Yeditepe», «Ataç» dergilerinde yayımladığı şiirlerinin yanısıra bir de roman yazdı.

Eserleri: *Sarı Çam* (şiirler, 1961), *Saat Altıda Gel* (roman, 1965),

Kaynaklar: Mehmet Seyda, («Yelken», ağustos 1961).

ÇETİNER, YILMAZ

Yazar, (1927 →). Zonguldak'ta doğdu. Çok genç yaşta gazeteciliğe başladı. «Milliyet», «Cumhuriyet», «Hürriyet» gazetelerinde çalıştı. 1969'da yılın gazetecisi seçildi.

Eserleri: *İnanç Sömürücüleri Nurcular Arasında Bir Ay* (1964), *Bilinmeyen Arnavutluk* (1966), *Şu Bizim Rumeli* (1967), *Bir Yudum Çay İçin* (1968), *Mao'ya Tapanlar* (1969), *Rusya Seferi* (1969), *El Fateh* (1970).

ÇINARLI, MEHMET

Şair, yazar (1925 →). Ermenek'te doğdu. Ortaöğrenimini Antalya Lisesi'nde, yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1948). Bütçe ve Malî Kontrol Genel Müdürlüğü I. Mümeyyizliği (1951), Kontrolörlüğü (1954), Şube Müdürlüğü (1957), Genel Müdür muavinliği (1960), Müşavirliği (1964), görevlerinden sonra Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu üyeliğine atandı (1964). Şimdi Sayıştay üyesidir (28 mayıs 1967). || İlk şiirlerini «Çınaraltı» ve «Doğu» (Zonguldak) dergilerinde yayımlayan Çınarlı daha sonra kurucuları arasında bulunduğu «Hisar» ve «Çağrı» dergilerinde yazdı (1950 - 1971). «Bugünkü şairler arasında, aruzu, taklide düşmeden, başarı ile kullanan biri» olarak kabul edildi (Mehmet Kaplan).

Eserleri: *Güneş Renginde Kadehlerle* (1958), *Gerçek Hayali Aştı* (1969), *Halkımız ve Sanatımız* (makale ve denemelerinden seçmeler, 1970).

Kaynaklar: («Hisar», sayı 27 - 1966); Muzaffer Uyguner,

(«Çağrı», ekim 1970); («Çağrı», ocak 1970); Mehmet Kaplan, («Hisar», temmuz 1969, mayıs 1970).

ÇİĞİLTEPE, ASAF

Şair (1934 - 2 haziran 1967). Ankara'da doğdu. İlk ve orta-öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladıktan sonra Tıp Fakültesi'ne yazıldı: Cep Tiyatrosu'nda çalıştı (1954 - 1956). Fransız Dışişleri Bakanlığı Bursu'nu kazanarak (1958) T.N.P. (Fransız Milli Halk Tiyatrosu) de rejisör yardımcısı, Comedie de Saint-Etienne'de ve Compagnie Chavert'de oyuncu ve rejisör olarak çalıştı (1959). Almanya, İsveç, Finlandiya'da mesleği üzerine incelemeler yaptı. Dönüşünde İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarına girdi (1960). Arena ve Ankara Sanat Tiyatrosu'nu kurdu, rejisör olarak çalıştı. Bir trafik kazası sonucu öldü. Özellikle «Yenilik» ve «Mavi» (1953 - 57) dergilerinde 100'e yakın şiir yayımlayan Çiğiltepe, «Cumhuriyet» gazetesinin 1957 Yunus Nadi Şiir Armağanı'na katılarak birinci ödülü kazanmıştı.

ÇUMRALI, CELÂL

Şair (1916 →). Konya'da doğdu. Ortaöğrenimini Konya Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1939). Mersin'de yargıç. || «Salkım», «Yelken», «Dost», «Güney» dergilerinde yayımladığı şiir, hikâye ve deneme yazılarıyla tanınan Çumralı, şiirlerinde «barış özlemi, kardeşçe yaşama, insan sevgisi gibi temaları işledi (Oğuz Tansel).

Eserleri: *Büyük* (şiirler, 1945), *Kırk Dalganın Suyu ve Kırk Çakıl* (hikâyeler, 1946), *Dost* (şiirler, 1957), *Mavi Dünya* (şiirler, 1959), *Evren* (1959), *Şiirin Geleceği* (denemeler, 1965).

DADALOĞLU

Halk şairi (1785 - 1865). Toros dağları üzerinde Kozak, Erzin, Payas yörelerinde göçebe olarak yaşayan Türkmenlerin Afşar boyundan, Âşık Musa adlı bir şairin oğludur. Asıl adının Veli olduğu Gâvur ve Ahır dağları yörelerinde yaşadığı, Çukurova'da da bulunduğu söylenir. Yaşamından gelen özgür kişiliği hemen bütün mısralarında öteki halk şairlerine benzemeyen bir estetik yapı içinde yansıtmakta, güçlü sesi zamanından sonra da etkisinden bir şey yitirmemektedir. || Şiirlerinde yer yer rastlanan tarihsel olaylar ve bunlara ilişkin protestolar Dadaloğlu'nun sesinde halkımızın toplumsal olaylar karşısındaki tepkilerini sağlam kuruluşlar içinde dile getirir. || Yıllar yılı okuna

söylene özdeyiş niteliği kazanan birçok mısraı arasında «Hakkımızda devlet etmiş fermanı / Ferman padişahınsa dağlar bizimdir» gibi çok ünlü olanları vardır. 1865'te Osmanlılar tarafından örgütlenen «Fırka-i ıslahiye» ordusunun Türkmenleri zorla konutlamasından doğan karşı koymaları, Binboğa dağlarındaki çarpışmaları yiğitçe kurulmuş destanlar halinde anlatan Dadaloğlu'nun en açık özelliği yalın deyişleri yanında, toplumsal çelişkileri kesin çizgilerle belirtmesidir. Şiirinde somut sorunları dile getirir, ama şiire özgü inceliklerden, buluşlardan uzak kalmaz.

Kaynaklar: Taha Toros, *Dadaloğlu*, 1940; Cahit Öztelli, *Koroğlu ve Dadaloğlu* (1953, 1962); Muharrem Zeki Korgunal, *Dadaloğlu* (1954); Haşim Nezihi Okay, *Dadaloğlu'nun Hayatı ve Deyişleri* (1959).

DAĞCI, CENGİZ

Romancı (9 mart 1920 →). Yalta'nın Kızıltaş köyünde (Kırım) doğdu. Kırım Pedegoji Enstitüsü'nde okurken askere alındı. II. Dünya savaşında tank teğmeni olarak Ukrayna cephesinde çarpıştı. Almanlar tarafından esir edildi. Savaşın son yıllarında İngiltere'ye sığındı. Şimdi Londra'da Chelsea semtinde lokanta işletiyor. İlk şiir denemeleri Kırım Yazarlar Birliği'nin yayımladığı «Edebiyat Mecmuası»nda çıkmıştı (1938 - 1940). Savaştan sonra Türkçe roman çalışmalarına başladı. Kendi deyişiyle, hayatında tanıdığı insanlardan, görüp geçirdiği olaylardan yararlandı.

Eserleri: *Korkunç Yıllar* (roman, 1956, 3. bas. 1970), *Yurdunu Kaybeden Adam* (roman, 1957, 1966), *Onlar da İnsandı* (roman, 1958, 1969), *Ölüm ve Korku Günleri* (roman, 1962), *O Topraklar Bizimdi* (roman, 1966), *Kolhozda Hayat* (roman, 1966), *Dönüş*, (roman, 1968), *Genç Temuçin* (roman, 1969), *Üşüyen Sokak* (roman, 1972).

Kaynaklar: Osman Türkay, («Varlık», ekim 1970).

DAĞLARCA, FAZIL HÜSNÜ

Şair, (1914 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kuleli Askerî Lisesi'nde (1933), yükseköğrenimini Harp Okulu'nda tamamladı (1935). Subay olarak orduya katıldı. Ön yüzbaşıyken isteğiyle askerlikten ayrılarak (1950), bir yıl kadar Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nde çalıştı. Daha sonra Çalışma Bakanlığı İş Müfettişliği örgütüne geçti (1953). Bu son görevinden emekli oldu (1960). İstanbul'da Kitap Kitabevi'ni kurdu. «Türkçe» dergisini (43 sayı, ocak 1960 - temmuz 1964) ve Kitap Kitabevi yayın-

ları'nı yönetti. || «Yeni Adana» gazetesinin düzenlediği bir yarışma sonucu armağan kazanarak yayımlanan (1927), bir hikâyesinden sonra, *Yavaşlayan Ömür* («İstanbul» dergisi, 1933) adlı şiiriyle yazın dünyasına giren Dağlarca, Harp Okulu'ndaki öğrencilik yıllarında «Varlık» dergisinde çıkan şiirleriyle adını duyurmaya başladı. Daha sonra «Kültür Haftası», «Yücel», «Aile», «İnkılâpçı Gençlik», «Yeditepe», «Türk Dili», «Yenilik», «Vatan», «Kültür Dünyası», «Çağrı», «Türkçe», «Ataç», «Türk Yurdu», «Yön», «Devrim», «Varlık» (1934 - 1972) dergilerinde yayımladığı şiirlerle Doğan Hızlan'ın deyişiyle «Tek başına bir okub» kimliği gösterdi. Topluma, dış gerçeğe bakarken, evren karşısında kişioğlunun «muhteşem yalnızlığını» duyarak insanî gerçekleri kendinde aramaya çalışırken dili, kavram ve imge zenginliği, alabildiğine yoğunlaşmış düşünce atmosferi, değişik çağrışımları, en gerçekçi temaları işlediği zaman bile yitirmedigi duyarlılığıyla şiirimizin çağdaşlaşma savaşı verdiği son otuz yılda ulaştığı aşamaların simgelerinden biri oldu.

Eserleri: *Havaya Çizilen Dünya* (1934, 1960), *Çocuk ve Allah* (1940, 1957), *Daha* (1943), *Çakırın Destanı* (1945), *Taş Devri* (1945), *Üç Şehitler Destanı* (1949, 3. bas. 1956), *Toprak Ana* (1950, 1959), *Aç Yazı* (1951, 1959), *İstiklâl Savaşı Samsun'dan Ankara'ya* (1951), *İstiklâl Savaşı (İnönüler)* (1951), *Sivaslı Karınca* (1951 - 1960), *İstanbul Fetih Destanı* (1953), *Anıtkabir* (1953), *Asu* (Yeditepe 1966 Şiir Armağanı, bas. 1955), *Delice Böcek* (Türk Dil Kurumu 1958 Şiir Ödülü, bas. 1957), *Batı Acısı* (1958), *Mevlâna'dan Olmak - Gezi* (1958), *Hoo'lar* (1960), *Özgürlük Alanı* (1960), *Cezayir Türküsü* (Fransızca, İngilizce ve Arapça çevirileriyle, 1961), *Aylam* (1962), *Türk Olmak* (1963), *Yedi Memetler* (1964), *Çanakkale Destanı* (1965), *Dışardan Gazel* (1965), *Kazmalama* (1965), *Yeryağ* (1965), *Viyetnam Savaşı-muz* (1966), (İngilizcesi *Our Vietnam war* adıyla, 1966), *Açıl Susam Açıl* (çocuk şiirleri, Üsküp 1967), *Kubilay Destanı* (1968), *Haydi* (1968), *19 Mayıs Destanı* (1969), *Viyetnam Körü* (destan-oyun, 1970), *Hiroşima* (Fransızca, İngilizce çevirileriyle 1970), *Dört Kanatlı Kuş* (şiirlerinden seçmeler, 1970), *Malazgirt Ululaması* (şiirler, 1971), *Kuş Ayak* (çocuklar için şiirler, 1971), Ayrıca bütün eserleri *Dağlarca Dizisi* adıyla yayımlanıyor: *Çocuk ve Allah* (1966), *Asu* (1967), *Haydi* (1968). || Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun 1966 Turan Emeksiz Armağanı'nı kazandı. Amerika'da Pittsburg şehrindeki International Poetry Forum (Uluslararası Şiir Forumu) tarafından 1967'de, yaşayan en iyi Türk ozanı seçildi.

Kaynaklar: Adnan Binyazar, («Papirüs», şubat 1967); Behzat Ay, («Varlık», 1 temmuz 1970); Halim Yağcıoğlu, («Varlık», ocak 1971); Muhtar Körükçü, («Varlık», mart 1971).

DAMAR, ARİF

Şair (23 temmuz 1925 →). Çanakkale'nin Karainebeyli köyünde doğdu. Yenikapı Ortaokulu'nu bitirdikten sonra (1941), İstanbul Erkek Lisesi'ndeki öğrenimini yarıda bıraktı. Bir süre İstanbul'da çalıştı; daha sonra Ankara'ya giderek Orman Çiftliği'nde memurluk yaptı (1944 - 1947). Kayseri, Sivas, Zara'da sürgün alaylarında geçen askerliğinden sonra İstanbul'a geldi (1950). Bir süre Mahmutpaşa'da seyyar satıcılık yaparak yaşamını sürdürdü. 1951'de Ceza Yasasının 141. maddesine aykırı eylemlerde bulunma savıyla tutuklandı, beraat etti. Cezaevinden çıkınca uzun süre bir şirkette muhasebe memurluğu yaptı. Şimdi İstanbul'da Suadiye'de kurduğu Yeryüzü kitabevini yönetiyor. || «Yeni İnsanlık» (1940), «İnsan» (1941), «Gün» (1941) dergilerindeki ilk şiirlerinden sonra toplumcu gerçekçi sanatçıların Ankara'da yayımladıkları «Ant» (1945) dergisindeki şiirleriyle «kısa zamanda sevilir ve tutulur bir ozan durumuna geldi. Öbür gerçekçi arkadaşlarıyla birlikte Orhan Veli, (yani Garip) şiirine karşı tutuluyordu. Yazdıkları, barışçı, savaş aleyhtarı ve insan-cıl şiirlerdi.» (Zühtü Bayar). Askerliğinden sonra bir süre yönetimine katıldığı «Yeryüzü» dergisinde yazdı (1951). «Dost», «Yelken», «Yeditepe» dergilerinde (1955 - 1960) sık sık yayımladığı şiirlerde yeni dil ve söyleyiş olanakları aradı. Yüksek sesle okunacak coşkun söyleyişler yerine öz yönünden toplumsallığı hiç yitirmeyen, değişik duyarlıklara açılan temiz, etkili kendine özgü buluşlara ve imge gücüne dayanan bir şiir kurmayı başardı. 1960'dan sonra «Yön», «Papirüs», «Türk Solu» dergilerinde yazdı. «Türk Solu»nda yayımlanan «*Che İçin*» (24 kasım 1967) şiirinden ötürü 142. maddeye aykırılık savıyla açılan davada beraat etti. *Günden Güne* kitabı da, çıktıktan 5 ay sonra toplatılmış, ağır ceza mahkemesinde bir yıl kadar süren davası yine beraatla sonuçlanmıştı (1956).

Eserleri: *Günden Güne* (1956), *İstanbul Bulutu* (1959, Yeditepe Şiir Armağanı'nı Cemal Süreya ile birlikte paylaştı, 1958), *Kedi Akli* (1959), *Saat Sekizi Geç Vurdu* (1962), *Alıcı Kuş* (1966).

Kaynaklar: Oğuz Tansel, («Yelken», nisan 1960); Zühtü Bayar, («Papirüs», aralık 1968); aynı dergi, mayıs 1970).

DANIŞ, NACİ SADULLAH

Yazar (1909 →). İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ndeki öğreniminden sonra genç yaşta gazeteciliğe başladı. Uzun yıllar «Son Posta», «Yedigün», «Cumhuriyet», «İzmir», «Havadis», «Yeni Asır», «Demokrat İzmir», «Ulus», «Akbaba» dergi ve gazetelerinde fıkra, çeviri, mizah hikâyeleri, röportaj türlerinde yazılar yayımladı. İzmir gazetelerinde Ege bölgesi direnç hareketlerine öncülük eden ulusal savaş kahramanlarını konu alan tarihî romanları tefrika edildi. D.P. döneminde otuza yakın yazısı üzerine kovuşturmaya uğrayan Naci Sadullah, 1952'de. C. Yasasının 141.maddesine aykırı eylemlerden ötürü 6 ay tutuklanmış, beraat etmişti (1952). Şimdi Danış imzasıyla «Demokrat İzmir» gazetesinde ve «Akbaba»da yazıyor.

DANIŞMENT, İSMAİL HAMİ

Yazar, tarihçi (1892 - 12 nisan 1967). Merzifon'da doğdu. Ortaöğrenimini Şam İdadisi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1912). Paris'te, College de France'de okudu. Maliye Meslek Mektebi yakınçağ tarihî, Darülfünun edebiyat şubesi dinler tarihi, Mülkiye Mektebi Siyasî ve medenî tarih hocalıklarından (1912 - 1914) sonra Bağdat Hukuk Mektebi Müdürlüğü'ne atandı. Bu görevinden Damat Ferit hükümetince azledilince (1918), «Memleket» gazetesini çıkardı (1919). İstanbul temsilcilerinden biri olarak Sivas kongresine katıldı. Kurtuluş Savaşı boyunca «İrade-i Milliye», «Hakimiyet-i Milliye» gazetelerinde yazdı. Cumhuriyetten sonra İstanbul'a yerleşerek kendisini özel çalışmalarına verdi. R. Nuri Darago, Ali Süha, Nurullah Ataç'la birlikte hazırladıkları 3 ciltlik Fransızca - Türkçe sözlüğün yanısıra 30'a yakın kitabı var.

Başlıca Eserleri: *Türklerle Hind Avrupalıların Menşe Birliği* (1. cilt 1935, 2. cilt 1936), *Türkçe Osmanlıca Fransızca Sözlük* (1935), *Tarih ve Coğrafyaya ait Değişik İsimler Lugatı* (1937), *Ali Suavi'nin Türkçülüğü* (1942), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi* (4 cilt, 1947, 48, 50, 55, 2. bas. 1971, 72), *31 Mart Vak'ası* (1961), *Tarihî Meseleler ve Menkabeler Lugatı* (1966), *Sümer Türk Birliği* (2 cilt, 1967).

DARAGO, REŞAT NURİ

Yazar, çevirmen (1891 - 28 nisan 1962). İstanbul'da doğdu. Özel öğrenim görerek yetişti. Fransızca, İngilizce, Almanca öğrendi. Dışişleri Bakanlığında ve Türk - Yunan Mübadele Ko-

misyonu'ndaki görevlerinden (1909 - 1925) sonra bankacılık ve çeşitli yüksek okullarda Fransızca öğretmenliği yaptı (1932 - 1953). «Yeni İstanbul», «Dünya» gazetelerinde deneme yazıları, makaleler yayımladı. Özellikle klasik ve çağdaş Fransız yazarlarından yaptığı çeviriler ve sözlükleriyle tanındı.

Başlıca Eserleri: *Üç Asırlık Fransız Edebiyatı* (17, 18, 19. yüzyıllar 3 cilt, 1932), *Fransızcadan Türkçeye yeni Lugat* (1940, son bas. 1958). *Türkçeden Fransızcaya yeni Lugat* (1951, son bas. 1958).

DAYIOĞLU, GÜLTEN

Hikâyeci, romancı (1935 →), Emet'te doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Atatürk Kız Lisesi'nde tamamladı (1956 - 57). Bir süre Hukuk Fakültesi'nde okuduktan sonra, dışardan sınavlara girerek, öğretmen okulundan diploma aldı. Silivri köylerinde, Kasımpaşa Piyale, Şişli Talatpaşa ilkokullarında öğretmenlik yaptı (1961 - 69). Şimdi İstanbul'da Selim Sırrı Tarcan İlkokulu'nda öğretmen (1969 →). || «Kadın» (1964), «Cumhuriyet» (1965) dergi ve gazetelerinde çıkan yazılarından sonra «Cumhuriyet» gazetesinin düzenlediği Yunus Nadi Armağanı'na *Göl* adlı hikâyesi ile katılarak (1965) ikinci ödülü kazandı. Çocuklar için radyo, televizyon oyunları (1966 - 72) yazdı. Ayşegül dizisinin ilk 16 fasikülünü dilimize uyarladı. «Milliyet», «Cumhuriyet» gazetelerinde çıkan eğitsel yazılarının yanısıra çocuklar için 15 küçük hikâye kitabı yayımladı.

Eserleri: *Kırmızı Bisiklet* (uzun hikâye, 1964), *Döl* (hikâyeler, 1970), *Fadiş* (çocuk romanı, 1970, 3. bas. 1971), *Dört Kardeşiler* (çocuk romanı, 1971).

Kaynaklar: Halil Kocagöz, («Güney», eylül 1970).

DEDE KORKUT

Ozan (? - ?). Dede Sultan ve Korkut Ata diye de adlandırılmış ve Dede Korkut kitabındaki hikâyelerin ilk kez bu ozanlar-başı tarafından anlatıldığı kabul edilmiştir. || «*Kitab-ı Dedem Korkut alâ lisan-ı taisei Oğuzan*» adıyla bilinen Dede Korkut hikâyeleri, dünya edebiyat uzmanlarınca Türk dilinin *İlyadası* olarak kabul edilen büyük bir destanıdır. Dede Korkut edebiyat alanında ilkin Alman araştırmacı Von Diez'in «*Denkwürdigkeiten Von Asien*» adlı eserinde Tepegöz adlı hikâyesinin çevirisiyle (1815) gün ışığına çıkmıştır. Daha sonra yine bazı Alman araştırmacıları tarafından kimi bölümlerinin çevril-

mesine çalışılan destan, Kilisli Muallim Rifat'ın Berlin yazmasına dayanarak yayımladığı kitap yoluyla kazanılmıştır. Bundan sonra büyük çoğunluğu Türkçe edebî araştırmalar olmak üzere Rusça, İtalyanca, Almanca çevirileri yapılmış ve araştırmacılar destanın edebî nitelikleri üzerinde durmuşlardır.

Dede Korkut kitabı Oğuz boylarının diliyle yazılan on iki hikâyeden meydana gelmiştir. Ve genel olarak, bireyin öyküsü anlatılmak yoluyla toplumun töreleri, ahlâk yapısı yansıtılmıştır. İşleniş ve töreler yönünden Oğuz yaşayışına uygun görülen bir yapıya sahiptir. İçinde geliştiği toplumun özelliklerini, kişilerin doğa ve çeşitli olaylar karşısındaki davranışlarıyla, birbirleriyle olan ilişkilerini (savaş, kahramanlık, ana-baba, erkek-kadın sevgileri) çok yalın, ama derin bir duyarlık içinde işleyen hikâyelerde anlatış ve benzetiler yönünden Acem ve Arap edebiyatlarının etkisine rastlanmaz. Bu yüzden destan sonraki yüzyıllarda gelen büyük şairlerin en önemli kaynaklarından biri olmuştur. Türkçenin temiz ve duru olanaklarıyla doğanın aydınlık izlenimleri birleştirilerek, yaşantının gerçek yönleri verilmiştir. Değişen toplumsal ilişkilere rağmen Dede Korkut destanının yarattığı kahramanlar canlı durumlarını bu güçten alırlar.

*Oğul sana varacak yerin
Dolamaç yolları olur
Atlı batıp çıkamaz
Anın balçığı olur.*

örneğinde görüldüğü gibi, söyleyiş bir tür serbest nazım tekniğine bağlanmış ve özellikle iç uyum büyük bir rahatlıkla sağlanmıştır. Destan ve halk hikâyesi tekniklerinin bir arada yürütüldüğü kitapta «nazım»la «nesir» hemen hemen aynı ölçüde tutulmuştur.

*Yiğidim ben sana bir yol bakam
Bir yılda gelmez isen iki yıl bakam
İki yılda gelmez isen üç dört yıl bakam
Dört yılda gelmez isen beş altı yıl bakam
Altı yol ayırudına çadır dikem*

örneğinde de destanın geliştiği toplumun insanına özgü ahlâk-sal özellikler çok belirgin olarak duyulmaktadır. Manzum parçalar kuruluş yönünden incelendiği zaman, Azerî lehçesinin ağır bastığı, çok sık kullanılan deyim ve özdeyiş süslemelerinin

en belirgin özellik halinde olduğu görülür. Düzyazı bölümlerinde, cümlelerin, kendi içinde en etkili sözcüklerin tekrarıyla başka bir etkinlik kazanması sağlanır ve çoğu zaman alliterasyona başvurulur harf ya da hece uyumlarıyla genel bir armoni yaratılması olanakları öngörülür. || «Altındaki alca atın ne öğersin» ve «Kurumsu kırk tutam kara saçlım» mısralarından birincisinde «a»; ikincisinde «k» harflerinin tekrarından sağlanan uyum destanın şiirsel örgüsünün iç yapı özelliğine yeterli bir örnektir. || Dilimizin, yüzyıllardan beri gösterdiği gelişme ve aşamalar içinde anıtsal değer taşıyan Dede Korkut, yıllar boyunca yetişen şairlerin esin kaynağı olan Türk kültür ve benliğinin tarihsel köklerine bağlı bir başeser bütünlüğündedir.

Kaynaklar: *Kitabı Dede Korkut* (Kilisli Rifat Bilge, 1916), *Ata Korkut'un Kitabı* (M. Rahmi, 1927), *Dede Korkut Masalları* (Tahsin Demiray, 1929); *Dede Korkut Masalları* (Abdullah Ziya, 1930); *Dede Korkut Masalları* (Ziya Ünsal, 1931), *İlk Türk Hikâyecisi Dede Korkut* (Ahmet Şölen, 1936), *Dede Korkut* (Orhan Ş. Gökyay, 1938), *Bugünkü Dille Dede Korkut* (Orhan Ş. Gökyay, 1938), *Dede Korkut ve Gaziantep Ağzı* (H. Erkut, 1944), *Dede Korkut Masalları* (Tezer Taşkiran, 1945), *Dede Korkut Masalları* (Ali Ertan, 1946), *Dede Korkut Masalları* (Hasan Eren, 1952), *Dede Korkut Oğuznameleri* (F. Kırzioğlu, 1952), *Dede Korkut'ta Atasözleri* (T. Erenel, 1952), *Dede Korkut Masalları* (Suat Hizarcı, 1953), *Dede Korkut Masalları* (Mehmet Kaplan, 1956), *Dede Korkut Masalları* (Eflâtun Cem Güney, 1958); *Dede Korkut Masalları* (Muhterem Ergin, 1962), *Dede Korkut Masalları* (O. Şaik, 1943, 1963), *Dede Korkut Masalları* (Enver Behnan, 1966), İbrahim Zeki Burdurlu, *Dede Korkut Hikâyelerinde Cümle Yapısı* («Türk Dili», aralık 1966), İbrahim Zeki Burdurlu, *Dede Korkut Hikâyelerinde Sıfatlar ve Sıfat Takımları* («Türk Dili», ağustos 1968), *Dede Korkut Masalları* (Aydın Tataroğlu, 1968). Orhan Şaik Gökyay'ın yazıyı hazırlarken geniş ölçüde yararlandığımız araştırması: *Dede Korkut Hikâyeleri ve Önemi* («Türk Dili», aralık 1968).

|| «Tepegöz Hikâyeleri» Almancaya, «*Deli Dumrul*», «*Bugaç Han*, *Salur Kazan*, *Bamsı Beyrek* hikâyeleri de Rusçaya çevrilmiştir. Bütün kitap olarak da Ettore Rosi'nin kalemıyla İtalyancaya (1952), Dr. Joachim Hein'in kalemıyla (1958) Almancaya ve «*Oğuzların Kahramanlık Destanı*» adıyla (1962) Rusçaya çevrilmiştir.

DEFNE, ZEKİ ÖMER

Şair (1903 →). Çankırı'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Muallim Mektebi ve Kastamonu Lisesi'nde, yükseköğrenimini —uzun süre öğretmenlikten sonra— İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamam-

ladı (1939). Kabataş ve Galatasaray liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Şimdi emekli (1969). || «Çınaraltı», «Sanat ve Edebiyat», «Hareket», «Ün», «Şadırvan», «Zeytin Dalı», «İstanbul», «Edebiyat Dünyası», «Çağrı», «Galatasaray» dergilerinde yayımladığı (1940 - 1964) şiirlerle tanınan Defne, hececilerden sonra gelen kuşağın Ömer Bedrettin, Ahmet Kutsi Tercer çizgisinde sanatçılarından biridir. Şiirlerinde Anadolu, yeni bir duyarlık olarak belirdi. Yeni bir şiir dili aramak başlıca kaygısı oldu; aradığı dili, kendi deyişiyle «atalardan miras kalan hazinelerde» saklı olanaklardan, beğeni biçimlerinde çıkarmayı denedi. Kendine özgü etkin sesiyle yazdığı başarılı şiirleri *Denizden Çalınmış Ülke* (1971) adlı kitapta topladı.

DEHHANİ

XIII. yüzyıl divan şairlerinden (? - ?). Horasanlıdır. Konya'ya gelmiş, III. Alaeddin Keykubat döneminde (1298 - 1301) saraya alınarak hükümdarın emriyle Selçuklu Şehnamesi'ni yazmıştır. Farsça şiirlerinin yanısıra —özellikle din dışı konularda— Anadolu Türkçesini kullandığı görülür. İran tarzı divan şiirinin ilk örneklerini verdiği kabul edilen Dehhanî'nin Türk Dil Kurumu kitaplığında, Mecmüat ün Nezair'in Kilisli Rıfat tarafından yapılan bir istinsakta (suretini çıkarma) 1 kaside ve 4 gazelini bulan Mecdut Mansuroğlu, şairi edebiyat dünyamıza ilk kez Prof. Fuat Köprülü'nün tanıttığını («Hayat» dergisi, 2 aralık 1926, ayrıca 15 kasım 1928) bildirmiş, beş örneği ilkin «İstanbul» dergisinde (sayı 19, 1 temmuz 1945), sonra bir kaside ve dokuz gazelini *Dehhanî ve Manzumeleri* (1947) adlı kitabında yayımlamıştır.

DEMİRASLAN, İLHAN

Şair (24 ağustos 1928 →). Gelibolu'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tamamladı. (1954). Bir süre Karasu Sağlık Merkezi Tabipliği'nde bulunduktan sonra stajim yaparak iç hastalıkları uzmanı oldu. Özellikle «Varlık» dergisinde (1948 - 1971) yayımladığı şiirlerle tanınan Demiraslan kitaplarında belli bir başarı çizgisinin altına düşmeyen, genel çizgileriyle Behçet Necatigil şiirinin kuruluş özelliklerini uygulayan bir şair olarak görüldü.

Eserleri: *İncir Ağacı* (1952), *Eller Ekmeğe Doğru* (1958).

Kaynaklar: («Papirüs», mayıs 1970).

DEMİRSEREN, BEDİ

Hikâyeci (1924 →). Beyrut'ta doğdu. Ortaöğrenimini Adana Erkek Lisesi'nde tamamladıktan sonra hayata atıldı. İş Bankası'nda çeşitli görevlerde bulundu. || İlk deneyleri «Yeni Mersin», «Toros», «Ürün» dergi ve gazetelerinde çıkan Demirseren, sonra «Çağdaş», «Hisar», «Varlık», «Dost», «Türk Dili» (1962 - 1972) dergilerinde yazdı. Küçük ilişkilerden değişik konular çıkaran hikâyelerinde yeni bir teknik arama yolundaki çabalarını olumlu sonuçlara ulaştırdığı görüldü. Ayrıntılardan arınmış dili, şiirsel öğelere yaklaşan anlatımı ile başarılı oldu.

Eserleri: *Büyük Balıklar* (hikâyeler, 1965), *Kutsal Çile* (hikâyeler, 1971).

Kaynaklar: Mehdi Halıcı, («Çağrı», ağustos 1966).

DERMAN, İRFAN

Yazar (1924 →). Tire'de doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı (1945). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde iki yıl okuduktan sonra Türk Haberler Ajansı'nda gazeteciliğe başladı (1952). «Yeni Sabah» (1953 - 57), «Akşam» (1957 - 72) gazetelerinde muhabirlik, memleket servisi şefliği, yazı işleri ve genel yayın müdürlüğü yaptı. «Akşam» gazetesinde kitap tanıtma yazıları yayımlıyor (1968 →).

DENİZ, SADIK

Şair, (1919 →). Ortaöğrenimini Kuleli Askerî Lisesi'nde (1937), yükseköğrenimini Harp Okulu'nda tamamladıktan sonra orduya katıldı. 1969'da albayken kendi isteğiyle emekli oldu. «Türk Solu», «Dost», «Yeditepe», «Türk Dili», «Güney» dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı. *Yörünge* (1966) adlı şiir kitabı var.

Kaynaklar: «Yeditepe», (aralık 1966).

DERTLİ

Halk şairi (1772 - 1846). Gerede'nin Çağa bucağına bağlı Şahnalar köyünde doğdu. Asıl adı İbrahim'i'dir. Şiirlerinde Lutfi takma adını kullandı. Çocukken çobanlık yaptığı köyünde, babasının ölümünden sonra kalan küçük toprağının elinden alınması üzerine İstanbul'a ve Konya'ya gitti. Bir kahvede çalışırken gelip giden âşıklardan saz çalmasını öğrendi. On yıl kadar Mısır'da kaldı. Dönüşünde memleketine uğrayarak evlen-

di. || Yâran meclislerinde, atışmaların yapıldığı âşık kahvelerinde saz çalıp şiirler okuyan Dertli, dolaştığı yerlerde görgüsünü arttırarak olgun bir saz şairi niteliği kazanırken tasavvufa ve divan şairlerine de eğilim duydu. Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerde bir kişilik gösterememesine karşılık, dil ve söyleyiş yönlerinden ustalık kazandı. Nefes, koşma, semailerinde doğal bir içtenlik ve lirizmle yetinmeyerek sağlam bir yapı kurmayı başardı.

Kaynaklar: Ahmet Talat, *Âşık Dertli Divanı* (1928); Haşim Nezihi Okay, *Bolulu Dertli Divanı - Hayatı Şiirleri* (1955); Cahit Öztelli, *Dertli ve Seyrani'den Seçmeler* (1953 - 1964).

DERVİŞ, SUAT

Romancı, (1905 - 24 temmuz 1972). İstanbul'da doğdu. Özel öğrenimle yetiştirildikten sonra bir süre Berlin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okudu. Dönüşünde İstanbul'da gazeteciliğe başladı (1932). «Son Posta», «Vatan», «Cumhuriyet», «Gece Postası» vb. gazetelerde yayımlanan röportajları ve romanlarıyla tanındı. Eşi Reşat Fuat Baraner'le birlikte, toplumcu gerçekçi akımın ilk organlarından biri sayılan «Yeni Edebiyat» gazetesini (on beş günlük, 26 sayı, 5 ekim 1940 - 15 kasım 1941) çıkardı. Bu gazetede küçük hikâyelerinin yanı sıra fıkra ve eleştiriler de yazdı. 1953 - 1963 yıllarını Fransa vb. ülkelerde geçirdi. Dönüşünde, ilkin yurt dışındayken başka dillerde çıkan romanlarını yayımladı. Devrimci Kadınlar Birliği'nin kurucuları arasına katıldı.

Başlıca Eserleri: *Kara Kitap* (1920), *Ne Bir Ses, Ne Bir Nefes* (1923, 1946), *Hiçbiri* (1923), *Ahmet Ferdi* (1923), *Behice'nin Talipleri* (1923), *Fatma'nın Günahı* (1924), *Beni mi?* (1924), *Buhran Gecesi* (1924), *Gönül Gibi* (1928), *Emine* (1931), *Hiç* (1939), *Çılgın Gibi* (1945), *Fosforlu Cevriye* (1968), *Ankara Mahpusu* (1968).

Kaynaklar: («Gerçekler Postası», sayı 11 - 12, 1967); Zihni T. Anadol, («May» dergisi, aralık 1968).

DEVİRİM, İZZET MELİH

Yazar, (1887 - 15 haziran 1966). Kudüs'te doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde tamamladı (1906). İstanbul ve Paris'te bir süre hukuk okudu. Uzun yıllar çalıştığı Reji İdaresi'nde (1906 - 25) direktörlüğe kadar yükseldi. İdarenin kaldırılmasından sonra kimi yabancı şirket ve bankaların yö-

netim kurulu üyeliklerinde bulundu (1925 - 40). Harp Akademisi'nde Fransızca öğretmenliği de yaptı (1942). || «Mecmua-i Edebiye»deki ilk gençlik deneylerinden sonra Fecr-i Âti edebiyat topluluğuna katılan İzzet Melih, yaşamı gibi edebiyat anlayışında da «tatlısu Frenk'i» kimliğinden kurtulamadı. Dil ve sanat gelişmelerinin dışında kalarak, Cevdet Kudret'in belirttiği gibi, ilk yazdığı romanla son yazdığı roman arasından 23 yıl geçmesine karşın anlatım ve sanat anlayışı yönünden hiç bir ilerleme gösteremedi. Edebiyatı, «edebiyat yapmak»tan ayıramadı. Özellikle tasvirlerinde süslü, «şairane» söyleyişlerden, hatta konuşmalarda bile yapmacıktan, özentiden kurtulamadı (Cevdet Kudret). || Türkçedeki başarısızlığına karşın *Sermet* romanı, Pierre Loti'nin önyazısıyla (1919) ve Henri Bataille üzerine bir çalışması Fransızca basılmış, yazara Fransız dilindeki uğraşları nedeniyle Paris Edebiyat Fakültesi'nden edebiyat doktorluğu unvanı da verilmişti (1938).

Başlıca Eserleri: *Leylâ* (Fransızca bir perdelik oyun, 1912), *Tezat* (roman 1915), *Sermed* (roman, 1918), *Hüzün ve Tebessüm* (mensur şiirler, hikâyeler, 1922), *Her Güzelliğe Âşık* (hikâyeler, gezi notları, 1938).

DİL, ŞAHİNKAYA

Şair (18 haziran 1931 →). Çorum'da doğdu. Ortaöğrenimini Adana Erkek Lisesi'nde tamamladı. Uzun süredir, Ankara'da Sümerbank Genel Müdürlüğü'nde çalışıyor. «Varlık», «Türk Dili», «Yelken», «Türk Düşüncesi», «Yenilik», «Yücel», «Hisar», «Çağrı», «Güney» dergilerinde yayımladığı (1950 - 1971) şiirlerle tanınan Şahinkaya Dil, Ankara'da aylık «Çağdaş» (ekim 1961 - nisan 1965) dergisini çıkardı. *Resimli Türk Kadın Şairleri Antolojisi*, *Çağdaş Türk Şiirinden Örnekler* gibi antolojiler de yayımladı.

Eserleri: *Mısra Mısra* (1950), *Ebem Kuşağı* (1953), *Ağaran Dünya* (1957, 1958), *Kapalı Kapıyı Açmak* (1961), *Işık Çılgılığı* (1964), *Yorgun Ölü* (1964), *Seni Yaşamak* (1965), *Yorgun Sular-da Aşk* (1966), *Güz Rüzgârı* (1967), *Alaca Soluk* (1967),

DİLMEN, İBRAHİM NECMÎ

Yazar, dilci, (1889 - 1945). Selânik'te doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Mektebi'nde tamamladı (1908). Selânik Hukuk Mektebi'nde Devletler Hukuku ve Malî Kanunlar öğretmenliği, İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Müderris

muavinliği yaptı. Daha sonra Latin harfleriyle ilgili çalışmaları yürüten kurul toplantılarına katıldı, Türk Dil Kurumu Merkez Kurulu'na ve Genel Yazmanlığına seçildi, Millî Eğitim Bakanlığı Genel Müfettişliğine atandı (1928). Burdur'dan milletvekili seçilerek parlamento'ya girdi (1935). Öldüğü zaman parlamento üyesi bulunuyordu.

Başlıca Eserleri: *Edebiyat Tarihi Dersleri* (2 cilt, 1912), *Türkçe Gramer* (4 cilt, 1930), *Abdülhak Hâmid ve Eserleri* (1932), *Türk Dil Bilgisi Dersleri* (2 cilt, 1936).

DİNAMO, HASAN İZZETTİN

Şair, yazar (1909 →). Akçaabat'ın Ahanda köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Sivas Öğretmen Okulu'nda tamamladı (1931). Malatya ve Adıyaman'da ilkokul öğretmenliği etti (1931-33). Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde okurken Ceza Yasasının 142. maddesine aykırı eylemlerinden ötürü dört yıl hüküm giydiğinden (1935) yükseköğrenimini tamamlayamadı. Cezaevinden çıkınca bir süre İstanbul'da yazarlık yaptı (1939 - 1942). Askerliğinden sonra yeniden İstanbul'a geldi (1949). Çevirmenlik ve özel öğretmenlik yaparak yaşamını sürdürdü. 6 - 7 Eylül olaylarında (1955) yeniden tutuklandı, beraat etti. || Öğrencilik yıllarında «İzler» (Giresun, 1925), «Servet-i Fünun» (1928), «Adım» (Sivas, 1930), «Taşan» (Merzifon, 1930) dergilerinde ilk şiirlerini yayımlayan Dinamo, başlangıçta hece ölçüsüyle yazarken «serbest vezin» çığırına katıldı. Bu tür şiirlerinde toplumsal konulara geniş yer vermeye başladı. Daha sonra «Yeni Yol», «İnsan», «Sokak», «Hamle», «Küllük», «Ses», «Yeni İnsanlık», «Yeni Edebiyat» (1939 - 1942) dergilerinde toplumsal gerçekleri, doğanın çeşitli izlenimleriyle birlikte yansıtarak, dış gerçeği kendi içinde değişik yönlerde zenginleştirmeye çalışan bir şiir düzeyi kurdu. Öz'de başardığı bu değişimlerle Nâzım Hikmet'in estetiğinden kurtularak kendi sesini buldu. Son şiirleri «May» ve «Papurüs» dergilerinde yayımlandı.

Eserleri: *Adsız Kitap* (Vehbi Cem, Mehmet Cevad'la birlikte, şiirler, 1931), *Deniz Feneri* (şiirler, 1937), *Karacaahmet Senfonisi* (şiirler, 1960), *Kutsal İsyan* (Kurtuluş savaşımızı işleyen belgesel roman, 8 cilt, 1966 - 1967), *Ateş Yılları* (roman, 1968), *Savaş ve Açlar* (roman, 1968), *Kutsal Barış* (roman, 1971), *Öksüz Musa* (1973).

Kaynaklar: Osman Cem, («Ses» dergisi, 1 ağustos

1491); Samih Emre, («Yön», 4 mart 1966); Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970); Asım Bezirci, *On Şair, On Şiir* (1971).

DİZDAROĞLU, HİKMET

Eleştirmen (1917 →). Zile'de doğdu. Ortaöğrenimini Erzurum Öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1939). Zonguldak, Kastamonu, Burdur lise ve ortaokullarında Türkçe öğretmenliği (1939 - 1949), Burdur, Uşak, Muğla, Tire ortaokullarında müdürlük etti. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Raportörlüğü'nde bulunduktan sonra (1960 - 65) Gazi Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliğine atandı. || Türk edebiyat tarihi üzerinde araştırma ve inceleme çalışmalarının uzun bir geçmişi vardır. 1941'den bu yana «Yücel», «Fikirler», «Ülkü», «Edebiyat Dünyası», «Şadırvan», «Hisar», «Varlık», «Türk Dili» vb. dergilerde yayımladığı kitap tanıtma ve eleştirme yazılarıyla de son yılların verimli kalemlerinden biri olarak görünmüştür.

Eserleri: *Huzuri* (1 cilt, 1949), *Namık Kemal* (1952, 6 bas. 1965), *Cenab Şahabettin* (1953, 1964), *Abdülhak Hâmid* (1953 - 1965), *Şinasi* (1954), *Ataç* (1962), *Türkçede Sözlük Yapma Yolları* (1962), *Türkçede Fiiller* (1962), *Sanatçılar* (1962 - 63), *Ömer Seyfettin* (1964), *Müftüoğlu Ahmet Hikmet* (1965), *Ahmet Rasim* (1965), *Dilcilere Saygı* (1965), *Halk Şiirinde Türler* (1969).

DOĞAN, MEHMET

Eleştirmen (28 haziran 1931 →). Adana'da doğdu. Ortaöğrenimini Adana Lisesi'nde (1949), yükseköğrenimini Hava Harp Okulu'nda tamamladı. Bir süre Merzifon'da uçucu olarak görev yaptıktan sonra Almanya'ya gönderildi. Dönüşünde Bandırma'ya atandı (1954 - 56). Sağlık nedeniyle uçuculuktan ayrıldı; İngilizce öğretmenliği için Amerika'ya gönderildi (1959). Uzun süre İzmir'de öğretmenlik yaptı. Kendi isteğiyle askerlikten ayrılarak İzmir Üniversitesi Yabancı Diller Okulu'na geçti (1970 →). || Edebiyata şiirle başlamış, bu tür çalışmalarını «Aydınlık», «Eylem» dergilerinde yayımlamıştı (1964 - 65). İlk «Yön» ve «Sosyal Adalet»te çıkan eleştiri yazıları «Papirüs», «Şiir Sanatı», «Yeni Edebiyat», «Dost», «Yeni Dergi» dergilerinde sürdürdü (1966 - 1972). Başlangıçta, kendi deyimi-

şikle «bir sanat eserinden, sanat eseri olmadan önce bir kavga aracı» işlevi bekler gibiyken, sanatın «kendi iç gelişim yasaları»yla değerlendirilmesi, toplumsal katkının bu iç yasalara uygun olarak gelişmesi görüşüne bağlandı. || Ona yakın çevirisi ve Turgay Gönenç'le birlikte hazırladığı *İkinci Yeni Şiir Antolojisi* «Papurüs» dergisi özel sayısı, 41; kasmı 1969) dışında kitabı yok.

Kaynaklar: Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1870); («Papurüs» (mayıs 1970).

DORSAY, ATTILÂ

Sinema eleştirmeni (1939 →). İzmir'de doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde (1956 - 57), yükseköğrenimini Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nde tamamladı (1963). Askerlik görevinden sonra İstanbul Belediyesi Planlama Dairesinde görev aldı. Şimdi serbest mimarlık yapıyor. «Cumhuriyet» gazetesinde yayımladığı çağdaş sinemanın teknik ve estetik olanaklarını seyircinin anlayabileceği bir anlatımla değerlendiren eleştirileriyle tanındı.

DOYRAN, TURHAN

Şair, yazar (1926 →). Ortaöğrenimini Ankara Atatürk Lisesi'nde tamamladı (1943). Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak Fransa'ya gitti (1947). Grenoble Üniversitesi'nde edebiyat, Paris'te tiyatro ve sinema öğrenimi yaptı. Türkiye'ye dönmedi. Renkli film yapımı üzerinde çalışan bir kuruluşun yöneticisi. «Kaynak», «Beraber», «Seçilmiş Hikâyeler», «Varan», «Varlık», «Türk Tiyatrosu», «Yeditepe» (1947 - 1970) dergilerinde şiirleri, tiyatro ve sinema üzerine eleştirileriyle tanındı. Son yıllarda daha çok Fransızca şiir ve oyunlar yazıyor.

Başlıca Eserleri: *Şiirler* (1955), *Şehir* (şiirler, 1959), *La Préméditation* (oyun, Paris 1961, 1966), *Partir* (şiirler, Brüksel, 1961), *Geçilmez* (şiirler, 1962), *Le Jour* (şiirler, Liège, 1962), *Il Faut Bien* (şiirler, Roma, 1962), *Comme Autrefois* (şiirler, 1963), *Marre Haute* (oyun, Liège, 1965), *Le Mobile* (oyun, 1967), *Ağaç* (şiirler, 1967).

DÖKMECİ, AVNİ

Şair (1919 →). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı. Ankara Hukuk Fakültesi'nde oku-

duktan sonra Kaynak Basım ve Yayınevi'ni kurdu. Şimdi Ankara'da açtığı kitabevini yönetiyor. «İstanbul» ve kendi yayımı olan «Kaynak» (1948 - 1956) dergilerindeki şiirleri, yazılarıyla tanınan Dökmeci uzun süredir yazmıyor.

Eserleri: *Avuç* (şiirler, 1944), *Barışa Dair Destan* (şiirler, 1949), *Kuşluk Vakti* (şiirler, 1952), *Kese Kâğıdı* (şiirler, 1954).

DRANAS, AHMET MUHİP

Şair (1909 →). Sinop'ta doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Erkek Lisesi'nde tamamladı. Ankara Hukuk, İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okudu. Yükseköğrenim yıllarında «Ulus» gazetesinde, Güzel Sanatlar Akademisi kitaplığında çalıştı. Daha sonra Ankara'da Halkevleri Kültür ve Sanat Yayınları yönetmenliği (1938 - 1942), —askerlik görevinden sonra—, Çocuk Esirgeme Kurumu Neşriyat Müdürlüğü görevlerinde bulundu (1946 - 1949). D.P. saflarında politikaya atıldı. «Zafer» gazetesinde yazdı (1949). Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı (1957 - 60), İş Bankası Yönetim Kurulu üyeliği etti. || Muhip Atalay imzasıyla «Millî Mecmua»da (15 eylül 1926) çıkan ilk şiirinden sonra «Servet-i Fünun» (1928), «Görüş», «Varlık», «Çığır», «Ağaç», «Gündüz», «Oluş», «Yücel» (1930 - 40) dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı. XIX. yüzyıl Fransız şairlerinden Baudelaire, Rimbaud çizgisi üzerinde, değişik hece ölçülerini uygulamada, yeni teknikler arayarak yapısal güzellikleri ön plana aldı. Özellikle «Ülkü», «Sanat ve Edebiyat», «Varlık» (1944 - 46) dergilerinde yayımladığı şiirlerde, evren ve doğa karşısında değişik bireysel durumları, izlenimi çok aşan derinlikler içinde, değişik benzeti dünyaları çizerek, lirizminden bir şey yitirmeden yansıtmayı başardı. Kişiliğini gösteren en olgun şiirleri bu yıllarında yazdı.

Eserleri: *Gölgeler* (oyun, 1946'da İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sahneye kondu. C.H.P. Yarışması'nda ikincilik kazandı, 1947), *O Böyle İstemezdi* (İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda sahneye kondu, 1948 - 49). Şiir kitabı yayımlamadı.

Kaynaklar: İbrahim Zeki Burdurlu, («Fikirler», mayıs 1948); («Kaynak», temmuz 1948); Ayhan Doğan, («Türk Sanatı», ağustos, eylül, kasım 1956); R. Tomris, («Papirüs», ekim 1967); Turgut Uyar, («Papirüs», ekim 1967).

DURBAŞ, REFİK

Şair (1944 →). Erzurum'da doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Namık Kemal Lisesi'nde tamamladı (1965). İstanbul Üniversitesi

tesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ndeki öğrenimin yanı sıra «Cumhuriyet» gazetesinde çalışıyor. || «Evrım», «Devinim 60», «Soyut», «Aydınlık», «Şiir Sanatı», «Papirüs», arkadaşları ile birlikte çıkardığı «Alan 67» dergisinde yayımladığı şiirlerde yaşamına bağlı gerçekleri, duyarlıkları sert ama etkin söyleyiş biçimleri içinde verdi; kendine özgü bir ses ve anlatım yaratmayı başardı. Son şiirleri «Yeni A» dergisinde yayımlanıyor.

Eserleri: *Kuş Tufanı* (1971).

Kaynaklar: Fahir Onger, («Soyut», nisan 1971); Mehmet Ergün, («Soyut», nisan 1972).

DURU, ORHAN

Hikâyeci, (18 aralık 1933 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Afyon Lisesi'nde (1951), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nde tamamladı (1956). Bir süre Urfa'da ve Ankara'da veterinerlik yaptı (1956 - 1958). Veteriner Fakültesi'ndeki asistanlık görevine 147'lerle birlikte son verilince; gazeteciliğe başladı. «Ulus», «Cumhuriyet» gazetelerinde çalıştı; «Milliyet»in Ankara Bürosunda görevli (1970 →). || «Küçük Dergi»de («*Kadın ve İçki*», ocak 1953) çıkan ilk hikâyesinden sonra «Mavi», «Evrım», «Yeni Ufuklar», «Pazar Postası», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yelken», «Dost» dergilerinde yayımladığı (1954 - 1960) hikâyelerinde başarılı bir sanatçı kimliği gösterdi. Bu dönemin ürünlerini birleştiren *Bırakılmış Biri* (1959) adlı kitabı geniş yankı uyandırdı. Asım Bezirci'nin deyişiyle, ilk kitabındaki hikâyelerde «dili sade ve süssüzdür. Yalın, açık bir anlatımı vardır. Hikâyeler imgeden, duygudan çok usa, izlenimden çok gözleme dayanır. Gereğince derinleşmez. Konu, çoğunca olaycıklarla yürütülür. Çehof'u andıran bir gülmece havası ve tip yaratma çabası bu yürüyüşe katılır. Tipler çokluk dış özellikleriyle canlandırılır. Çevreyle bağları pek gösterilmez.» || Bu döneminde, sanatçıdan «toplumsal yaşayışımızdaki düzensizlikleri açıkça ortaya koymasını» isteyen Duru, ülkücü bir sanattan yana olduğunu açıkladı. D.P.'nin zorbalık düzeni içinde, kaçış, hiçlik, bunaltı temalarına düşmeden kimi yergi, kimi güldürü yoluyla işlevini yerine getirmeye çalıştı. 1960 - 1970 döneminde anlatımda yeni deneylere girişerek yaman bir etkinlik kazandı. İlk hikâyelerinin aksine içten dışa, bireyden topluma doğru açılmaları denedi. Kişinin üstüne binen fazlalıkları didik didik ederek gerçeği

yansıtmak istedi. «Sanat tutumumda bir değişiklik oldu, diyebilirim. Değişimde değil, konularında. Daha çok politikaya eğiliyorum...» demesine karşın («Yeni Ufuklar», sayı 176, ocak 1967), hikâyelerinde öz yönünden bu tür bir değişiklik yapmadı. *Ağır İşçiler* adlı hikâyesiyle TRT 1970 Hikâye Başarı Ödülü kazandı.

Eserleri: *Bırakılmış Biri* (1959) *Denge Uzmanı* (1962).

Kaynaklar: Bülent Habora, («Pazar Postası», 26 nisan 1959); Attilâ İlhan, («Dost», 1 ekim 1959); Asım Bezirci, *Günlerin Getirdiği Götürdüğü* (1962).

DUYGULU, BEHİÇ

Hikâyeci (1933 →). Ödemiş'te doğdu. Ortaöğrenimini dışarıdan sınavlara girerek Aydın Lisesi'nde tamamladı (1961). Ödemiş'te Duygulu Kitabevi'nin sahip ve yönetmeni (1950 →). || «Kaynak», «Yeditepe», «Dost», «Varlık», «Yeni Ufuklar» dergilerinde çıkan ilk hikâyeleriyle olumlu izlenimler yarattı. İşlediği konularla, ele aldığı tiplerle iç içe olmanın getirdiği rahatlığa düşmeden sağlam bir anlatım tekniğine varmak için deneye deneye, adım adım yürümesini bildi. İlk hikâyecilik yıllarında yaygın görünen bunalım edebiyatının özde, biçimde yarattığı yüzeyselliğe, bir örneklığe düşmeyerek «yaşadığı çevreyi içinden, kişilerin yaşantılarına katılıp beslenerek yansıttı.» Taşralı psikolojisini yeni bir açıdan, eski yerli renk gerçekçilerinden uzakta yepyeni bir anlatıyla kurmayı başardı (Tahir Alangu).

Eserleri: *Ağlama N'olur* (1961), *Sırtlan Bayırı* (1963), *Gölgede Gezintiler* (1970).

Kaynaklar: Asım Bezirci; («Yelken», ekim 1943) Tahir Alangu, («Varlık Yıllığı», 1964); Samim Kocagöz, («Yeni Ufuklar», ekim 1970); Muzaffer Uyguner, («Varlık», şubat 1971).

DÜRRÎ

Divan Şairi (? - 1723). Van'da doğdu. Öğrenimini yaptıktan sonra memleketinde, dönemin yöneticilerinin yanındaki çalışmalarıyla kendini tanıttı. İstanbul'a gelince, Divan-ı Hümayun Kalemî'nde görev aldı. Muhasebecilik yaptı. Elçilikle İran'a gönderildi. Dönüşünde (1720) başmuhasebeciliğe getirildi. Şiirlerinden başka tarih çalışmalarıyla da tanınan Dürri Ahmet Efendi'nin en ünlü eseri *Raşit Tarihi*'nde yayımlanan *Sefaret-name*'sidir.

DÜRDER, BAHA

Yazar (8 şubat 1912 . →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul İlköğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini —bir süre ilkokul öğretmenliğinden sonra— Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1938). Ortaokul ve liselerde, İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. Emekliye ayrıldı (1969). «Yeni İnsanlık», «Hamle», «Kalem» (1934 - 1941) dergilerindeki hikâye ve kitap tanıtma yazılarıyla edebiyata giren Dürder, daha sonra tiyatro ve edebiyat konularında araştırma yazılarıyla tanındı. Bu türdeki yazılarını «Varlık», «Yeditepe», özellikle «Türk Dili» dergilerinde yayımladı.

Başlıca Eserleri: *Namık Kemal'in Romanları* (1940), *Halide Edip* (1940), *Okunacak Romanlar* (1959), *Şairler, Edipler, Muharrirler* (7 bas. 1967), *Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi* (M. Nihat Özön'le birlikte, 1967), *Roman Anlayışı* (1971).

EBULGAZİ BAHADIR HAN

Tarihçi (1603 - 1664). Ürgenç'te doğdu. Harezm ve Özbek hanları soyundandır. Babası Arap Muhammed Han'ın ölümünden sonra ağabeyi Harezm hanlığına geçince bir süre kendisine has olarak verilen Ürgenç bölgesinde yaşadı. Daha sonra ağabeyinin seferde bulunduğu sırada Harezm'e egemen olmak amacıyla Hive kalesini aldı. Yapılan savaşmalar sonunda yenilerek Ebiver'de sürüldü. Oradan İsfahan'a geçti. Daha sonra sığındığı Teke Türkmenlerinin yanında yaşadı. Ağabeyinin ölümü üzerine Harezm hanı oldu (1642 - 64). ॥ Moğol tarihi üzerine bilgi veren önemli kaynaklardan biri sayılan *Şecere-i Türki*'de XV. yüzyılın yarısından 1663'e kadarki yılları kapsayan dönemde yaşamış kabile ve hanlar anlatılır. Fransızcaya, Rusçaya, Almancaya, İngilizceye çevrilen eserin Türkçe aslı ilk kez Kazan'da (1824) basılmıştır. Daha sonra Ahmet Vefik Paşa tarafından yapılan eksik çevirisi «Tasvir-i Efkâr» gazetesinde tefrika edilmiş, kitap olarak da basılmıştır (1864). Dr. Rıza Nur'un Baron Desmaisons tarafından yayımlanan nüshasından yapılan çevirisi de vardır (1925). Türkmen şecerelerini yazdığı *Şecere-i Terakime* adlı eseri Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır (1925).

EBÜZZİYA TEVFİK

Yazar, yayımcı (1848 - 1913). İstanbul'da doğdu. Bir iki yıl devlet memurluğunda bulunduktan sonra «Terakki» gazete-

sinde yazmaya başladı, basın hayatına atıldı. «Hadika» (1869 - 70), Namık Kemal'le birlikte «İbret» gazetelerini (1872), kısa süre de «Muharrir» dergisini (1876) yayımladı. Namık Kemal'in *Vatan ve Silistre* oyununun toplumda yarattığı coşkulardan Abdülmecit'in telâşa kapılması üzerine sürgün edilen yazarlar arasında o da vardı. I. Meşrutiyetin ilânına kadar Ahmet Mithat Efendiyle birlikte sürüldüğü Rodos'ta kaldı. İstanbul'a dönünce Kütüphane-i Ebüzziya'yı kurdu; uzun süre «Mecmua-i Ebüzziya» (1880) dergisini yayımladı. Abdülhamid II.'nin Kanunî Esasi (anayasa) ilkelerini tanımayarak kurduğu istibdat rejiminde bu kez Konya'ya sürüldü ve II. Meşrutiyetin ilânına kadar bu şehirde kaldı. 1908'de açılan parlamento Antalya milletvekili olarak katıldı. Büyük ölçüde Şinasi üslubuna bağlı olan yazarlığından çok, yayımladığı antoloji ve yüz cildi aşan eserlerle ün yapmış bir gazetecidir.

Başlıca Eserleri: *Ecel-i Kaza* (oyun, 1872), *Numune-i Edebiyat-ı Osmaniye* (nesir antolojisi, 1876, 6. bas. 1913), *Kemal* (N. Kemal üzerine risale, 1888), *Lugat-i Ebüzziya* (1. cilt, 1889).

ECE, AYHAN

Şair (1193 →). Datça'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Atatürk Lisesi'nde, yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1959). Gürün, Alaca (1962 - 63), Çardak kaymakamlığında (1965 - 66) bulundu. Mesleğinden ayrılarak İstanbul'a geldi. «Meydan Larousse Ansiklopedisi»nde çevirmenlik yapıyor. || «Türk Dili», «Varlık», «Yenilik» (1954 - 55) dergilerinde çıkan birkaç şiirinden sonra, «Seçilmiş Hikâyeler», «Pazar Postası», «a», «Yeditepe» (1955 - 60) dergilerinde yazdı. *Kınar Hanımın Denizleri* adlı kitabında topladığı bu ilk dönem şiirlerinde çağrışımlara elverişli gördüğü sözcükleri kullanmaya düşkün, bilinen kişileri, zamanları, kentleri, özgün değişik söyleyiş biçimleri içinde yaratmak istediği duyarlıklara, kimi yan olanak olarak kullandı; kimi de yalnızca bu olanakların belirlediği duygulardan hareket etti. Yaşanılan zamanla geçmiş arasında; düşünle gerçek arasında sıkışıp kalmaktan yorgun düşmüş ömrü boyunca bu ikili yaşamdan ötürü gerçekten birtakım belâları yüklenmiş gibi, topluma, doğaya, evrene bakarken iyilik, güzellik, açıklık, yaratıcılık, iyimserlik, umut gibi insanın bir yönünde varolduğu yadsınamayan kavramlarla bir ilinti kurmadı. || Son kitabında, yeni açılımlar deneyerek topluma, insanlara bakarken, kendi halinden başkalarının

haline yönelişlerinde kurmaya çalıştığı dille şiirin daha önceki evrelerinden «esasta» ayrılarak, bu evreleri sert eleştirilerle karşılayanları biraz da haklı çıkaran eğilimler taşıdı.

Eserleri: *Kınar Hantının Denizleri* (1959), *Bakışsız Bir Kedi Kara* (1965), *Ortadoksluklar* (1968).

Kaynaklar: Alper Tuna, («Pazar Postası», 17 mayıs 1959); Edip Cansever, («Papirüs», şubat 1967); Doğan Hızlan, («Papirüs», şubat 1968); Bedrettin Cömert, («Forum», 1 mart 1968); Erol Erenel, («Yeni Dergi», 1 mart 1969); Asım Bezirci, («Yeni Edebiyat», 1 ekim 1970); Nedim Gürsel, («Yeni Dergi» ocak 1972).

EDGÜ, FERİT

Hikâyeci (1936 →). İstanbul'da doğdu. Güzel Sanatlar Akademisi son sınıfında okurken Paris'e gitti (1958). Aca démie du Feu'de seramik öğrenimi yaptı. Sorbonne'da felsefe, Louvre'de sanat tarihi kurlarına devam etti. Yedek subay öğretmen olarak Hakkâri ve Beypazarı'nda askerlik görevini yaptıktan sonra (1967), bir yıl daha Paris'te kaldı. Dönüşünde (1968), İstanbul'da Manajans'a girdi, şimdi kuruluşun yazı işlerini yönetiyor. || «Kaynak» (1952 - 52), «Yeni Ufuklar» (1963), «Şairler Yaprığı» (1954), «Mavi» (1954) de çıkan şiirleriyle yazın dünyasına giren Edgü, asıl «Yeni Ufuklar», «Vatan» sanat eki, «Mavi», «Pazar Postası», «Dost» (1954 - 59) dergilerinde yayımladığı hikâyeleriyle tanındı. «Ataç», «Yeni Dergi», «Eylem», «Papirüs», «Ant», «Soyut», özellikle «Yeni Ufuklar» dergilerinde çağdaş sanat sorunlarına ilişkin inceleme yazılarının, çevirilerinin yanı sıra toplumsal konularda da yazdı (1967 - 71). «Tek bir gerçekliğin olmadığı» görüşünden hareket ederek hikâyelerinde gerçeğin çeşitli yollarını yansıtmayı denedi. Ele aldığı kişilerin değişik toplum ve çevre baskıları karşısındaki durumlarını geniş ruhsal çözümlemelerle işlemeye çalıştı.

Eserleri: *Kaçkınlar* (hikâyeler, 1959), *Bozgun* (hikâyeler, 1962), *Av* (hikâyeler, 1968), *Kültür Emperyalizmi* (Abidin Dino, Pertev Boratav, Güzin Dino, Abdel Malek'le birlikte düzenlediği bir oturumun notları, 1968).

Kaynaklar: Orhan Duru, («Türk Dili», sayı 128); Asım Bezirci, *Okudukça*, 1967).

EDİB AHMET

XIII. yüzyıl şairlerinden (? - ?). Yüknek'te yaşadığı bilinmektedir. Moğol egemenliğini tanıyan Karahanlılardan Muhammed

Dâd Sipehsalar Beye armağan ettiği *Atebed ü'l-hakayık* adlı eseri, ilk kez Necip Asım (1918), daha sonra Prof. R. Rahmeti Arat tarafından basıldı (1951). 256 beyitten meydana gelen eser, Kaşgar diliyle ve aruz ölçüsüyle yazılmış, Türk - İslâm kültür çerçevesi içinde bireylerin eğitimiyle ilgili ahlâk ilkelerine bağlılık konusu işlenmiştir. *Kutadgu Bilig* yazarı Yusuf Has Hacib'in etkisinde kaldığı söylenir. Prof. Arat basımındaki önsöz bölümünde, eser ve dili üzerine geniş bilgi verilmiştir.

Kaynaklar: Prof. Abdülkadir İnan, *Yükneklî Edip Ahmet*, («Türk Dili», şubat 1952).

EDİBOĞLU, BAKİ SÜHA

Şair, yazar (1915 - 15 eylül 1972). Antalya'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Hayriye Lisesi'nde tamamladı (1936). Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde okudu. «Tan», «Akşam», «Cumhuriyet» (1934 - 40) gazetelerinde sekreter, yazar olarak çalıştı. Ankara Radyosu'nda ve Basın Yayın Umum Müdürlüğü'ndeki görevlerinden sonra İstanbul Radyosu'nda başspikerlik, İzmir Radyosu'nda müdürlük yaptı (1940 - 56). Yeniden döndüğü İstanbul radyosundaki söz ve temsil yayınları şefliğinden sonra Radyo Müdür yardımcılığına atandı (1966 - 72). || «Servet-i Fünun» (1929), «Ülkü», «Aile», (1942 - 48), «Cumhuriyet», «Varlık» (1934 →) dergi ve gazetelerinde yayımladığı şiir ve hikâyelerle tanınan Ediboğlu yeni edebiyatımızın büyük gelişmesi içinde kendine özgü bir yer arayan, genellikle aşk ve doğa temalarına bağlı, başarı çizgisine ender ulaşan bir şair olarak görüldü.

Eserleri: *Cenup* (şiirler, 1942), *Sel Geliyor* (hikâyeler, 1944), *Türk Şiirinden Örnekler* (antoloji, 1944), *Falîh Rıfkı Atay Konuşuyor* (1946), *Gece Yağmuru* (şiirler, 1947), *İşaret* (şiirler, 1953), *Karanlıkta Geçen Gemiler* (1958), *Ünlü Türk Bestekârları* (1962), *Atatürk için Bütün Şiirler* (1962), *Bizim Kuşak ve Ötekiler* (36 şairle ilgili anılar, izlenimler, 1968).

EDİRNELİ NAZMÎ

Şair, (? - 1554). Asıl adı Mehmet'tir. Padişah Selim I. döneminde (1512 - 1520) yaşadığı İran (1514) ve Mısır (1517) seferlerine katıldığı bilinen şair, Kanunî'nin saltanat yıllarında da (1520 - 1566) Ahkâm kâtipliğinde bulundu; bir süre silâhtarlar bölükbaşılığı yaptı. || Divan edebiyatı «nazım biçimleri» içinde

aruz ölçüsünün çeşitli kalıplarını kullanan Nazmi'nin özelliği arı Türkçe sözcüklerle yazarak, Arapça, Farsça tamlamaları diline karıştırmamasıdır. Ama şiiri şiir yapan iç ve dış yapı gereklerinden yoksun bulunduğundan dildeki bu duyarlılığı yüzlerce gazel yazmasına karşın, başarılı bir şair olarak kabul edilmesine yetmemiştir. || Kendi dönemine kadar gelen şairlerin «nazire»lerinden derlenmiş *Mecmua ü'n Nezair* adlı bir de toplanması olan Nazmi'nin manzumelerinden seçilen 386 tanesi F. Köprülü tarafından yayımlandı: *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divan-ı Türk-i Basit* (1928).

EDİZ, HASAN ÂLİ

Yazar, çevirmen (1904 - 3 temmuz 1972). Ortaöğrenimini Vefa ve Mercan idadilerinde tamamladı (1920). «Takrir-i Sûkun Kanunu'nun İstanbul'da uygulanamayacağı gerekçesiyle dava düştüğü halde, «Aydınlık» dergisine «girip çıkanlarla» birlikte tutuklandığı için, yükseköğrenimini sürdürdüğü Askerî Tıbbiye'nin üçüncü sınıfından çıkarıldı. Bir süre sonra Moskova'ya giderek beş yıl ekonomi ve toplumbilim öğrenimi gördü. Dönünce ceza yasasına aykırı eylemlere katılma savıyla yeniden tutuklandı. || 1935 - 36 yıllarında «Son Posta»da başlayan yazarlığı «Tan», «Haber», «Yeni Adam», «Ayda Bir», «Kalem», «Cumhuriyet», «Tercüme», «Yeditepe», «Yeni Edebiyat» gazete ve dergilerinde yayımladığı yazı ve çevirilerle sürdürdü. Elliyi aşkın çevirisiyle Gogol, Puşkin, Dostoyevski, Gorki, Erenburg, Çapek vb., çağdaş ve klasik sanatçıyı dilimize kazandırdı. Tiyatro eleştirmeleri yazdı.

Kaynaklar: Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları*, (1970); İsmail Cem, («Milliyet», 5 temmuz 1972).

ELİÇİN, EMİN TÜRK

Yazar (1906 - 16 mart 1966). Nevşehir'in Genezin bucağında doğdu. Ortaöğrenimini Muallim Mektebi'nde tamamladı (1927). Öğretmenliği sırasında yazılarından dolayı görevine son verildi (1930). Bir süre Türk Dil Kurumu'nda mümeyyizlik yaptı. Daha sonra kendi olanaklarıyla Almanya'ya giderek siyasal bilimler okudu. Dönüşünde Devlet Konservatuarı öğretim kadrosunda çalıştı (1937 - 44). Yeniden açığa çıkarıldı. Dört beş yıl Samsun'da tercüman olarak çalıştı. Ölümünden önce İstanbul'da yaşamını çevirileriyle sürdürüyordu. || «Resimli Ay» dergisinde yayımladığı ilk yazısından (*Köyümde Neler Gördüm*)

ötürü tutuklanarak ağır ceza mahkemesinde, «Yeni Edebiyat» dergisinde çıkan (1942) *Irgat Hasan ile Bacısı Şefika* adlı hikâyesinden ötürü sıkıyönetim mahkemesinde yargılandı, beraat etti. Daha sonra «Gerçek», «Yağmur ve Toprak», «Fikirler», «Forum» dergilerinde (Edip Ekinci, Çoruhlu İbo vb. takma adlarla) 1960'dan sonra «Yeni Ufuklar», «Yeni Tanın», «Ataç», «Eylem» dergi ve gazetelerinde inceleme ve araştırma yazıları yayımladı. «Eylem»de çıkan Türk devrimi üzerindeki yazı dizisi Ceza yasasının 142. maddesine aykırı görülerek ağır ceza mahkemesine verildi. Derginin sorumlusu Ömür Candaş davayı kabul ettiğinden, Emin Türk kanserden kurtulamayarak öldükten üç yıl sonra beraat etti.

Eserleri: *Yüzyıllar Boyu İleri Geri Kavga* (2 cilt, 1967), *Kemalist Devrim İdeolojisi* (1970).

Kaynaklar: («Eylem», nisan 1966).

ELOĞLU, METİN

Şair, Ressam (1927 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kısıklı Ortaokulu ve Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde yaptı (1947). Sanat dışı hiç bir görevde çalışmadı. Yaşamını kalemine ve fırçasına bağladı. || «Kovan», «Servet-i Fünun», «İstanbul» (1943 -45) dergilerinde Mehmet Metin adıyla çıkan ilk deneylerinden sonra, «Varlık», «Yaprak», «Fikirler», «Yeditepe (1947 - 51)'de yayımladığı şiirlerle tanınan Eloğlu. «çok şiddetli ve kesin yergilerle haksızlığa, sömürmeye, denge-sizliklere, kötülöklere karşı yüreğini kodu» (Doğan Hızlan). Kendi dilinde, öteki insanların dilini, yakınmalarında, bunalımlarında, sıkıntılarında, öteki insanların yaşamlarında rastlanabilecek olan patlamaları birleştirmeye çalıştı. İlk bakışta Orhan Veli kuşağının estetiğiyle iç içe görünmesine karşın, içsel yönelişler, kuruluş ve yapı özellikleri yönlerinden kendine özgü yeteneklerin şairi oldu. *Odun* ve *Horozdan Korkan Oğlan*'dan sonra sözcöklere aşırı düşkün, yeni bir şiir dili kurma hevesini alabil-diğine uç noktalara götürerek soyut alanlara kaydı. Son yıllarda «Güney», «Varlık», «Türk Dili» dergilerinde yazıyor.

Eserleri: *Düdüklü Tencere* (1951, 1962), *Sultan Palamut* (1957), *Odun* (1958), *Horozdan Korkan Oğlan* (1960), *Türkiye'nin Adresi* (1965), *Ayşemayşe* (1968), *Bektaş Dedikleri* (Oğuz Tansel'le birlikte, Bektaşî fıkralarından şiir diliyle söyleyişler, 1970), *Dizin* (şiirler, 1971, Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü).

Kaynaklar: Berin Taşan, («Yelken», mart 1960); Oğuz

Tansel, («Yön», 16 temmuz 1965); Doğan Hızlan, («Papirüs», kasım, 1946); Güven Turan, («Soyut», mart - nisan 1969); Asım Bezirci, Metin Eloğlu (1971).

EMRAH

Halk şairi (? - 1860). Erzurum'a bağlı Tanbura köyünde doğdu. Halidî tarikatına bağlı okumuş yazmış kimselerden ders gördü. Sivas, Kayseri, Konya, Niğde illerinde dolaştı, bir aralık İstanbul'a geldi. Niksar'da öldü. || Halk şiirinin bilinen nazım biçimleri içinde yeni yeni buluşlar, incelikler ve benzetilerle kurduğu koşma ve semailerinde içtenliği, değişik söyleyişle ayrı bir kişilik yarattı. Aruz ölçüsü ile başarılı sayılmayan muhammes, gazel ve murabbalar da yazdı.

Kaynaklar: Vehbi Cem Aşkun, *Büyük Halk ve Saz Şairi Emrah* (1942); Eflâtun C. Güney - Ç. E. Güney, *Erzurumlu Emrah Hayatı ve Şiirleri* (1958).

EMRAH (ERCİŞ'Lİ)

XVII. yüzyıl halk şairlerinden (? - ?). Erciş'te (Van) doğduğu söylenmektedir. Yaşamı üzerine kesin bilgi bulunamamıştır. Doğu ve Güney Anadolu illerinde söylenen «Emrah - Selvi» öyküsünün kahramanlarından sayılır. Türküleri ve koşmaları arasında Bayburtlu Zihni'yi etkileyenler vardır.

EMRE, AHMET CEVAT

Yazar, dilci (1887 - 1961). Girit'te doğdu. Mekteb-i Harbiye'de okurken ileri görüşlü hareketlerinden ötürü Fizan'a sürgün gönderildi. Sürgündeyken Fransa'ya kaçarak Jön Türklerle ilişki kurdu. II. Meşrutiyet'te yurda dönünce Darülfünun'da dil bilgisi ve Türk edebiyatı okuttu. Cumhuriyetten sonra dil ve yeni yazı çalışmalarında önemli görevler aldı. Alfabe komisyonunda bulundu. 5. Dönemde milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. «Muhit» adlı düşün ve sanat dergisini yayımlayan (1928 - 1931) Emre'nin *İlyada* ve *Odisseia* çevirilerinin yanısıra *Eski Türk Yazısının Menşei*, XIV. Yüzyıl Betikleri, Türk Bilgisi, İki Neslin Tarihi adlı eserleri vardır.

ENDERUNLU FAZIL

Divan şairi (1759? - 1810). Akkâ'nın Saft kasabasında doğdu. Akkâ'da isyan eden büyük baba ve babasının öldürülmesi üzerine İstanbul'a getirilerek Enderuna alındı. Kadınlarla serü-

venlerinden ötürü saraydan çıkarılınca uzun süre İstanbul'da uyumsuz ve sefil bir yaşamı sürüklemek zorunda kaldı. Padişah Selim III.'e ve dönemin ileri gelenlerine kasideler sunarak göze girmeye çalıştı. Sonunda hâcegânlık rütbesi verildi. Bir süre sonra Rodos'a sürüldü (1799). Orada eski Reisülküttap Âtîf Efendi'nin idam edilmesi sırasında korkudan gözleri kör oldu. İstanbul'a dönmesine izin verildi. Perişan bir on yıl daha geçirerek öldü. || Divanından başka, *Defter-i Aşk*, *Hûban-nâme*, *Zennânâme* adlarında yaşadığı dönemin geleneklerini anlatan eserleri vardır.

ENDERUNLU VASİF

Divan şairi, (? - 1824). İstanbul'da doğdu. Çocukluğunda sarayda yetiştirildi. Bir süre Silâhtar Süleyman Paşanın hizmetinde bulundu. Bolayır'da Süleyman Paşa evkafının mütevelliliğini yaptı (1818). İstanbul'da öldü. || Öz ve biçim yönlerinden belli bir başarı düzeyinin üzerine çıkamayan Vasîf, halk deyimlerini, halk geleneklerinden aldığı mazmunları şarkılarında kullanması ve yaşadığı dönemin özelliklerini, kadın telâkkisini şuh bir hava içinde vermesiyle özgün bir şiir kurdu (Abdûlbakî Gölpinarh). Ölümünden önce şiirlerini yaktığı söylendiği halde *Divanı* önce Mısır'da (1841), sonra İstanbul'da basıldı.

ENER, GÜNER

Hikâyeci (1935 →). Samsun'da doğdu. Ortaöğrenimini Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Orta Bölümü'nde tamamladı. İngiltere'de Cambridge'e gitti. İngilizcesini ilerletmek için bir yıl devam ettiği Studio School'dan diploma, İngiliz Edebiyat derslerini izlediği Camridge Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nden sertifika aldı (1965 - 66). Dönüşünde çevirmenlik, resim öğretmenliği yaptı (1966 - 69). İlk hikâyesi «Dost» (nisan, 1960) dergisinde yayımlanan Ener'in, kişisel başkaldırma, toplumsal eleştiriye geçtiği, usta ve özgün bir kalemle çıkma hikâyeler yazdığı belirtildi. (Zühtü Bayar). *Eylül Yorgunu* (1969) adlı hikâye kitabı var.

Kaynaklar: Güven Turan, («Dost» mart 1970), Zühtü Bayar, («Yeditepe» ocak 1972).

ENGİN, İLHAN

Romancı (1925 →). Ortaöğrenimini Kabataş Lisesi'nde tamamladı (1943). Tıp ve Edebiyat fakültelerinde okudu. «Tanin»,

«Akşam», «Vatan», «Yeni Sabah» gazetelerinde çalıştı. «Kim» ve «Sır» dergilerinin kurucuları arasına katıldı.

Başlıca Eserleri: *İnsanlar Bilselerdi* (hikâyeler, 1949), *Göç Yolları Tıkadı* (roman, 1955), *Kaderden Kaçamazsın* (roman, 1955), *Asya Gribi* (hikâyeler, 1956), *İstanbul'da Aşk Başkadır* (roman, 1959), *Partinin Adamları* (oyun, 1961), *Çingar* (roman, 1964).

ERBİL, LEYLÂ

Hikâyeci (1931 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kadıköy Lisesi'nde tamamladı (1950). Edebiyat Fakültesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak İskandinav Havayolları'nda (1953 - 55), Ankara'da Devlet Su İşleri'nde (1956 - 57) çalıştı. Bir süre eşiyle birlikte İzmir'e yerleşti. Şimdi İstanbul'da; sanat dışı bir uğraşı yok. || «Seçilmiş Hikâyeler», «Yeditepe», «Yelken», «Yeni Ufuklar», «Dost», «Dönem», «Papirüs», «Türkiye Defteri» (1956 - 71) dergilerinde yazan Erbil «cinsiyet sorununa ekonomik ve toplumsal çevresiyle bir Marx'çı olarak yaklaşırken toplumsal yabancılaşmaları gören» bir yazar olarak tanıtıldı (Demir Özlü). Kimi eleştirmenler de «sapık, patolojik, hasta insanların bilinçaltı yöntemiyle aktarılışı» amacı taşıdığını söyledikleri hikâyesinin öz ve biçim yönlerinden hem Marx'çı, hem özgün bir sanat düzeyinden uzak olduğu savını ileri sürdüler (Attilâ Özkırımlı).

Eserleri: *Hallaç* (1961), *Gecede* (1962), *Tuhaf Bir Kadın* (1971, 72).

Kaynaklar: Selim İleri («Yeni Ufuklar», sayı 206, 1949), Demir Özlü («Yeni Dergi», sayı 55, 1969), Attilâ Özkırımlı («Papirüs», sayı 37, 1969), Nedim Gürsel («Yeni Dergi», haziran 1969), Asım Bezirci, («Yeni A», haziran 1972), («Soyut», ekim 1972).

ERDEM, KERİM AYDIN

Şair (1936 →). Acıpayam'ın Yeşilyuva köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Denizli Lisesi'nde, yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu'nun Halkla İlişkiler Uzmanlık Bölümü'nde tamamladı. Metin yazarı, prodüktör olarak TRT'ye girdi (1964). Uzun süre Ankara Radyosu'nda Eğitim Şubesi müdürlüğü yaptı. Şimdi aynı radyonun program müdür yardımcısıdır (1972). || «Varlık», «Türk Yurdu», «Çağrı», «Türk Dili» dergilerinde yayınladığı şiirlerle tanınan Erdem, Keloğlan masallarını ilk kez bütün bir serüven içinde radyo oyunu haline getirdi. On beşten fazla radyo oyunu yazdı. *Yeşil*

Ülke, Dumanlı Ülke, Okumasını Bilmeyen Çocuk adlı müzikli oyunları da var.

Eserleri: *Çoban Ateşi Gözlerin* (şüirler, 1962), *Döner Dolap-larda* (şüirler, 1968).

Kaynaklar: («Meltem Dergisi», 1 ekim 1968), («Dünya», (28 aralık 1968), («Çağrı», sayı 134), («Türk Dili», sayı 129).

ERDİNÇ, FAHRİ

Hikâyeci, romancı (1917 →). Akhisar'da doğdu. Ortaöğrenimini Balıkesir Necatibey İlköğretmen Okulu'nda tamamladı (1936). İki yıl köy öğretmenliğinden sonra Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'ne girdi. Uzun süre öğretmenliğinin yanı sıra Radyo Tiyatrosu'nda çalıştı. Bulgaristan'da yaşıyor (1949 →).

İl Türkiye'deyken edebiyata şüirle başlayan Erdinç, «Seçilmiş Hikâyeler», «Adım Adım», özellikle «Şadırvan» (1947 - 49) dergilerinde yayımladığı hikâyelerle toplumsal gerçekçi bir sanatçı olarak tanınmıştı.

Eserleri: *Şen Olasın Halep Şehri* (şüirler, 1945 Türkiye). *Göç* (oyun, Bulg. 1952). *Akrepler* (hikâyeler, Bulg. 1942), *Asi* (hikâyeler, Bulg. 1955), *İşte Böyle* (şüirler, Bulg. 1956), *Acı Lokma* (roman, Bulg. 1959), *Memleketimi Anlatıyorum* (hikâyeler, Bulg. 1960), *Diriler Mezarlığı* (hikâyeler, Bulg. 1964 - İstanbul, 1969), *Kore Nire* (roman, Bulg. 1966).

Kaynaklar: İ. Tatarlı - R. Mollof, *Marksist Açıdan Türk Romanı* 1969).

ERDOĞAN, BEKİR SITKI

Şair (1926 →). Yükseköğrenimini Harp Okulu (1948) ve —on yıl subaylıktan sonra— Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1957). Son görevi Heybeliada Deniz Lisesi'nde edebiyat öğretmenliğidir. Aruz ve hece ölçülerini kullandığı şüirleri «Şadırvan», «Hisar», «Çağrı» (1949 - 1971) dergilerinde yayımlandı.

Eserleri: *Bir Yağmur Başladı* (1949, 1957), *Dostlar Başına* (1965).

ERDOST, MUZAFFER

Yazar (1930 →). Artova'da doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nde tamamladı (1957). Askerliğinden önce «Pazar Postası», «Ülke» dergilerinde çalıştı, sonradan kapatmak zorunda kaldığı Açık Oturum Yayınevi'ni

kurdu (1957 - 61). Askerlik dönüşü bir süre «Ulus» gazetesinde çalıştı. Sol Yayınevi'nin yönetmenliğini yaptı (1964 - 71). Ceza yasasının 142. maddesine aykırı eylemden hüküm giydi. Cezaevine alındı (1971), || «Hisar», «Yeni Ufuklar», «Seçilmiş Hikâyeler», «Kaynak», «Mavi», «Şairler Yaprağı» (1950 - 54) dergilerinde çıkan şiir ve hikâyeleriyle adını duyuran Erdost, daha sonra «Pazar Postası»nda genellikle D.P.'nin baskı döneminin yarattığı bir kaçış edebiyatı olarak nitelenen ikinci yeni akımının başlıca destekleyicisi oldu. Bir süre de «Ulus» gazetesinde kitap tanıtma yazıları yazdı. Son yıllarda daha çok «Türk Solu» ve «Aydınlık» dergilerinde (1966 - 71), siyasi yazılar, inceleme ve araştırmalar yayımladı.

ERDURAN, REFİK

Fıkra ve oyun yazarı (1928 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Robert Kolej'de (1947), yükseköğrenimini Amerika'da Cornell Üniversitesi'nde tamamladı. Askerliğinden sonra Çağlayan Yayınevi'ni kurdu. «Dolmuş», «Akbaba» mizah dergilerinde, daha sonra «Milliyet» gazetesinde (1965 - 67) fıkra yazarlığı yaptı. Son yıllarda «Milliyet» ve «Akbaba»ya yazıyor.

Oyunları: *Bir Kilo Namus, Cengiz Hanın Bisikleti, İp Oyunu ve Korkunçlar* (basılış, 1957), *Karayar Köprüsü* (bas. 1957, 1962), *Ayı Masalı* (bas. 1963), *İkinci Baskı, Büyük Jüstinyen, Aman Avcı, Direkler Arasında, Uçurtmanın Zinciri, Kartal Tekmesi, Kelepçe, Turp Suyu*. Bir de romanı var: *Yağmur Duası* (1954).

ERÇİN, MELİH

Şair (12 ağustos 1919 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Saint Benoit Lisesi'nde, yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1944). Dışişleri Bakanlığında yurtda ve dışardaki çeşitli görevlerinden sonra, Bonn Büyükelçilik Müsteşarlığı (1961), Enformasyon Dairesi Genel Müdür yardımcılığı (1962), Atina Başkonsolosluğu yaptı (1963 - 68). Şimdi Ankara'da, Dışişleri Bakanlığı daire başkanlarından. Genellikle «Varlık» dergisinde yayımladığı şiirlerini iki kitapta topladı: *Fatih Kazası* (1962), *Karanlık Oynamaya Başladı* (1968).

ERGUN, SADETTİN NÜZHET

Edebiyat tarihçisi (1901 - 25 nisan 1946). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Üsküdar Sultanisi'nde, yükseköğrenimini Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı. Ankara, Kon-

Erman, daha sonra «Hisar» ve «Varlık» dergilerinde görülen şiirlerinde yeni biçimler aradı. Çoğun hece ölçüsünü bırakarak gerçekçi konuları işledi, yeni duyarlıklara açılmayı denedi.

Eserleri: *Yeşil* (1945), *A Benim Canım Efendim* (1959), *Anadolu* (1970).

Kaynaklar: Oyhan Hasan Bildirki, («Hisar», mart 1969), İlhan Geçer, («Hisar», haziran 1970).

EROZAN, CELÂL SAHİR

Şair (1883 - 1935). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Vefa İdadisi'nde tamamladı. Bir süre Hukuk Mektebi'nde okudu, bitiremeden Hariciye Nezareti'nde görev aldı (1903). Mercan, Kabataş İdadilerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Cumhuriyetten sonra Zonguldak'tan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1928). Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ne üye seçildi. || Ahmet, Celâl, Şarik gibi takma adlarla «İrtika», «Malûmat», «Musavver Fen ve Edeb», «Lisan» dergilerindeki ilk şiirlerinden sonra «Servet-i Fünun»da kendi adıyla yazmaya başladı (1899). Meşrutiyetten sonra «I. Kitap, II. Kitap, III. Kitap» adlı aylık dergiyi yayımladı. Yeni Lisan hareketini «Hak» gazetesindeki yazılarıyla savundu. «Halka Doğru» dergisinin yayım müdürlüğünü yaptı. || Edebiyat-ı Cedide'nin en genç şairlerinden biri olan Celâl Sahir ilk deneylerinde Fikret'in etkisinde kaldı, zamanla kendi anlatımını bulmaya çalıştı. «Servet-i Fünun»nun kapanışından sonraki akımlara ayak uydurmaya çalıştı; her dönemde kişiliğinin belirgin özelliği olan ve zamanla klişe haline gelen hayaller, duygularla işlediği (Tahir Alangu) «kadın ve aşk» temalarından ayrıldı.

Eserleri: *Beyaz Gölgele*r (1909), *Buhran* (1909), *Siyah Kitap* (1911).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Serveti Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958).

ERSOY, MEHMET ÂKİF

Şair (1873 - 27 aralık 1936). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini Mülkiye'nin İdadî Bölümü'nde ve Halkalı Baytar Mektebi'nde tamamladı (1894). Öğrencilik yıllarında babasından Arapça, Fatih Camii başmamanından din ve Kur'an dersleri aldı; ayrıca Farsça öğrendi. Okulu bitirince Baytar Umum Müdürlüğü örgütünde müfettiş muavinliğine atanarak dört yıl kadar Rumeli,

Arnavutluk ve Arabistan'da görevlendirildi. || İttihat ve Terakki Fırkası'yle yakın ilişkiler kuran ve bir aralık partinin İstanbul'daki genel merkezinde (Merkez-i Umumi) Arapça dersleri veren Mehmet Âkif, mütareke yıllarında kötümserliğe kapılmışsa da, sonradan Kurtuluş Savaşı hareketine katılmak amacıyla Anadolu'ya geçince inançla bağımsızlık ülküsünün halk yığınlarına mal olması için çalışmıştır. Emperyalizmi, Batı sermayedarlık düzeninin bir zulüm simgesi olarak kabul eden Âkif'in bu düşünce ve duygularla yazdığı «İstiklâl Marşı» (1921) BMM'nce özel bir yasayla ulusal marş kabul edilmiştir. Cumhuriyet devrinde gittiği Mısır'dan (1924) 12 yıl sonra dönmüş ve döndüğü yıl ölmüştür. || Biçim yönünden yaşadığı dönemin şiir akımlarından etkilenen Mehmet Âkif'in şiirleri gerçekçi bir anlayışın ürünleridir. Aruz ölçüsünü ustaca kullanarak konuşma dilinin bütün ayrıntılarını geçirdiği manzumeleri, bazen sadece ahlâk dersi niteliği taşımakla birlikte, özellikle savaşa karşı olan şiirlerinde, hem ustalık, hem telkin, hem şiir unsurları iç içe derinleşmiştir. Parçalanmanın bütün acılarının birbiri ardından duyulduğu Osmanlı toplumunun son kalıntısı üzerinde, bağlamları kopmak üzere olan unsurları Müslümanlık yoluyla birleştirme inancına içtenlikle bağlı olduğundan, öncülüğünü Ziya Gökalp'in yaptığı Türkçülük akımına, Tevfik Fikret'in temsil ettiği humanist akıma karşı koymaya çalışmıştır. «Türk, Arapsız yaşamaz. Kimki yaşar delidir / Arabın Türk ise hem sağ gözü, hem sağ elidir / Arnavutlar size ibret olacakken hâlâ / Ne bu şuride siyaset, ne bu fâsit dâva» örneğinde görüldüğü gibi ulus olma aşamasındaki toplumu gerçekçi gözle değerlendirememiştir. Bu yüzden de İttihat ve Terakki Fırkası'na umut bağladığı için bu parti yöneticilerinin Almanlarla sürdürdükleri içli-dışlı dostluk politikalarının arkasında yatan tehlikeleri görememiş, bir ara çağrılı olarak gittiği Almanya'da bağımsızlık ve özgürlük kavramlarıyla çelişen yazılar ve manzumeler yazmıştır (Cevdet Kudret). || Ne var ki, daha sonra kuvayi milliye hareketi içinde emperyalizme karşı yerini belirleyerek asıl güçlü şiirlerini yazan Âkif, şiirinin örgüsünü oluştururken değişik tekniklere sadece bir araç gözüyle baktığı zaman yaşadığı dönemin dil ve beğeni koşullarını aşan kalıcı nitelikte şiirler yazmıştır.

Eserleri: *Safahat* (1911), *Süleymaniye Kürsüsünde* (1912), *Hakkın Sesleri* (1913), *Fatih Kürsüsünde* (1914), *Hâtıralar* (1917), *Asım* (1919), *Gölgeler* (1933), (ilk kitabı *Safahat*, kitaplarına ge-

nel ad yapılarak şiirleri *Safahat* adı altında tek ciltte toplandı. (1943, 6. bas. 1963). *Kur'andan Âyetler* (1944), *Hz. Ali Diyor ki* (1954).

Kaynaklar: Süleyman Nazif, *Mehmet Âkif* (1924); Esat Adil Müstecaplıoğlu, *Mehmet Âkif, ferdî ve içtimai karakteri, vatanperverliği, milliyetçiliği, şairliği* (1937); Mithat Cemal Kuntay, *Mehmet Âkif* (1939); Sabiha Zekeriya Sertel, *T. Fikret, M. Âkif Kavgası* (1940); F. A. Tansel, *Mehmet Âkif, Hayatı ve Eserleri* (1945); M. Emin Erişirgil, *Mehmet Âkif, İslâmcı Bir Şairin Romanı*, (4 cilt, 1956); A. Cerrahoğlu, *Bir İslâm Reformatörü, Mehmet Âkif* (1964); Sezai Karakoç, *Mehmet Âkif* (1968).

ERTAYLAN, İSMAİL HİKMET

Edebiyat tarihçisi (1889 - 18 aralık 1967). Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1911). Edebiyat ve Fransızca öğretmenliği (1911-21), Matbuat Umum Mûdûrlüğü Tetkik ve Telhis (özetleme) kalemi mümeyyizliğinde bulundu. T.B.M.M.'nce Bakû Üniversitesi Edebiyat Tarihi öğretim üyeliğine gönderildi. Orada dekan ve profesör oldu (1924 - 27). Dönüşünde Gazi Eğitim Enstitüsü edebiyat öğretmenliği, bakanlık müfettişliği görevlerinde bulundu (1927 - 33). Kıbrıs Türk Lisesi ve Ankara'da Cumhurbaşkanlığı orkestrası müdûrlüğü, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi müdûrlüklerinden sonra (1933 - 35), Maarif Bakanlığı müşaviri olarak Afganistan'a gitti (1935 - 42). Dönünce İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne Eski Türk edebiyatı profesörü olarak atandı (1943). Son görevinden emekli oldu (eylül 1960). || Yetiştigi yıllar Tefik Fikret'le birlikte «Tanin» gazetesindeki çalışmalarıyla basın hayatına giren Ertaylan, Suat Tahir takma adıyla şiir ve düzyazılar yayımladı. Bir ara «Düşünce» adlı bir dergi çıkardı. Daha sonra tarih ve edebiyat tarihi alanındaki çalışmalarıyla döneminin verimli araştırmacılarından biri oldu.

Başlıca Eserleri: *Vuslat-ı Memnua* (ilk eseri, uzun hikâye 1908), *Türk Edebiyatı Tarihi* (4 kitap, Bakû'da basıldı 1925 - 1926), *Yunan Edebiyatı Tarihi* (1928), *Latin Edebiyatı Tarihi* (1937), *Çağatay Edebiyatı* (1937), *Behcet'ül-Hadâyık fi Mev'izet'il Halâik* (1960), *Maarif-name* (Yusuf Sinan Paşa, tıpkı basım tetkik ve önyazı, 1961). Tanıtma kitapları: *Abdülhak Hâmid, Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Vefik Paşa, Nabi-zade Nazım, Namık Kemal, Recaizade Ekrem, Şinasi, Tefik Fikret, Ziya Paşa,*

Ahmet Hikmet (Müftüoğlu) (1932), İsmail Safa, Koca Ragıp Paşa ve Fitnat Hanım (1933), Tevfik Fikret Hayatı ve Eserleri (1963), Dante ve eserleri (1964).

ERTEM, SADRI

Hikâyeci, romancı (1898 - 12 kasım 1943). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Üsküdar'da Askerî Rüştiye ve Üsküdar Sultanisi'nde (1914), yükseköğrenimini Darülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1920). Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'ya geçerek «Hakimiyet-i Milliye» ve «Yeni Gün» gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü yaptı. İstanbul'da «Son Telgraf» gazetesindeki başyazarlığı (1924 - 25) sırasında «Takrir-i Sükun» yasasına aykırı hareketten İstiklâl Mahkemesi'nde yargılandı, beraat etti. Daha sonra çeşitli okullarda felsefe öğretmenliği yaptı; Matbuat Umum Müdürlüğü'nde «müşavir» olarak çalıştı. Kütahya'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1939 - 43). || Birinci Dünya Savaşı kuşağının hareketli kalemlerinden biri olan Sadri Ertem'in en önemli eserleri 1931 - 1943 yılları arasında yayımlanmıştır. Gazete yazarlığından gelen savruluk sınırları içinde, hikâye ve romanlarının kuruluş, anlatım yönlerinden başarılı bir düzeye eriştiği söylenebilir. Sadece, «...ne dediğine bakan, nasıl diyeceğine aldırma-yan, yavan üslup, renksiz anlatış...» gibi temel kusurlar içindedir (Vedat Günyol). Buna karşın ele aldığı konulardaki gerçekçi tutumu, zamanında çok sayıda örneği olmayan gerçekçilik anlayışının ilk çabaları olmak yönünden önemlidir. Köy yaşamını değişik bir gözle yansıtan hikâyelerinde işçi-işveren ilişkilerini işleyen konulara yer vermesi, yaşadığı dönem ve koşullar göz önünde tutularak değerlendirilmelidir. Hikâyelerinin çoğu Almanca, Fransızca, Rusça, ve İngilizceye çevrilmiştir.

Eserleri: *Çıkrıklar Durunca* (roman, 1930), *Silindir Şapka Giyen Köylü* (hikâyeler, 1933), *Bacayı İndir, Bacayı Kaldır* (hikâyeler, 1933), *Bir Vagon Penceresinden* (gezi notları), *Bir Varmış, Bir Yokmuş* (hikâyeler, 1933), *Düşkünler* (roman, 1935), *Bay Virgöl* (hikâyeler, 1935), *Ankara - Bükreş* (gezi notları, 1937), *Bir Şehrin Ruhu* (hikâyeler, 1938), *Fikir, Sanat* (denemeler, 1939), *Yol Arkadaşları* (roman biçiminde gezi kitabı, 1945).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt I, 1959); Fahir Onger («Beraber», 1 eylül 1952), Hulki Aktunç («Papirüs», nisan 1970).

ERTEPINAR, COŞKUN

Şair (1914 →). Kayseri'de doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1937). Orta Öğretim Şube Müdürlüğü, Halk Eğitim Genel Müdürlüğü görevlerinde bulundu.

Eserleri: *Dönülmez Zaman İçin* (şiirler, 1949), *Tek Adam* (düzyazılar, 1954), *Kaderden Yana* (şiirler, 1956), *Mevsimlerin Ötesinden* (şiirler, 1962), *Güzel Dünya* (şiirler, 1969).

Kaynaklar: Hikmet Dizdaroğlu («Türk Dili», sayı 128), Muzaffer Uyguner, («Hisar», aralık 1969).

ERTOP, KONUR

Eleştirmen (2 nisan 1936 →). İstanbul'da doğdu. Orta-öğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladı (1956). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü'nde okudu. Şimdi «Cumhuriyet» gazetesinde ve *Meydan Larousse Ansiklopedisi*'nde çalışıyor. || «a», «Türk Dili», (yönetimine katıldığı) «Türkçe», «Kitap Belleten», «Ataç» (1956 - 1962) dergilerinde dil ve araştırma yazılarıyla tanınmıştı. Daha sonra «Şiir Sanatı», «Soyut», «Yordam», «Papirüs», «Yeni Dergi», «Yeni Edebiyat», «Cumhuriyet», «Yeni a» (1963 - 1972) dergi ve gazetelerinde kitap eleştirmeleri, şairler üzerinde (Fazıl Hüsnu, Behçet Necatigil, İlhan Berk, Metin Eloğlu, Salâh Birsal) değerlendirme yazıları yayımladı. Varlık Yayınevinin bastığı (Ataç'ın Bütün Eserleri) dizisinin ilk cildinde yer alan 70 sayfalık tanıtma yazısıyla, Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı *Atatürk ve Türk Dili* (1963) adlı kitaptaki «Atatürk Devriminde Türk Dili» başlıklı 60 sayfalık incelemesi önemli çalışmaları arasındadır.

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Okudukça* (1967), Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları*, (1970).

ERTUĞRUL, MUHSİN

Yazar (28 şubat 1892 →). Rejisör. İstanbul'da doğdu. Soğukçeşme ve Topkapı Rüştîyelerinde ve Mercan İdadisi'nde okudu. Erenköy'de Burhanettin Kumpanyası'nda sahneye çıktı (1909). Paris'e gitti (1911). Dönüşünde tiyatro yazılarının ilkinin «Şehbal» dergisinde yayımladı (1913). Darülbedayi'ye yardımcı öğretmen olarak atandı ve yıllarca bu kuruluştaki Ertuğrul Muhsin ve Arkadaşları Tiyatro Topluluğu'nda (1924), Darülbedayi'de, Cumhuriyet'ten sonra Şehir Tiyatroları, Devlet Tiyatrosu, Küçük Sahne, yeniden Ankara Devlet

Tiyatroları, İstanbul Şehir Tiyatrolarında oyuncu, yönetmen, genel müdür olarak çalıştı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'nde Tiyatro Eleştirisi, L.C.C. Tiyatro Okulu'nda Sahne Çalışmaları derslerini verdi (1967 - 68). Türk tiyatrosunun gelişmelerine öncü oldu; büyük çapta katkıda bulundu (1. 12. 1972). || Kitap olarak yayımlanmış çeviri ve uyarlamalarının yanı sıra «Şehbal», «Temaşa», «İçti-hat», «Yedigün», «Vakit», «Ülus», «Cumhuriyet», «Oyun», «Türk Tiyatrosu», «Akşam» dergi ve gazetelerinde (1913 - 1971) takma adlarla da yayımladığı makale, çeviri ve inceleme yazılarında, çağdaş tiyatronun öğelerini, Fransa, Rusya ve Ku-zey ülkeleri tiyatroları üzerine görgülerini yazdı. *Yasin Efendi* (Georges Courteline'nin *Monsieur Badin* komedisinden uyar-lama, 1918), *İhtilâl* (L. Andreyev'den, 1926), *Cehennem* (A. Stringberg'den, 1926), *Renkli Fener* (Hans Müller'den, 1926), *Baba* (A. Stringberg'den, 1937), *Söz Söyleme Sanatı* (Henry Cas-son'dan 1937), adlarında çevirileri var.

Kaynaklar: 60. *Sanat Yılında Muhsin Ertuğrul'a Saygı* (1969).

ERUZ, NAHİT

Hikâyeci (20 ekim 1936 →). Aksaray'da (Niğde) doğdu. Or-taöğrenimini Adana Ticaret Lisesi'nde (1953), yükseköğreni-mini İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu'nda tamamladı (1958). Askerliğinden sonra Aksaray Ortaokulu'nda öğret-menlik, muhasebecilik, Ankara'da Merkez Bankası'nda me-murluk yaptı (1960 - 64). Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın açtı-ğı sınavlarda başarı göstererek Teftiş Heyeti kadrosuna alındı (1964 - 71). Şimdi İstanbul Gümrük Başmüdür muavini (ara-lık 1971 →). Özellikle «Papirüs» dergisinde (1966 - 69) ya-yımladığı hikâyelerle adını duyuran Eruz'un Anadolu insanını yansıtmadaki başarısı ile kendine özgü bir yer yaptığı belirtil-di (Cemal Süreya).

Eserleri: *Çuvalın Yanındaki Adam* (hikâyeler, 1969), *Yum-ma* (hikâyeler, 1971).

Kaynaklar: Ahmet Köksal, («Yeditepe», eylül 1970), Muzaffer Hacıhasanoğlu («Yeditepe», ekim 1971), Zühtü Bayar, («Yeditepe», haziran 1972), Asım Bezirci, («Yeni Ortam», 27 eylül 1972).

ES, HİKMET FERİDUN

Yazar (1910 →). İstanbul'da doğdu. İtalyan Mektebi'nde

okudu. Lise son sınıftan ayrılarak gazetelerde çalışmaya başladı. «Akşam», «Yedigün», «Hürriyet», «Hayat» dergilerinde (1930 - 1971) yayımladığı röportajların yanısıra fıkra, makale, romanlarıyla de tanındı. Kitap halinde basılmayan *İskaramaşa*, *Kalbimin Kadını*, *Cinayet Gecesi* romanları ve edebiyatçılarla yaptığı konuşmaları biraraya getiren *Bugün de Diyorlar ki...* (1932) adlı kitabı var.

ESENDAL, MEMDUH ŞEVKET

Hikâyeci, romancı (1883 - 1952). Çorlu'da doğdu. Çocukluk yıllarında düzgün bir öğrenim yapma olanağını bulamadı. Bir yazısında ifade ettiği gibi, ilkokul da dahil hiç bir okuldan mezun olmadı. Tam anlamıyla alaylı olarak yetişti. Balkan savaşlarına kadar toprağa bağh işlerde çalışarak ailesini geçindirdi. Bir yandan da İttihat ve Terakki Fırkası'nda siyasal mücadeleye atıldı. Daha sonra İstanbul'a yerleşti. Partinin Anadolu illeri müfettişi olarak çalışmaya başladı. 1. Dünya Savaşı yenilgisinden sonraki mütareke döneminde İstanbul'a dönmeyerek kurtuluş savaşına katıldı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce orta elçi olarak Azerbeycan'a gönderildi (1920). Bir süre İstanbul'da öğretmenlik yaptıktan sonra Tahran Elçiliği (1925 - 30), Elâzığ milletvekilliği (1930 - 32), Kâbil ve Moskova elçilikleri, Bilecik milletvekilliği ve C.H.P. genel sekreterliği görevlerinde bulundu (1932 - 1945). 1946'da Bilecik'ten bir kez daha milletvekili seçildi. İlk hikâyelerini yayımladığı «Meslek» (1925) dergisinden sonra «Sanat ve Edebiyat», «Ulus», «Seçilmiş Hikâyeler», «Türk Dili» gazete ve dergilerinde (1947 - 52) yazdı. *Ayaşlı ve Kiracıları* adlı romanı ile C.H.P. Roman Armağanında derece aldı (1945). || Toplum, insan anlayışı, dilimizin özleşmesi aşamalarında atılımlar yapan 1. Dünya Savaşı kuşağının edebiyatımızda yarattığı gelişme içinde, anlatımda yalınlık ilkesini ustaca uygulayan hikâyeleriyle Esendal'ın önemli bir yeri vardır. Hikâyelerinin en belirgin özelliği, çizdiği tipleri bütün ruhsal durumlarıyla derinlemesine yansıtan derin bir gözlem gücüne dayanmasıdır. «Bir başka özelliği de, olayı bitmiş olarak arkasından değil, olurken vermesidir. Bundan dolayıdır ki, hikâyelerinde geçmiş devirlerdeki olayları verse bile, şimdi oluyormuş gibi anlatmıştır. Geçmiş ve geleceğe uzanan dallı budaklı açıklamalara girişmez. Hikâyecilikte en eski tarz olan açıklama yolunu bir yana bırakmıştır.» (Tahir Alangu). || Sait Faik, Memduh Şevket'in hikâyeci-

liğini şöyle tanımlamıştır: «İnsanlara bakmasını da biliyordu. Kahvelerde tavla oynayan kendi halinde gözükkenleri, pansiyonlarda ilgiye lâyık görülmeyen kişileri merak ediyordu. Etrafında kaynaşan insanlar içinden onun mevkiinde olanların yalnız icap ettiği, zarurî olduğu zaman sahte bir önem verdiklerine canla, zevkle, merakla bakıyor, onların yaşayışından hikâyeler yapıyor, bize sunuyordu. İki hüviyeti mi vardı? Belki de. Her sanatkâr gibi onun da iki değil, iki bin hüviyeti vardı belki. Ondan bize güzel bir roman, güzel hikâyeler kaldı çocuklar.»

Eserleri: *Ayaşlı ve Kiracıları* (roman, 1934, 1957), *Hikâyeler* (Birinci kitap 1946 - İkinci Kitap 1946). Bu kitaplar *Otlakçı ve Mendil Altında* adlarıyla Dost Yayınevi tarafından yeni kapaklarla çıkarıldı (1958), *Temiz Sevgiler* (hikâyeler, 1965).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*, cilt 1, 1959), Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (1967, 1971); («Yenilik Dergisi», sayı 29, mayıs 1955); Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966); Hikmet Dizdaroğlu, («Türk Dili», 1 mayıs 1965).

ESRAR DEDE

Divan şairi (? - 1796). İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmet'tir. Ünlü şair Galib'in şeyhi olduğu Galata Mevlevihanesi'ne girerek çile çıkardı; binbir günlük mevlevi hizmetini bitirip aynı tekkede hücre sahibi oldu. Biçimsel yönden Galib'in etkisini taşıyan şiirlerinde derin lirizmiyle, divan edebiyatının en güzelleri arasına girecek beyitler yazdı (Abdülbaki Gölpınarlı). Basılmış divanından başka, mevlevi şairlerinin hayat hikâyelerini anlatan şairler tezkiresi sonra Ali Enver Efendi tarafından özetlenerek *Semahane-i Edeb* (1891) adıyla yayımlandı (Murat Uraz).

EŞREF

Şair (1846 - 22 mayıs 1912). Gelenbe'nin Yayaköy'ünde (Manisa) doğdu. Öğrenimini Manisa'da Hatuniye medresesinde tamamladıktan sonra Tahrirat Kalemî'ne mülâzim olarak girdi. Uzun yıllar malmüdürlüğü ve kaymakamlık görevlerinde bulundu (1878 - 1900). Abdülhamid II.'nin baskı rejimiyle, Gördes Kaymakamıyken tutuklu olarak İstanbul'a getirildi, bir yıl hapis yattı. Cezaevinden çıkınca Mısır'a kaçtı (1903). Meşrutiyet'in ilânına kadar Kıbrıs, Fransa ve İsviçre'de yaşadı. Dönüşünde İstanbul'da «Eşref» adlı haftalık mizah

gazetesini yayımladı. Bir süre de Adana vali muavinliğinde bulundu. Emekli olunca son günlerini Kırkağaç'ta geçirdi.

|| Kıt'a, muhammes, gazel, kaside gibi divan nazım biçimleri içinde kimi zaman tekniğe biç önem verilmeden yazılmış kabaca sövüntüler yazmasına karşılık genellikle son yüzyıl yergi şiirinin güçlü örneklerini veren Eşref, zorbalık düzenine karşı çıkan dizeleriyle özellikle Ege bölgesi halkınca çok benimsendi.

Eserleri: *Deccal* (2 cilt, 1904 - 1907), *İstimdât* (1906), *Hasbihal yahut Eşref ve Kemal* (1908), *Şah ve Padişah* (1908), *İran'da Yangın Var* (1908).

Kaynaklar: Mustafa Şatım, *Meşhur Şair Eşref'in Hayatı* (1943); Cevdet Kudret, *Eşref'ten Hicviyeler* (1953, 3. bas. 1970).

EŞREFOĞLU RUMİ

Tasavvuf şairi (? - 1470). Asıl adı Abdullah-ı Rumi'dir. Eşref Ahmet adlı bir Mısırlının oğludur. Önce Hama, daha sonra İznik'e yerleşen ailesinin yanında köklü bir öğrenim gördü. Bursa'da Çelebi Mehmet Medresesine yerleştirildi. Hocalık bilgisi'ne eriştikten sonra, Ankara'ya giderek Hacı Bayram Veli'ye mürid oldu; şeyhin güvenini kazanarak kızı ile evlendi, hilâfet aldı. Hacı Bayram Veli'nin rızasıyla Kadiri şeyhi Hüseyin'in yanında öğrenim gördü. Halvetiye ve Kadiriye tarikatlarını birleştirerek Eşrefiyye kolunu kurdu. || *Müzekki-n Nüfûs* (1448) ve *Tarikat-nâme* adlı eserlerinde tasavvuf ilkelerini işleyen şairin Asaf Halet Çelebi tarafından yayımlanan (1944) divanındaki 129 şiirden 39'u heceyle yazılmıştır. Çoğu şiirinde geniş bir coşkunun ifadesi olan dizelere rastlanır; yer yer Yunus'u hatırlatan şiirlerde doğaya ve hayata bağlılık açısından insanın temel öge olarak alındığı görülür. *Fütüvvetnâme*, *İbretnâme*, *Hayretnâme*, *Nasihât-nâme*, *Esrarü't-talibin* adlarında yazma halinde kalan eserleri de biliniyor.

ETEM PERTEV PAŞA

Yazar (1824 - 1872). Erzurum'da doğdu. Özel öğrenim görerek yetiştirildi. Babasının ölümü üzerine Abdullah ve Damat Halil Paşalar tarafından korundu. Elçilik başkâtibi olarak Berlin'e gönderildi. Kaymakamlık, mutasarrıflık, valilik görevlerinde bulundu. Kastamonu valisiyken öldü. Victor

Hugo'dan yaptığı çeviri *Tıfl-ı Naim* ve *Av'ave* adlı mizah yazılarıyla tanındı.

EVLIYA ÇELEBİ

Seyahatname yazarı (1611 - 1682). İstanbul'da doğmuştur. Piriñ levhalar üzerine oyma işleyen sanatçı bir babanın oğludur. Çocukluğunda, 117 yaşında ölen babası Derviş Mehmet Zilli'nin yanında çalışmış, buradaki Rum çıraklardan Rumca öğrenmiştir. Kanunî'nin Zigetvar seferinde önemli hizmetleri olan babasının geniş çevresindeki gün görmüş kişilerin serüvenlerini hikâye ettikleri aile sohbetlerinde bulunan Çelebi, dünyayı gezip görme merakına kapılmış, 20 yaşındayken İstanbul içinde gezerek gördüklerini kaleme almıştır. || Daha sonra Enderuna alınarak yetiştirilmiş (1635 - 39), sipahi olmuştur. Zamanın padişahı Murat IV'ün Revan seferinden dönüşünde saraya alınmışsa da padişahın ölümünden sonra çekilerek ilk gezisi olan Bursa yolculuğuna çıkmıştır. İzmit, Trabzon (1640) ve Girit (1645) yolculuklarına da çıkan Evliya Çelebi, 50 yıl boyunca Avusturya, Hicaz, Mısır, Sudan, Habeşistan, Dağıstan vb. ülkelerde dolaşmıştır. Bu gezilerinde önemli mektuplar götürmek ya da savaşa katılmak gibi çeşitli hizmetler yapmış. görgü ve gözlemlerini seyahatnamesinde tarih ve yer belirtmelerine özen göstererek yazmıştır. || Seyahatname edebiyatımızın gezi türünde ilk büyük eseridir. Gerçekçi bir gözle izlenen olaylar, süslü ve gerçekdışı abartmalara özenilerek yazılmamış, yalın ve duru bir anlatım içinde diline özgü inceliklerle bezenmiştir. Tarih, toplumbilim ve güzel sanatlar üzerinde belli bir bilgi düzeyine varacak kadar kendi kendini yetiştirdiği anlaşılan Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi*'nin kütüphanemizde üç tam takım yazması vardır. Yazı dilinde, halkın çok kullandığı deyimler geniş ölçüde yer aldığı için konuşma diline çok yakın bir kuruluş özelliği göstermekte, Ahmet Mithat Efendinin, ilk basımı sıralarında belirttiği gibi bu yönüyle de kalıcı bir nitelik kazanmaktadır. || Tanzimattan sonra eserin bazı bölümleri *Müntahabat-ı Evliya Çelebi* adıyla yayımlanmış, daha sonra Ahmet Vefik Paşa ve Şemsettin Sami Beyin ilgisini çekmişse de eser üzerinde ilk önemli çalışmayı Necip Asım Bey yapmıştır. Daha sonra Kilisli Doktor Rifat ve Kilisli Abdullah Nasuh beyler altı yıl süren bir çalışma sonucu eseri kopya etmişlerdir. Mustafa Nihat Özön'ün bir araştırma yazısından öğrendiğimize

göre, Kilisli Doktor Rifat Bey, *Seyahatname*'nin basımı işinde uğradıkları (1898) güçlükleri şöyle anlatmaktadır: «Matbaada ara sıra eserin tashih provalarını da gördüğümüz olurdu. O zamanın sansür memurları, Evliya Çelebi'nin eserine büyük bir alâka ve teveccüh gösterdikleri halde bile, saltanata ve hükümet idaresine ait bazı mühim olayları çıkarır ve değiştirir, eserin birçok satırlarının, kelimelerinin yerine başkalarını koyardı. Cevdet Bey, o zaman sansürün çıkardığı bu yazıları büyük bir tomar halinde ve ayrı bir dolap içinde muhafaza eder ve ileride bir fırsat çıkar ya da *Seyahatname* serbest bir devirde yeniden basılabilirse bunların çıkarıldıkları yerlere eklenmek ümidinde olduğunu söylerdi. Abdülhamit devrinin tarihe karışmış olaylar üzerinde bile yürütmek istediği bu tahakküm ve tasallut çok nefrete şayan bir hareketti. İşte Evliya Çelebi *Seyahatnamesinin* yeniden basılmasını zorunlu kılan önemli sebeplerden biri de budur...» || *Seyahatname*'nin ilk sekiz cildi Arap harfleriyle (1898 - 1928), son iki cildi Türk harfleriyle (1935 - 1938) basılmış ve Reşat Ekrem Koçu (1943 - 1951), Mustafa Nihat Özön (1944 - 1945), Mehmet Aksoy ve Server İskit (1962) tarafından seçme parçalar yayımlanmıştır. *Seyahatname*'nin iki cildi Hammer, Narrative of Travels in Europe, Asia and Africa, by Evliya efendi (London 1834 - 50) adıyla İngilizceye, Macaristan'ı anlatan bölümleri Karacson tarafından Macarcaya çevrilmiştir.

Kaynaklar: M. Çağatay Uluçay, *Evliya Çelebi* (1957); Samim Kocagöz, («Yeni Ufuklar», şubat 1959).

EVLİYAGİL, NECDET

Şair, yazar (1926- →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı. «Yeni Sabah», «Cumhuriyet», «Dünya» gazetelerinde çalıştıktan sonra Ajans Türk basımevini kurdu. Çeşitli dergilerde yayımlanan şiirlerinin yanısıra edebiyat araştırmaları yaptı, antolojiler ve şiir takvimleri düzenledi.

Başlıca Eserleri: *Edebi Mektepler* (1953), *Eski Yalı* (şiirler, 1956, 1958), *Divan Şiiri* (şiirlerin açıklamaları ile, 1959, *Edebi Konuşmalar* (1959), *Duyabildiğine* (şiirler 1960).

EVREN, ERGUN

Şair (30 ağustos 1936 →). Akhisar'da doğdu. Ortaöğre-

nimini Mersin lisesinde, yükseköğrenimini Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Özellikle «Yelken», «Çağrı», «Varlık» dergilerinde yayımladığı şiirlerle (1957 →) adını duyurdu. *Sihya'dan Nora'ya* (1970) adlı şiir kitabı var.

EYUBOĞLU, BEDRİ RAHMİ

Şair ve yazar (1913 →). Ortaöğrenimini Trabzon Lisesi'nde, yükseköğrenimini Güzel Sanatlar Akademisi'nde tamamladı. İki yıl da Paris'te öğrenim gördü. Dönüşünde, öğretim üyesi olarak Akademiye alındı. Cemal Tollu, Nurullah Berk, Sabri Berkel, Zeki Faik İzer, Zühtü Müridoğlu ile birlikte, d grubunu kurdu (1933). Bir süre Amerika'da kaldığı üç yıl dışında (1960 - 63) Akademi'nin Resim Bölümü'ndeki profesörlüğüne devam etti. || «Muhib», «Yeni Adam», «Tan» (1928 - 1934) dergi ve gazetelerindeki ilk yazı ve hikâyeleriyle tanınan Eyüboğlu, yeni edebiyatımızın öncü girişimleri sayılan «Ses», «İnsan», «Gün», «İnkılâpçı Gençlik», «İşte», «Büyük Doğu» (1938 - 1944) dergilerinde yazdı; yüksek sesle okunacak söyleyiş biçimleri içinde, yerli deyişlere yeni bir tazelik kazandırdığı ilk şiirleriyle akımın önde gelen şairlerinden sayıldı. Baki Süha'nın deyişiyle «oyuna, fazla gereksiz süslere, kapalılığa» eğilim duymadı, «bir mısra şairi» kimliği aramadı. «Varlık» ve «Yeditepe» (1946 - 1958) dergilerinde yayımladığı sonraki şiirlerinde de aynı özellikleri gösterdi. Bu döneminde unutulmaz aşk şiirleri yazdı.

Eserleri Yaradana Mektuplar (1914), *Karadut* (1948), *Tuz* (1952), *Canım Anadolu* (nesirler, gezi yazıları, 1953), *Üçü Birden* (ilk kitaplarının ikinci baskısı, 1953), *Dördü Birden* (yeni eklemelerle, yeni baskı, 1956); *Karadut* 69 (yeni eklemelerle bütün kitapları, 1969).

Kaynaklar: Mustafa Şerif Onaran, («Fikirler», 1 temmuz 1948); Betül Kurtuluş, («Yelken», ağustos 1960).

EYUBOĞLU, İSMET ZEKİ

Yazar, çevirmen (1925 →). Maçka'da doğdu. Ortaöğrenimini Vefa Lisesi'nde (1948), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji Bölümü'nde tamamladı (1953). Yazar ve çevirmen olarak çalışıyor. Folklor ve dil araştırmalarının yanı sıra «Yelken», «Soyut», «Yeni Ufuklar», «Cumhuriyet», «Yansıma» dergi ve gazetelerinde

(1958 - 1972) yeni, eski edebiyat üzerine inceleme ve eleştirme yazılarıyla tanındı.

Eserleri: *Destanlar İçinde Fatih* (antoloji, 1963), *Divan Şiirinde Sapık Sevgi* (inceleme, 1968), *Türk Şiirinde Tanrı'ya Kafa Tutanlar* (inceleme, 1968).

EYUBOĞLU, SABAHATTİN

Yazar (1908 - 13 ocak 1971). Akçaabat'ta doğdu. Ortaöğrenimini Trabzon Lisesi'nde, yükseköğrenimini Dijon, Lyon ve Paris üniversitelerinde tamamladı (1928 - 1932). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde doçentlik, M. E. Müfettişliği, Talim Terbiye Kurulu üyeliği, Tercüme Bürosu Başkan vekilliği, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nde öğretim üyeliği etti (1933 - 1947). İkinci kez Paris'e gitti (1947 - 48). Dönüşünde bir süre yine bakanlık müfettişliğinden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili Bölümü'nde Karşılaştırmalı Türk - Fransız Edebiyatı (1950 - 1960), Teknik Üniversitede (1951) ve Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'nda Sanat Tarihi okuttu. 147'lerle Üniversiteden ayrıldıktan sonra (1960), iade edildiği görevlerinden yalnız Teknik Üniversitedeki öğretim üyeliğine döndü. || Babeuf'ten Vedat Günyol'la birlikte çevirdikleri *Devrim Yazıları* (1963) Ceza Yasası'nın 142. maddesine aykırı görülerek Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı. Dava sonucu beraat etti (1966). || «Hâkimiyet-i Milliye», «Tan», «Kültür Haftası», «İnsan», «Varlık», (1931 - 1943) dergilerinde yayımladığı ilk yazılarında edebiyat sorunlarını çağdaş sanatın ulaştığı aşama çizgisinde değerlendirerek, eski edebiyatımızın ölümsüz kaynaklarıyla günümüz arasında bağlar kurmaya çalıştı. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde Osmanlı okumuş sınıfının batıya bakarken kapıldığı yanlışlıkları ve nedenlerini gösterdi. Daha sonra «Varlık», «Yaprak», «İmce», «Tanın», «Yeni Ufuklar» dergi ve gazetelerinde (1946 - 1971) çıkan yazılarında aydınlık Türkçesiyle Anadolu gerçeği, sanatı, yeni sanatımızın gelişme yönleri, bağınazlık, bilimsel düşünce, yurtyönetimi, ulusal kültür konularını işledi. Çevirdiği çağdaş ve klasik bilim sanat eserlerinin yanısıra inceleme kitapları ve sanat tarihleri yayımladı.

Eserleri: *Avrupa Resminde Gerçekçilik Duygusu* (M. İpşiroğlu ile, 1952, 1958), *Fatih Albümüne Bakış* (M. İpşiroğlu ile, 1952), *Mavi ve Kara* (1960 Ataç Armağanı, Denemeler, 1961;

genişletilmiş 2. bas. 1967), *Yunus Emre'ye Selâm* (inceleme, deneme, 1966), *Yunus Emre* (1971), M. Ali Cimcoz'la birlikte çevirdiği Eflatun'un *Devlet*'iyle 1959 Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı kazandı.

Kaynaklar: şükran Kurdakul, («Yelken», sayı 49, 1961); Arif Damar, («Tanin, 23 mart 1961); Afşar Timuçin, («Yelken», eylül 1961); Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970).

EZİNE, CELÂLETTİN

Yazar (1901 - 6 ocak 1972). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Heilderberg, Leipzig Üniversiteleri Felsefe Bölümünde ve Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı. «Cumhuriyet» gazetesinde, kendi yayımı «Hamle» dergisinde yazdı. «Gün» gazetesinin başyazarlığını yaptı (1938 - 1941). Yeni edebiyat akımının ilk yıllarında çağdaş ve klasik batı sanatçılarıyla Türk sanatçılarının karşılaştırmalarını yapan yazılarıyla tanındı. Ünlü kitapları: *Yakup ve Ötekiler* (1938), *Bir Misafir Geldi, Amerika Mektupları* (1940)'dır.

F. CELÂLETTİN

Hikâyecisi (1885 →). Asıl adı Fahri Celâl Göktulga'dır. İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Darüledep'te, ortaöğrenimini Mercan İdadisi'nde (1912), yükseköğrenimini Tıbbiye Mektebi'nde tamamladı (1918). Üsküdar Toptař Akıl Hastanesi'nde uzmanlık stajını yaptıktan sonra bu hastanede ve Bakırköy Akıl Hastanesi'nde çalıştı. Manisa Akıl Hastanesi'nde başhekimlik yaptı. şimdi emeklidir. || *Kadın Cehennemi* adlı ilk hikâyesi «Servet-i Fünun» (26 eylül 1917) dergisinde çıkan F. Celâlettin ilk hikâyeciler kuşağını günümüze bağlayan eserleriyle Ömer Seyfettin anlayışının temsilcilerinden biri sayılabilir. İstanbul şivesinin bütün ayrıntı ve incelikleriyle işlendiği hikâyelerinde çokluk hayret uyandırıcı, olağanüstü yönleri olan kişileri almakta, zaman zaman da «zararsız delilerin» yaşamını, kişiliklerini yansıtmaktadır (Tahir Alangu). || Çağdaş anlamda gerçekçilik anlayışına bağlı bulunmayan yazarın, yeni edebiyat akımlarının getirdiği gelişmelerin dışında kalışı, eserlerine yeni dönüşümler kazandırma olanağı vermemiştir. Gözlem ve anlatım yönlerinden belli bir ustalık düzeyine varan eserleri Millî Edebiyat dönemi hikâyeciliğinin üzerinde durulacak örnekleri arasında sayılır.

Eserleri: *Talâk-ı Selâse* (hikâyeler, 1923), *Kıma Gecesi* (hikâyeler, 1927), *Eldebir Musta Efendi* (hikâyeler, 1943), *Avur-*

zavur Kahvesi (hikâyeler, 1949), *Salgın* (hikâyeler, 1953), *Rüzgâr* (fıkralar ve hikâyeler, 1955), *Çanakkale'deki Keloğlan* (Fahri Celâl Göktulga adı ile, uzun hikâye, 1960).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*, 1. cilt (1959).

FAİZÎ

Divan şairi (1589 - 1621). İstanbul'da doğdu. Özel öğrenim gördükten sonra ilmiyye sınıfına girdi. Kadılık görevinde bulundu (1607). *Leyli vü Mecnun*, *Saki-nâme*, *Kanije Fethine Dair*, *Hasenat-ı Haşan* adlı eserlerin yanı sıra *Zübdetül eş'ar* adlı şairler tezkiresi vardır. Divanı basılmadı.

FASİH

Divan şairi (? - 1699). İstanbul'da doğdu. Divan, hazine kâtipliği görevlerinde bulundu; devlet görevlerinden çekildikten sonra hattatlık yaparak geçimini sağladı, Mevlevihane hücre-nişinlerinden olan şairin divanından başka *Münazara-i Gül ü Mül*, *Münazara-i Şeb ü Ruz*, *Husrev ü Şirin*, *Mahmud ü Eyaz*, *Behişt-i Âbad*, *Tenbakuname* adlı eserleri de vardır. Akıcı üslubu, sözcüklerindeki iç uyum ve «ifadedeki nezahet titizliği» yönlerinden Neşatî, Nailî gibi ustalarla karşılaştırılacak güçte bir şair olarak anılır (Abdûlbaki Gölpınarlı).

FATMA ALİYE

Romancı (29 ekim 1864 - 1936). İstanbul'da doğdu. Tarihçi Ahmet Cevdet Paşa'nın kızıdır. Dönemin ünlü hocalarından Fransızca, doğu felsefesi, hukuk, matematik dersleri alarak yetiştirildi. Yazm hayatına G. Ohnet'in *Volonté* adlı romanının çevirisiyle girdikten sonra tarih ve felsefe konularındaki çalışmalarını da yayımladı. Batı kültürüyle yetişmiş ilk kadın romancılarımızdan sayılan yazarın yaşamı üzerine Ahmet Mithat Efendi'nin *Bir Muharrir-i Osmaniye'nin Neş'eti* (1893) adlı kitabı var.

Başlıca Eserleri: *Muhazarat* (roman, 1892), *Refet* (roman, 1897), *Udi* (roman, 1899).

FAZLİ

Divan şairi (? - 1564). İstanbul'da doğdu. Yaşadığı dönemin ünlü şairlerinden Zâtî'den aldığı dersler, yetişmesinde yararlı oldu. Şehzade Mehmet'in düğününde okuduğu (1530) kaside ile Kanunî'nin ilgisini çekerek divan kâtipliğine alındı. Daha sonra reisülküttap oldu (1562). || En ünlü eserleri *Gül ve Bûlbûl*, *Hûma ve Hûmayun* adlı mesnevileridir. J. M. Hammer tarafından Almanca olarak Peşte'de yayımlanan (1843) *Gül ve*

Bûlbûl sade bir dille işlenmiştir. Mesnevîlerinden başka tevhit, kaside, münacaat ve gazellerinden meydana getirdiği divanı tam olarak bulunamamıştır. Fransız araştırmacı Servan de Sugny, çoğun Türk şairleri gibi İran şairlerinin izleri üzerinde yürümediğini, Homer'in kendi kahramanlarının ve kendi tanrıalarının hakikî babası oluşu gibi, özgün buldugunu belirtmiştir (Prof. İsmail Hikmet Ertaylan).

Kaynaklar: Prof. Ertaylan, («İstanbul», 15 Mayıs 1944).

FEHİM

Divan şairi (1627 - 1648). İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. 17 yaşında İstanbul'dan ayrılarak Vali Eyüp Paşa ile birlikte Mısır'a gitti. Bir süre sonra valinin yakınlığını kaybedince, Kahire'de yalnız ve yoksul kaldı. Daha sonra İstanbul'a dönerken yolda hastalanarak Ilgın'da öldü. || Sonradan Fehim-i Kadim olarak tanınan şair özellikle gazellerine nazireler yazan Tanzimat dönemi şairleri tarafından değerlendirildi, genç yaşta öldüğü halde sözcükleri seçište ve ifade güzelliğinde incelikler gösteren şiirler yazdı. Sadettin Nûzhet Ergun tarafından yayımlanan (1934) divanından başka *Şehr-engîz* adlı bir mesnevîsi de vardır.

FELEK, BURHAN

Yazar (1889 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Gazetecilik mesleğinin yanı sıra hukuk müşavirliği, İstanbul Şehir Meclisi üyeliği, öğretmenlik görevlerinde bulundu. «Tasvir-i Efkâr», «Vakit», «Millet», «Yeni Ses», «Tan», «Cumhuriyet» gazetelerinde uzun yıllar fıkra yazarlığı yaptı, mizah hikâyeleri yayınladı. Şimdi İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı. «Milliyet» gazetesi fıkra yazarlarındandır (→).

Eserleri: *Hint Masalları* (gezi yazıları, 1944), *Felek* (1947), *Vatandaş Ahmet Efendi* (hikâyeler, 1957), *Eski İstanbul Hikâyeleri* (1971).

FERAİZCİZÂDE MEHMET ŞAKİR

Oyun yazarı (1853 - 9 eylül 1911). Bursa'da doğdu. Okumuş aile çevresinde yetiştirildi. Küçük yaşta Bursa mektupçuluk kalemindeki memurluğundan sonra (1868), Vilâyet gazete ve Matbaası müdürlüğü, Bursa İdadisi'nde edebiyat ve ahlâk öğretmenliği görevlerinde bulundu (1872 - 1896). Feraizci-zâde Basımevi'ni kurdu, «Nîlüfer» (1885 - 1891) dergisini yayınladı. Ayrıca dilin yabancı sözcüklerden arınmasını savunan

Persenk adlı yazma eseri vardır. || «Dolantılar kurmada, karakterleri canlandırmada, çağının törelerini, düşüncelerini vermede usta bir tiyatro yazarı olan Mehmet Şakir, dili bakımından, kullandığı deyimler çeşitli halk ağızlarının zenginliğiyle de önemli göründü (Metin And). Molière'in etkisinde kalmasına karşın çeviri yada uyarlama yapmadı. Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa'daki çalışmalarından yararlandığı anlaşılan yazar, ilk kez Prof. Niyazi Akı tarafından tanıtıldı (XIX. Yüzyıl Türk Tiyatrosu Tarihi, 1963).

Başlıca Eserleri: *Teahhül yahut İlk Gözağrısı* (5 perde, 1882), *İnatçı Yahut Çöpçatan* (1882), *Evhamî* (3 fasıl, 1881), *İcab-ı Gurur yahut İnkılâbı Muhabbet* (3 perde, 2 tablo, 1881), *Kırk Yalan Kôse* (1882), *Yalan Tükendi* (1882).

Kaynaklar: Metin And, («Türk Dili», eylül 1970).

FERİDUN BEY

XVI. yüzyıl münşilerinden (? - 1583). Kanunî Süleyman döneminde defterdar Çivizade Abdullah Çelebi'nin evinde yetişerek Sokullu Mehmet Paşa'nın divan kâtibi oldu. Nahcivan, Zigetvar savaşlarına katıldı. Reisülküttap (1570) ve nişancılığa getirildi (1573). Bir ara nişancılıktan uzaklaştırıldı. Sancakbeyi olarak Semendire'de (1577) ve Köstendil'de (1580) bulundu. Bir süre sonra eski görevine verildi. || Osmanlı devletinin kuruluşundan Murat III.'ün tahta çıktığı 1574'e kadarki dönemle ilgili (1880) belgenin bulunduğu *Münşeatü's salâtin* adlı eserine Arapça ve Farsça belgelerin çevirileri de eklenmiştir. *Müftahül cennet* adlı başlangıç bölümünden sonra resmî yazı diliyle yazılan bu belgeler arasında bulunan fermanlar, hatt-ı hümayunlar, önemli olaylara ilişkin yazışmalar araştırmacılara kaynak olacak niteliktedir. (*Türk Ansiklopedisi*).

FETHİ NACİ (KALPAKÇIOĞLU)

Eleştirmen (1927 →). Giresun'da doğdu. Ortaöğrenimini Erzurum Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde tamamladı (1949). Öğrenim yıllarında burslu öğrencisi olduğu Sümerbank'ın Konya Ereğlisi'ndeki kuruluşlarından birinde çalışırken, Yüksek Tahsil Gençlik derneği yönetim kurulu üyeliğini yaptığı gerekçesiyle 1,5 ay tutuklandı (1950). Cezaevinden çıkınca İstanbul'a yerleşti. Güven çeltik ve bulgur fabrikasında muhasebecilik (1950 - 58), Emayetaş fabrikasında sekreterlik ve personel şefliği yaptı (1959 - 1965), Gerçek yayınevinin kurucusu ve yönetmeni (1966 →). ||

«İstanbul», «Aksu», «Yeşil Giresun» (1945 - 1949) gazete ve dergilerindeki ilk şiir ve hikâye denemelerinden sonra yönetimine katıldığı «Yeryüzü», «Beraber» (Oktay Deniz imzasıyla 1951 - 53), «Kaynak», «Yeni Ufuklar», «Pazar Postası», «Dost», ve «Yeni Dergi»de (1954 - 1972) yayımladığı eleştiri yazılarıyla tanındı. «Vatan», «Sosyal Adalet», «Yön», «Anb» dergi ve gazetelerinde (1963 - 1967) fıkra ve makaleler yayımladı. İlk kitabı *İnsan Tükenmez* (1956), 142. maddeye aykırı görülerek Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı, beraat etti. «Dost» dergisinin düzenlediği soruşturmada 1959 yılının en beğenilen eleştirmeni seçildi.

Eserleri: *İnsan Tükenmez* (1956), *Gerçek Saygısı* (1959), *Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm* (1965), *Emperyalizm Nedir* (1965), *Kompradorsuz Türkiye* (makaleler, 1967), *100 Soruda Atatürk'ün Temel Görüşleri* (1968, 1970), *On Türk Romanı* (1971).

Kaynaklar: Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970); Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970); Mehmet Doğan, («Yeni Dergi», mayıs 1971).

FINDIKOĞLU, ZİYAEDDİN FAHRİ

Yazar (1910 →). Tortum'da doğdu. Ortaöğrenimini Kayseri ve İstanbul liselerinde, yükseköğrenimini İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı (1925). Bir süre Ankara Lisesi'ndeki edebiyat ve felsefe öğretmenliğinden sonra Almanya'ya gitti. Strassburg Üniversitesi'nde felsefe doktorası yaptı (1936). Yurda dönüşünde İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde ah-lâk doçenti (1936), İktisat Fakültesi'nde profesör (1942), Ord. Profesör oldu (1958). || «Anadolu», «Hayat», «Hakimiyet-i Milliye», «Halk Bilgisi» ve «Halk Bilgisi Haberleri» (1925 - 1937) dergi ve gazetelerinde yayımladığı ilk yazılarıyla halk edebiyatı ve folklor alanında bir araştırmacı olarak tanınan Fındıkoğlu, İktisat Fakültesi'ne geçtikten sonra (1938) bu tür çalışmalarını sürdürmedi. Başta kendi yayını «İş Dergisi» olmak üzere çeşitli dergi ve gazetelerde toplumbilim ve ekonomik konularda yazdı. Edebiyatla ilgili eserleri: *Erzurum Şairleri* (1927), *Bayburtlu Zihni* (1928, 1950), *Zorlara Dağlar Dayanmaz* (Ahmet Halil takma adıyla gezi notları, 1943).

FITNAT HANIM

Divan şairi (? - 1780). İstanbul'da doğdu. Asıl adı Zübeyde'dir. Dönemin bilginlerinden Şeyhülislâm Mehmet Esat Efendinin kızıdır. Özel öğrenim görerek yetiştirildi. Sonradan

Kazasker olan Derviş Efendiyle evlendirilerek mutsuz bir yaşamı sürdürmesine karşın kişiliğinden bir şey yitirmedi. † Basılmış divanındaki (1286) kaside, gazel, şarkı ve ruba-ilerinde basmakalıp benzetilere ve mazmunlara fazla yer vermesine karşın duygularındaki inceliğin şiirlerine yansımalarıyla çoğun belli bir düzeyi aşabildi. Bilgece söylenmiş kimi dizeleriyse, atasözleri halinde dilimize yerleşti. Divan estetiği içinde şiirlerine, öteki kadın şairler gibi, kadın kişiliğinden bir şey katamadı (Murat Uraz, Abdülbaki Gölpınarlı).

FİGANÎ

Divan şairi (1505 - 1532). Trabzon'da doğdu. Asıl adı Ramazan'dır. Bir süre Tıp öğrenimi için İran'a gitti. Çok kalmadan İstanbul'a döndü. İskender Çelebi'nin yakınları arasına karıştı. Sadrazam İbrahim Paşa üzerine yazdığı bir yergiden dolayı idam edildi. Altmışa yakın gazelinde ustaca buluşlar ve ince hayaller vardır (Murat Uraz).

Kaynaklar: Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, *Figani ve Divançesi* (1966).

FİKRET ADİL bkz. ADİL, FİKRET

FLORİNALI NÂZİM

Şair (1883 - 1939). Florina'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Mektebi'nde tamamladı. Çeşitli resmî görevlerde bulunduktan sonra Gümüşhane Mektupçuluğundan emekliye ayrıldı. Yaşadığı yıllar edebiyat çevrelerinde alaya alman ününü, kendi kendisini şiir kralı ilân eden gazete reklamları ile yaptı. Yayımladığı 12 kadar broşürde Nef'i, Hâmid, Fikret vb. klasik ya da çağdaş şairin değerlendirmesini yapıyor gözükerek dikkati kendi üzerine çekmeye çalıştı. Önemli bir kişiliği yoktur. *Terennümler*, *Teellümler*, *Türkün Büyük Zaferi*, *Zafer Teraneleri* bilinen şiir kitapları arasındadır.

FUZULÎ

Divan şairi (1495 - 1556). Yaşamı Irak topraklarında Kerbelâ, Bağdat ve Hille'de geçmiştir. Yaşamı üzerinde bilgiler tam bir kesinlik taşımamakla birlikte Bayat adlı Türkmen aşiretine bağlı bir aileden geldiği bilinmektedir. Önce Bağdat ve yöresini işgal eden Şah İsmail'e, sonra aynı bölgeyi alan Kanunî Süleyman'a kasideler sunmuş, onların ilgi ve «himmet»lerini kazanmıştır. Evkaftan günde dokuz akçe maaş bağlandığı, bu parayı ala-

madığı zaman yazdığı «Şikâyetnâme»sinden anlaşılmaktadır. =Küçük yaşta Arapça, Farsça öğrenen Fuzulî, bu dillerin edebiyatlarını incelemiş; ayrıca tefsir, hadis, hikmet, hendese, mantık okumuştur. Ruhla beden ilişkilerini inceleyen *Sihhat ve Maraz*, «Nereden geldik, nereye gidiyoruz? sorusuna yanıtlar arayan *Matla'ul İ'tikad*, Kerbelâ olayım anlatan *Hadikatü's Suadâ*, İslâm toplumlarındaki iki tipin özelliklerini yansıtan *Rind ü Zâhid* eserleri ile mektupları bilgi düzeyini gösterir nitelikte eserlerdir. || Fuzulî, çok yönlü duyum dünyası içinde çok yönlü bir şiir dünyası kurabildiği için şiirimizin çeşitli okullarına etkili olmuş, tekke ve divan şairleri, halk ozanları anlatım gücünün getirdiği güzelliklerden yararlanmışlardır. Şiî mezhebine bağlı olduğu halde dindışı konuları, aşk temalarını biçimsel oyun gösterilerinin uzağında kalarak işlemiştir. Şiirin en belirgin özelliği, toplumsal değişmelerin ötesinde bir gerçeklik olarak yaşayan lirizmdir. Aruz ölçüsünü aşan, kimi büyük ses dalgaları, kimi hüzünlü mırıltılar biçiminde yansıyan (A. Hamdi Tanpınar) uyum zenginliği sözcüklere geniş ölçüde egemen oluşu sonucudur. Çoğu divan şairinin gazelinde beyit, temel öge haline geldiği için, güzel beyitler şurasında burasında rastlantıyla bulunmuş gibi dururken Fuzulî'nin gazellerinde hem biçim, hem öz yönünden birbirinden kopmayan ögeler olarak görünür. Tanpınar'ın deyişi ile «daha birinci mısradan itibaren bize kendi sesini kabul ettiren gücü, sonuna kadar yitirmez. || Hamdullah Hamdi'nin, Ali Şir Nevaî'nin, Acem şairi Nizamî Gencevî'nin mesnevilerinden daha kalıcı olduğu kabul edilen *Leylâ ile Mecnun* mesnevisi ve Türkçe divanındaki şiirleri (40 kaside, 302 gazel, 1 müstezat, 1 terkeb-i bend, 3 terci-i bend, 2 müseddes, 3 muhammes, 2 tahmis, 2 murabba, 42 kıt'a ve 72 rubaî) klasik şiirimizin en üstün örnekleri arasında sayılır. || Farsça divanında bulunan aşağıdaki parça, Fuzulî'nin, sadece estetik yönden değil, insansal değerlere verdiği önem yönünden de çağının ilerisinde görüşlere sahip olduğunu gösterir niteliktedir: «Dünya halkına bir şiir sofrası açtım. O sofrada her türlü nimetlerin çeşit çeşit zevkleri vardır. Bana gelen misafir ister Türk, ister Arap, ister Acem olsun katiyyen mahcub olmam. Çünkü sofram o derece tamamdır. Kim isterse gelsin, ne isterse yesin. Bu edebî bir nimettir eksilmez...»

Eserleri: *Türkçe Divan* çeşitli tarihlerde 22 kez basıldı. Abdülbaki Gölpınarlı basımı, 1948, 1961), *Farsça Divan* (Prof.

Ali Nihat Tarlan tarafından bulundu. «İstanbul Dergisi»nden (1944 - 45) sonra 1950'de basıldı. Prof. Dr. Hasibe Mazioğlu çevirisi 1962'de basıldı.) *Leylâ ve Mecnun* (1955, 4. bas. 1959), *Beng ü Bâde* (1955), *Rind ü Zahid* (mensur, Farsçadan çevirisi, 1956), *Sıhhat u Maraz* (Farsça, mensur, Abdülbaki Gölpınarlı çevirisi, 1940), *Enis-ül Kalb* (134 beyitlik kaside, 1944), *Ter-ceme-i Hadis-i Erbain* (manzum 40 hadis, 1951), *Şikâyetnâme* (K. Edip Kürkçüoğlu bas. 1956), *Sohbet-ül Esmer* (200 beyit manzume, 1958).

Kaynaklar: Süleyman Nazif, *Fuzulî*, (1925); Abdülbaki, *Fuzulî* (1932); Prof. Dr. Fuat Köprülü, *Fuzulî*, 2. bas. (1952); Dr. Abdülkadir Karahan, *Fuzulî, Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti* (1949); *Fuzulî'nin Muamma Risalesi* (1949); *Fuzulî'nin Bilinmeyen Şiirlerinden Birkaçı* (1949); Nevzat Yesirgil, *Fuzulî'nin Hayatı, Sanatı, Şiirleri* (1952, 4. bas. 1963); Dç. Dr. Hasibe Mazioğlu, *Fuzulî-Hafız* (1956); Dr. Zeynep Korkmaz - Dr. Selâhattin Olcay, *Fuzulî'nin Dili Hakkında Notlar* (1956); Dr. Müjgân Cunbur, *Fuzulî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi* (1956); Cemil Yener, *Fuzulî'nin Dünyası* (1966).

FÜRUZAN

Hikâyeci (29 ekim 1935 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini tamamlayamadı. Yetiştigi yıllar «Seçilmiş Hikâyeler» ve «Türk Dili», «Pazar Postası» (1956 - 1958) dergilerinde çıkan ilk hikâyeleriyle pek dikkati çekmedi. «Dost», «Papirüs», özellikle «Yeni Dergi»de (1964 - 72) sürekli olarak yayımlandığı hikâyelerle tanındı. || 1968 - 72 yıllarının en başarılı hikâyecilerinden biri sayılan Füzuran, kuşağından bir yazarın, Demir Özlü'nün belirttiği gibi, «kendisini çağdaş sanatın koşulladığı niteliklerle yükümlü görmediği» halde, kurmayı başardığı dilin doğallığı ve yeniliği, getirdiği kişileri en ayrıntılı çizgilerine kadar yaşatabilme gücüyle, ve sunuşta «ayna gerçekçiliği»yle yetinir gibi görünmesine karşın esasta başkaldırıcı, parçalayıcı havasıyla sağlam, bilinçli bir sanatın kapısını açtı. Uzun hikâyeye yöneldiği görülüyor.

Eserleri: *Parasız Yatılı* (1971, 4. bas. 1973; 1971 Sait Faik Hikâye Ödülü kazandı), *Kuşatma* (1972, ikinci bas. 1973), *Benim Sinemalarım* (1973, 2. bas. 1973)

Kaynaklar: Adnan Binyazar, («Türk Dili», nisan 1971); Attilâ Özkırımlı, («Soyut», nisan 1972); Mehmet Doğan, («Yeni Dergi», mayıs 1972); Rauf Mutluay, («Özgür İnsan», haziran 1972); Muzaffer Uyguner («Türk Dili», temmuz

1972); İrfan Yalçın, («Soyut», temmuz 1972); Mehmet Doğan, («Yeni Dergi», ekim 1972).

GAYBÎ

Divan şairi (? - 1661). Kütahyalı Müftü Şeyh Ahmet'in oğludur. İstanbul'a gelerek, oğlanlar şeyhi İbrahim'in tekkesine girdi (1649). Şeyhi ölünceye kadar hizmetinde kaldı. *Sohbet-nâme*, *Ruh-al-hakıyka* adlı eserleri vardır. Hece ve aruz ölçüleriyle yazdığı manzumelerde didaktik amaçlara bağlı kaldığı için kuruluktan kurtulamamıştır (Abdülbaki Gölpınarlı).

GEÇER, İLHAN

Şair, yazar (1917 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Lisesi'nde tamamladı (1939). İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde okudu. Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğü ve Ankara Radyosu'nda çalıştıktan sonra (1945 - 1950) İşçi Sigortaları Genel Müdürlüğü'nde memurluk yaptı. Kurumun ihtiyarlık sigortası şefi (1961 →). «İlk şiiri 1933'te «Vakıf» gazetesinde çıkmıştı. 1938 - 1947 arası «Yedigün» dergisinde yayımladığı çok sayıda şiiri, eski zevkin etkisini taşıyordu. Bir kitapta toplamadığı bu hazırlıklarını geride bırakınca Yeni Şiir'in imkânlarından da faydalanarak kendi anlayışları içinde şiirini değiştirdi, ama hep bir duygu şairi olarak kaldı (Behçet Necatigil). «Hisar», «Varlık», «Çağır», «Su», «İlgaz», «Türk Dili», «Türk Edebiyatı» dergilerinde (1950 - 72) çıkan bu tür şiirlerinin yanısıra kitap tanıtma ve eleştirme yazıları da yayımladı.

Eserleri: *Büyüyen Eller* (1954), *Belki* (1960).

GENÇTÜRK, İSMAİL

Şair, yazar (1944 →). Gündülün Sorgun köyünde doğdu. Hasanoglan - Atatürk İlköğretmen Okulundan ayrıldı. Bizim Yayınları (1966-67) kurdu. || «Sesimiz» (1963), «Çaltı», «İmece», (1961-1970) dergilerinde şiirleri; «Vatan», «Ankara Telgrafı», «Yeni-gün», «Barış» (1963 →) gazetelerinde inceleme yazıları yayımlanmaktadır. *Orman ve Orman Köyleri* (1972) adlı bir kitabı var.

GEVHERÎ

XVII. - XVIII. yüzyıl halk şairi (? - ?). Yaşamı üzerindeki bilgiler arasında İstanbul'da Mehmet Bahri Paşa'nın (ölm. 1700) divan kâtipliğini yaptığı (Prof. Köprülü), Kırımlı olduğu, Suriye ve Arabistan'ı gezdiği, askerliğinde Rumeli sınırlarında

bulunduğu doğruluk kazanmıştır. Prof. Boratav, Tamaşvarlı İbrahim Naimeddin'in *Hadikat-üş Şüheda* adlı eserinde, Eğre kalesi alaybeyi olan büyük babasına yazdığı ağıtın yayımlandığını açıklamıştır. Son yıllarda bulunan bir şiirindeki «Sene bin yüz elli yazıldı tarih» mısramdan 1150 (1737'de hayatta olduğu anlaşılmaktadır.) (*Türk Ansiklopedisi*, cilt 17; s. 318).

|| Şiirlerinde aruz ölçüsünü başarıyla kullanmasa bile bu ölçüyle yazma alışkanlığından bir söyleyiş ustalığı kazandığı anlaşılan Gevheri'nin koşma ve türkülerinde titizlikle aradığı sözcükleri mısra içinde sağlayacakları uyum açısından değerlendirdiği görülür. Bu nedenle divan şiirinde rastlanan sözcükleri kullanmayı sakıncalı bulmaz: «Yari benden böyle ayrı düşüren | Âdu mudur, engel midir, el imdir» ya da «Tuzağım yok avlanacak ağım yok | Kaçma benden ben yâd avcı değilim» mısralarında görüldüğü gibi sesli, sessiz harfler açısından sözcüklerin yapılarına önem verir. Kimi şiirlerinde öz ve kuruluş yönlerinden kendisinden sonra gelen şairlere örnek olacak ustalıklara kavuşur. Sadettin Nüzhet'in, *Gevheri* (1928) adlı kitabında 115 deyiş vardır.

GERÇEK, SELİM NÜZHET

Yazar (1891 - 1945). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı (1910). Bir süre Cenevre Üniversitesi'nde okuduktan sonra yurda dönünce gazeteciliğe başladı. Uzun süre İstanbul liselerinde tarih öğretmenliği ve kuruluşuna büyük emek verdiği Basma Yazı ve Resimleri Derleme örgütünün müdürlüğünü yaptı. Gazete ve dergilerde tiyatro eleştirileri, bibliyografya konularındaki yazılarıyla tanındı.

Başlıca Eserleri: *Türk Temaşası* (1930), *Türk Gazeteciliği* (1931), *Meddah-Karagöz Oyunu* (1942), *Tiyatro Tarihi* (Yunan-Latin Tiyatrosu (1944), *Tiyatro Bilgisi* (1944).

GEVGİLİLİ, ALİ

Yazar (1938 →). İzmir'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Özel Türk Koleji'nde tamamladı (1955). Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Öğrenciyken «Ege Ekspres» «Yeni İstanbul» gazetelerinde çalıştı. Daha sonra «Vatan»a geçti. Şimdi «Milliyet» gazetesinde yazar. || «Vatan», —Tarık Dursun'la birlikte çıkardıkları (1960 - 61) «Yedinci Sanat - Yeni Sinema» (1969 - 61), «Yeni Dergi»de yayımladığı titiz sinema eleştirileri ve inceleme yazılarıyla tanınan Ali Gevgilili «Milliyet»

gazetesinde ekonomik sorunları aynı titizlikle değerlendiren fıkralar yazıyor. Ali Halil takma adıyla yayımladığı bir de kitabı var: *Nato ve Türkiye* (1968).

GEZGİN, HAKKI SÜHA

Yazar (1895 - 7 kasım 1963). Manastır'da doğdu. Ortaöğrenimini albay olan babasının bulunduğu Balkan şehirlerinde tamamladı. Balkan savaşında İstanbul'a geldi, öğretmen oldu (1913). Öğretmenliğinin yanı sıra uzun yıllar «Vakit» gazetesinde fıkra yazarlığı yaptı. «Yeni Mecmua»da (1939 - 1941) edebiyatçılar üzerinde anı, eleştiri yazıları yayımladı. Dostoyevski'den iki çevirisi var: *Karamazof Kardeşler* (1940), *Budala* (1945).

GİRAY, FETHİ

Şair (1918 - 25 şubat 1970). Söğüt'de (Eskişehir) doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Erkek Lisesi'nde tamamladı (1938). Çeşitli memurluklarda bulundu. Ankara Ajansı ve «Hürses» gazetelerinde muhabir olarak çalıştı (1951 - 1953). Üç ortakla birlikte «Ankara Telgraf» (1953) ve tek başına «Kudret» gazetelerini çıkardı (1960 - 1966). Gazetesinin yayımına son verdikten sonra Ankara Telgraf Basımevi'ni işletti. «Dikmen», «Yeni Edebiyat», «İnkılâpçı Gençlik», «Serveti-Fünun», «Varlık», «Ses», «Yürüyüş», «Yurt ve Dünya», «Harman», «Yaratış», «Gün», «Meydan», «Asır», «Edebiyat Dünyası» (1941 - 1950) dergilerinde kişiliğini ortaya koyan şiirlerinden sonra seyrek olarak, «Yeditepe», «Pazar Postası», «Seçilmiş Hikâyeler», «Dost» ve «Yön» dergilerinde yazdı (1950 - 1966). || Küçük insanların yaşamlarını, savaş koşulları içinde karşı karşıya kaldıkları sorunları, acılarını yansıttığı dizelerinde yalın bir söyleyişle içtenliğin şiirlerini yazdı. Büyük bir ustalık çizgisine erişemese bile, her zaman belli bir başarı düzeyinin altına düşmeyen, barışsever, insancıl, yerli havasıyla yeni şiirimizin geçirdiği aşamalar içinde kendine özgü bir yeri oldu.

Eserleri: *Sulha Selâm* (1941), 1943 (Suat Taşer'le birlikte, 1943), *Alaca Karanlık* (1951, «Seçilmiş Hikâyeler Dergisi» özel sayısı, cilt 4, sayı 32/33), *Şiirler* (ölümünden sonra bütün şiirleri bu kitapta toplandı, 1972).

Kaynaklar: Asım Bezirci, («Yeni Edebiyat», ağustos 1970).

GİRGİNSOY, NACİ

Yazar, hikâyeci (1924 →). Kesriye'de (Manastır) doğdu. Or-

ta öğrenimini İzmit Ortaokulu ve Ticaret Lisesi'nde tamamladı. Vardiya işçiliği, laborantlık, D.D.Y. memurluğu, istasyon şefliği yaptı. Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi Genel Müdürlüğü'nde(Seka) Kütüphane Memurluğu, Sosyal İşler Şef Yardımcılığı, Yayın ve Kütüphane şefliği görevlerinde bulundu. Şimdi Seka Basın - Dış Münasebetler ve Matbaa Şefi. || İzmit'te çıkardığı «Bizim Şehir» gazetesinde 10 yıl sürekli olarak fıkra yazan Girginsoy, Türk Avrupa Derneği'nin Tek Bir Dünya konulu inceleme, «Varlık» dergisinin eleştirisi, Türk Hava Kurumu'nun makale, «Tercüman» gazetesinin hikâye yarışmalarında birincilik kazandı. Hikâye ve düzyazılarını genellikle «Güney», «Tarla» ve «Varlık» dergilerinde yayımlıyor.

GÖKÇE, ENVER

Şair (1920 →). Kemaliye/Erzincan'da doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1948). İstanbul Kadırga Öğrenci yurdunda yöneticilik yaparken ceza yasasının 141. maddesine aykırı eylemde bulunma savı ile tutuklandı, hüküm giydi. Hapis ve sürgün cezasını çektikten sonra Ankara'daki gazetelerde düzelticilik, bağımsız yazarlık yaparak yaşamım sürdürdü. || Şiirleri, imzalı imzasız yazıları «Yurt ve Dünya», «Ant», «Gün», «Söz», «Yağmur ve Toprak», «Yeryüzü» (1945 - 1951) dergilerinde çıkan Gökçe halk şiirinin dil olanaklarını ustaca birleşimlere ulaştırdı. Yaşamıyla birleşen olayları, duyarlıkları içten ve acılı bir sesle, genellikle kısa dizeler halinde işledi. Pablo Neruda'dan derleyip çevirdiği şiirleri bir kitapta topladı: *Pablo Neruda* (1962, 1971).

GÖKŞEN, ENVER NACİ

Yazar (1916 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Öğretmen Okulu'nda (1935), yükseköğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde tamamladı (1937). Adapazarı, Bandırma, Haydarpaşa ortaokul ve liselerinde, İstanbul Belediye Konservatuarı'nda Türkçe ve edebiyat öğretmenliği etti (1937 - 1952). Şimdi İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde öğretim üyesi. || «Servet-i Fünun-Uyamış», «Yarım Ay» dergilerinde çıkan (1934 - 1935) yazı ve hikâyeleriyle (1934 - 1935) edebiyat dünyasına giren Gökşen, daha sonra hikâyelerinin yanısıra Türk dili ve edebiyatı alanında çalışmalar yaptı. Bu tür yazılarını özellikle «İlgaz», «Türk Dili» dergilerinde yayımladı. Hikâyelerinde

geleneksel anlayış içinde sağlam bir kuruluşa, temalarına ve çevrelerine uygun düşen bir ustalığa eriştiği kabul edildi (Tahir Alangu, Mehdi Halıcı).

Eserleri: (Hikâye Kitapları) *İnan Bana* (büyük hikâye, 1939), *Son Çare* (1942), *Durakta Bir Adam* (1949), *Çardak Altı* (1951), *Elebaşı* (1964), *Dördüncü İyilik* (1967), *Ayça* (1970), **Öteki Kitapları:** *Çocuklar İçin Edebiyat* (1960), *Mehmet Emin Yurdakul* (1963), *Nasrettin Hoca'dan Fıkralar* (1964), *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız* (1966), *Yazma Yolu ve Yeni İmlâ Kuralları* (1966), *Kompozisyon İlkeleri ve Antolojisi* (1969), *Behçet Kemal Çağlar* (1970).

Kaynaklar: «Halim Yağcıoğlu, «Ulus» (22 aralık 1967), Tahir Alangu, «Varlık Yıllığı» (1968), Muhtar Körükçü «Hissan» (nisan 1968), Mehdi Halıcı «Çağın» (şubat 1968), Ayhan Can, «Türk Dili» (sayı, 199) İsmail Âşıkoğlu, «Yelken» (şubat 1971).

GÖKTÜRK, AKŞİT

Yazar (1934 →). Van'da doğdu. Ortaöğrenimini Antakya, Adana ve Van liselerinde (1955), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1960). Erzurum Atatürk Üniversitesinde iki yıllık öğretimi üyeliğinden sonra bitirdiği fakültede İngiliz Edebiyatı asistanı oldu (1963). «The Technical Originality of Lawrence Durrell's Alexandria quartet» konulu tezle doktora-sını verdi (1965). Aynı kürsü doçentlerinden (1972 →). II «a» (1956), «Varlık», «Türk Dili», «Yelken», «Yeni Ufuklar», «Yeni Edebiyat», «Tercüme», «Yeni Dergi»de yayımladığı incelemelerle tanınan Göktürk, T. S. Eliot'ın denemelerinden bir seçme kitabı olan *Denemeler* (1961)'e ve D. H. Lawrence'ın *Anka Kuşu* (1966) denemelerine giriş niteliğinde uzun tanıtı çalışmaları yaptı. *Robinson Crusoe*'nun Türkçede ilk tam metin çevirisiyle 1969 Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü kazanmıştır.

GÖKYAY, ORHAN ŞAİK

Şair, yazar (1908 →). İnebolu'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Muallim Mektebi'nde, yükseköğrenimini, dört yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra. Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1930). Kastamonu, Malatya, Ankara, Eskişehir, Bursa lise ve öğretmen okullarında (1931 - 1939) öğretmenlik ve müdürlük yaptı. Ankara Devlet Konservatuarı'nda müdürken Irkçılık ve Turancılık dava-

sında tutuklandı (31 mayıs 1944). Sıkıyönetim mahkemesindeki yargılanması sonucu beraat etti. Daha sonra Galatasaray Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği (1945 - 1951), İngiltere'de öğrenci müfettişliği görevlerinde bulundu (1951 - 1954). Dönüşünde İstanbul Eğitim Enstitüsünde öğretmenlik yaptı (1962 - 1967). Son görevinden emekli oldu. || İlk şiirlerini Kastamonu «Açıksöz», Ankara «15 Mayıs» gazetelerinde yayımlayan Gökyay, kendi yayını «Çağlayan» (Balıkesir, 1924), «Yarın», «Atsız Mecmua», «Çığır», «Orhun», «Kopuz», «Yücel», «Oluş», «Ülkü», «Çağrı», «Türk Dili» dergilerinde yazdı (1930 - 1972). Araştırmacı olarak halk edebiyatımızın kaynaklarına eğildi. Dede Korkut masallarını başarılı bir dille yaptığı sadeleştirmelerle yayımladı. Bilimsel çalışmalarının yanısıra hece ölçüsüyle, etkileri yayımlandıkları yılları aşan şiirler yazdı.

Başlıca Eserleri: *Dede Korkut* (1938), *Türklerde Karagöz* (1935), *Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları* (1938, 1943), *Kâbusnâme* (1944 - 1967), *Kâtip Çelebi* (1957), *Bugünkü Dille Dede Korkut* (1963).

GÖLPINARLI, ABDÜLBAKİ

Yazar, edebiyat tarihçisi (1900 →). Yükseköğrenimini —uzun yıllar ilkokul öğretmenliğinden sonra— Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı (1930). Konya, Kayseri, Kastamonu, Balıkesir, Haydarpaşa liselerinde edebiyat öğretmenliği, Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde Farsça okutmanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. Daha sonra atandığı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İslâm - Türk Tarihi kürsüsünde görevliyken ceza yasasının 142. maddesine aykırı eylemde bulunduğu savı ile tutuklandı (1945). Beraat etti. Yeniden döndüğü kürsüsünden isteğiyle emekli oldu (1949). || 1940 - 1946 döneminde «İnsan», «Yığın», «Pınar» dergilerinde yayımladığı yazılarda divan edebiyatını bilimsel açıdan inceleyen Gölpınarlı, daha sonra «Vatan», «Tan», «Yeni Gazete», «Tanin» (1950 - 1963) gazetelerinde yazdı. Yazılarında bir yandan ileri bir edebiyat anlayışının savunusunu yaparken, bir yandan da eski kültür kaynaklarını hayata çıkarma çalışmalarını sürdürdü. Pir Sultan Abdal, Mevlânâ, Yunus Emre gibi ölümsüz sanatçıları ve tarikatların yapıtlarını, dünya görüşlerini, çağlarını çağlarının toplumsal koşulları içinde değerlendirerek kendi deyişiyile, eski kültür ve kurumlara bağlılık ve inancını akılla tahlille, duygularını gerçeğe eleştirme yöntemleri aradı.

Başlıca Eserleri: *Melâmîlik ve Melâmiler* (1931), *Kaygusuz Vize'li Alâeddin* (1933), *Yunus Emre* (1936), *Yunus Emre ile Âşık Paşa ve Yunus'un Bâtmiliği* (1941), *Pir Sultan Abdal* (P. Naili Boratav'la birlikte, 1943), *Yunus Emre Divanı* (cilt 1, 1943; cilt 2, 3, 1948), *Divan Edebiyatı Beyanındadır* (1945), *Fuzûî Divanı* (geniş bir inceleme yazısı ile, 1950), *Nedim Divanı* (geniş bir inceleme yazısı ile, 1951), *Mevlânâ Celâlettin* (Hayatı, felsefesi, eserlerinden seçmeler, 1952), *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik* (1953), *Kaygusuz Abdal - Hatayî - Kul Himmet* (1953), *Nesimî - Usulî - Ruhi* (1953), *Nail-i Kadim* (1953), *Şeyh Galib* (1953), *Divan Şiiri* (4 kitap, 1954 - 1955), *Nasrettin Hoca* (1961), *Alevî Bektaşî Nefesleri* (1963), *Simavna Kadısı Şeyh Bedrettin* (1966), *100 Soruda Tasavvuf* (1969), *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler* (1969).

GÖNENÇ, TURGAY

Şair (1939 →). Tokat'ta doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde (1959), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1963). İzmir Bölge İstatistik Müdürlüğü görevinden ayrılarak (1968) yaşamını özel öğretmenlikle sürdürmeye başladı. «Yelken», «Pazar Postası», «Değişim», «Türk Dili», «Dönem», «Papirüs», «Dost» (1958-1972) dergilerinde yayımladığı şiir ve yazılarıyla tanındı. Son yıllarda kişiliğini bularak yoğun düşünce ve duyarlıklar getiren yaşama bağlı şiirler, başarılı dörtlükler yazdı. *Bozgunda* (1962) adlı şiir kitabı var.

GÖNENSOY, HIFZI TEVFİK

Yazar (1892 - 13 aralık 1949). Selânik'te doğdu. Yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladıktan (1913) sonra Kabataş, Vefa, İstanbul liselerinde öğretmenlik, Boğaziçi Lisesi'nde müdürlük yaptı. Bu görevdeyken öldü. «Servet-i Fünun», «Şehbal», «Türk Yurdu», «Hürriyet-i Fikriye», «Nedim», «Şair», «Donanma» dergilerindeki yazılarıyla tanınan Gönensoy edebiyat tarihi üzerinde çalıştı.

Eserleri: *Hâmid'in Son Yılları ve Son Şiirleri* (1943), *Tanzimat'dan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi* (Nihat Sami Banarlı ile birlikte, 1944), *Oğuz Destanı ve İki Masal* (1948).

GÖR, SITKI SALİH

Şair (1934 →). Elazığ'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nde tamamladı. Viyana'da erozyon

mühendisliği stajını tamamladıktan sonra (1970) Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünde erozyon mühendisi olarak çalıştı (→ 1972). || «Varlık», «Yelken», «Dönem», «Türk Dili», «Soyut», Forum» dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanınan Gör, uzun süre ikinci yeni akımın ortak söyleyiş özelliklerine bağlı bir şair olarak görüldü. 1968'den sonra «topluma yönelik ve simge yığınlarından oldukça arınmış» şiirler yazmaya yöneldi. Yurt gerçeklerine bağlı duyarlıkları yansıtmaya çalıştı. Alman Edebiyatından çeviriler de yapıyor.

Eserleri : *Dumanlı Eşik* (1957), *Kuşluk Ötesi* (1966), *Boston'da Bir Harputlu* (1968), *Ağıt* (1972).

Kaynaklar: H. İ. Dinamo, («Yeditepe», temmuz 1969)

GÖVSA, İBRAHİM ALÂETTİN

Şair, yazar (1889 - 29 ekim 1949). Ortaöğrenimini Trabzon ve Vefa idadilerinde, yükseköğrenimini Hukuk Mektebi'nde tamamladı (1910). İsviçre'de Jean Jacques Rousseau Enstitüsü'nde pedagoji ve psikoloji öğrenimi gördü (1913 - 1916). Yurda dönünce öğretmenlik, okul müdürlüğü ve Talim Terbiye üyeliği (1926) yaptı. Sivas (1927) ve Sinop'tan (1931) milletvekili seçildi. Maarif Vekâleti Başmüfettişliği görevinde bulundu (1935). İstanbul'dan milletvekili seçildi (1936 - 1946) ve «İnönü (Türk) Ansiklopedisi» genel sekreterliğine atandı. Ölümünden önce «Hürriyet» gazetesinde fıkra yazarlığı yapıyordu.

|| Edebiyata aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerle başlayan Gövsa, «Servet-i Fünun», «Hıyaban» (1908) —daha sonra hece ölçüsünü benimseyerek— «Yeni Mecmua», «Demeb» dergilerinde yazdı. Çocuk şiirleri türünde düzgün Türkçesiyle başarılı örnekler verdi. Özellikle ansiklopedi alanında yaptığı çalışmalarla haklı bir ün kazandı.

Başlıca Eserleri: *Çocuk Şiirleri* (1911, 4. bas. 1923), *Güftü Gû* (şiirler, 1912), *Çanakkale İzleri* (şiirler, 1926), *Şen Yazılar* (mizah hikâyeleri, 1926), *Süleyman Nazif* (monografi, 1933), *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi* (4 cilt, 1933 - 1938), *Acılar* (şiirler, 1941 - 1966), *Söz Oyunları* (nesirler, 1942), *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* (1946).

GRUDA, YILMAZ

Şair (14 temmuz 1930 →). İstanbul'da doğdu. Ankara Ticaret Lisesi II. sınıfından ayrıldı. Askerlik görevinden sonra bir süre banka ve muhasebe memurluğu yaptı. İlk Cep Tiyatro-

su'nda sahneye çıktı (1956). Daha sonra Küçük Sahne'de Ankara Devlet Tiyatrolarında, Ankara Meydan Sahnesi'nde (1957 - 70), İstanbul'da Nisa Serezli Tiyatrosu'nda oynadı (1971) || «Yağmur ve Toprak», «Yeryüzü», «Kaynak», «Mavi», «Şairler Yaprığı», «Varan», «Şimdilik», «Yeni Ufuklar», «Pazar Postası», «Yelken», «Dost», «Yeditepe» (1951 - 1969) dergilerde çıkan şiirlerinde toplumcu gerçekçilik akımına bağh göründü. Ahmet Arif, A. Kadir, Ö. F. Toprak etkilerini taşıdığı kısa sürede, kendi deyişle üç dört yıl toplum ve sorunlarını inceleme kavrama dönemi yaşadı. 1955'ten sonra kendine özgü, vurucu bir ses buldu. Genellikle uzun dizelere eğilim duyarak büyük soluklu şiirler yazdı. *Çarmıhtaki Yeni Mehmet* (1963) adlı kitabı var.

GÜLŞEHİRİ

XIII. XIV. yüzyıl tasavvuf şairlerinden (? - ?). Farsçadan manzum olarak Türkçeye *Sûheyl ü Nevbahar* adlı eseri çeviren Mesut Gülşehri'ye karıştırılmamalıdır. || Yaşamı üzerine kesin bilgi bulunmayan Gülşehri, Divan edebiyatımızın kuruluş dönemi olan XIV. yüzyılda Anadolu Türkçesi edebiyat dilinin oluşma aşamasında, bilgi ve sanat yönlerinden üzerinde durulan eserler bırakmıştır. Kimi araştırmacılar en önemli eseri olan *Mantık-ut-Tayr*'ın —aynı konuyu işlemesini göz önünde tutarak— İran şairi Şeyh Attar'dan çeviri olduğunu ileri sürmüşlerse de bu görüş doğrulanmamıştır. Mevlânâ'nın mesnevîsinden kimi öyküleri de eserine katarak zenginleştiren Gülşehri, konusunu yeniden ve kendine özgü bir anlatımla yazmıştır. Yunus Emre'den sonra çağının en büyük ustalarından sayılan şairin İslâm felsefesine değgin Farsça bir mesnevîsi daha vardır.

Eserleri: *Mantık-ut Tayr* tıpkı basımı (Agâh Sırrı Levent'in önsözüyle (1957).

GÜNÇE, ERGİN

Şair, yazar (1938 →). Giresun'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde (1955), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1959). London School of Economics'de Master of Science derecesi aldı (1964). Bir süre Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyeliğinden sonra Paris'te doktora çalışmaları yaptı (1966 - 68). Dönüşünde yeniden öğretim üyesi olduğu O. D. T. Üniversitesi'nden 12 mart 1971'den sonra açığa çıkarıldı. || «Sosyal Adalet», «Ant» dergilerindeki siyasal yazılarının yanısıra «Yelken», «Değişim»,

«Papirüs», «Dost» (1960 - 69) dergilerinde çıkan şiirlerinde gerçekte gerçeküstünün kesiştiği duyarlıkları işledi. «Yeni a» (1972) da yayımladığı son şiirlerinde toplumsal sorunlara bağlı açık, kavgacı bir düzleme kaydığı görünüyor. *Gençölmek* (1964) adlı şiir kitabı var.

Kaynaklar: Tefvîk Akdağ, («Papirüs», haziran 1966).

GÜNEL, BURHAN

Hikâyeci, romancı (7 nisan 1947 →). Antakya'da doğdu. Ortaöğrenimini Konya Erkek Lisesi'nde (1965), yükseköğrenimini Hava Harp Okulu'nda tamamladı (1967). Hava subayı olarak orduya katıldı. || «Cumhuriyet» sanat eki, «Güney», «Yansıma», «Varlık» (1971 - 72) dergi ve gazetelerinde çıkan hikâyeleriyle adını duyuran Günel'in bir de romanı çıktı: *Ökse* (1972).

GÜNEY, EFLÂTUN CEM

Folklorcu (1896 →). Hekimhan'da doğdu. Ortaöğrenimini Sivas Sultanîsi'nde tamamladı (1918). Konya Öksüzler Yurdu'nda, Eskişehir, Kayseri, Sivas, Samsun, Afyon, Kütahya, İstanbul Haydarpaşa liselerinde öğretmenlik etti (1921 - 1943). Topkapı Sarayı Müzesi'nde müdür muavinliği (1950 - 56), İstanbul Halk Eğitim Teşkilâtı'nda başkanlık yaptı (1956 - 61). Resmî görevlerinden emekli oldu. Yazı hayatının ilk ürünleri dışında elli yaşından sonra folklor çalışmalarını geliştirmiş, «yapı ve havalarını bozmaksızın» (Behçet Necatigil) halk hikâye, masal ve efsanelerine edebî bir nitelik kazandırmış, masal yazarı olarak ün yapmıştır. *Açıl Sofram Açıl* adlı kitabında topladığı masalları 1956'da, Danimarka'nın «Hans Christian Andersen Masal Kurumu» tarafından, elli beş ulus arasında onur listesine alınan on bir eserin en güzeli kabul edilerek, kendisine Andersen onur diploması ve Dünya Çocuk Edebiyatı sertifikası verilmiştir. *Dede Korkut Masalları*'yle 1960'ta aynı armağanı ikinci kez almıştır.

Başlıca Eserleri: *Dertli Kaval* (1945, 3. bas. 1957), *Nar Tanesi* (1946, 3. bas. 1953), *Karayılan ve Karagülmez* (1946, 3. bas. 1954), *Halk Şiiri Antolojisi* (1946, 4. bas. 1959), *En Güzel Türk Masalları* (1948, 5. bas. 1964), *Âşık Garip* (1950, 3. bas. 1964), *Bir Varmış, Bir Yokmuş* (1956, 3. bas. 1963), *Nasrettin Hoca Fıkraları* (1957, 1968), *Dede Korkut Masalları* (1958, 2. ve 3.

bas. 1966), *Atatürk'ün Hayatı ve Eserleri* (1963), *Folklor ve Eğitim* (1966).

Kaynaklar: Yaşar Nabi, («Varlık», temmuz 1972),

GÜNEY, YILMAZ

Romancı, senaryo yazarı (1931 →). Adana'da doğdu. Asıl adı Yılmaz Pütün'dür. Ortaöğrenimini Adana Erkek Lisesi'nde tamamladı. İlk olarak Bu Vatanın Çocukları filminde (1958) oyunculuğa başladı. Alageyik (1958), Hudutların Kanunu (1966), Kızılırmak-Karakoyun (1967), Umut (1970) filmleri yurтта ve dünyada geniş ilgi gördü. «Onüç» (1958), «Yeni Ufuklar» (1958 - 59) dergilerinde yayımladığı hikâyelerinden sonra romana yöneldi. «Onüç» dergisinde çıkan bir hikâyesi ceza yasasının 142. maddesine aykırı görülerek açılan davada hüküm giymiş, 3,5 yıl hapis yatmıştı.

Eserleri: *Boynu Bükük Öldüler* (roman, 1972 Orhan Kemal Roman Armağanı kazandı, 1971).

Kaynaklar: Adnan Özyalçiner, Vedat Günyol, «Yeni a», (1 temmuz 1972).

GÜNTEKİN, REŞAT NURİ

Romancı, hikâyeci ve tiyatro yazarı (1886 - 6 aralık 1956). İstanbul'da doğmuştur. Dr. Nuri Beyin oğludur. İlköğrenimini Çanakkale'de yapmış, bir süre İzmir'de Fransız mektebinde okumuş; bu okulu bitirmemiştir. Daha sonra imtihanla girdiği İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesinde (1912) yükseköğrenimini tamamlayarak uzun süre çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır. Milli Eğitim Müfettişliği (1931 - 1938), milletvekilliği (1939 - 1943) görevlerinde bulunduktan sonra Millî Eğitim başmüfettişliğine (1947), Paris'te kültür ataşeliği ve öğrenci müfettişliğine getirilmiştir. Tedavi için gittiği Londra'da kanserden ölmüştür. Mezarı İstanbul'dadır. || 1. Dünya Savaşı edebiyat kuşağının en ünlü adlarından biri olan Reşat Nuri'nin ilk çalışmaları küçük hikâyeler, tiyatro eleştirmeleri ve tanıtma yazılarıdır. «Şair», «Yeni Mecmua» dergilerinde (1919) yayımlanan bu ilk denemelerinden sonra, *İstanbul Kızı* adıyla ilk yazılışı 4 perdelik bir piyes olan *Çalikuşu* romanı «Vakit» gazetesinde tefrika edilmeye başlanmış, bu eseriyle geniş ün kazanmıştır (1922). Kuruluş, anlatım ve roman tekniği yönlerinden bir önceki dönemin edebî örneklerinden daha zengin öğeler taşıyan *Çalikuşu*, gerek psikolojik çözümlemeleri, gerek

Anadolu gerçeklerini yansıtmadaki ustalık ve içtenliğiyle başarılı olmuştur. Reşat Nuri, bu evresinde yazdığı *Bir Kadın Düşmanı*, *Dudaktan Kalbe*, *Akşam Güneşi* gibi eserlerinde de aynı nitelikleri titizlikle korumuş, genellikle Anadolu il ve ilçelerini konu alan romanlarının hemen hepsinde, halktan kişileri anlatmayı amaçlamıştır. || Geniş bir gözlem gücünün olanaklarından yararlanarak, toplumsal çevre ve olayları yansıtmada başarılı olan Reşat Nuri, kişilerinin fiziksel niteliklerini fazla ayrıntılara girmeden en kalın çizgileriyle göstermekle yetinerek onların iç yapılarını yansıtmaya çalışır. Okuru sıkmayan ruhsal çözümlemeler yapmayı sever. || «Üslubu yalın ve süslerden uzaktır. Teşbih ve istiarelere fazlaca yer vermez. Kullanılmış olanlar da üslubu süslemekten çok konuya yararlı olmak için kullanılmıştır. Romanlarındaki teşbihlerin bazıları birbirine benzemektedir. Reşat Nuri'nin dili temiz, yalın ve ahenkli bir Türkçedir. İlk romanlarında Fransızca bazı sözcüklere (rezerve, kalke etmek, imaj, presentiman *Ateş Gecesi*, (s. 12, 31, 32, 71)'de yer verilmiştir. Son romanlarında bu alışkanlıktan vazgeçmiştir (Muzaffer Uyguner).

Eserleri (Romanları): *Gizli El* (1922, 4. bas. 1964), *Çalıkuşu* (1922, 14. bas. 1964), *Damga*, (1924, 5. bas. 1944), *Dudaktan Kalbe* (1932, 5. bas. 1957), *Akşam Güneşi* (1926, 3. bas. 1942), *Bir Kadın Düşmanı* (1927, 3. bas. 1945), *Yeşil Gece* (1928, 2. bas. 1945), *Acımak* (1928, 2. bas. 1941), *Yaprak Dökümü* (1930, 6. bas. 1964), *Eski Hastalık* (1938, 2. bas. 1958), *Değirmen* (1944, 2. bas. 1962), *Miskinler Tekkesi* (1946, 1962), *Harabelerin Çiçeği*, *Eski Ahbap*, *Boyunduruk* (1953, 1962), *Kavak Yelleri* (1961), *Son Sığınak* (1961), *Kan Davası* (1962). *Hikâyeleri*: *Gençlik ve Güzellik* (1919), *Roçild Bey* (1919), *Eski Ahbap* (tarihsiz), *Tanrı Misafiri* (1927, 1963), *Sönmüş Yıldızlar* (?, - 1928), *Leylâ ile Mecnun* (1928), *Olağan İşler* (1930, 1963). *Oyunları*: *Hançer* (1920, 1926), *Eski Rüya* (1922), *Ümidin Güneşi* (1924), *Gazeteci Düşmanı*, *Şemsiye Hırsızı*, *İhtiyar Serseri* (1925), *Taş Parçası* (1926, filme de alındı, 1953), *Felâket Karşısında*, *Gözdağı*, *Eski Borç* (1931), *İstiklâl* (1933, 1953), *Vergi Hırsızı* (1933), *Hülleci* (1935), *Bir Yağmur Gecesi* (1943).

Kaynaklar: Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Reşat Nuri* (1957); Muzaffer Uyguner, *Reşat Nuri Güntekin* (1967); Türkân Poyraz - Muazzez Alpbek, *Reşat Nuri Güntekin*, (eserlerinin tam listesi, 1957); Fethi Naci, («Yeni Dergi», kasım 1971).

GÜNYOL, VEDAT

Eleştirmen (1912 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Saint-Benoit Lisesi'nde (1934), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1937). Üç yıl devam ettiği Paris Hukuk Fakültesi doktora Bölümünden iktisat ve uluslararası hukuk sertifikaları aldı (1939). Askerlik görevinden sonra Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunda (1942 - 1948), İslâm Ansiklopedisi Yazı Kurulu'nda (1949 - 1959) çalıştı. Yabancı diller okulu'nda Fransızca okutmanlığı yaptı (1959 - 1962). İstanbul Atatürk Erkek Lisesi'ndeki son görevinden emekli oldu (1972). Meydan Larousse yazı kurulumdaki görevinin yanısıra «Yeni Ufuklar» dergisini ve Çan Yayinevi'ni yönetiyor. || «Yücel» (1938 - 1956), «Yeni Ufuklar» (1953 - 1972) dergilerindeki kitap tanıtma yazıları, deneme ve eleştirmeleriyle birlikte çağdaş düşün, sanat adamlarından çeviriler yayımladı. Babeuf'ün *Devrim Yazıları* kitabından ötürü, Sabahattin Eyuboğlu ile birlikte Ağır Ceza Mahkemesinde yargılandı, beraat etti (1967). || Eleştirmelerini toplayan kitabı üzerine Doğan Hızlan'ın görüşlerini okuyalım: «Günyol, çoğunlukla belgesiz, dayanaksız yargılardan kaçır, bir eleştirme yazısında, ele aldığı yazarın bütün yanlarını bir çırpıda vermek kolaylığından özellikle sıyrılmak ister; ayrı ayrı yazılarda o sanatçının ayrı ayrı yanlarını ayrıntılarıyla inceleyerek derinleştirmeye çalışır. Böylece bir batılı eleştirmen gibi bir yazarın derinlemesine yalnızca bir özelliğini tanıtır yazısında. Eleştirmesinde baş öge, eleştirdiği sanatçının dünya görüşüdür. Sanatçının yazdığı konu karşısında aldığı tavidir.»

Eserleri: *Dile Gelseler* (1966), *Yeni Türkiye Ardında* (1966).

Kaynaklar: Mehmet Seyda, *Edebiyat Dosları* (1970).

GÜRCAN, NEDRET

Şair (1931 →). Dinar'da doğdu. İzmir Buca Ortaokulu'nu bitirdikten sonra babasının Dinar'daki Un ve İrmik Fabrikasında çalışmaya başladı. Şimdi aynı fabrikanın ortağı ve yöneticilerinden. İlk şiirleri, Cengiz Tuncer, Tarık Dursun, Ziya Metin'le birlikte İzmir'de yayımladığı (1950) «Kervan» dergisinde çıktı. Daha sonra «Kaynak», «Yeditepe», «Seçilmiş Hikâyeler», kendi yayını «Şairler Yaprağı», «Varlık» dergilerinde yazdı.

Eserleri: *Yaşadıkça Aşk* (1943), *Festival* (1956), *İki Beyaz Çizgi* (1965) *Bulut İndi* (1972).

GÜREL, FERZAN

Hikâyeci (1919 →). Söke'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Amerikan Kız Koleji'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. «Yeditepe», «Güney» dergilerinde yayımladığı köy ve kasaba yaşamını yansıtan hikâyeleriyle adını duyurdu.

Eserleri: *Evcilik Oyunu* (1962), *Şeftali Çiçekleri* (1965), *Kara Tutku* (1972).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Güney», mayıs 1972).

GÜRPINAR, HÜSEYİN RAHMİ

Romancı (17 ağustos 1864 - 8 mart 1944). İstanbul'da doğmuştur. Mahmudiye Rüştîyesini (ortaokul) bitirdikten sonra girdiği Mülkiye Mektebi'nden (Siyasal Bilgiler Fakültesi) sağlık nedeniyle ayrılmak zorunda kalmıştır (1880). Bu dönemdeki bir iki küçük memurluk ve Cumhuriyet devrinde milletvekilliği (1936 - 1943) dışında Hüseyin Rahmi'nin çabası sanatı etrafında olmuş, yaşamını kalemıyla kazanmıştır. || İlk eseri «*Şık yahut Ayna*»nın Ahmet Mithat Efendinin ilgisiyle «Tercüman-ı Hakikat» gazetesinde yayımlanmasıyla başlayan bu kalem savaşı sonunda edebiyatımıza kazandırdığı 40'a yakın roman, bugün de özgünlük ve değer düzeyini korumaktadır. Yazarlığa başladığı dönemde etkisini sürdüren Edebiyat-ı Cedide akımının dışında kalan Gürpınar'ın ilk özelliği büyük bir gözlem gücüne sahip oluşudur. Toplumun çeşitli sınıf ve tabakalarından gelmiş tipleri en açık nitelikleri ve keskin çizgileriyle yakalama ustalığının yanı sıra, bayağılığa kaçmayan bir güldürü ve anlatım rahatlığı, eserinin oluşumunu hazırlayan öğelerin başında yer alır. Sanatındaki kuruluş ve yapı yönündeki bu rahatlık, onu kendiliğinden toplumcu gerçekçi anlayışa götürür. Bir yerden sonra da toplum onun için sadece bir gözlem aracı olmaktan çıkar. Yaşadığı dönemin dil ve edebiyat anlayışı, dünya görüş ve felsefesini aşan eserler verir. *Ben Deli miyim* romanı yargılanırken (1924) savunmasında («Ataç» dergisi, sayı 29, 30, 1963) belirttiği gibi, sanatçının görevinin ne olduğunu, toplumsal işlevinin dayandığı nedenleri görür, bilinç kazanır. || İlk eseri *Şık yahut Ayna*'dan sonra 8 - 9 yıl çeviri yaparak ve günlük gazetelere fıkralar yazarak kendi içinde biriken sanatçı, kısa sürede *İffet*, *Mutallaka* ve *Mürebbiye*'yi yayımlamış ve sonuncu eseriyle büyük bir ün kazanmıştır. Bu üne yol açan ana nedenlerin başında dil anlayışındaki yalınlık ve

halkın psikolojisini çok iyi değerlendirecek buna uygun bir öz getirmesidir. Daha sonra 1912'de yayımladığı *Gulyabani* üzerine yazdığı bir mektupta romanın niteliğinden bir şey yitirmeden masal derecesinde sadeleştirmeye uğraştığı belirtmesi, romanlarındaki yalınlığın bir rastlantı olmadığını gösterir. Bu temel özellikler hiç kuşkusuz Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı günümüzün edebiyat değerlendirmeleri önünde de güç durumda bırakmayan özelliklerdir. Değişen uygarlık koşullarının, Osmanlı kültür olanakları içinde yetiştiği halde devrinin sınırlarını aşan bu pınardan götürdüğü çok şey olmamıştır.

Başlıca Eserleri: *Şık* (1889), *İffet* (1896), *Mutallaka* (Evlât Hatırı, 1898), *Mürebbiye* (1899), *Bir Muadele-i Sevda* (1899), *Metres* (1899), *Tesadüf* (1900), *Nimetşinas* (1901), *Şıpsevdi* (1911), *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* (1912), *Gulyabani* (1912), *Cadı* (1912), *Sevda Peşinde* (1912), *Hazan Bülbülü* (oyun, 1916), *Hakka Sığındık* (1919), *Toraman* (1919), *Hayattan Sayfalar* (1919), *Kadınlar Vaizi* (1920), *Son Arzu* (1922), *Tebesüm-i Elem* (Acı Gülüş, 1923), *Cehennemlik* (1924), *Efsuncu Baba* (1924), *Meyhanede Hanımlar* (1924), *Ben Deli miyim?* (1925), *Tutuşmuş Gönüller* (1926), *Billur Kalb* (1926), *Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu* (1927), *Muhabbet Tılsımı* (1928), *Mezarından Kalkan Şehit* (1928), *Kokotlar Mektebi* (1928), *Şeytan İşi* (1933), *Kadın Erkeklesince* (oyun, 1933), *Utanmaz Adam* (1934), *Eşkîya İninde* (1935), *Kesik Baş* (1942), *Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür* (1943), *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?* (1945), *Dirilen İskelet* (1946), *Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?* (1949), *Eti Senin Kemiği Benim* (1963), *Deli Filozof* (1964), *Can Pazarı* (1968). **Hikâye kitapları:** *Namusla Açlık Meselesi* (1933), *Katil Puse* (1933), *İki Hôdügün Seyahati* (1933), *Tünelden İlk Çıkış* (1934), *Gönül Ticareti* (1939), *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943). (Romanlarının sadeleştirilmiş yeni basımları Atlas Kitabevi tarafından yapılıyor.)

Kaynaklar: Refik Ahmet Sevengil, *Hüseyin Rahmi Gürpınar* (1944); Niyazi Berkes, *Hüseyin Rahmi'nin Sosyal görüşleri* («Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, III. cilt, sayı 3. 1945); Pertev Boratav, «Hüseyin Rahmi'nin romancılığı», *Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi*, (cilt III. sayı, 2 (ocak - şubat 1945); Agâh Sırrı Levent, *Hüseyin Rahmi Gürpınar* (1964); Muzaffer Gökmen, *Gürpınar Bibliyografyası* (1966); Rauf Mutluay, («Papurüs», nisan mayıs 1969)

GÜRSÖN, ESER

Eleştirmen (1941 →). Kastamonu'da doğdu. Ortaöğrenimi-

ni Kastamonu Lisesi'nde (1959), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1964). Askerî liselerde edebiyat öğretmenliği ediyor. «Dönem», «Evrım», «Alan», «Soyut», «Devinim 60», «Yeni Dergi»de yayımladığı (1963 - 1970) eleştirmeleri ve metin incelemeleriyle tanındı.

GÜRTUNCA, FARUK

Şair, yazar (1904 →). Edirne'de doğdu. Ortaöğrenimini Edirne İlköğretmen Okulu'nda tamamladı. Bir süre öğretmenlik yaptı; «Çocuk Sesi», «Afacan», «Her Hafta», «Her Ay» dergilerini yayımladı. 1957 seçimlerinde D.P. listesinden milletvekili seçildi. 27 mayıs 1960'da tutuklandı. Kurucusu olduğu «Her gün» (1953 →) gazetesinin başyazarı.

Başlıca Eserleri: *İlk Menba* (şüirler, 1923), *Kanlı Akşam* (manzum oyun, 1927), *Çocuklara Şiir Kitabı* (1928), *Bu Arslana Dokunmayın* (1939), *Dağ Başında Aşk* (roman, 1939).

GÜVEMLİ, ZAHİR

Yazar (6 mart 1931 →). Edirne'de doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1936). İstanbul Erkek ve Galatasaray liselerinde, Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunda öğretmenlik yaptı. «Büyük Doğu» dergisinde yayımlanan (1943 - 1944) hikâyelerinden sonra hazırladığı antolojiler ve sanat tarihleriyle tanındı.

Başlıca Eserleri: *Yahya Kemal* (1948, 1958), *Türk Romancıları* (antoloji, 1954), *Türk Mizah Edebiyatı Antolojisi* (1949), *Başlangıcından Bugüne Türk ve Dünya Sanat Tarihi* (1960), *Büyük Ressam ve Heykeltraşlar* (1964), *Güzel ve Sanat* (1970).

GÜVEN, FERİT CELÂL

Yazar (1894 →). Ortaöğrenimini Adana Sultanî'sinde tamamladı (1912). Güzel Sanatlar ve Hukuk Mektebi'nin 3. sınıflarında okurken 1. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine yedek subay talimgâhına alındı. Kafkas cephesinde çarpıştı. Millî mücadelede Adana'da direnç hareketlerine katıldı. «Yeni Adana» gazetesinde sömürgeciliğe karşı yazılarıyle kurtuluş savaşı bilincinin yaygınlık kazanmasına çalıştı (1919 - 23). Cumhuriyetten sonra kurduğu «Türk Sözü» gazetesinin başyazarlığını yaptı (1923 - 1967). Urfa ve İçel'den milletvekili seçildi (1927

-1946), Ankara Halkevi Başkanlığı yaptı (1934 - 1946), 27 Mayıs'tan sonra toplanan Kurucu Meclis'e Anadolu basınının temsilcisi olarak katıldı. «Türk Yurdu», «Ülkü», kendi yayımı «Altınyurt» dergilerindeki devrimci yazılarını «Yeni Ufuklar»-da sürdürüyor.

HABORA, BÜLENT

Yazar (28 şubat 1940 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Adana Erkek Lisesi'nde tamamladı. Ankara Hukuk, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde okudu. Bir süre gazetecilik, röportaj yazarlığı yaptı. Şimdi kurduğu Habora Kitabevi yayınlarını yönetiyor (1966 →). || Edebiyata «Yelken», «Salkım», «Sel», «Meş'ale» dergilerinde çıkan şiirleriyle başlayan Habora (1955 - 1960) daha sonra hikâye ve eleştiriler, inceleme yazıları yayımladı. *Yasak Kitaplar* (1969) adlı inceleme kitabı var.

HACIHASANOĞLU, MUZAFFER

Hikâyeci, romancı (1924 →). Çankırı'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Gazi Lisesi'nde (1941), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde (1948) tamamladı. Çubuk (1948), Oğuzeli ve Kilis'te Sıtma Savaş (1949 - 51), Şaban-özü'nde (1951 - 53) Hükümet Tabipliği yaptı. İşçi Sigortaları Ankara Hastanesi'ne asistan oldu (1953), İç hastalıkları ihtisasını tamamlayarak Tosya Devlet Hastanesi'nde görev aldı (1958 - 1961). Bir süre Ayvalık Sağlık Merkezi'nde, (1963 - 64), Sonra İşçi Sigortaları Sağlık Başkanlığı'nda çalıştı (1965). Şimdi S. S. K. Malatya Hastanesi İç hastalıkları uzmanı (1967 →).

|| Edebiyata «Büyük Doğu» (1943), «İstanbul» (1944 - 46) dergilerinde Muzaffer Doluca imzası ile yayımladığı şiirlerle giren Hacıhasanoğlu, 1947'den sonra hikâyeye yönelmiş, «Varlık» dergisinde çıkan ilk hikâyesi (*Bir Fotoğraf Canlanıyor*) dönemin edebiyat çevrelerinde ilgiyle karşılanmıştı. 1947 - 54 yıllarında sürekli olarak yazdı. Bu hikâyelerinde özellikle kasaba yaşamından aldığı tipleri çevre ilişkilerinden soyutlamayarak başarıyla çizdi. Sonra romana geçti. «Kasaba Kadınları», «Vatan»; «Evlerde Sevgi Yoktu», «Milliyet»; «Tatsız Dünya», «Yenigün»; «Emin Efendi», «Cumhuriyet» gazetelerinde tefrika edildi. «Cumhuriyet», «Akşam», «Dünya», «Vatan», «Varlık» gazete ve dergilerinde deneme yazıları, makaleler, kitap tanıtma yazıları yayımladı. Son hikâyeleri «Varlık» dergisinde çıkıyor.

Eserleri: *Bir Tesbih Tanesi* (hikâyeler, 1951), *Bu Dağın Ardı* (hikâyeler, 1954).

Kaynaklar: Ataç, «Ulus» (22, 12. 1951); Yıldırım Keskin, («Yenilik», temmuz 1954); İlhami Soysal, («Son Havadis», 21. 7.1953); «Varlık», (1 mart 1963).

HAKANİ

Divan şairi (? - 1609). İstanbul'da doğdu. Yaşamı üzerindeki bilgiler arasında Sancakbeyliği ve Divan-ı Hümayun'da muhasebecilik yaptığı, hacca gidip geldiği kesinlik kazanmıştır.

|| En ünlü eseri fâilatün fâilatün fâilün ölçüsüyle, mesnevî biçiminde ve Peygamber üzerine yazılan *Hilye*'sidir. Ziya Paşa ve Muallim Naci tarafından üstün bir eser olarak kabul edilen *Hilye*'nin yüksek bir değer olmadığı, gücünü konusunun «kut-siyetinden» aldığını ileri süren araştırmacılar vardır (Türk Ansiklopedisi). Hakani'nin divanından başka *Miftah-ı Fütûhat* adlı müfteülün failün ölçüsüyle yazılan uzun bir mesnevî de biliniyor.

HÂLETİ

Divan şairi (1570 - 1631). İstanbul'da doğdu. Çağın bilginlerinden Pir Mehmet Azmi Efendinin oğludur. İyi bir öğrenim görme olanağı kazandığından 21 yaşında müderris, 32 yaşında kadı oldu. Şam, Bursa, Edirne, ve İstanbul'da kadılık yaptıktan sonra Anadolu (1623) ve Rumeli (1627) kazaskerliklerine atandı. Bir ara Mısır'da kaymakamlık görevinde bulundu. Divan şiirinde rubaî ustası olarak tanınan Hâleti, kendisinden sonra gelen kuşakları bu yönüyle etkiledi. Rubaîlerinde kimi zaman mistik bir dünya görüşü çerçevesinde kalarak münacaatlar yazdı, kimi zaman da sevgi temalarını işledi. *Divan*, *Saki-nâme* ve *Münşeat*'ının yanısıra *İslâm Hukuku* üzerine eserleri de vardır.

HALICI, FEYZİ

Şair (1924 →). Konya'da doğdu. Ortaöğrenimini Konya Lisesi'nde (1941), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde tamamladı (1950). Mesleği olan kimya mühendisliğini yapmayarak Konya'da babasına ait tecimevinin yönetiminde çalıştı. 1968 seçimlerinde Konya'dan senatör seçilerek parlamentoya girdi. «Yedigün» ve özellikle «Çınaraltı» dergilerinde (1942 - 1944) çıkan gençlik ürünlerinde halk şiir geleneğine bağlı göründü. Daha sonra «Şadırvan», «Aydabir», «Hisar», «Varlık» ve kendi yayımı «Çağrı» (1949 - 1971) dergi-

lerinde yazdı. Kendini yenilemeye çalıştı. Yeni edebiyat akımının getirdiği biçimsel olanaklardan yararlandı.

Eserleri: *Bir Aşkın Şiirleri* (1947), *Masmavi* (1952), *İstanbul Caddesi* (1957), *Günaydın* (1960), *Dinle Neyden* (1960, ekli 3. bas. 1968), *Gecenin Bir Yerinde İki Ceylan* (düzyazı şiirler, 1966) *Selçukyada Aşk* (1967).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Varlık», 1 ekim 1966); Halim Yağcıoğlu, («Türk Dili», mart 1968).

HALICI, MEHDİ

Hikâyeci (1927 →). Konya'da doğdu. Ortaöğrenimini Konya Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladıktan sonra (1950), Fransa'da Caen Üniversitesi'nde doktora verdi. Konya'da avukatlık yapıyor, ağabeyi Feyzi Halıcı'nın parlamentoya girmesinden sonra «Çağrı» dergisinin yayımını sürdürdü.

Eserleri: *Gülen İnek* (1969), *Karides Durağı* (1967).

HALIKARNAS BALIKÇISI

Hikâyeci, romancı (1886 →). İstanbul'da doğdu. Asıl adı Cevat Şakir Kabaağaç'tır. Ortaöğrenimini Robert Kolej'de (1904), yükseköğrenimini Oxford Üniversitesi Yeni Çağlar Tarihi Bölümü'nde tamamladı (1908). Dönünce resmî bir iş tutmadı. Dönemin hareketli ortamı içinde siyasal eylem ve kuruluşların uzağında kaldı. Yazarlık ve ressamlık yaptı. Cumhuriyetten sonra (1924), asker kaçaklarıyla ilgili bir yazısı nedeniyle yargılanarak kalebentliğe mahkûm edildi. Üç yıllık cezasını bitirdikten sonra da gönderildiği Bodrum'dan ayrılmadı. Şehrin antik çağdan kalma değerlerinin ortaya çıkarılmasında büyük katkısı oldu. «Servet-i Fünun», «Cumhuriyet», daha sonra «Demokrat İzmir» dergi ve gazetelerinde Halikarnas Balıkçısı takma adıyla yazdığı yazılar, hikâyelerle yeni edebiyat kuşağının ilgisini çekti. *Aganta*, *Burina*, *Burinata* adlı romanı dönemin dergilerinde övgülerle karşılandı. 1947'de İzmir'e yerleşen Balıkçı, bir süre Fuar'ın çiçeklendirilmesi işlerinde çalıştı. Turist rehberliği ve İzmir gazetelerinde yazarlık yaparak yaşamını sürdürdü. Sanatçı olarak da en verimli dönemine girdi. || Balıkçılar, sünger avcıları, dalgıçlar, gemiciler... Halikarnas Balıkçısı'nın hikâye ve romanlarıyla gelen bu tipler sadece edebiyata ilk kez geldikleri için ilginç degillerdir. Balıkçı denize bağlı olarak, güzelliği, özgürlüğü, başkaldırıyı, insanoglunun geçmişteki ve gelecekteki

arayışlarını, kayıplarını, bunalımlarını, korkularını ışığı kırar gibi kendiliğinden, alabildiğine etkin bir anlatımla ortaya koyarak çağdaş insancıl bakışla eski uygarlıklar arasındaki bağları göstermiştir. Bu yüzden «Yeni Ufuklar» dergisinde yayımladığı yazılarla daha ilk kitabına aldığı herhangi bir hikâye, ya da diyelim ki *Anadolu Tanrıları* aynı bütünün parçaları gibidir. Sanat ve düşünürlük. Bu iki birbirini besleyen kaynak Balıkcının eserlerinde verimli bir buluşma yaratmıştır.

Eserleri: *Ege Kıyılarından* (hikâyeler, 1939), *Aganta Burina Burinata* (roman, 1946, 1963), *Merhaba Akdeniz* (hikâyeler, 1947, 1962), *Egenin Dibi* (hikâyeler, 1952), *Yaşasın Deniz* (hikâyeler, 1954), *Anadolu Efsaneleri* (inceleme, 1954), *Anadolu Tanrıları* (inceleme, 1955, 1962), *Ötelerin Çocuğu* (roman, 1956, 1969), *Gülen Ada* (hikâyeler, 1957), *Uluç Reis* (roman, 1962), *Turgut Reis* (roman, 1966), *Deniz Gurbetçileri* (roman, 1969), *Ege'den* (daha önce yayımlanmış hikâye kitaplarında seçmeler, 1972), *Hey Koca Yurt* (1972).

Kaynaklar: Orhan Kemal, («Yeni Ufuklar», eylül, 1961); Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 2, 1965); Mehmet Doğan, («Papirüs», ağustos 1969); Konur Ertop, («Varlık», sayı 1744, 1970); Mehmet Doğan, Turgay Gönenç, («Dost», haziran 1971: *Halikarnas Balıkcısı özel sayısı*); Mehmet Doğan, («Yeni Dergi» nisan 1972).

HALMAN, TALAT SAİT

Şair, yazar (1931 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Robert Kolej'de (1951), yükseköğrenimini Amerika'da Columbia Üniversitesinde tamamladı (1954). Bitirdiği üniversitede Türkçe lektörlüğü, Birleşmiş Milletler Radyosu'nda yazarlık ve spikerlik etti (1953 - 60). Amerika'da Princeton-New Jersey Üniversitesinde öğretim görevlisiyken kurulan Kültür Bakanlığına getirildi. Bakanlığın kaldırılmasından sonra tekrar Amerika'ya döndü. || «Yenilik», «Değişim», «Dönem», «Türk Dili», «Yeditepe», «Şiir Sanatı», «Yeni Edebiyat», «Varlık»ta (1955 - 1972) çıkan şiir, çeviri ve yazılarıyla tanınan Halman sanat çalışmalarının yanı sıra «Milliyet», «Akşam» gazetelerinde siyasal yazılar da yayımladı. Amerikan dergilerinde, günümüz edebiyatı üzerine tanıtma yazıları yazdı.

Eserleri: *William Faulkner* (yazarın hayatı, sanatı, eserleri üzerine inceleme, 1963), *Can Kulağı* (şiirler, 1968), *Eski Mısır Şiiri* (1972).

Kaynaklar: Osman Türkay, («Varlık», 1971)

HALUK ŞEVKET (ATASEVEN)

Şair (1931 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı (1950). Askerliğinden sonra Çağlayan Yayınevi'nde (1954 - 55), Denizcilik Bankası Basımevi'nde düzeltici olarak çalıştı (1955 →). «Pazar Postası», «Yelken», «Ataç», «Yeditepe», «Dost», «Güney» dergilerinde yayımladığı şiirlerini bir kitapta toplamadı.

HAMAMİ-ZADE İHSAN

Şair (1884 - 11 Mayıs 1948). Trabzon'da doğdu. Ortaöğrenimini Trabzon İdadisi'nde tamamladı (1902). Uzun yıllar ortaokul ve lise öğretmenliği yaptı. Ölümünden önce Yüksek Ticaret Okulu Edebiyat öğretmeniydi. *Türk Edebiyatı Nümuneleri*, *Divanı İhsan*, *Hamsinâme*, *Bilmeceler*, *Ömer Hayyam Rubaileri* adlı eserleri var.

HAMDULLAH HAMDİ

Divan şairi (1449 - 1508?). Göynük (Bolu)'de doğdu. Dönemin ünlü bilginlerinden Akşemsettin'in oğludur. Güçlü bir öğrenim görerek yetiştirildiği halde babasının ölümünden sonra kardeşleri tarafından yoksul bırakıldığı biliniyor. || Çağının başarılı şairlerinden biri sayılan Hamdi Çelebi, mesnevi biçiminin ustalıkları ile bezenmiş, *Hamse'si*, *Yusuf u Züleyha*, *Leylâ ve Mecnun Hikâyeleri*, *Mevlit*, *Kıyafetnâme*, *Tuhfetü'l-uşşak* adlarından meydana gelmiştir. *Yusuf ile Züleyha* hikâyesi bunların en başarılı olanı kabul edilir. Şair bu hikâyesinde kardeşlerinden gördüğü eza ve cefayı *Yusuf'un* kardeşlerinden gördüklerine benzettiği için yazmıştır. Acem şairlerinden *Molla Cami'nin* aynı adı taşıyan eserinin genişletilerek çevirisidir (Agâh Sırrı Levent). Basılmamış divanı vardır.

HANÇERLİOĞLU, ORHAN

Hikâyeci, romancı (16 ağustos 1916 →). Ortaöğrenimini Şişli Terakki Lisesi'nde (1935), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1939). Meriç, Keşan, Karaisali (1943 - 1946) kaymakamlıklarından sonra İstanbul Belediyesi'nde müfettişlik, Emniyet Şube Müdürlüğü, İstanbul Şehir Tiyatroları Müdürlüğü yaptı (1948 - 1954). Son görevi Elektrik Otobüs ve Tünel İşletmeleri Hukuk İşleri Müdürlüğüdür. || Gençliğindeki şiir deneylerinden yıllar sonra «Beş Sanat» ve «Varlık»ta ilkin yazı ve hikâyeleriyle görünen Hançerlioğlu,

«Yeditepe», «Yenilik», «Ataç», «Türk Dili» dergilerinde yazdı. Sürekli olarak yayımladığı romanlarla 1950 - 1960 yıllarının verimli kalemlerinden biri sayıldı. Son yıllarda inceleme alanında eserler yazıyor.

Eserleri : *Kıvılcım* (şiiirler, 1936), *Karanlık Dünya* (roman, 1951), *Büyük Balıklar* (roman, 1952, 2. bas. 1965), *İnsansız Şehir* (hikâyeler, 1953), *Oyun* (roman, 1953), *Ekilmemiş Topraklar* (roman, 1954), *Ali* (roman, Türk Dil Kurumu Sanat ödülü, 1956, bas. 1955, 1959), *Kutu Kutu İçinde* (roman, 1956), *Yedinci Gün* (roman, 1957), *Bordamıza Vuran Deniz* (roman, 1960), *Başka Dünyalar* (*Karanlık Dünya*, *Oyun*, *Kutu Kutu içinde* romanlarının birleşik basımı, 1962), *Erdem Açısından Düşünce Tarihi* (inceleme, 1963, 1966), *Başlangıcından Bugüne Kadar Mutluluk Düşüncesi* (1965), *Başlangıcından Bugüne Kadar Özgürlük Düşüncesi* (1966), *Felsefe Sözlüğü* (1967, 1970), *Düşünce Tarihi* (1970), *Ekonomi Sözlüğü* (1972).

Kaynaklar : Muzaffer Uyguner, («Yenilik», 24 Ocak 1955); Muhtar Körükçü, («Varlık», sayı 463, 1 ekim 1957); Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt, 3, 1965); Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966); Oktay Akbal, *Dost Kitaplar* (1967); Behzat Ay, («Varlık», eylül 1972).

HASAN HÜSEYİN (KORKMAZGİL)

Şair (1927 →). Gürün'de doğdu. Ortaöğrenimini Adana Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1950). Öğretmenliğinin ilk yılında, Ceza Yasası'nın 142. maddesine aykırı eylemlerden ötürü Göksun'da tutuklandı. Mesleğinden ayrılmak zorunda kalarak arzuhalcilik, tabela ressamlığı, düzelticilik yaptı. Uzun yıllar «Akis» dergisinde çalıştı. «Karikatür», «Taş», «Akbaba», «Yön» dergilerinde Hüseyin Korkmazgil imzası ile mizah hikâyeleri yazdı. «Forum» dergisini çıkardı (1968-70). *Kızılırmak* adlı kitabı da 142. maddeye aykırılık savıyla yargılandı, ağır ceza mahkemesinde beraat etti. || «Dost», «Yelken», «Ataç», «Varlık» (1952 - 1960) dergilerinde çıkan ilk şiirlerinde «sözcüklerin konum ve kuruluşunda yapılan değıştirmeler»le (Asım Bezirci) Nâzım Hikmet estetiğinden kurtulma çabasında görünen Hasan Hüseyin, kısa sürede biçim yönünde yapmayı başardığı sıçramalarla şiirini besleyen kaynaklara eğilerek, etkin birleşime hızlı dönüşümler kazanırken, bir yandan da işlediğı temalara sokuluşunda iç ve dış öğelerde denge sağladı. «Derin duyarlığı, gür sesi, geniş soluğı, renkli hayali. işlek Türkçesiyle diyalektik bir görüş ve insancıl bir bakışa yas-

lanan hayat ve tabiat sevgisi, barış ve özgürlük tutkusu, devrim ve bağımsızlık özlemi»yle kaynaşan (Asım Bezirci) bir şiir düzeyine ulaştı.

Eserleri: *Kavel* (1964, Yeditepe Şiir Armağanı (1963, 3. bas. 1972), *Temmuz Bildirisi* (1965), *Kızılırmak* (1966), *Made in Turkey* (1970), *Kızıl Kuğu* (şiirler, TRT 1970 Şiir Kitapları Başarı Ödülü, bas. 1971), *Bıyıklar Konuşuyor* (1971). *Ağlasun Aysafağı* (1972), *Oğlak* (1972). *Acıyı Bal Eyledik* (1973), *Gülelim de Bilelim* (1973),

Kaynaklar: Şükran Kurdakul, («Ataç», 1 kasım 1963); Behzat Ay, («Ataç», ocak 1964); Zühtü Bayar, («Yeni Gerçek», şubat - mart 1968) Zühtü Bayar, («Papirüs», 1 ağustos 1968); Asım Bezirci, *On Şair, On Şiir* (1971); Gülten Akın, («Yeni Ortam», 13 eylül 1972).

HASAN TAHSİN RECEP

Yazar (1888 - 15 mayıs 1919). Selânik'te doğdu. Asıl adı Osman Nevres'tir. Yükseköğrenimini Paris Siyasal Bilgiler Okulu'nda tamamladı. Balkanlarda çalışan Baxiston kardeşler adlarında iki İngiliz diplomatına bomba atmak suçundan 10 yıl Bükreş'te hapis yattı. Mütareke yıllarında İzmir'e yerleşti. Yayımladığı (1918 - 1919) «Hukuk-u Beşer» gazetesinde sömürgecilğe karşı ateşli yazılar yazdı. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edildiği gün, Eczun taburunun üzerine bomba atarken şehit edildi.

Kaynaklar: («Yelken», ağustos 1968, özel sayı).

HAŞMET

Divan şairi (? - 1768). İstanbul'da doğdu. Medrese öğrenimi gördü. Müderrisliği zamanında dönemin ünlü sadrazamı Koca Ragıp Paşanın ilgisini çekti. Yazdığı hicivlerden ötürü şair, sadrazamın gözünden düşünce Bursa'ya ve Rodos'a sürgün edildi. Nabi ve Nef'i etkisiyle yazdığı gazellerin yanısıra, Reşat Ekrem Koçu tarafından günümüz Türkçesine çevrilerek basılan (1940) *Vilâdetnâmesi* padişah çocuklarının sünnet düğünleri için yazılmış eserlerin en ünlülerinden sayılır. Divanından başka *İntisabülmülük* adlı küçük bir eseri daha vardır.

HATÂYÎ

Tasavvuf şairi (1486 - 1524). Asıl adı İsmail Safevi'dir. Erdebil'de doğdu. Anasının babası olan Uzun Hasan'ın ölümünden sonra İran ve Azerbeycan'da başgösteren kargaşalıklardan yararlanarak Şii - Alevî Türkmen aşiretlerini birleştirmeyi başardı.

Şirvan'ı, Azerbeycan'ı, Irak'ı aldı. Şahlığını ilân etti. Kısa sürede sınırlarını genişletmeye başladı. Horasan, Tebriz ve Musul'a kadar Irak'a egemen oldu. Çaldıran'da (1514) Selim I. karşısında uğradığı yenilgiden sonra Avrupa devletleriyle antlaşmalar yapmak istediye de amacını gerçekleştiremeden öldü. Türkçe ve halk şiir geleneklerine bağlı söyleyişleriyle XVI. yüzyılın en etkin sanatçılarından biri sayılan Hatâyî'nin Anadolu'daki kızılbaş zümreler üzerinde yarattığı etki ve bağlar ölümünden sonra da sürdü (Prof. Boratav).

Kaynaklar: Sadettin Nüzhet Ergun, *Hatayi Divanı* (1946).

HATİPOĞLU, AYDIN

Şair (1940 →). Urfa'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı (1961). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'ndeki öğrenimini yarım bıraktı. Askerliğinden sonra, ortağı olduğu nakliyat şirketinin yönetim işlerinde çalışıyor (1968 →). || «Yelken» ve «Ataç» dergilerinde (1958 - 1963) yayımladığı yazı ve şiirlerle tanınan Hatipoğlu, yer yer toplumcu eğilimlerin ağır bastığı bir şair kimliğinde görünmüştü. Ömür Candaş, Afşar Timuçin'le birlikte çıkardıkları «Yeni Gerçek» (eylül 1967 - ekim 1968) dergisinde toplumsal gerçekçi akımı benimseyen, yeni gelişme yönleri araştıran yazılar yayımladı. Etkili, kalabalığa açık bir şiir kurmaya çalıştığı zaman da değişik kuruluşların peşinde olduğu görüldü. «Gelecek» dergisini (mart 1971) hazırlayan sanatçılar arasına katıldı.

Eserleri: *Çömçe Gelin* (1966), *Gebe* (1968).

Kaynaklar: Attilâ İlhan, («Varlık», 15 eylül 1967); («Yelken», kasım 1967); İrfan Derman, («Akşam», 15 kasım 1967); («Yeni Gazete», 18 nisan 1967).

HAYALÎ

XVI. yüzyıl halk şairlerinden (? - ?). Bir şiirinden İranla yapılan Çıldır savaşına (1578) katıldığını çıkaran araştırmacılar, Hayalî'nin aynı adı taşıyan divan şairinden başka biri olduğunu açıklıyorlar. Fuat Köprülü, Kırım Hanı Adil Giray'ın askerleri arasında savaşa katılması ihtimalini öne sürüyor.

HAYALÎ

Divan şairi (? - 1557). Asıl adı Mehmet'tir. Vardar Yenicesi'nde doğdu. Çocukluğunda düzgün bir medrese öğrenimi gördü.

ilk gençliğinde Kalenderî tarikatına girdi. İskender Çelebi ve Mohaç'ı alan ünlü vezir İbrahim Paşa'nın koruduğu kişilerle birlikte İstanbul'a getirilince dönemin padişahı Kanunî Süleyman'ın da sevgisini kazandı, saraya alındı. İbrahim Paşa'nın gözden düşüp idam edilmesinden sonra Sancakbeyliğine atandı. || İlk gençliğinde katıldığı tarikatın felsefesinden gelen neşe ve iyimserlik temalarının belirgin öğeler halinde ağır bastığı gazellerinde aşk ve tasavvuf geniş bir kaynaşma halinde gözükür. Üstün nitelikli şiirleri arasında günümüze kadar gelerek atasözleri gibi günlük yaşama karışan mısraları vardır: Cihân-arâ cihân içindedir arayı bilmezler / Ol mâhiler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler.» || Prof. Ali Nihat Tarlan tarafından basılmış (1945) divanı vardır.

HAYRETİ

Divan şairi (? - 1534). Asıl adı Mehmet'tir. Vardar Yenice'sinde doğdu. Yaşadığı dönemin toplumsal koşulları içinde tanınan sanat adamlarına, yöneticilerine hiç benzemeyen bir kişiliği vardı. Bireysel onur ve bağımsızlığını her şeyin üstünde tutan bu başeğmez kişilik, şiirlerine de yansımıştır. «Ne Süleyman'a esiriz, ne Selim'in kuluyuz / Kimse bilmez bizi bir şâh-ı kerimin kuluyuz. / Kul olan aşka cihan beyleri eğmedi baş / Başka sultân-ı cihânız göre kimin kuluyuz» dizelerinde görüldüğü gibi hükümdarlara bile kulluğu reddettiğini açıklamaktan çekinmemiştir. Bu kişiliğinden ötürü hakkında jurnallar düzenlenmiş, yaşamını Vardar Yenicesi'nde yoksulluk içinde geçirmiştir. Döneminin toplumsal sınıflarını, geleneklerini, eğilimlerini yansıttığı şiirlerinde buluşları içten ve özgün, edası kendi gibi erkekçe ve rindçedir. Necati kadar kişiliği, Âhi kadar özgünlüğü vardır (Abdûlbaki Gölpınarlı).

HAZİNEDAROĞLU, ZİHNİ

Şair (1923 - 26 kasım 1962). Sivas'ta doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladıktan sonra (1946) Ankara'da avukatlığa başladı. Özellikle «Kaynak» dergisinde yayımladığı şiirlerle tanındı.

Eserleri: *Ellerimizle Yaşıyoruz* (1950), *Gölgesiz* (1960).

HERSEKLİ, ARİF HİKMET

Şair (1839 - 1903). Hersek'te Mostar şehrinde doğdu. İstan-

bul'da öğrenim gördükten sonra Sadaret Mektupçuluğu kalem (1856), ve Adliye Dairesi'nde çalıştı (1868). Daha sonra Hüdavendigâr, Manastır, Kastamonu, Adana, Cezayir Vilâyetleri Bidayet Mahkemesi reislikleri, İstanbul İstinaf Mahkemesi üyeliği, İstinaf Hukuk reisliği, Temyiz Mahkemesi üyeliği görevlerinde bulundu. Naili ve Fehim'in etkisinde görünen gazellerinden başka bilgece söylenmiş kıtalar ve kasideler de yazdı. İbnül Emin Mahmut Kemal'in önyazısı ile basılan (1918) divanından (1918) başka *Levayih-ül Hikem*, *Levami-il Efkâr*, *Sevanih-ül Beyan* adlarında tasavvuf ve felsefe konularını içeren eserleri de vardır.

HİNÇER, İHSAN

Folklorcu (1918 - →). Konya'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde tamamladı (1940). İstanbul Belediyesi Hesap İşleri Müdürlüğü'ne memur olarak girdi (1940). Şimdi Belediye Varidat Tahakkuk Müdürü. || Edebiyata şiirle başlayan Hınçer, bu tür çalışmalarını «İnkılâpçı Gençlik» (1941 - 42), «Yücel» (1943) dergilerinde yayımlamıştı. Daha sonra «Yeni Türk», «Yurt», «Babacan» (1944 - 48), «Yeni İstanbul» (1972), 1 ağustos 1949'dan beri çıkarmakta olduğu «Türk Folklor Araştırmaları» dergi ve gazetelerinde sürekli olarak Türk folkloru üzerine tanıtı, inceleme yazıları yazdı.

Başlıca Eserleri: *Türklük Bir Yanardağdır* (şiirler, 1936), *İstiklâlimin Menkıbesi* (şiirler, 1937), *Çoban Kızı* (roman, 1946).

HIZLAN, DOĞAN

Eleştirmen (22 aralık 1937 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Pertevniyal Lisesi'nde tamamladı (1956). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki öğreniminin yanı sıra «Cumhuriyet» gazetesinde düzeltici olarak çalıştı (1963 - 1968). Bir ara aynı gazetenin Yayın Hayatı sayfasını hazırladı. «Yeni Edebiyat» dergisini, «Yeni Gazete»nin Sanat Eki'ni çıkardı. Şimdi Altın Kitaplar Yayınevi'nin, Hürriyet Yayınları'nın danışmanlığını ve redaktörlüğünü yapıyor. || «Yankı» (1959), «Pazar Postası» (1958), «a» (1959), «Türk Dili», «Türkçe», «Değişim (1960 - 1963), «Yelken», «Şiir Sanatı», «Soyut», «Papiürs», «Yeni Dergi», «Yeni Edebiyat» (1962 - 1971) dergilerinde çıkan, kendi deyişle «yargılamadan çok okuyucuyu yargılara götürecek malzemeyi çözümlemeyi yeğlediği» eleştirmelerinden başka «ABC Hafta Sonu» gazetesinde (1966 - 1968), ve «Yeni Gaze-

te»de (eylül 1967 - 1971) kitap tanıtma yazıları yayımladı.
Kaynaklar: Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970).

HİLÂV, SELÂHATTİN

Yazar, çevirmen (1928 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1950). Bir süre Paris'te kaldı, Sorbon'da felsefe ve sosyoloji okudu (1954 - 1958). Yurda dönünce ilkin «a» dergisindeki yazı ve denemeleriyle tanındı. Daha sonra «Ataç», «Değişim», «Eylem», «Yön», «Sosyal Adalet», «Papirüs» dergi ve gazetelerinde inceleme ve toplumbilimsel araştırma yazıları yayımladı. Çağdaş ve klasik yazarlardan önemli eserleri dilimize kazandırdı.

Eserleri: *Felsefe El Kitabı* (1970).

Kaynaklar: Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970).

HİSAR, ABDÜLHAK ŞİNASI

Romancı (1883 - 3 mayıs 1963). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı (1905). Paris'te Siyasal Bilgi Okulu'nda okudu. Dönüşünde (1908) bir Fransız şirketindeki memurluğundan sonra Kozlu, Kilimli, Kandilli madenlerini işleten Stines şirketinde Osmanlı Hükümetinin genel kâtipliğini yaptı (1913 - 1920). Kısa süre Reji İdaresi'nde çalıştı (1924 - 25). Daha sonra Balkan Birliği Cemiyeti'nde umumî kâtiplik görevinde bulundu (1928 - 1931). Dışişleri Bakanlığı'nda müşavirlik etti (1931 - 1945). Hastalığı nedeniyle İstanbul'a yerleştikten sonra kimi banka ve şirketlerin yönetim kurulu üyeliklerinde bulundu. || İlkın, «Dergâh», «Yarın», «İleri», «Medeniyet» dergi ve gazetelerinde yayımladığı (1921) eleştiri yazılarıyla tanınan Abdülhak Şinasi, Cumhuriyet'ten sonra dilimizdeki gelişmelerin uzağında kaldı. «Varlık»ta çıkan (1933 - 1943) anılarında, mütarekeden sonraki kuşağın genellikle kaçındığı, eski düzyazı tekniklerinden yararlanarak «mensur şiir» öğelerini taşıyan bir üslup kurma özleminde göründü. Vedat Günyol'a göre Barrés'den esinlenerek, «Fransızca düşünölüp, Türkçe yazılmış hissini veren» cümlelerinde de özenle dizilmiş benzetiler «eski şiir beğenisi»nden kurtulamayan edebiyat çevrelerinde övgüyle karşılandı. Genellikle «geçmiş zaman» özleminin işlendiği romanlarında da bu ağdalı ve yazarın kendi deyişiyle «fikirlerin şiirle

ifadesi» görüşüne bağlı zorlama üslup, son etkisini Ziya Osman Saba'nın hikâyelerinde göstererek tarihe karıştı.

Eserleri: *Fahim Bey ve Biz* (roman, C.H.P. Roman ve Hikâye Armağanında üçüncülük kazandı. 1942. bas. 1941, 3. bas. 1955), *Boğaziçi Mehtapları* (1943, 1956), *Çamlıcadaki Eniştemiz* (roman, 1944, 1956), *Ali Nazmi Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği* (roman, 1952), *Boğaziçi Yalıları*, (hâtıralar, 1954), *Aşk İmiş Her Ne Var Âlemde* (seçilmiş mısra ve beyitler, 1955), *Geçmiş Zaman Köşkleri* (hâtıralar, 1956), *Geçmiş Zaman Fıkraları* (1958), *İstanbul ve Pierre Loti* (hâtıralar, 1958), *Yahya Kemal'e Veda* (hâtıralar, 1959), *Ahmet Haşim Şiiri ve Hayatı* (1963), Yazarın bütün eserleri, ilk ciltte Yaşar Nabi'nin önsözüyle, Varlık Yayınevinde yeniden yayımlanıyor: 1) *Fahim Bey ve Biz* (1966), 2) *Çamlıcadaki Eniştemiz* (1967), 3) *Boğaziçi Mehtapları* (1967), 4) *Boğaziçi Yalıları - Eski Zaman Köşkleri* (1968).

Kaynaklar: *Edebiyatçılar Geçiyor* (1953); Sermet Sami Uysal, *Abdülhak Şinasi Hisar* (1961); Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966); Murat Belge, («Yeni Dergi», nisan 1968).

Hüseyin, İbrahim, p. 201

HÜNALP, AYHAN

Şair, yazar (10 ocak 1927 →). Bitlis'te doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Çeşitli gazetelerde muhabirlik, röportaj yazarlığı yaptı. Son çalıştığı «Hürriyet» gazetesinden ayrılarak Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu basın sekreterliğine geçti. «Kaynak», «Aile», «Ülkü», «Yeditepe», «Varlık», «Türk Dili», «Tercüman» dergi ve gazetelerinde yayımladığı yazı ve şiirleriyle tanındı.

Eserleri: *Üçotuzpara* (1950, 3. bas. 1969). *Küçük İstasyonlar* (roman, 1954), *Vapur Düdükleri* (roman, 1962), *Bir Martı Öttü* (şiirler, 1964).

HÜSEYİN KÂZİM KADRI

Yazar, dilci (1870 - 1934). İstanbul'da doğdu. Mülkiye ve İzmir'de İngiliz Ticaret mekteplerinde okudu. Maliye Mektubî Kalemî, Hariciye Nezareti'ndeki memurluklarından sonra Darüşşafaka Lisesi'nde Kozmoğrafya hocalığı yaptı. Hüseyin Cahit'le birlikte «Tanin» gazetesini kurdu (1908). Samsun, Serez muhtarlıkları, Halep ve Selânik valiliklerinden sonra Saruhan Mebusu olarak Mebusan Meclisine katıldı (1912). 1. Dünya Savaşı yıllarını Beyrut'ta geçirdi. Aydın'dan milletvekili seçildi.

Kısa sürelerle Ticaret, Ziraat, Evkaf nazırlıklarında bulundu (1920). Cumhuriyetten sonra dil, felsefe, din alanlarında çalıştı; sözlükleriyle tanındı.

Eserleri: *Türk Lügati* (Türk dillerinin isticaki ve edebî lügatleri, çift sütun üzerine 3659 sayfa olan sözlük 1927 - 28 yıllarında Arap harfleriyle Millî Eğitim Bakanlığı, 1943 - 45 yıllarında yeni Türk harfleriyle Türk Dil Kurumu tarafından basıldı. *Mahdumkulu Divanı Ve Yedi Asırlık Türkçe Bir Manzume* (1924).

Kaynaklar: M. Şakir Ülkütaşır, «Hüseyin Kâzım Kadri», («Türk Dili Dergisi», şubat 1952).

HOYİ, İBRAHİM

Yazar, çevirmen (1908 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Amerikan Koleji'nde (1928), yükseköğrenimini İngiltere'de Gazetecilik Enstitüsü'nde tamamladı. Uzun süre «Vakit» (1925 - 1930), daha sonra «Son Posta», «Akşam», «Cumhuriyet», «Yeni Sabah», «Hür Vatan» gazetelerinde çalıştı. Anadolu Ajansı'nda çevirmenlik ve ikinci müdürlük yaptı, «Akşam» gazetesinin sanat sayfasını yönetti (1970 →). || «Muhit» dergisindeki İngiliz edebiyatı üzerine inceleme ve araştırmalarıyla, yıllarca, çalıştığı gazetelerde döneminin tiyatro hareketlerini izleyen eleştirme yazıları yayımladı. Tagor ve Pearl Buck çevirileriyle tanındı.

ILGAZ, RIFAT

Şair, yazar (1911 →). Cide'de doğdu. Ortaöğrenimini Kastamonu Öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini —Gerede, Akçakoca ve Düzce'de altı yıl öğretmenlikten sonra— Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1938). Adapazarı (1939), İstanbul Nişantaşı Erkek ve Karagömrük ortaokullarında Türkçe öğretmenliği yaptı (1944). *Sınıf* adlı şiir kitabı ceza yasasının 142. maddesine aykırı görülerek kovuşturma açıldı, tutuklandı (mayıs 1944). Uzun süre sonra Boğazlıyan Ortaokulu'na atandı. Bir yıl çalıştı, öğretmenlikten ayrılarak gazeteciliğe başladı (1948). «Markopaşa», «Malumpaşa», «Merhumpaşa» dergilerinin yazışleri müdürlüğünü yaptı. «Adembaba» (1952) adlı mizah dergisini çıkardı. «Dolmuş», «Taş», «Karikatür», «Şaka», «Kulah» dergilerinde, «Yeni Gazete»de yazdı. Mizah yazılarından ve *Devam* (1953) adlı şiir kitabından açılan davalardan ötürü 5 yıl 5 ay 25 gün tutuklu kaldı. || «Na-

zikter», «Açıkgöz» (ilk şiirleri, Kastamonu 1927 - 28), «Güneş», «Çığır», «Oluş», «Yücel», «Varlık», «Hamle» (1930 - 1939) dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanınan Ilgaz, ilk deneylerinde geleneksel nazım biçimlerine bağlı kalmış, kendi deyişiyle «aylak sınıfın, geçim derdinden azade insanların hoşuna giden» konuları işlemiştir. 1940'dan sonra topluma bakışı, dünya görüşü belirlendikçe şiirini hızla değiştirdi; «ölçüye, uyağa, imgeye, süse, alışılmış şiir kurallarına sırt çevirdi. Halk deyimlerinden yararlanan açık, yalın, akıcı bir dil» (Asım Bezirci) örgüsü içinde taşlama öğeleri taşıyan, toplumsal acıların şairi oldu. «Yürüyüş», «Pınar», «Yurt ve Dünya», «Ant», «Gün» (1942-1946). «Yeryüzü», «Beraber» (1951 - 1953) dergilerinde çıkan bu şiirleriyle toplumsal gerçekçi akım içinde kendine özgü bir kişilik kazandı. 1955'den sonra çalışmalarını mizah hikâye ve romanları türünde yoğunlaştıran Ilgaz, «güldürmekten çok, acı duygulara yaklaşmayı, işlediği her konuda insanları neş'elendirmeyi değil, yaşantısının tatlı olmayan sonuçlarını anlatmayı denedi» (Ferit Öngören). «Yelken», «Türk Solu», «Yeni Dergi», «Gelecek»te yayımladığı (1960 - 1971) son şiirlerinde ise «yaşamış, dövüşmüş» bir kişiliğin duyarlıklarını yeni anlatım olanaklarıyla geliştirmeye çalıştı.

Eserleri: *Yarenlik* (1943, ilk baskı üzerine yazılan eleştirmelemlerle 2. bas. 1946), *Sınıf* (1944), *Devam* (1953), *Üsküdar'da Sabah Oldu* (1954), *Suluk Soluğa* (önceki kitaplarından seçmeler ve yeni şiirleri, 1962), *Karakılçık* (1969), *Uzak Değil* (1940 - 1971) yıllarında yayımladığı şiirlerden seçmeler). **Hikâye Kitapları:** *Radarın Anahtarı* (1957), *Don Kişot İstanbul'da* (1957), *Kesmeli Bunları* (1962), *Nerde O Eski Ustalar* (1962), *Saksağanın Kuyruğu* (1962), *Şevket Ustanın Kedisi* (1965), *Geçmiş Mazi* (1965), *Garibin Horozu* (1969), *Altın Ekicisi* (1972), *Al Altın* (1972), *Bunadı Bu Adam* (1972), *Çatal Matal Kaç Çatal* (1972), *Keş* (1972), *Palavra* (1972), *Tuh Sana* (1972). **Romanları:** *Hababam Sınıfı* (1959, 9. bas. 1971), *Bizim Koğuş* (1959, 2. bas. 1964), *Karadenizin Kıyıcığında* (1969). **Oyunları:** *Hababam Sınıfı* (Oyn. 1966, bas. 1967), *Abbas Yolagiden* (bas. 1967), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1971).

Kaynaklar: Ö. F. Toprak, («İnkılâpçı Gençlik», 14.2.1942); Sabahattin Ali, («Yurt ve Dünya», (nisan 1943); Pertev Boratav, («Yurt ve Dünya», «Yelken», 1.9.1962); Fahir Onger, («Eylem», 8.8.1965, 1.9.1965); Asım Bezirci, *On Şair, On Şiir* (1971); Zühtü Bayar, («Gelecek», temmuz 1971).

IRGAT, CAHİT

Şair, romancı (1915 - 5 haziran 1971). Lüleburgaz'da doğdu. Edirne Öğretmen Okulu son sınıftan ayrıldı; bir süre oyunculuk yaptıktan sonra Ankara Devlet Konservatuarı'na girdi, dört yıl okudu. Yıllarca İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda, Küçük Sahne'de, Gen-ar, Dormen tiyatrolarında çalıştı. 1940 - 60 döneminin kalburüstü oyuncularından sayıldı, birçok film de çevirdi. || «Varlık», «Servet-i Fünun-Uyanış», «Gündüz», «Yürüyüş», «Ant», «Yığın», «Yaprak» (1935 - 1950) dergilerinde yayımladığı şiirlerle yeni edebiyat akımının öncü isimleri arasına katıldı. *Bu Şehrin Çocukları* (1945) ve *Rüzgârlarım Konuşuyor* (1947) kitaplarında topladığı bu şiirlerde, II. Dünya savaşı kuşağının hayata ve insanlara değişik açılardan bakmasının yarattığı zenginlikler açık özellik olarak görüldü. Asım Bezirci'nin belirttiği gibi, önceleri yeni şiirini kurarken belki bir süre geçiş dönemi kuşağının öteki şairleriyle ortak bir söyleyiş ya da etkilenme çizgisi yaşadı. Ama buruk, okuyanı birdenbire saran bu şiirler biçimsel sınırlarda kalan etkilenmeleri kolayca aşuverdiler. Daha sonraki şiirlerinde ise kendi sesine alışmış bir Cahit Irgat, kimi zaman simgelere başvursa bile, öfkenin, haklı isteklerin şairi oldu. || Ceza Yasasının 142. maddesine aykırı görülerek *Rüzgârlarım Konuşuyor*, *Ortalık* adlı kitapları hakkında dava açıldıysa da hüküm giymedi. Bir suskunluk döneminden sonra son yıllarda «Yeni Dergi», «Yeni Edebiyat», «Yeni Gazete», «Ulus» gazete ve dergilerinde yayımladığı şiirlerle ilgiyle izlenen şair «Akşam» gazetesinde (temmuz - ağustos 1968) *Çok Yaşasın Ölümler* adıyla anılarını yayımladı. *Geri Dönemezsin* (1948)'den sonra, «Milliyet» gazetesinde tefrika edilen bir roman daha yazdı: *İnsan Kafesi* (1971).

Şiir Kitapları: *Bu Şehrin Çocukları* (1945), *Rüzgârlarım Konuşuyor* (1947), *Ortalık* (1952), *Irgatın Türküsü* (1969).

Kaynaklar: Asım Bezirci, *On Şair, On şiir* (1971).

İBNÜRREFİK AHMET NURİ (SEKİZİNCİ)

Oyun yazarı (1874 - 6 mart 1935). İstanbul'da doğdu. Orta öğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde tamamladı. Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî'nde, Karantina İdaresi Muhasebe Kalemî'nde çalıştı. Son görevinden muhasebe müdürüyken emekliye ayrıldı (1923). Reşat Nuri ve Mahmut Yesari ile birlikte «Kelebek» dergisini çıkardı. Darülbedayi-i Osmanî'nin (İstanbul Şehir Tiyatrosu) yönetim kurulunda çalıştı. Son görevi Ankara Halkevi Tiyatro Kolunda Rejisörlüktür. || Türk tiyatrosu-

sunun ilk gelişme yıllarında yazarlıkla oyunculuğu birleştiren İ. Ahmet Nuri, daha çok uyarılama alanında verdiği başarılı eserleri ve tek perdelik kısa güldürüleriyle oyun yazarlığını başlı başına bir uğraş olarak benimseyen az sayıda yazardan biri sayıldı (Metin And).

Basılan Oyunları: *Ceza Kanunu* (1924), *Dört Cihar* (1924), *Nurbaba* (1924), *Hisse-i Şayia* (1930), *Şeriye Mahkemesinde* (1933), *Belkıs* (1934), *Himmetin Oğlu* (1934), *Son Ateş* (1934).

Kaynaklar: Metin And, («Forum», 1 aralık 1967); Baha Dürder, («Varlık», sayı 690, 1967); Metin And, *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi* (1970).

İHSAN RAİF

Şair (1877 - 1926). Beyrut'ta doğdu. Özel öğrenim görerek yetiştirildi. Fransızca ve musiki dersleri aldı. Hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerde halk şiir geleneğinden yararlandı. Millî Edebiyat akımının ilk benimsendiği yıllarda hece ölçüsüyle yazan ilk kadın şair olarak tanındı. *Gözyaşları* (1914) adlı şiir kitabı var.

Kaynaklar: Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde* (1970).

İLDENİZ, TÜRKÂN

Şair (1938 →). Düzce'de doğdu. Ortaöğrenimini Kandilli Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yükseköğrenimini yaparken evlendi. İstanbul Belediyesi Basın Müdürlüğü'nde çalışmaya başladı (1965 →). II «Varlık», «Pazar Postası», «Dost», «Yelken» (1956 - 1960) dergilerinde çıkan ilk şiirlerinden sonra bir süre yazmadı. 1966'da yayınladığı ilk kitabı geniş yankı uyandırdı; günümüz kadın şairleri arasında ayrı bir havası ve kişiliği olduğu, ilk gençlik çağını, çılgınlık yaşlarını sımsıcak duyuran şiirler yazdığı belirtildi (Oktay Akbal).

Eserleri: *Taşra Kızının Deliceleri* (1966, 3. bas. 1968), *Havva Çıkmazı* (1967).

Kaynaklar: Mübeccel İzmirli, («Varlık», 15 temmuz 1964); Adnan Binyazar, («Varlık», 1 ocak 1967).

İLERİ, CELÂL NURİ

Yazar (1877 - 1938). Gelibolu'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde, yükseköğrenimini Hukuk Mektebi'nde tamamladı. Son Osmanlı Meclisinde ve Türkiye Büyük Millet

Meclisinde birkaç dönem milletvekilliği yaptı. Toplumsal sorunlar, yasalar, kadın hakları, batılılaşma konularındaki makalelerinin yanı sıra *Türkçemiz* ve *Türk İnkılâbı* adlı eserlerinde dilin evrim konularını inceledi, önerilerde bulundu, Servet-i Fünun anlayışına bağlı yazarları dil açısından eleştiren yazılar yayımladı (*Âti*, 1918). Çıkardığı gazeteler arasında en ünlüsü «İleri»dir.

Kaynaklar: Sami N. Özerdim, *Celâl Nuri İleri ve Dilimiz*, («Türk Dili», sayı 138 - 139, şubat - mart 1963).

İLERİ, SELİM

Hikâyeci, yazar (1949 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Atatürk Lisesi'nde tamamladı. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde sürdürüyor, senaryo yazarlığı yapıyor. || «Yeni Ufuklar» (1967 - 70), «Papirüs» (1967 - 69), «Yeni Edebiyat» (1969 - 71), «Yeni Gazete» (1970 - 71), «Yeni Dergi» (1966 →)'de yayımladığı hikâye ve eleştiri yargılarıyla tanınan İleri, ilk gençliğin deney dönemlerine özgü yetersizliklerden, yanlış yönelişlerden kurtulma çabası gösterdiği son hikâyelerinde değişik olanlara kayabildi. Başarılı bir anlatım düzeyine ulaştı.

Eserleri: *Cumartesi Yalnızlığı* (1968), *Pastırma Yazı* (1971).

Kaynaklar: Nedim Gürsel, («Yeni Dergi», nisan 1969); Attilâ Özkırımlı, («Papirüs», temmuz 1969); Ahmet Köklügiller, («Yelken», haziran 1969); Mehmet Fuat, («Yeni Dergi», temmuz 1971).

İLHAN, ATTILÂ

Şair, yazar (15 haziran 1925 →). Menemen'de doğdu. İzmir Atatürk Lisesi II. sınıfında okurken ceza yasasının 141. maddesine aykırı eylemde bulunma savıyla tutuklandığı için okuldan ihraç edildi (1941). Danıştay'da açılan dava sonunda yeniden öğrenim hakkını kazanarak (1944) Işık Lisesi'ne girdi. Ortaöğrenimini bu okulda tamamladı (1946). Bir süre Hukuk Fakültesi'nde okudu (1946 - 1949). Askerliğinden önce ve sonra üç kez gittiği (1949), (1951 - 1952), (1962 - 1965) Paris'te altı yıl yaşadı. Uzun süre Ali Kaptanoğlu takma adıyla senaryo yazarlığı, gazetecilik yaptı. Şimdi «Demokrat İzmir» gazetesini Genel Yayın Müdürü. || İlk deneylerini «Yeni Edebiyat» (ilk şiiri, 1941), «İstanbul» (Nevin Yıldız takma adıyla), «Yücel» (Beteroğlu takma adıyla), «Gün» dergilerinde (1944 - 1946) yayımlayan İlhan, C.H.P. Şiir

yarışması'nda ikincilik kazanınca (1946) yeni edebiyatın ünlü kalemleri arasına birdenbire girdi. Daha sonra «Genç Nesil», «Adım Adım», «Fikirler», «Varlık», «Aile» (1946 - 1948), «Yirminci Asır», «Seçilmiş Hikâyeler», «Kaynak», «Ufuklar», «Mavi», «Yeditepe», «Dost», «Yelken», «Ataç», «Yön», «Cumhuriyet», «Varlık» (1949 - 1972) dergi ve gazetelerinde yayımladığı şiir ve eleştiri yazılarıyla dönemin aralıksız yazan edebiyat adamlarından biri oldu. || 1946 - 1950 yıllarında kendi deyişleriyle «... günlük ve ömürlük yaşantımızın problemlerini hemen daima hürriyet ve saadet ideallerinin ışığı altında ele alan, toplumcu bir gerçekçiliğin yanı sıra bir de gelecek iyi günlerin iyimser romantizmini» taşıma eğilimleri gösteren İlhan, Nâzım Hikmet estetiğine yakın dize kuruluşları içinde halk şiir kaynaklarından yararlanarak yeni bileşimler kurdu. Özellikle *Sisler Bulvarı* (1954)'ndan sonra kendisinden önce edebiyatımızda rastlanmayan konulara açıldı. «Zengin imgeler», «taşkın duyarlıklar», «egzotik tasvirler»le «şiirden lirizmi kovan Garip akımına karşı», Türk şiir tarihinde kendine özgü bir çizgi keserek birçok şairi peşinden sürükledi. «Toplumcu şiirimize olduğu kadar, bireyci şiirimize de yeni boyutlar kazandırma yolundaki çabaları»yle (Asım Bezirci) son çeyrek yüzyılın en başarılı şairlerinden biri sayıldı.

Eserleri: *Duvar* (şiirler, 1948, genişletilmiş 2. bas. 1959), *Sokaktaki Adam* (1953, 1969), *Sisler Bulvarı* (şiirler, 1954, 3. bas. 1970), *Yağmur Kaçağı* (şiirler, 1955, 1971), *Zenciler Birbirine Benzemez* (roman, 1957), *Abbas Yolcu* (gezi notları, 1959), *Ben Sana Mecburum* (şiirler, 1960, 3. bas. 1972), *Belâ Çiçeği* (şiirler, 1962, 1972), *Kurtlar Sofrası* (roman, iki cilt 1963 - 1964), *Yasak Sevişmek* (şiirler, 1968), *Hangi Sol* (inceleme, 1971), *Hangi Batı* (anılar, 1972), *Bıçağın Ucu* (roman, 1973).

Kaynaklar: Ö. F. Toprak, («Ataç» dergisi, 15 ağustos 1962); Asım Bezirci, *Okudukça*, (1967); Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970); Asım Bezirci, *On Şair On Şiir* (1971).

İLKİN, METİN

Hikâyeci (22 şubat 1932 →). Zonguldak'ta doğdu. Düzgün bir öğrenim yapamadı. Çeşitli işlerden sonra «İşçi» gazetesinde (1953) ilk yazılarını yayımlayarak basın dünyasına girdi. «Yeditepe», «Gerçek», «Yansıma» dergilerinde çıkan yazı ve hikâyeleriyle adını duyurdu. Şimdi kurduğu Yücel Yayınevini yönetiyor (1970). || Kasaba ve büyük şehir gecekondü mahalle-

lerinde yaşayan emekçi sınıftan tipleri güçlü gözlem yeteneğiyle getirdiği hikâyelerinde küçük insanların gündelik hayatlarını, çatışmalarını, eski gerçekçi anlatıma bağlı kalarak betimledi; Orhan Kemal'in açtığı yolda yürümek isteyen bir hikâyeci olarak kabul edildi (Tahir Alangu).

Eserleri: *Mescit Çıkmazı* (1966), *Konuşmak* (1966), *Yarın İçin* (1970), *Zor Zaman* (uzun hikâye, 1971), *Nöbet* (1971), *Yarın İçin - Selâm Olsun* (1972).

Kaynaklar: Mehmet Selim, («Yansıma», şubat 1971); Atillâ Özkırımlı, («Soyut», şubat 1972); Asım Bezirci, («Soyut», eylül 1972).

İNAL, İBNÜLEMİN MAHMUT KEMAL

Edebiyat tarihçisi (1870 - 24 Mayıs 1957). İstanbul'da doğdu. Özel öğrenim görerek yetiştirildi. Teftiş-i Islahat Komisyonu kalemi memurluğu, Divan-ı Humayun Büyük Elçiliği görevlerinden sonra Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürlüğü yaptı. Son görevinden emekli oldu. || «Tercüman-ı Hakikat», arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı «Resimli Gazete», Selânik'te yayımlanan «Asır» ve «Mütalea» dergi ve gazetelerindeki araştırma yazılarıyla tanınan İnal, biyografi ve monografi türlerinde yaşadığı dönemin en verimli araştırmacılarından biri oldu.

Başlıca Eserleri: *Son Asır Türk Şairleri* (12 fasikül, 1931-1942), *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar* (14 fasikül, 1940-1953, 4. bas. 1969), *Son Hattatlar* (1955), *Hoş Seda* (XIX. yüzyıl musiki ustalarının hayat hikâyeleri, 1958), Ayrıca *Şeyhülislâm Yahya*, *Hersekli Arif Hikmet*, *Leskofçalı Galib* divanlarını bastırdı, şairlerin hayat hikâyeleri ve kişilikleri üzerine önyazılar yazdı.

İNANÇ, REMZİ

Yazar (1935 →). Ortaöğrenimini Diyarbakır Lisesi'nde tamamladı. Ankara Hukuk Fakültesi'ndeki yükseköğrenimini yarıda bırakarak basım hayatına atıldı, dergi ve gazete yöneticiliği yaptı. Toplum Yayınevi'ni kurdu (1964). Yayımladığı *Ho Şi Minh'in Milli Kurtuluş Savaşımız* adlı kitabından ötürü 1,5 yıl hüküm giydi (1971). «Hisar», «Yelken», «Kitap Belleten», «Dönem», «Sosyal Adalet», «Varlık», kendi yayını «Toplum» dergilerinde çıkan yazı ve hikâyeleriyle tanındı. *Adle* (1965) adlı kitabı var.

İNCE, ÖZDEMİR

Şair (1936 →). Mersin'de doğdu. Ortaöğrenimini Mersin Lisesi'nde (1956), yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Fransız Dili Bölümü'nde tamamladı (1960). Sandıklı, Çine Ortaokullarında Fransızca öğretmenliği etti. Bir yıl Paris'te mesleğiyle ilgili çalışmalar yaptı. Dönüşünde Aydın ve Muğla Liselerinde çalıştı (1966-1970). TRT'ye çevirmen olarak girdi (1970). «Kaynak», (ilk şiiri, eylül 1954), «Türk Sanatı», «Pazar Postası», «Türk Dili», «a», «Değişim», «Dost», «Şiir Sanatı», «Papirüs», «Soyut» dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı.

Eserleri: *Kargı* (1963), *Tutanaklar* (1967), *Kiraz Zamanı*. (May Edebiyat Ödülü'nü kazandı, bas. 1969).

Kaynaklar: («May» dergisi, mart 1969); Eray Canberk, («Papirüs», haziran 1969)

İPEKÇİ, ABDİ

Yazar (1929 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı (1948). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Küçük yaşlarda girdiği basın mesleğinin çeşitli dallarında çalıştı. «Yeni Sabah» (1948 - 50), «Yeni İstanbul» (1950), «İstanbul Ekspres» (1950 - 53) gazetelerinde yazarlık, muhabirlik, sekreterlik yaptı. «Milliyet» gazetesinin genel yayın müdürü (1954 →) ve başyazarı (1959 →).

Eserleri: *Afrika* (röportajlar, 1959), *İhtilâlin İçyüzü* (inceleme, 1965), *İnönü Atatürk'ü Anlatıyor* (1968), *Liderler Ne Diyor* (1969), *Dünyanın Dört Bucağından* (röportajlar, 1971).

İSMAİL HAKKI ALIŞAN (ELDEM)

Yazar (1879 - 13 mart 1944). İstanbul'da doğdu. Orta ve yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1889). Hariciye Nezareti'nde mümeyyizlik, şube şefliği, kalem müdür muavinliği, müdürlük (1891 - 1908) görevlerinden sonra Marsilya, Münih başkonsolosluğu yaptı (1909 - 1919). Cumhuriyet'ten sonra emekliye ayrıldı (1925). Batı metotlarına uygun biyografinin ilk önemli çalışmalarını yaptığı kabul edilen (Şemsaddin Sami) Alışan, «Mekteb» dergisinin (1890) yanı sıra, ona yakın çeviri (1895 - 1935) kitap yayımladı.

Başlıca Eserleri: *Türk Muharrirleri* (1. defter, Ahmet Mithat, 2. defter Recaizade Ekrem bey, 3. defter, Cevdet Paşa 1892, 4. defter Şemseddin Sami, 1895), *Muasır Şairlerimiz* (1. defter, 1895), *Osmanlı Meşâhir-i Üdebâsı* (1895).

İNCESU, YILDIZ

Hikâyeci, romancı (1959 →). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde (1956), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümü'nde tamamladı (1961). Hazine Genel Müdürlüğü, Milletlerarası İktisadî İşbirliği Teşkilâtı'nda çalıştı (1961 - 1970). İlk kitabı, *Saygılarımı Sunarım* (1971) adını veren hikâyesi TRT 1970 Hikâye Başarı Ödülü kazanmıştır. Üç romandan oluşacak bir dizinin ilk bölümü olan *Doktor Cemil*, «Cumhuriyet» gazetesinde (ağustos - eylül 1972), son hikâyeleri «Varlık» dergisinde yayımlandı. Ülke dışındaki yaşamından kazandığı ilginç gözlemleri konu alan hikâyeleri kadın dikkatinin ayrıntılı inceliği, ustaca birleşimleri ile dikkati çekti (Rauf Mutluay).

Kaynaklar: («Mülkiyeliler» dergisi, 23. sayı, 1971); Muzaffer Buyrukçu, («Varlık», eylül 1971).

İSMAİL SAFA

Şair (11 mart 1867 - 24 mart 1901). Mekke'de doğdu. Babasının ölümü üzerine kardeşleriyle birlikte İstanbul'a geldi; ortaöğrenimini Darüşşafaka'da tamamladı (1886). Bir süre Evkaf ve Telgraf Nezareti'nde memurluk yaptıktan sonra Mülkiye Mektebi'nin idadî bölümüne edebiyat öğretmeni atandı (1890). İlk şiirlerini 'Kâmil' imzasıyla «Mirsat» mecmuasında yayımladı, derginin başyazarı oldu. Abdülhamid II. tarafından sürgün gönderildiği Sivas'ta öldü. Kısa yaşamında yazdığı şiirler, dönemin ünlü kalemleri tarafından 'Dehâyı şairane' olarak karşılanan (Cenab Şehabettin), İsmail Safa'nın yalın bir dil kurma çabası gösterdiği, Ekrem'le Hâmid'e yeni duygu ufukları açtığı Tevfik Fikret'in manzum hikâyeciliğine seçkin bir yoğunluk kazandırdığı söylendi (Eflâtun Cem Güney).

Eserleri : *Huzma Safa* (Babası Behçet efendi ile kendi şiirleri, 1892), *Mevlidi Pederi Ziyaret* (1896), *Mensiyat* (kişiliğini bulduğu dönemdeki şiirleri, 1898, 2. bas. 1912), *Mulûhazat-ı Edebiye* (1898), *Muhakemat-ı Edebiye* (1913), *Hissiyat* (1896 - 1900 yılları arasında yazdığı şiirler, ölümünden sonra basıldı, 1912).

Kaynaklar: Ölümünün 53. yıldönümünde oğlu Peyami Safa'nın «Türk Düşüncesi» dergisi, özel sayısı (1 nisan 1954).

İSKİT, SERVER

Yazar (1894 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Vefa İdadisi ve Baytariye Okulu'nda tamamladıktan sonra (1910) «Gı-

dık» adlı mizah dergisinde ressamlıkla gazeteciliğe başladı. 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Bir süre Ankara'da günlük «Ankara» gazetesini yayımladı (1926). Matbuat Umum Müdürlüğü'nde görev aldı; İç Matbuat Umum Müdürlüğü yaptı. «Radyo Mecmuası»nı yönetti. Kurduğu İskit yayınevi'nde «Aylık Ansiklopedi» (1944 - 1950), «Resimli Tarih» (1950 - 1957), «Yeni Tarih» gibi organları yayımladı.

Başlıca Eserleri: *Agâh Efendi ve Tercüman-ı Ahval Gazetesi* (1936), *Birinci Basın Kongresi* (1936), *Türkiye'de Matbuat Rejimleri* (1939), *Türkiye'de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bakış* (1939), *Matbuat İdareleri ve Politikaları* (1943), *Amme Efkârı ve İlk Gazetelerimiz* (1959).

İŞLEK, NEVİN

Hikâyeci (1936 →). İstanbul'da doğdu. «Varlık» ve «Dost» dergilerinde (1958 - 1963) yayımladığı hikâyeleriyle tanındı. Genellikle «küçük bir dünya içinde, dede, dayı, anne, teyze ve çocuklar arasında dolaşarak kendini kurcalayan» bu hikâyelerde anlatımda ve kişileri çizmede başarı gösterdi. «Öteki kadın yazarlardan, kendisinde kalmış izlenimleri bir olayın içinde eriteyerek anlatışıyle» ayrıldı (Mehmet Seyda). *İkinci Güneşi* (1962) adlı hikâye kitabı var.

Kaynaklar: Ömür Candaş, («Yelken», mayıs 1962).

İZ, FAHİR

Edebiyat tarihçisi (1911 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1938). Aynı fakültede asistanlık, Londra ve Oxford Üniversitelerinde doçentlik yaptı. Edebiyat Fakültesi Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü'nde profesör.

Başlıca Eserleri: *Eski Türk Edebiyatında Nesir* (1964), *Eski Türk Edebiyatında Nazım* (1966, 1967). Ayrıca XIX. yüzyılda yaşadığı ileri sürülen bir yazarın *Pabuççu Ahmet'in Garip Maceraları* adlı oyununu bularak baskıya hazırladı (1961).

İZMİRLİ, İSMAİL HAKKI

Yazar, (1868 - 1946). İzmir'de doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Darülfünunu Yüksek Muallim Mektebi'nde tamamladı. Edebiyat Fakültesi'nde felsefe, Hukuk Fakültesi'nde usul-i fıkıh dersleri verdi. Maarif Encümeni üyeliği, Darüşşafaka ve

Yüksek Muallim Mektebi Müdürlüğü, İlâhiyat ve Edebiyat Fakülteleri Dekanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinde Şer'îye Vekâleti Tetkikat-ı İslâmiye Heyeti başkanlığı görevlerinde bulundu.

Başlıca Eserleri: *İslâm Felsefesi Tarihi* (1932), *Türk Filozofları* (1933).

İZMİRLİ, MÜBECCEL

Şair, hikâyeci (22 Mayıs 1934 →). Çorlu'da doğdu. Liseden ayrılarak, sekreterlik, memurluk, düzelticilik yaptı. «Yelken» dergisinin yönetiminde, Bir Yayınevi'nde, Milliyet Yayınları'nda çalıştı. || «Varlık», «Çağrı», «Ataç», «İlgaz» —arkadaşlarıyla birlikte kurduğu— «Otağ» dergisinde çıkan şiir, hikâye ve yazılarıyla adını duyurdu.

Eserleri: *Gök Katında Koza* (şiirler, 1963), *Sabah Geçidi* (hikâyeler).

Kaynaklar: Hikmet Dizdaroğlu, («Türk Dili», ağustos 1967); Muhtar Körükçü, («Varlık», 1 Haziran 1967); Güven Turan («Yordam», Güz 1967).

İZZET ALİ PAŞA

Divan şairi (? - 1734). İstanbul'da doğdu. Çeşitli resmî görevlerden sonra sadrazam kaymakamlığı yaptı. Orduyla birlikte çıktığı Doğu seferinde, Revan'da öldü. Çağdaşı Nedim gibi şuh ve açık gazeller yazan İzzet Ali Paşa, onun biçim yönünden getirdiği yeniliği kavrayarak oldukça yalın bir dil kullanmayı başardı. Ve Nedim'in etkisinden kurtularak özgün buluşlar getirdiği şiirleriyle dönemin güçlü şairleri arasında sayıldı.

İZZET MOLLA, KEÇECİZADE

Divan şairi (1785 - 1829). İstanbul'da doğdu. Medrese öğrenimi gördükten sonra ilmiye sınıfına geçti, Galata Kadılığına yükseldi. Yetiştirdiği yıllarda dönemin devlet adamlarından Halet Efendinin ilgisini gördü. Koruyucusunun Konya'da idam edilmesinden sonra Keşan'a sürüldü. Bir yıl sonra İstanbul'a dönmesine izin verilerek yeniden devlet hizmetine alındı. Ancak kısa süre sonra Osmanlı - Rus savaşına karşı olduğunu açıkladığından bu kez de Sivas'a sürgün edildi (1827). Af fermanı çıkarıldığı sırada sürgünde öldü. || Mevlâna'ya ve Nakşibendilerin piri olan Şah Muhammed Nakşibend'e karşı beslediği saygıyı gazellerinde belirten İzzet Molla, Şeyh Galib ve Nabi'nin etkileri sezilen şiirlerinde tasavvuf felsefesini işledi. Teknik yön-

den eriştiği ustalık, saygı duyduğu şairlerin eserlerine nazireler yaptığı zaman bile onlardan bağımsız bir kişilik ortaya koymasına yol açtı. Özellikle eleştirici ve hırpalayıcı yönleri ağır basan yergiler yazdı. *Hazan-ı Âsar* adını taşıyan divanı (1841) *Gülşen-i Aşk*'ı (1848), Keşan'da sürgün yıllarını anlatan *Mihnet Keşan*'ı (1852) basılmıştır. Mahmud II.'ye yazdığı *Layiha* adlı eseri basılmadı.

K., TARIK DURSUN

Hikâyeci, romancı (1931 →). İzmir'de doğdu. Ortaokuldan sonra okuyamadı. Bir süre çeşitli işlerde çalışarak yaşamını sürdürdü. Gazeteciliğe başladı. Ankara'da «Son Havadis», «Pazar Postası», «Yenigün», «Ulus», İstanbul'da «Son Posta», «Vatan» gazetelerinde sekreter yardımcılığı, röportaj yazarlığı yaptı. Bir ara senaryo yazdı. «Cumhuriyet Ansiklopedisi»nde çalıştı. Şimdi sahibi olduğu Kurul Kitabevi'ni ve Milliyet Yayınları'nı yönetiyor. «Milliyet» gazetesinde kitap tanıtma yazıları yazıyor.

|| «Kaynak» ve «Varlık» dergilerinde (1949 - 1954) çıkan şiirleriyle adım duyuran Tarık Dursun, 1951'den sonra «Yeditepe», «Seçilmiş Hikâyeler», «Mavi», «Yenilik», «Dost», «Yelken», «Ataç», «Varlık», «Türk Dili» dergilerinde yayımladığı hikâyelerle tanındı. || 1950 kuşağının en hareketli kalemlerinden biri. Tarık Dursun, kısa bir tümceyle böyle anlatılabilir. Röportajdan —ki 1960'da armağan kazanmıştır— senaryoya, senaryo tekniğine; kitap tanıtma yazılarından, işsiz kalınca çeviriye, tarih coğrafya konularına kadar yazan bir kalem emekçisi. Ne var ki, bu hareketli yaşam içinde, peşinde olduğu hikâye sanatının ustalık yollarını tutan engelleri aşarak ilk dönemi sayılabilecek olan 1951 - 1960 yıllarında uyandırdığı umutları boşa çıkarmamıştır. || Hikâyesinde usta bir oyuncunun ve sahnedeki bilinçliliğinin taşıdığı unsurlarla ne yaptığını bilerek vardır. Kişileri gözledikten, onların iç ve dış yapılarını belleğinde yeni bileşimlerle zenginleştirdikten sonra —özellikle son hikâyelerinde—, üstesinden gelemeyeceği ruhsal çözümlemelere gitmeden çizmeyi başarır. Tahir Alan-gu'nun deyişiyle «Büyük şehrin kenar mahallelerindeki küçük insanların hayatları, çocukların dünyaları, köylü insanların yaşama savaşları, esnaf, küçük memur, bıçkın delikanlılar. hayatlarının bütün canlılığı içinde» gösterilirken «anlatın. tasvir, diyalog, psikolojik belirleme, kişiler» yönünden taze ve güçlü soluklar getirir.

Eserleri: *Hasangiller* (hikâyeler, 1955), *Vezir Düşü* (hikâyeler, 1957), *Rıza Bey Aile Eyi* (roman, 1957), *İnsan Kurdu* (roman, 1959), *Güzel Avrat Otu* (hikâyeler, Türk Dil Kurumu 1961 Hikâye Ödülü, bas. 1960), *Ünlü Sinema Rejisörleri* (inceleme, T. Kakinç adıyla, 1963), *Bir Damla Kan, Bir Damla Petrol* (inceleme, 1965), *Sevmek Diye Bir Şey* (hikâyeler, 1965), *Aşkın Dünü, Bugünü, Yarını* (senaryo, 1966), *Yabanın Adamları* (hikâyeler, 1967, Sait Faik Hikâye Armağanı, bas. 1966), *Denizin Kanı* (roman, 1968), *Molla Kendini Kolla* (müzikli güldürü, 1969'da oynandı), *Deve Tellal Pire Bakkal İken* (masallar, 1960), *Taşbasması* (halk hikâyeleri, 1972), *Bağrıyamk Ömer'le Güzel Zeynep* (hikâyeler, 1972).

Kaynaklar: Muzaffer Buyrukçu, Tefik Akdağ, («Papi-rüs», sayı 14); Tahir Alangu, «Varlık Yıllığı» (1967), Naci Çelik, («Yeni Dergi», mart 1970); Nedim Gürsel, («Yeni Dergi», haziran 1972).

KABAKLI, AHMET

Yazar (1924 →). Ortaöğrenimini Elâzığ Lisesi'nde, yükseköğrenimini, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde (1948) ve —Diyarbakır, Aydın liselerindeki edebiyat öğretmenliğinden sonra— Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1959). Şiir ve yazıları «Hareket», «Bizim Türkiye», «Hisar», «İstanbul» (1948 - 1956) dergilerinde çıktı. «Tercüman»ın açtığı fıkra yarışmasında birincilik kazandıktan sonra (1956) bu gazetenin fıkra yazarları arasına katıldı.

|| Edebiyat tarihi araştırmalarında nesnel ölçülere bağlanmayan Kabaklı, Doğan Hızlan'ın deyişiyle, her şeyden önce ortamdaki yönsemeleri sadakatle tarihine geçirme zorunluluğunu duymayan haksız ve yanlış ölçüler, kimi de yanlış bilgilerden kurtulamayan bir araştırmacı kimliği gösterdi.

Başlıca Eserleri: *Türk Edebiyatı* (3 cilt, 1965 - 1967, 2. bas. 1967 - 1969), *Müslüman Türkiye* (1970), *Mabed ve Millet* (1970), *Yunus Emre* (1971).

KADI BURHANETTİN

Divan şairi (1345 - 1398). Kayseri'de doğdu. Küçük yaşta Kayseri kadısı olan babasından gördüğü özel eğitim sonucu Türkçe, Arapça, Farsça öğrenme olanağını buldu. Mısır, Hicaz, Halep'te çağının tanınmış bilim adamlarından ders gördü. Babasının ölümü üzerine (1364) Kayseri'ye döndü. Kadı ve Eret-naoğulları yönetimine vezir oldu (1365). Şiire düşkünlüğü kadar siyasal eylemlere de bağlı bulunan Burhanettin Sivas'ta Emir-

liğini ilân etti (1381), adına hutbe okutarak 18 yıl egemenliğini kabul ettirdi. Akkoyunlu'larla yaptığı savaş sonucunda yenik düşmesi üzerine şehrin surlarında idam edilerek öldürüldü. || Hareketli yaşamı içinde iki bine yakın şiir yazan Kadı, ömrünü Anadolu'da geçirdiği halde Türkçe şiirlerinde Azerî lehçesi kullandı. Çoğunu aruz pek azını hece ölçüsüyle yazdı. Türkçe şiirlerinin içinde 1500 gazel, 119 tuyuğ, 20 kadar rubaisi vardır. Cenab Şehabettin'in *Divân-ı Kadı Burhanettin* adlı (1922) derlemesinden sonra Türkçe divanı, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlandı (1944).

Kaynaklar: Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Sultanı Kadı Burhanettin* (1964).

KAFTANCIOĞLU, ÜMİT İlhan

Hikâyeci, yazar (1934 →). Hanak'ın (Kars) Saskara (Koyunpinar) köyünde doğdu. Asıl adı Garip Tatar'dır. Ortaöğrenimini Cılavuz Öğretmen Okulu'nda (1957), yükseköğrenimini —üç yıl Mardin Derik ilçesinde ilkokul öğretmenliğinden sonra— Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1963 - 64). Ortaokul öğretmenliği yaptı. TRT Köy Yayınları servisinde çalışıyor. || *Dönemeç* (1972) çıkmadan önce, kitaba adını veren hikâyesiyle TRT 1970 Büyük Ödülünü kazanan Kaftancıoğlu, «deneme aşamasını geçmiş güçlü bir hikâyeci» (Tahir Alangu) olarak karşılanmıştır. Doğu Anadolu köylerindeki insanlarımızın yaşam kavgalarını Dede Korkut masallarından esinlenen anlatım biçimiyle yansıtan hikâyeleri «Varlık», «Yeni Dergi» (1972)'de, 1972 Ali Naci Karacan Armağanı kazanan *Hakkullah* adlı incelemesi «Milliyet» gazetesinde yayımlandı. *Yelatan* (1972) adlı bir de romanı var.

Kaynaklar: («Yeni Gazete», 9 mart 1971); Enver Naci Gökşen, («Türk Dili», ağustos 1972); Muzaffer Uyguner, İbrahim İşyar, («Varlık», eylül 1972); Hikmet Dizdaroğlu, («Varlık», ekim 1972); Doğan Hızlan, («Yeni a», haziran 1972).

KALYONCU, GÜNGÖR DİLMEN

Oyun yazarı (1930 →). Ortaöğrenimini Çapa Lisesi'nde, yükseköğrenimini —Erzurum, Ankara ve İstanbul'da çeşitli işlerde çalıştıktan sonra— İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji Bölümü'nde tamamladı (1960). Amerika'da tiyatro öğrenimi yaptı (1961 - 64). Dönünce bir süre Şehir Tiyatrolarında Başrejisör yardımcılığı, bir süre de İstanbul Radyosu Tiyatro Bölümü'nde metinler servisi şefliği yaptı (1964 - 1968).

|| Ankara'da çıkan «Sinema-Tiyatro» dergisinin düzenlediği

bir perdelik oyun yarışmasında birincilik kazanan (1959) *Midas'ın Kulakları* adlı oyunuyla tanındı. *Canlı Maymun Lokantası* (1964), *Kurban* (1966), *Akad'ın Yayı* (1967), *İttihat ve Terakki* (1969), *Midas'ın Altınları* (1970) adlı eserleri ilgiyle izlendi.

Basılan oyunları: *Canlı Maymun Lokantası* (1964, Halkevleri Genel Merkezi Şinasi Efendi ödülü), *Midasın Kulakları* (1965), *Kurban* (İlhan İskender armağanı, 1967).

Kaynaklar: Doğan Hızlan, («Dönem», ağustos 1964).

KÂMÎ

Divan şairi (? - 1723). Edirne'de doğdu. İstanbul'a geldikten sonra (1690) müderrislik yaptı; İslâm hukuku üzerine eserler yazdı. Gülşenî tarikatından olduğu halde tasavvufu benimsemedi. «Müreşşah taze mazmun üzre yoktur bir gazel söyler» diyerek sanatta yeniliğin hasretini duyduğu halde, yeniliği kelime oyunları ve hüner göstermek biçiminde anlayarak geleceği aşan bir değişim gösteremedi (Hasibe Mazıoğlu). *Tuhfet-ül-vüzera*, *Behçet-ül-muamma* adlı eserleri de var.

KAMU, KEMALETTİN

Şair (15 eylül 1901 - 6 mart 1948). Bayburt'ta doğdu. Kurtuluş Savaşı'na katılmak amacıyla Anadolu'ya geçtiğinden orta-öğrenimini savaştan sonra tamamladı. Anadolu Ajansı temsilcisi olarak Fransa'ya gönderildi (1933). Görevinin yanı sıra Paris'te Siyasal Bilgiler Okulu'nda yükseköğrenimini tamamladı (1938). Rize'den milletvekili seçilerek parlamentoya katıldı (1938). Ölümünden önce Erzurum milletvekili ve Türk Dil Kurumu Terim Kolu Başkanıydı. || Şiirlerinde hece ölçüsünü kullanan Kemalettin Kamu, mütareke yıllarında geniş etkinlik kazanan Ulusal Edebiyat Akımı'nın getirdiği ilkelere bağlı kalan bir şairdir. «Büyük Mecmua» (1919), «Dergâh» (1921), «Varlık», «Kalem», «Oluş» (1933 - 1939) dergilerinde yayımladığı şiirlerinde işlediği konuları alçak gönüllü ama çok duygulu ve içten bir hava içinde vermeyi başarmıştır. Hece ölçüsü kalıplarının tekdüzeliğine düşmeden oldukça sağlam uyumlar yaratarak Anadolu kokulu bir şiir havasını sürdürmüştür. || Bu nitelikleriyle yaşadığı dönemde gösterdiği varlığın, daha sonraki gelişmelere ve yetişen kuşaklara önemli bir katkısı olmamışsa da, bıraktığı şiirler kendisine yeni edebiyatımıza geçiş döneminin dikkate değer sanatçılarından biri olma özelliğini kazandırmıştır. Şiirleri ölümünden sonra *Kemalettin Kamu*,

Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri (Rıfat Necdet Evrimer, 1949) adlı kitapta toplandı.

Kaynaklar: Hikmet Dizdaroğlu, («Hisar», 1 temmuz 1950); Enver Naci Gökşen, («Türk Dili», 1 mart 1957); Mustafa Gökçe, *Kemalettin Kamu* (1958); («Papirüs», haziran 1967)

KANDAŞ, KEMAL

Şair, romancı (1925 →). Antalya'da doğdu. Ortaöğrenimini Antalya Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamladı... İstanbul'da avukat olarak çalışıyor. Edebiyata şiirle başlayan «Kandaş», «Kovan», «Kaynak», «Yenilik», «Varlık» dergilerinde yazdı.

Eserleri: *İnsanoğlu Yirminci Asırda* (şiirler, 1949), *Katıla Katıla Gülen Kalimkos* (roman, 1964).

KANIK, ADNAN VELİ

Yazar (9 aralık 1916 - 6 aralık 1972). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Boğaziçi ve Galatasaray liselerinde tamamladı. Bir süre Hukuk Fakültesi'nde okudu. Ankara Cezaevindeki mahpusluğu sırasında «Vatan» gazetesinde Bir Hukukçu imzalı makaleler yayımladı. Daha sonra mizah yazarlığına döndü. En son «Akba-ba» dergisinde yazıyordu.

Eserleri: *Mahpushane Çeşmesi* (1952, 2 bas. 1968), *Sosyete* (1956), *Uçan Daireler* (1957), *Seçim Konuşmaları* (1957), *Kaynana* (1957), *Orhan Veli İçin* (ağabeyinin ölümünden sonra yaşamı ve sanatı üzerine yazılanlardan derleme, 1952).

KANIK, ORHAN VELİ

Şair (1914 - 14 kasım 1950). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Gazi Lisesi'nde tamamladı (1932). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okudu (1932 - 1936). P.T.T. Genel Müdürlüğü'nde memurluk yaptı (1936 - 1942). Askerliğinden sonra (1945) girdiği Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'ndan çıkarılınca (1947) başka resmi iş tutmadı. Ölümünden önce on beş günlük «Yaprak» dergisini (28 sayı, 1 ocak 1949 - 25 haziran 1950) çıkarıyordu. || «Varlık» dergisinde yayımladığı (1 aralık 1936 - 15 nisan 1940 arasında 38 şiir) ilk deneylerin de çocukluk anıları, yalnızlık, aşk ve özlem gibi ilk gençliğe özgü duyguları işlerken «hece vezninin inceliklerini az çok bilen» (Cahit Sıtkı) bir şair kimliğinde göründü. Genel havasıyle Ahmet Hamdi, Ahmet

Muhib beğeni çerçevesi içinde, onların şiir dünyasında sık rastlanan sözcük ve kavramlarla yazıyordu. Daha sonra hem dış, hem iç yapılarında geleneksel kuralları tanımayan, genellikle gücünü çarpıcı buluşlar ve taşlamalardan alan dört beş mısralık şiirleriyle yeni bir dil yaratmaya çalıştı. || «Kendinden önceki şiirin alışılmış kalıplarına mekanik ölçü ve kafiye oyunlarına, kimbilir kaç ağızdan artakalmış imgelerine, toplumsal yapıdan ve sonut insandan kopuk temalarına başkaldırırken» (Mehmet Doğan), şiirini «basitlikle iptidailik, ikisi de sanat eserine hakikî güzelliğini getirirler...» biçiminde görüşlerle kurmakta sakınca görmedi. Böylece dilimizin geçirdiği dönüşümlerle birlikte, düzyazı ve şiir yapılarının değişik evrelerde kazanmaya çalıştıkları olumlu olanakları da tümünden yadsımaya kadar gitti. Giderek doğal gelişme çizgisinin dışına düştü. Hem Nâzım Hikmet, hem Dağlarca ve Ahmet Muhib gibi ayrı ayrı doğrultularda geleneksel şiire çağdaş birleşimci gözlerle bakan, «şiir dili»ni çağlar boyunca kazandığı ortak oluşum gerçeğinden değerlendiren ustaların yenilik anlayışından da ayrıldı (1940 - 45). || Sonradan bir yazısında içtenlikle yazdığı gibi («Yaprak», sayı 5, 1949) basitlik, iptidailik, aleladelik saplantılarından» sıyrılarak «Tek insanın halinden insanlığın haline doğru» (Sabahattin Eyuboğlu), yönelişlerle asıl başarılı şiirlerini yazdı.

Eserleri: *Garip* (Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte, 1941, kendi şiirleriyle genişletilmiş 2. bas. 1945), *Vazgeçemediğim* (1945), *Destan Gibi* (1946), *Yenisi* (1947), *La Fontaine'in Masalları*, 2 kitap, 1948, 4. bas. 1960), *Nasrettin Hoca Hikâyeleri* (1949, 5. bas. 1970), *Karşı* (1949). Ölümünden sonra bu kitaplarına almadığı şiirleriyle bu kitaptaki şiirleri birleştirilerek basıldı: *Orhan Veli, Bütün Şiirleri* (1951, 11. bas. 1970), Düz yazıları eleştirme ve hikâyeleri de ölümünden sonra basıldı: *Orhan Veli, Nesir Yazıları* (1953, 2. bas. *Denize Doğru* adıyla, 1970).

Kaynaklar: Adnan Veli Kanık, *Orhan Veli için (Biyografisi, yaşamı ve sanatı üzerine yazılan yazılardan seçmeler*, (1953); («Papirüs dergisi», Orhan Veli özel sayısı, ocak 1967); Asım Bezirci, *Orhan Veli Kanık* (1967); Muzaffer Uyguner, *Orhan Veli, hayatı sanatı, seçme şiirleri* (1967, 1972); Yüksel Pazarkaya, («Yeni Dergi», haziran 1967)

KÂNÎ

Divan Şairi (1712 - 1791). Tokat'da doğdu. Asıl adı Ebube-

kir Kâni'dir. Tokat Mevlevîhanesinde yetişti. Kırk yaşından sonra Divan-ı Hümâyûn Kalemî'nde Silistre ve Bükreş valilerinin divan kâtipliğinde çalıştı. Devlet adamlarının özelliklerini öğrendi. Divan şiir okulunun en parlak temsilcilerinin yaşadığı XVIII. yüzyılda divanındaki şiirlerin sönük kalmasına karşılık mizah havası içinde yazdığı 120 kadar mektubuyle önem kazandı. Bunlar arasında Sadrazam Yeğen Mehmet Paşa'ya yazılmış olanları, güldürü edebiyatının ilk örnekleri olarak nitelendirilir. Bir kedinin ağzından yazdığı *Hirre-nâme* de aynı türden çalışmaların ilki olarak anılır. Divanı ve mektupları yayımlanmamıştır.

KANSU, CEYHUN ATUF

(Şair, yazar (1919 →). İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Necatibey İlkokulu'nda, ortaöğrenimini Ankara Gazi Lisesi'n de tamamladı (1938). İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra (1944) Çocuk Hastalıkları uzmanlığı için staj yaptı. Turhal Şeker Fabrikası'nda (1948 - 1959), Ankara'da Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğü'nde Çocuk hekimi olarak çalıştı. Turhal Şeker Fabrikası Hastanesi'nin kurulmasında emeği geçti. Şimdi Etimesgut Şeker Fabrikası'nda. || 1938 - 1945 yıllarında «İnkılâpçı Gençlik», «Yücel», «Ülkü», «Milliyet», «İstanbul» dergilerinde yazan Ceyhun, hece ölçüsüne bağlı, yarım ve tam uyak disiplini içinde halk şiir geleneğini biraz da Ahmet Kutsi, Ömer Bedrettin beğeni ölçüleriyle izleyen bir deneyim döneminin doğal sürecini yaşadı. Daha sonra yine aynı kaynağa, bu kez belirli bir dünya görüşü, halkçılık ve ulusçuluk ülküsü kazanarak gitti. Bir kültür mirasçısı tutumuyla eğildiği kaynaktan günümüzün sanatçısına özgü ustalıklarla yaptığı birleşimlere olanaklar kazandırmayı bildi. «Varlık» (1950 - 72), «Yön» (1963 - 66), «Ataç» (1962 - 63), «Papirüs» (1966 - 69), «Türk Dili» (1952 - 72), «Yansıma» (1972) dergilerinde yayımlanan bu şiirlerle toplumcu gerçekçi anlayışın ince, başarılı örneklerini verdi. Ülke sorunlarına eğildiği yazılarında Kemalizmin yaygınlık kazanmasına çalıştığı görüldü.

Eserleri: *Bir Çocuk Bahçesinde* (1941), *Bağbozumu Sofrası* (şiirler, 1944), *Çocuklar Gemisi* (şiirler, 1946), *Yanık Hava* (şiirler, 1951), *Haziran Defteri* (şiirler, 1955), *Yurdumdan* (şiirler, 1960), *Devrimcinin Takvimi* (makale ve denemeler, 1962), *Ya Bağımsızlık Ya Ölüm* (1964), *Köy Öğretmenine Mektuplar* (Türk

Dil Kurumu 1965 Deneme Ödülü) *Bağımsızlık Gülü* (şiiirler, 1965), *Atatürkçü Olmak* (denemeler, 1966), *Atatürk ve Kurtuluş Savaşı* (radyo konuşmaları, 1969), *Sakarya Meydan Savaşı* (şiiirler, Behçet Kemal Çağlar Ödülü, 1970), *Buğday Kadın Gül ve Gökyüzü* (şiiirler, 1970), *Halk Önderi Atatürk* (1972).

Kaynaklar: Ahmet Köksal, («Yeditepe», mart 1966); Cemal Süreya, («Papirüs», sayı 14); («Türk Dili», aralık 1970); Adnan Binyazar, («Varlık», ocak 1970); Muzaffer Hacıhasanoğlu, («İlgaz», haziran 1970).

KAPLAN, MEHMET

Edebiyat tarihçilerinden, eleştirmen (1915 →). Sivrihisar'da doğdu. Ortaöğrenimini Eskişehir Lisesi'nde (1935), yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1939). Edebiyat Fakültesi'nde asistan, Yeni Türk Edebiyatı doçenti (1943) ve profesörü oldu (1952). Bir süre Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde dekanlık ve rektör vekilliği yaptı (1958 - 59). Şimdi Edebiyat Fakültesi'ndeki eski görevinde (1960 →). || «Gençlik», «İnkılâpçı Gençlik» (1939 - 1943) dergilerindeki ilk yazılarından sonra İstanbul (1943 - 1946) dergisinde yayımladığı inceleme ve eleştirmeleriyle tanındı. Edebiyatımızın gelişme çizgisini toplum ve zaman koşulları içinde değerlendirerek eskiyle yeni arasındaki tercihlerini sanatın ilkelerine bağlı yargılarla biçimlemeye çalıştı. Dilimizin geçirmekte olduğu dönüşümlerin dışında kalmamak isteyen bir yazar kimliğinde göründü. 1949'lardan sonra dil anlayışı değişti; değerlendirmelerine dünya görüşünün koşulladığı önyargılar egemen olmaya başladı. Bu tür yazıları «Hareket» (1947 - 49), «Şadırvan» (1949), «İstanbul» (1953 - 57), «Yol», «Çağrı», «Hisar», «Meydan», «Türk Edebiyatı» dergilerinde çıktı (1958 - 1972).

Eserleri: *Tevfik Fikret ve Şiiri* (1946, 1971), *Namık Kemal* (1948), *Tanpınar'ın Şiir Dünyası* (1964), *Şiir Tahlilleri* (I. cilt, Akif Paşa'dan Yahya Kemal'e kadar, 1954, 4. bas. 1969), II. cilt, *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, 1965), *Nesillerin Ruhu* (1967, 1970), *Büyük Türkiye Rüyası* (makale, deneme, 1969).

KARAALIOĞLU, SEYİT KEMAL

Yazar, araştırmacı (14 mart 1925 →). Bafra'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde (1943), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebi-

yatı Bölümü'nde tamamladı (1950). Bir süre gazetecilik yaptı; şimdi edebiyat öğretmeni.

Başlıca Eserleri: *Tutuşan Mısralar* (şiirler, Seyit Güleç imzasıyla, 1945), *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü* (1962, bas. 1967), *Kompozisyon Sanatı* (1963, 4. bas. 1967), *Edebiyat Sanatı* (1964), *Edebiyat Akımları* (1965), *Türk Şiir Sanatı* (1966), *Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar* (1968).

KARABULUT, MEHMET

Şair (1925 →). Muğla'nın Yerkesik bucağında doğdu. Ortaöğrenimini Antalya Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Felsefe Bölümü'nde tamamladı. (1950). Kırklareli, Develi liselerinde felsefe öğretmenliği yaptı. Şimdi İstanbul Beşiktaş Kız Lisesi'nde (1963 →). || «Yelken», «Ataç», «Varlık», «Yön», «İmce», «May» (1959 - 1971) dergilerindeki şiirleriyle tanınan Karabulut, özellikle ikinci kitabından sonra toplumcu gerçekçi akıma bağlı bir şair kimliğinde göründü. Şiir dalında May Edebiyat Ödülü'nü (1968), *Gün Kapısı* adlı kitabıyla TRT 1970 Şiir Kitapları Başarı Ödülünü kazandı.

Eserleri: *Marçal Akşamları* (1956), *Güney Çocuk Değil* (1959), *Şimdi Haberleri Veriyoruz* (1969).

Kaynaklar: («May dergisi», 18 mart 1969).

KARACAN, ALİ NACİ

Yazar (1896 - 1955). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı. «Tasvir-i Efkâr», «Vakit» gazetelerinde çalıştı. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Necmettin Sadık ve Kâzım Şinasi ile birlikte kurduğu «Akşam» gazetesinde Kurtuluş Savaşı'nı destekledi. «İkdam», «Politika», «İnkılâp», «Tan» gazetelerini yayımladı. İsviçre'de basın ataşeliği (1935 - 1948), dönüşünden bir süre sonra çıkarmaya başladığı «Milliyet» gazetesinde başyazarlık yaptı. Kitapları arasında *Lozan Konferansı ve İnönü* (2. bas. 1971) en tanınmış olanıdır.

KARACAOĞLAN

Halk şairi (1606 ? - 1679?). Şiirlerinden, daha çok Orta Anadolu'da ve Toroslarla Gâvur dağları yörelerinde yaşadığı anlaşılmaktadır. Doğduğu yer üzerinde çeşitli söylentiler vardır. Kozan dolaylarındaki Kökçe (Gökçe) köyü, Çankırı'nın Mecitözü ilçesine bağlı Mamail köyü, Erzurum çevreleri ve

Adana'nın Bahçe ilçesine bağlı Farsak köyünde doğduğu söylenir. Şiirlerinin dili, yaşadığını belirttiği çevrelere göre Türkmen olduğu anlaşılmaktadır. || «Yunus Emre gibi Karacaoğlan şiirinin kaynağı da halk edebiyatıdır. Yunus Emre'nin ilhamlarına mistik bir ruh hâkim olduğu halde, Karacaoğlan'ın ilhamlarına tabiat duygusu hakimdir. İnsanı âdeta şaşırtan sade bir eda ile lirik şiirler söylemekteki başarısı ona halk kütüphanelerini kazandırmış, fakat aynı sebepten dolayı divan şiiri geleneğine bağlı şiirleri kendine düşman etmiştir.» (A. Kutsi Tecer). Şiirlerini arı Türkçeyle yazmış, aruz ölçüsünü hiç kullanmamıştır. Öz ve biçim gibi şiirin temel öğelerini birleştirmede gösterdiği başarı onu halk şiirimizin en büyük ustaları katına yüceltmıştır. Değerlerinden bir şey yitirmeden günümüze kadar gelen şiirleri, köyde kentte okunmuş, her yüzyılda kendisinden sonra gelen şairler, ustalıklarından yararlanmışlardır. Genellikle kullandığı 6 + 5, 4 + 4 ölçülerinin bir örnek sesine sığınmayan Karacaoğlan, dünyaya, doğaya, insanlara değişik gözle bakmasını bilmiş, işlediği temalarda, öteki halk şairleri gibi, sınırlı olsa bile yeni öğeler bulmuştur. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerindeki kuşakların güçleri sınırlı (Rıza Tevfik, Faruk Nafiz vb.) şairleriyle birlikte Necip Fazıl ve daha sonra Cahit Külebi, Orhan Veli gibi dilimize katkıları olan şairlere yeni birleştirim olanakları kazandırmıştır. Sadettin Nüzhet, Prof. Köprülü vb. araştırmacılar, sanatı, ilişkileri üzerinde çeşitli araştırmalar yapmışlar, Yaşar Kemal, *Üç Anadolu Efsanesi* (1967) kitabında yaşamının öyküsünü yazmıştır.

Kaynaklar: Sadettin Nüzhet Ergun, *Karacaoğlan, Hayatı, Şiirleri* (1933, 18 bas. 1963); Prof. Fuat Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, II. cilt *XVII'nci Asır Saz Şairleri: Gevheri, Âşık Ömer, Karacaoğlan* (1940-1965); Mehmet Tuğrul, *Karacaoğlan* (1948); Cahit Öztelli, *Karacaoğlan* (480 şiir, sözlük ve bibliyografya, 1970); Ahmet Kutsi Tecer, («İstanbul», ağustos, ekim 1954); Nevzat Yesirgil, *Karacaoğlan* (1958); Cemil Yenen, («Türk Dili», ocak 1972).

KARADAYI, İSMET KEMAL

Şair, yazar (1927 →). Pülümür'de doğdu. Ortaöğrenimini Erzurum Lisesi'nde (1947), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1951). Niğde Savcı yardımcısıyken Türk Hukuk Kurumu tarafından (1968 - 69, yılının en iyi hukukçuları arasına seçildi. «Yelken», «İlgaz») «Türk Dili», «Çağrı», «Aydınlık», «Güney», «Sw», «Forum»,

«Varlık», «Otağ», «Yön», «Devrim», «Akşam» dergi ve gazetelerinde çıkan şiirleri ve yazılarıyla tanındı.

Eserleri: *Bahar, Deniz ve Kadın* (şiirler, özdeyişler, 1959), *Gezi ve Dostluk Üzerine Düşünceler* (denemeler, 1960), *Cam Parçası* (şiirler, 1961), *Düşünce Özgürlüğü, Düşünce Suçları* (1969), *Denemeler Antolojisi* (1971), *Unutmak Atları* (şiirler, 1972).

Kaynaklar: («İlgaz», nisan 1970); («Güney», kasım 1972).

KARAER, MUSTAFA NECATİ

Şair (1929 →). Kayseri’de doğdu. Ortaöğrenimini Konya Kuleli Askeri Lisesi’nde (1947), yükseköğrenimini Harp Okulu’nda tamamladı (1949). İstihkâm subayı olarak orduya katıldıktan sonra Ankara Hukuk Fakültesi’ni de bitirdi (1957 - 61). Millî Savunma Bakanlığı Nato Enfrastrüktür Dairesi’nde İstihkâm müdürüyken, isteğiyle ordudan ayrıldı. İstanbul’da Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğünde çalışıyor (1969 →).
|| Halk şiirinin biçim ve söyleyiş özelliklerinin etkisinde görünen ilk deneylerini «Çınaraltı», «Erciyes» (1942 - 44) dergilerinde yayımlayan Karaer, daha sonra «Şadırvan» (1949), «Çağrı», «Elif», «Varlık», «Türk Dili» —özellikle kurucuları arasında bulunduğu— «Hisar» (16 mart 1950 →), «Türk Edebiyatı» (1972) dergilerinde yazdı. Bu şiirlerinde, kimi ülke izlenimlerinden, kimi bireysel duyarlıklardan gelen temaları, —hece ölçüsünü bıraktıktan sonra da— geleneksel şiirin dil, anlatım disiplini içinde yansıttığı görüldü.

Eserleri: *Sevmek Varken* (şiirler, 1972), *Unutmak Atları* (şiirler, 1972).

Kaynaklar: («Hisar», nisan 1966); Ayhan Hasan Bildirki, («Hisar», ağustos 1969); Alemdar Yalçın, («Türk Edebiyatı», mart 1972); Abdullah Şatoğlu, («Türk Edebiyatı», temmuz 1972).

KARAHAN, ABDÜLKADİR

Edebiyat tarihçisi (1913 →). Siverek’te doğdu. Ortaöğrenimini İzmir İlköğretmen Okulu’nda, yükseköğrenimini —bir yıl öğretmenlikten sonra—, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde tamamladı (1939). Samsun ve İzmir (İnönü) liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. «Yeni Asır», «Kovan», «Fikirler» «Ülkü», «Çağrı», «Türk Düşüncesi», «Milliyet» gazete ve dergilerinde eski - yeni edebiyat üzerine makaleler yayımladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde asistan, doçent ve profesör oldu.

Eserleri: *Fuzulî'nin Mektupları* (1948), *Fuzulî, Muhiti, Hayatı, Şahsiyeti* (doktora tezi, 1949), *Nabi* (1953), *Nef'i* (1954), *İslâm - Türk Edebiyatı'nda Kırk Hadis* (1954), *Figânî ve Divan-çesi* (1966).

KARAKOÇ, SEZÂİ

Şair (1933 →). Ergani'de doğdu. Ortaöğrenimini Gaziantep Lisesi'nde (1950), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1954). Maliye Müfettişliği (1956), Gelirler Genel Müdürlüğü Kontrolörlüğü (1959 - 65) görevlerinde bulundu. İsteğiyle mesleğinden ayrılarak «Yeni İstanbul» (1965) ve «Sabah» gazetesinde fıkra yazarlığı yaptı. Yeniden mesleğine döndü (1971). «Hisar», «Mülkiye», «İstanbul Pazar Postası», kendi yayımı «Şiir Sanatı» (Ankara, 1955) ve «Diriliş» (2 sayı, 1960); (12 sayı, 1966), «Soyut» dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı (1969 →).

Başlıca Eserleri: *Körfez* (şiirler, 1959), *Şahdamar* (şiirler, 1962), *Yunus Emre* (1965), *Yazılar* (1967), *İslâmın Dirilişi* (1967), *Hızır'la Kırk Saat* (şiirler, 1967 - 1969), *İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü* (1967), *Sesler* (şiirler, 1968), *Taha'nın Kitabı* (şiirler, 1968), *Kıyamet Aşısı* (şiirler, 1968), *Mehmet Âkif* (1968), *Mağara ve Işık* (düzyazı şiirler, 1969), *Gül Muştusu* (şiirler, 1969).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», şubat 1968); («Hisar», kasım 1969).

KARAOŞMANOĞLU, YAKUP KADRÎ

Romancı (27 mart 1889). Kahire'de doğmuştur. Manisalı Karaosmanoğlu Kadri Beyin oğludur. Çocukluğu Mısır'da geçmiş, ailesiyle birlikte baba memleketi olan Manisa'ya döndükten sonra ilköğrenimini bu şehirde tamamlamıştır. Rüştîyenin (ortaokul) ikinci sınıfına kadar Manisa'da okumuş, daha sonra girdiği İzmir İdadisini (lise) bitiremeden öğrenimine İskenderiye'de devam etmiştir. Ailesini himaye eden Prens Ahmet Ali'nin ölümü üzerine annesi ve kardeşiyle birlikte İstanbul'a gelerek (1908) Kadıköy'e yerleşmiş ve İstanbul Hukuk Mektebi'ne girmiştir. || Yakup Kadri'nin ilk yazısı «Resimli Kitap»ta yayımlanan «*Nirvana*» adlı bir perdelik oyundur (haziran 1909). Aynı yıl Celâl Sahir (Erozan)in yöneticiliğini yaptığı «Musavver Mu-

hit» dergisinde «*On Temmuz*» adlı yazısı ve yine «Resimli Kıt-
tap»ta «*Veda*» adlı bir perdelik oyunu yayımlanmıştır. Daha
sonra «Servet-i Fünun» dergisinde mensur şiirler yazmaya baş-
layan Yakup Kadri, Fecr-i Âti'nin kurucuları arasına katıl-
mış, milli mücadeleye kadar «Peyam» ve «İkdam» gazetelerin-
de makale ve hikâyeler yazarak hayatını kalemıyla kazanmış-
tır. Cumhuriyetten sonra Mardin ve Manisa milletvekili ola-
rak parlamentoya girmiş, Tiran (1943), Prag (1936), Lahey
(1939), Bern (1942) elçiliklerinde bulunduktan sonra emekliye
ayrılmıştır. Uzun yıllar «Ulus» gazetesinin başyazarlığını yap-
mış, 27 mayıs 1960'tan sonra toplanan Kurucu Meclis'e üye
olarak katılmıştır. || Yakup Kadri, altmış yılı bulan yazarlık
hayatında deneme, hikâye, makale, tiyatro, anı, monografi ve ro-
man türlerinde sayısız eserler vermiş ve özellikle romancı olarak
büyük ün yapmıştır. Ünlü romanı *Yaban*, C.H.P. roman
armağanında ikinci ödülü almıştır. Türk toplumunun geçirdiği
değişimi konu olarak alan romanlarında gerçekçi gözlem
yeteneklerinin yanısıra sağlam bir yapı kurabilmiştir. Ele aldığı
kahramanların, iç dünyalarını yansıtan çözümlemelerde başarı
kazanmakta, böylece toplumsal ile bireysel unsurları bir potada
eritme güçlülüğünü göstermektedir. Bu özellikleriyle Yakup
Kadri, ilk gençlik yıllarında karşılaştığı edebiyat anlayışlarının
dar sınırları içinde kapanmamış, yeni Türk dilinin kurulmasına
katkılarda bulunan II. Meşrutiyet kuşağının üç dört kaleminden
biri olmuştur. || Özellikle *Yaban* ve *Ankara* romanları, yeni
Anadolu insanının ortaya çıkışını, kişiliğini bulma savaşını
anlatma yolunda etkisini sürdüren iki önemli örnek olarak
gücünü koruyan eserleri arasındadır.

Başlıca Eserleri: *Bir Serencam* (hikâyeler, 1913, son bas.
1943), *Kiralık Konak* (roman, 1922, son bas. 1966), *Erenlerin
Bağından* (düzyazı şiirler, 1922, 1961), *Nur Baba* (roman, 1922,
son bas. 1948), *Rahmet* (hikâyeler, 1923), *Hüküm Gecesi* (ro-
man, 1927, 1966), *Sodom ve Gomore* (roman, 1928, 1966, 1972),
Ergenekon (anılar, 1929), *Yaban* (roman, 1932, 8. bas. 1968),
Ankara (roman, 1934, 3. bas. 1964), *Ahmet Haşim* (monografi,
1934), *Bir Sürgün* (roman, 1937, 1945), *Okun Ucundan* (düzyazı
şiirler, 1940, 1946), *Atatürk* (monografi, 1946, 1955), *Milli Sa-
vaş Hikâyeleri* (1947, 1965), *Atatürk'ün Gerçek Siması* (1955),
Panorama (roman, 2 cilt, 1953 - 54, 1971), *Zoraki Diplomat* (anı-
lar, 1955, 1967), *Vatan Yolunda* (anılar, 1958), *Politikada 45 yıl*,
(anılar, 1968), *Gençlik ve Edebiyat Hâtıraları* (1969).

Kaynaklar: Dr. Necdet Bingöl, *Yakup Kadri'nin Beş Romanında Fransız Reâlist ve Natüralistlerinin Tesirleri* (1944), Hasan Ali Yücel, *Edebiyat Tarihimizden* (cilt 1, 1957); Dr. Niyazi Akı, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu* (1960); Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966); Adnan Binyazar, («Türk Dili», sayı 218, 1969).

KARAS, NURSEN

Hikâyeci (1938 →). Burhaniye'de doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul'da Kız Sanat Enstitüsü'nde tamamladı. Dışardan sınavlara girerek liseyi de bitirdi. Banka (1955 - 59) ve Maliye memurluğu (1963 - 65), Varlık Yayınevi'nde düzelticilik (1965 - 67) yaptı. Özel bir bankada çalışıyor (mayıs (1968 →)). || «Yeni Ufuklar», «Yelken», «Varlık», «Türk Dili», «Güney» dergilerinde yayımladığı hikâyelerle adını duyuran Karas, son kitabında topladığı hikâyeleri ile deney dönemini aşmış göründü. Değişik çevrelerden getirdiği kadın tiplerini işlerken gerçeğe geniş açılardan bakarak anlatımını zenginleştirme olanaklarını aradı. Başarılı, etkili bir düzeye ulaştı.

Eserleri: *Gülümseyen Hayal* (şiiirler, 1959), *Sevgi-sizler* (hikâyeler, 1967), *Türkü Olan Kadın* (hikâyeler, 1972).

Kaynaklar: Mübeccel İzmirli, («Yelken, şubat 1968); Ahmet Köklügiller, («Yelken», kasım 1969); İsmet Kemal Karadayı, («Güney», Temmuz 1962); Muzaffer Uyguner, («Varlık», eylül 1972).

KARASU, BİLGE

Hikâyeci (1930 →). İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okudu. «Seçilmiş Hikâyeler», «Forum», «Dost», «Türk Dili» (1950 - 70) dergilerinde yazdı. Bireyin içsel sorunlarının ağır bastığı hikâyelerinde başarılı tekniğiyle usta bir anlatımcı olarak gözüktü.

Eserleri *Troya'da Ölüm Vardı* (hikâyeler, 1963), *Ölen Adam* (D.H. Lawrence'den, Türk Dil Kurumu 1963 Çeviri Ödülü), *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* (hikâyeler, 1970 Sait Faik Hikâye Armağanı).

Kaynaklar: Nermin Menemencioğlu, («Dost», mayıs 1971); Ahmet İnam, («Dost», nisan, temmuz, ekim 1971); Attilâ Özkınnımlı, («Türk Dili», temmuz 1971).

KARAY, REFİK HALİT

Hikâyeci, romancı (1888- 18temmuz 1965). İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Vezneciler veGöztepe'de tamamladıktan sonra altı yıl Galatasaray Sultanîsi'nde, bir yıl da Hukuk Mektebi'nde

okudu. Kısa süre Maliye Nezareti'nde çalıştı. Basın hayatına girdi. «Tercüman-ı Hakikat» gazetesinde yazarlık ve çevirmenlik yaptı (1908 - 1913). Bu arada «Kalem» dergisinde Kirpi imzasıyla mizah, «Eşref» dergisine Yeniler başlığı altında tanıtma yazıları yazdı. Yakup Kadri, Ahmet Haşim, Mehmet Fuat, Emin Bülent, Ali Canip vb. ile birlikte Fecr-i Âti topluluğuna katıldı. İlk hikâyelerini toplayan *İnhizam* adlı kitabının bu topluluğun kurduğu yayımlar arasında çıkacağı bildirildi, Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesinden sonra Sinop, Çorum, Ankara ve Bilecik'te sürgün kaldı (1913 - 18). İstanbul'a dönüşünde (1918) Robert Kolej'de Türkçe öğretmenliğine atandı. Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın genel merkezinde görev aldı. Bir süre de Posta Telgraf Umum Müdürlüğü yaptı. || Anadolu gözlemlerinden yararlanarak kaleme aldığı *Memleket Hikâyeleri*'nin «Yeni Mecmua»da ve kitap halinde yayımlanması bu dönemdedir. Kurtuluş Savaşı'na karşı olan yazıları da yine bu dönemde yayımladığı «Aydede» adlı dergide çıkmıştır. Bu nedenle kurtuluştan sonra, «yüzellilikler» listesine alınmış, 9 kasım 1922'de sınır dışı edildiğinden, 1938'de af kanunu çıkıncaya değin 15-16 yılı Beyrut ve Halep'te geçirmek zorunda kalmıştır. Yurda dönüşünden hemen sonra sürgünde bulunduğu yıllarda yazdığı 19 ciltlik külliyatı yayımlanmış (1939 - 44), bu eserler eski ve yeni kuşaklar tarafından ilgiyle karşılanmıştır. İlk yazarlığa başladığı yıllarda Guy de Maupassant'ın etkisinde kaldığı halde, sürgün yıllarında kendine özgü bir mizah havasını zengin gözlemlerle birleştirerek usta bir romancı kimliği kazanmayı başarmıştır.

Başlıca Eserleri: *Sakın Aldanma, İnanma, Kanma* (mizah, 1915, 1941), *Kirpinin Dedikleri* (mizah, 1916, 1940), *Ago Paşanın Hâtıratı* (mizah, 1918), *Ay Peşinde* (kronik, 1918), *İstanbul'un İçyüzü* (roman, 1920), *Guguklu Saat* (hiciv, 1922, 1940), *Tanıdıklarım* (hiciv, 1922), *Yezid'in Kızı* (roman, 1939), *Bir Avuç Saçma* (kronik, 2. bas. 1939), *Bir İçim Su* (kronik, 2. bas. 1939), *Memleket Hikâyeleri* (1919, 1939), *Çete* (roman, 1939), *Deli* (oyun, 1939), *Gurbet Hikâyeleri* (1940), *Sürgün* (roman, 1941), *İlk Adım* (kronik, 1941), *Üç Nesil - Üç Hayat* (kronik, 1943), *Makiyah Kadın* (kronik, 1943), *Tanrıya Şikâyet* (kronik, 1944), *Anahtar* (roman, 1947), *Bu Bizim Hayatımız* (roman, 1950), *Nilgün* (roman, 3 cilt, 1950), *Yeraltında Dünya Var* (roman, 3. bas. 1953), *Dişi Örümcek* (roman, 1953), *Bugünün Saraylısı* (roman, 1954), *2000 Yılın Sevgilisi* (roman, 1954), *İki Cisimli Kadın* (roman,

1955), *Kadınlar Tekkesi* (roman, 1955), *Karlı Dağdaki Ateş* (roman, 1956), *Dört Yapraklı Yonca* (roman, 1957), *Minelbab İlel Mihrab* (anı, 1964), *Sonuncu Kadeh* (roman, 1965). Eserlerinin yeni basımları İnkılâp ve Aka Kitabevi tarafından yapılmaktadır.

Kaynaklar: Hikmet Münir Ebcî, *Kendi Yazılarıyla Refik Halit* (1943); Mustafa Baydar, *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar* (1960); Yahya Kemal, *Siyasî ve Edebî Portreler* (1968).

KASAP TEODOR

Yazar (1835 - 1905). Kayseri'de doğdu. Babasının ölümü üzerine İstanbul'a geldi. Çıraklık ederek, yaşamını sürdürürken Kuruçeşme Rum Okulu'nda öğrenim yaptı. Bir süre sonra kendisine yakınlık gösteren bir Fransız subayının yardımı ile Paris'e gitme olanağını buldu (1856). Uzun süre kalarak bilgi ve görgüsünü geliştirdi, dil öğrendi. Dönüşünde ilkin Rumca ve Fransızca, sonra Türkçe olarak «Diyojen» adlı mizah gazetesini çıkardı (1870 - 10 aralık 1873). Âli bey, Recaizade ve Namık Kemal'in yazdıkları bu gazete dönemin ilgiyle izlenen muhalefet organlarından biri oldu. Birkaç kez kapatıldıktan sonra «Çingiraklı Tatar» (5 nisan 1873), «Hayal» (30 ekim 1873), «İstikbal» (9 ağustos 1875) gazetelerini çıkardı. «Hayal» gazetesinde Güllü Agop tiyatrosu ve ortaoyunu üzerine açtığı bir tartışma sonucu Molière'den uyarlamalar yaptı: *Pinti Hamit* (komedi, 1873), *İşkilli Memo* (ortaoyunu, 1874, 1908), *Para Mesleği* (komedi, 1875).

KAŞGARLI MAHMUT

XI. yüzyıl dil bilgini (? - ?) Kâtip Çelebi'nin *Keşf-üz-Zûnûn* adlı eserinde Mahmut bin Hüseyin bin Muhammed olarak adı geçen ve Barsgan'lı olduğu belirtilen Kaşgarlı Mahmud'un yaşamı üzerine Kutadgu Bilig yazarı Yusuf Has Hâcib'in çağdaşı, ve İslâm Türk devletini kuran Karahanlılar soyundan geldiğinden başka bir bilgi yoktur. *Divanü Lûgat-it Türk*'te yazdığına göre Türklerin hemen tekmil illerini dolaşmış, Türk, Türkmen, Çiğil, Yağma, Kırgız boylarının dillerini ve kafiyelerini, tamamen zihninde nakşederek her taifenin şivesini en mükemmel bir surette ortaya çıkarmıştır. 10 şubat 1074'te tamamlayarak Abbasi halifelerinden Muktedi Billâh'a sunduğu *Divanü Lûgat-it Türk* dilimizin ilk sözlüğü, ilk dilbilgisi kitabı olarak kabul edilmektedir. Kaşgarlı Mahmud adlı kitabın-

da Ahmet Caferoğlu, eseri şöyle anlatmaktadır: «*Divanü Lûgat-it Türk*, adından da anlaşıldığı gibi, yalnız devrin Türk şive ve ağız malzemesini içersine alacak bir kamus olarak düşünülmüştür. Gerçekte ise eser, batı bilginlerinin de değerlendirdikleri gibi, Türk dil ve kültürünün tam manasıyle bir "hazinesi" olmuştur. Sözde, "Türk dilinin Arapça ile atbaşı yürüdüğünü" ispat gayesiyle ele alındığı halde, eserde zamanın Türk dünyasının kültürü, dili, etnik yapısı, folkloru ve sairesi eksiksiz aksettirilmiştir. Eserin içerisine aldığı her türden malzemenin bolluğu, zenginliği ve çeşitliliği, ona dokuz yüzyıllık bir ömür ve canlılık katmıştır. Sözlükte geçen birçok kelimenin anlatılışında tanık olarak ileri sürülen malzeme içerisinde, Türk folkloruna, inanışına, hurafelere, bozkır destanlarına, oba hikmetlerine, illerin vecizelerine, ağıtlara, tabiat tabloları tasvirlerine bolca yer verilmiştir. Dil, şive ve ağız malzemesi dışında divanda toplanan bilgiler arasında, zamanın Türk toponimisine, Türk yer adlarına ait olanlar, Türk tarihi ve kültürü bakımından, fevkalâde önem taşımaktadırlar. İlk defa olarak Kaşgarlı sayesinde on birinci asır Türk dünyasının coğrafi yayılımını çizmek imkânı elde edilmiş bulunmaktadır. Dolastığı sahaya ve inceleme imkânları bulduğu yerlere dayanan Kaşgarinin toponomastik ve coğrafya bilgisi, diğer Arap ve İran kaynaklarının karşılaştırılması sonucunda, ilmi gerçeğe uyduğunu göstermektedir.» || *Divanü Lûgat-it Türk*'ü ilk kez Ali Emiri Efendi bularak dönemin Sadrazamı Talât Paşaya vermiş, transkripsiyonu, okunuş tesbitini Ahmet Caferoğlu, çevirisini Kilisli Rifat Bey yaparak ilkin üç cilt olarak basılmıştır (1915 - 17). Cumhuriyet'ten sonra, Besim Atalay çevirisi ise Türk Dil Kurumu tarafından (1939 - 43) 5 cilt olarak yayınlanmıştır.

Kaynaklar: M. Şakir Ülkütaşır, *Kaşgarlı Mahmut* (1962); Prof. Ahmet Caferoğlu, *Kaşgarlı Mahmut* (1970); A. Dilaçar, *Kutadgu Bilig İncelemesi* (1972); Samim Kocagöz, («Türk Dili», temmuz 1972); Tahir Nejat Gencan, («Türk Dili», temmuz, 1972).

KÂTİBÎ

XVII. yüzyıl saz şairlerinden (? - ?). Yaşamı üzerine kesin bilgi veren kaynaklar yoktur. Padişah Murat IV.'ün Bağdat seferi üzerine yazmış olduğu bir şiirden, XVII. yüzyılın birinci yarısında yaşadığı anlaşılmaktadır. Asıl adı Seydî Ali Reis olan *Mir'at-ül-Memalik*'in yazarı Kâtibî ile karıştırılmamalıdır.

|| Şiirlerinde hem hece, hem aruz veznini kullanması, divan edebiyatına özgü nazım biçimlerinde başarı göstermesi, çağının öğrenim koşullarından yararlandığını gösterir. Şiirin iç yapı özellikleri belli bir düzeyin altına düşmemekte, eserlerinde içten bir duygululuk en belirgin unsur olarak gözükmemektedir.

Kaynaklar: Sadettin Nüzhet Ergun, *Kâtibi* (1933).

KÂTİP ÇELEBİ

Bilgin, yazar (1609 - 6 ekim 1657). Asıl adı Mustafa'dır. Doğu ve Batı kitaplarında kendisine Hacı Kalfa, Hacı Halife de denilmektedir. On yedi yaşındayken divan kalemlerinden birine girmiş, bir yıl sonra, silâhtar olan babasıyla birlikte Tercan (1624) ve Bağdat (1625) seferlerine katılmıştır. Bu seferlerden dönüşlerinde babasının Musul'da ölmesi üzerine İstanbul'a gelmiş (1628 - 1629) ünlü bilginlerin derslerine devam etmeye başlamıştır. Daha sonra da ordunun güney seferlerine katılarak Bağdat (1631), Halep ve Hicaz (1634) ve Revan'a (1635) gitmiş, gezdiği yerlerde bilgi ve görgüsünü artırmıştır. || Kâtip Çelebi'nin kendisini tamamen öğrenime ve araştırmaya veriş 1638'de yakın akrabalarından birinin ölümü üzerine, ufak bir mirastan yararlanarak devlet hizmetinden ayrılışına rastlar. Bu tarihten sonra dilediği kitapları edinme olanağı bulduğu gibi, medrese öğreniminden de daha geniş ölçüde yararlanma fırsatları kazanmıştır. XVII. yüzyılın Osmanlı İmparatorluğu koşulları içinde müspet bilimin ilk verimlerini getiren Kâtip Çelebi, Doğu dillerinin (Arapça ve Farça) yanısıra Fransızca ve Latince de öğrenerek Batıdaki bilimsel gelişmeleri izleme olanağını kazanmış, buna karşılık Japonya'dan Irak ve Erzurum sınırına kadar uzanan ülkelerin tarih ve coğrafyasını anlatan *Cihan-nüma* adlı kitabı da Batı bilginlerine kaynaklık etmiştir. Bir sonraki yüzyılda yetişen ünlü Fransız haritacısı D'Anville, Batı Asya haritalarını düzenlerken (1748 - 1760) Osmanlı İmparatorluğu bölümlerinde Kâtip Çelebi'nin *Cihan-nüma*'da ileri sürdüğü görüş ve bilgileri esas olarak almıştır. Bu eserin önemli bölümlerinin Almanca, Fransızca ve Latinceye çevrilerek Batı ülkelerinde yayımlanmış olması da, bilim alanındaki etkinliğini göstermiştir. Bu özelliğiyle kendisini Türk Rönesansının ilk habercisi olarak değerlendirmek gelenek haline gelmiştir. || Yaşadığı çağın bilim anlayışının dar sınırlarında kalmayarak dünyanın yuvarlak olduğuna kanıtlar arayan ve Batıdaki astronomi

araştırmaları üzerine yazılan eserleri çeviren Kâtip Çelebi, döneminin koşullarını aşan bir bilim dünyasının ilk yaratıcılarından biri kabul edilir.

Eserleri: *Cihan-nüma* (1648). İbrahim Müteferrika tarafından 1733 yılında bazı eklemelerle yayımlanmıştır. Latinceye (Mat-hauss Norberg; *Geographia orientalis*, 2 cilt, Londini Got-harum, 1818), Fransızcaya (*Description de l'Asie Mineure, extraite de la géographie Turque de Hadji-Khalfa, sur-nommé Kiatip Tchelebi*) ve Almancaya (Von Hammer; *über die Geographie der Asiatischen Türkei; Jahrbücher der Literatur*, Wien 1821) çevrilmiştir. *Fezleke* (1592 - 1654 yılları Osmanlı tarihi); *Tuhfet-ül-Kibar fi Esfar-il-Bihâr* (1645 - 1656 yılları arasındaki deniz savaşlarını anlatır; ırmak ve denizlerin coğrafi durumlarını inceler. İngilizceye ve Fransızcaya çevrilmiştir. *Keşf-üz-Zünûn* (15000'e yakın kitabın konuları ve yazarları üzerine bilgi veren bibliyografya sözlüğü, 20 yılda tamamlanmıştır. Latinceye ve Fransızcaya çevrilmiş). *Mizan-ül-Hak* (din, ahlâk toplum sorunları üzerine görüş ve ilkeler).

Kaynaklar: *Kâtip Çelebi, Hayatı ve Eserleri Hakkında İnceleme* (1957, Türk Tarih Kurumu yayınları).

KAYACAN, FEYYAZ

Hikâyeci (1919 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Saint Joseph Lisesi'nde, yükseköğrenimini Paris Ecole Libre des Sciences'da ve İngiltere Durham Üniversitesi ekonomi kurslarında tamamladı. B. B. C. Türkçe yayın servisinde çalışıyor. || «Yeditepe», «Yenilik» ve «Türk Dili» dergilerinde yayımladığı ilk hikâyelerinde «İkinci Dünya Savaşı Londrası'ndaki savaş psikozunun insanları şartlayan, yeni davranışlar getiren bütün dolaşık ayrıntılarını, batılı yeni sanat akımlarından aldığı etkiler ve anlatımlarla» (Tahir Alangu) yansıttı. Birbiri ardından çıkardığı dört hikâye kitabında kişiliğini ortaya koydu. Anlatılanları, yaşantıdan çok düşünceyle kurguyla (spéculation) beslenmiş, hareket noktasını öz'e değil de biçime, hayata değil de oyuna bağlı soğuk, zorlama, hatta yapmacık (Asım Bezirci) bir sanat düzeyinde görenler oldu.

Eserleri: *Şişedeki Adam* (1958), *Sığınak Hikâyeleri* (1963 Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü, bas. 1962), *Cehennemde Bir Yusuf* (1964), *Gibiciler* (1967), *Hiçoğlunun Serüvenleri* (ilk kitabındaki beş hikâyeye üç yeni hikâye eklenerek, 1969), *Mutlu Azınlık* (dört kısa oyun, 1968).

KAYGILI, OSMAN CEMAL

Hikâyeci, romancı (1890 - 9 ocak 1945). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Eğrikapı Merkez Rüştîyesi'nde tamamladı. «Menşei Kuttab-ı Askeriye»yi bitirerek Erkânı Harbiye-i Umumiye dairesinde (1906), Kıtâat-ı Fenniye Müfettişliği kaleminde çalıştı (1909). Mahmut Şevket Paşa suikastıyla ilgili görülen muhaliflerle birlikte Sinop'a sürgün edildi. Seferberlikte, bir süre kâtiplik göreviyle gezici tümenlerde bulundu; hastalığı nedeniyle emekliye ayrıldı (1918). Cumhuriyetten sonra İmam Hatip Okulu'nda, Çemberlitaş Ortaokulu'nda, Fener Kız Lisesi'nde öğretmenlik etti. || İlk yazısı Baha Tevfik'in «Eşek» adlı güldürü dergisinde çıkmıştır. Sonra «Şahap», «Aydede», «Güleryüz», «Akbaba», «İkdam», «Alemdar», «Akşam», «Cumhuriyet», «Haber» vb. dergi ve gazetelerinde yazdı. Hikâyelerinde kenar mahalleden tanıdığı kişilere bağlı konuları işledi; onların yaşamını saran olayları acı bir güldürü havası içinde yansıttığını bildi. Özellikle *Aygır Fatma* ve *Çingeneler*'in dil, anlatım, konu zenginliği açılarından edebiyatımızda kendine özgü yerleri olduğu kabul edilir.

Eserleri: *Eşkîya Güzeli* (hikâyeler, 1925), *Sandalım Geliyor Varda* (hikâyeler, 1938), *Çingeneler* (roman, 1938, 3. bas. 1973), *Bekri Mustafa* (roman, 1944), *Aygır Fatma* (roman, 1944), *Üfürükçü* (oyun, 1940).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 1, 1963); H. Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde* (1970).

KAYGUSUZ ABDAL

XV. yüzyıl tasavvuf şairi (? - ?). Asıl adı Gaybî'dir. Alaiye beyinin oğlu olduğu, Murat II. döneminde (1421 - 1451) yaşadığı söylenmektedir. Bektaşî şeyhi Abdal Musa'nın Elmalı'daki tekkesinde 40 yıl kulluk ettikten sonra Mısır'a gönderilmiştir. Kimi şiiirlerinden 1398'de doğduğu, Edirne ve Filibe gibi Rumeli şehirlerini gezdiği anlaşılmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi'nde Levnî'nin çizdiği bir minyatürü vardır. Mısır'da ölmüş, Kahire'deki Bektaşî Tekkesine gömülmüştür. || İnanış ve felsefesini halkın anlayacağı bir dille yansıtırken coşkusunu yitirmeyen Kaygusuz, Alevî - Bektaşî edebiyatının kurucusu sayılır. Kimi şiiirlerinde: «Kelebek buğday ekmiş Manisa ovasına/Sivrisinek derilmiş buğday olup biçmeğe» || «Er-gene'nin köprüsü susuzluktan bunalmış/Edirne minaresi eğil-

miş su içmeğe» örneklerindeki gibi, olmayacak şeyler üzerinde zıtlıklar yaratarak gerçeküstü denilebilecek yönelmelerle hiciv öğeleri kullandığı görülür. *Dilgüşa, Maglatanâme, Esrar-ı Huruf* adlı kitapçıklarında «mensur şiir»i denemiştir. Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirler de vardır.

KAYIKÇI KUL MUSTAFA

Saz şairi (? - 1658?). Doğum ve ölüm tarihleri üzerinde de kesin bilgi bulunmayan Kul Mustafa'nın yaşamı şiirlerinde söz konusu ettiği olaylardan çıkarılmıştır. Gazi Murat Reis'in ölümü (1610), Osman II.'nin öldürülmesi (1622), İran Şahı Abbas I.'in Bağdat'ı alması, Osmanlı Padişahı Murat IV.'ün Bağdat seferi ve şehri kuşatması gibi olayları işleyen şiirleri XVII. yüzyılda yaşadığına kanıt olarak gösterilmiştir. Çeşitli savaşlara katıldığı, gençliğinde Murat Reis'le birlikte Cezayir'e gittiği anlaşılan şairin Yeniçeri ocağında yetiştiği, kayıkçı adını Cezayir'de aldığı söylenir. Şiirleri coşkunluk, içtenlik ve halkın benimsediği deyişleri yansıtmaları nedenleriyle uzun yıllar söylenmiş, etkilerini sürdürmüştür. Murat IV.'ün Bağdat seferinde vuruşan Genç Osman adlı savaşçının ölümünü anlatan destanı halk türküsü haline gelmiştir.

KAYNARDAĞ, ARSLAN

Yazar (1923 →). Ortaöğrenimini Kastamonu Lisesi'nde (1941), yükseköğrenimini —bir yıl Güzel Sanatlar Akademisi'ne devam ettikten sonra— İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1948). Bir süre bir tercüme bürosunda çalıştı. Şimdi kurduğu Elif Kitabevi ve Yayınları'nı yönetiyor. || «Yığın», «Hür Gençlik», «Yaşayan Sanat», «Yeni Sanat» (1946 - 49), «Vakit», «Son Saat» (1941 - 42), «Vatan» (1948), «Akşam» (1952), «On Üç» (1957), «Türk Dili», «Türkçe», «Yeni Ufuklar», «Yeditepe», «Güney», «Cumhuriyet» (1960 - 72) dergi ve gazetelerinde yazan Kaynardağ, kimi yazılarında Ferhat Sılacı, Ali Konuk takma adını kullanmıştı. «Kitap Belleten» adlı (1 kasım 1960 - 65, 43 sayı) bir de bibliyografya dergisi çıkardı.

Eserleri: *Türkiye'de Shakespeare, Shakespeare'de Türkiye* (1958), *1001 Bilmece* (1960).

KEMAL BEKİR (MANAV)

Hikâyeci (1924 →). Çivril'de doğdu. Orta ve yükseköğreni-

İmini Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nde tamamladı (1949). Devlet Tiyatrosu oyunları ile sahne hayatına atıldı. Ceza yasasının 141. maddesine aykırı eylemden ötürü uzun süre tutuklu kaldı. Cezaevinden çıkınca bir süre muhalebecilik yaptı. Sonra İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girdi. Şimdi oyuncu, yönetici ve oyun yazarı olarak bu kurumda sanatçılığını sürdürmektedir. || Edebiyata, «İstanbul» dergisinde çıkan şiirleriyle (1944 - 46) başlayan Kemal Bekir, daha sonra «Fikirler», «Anadolu Gazetesi», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yeni Edebiyat», «Yeni Gazete» (1947 - 71) dergi ve gazetelerinde kişiliğini belirten hikâyeler yayımladı. Rauf Mutluay'ın deyişiyle «psikolojik ayrıntılar dikkati ile ruhsal durumların derinliğine inen insan- cül bir gözlem bulunan» hikâyelerinin yanısıra iki roman yazdı.

Eserleri: *Yabancılar* (roman, 1958), *Kaçaklar* (roman, 1961), *Fatma Hanımın Erik Ağacı* (hikâyeler, 1970).

Kaynaklar: H. İ. Dinamo, («Yeditepe», mart 1971); Mustafa Öneş, («Yeni Dergi», haziran 1971).

KEMAL SÜLKER (OKUR)

Yazar (1919 →). Antakya'da doğdu. Ortaöğrenimini Antakya Lisesi'nde tamamladı. Bir yıl Hukuk Fakültesi'nde okudu, Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne geçti. 7-8 sönestr öğrencisiyken Sıkıyönetimce İstanbul dışına sürgün edildi (1943). Hatay'da, ceza yasasının 142. maddesine aykırı eylemlerde bulunduğu savıyla tutuklandı. Beraat etti. Bu kez Tokat'a sürgün edildi. İstanbul'a döndü (1947). «Gece Postası» gazetesinde işçi konuları sayfasını yönetti. «Tan»da yazı işleri müdürlüğü (1956 - 57), Sendikalarda sekreterlik, danışmanlık yaptı. «İşçi lakki» (35 sayı, 1953), «Türkiye Birlik» (K. Ilıcak'la, 1961) gazetelerini çıkardı. Son görevi DİSK Genel sekreterliğidir. (1967 - 71). || «Yürüyüş», «Yeni Edebiyat», «Yurt ve Dünya», «Gün», «Barış», «Yeryüzü» (1943 - 51), «Forum», «Sosyal İktisat», «Eylem», «Ant», «Emek», «Ortam» (1962 - 71) dergilerinde (Asım Sarp, Okur imzaları ile de) araştırma ve incelemeler yayımladı.

Eserleri: *Türkiye'de Sendikacılık* (1955), *Dünya'da ve Türkiye'de İşçi Sınıfı* (1966), *Dünyada ve Bizde Sendikacılık* (1966), *Asım Sarp Hikmet'in Polemikleri* (1968), *Sabahattin Ali Dosyası* (68)), *100 Soruda Türkiye'de İşçi Hareketleri* (1968).

KEMAL TAHİR

Romancı (1910 →). İstanbul'da doğdu. Kasımpaşa Cezayirli Gazihasanpaşa Rüştüyesi'ni bitirdikten sonra (1923), girdiği Galatasaray Lisesi'nin ikinci sınıfından ayrıldı. Bir süre avukat kâtipliği, maden işletmelerinde ambar muhasipliği (1928-32) yaparak yaşamını sürdürdü. Sonra gazeteciliğe başladı. (1932 - 38). Donanma Komutanlığı Askerî Mahkemesi'nce Nâzım Hikmet'le birlikte tutuklanarak «askeri isyana tahrik ve teşvik» savıyla 15 yıl hapse mahkûm edildi. On iki yıl, Çankırı, Çorum, Kırşehir, Malatya cezaevlerinde yattı (1938-50). Genel af yasası uyarınca kalan cezası bağışlanarak cezaevinden çıkınca İstanbul'a yerleşti. Romanlarını bir süre başka imzalarla çeşitli gazetelerde yayımladı (örneğin «Yeni İstanbul»da «*Esir Şehrin İnsanları*» Nureddin Demir imzasıyla (1952). Çeşitli takma adlarla polis romanları yazdı. Aziz Nesin'le birlikte Düşün Yayınevi'ni kurdu (1951 - 60). Son yıllarda yaşamını romanlarının geliriyle sürdürüyor. || «1955'ten sonra yayımlanmaya başlanmış romanlarıyla, bugünkü sanatımızın en kuvvetli temsilcileri arasında yer» aldığı söylenen (Behçet Necatigil) Kemal Tahir, özellikle 1960'dan sonra değişik yorumlara yol açan eserler yazdı. Vedat Günyol, Fethi Naci, Tahir Alangu, Fahir Onger, Murat Belge, Rauf Mutluay, Ferid Edgü vb. yazarların incelemelerinde işlediği konular, tarih anlayışı, yakın tarihimizin gerçeklerine bakış açıları, dil, belgesel roman türünde çalışma yetenekleri gün ışığına çıkarıldı.

Eserleri: *Göl İnsanları* (hikâyeler, 1955. Dört hikâye ek, 2. bas. 1969), *Esir Şehrin İnsanları* (roman, 1956, 1969), *Sağır-dere* (roman, 1955, 3. bas. 1969), *Körduman* (1957, 1970), *Rahmet Yolları Kesti* (roman, 1957, 1970), *Yediçınar Yaylası* (roman, 1958, 1970), *Köyün Kamburu* (roman, 1959, 1970), *Esir Şehrin Mahbusu* (roman, 1962, 1970), *Kelleci Memet* (roman, 1962, 1972), *Yorgun Savaşçı* (roman, 1967 - 68 Yunus Nadi Armağanı, bas. 1965, 4. bas. 1971), *Bozkırdaki Çekirdek* (roman, 1967, 1972), *Devlet Ana* (roman, 1968 Türk Dil Kurumu Roman Armağanı, bas. 1967 - 1971), *Kurt Kanunu* (roman, 1969, 1972), *Büyük Mal* (roman, 1970), *Yol Ayrımı* (roman, 1971).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 3, 1965); («Varlık Yıllığı», 1968); Murat Belge («Yeni Dergi», sayı 42, mart 1968); Ferid Edgü, («Yeni Ufuklar», sayı 192, mayıs 1968); Vedat Günyol, («Yeni Ufuklar», sayı 192, mayıs 1968).

yı 194, temmuz 1968); Atilla Özkırımlı, («Papirüs», sayı 35); Fahir Önger, («Türk Dili», sayı 221, şubat 1970); Fethi Naci, *On Türk Romanı* (1971); İ. Yaşar, («Yeni Dergi», eylül 1971).

KENAN HULÜSİ bkz. KORAY, KENAN HULÜSİ

KESKİN, YILDIRIM

Hikâyecî, oyun yazarı (28 mart 1932 →). Erzincan'da doğdu. ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini Lozan Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1957). Dışişleri Bakanlığında çalışıyor. || «Yeditepe», «Yenilik», «Seçilmiş Hikâyeler», «Varlık» dergilerinde çıkan (1950'den sonra) yayımladığı çeviri, kitap tanıtma yazıları ve hikâyeleriyle tanınan Keskin, yurda dönünce edebiyata başladığı yıllardaki verimliliğini koruyamadı. Tiyatro çalışmalarına yöneldi.

Eserleri: *Bir Gecenin Beyliği* (roman, 1957), *İnsansızlar* (oyun, 1962'de Ankara Oda Tiyatrosu'nda oynandı), *Soruşturma* (oyun, 1964'de Ankara Yeni Sahne'de oynandı).

KESTELLİ, RAİF NECDET

Yazar (1881 - ağustos 1937). İzmir'de doğdu. Yaşamı üzerinde kesin bilgi yok. «Resimli Kitap» dergisinde, Fecri Âti topluluğunu kuran sanatçıların görüşlerini eleştirerek, «Sanat sanat içindir» ilkesine karşı çıkan yazılarıyla tanındı. Yazıları gibi çevirileriyle de sanatta ahlâk, sosyal bir ülkü ararken, sanatın kendi kurallarını göz önünde tutmayarak genç sanatçıların karşısına sert kalıplarla çıktı (Hasan Âli Yücel). Yeni roman gelişmelerinin içinde bir yeri olmayan romanlar da yazdı.

Eserleri: *Ufûl* (roman, 1913), *Hayat-ı Edebiye* (eleştirme yazıları, 1922), *Ziya ve Sevda* (1924), *Yirminci Asır* (1932), *Sema-vî İhtiras* (1933).

Kaynaklar: Hasan Âli Yücel, *Edebiyat Tarihimizden* (1957).

KINALI-ZADE ALİ ÇELEBİ

Şair, bilgin (1510 - 1571). Güçlü bir medrese öğrenimi gördükten sonra ilmiyye sınıfına geçti, müderrislik, kadılık ve Anadolu Kazaskerliği (1571) yaptı. Hadis, tefsir, riyaziyede derin bilgi sahibiydi. İlkın Şam Kadısıyken yazdığı *Ahlâk-î Alâî* adlı eseriyle tanındı. Basılmış divanından başka *Münşeat*, *Haşiye-i Keşşaf*, *Haşiye-i Beyzavi*, *Mevakıf* adlı eserleri biliniyor.

KINALIZADE HASAN ÇELEBİ

Tezkire yazarı (1546 - 14 mart 1607). Bursa'da doğdu. Kına-

İzzade Ali Çelebi'nin oğludur. Güçlü bir öğrenim gördükten sonra babası gibi ilmiye sınıfına geçerek Anadolu ve Rumeli şehirlerinde, Halep, Kahire'de kadılıklarda bulundu. Murat II.'ye ithaf ettiği *Şairler Tezkiresi*'nde ağıdalı bir dil kullandı. Divan edebiyatının başlangıcından kendi dönemine kadar gelen şairlerden 576'sının hayat hikâyesini yazdı. Tezkiresinde şairlerin nitelikleri üzerine yargı vermediği için çağdaşı Âşık Çelebi'nin tezkiresinden üstün sayılmadı. (Agâh Sırrı Levend).

KIRDAR, AYHAN

Şair (1936 →). Aydın'da doğdu. Orta ve yükseköğrenimini İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde tamamladı (1967). «Sanat Dünyası», «Gençlik», «Yelken», «Çağrı», «Dost» ve «Varlık» dergilerinde (1956 - 64) yayımladığı şiirlerle tanındı.

Eserleri: *Lo* (1961, 1966), *Bağırıyorum* (1963), *Ole* (1966), *Gece Bir Kelepçe Bileklerimde* (1966).

KISAKÜREK, NECİP FAZIL

Şair, yazar (26 Mayıs 1905 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Bahriye Mektebi'nde yaptı (1922). Darülfünun Felsefe Bölümü'nde (1922 - 25), Millî Eğitim Bakanlığı bursuyla bir yıl Paris'te okudu (1926). Dönüşünde, Hollanda, Osmanlı ve İş Bankalarında memurluk, müfettişlik (1926 - 39), Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Devlet Konservatuarı, Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim üyeliği yaptı (1939 - 43). İlk dizisi düşün ve sanat dergisi niteliğinde olan «Büyük Doğu» (1943 - 45)'yu çıkarmaya başladıktan sonra resmî göreve girmedi. «Son Posta», «Yeni İstanbul» vb. gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı. «Büyük Doğu»yu ikinci kez siyasal gazete olarak çıkardı. 1945'ten sonra örgütlenme yolunda önemli gelişmeler gösteren gelenekçi, tutucu zümrelerin değer saydığı konuları isleyerek, tarihsel ilerleme bilincine aykırı doğrultuda yazıları, kitaplarıyla çağdaş düşünce verilerinin dışında kalan yazarlar arasına katıldı. || «Yeni Mecmua»daki (1923) ilk deneylerinden sonra «Millî Mecmua» (1924 - 28), «Hayat» (1928 - 29), «Varlık» (1933 - 36), kendi yayımı «Ağaç» (1936) dergilerinde çıkan şiirleriyle Cumhuriyet döneminde yetişen şair kuşağının en ünlülerinden biri durumuna gelen Necip Fazıl, yaşlıları Ahmet Kutsi, Ahmet Hamdi gibi halk şiirinin kuruluş özellikleriyle, XIX. yüzyıl Fransız şiirinin getirdiği değişik olanakları kaynaştırmaya çalıştı. Hece ölçüsünü, kendinden

önceki kullanış biçimlerine kapılmayarak, ölçünün bir örnekliğini aşan, söyleyiş ustalıkları içinde yaşama bağlı çeşitli izlenimleri, çağdaş insana ters düşmeyen duyarlıklarla işledi. Giderek, dönemin kimi edebiyat tarihçilerinin de belirttikleri gibi, Nâzım Hikmet şiirinin dışa yönelen, insanı doğa ve toplum yasaları önünde tüm gerçekliğiyle kavrama özelliğine karşılık, başkaldırısında bile yenik düştüğünü kabul eden, yenildikçe de mistik umarlara başvuran içe dönük bir özellik gösterdi. «Yeni Mecmua»da yayımlanan *Senfoni*'lerinden sonra bu eğilimi gittikçe ağır bastı; kalıplaşmış bir dünya görüşünün kaçınılmaz sonucu olarak kendi kendini tekrarlamaktan kurtulamadı.

Başlıca Eserleri (Şiir Kitapları): *Örümcek Ağı* (1925), *Kaldırımlar* (1928), *Ben ve Ötesi* (1932), *Sonsuzluk Kervanı* (1955), *Şiirlerim* (1969), **Hikâye Kitapları:** *Birkaç Hikâye, Birkaç Tahlil* (1933), *Ruh Burkuntularından Hikâyeler* (1965), **(Oyunları):** *Tohum* (1935 , 1971), *Bir Adam Yaratmak* (1938, 59), *Künye* (1940), *Sabırtaşı* (1940, C.H.P. Piyas Yarışması'nda birincilik kazandı. 1947), *Para* (1942, 71), *Nam-ı Diğer Parmaksız Salih* (1949), *Reis Bey* (1964), *Siyah Pelerinli Adam* (1964), *Ahşap Konak* (1964). **(Çeşitli Eserleri):** *Namık Kemal* (1940), *Çerçeve* (fıkralar, 1940), *Çöle İnen Nur* (1950), *At'a Senfoni* (1950), *Peygamberler Halkası* (1968), *Yılanlı Kuyudan* (cezaevi anıları, 1971).

Kaynaklar: A. Arif Bülentoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek, Şiiri, Sanatı, Aksiyonu* (1968); Turgut Uyar, («Papirüs», mart 1968).

KIYAT, MEHMET

Şair (1940 →). Malatya'da doğdu. Yükseköğrenimini İzmir Hava Harp Okulu'nda tamamladıktan sonra Hava Kuvvetlerine katıldı. «Çağrı», «Evrım», «Yelken», «Ataç», dergilerinde yayımladığı şiirleriyle adını duyurdu. Son kitaplarında Dağlarca dizelerinin kuruluş tekniği içinde toplumcu şiire yöneldi.

Eserleri: *Ak Özlem* (1962), *Çoklu Kentler Gerçeği* (1963), *Sûrelerin Sözü* (1964), *Doğu* (1965), *Türkiye Bizi Dinliyor* (1967), *Yeniden* (1970).

KOCAGÖZ, HALİL

Şair (1930 →). Söke'de doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini yıllarca ara verdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1970). Yaşamını

lızade Ali Çelebi'nin oğludur. Güçlü bir öğrenim gördükten sonra babası gibi ilmiye sınıfına geçerek Anadolu ve Rumeli şehirlerinde, Halep, Kahire'de kadılıklarda bulundu. Murat II.'ye ithaf ettiği *Şairler Tezkiresi*'nde ağıdalı bir dil kullandı. Divan edebiyatının başlangıcından kendi dönemine kadar gelen şairlerden 576'sının hayat hikâyesini yazdı. Tezkiresinde şairlerin nitelikleri üzerine yargı vermediği için çağdaşı Âşık Çelebi'nin tezkiresinden üstün sayılmadı. (Agâh Sırrı Levend).

KIRDAR, AYHAN

Şair (1936 →). Aydın'da doğdu. Orta ve yükseköğrenimini İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde tamamladı (1967). «Sanat Dünyası», «Gençlik», «Yelken», «Çağrı», «Dost» ve «Varlık» dergilerinde (1956 - 64) yayımladığı şiirlerle tanındı.

Eserleri: *Lo* (1961, 1966), *Bağırıyorum* (1963), *Ole* (1966), *Gece Bir Kelepçe Bileklerimde* (1966).

KISAKÜREK, NECİP FAZIL

Şair, yazar (26 Mayıs 1905 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Bahriye Mektebi'nde yaptı (1922). Darülfünun Felsefe Bölümü'nde (1922 - 25), Millî Eğitim Bakanlığı bursuyla bir yıl Paris'te okudu (1926). Dönüşünde, Hollanda, Osmanlı ve İş Bankalarında memurluk, müfettişlik (1926 - 39), Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Devlet Konservatuarı, Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim üyeliği yaptı (1939 - 43). İlk dizisi düşün ve sanat dergisi niteliğinde olan «Büyük Doğu» (1943 - 45)'yu çıkarmaya başladıktan sonra resmî göreve girmede. «Son Posta», «Yeni İstanbul» vb. gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı. «Büyük Doğu»yu ikinci kez siyasal gazete olarak çıkardı. 1945'ten sonra örgütlenme yolunda önemli gelişmeler gösteren gelenekçi, tutucu zümrelerin değer saydığı konuları isleyerek, tarihsel ilerleme bilincine aykırı doğrultuda yazıları, kitaplarıyla çağdaş düşünce verilerinin dışında kalan yazarlar arasına katıldı. || «Yeni Mecmua»daki (1923) ilk deneylerinden sonra «Millî Mecmua» (1924 - 28), «Hayat» (1928 - 29), «Varlık» (1933 - 36), kendi yayımı «Ağaç» (1936) dergilerinde çıkan şiirleriyle Cumhuriyet döneminde yetişen şair kuşağının en ünlülerinden biri durumuna gelen Necip Fazıl, yaşlıları Ahmet Kutsi, Ahmet Hamdi gibi halk şiirinin kuruluş özellikleriyle, XIX. yüzyıl Fransız şiirinin getirdiği değişik olanakları kaynaştırmaya çalıştı. Hece ölçüsünü, kendinden

önceki kullanış biçimlerine kapılmayarak, ölçünün bir örnekliğini aşan, söyleyiş ustalıkları içinde yaşama bağlı çeşitli izlenimleri, çağdaş insana ters düşmeyen duyarlıklarla işledi. Giderek, dönemin kimi edebiyat tarihçilerinin de belirttikleri gibi, Nâzım Hikmet şiirinin dışa yönelen, insanı doğa ve toplum yasaları önünde tüm gerçekliğiyle kavrama özelliğine karşılık, başkaldırısında bile yenik düştüğünü kabul eden, yenildikçe de mistik umarlara başvuran içe dönük bir özellik gösterdi. «Yeni Mecmua»da yayımlanan *Senfoni*'lerinden sonra bu eğilimi gittikçe ağır bastı; kalıplaşmış bir dünya görüşünün kaçınılmaz sonucu olarak kendi kendini tekrarlamaktan kurtulamadı.

Başlıca Eserleri (Şiir Kitapları): *Örümcek Ağı* (1925), *Kaldırımlar* (1928), *Ben ve Ötesi* (1932), *Sonsuzluk Kervanı* (1955), *Şiirlerim* (1969), **Hikâye Kitapları:** *Birkaç Hikâye*, *Birkaç Tahlil* (1933), *Ruh Burkuntularından Hikâyeler* (1965), (Oyunları): *Tohum* (1935 , 1971), *Bir Adam Yaratmak* (1938, 59), *Künye* (1940), *Sabırtası* (1940, C.H.P. Piyas Yarışması'nda birincilik kazandı. 1947), *Para* (1942, 71), *Nam-ı Diğer Parmaksız Salih* (1949), *Reis Bey* (1964), *Siyah Pelerinli Adam* (1964), *Ahşap Konak* (1964). (Çeşitli Eserleri): *Namık Kemal* (1940), *Çerçeve* (fıkralar, 1940), *Çöle İnen Nur* (1950), *At'a Senfoni* (1950), *Peygamberler Halkası* (1968), *Yılanlı Kuyudan* (cezaevi anıları, 1971).

Kaynaklar: A. Arif Bülentoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek, Şiiri, Sanatı, Aksiyonu* (1968); Turgut Uyar, («Papirüs», mart 1968).

KIYAT, MEHMET

Şair (1940 →). Malatya'da doğdu. Yükseköğrenimini İzmir Hava Harp Okulu'nda tamamladıktan sonra Hava Kuvvetlerine katıldı. «Çağrı», «Evrım», «Yelken», «Ataç», dergilerinde yayımladığı şiirleriyle adını duyurdu. Son kitaplarında Dağlarca dizelerinin kuruluş tekniği içinde toplumcu şiire yöneldi.

Eserleri: *Ak Özlem* (1962), *Çoklu Kentler Gerçeği* (1963), *Sürelerin Sözü* (1964), *Doğu* (1965), *Türkiye Bizi Dinliyor* (1967), *Yeniden* (1970).

KOCAGÖZ, HALİL

Şair (1930 →). Söke'de doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini yıllarca ara verdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1970). Yaşamını

Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Grubu öğretmenliğine atandı (1954). Son görevindeyken öldü. || Yedi Meşale’cilerden biri olarak tanınan Vasfi Mahir, genellikle hece ölçüsünü kullandığı şiirlerinde biçim kaygısının dış öğelerine bağlı, ölçüye yaslanan, kimi halk şiir geleneginden esinlenerek duygusal doğa şiirleri, kimi «millî edebiyat» anlayışını geliştirme çabasıyla epik şiirler yazdı. Yoğun ve etkileyici bir dil kurmayı başararak kalıcı bir şiir düzeyine ulaşamadı. Manzum oyunlarının yanı sıra çocuk hikâyeleri, ders kitapları, tarih ve edebiyat araştırmaları ile yaşadığı dönemin verimli kalemlerinden biri olarak tanındı.

Başlıca Eserleri : *Dağların Derdi* (Yedi Meşale’de ortak baskı, 1928), *Tunç Sesleri* (şiirler, 1935), *Bizim Türküler* (şiirler, 1937), *Ergenekon* (şiirler, 1941), *Geçmiş Geceler* (şiirler, 1936), *Türk Edebiyatı Şaheserleri* (1955), *Batı Edebiyatı Şaheserleri* (1955), *Şaheserler Antolojisi* (2 cilt bir arada, 1958), *Türk Edebiyatı Tarihi* (ölümünden sonra basıldı, 1964).

Kaynaklar : Eserlerinin tam listesi («Yeni Yayınlar» dergisi, 1 ocak 1962).

KOÇI BEY

Risale yazarı, padişah musahibi (? - ?). Yaşamı üzerinde ayrıntılı bilgi yoktur. Göricele olduğu, çocukken saraya alınarak Enderun’da yetiştirildiği bilinmektedir. Murat IV.’ün padişahlığı döneminde (1623 - 1640) güvenini kazanmış, onunla birlikte Bağdat seferine katılmıştır. Daha sonra tahta geçen İbrahim I.’e de hizmet etmiştir. Kültür tarihimizdeki önemli yeri, yaşadığı dönemin sosyal sorunlarına eğilerek, bu sorunlara teşhis koyması ve olumsuzlukları ortadan kaldıracak çareler ileri sürmesidir. Bu çabaları, Murat IV’e sunduğu 22 arz tezkiresinde göstermiş, kullandığı ölçülü ve sade dil özelliğinden ötürü edebiyat tarihimize de geçmiştir. || XVII. yüzyılda toprak düzeninde başlayan aykırı hareketlerin zamanla devletin çeşitli görev kademelerini sardığını anlattığı risalesinde bir sonraki yüzyılda başlayacak olan çöküntü haber verilir. Devleti ayakta tutacak olan halk gücünün, askeri besleme olanağından yoksun bırakılması üzerinde durularak reayanın (devlete ait topraklarda belli yasalara göre çalışarak üründen pay alan ve vergi ödeyen halk) perişan durum? düşürüldüğü belirtilir. Sonradan, Osmanlı devlet düzeni üzerinde incelemeler yapan bilim adamlarına kaynak olan bu risalelerden kimilerini Padişah İbrahim I.’e de sunmuştur. *Koçi Bey Risâlesi*, Ali Kemali Aksüt tarafından basılmıştır (1939).

KOÇU, REŞAT EKREM

Yazar (1905 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Bursa Lisesi'nde (1927), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde tamamladıktan sonra (1930), uzun yıllar İstanbul liselerinde tarih öğretmenliği yaptı. Öğretmenliği sırasında özellikle tarih konularında araştırma ve inceleme yazılarını çeşitli gazete ve dergilerde yayımladı. 1944'den beri yayımladığı «İstanbul Ansiklopedisi»nin çalışmalarını emekli olduktan sonra da sürdürmektedir.

Başlıca Eserleri: *Çocuklar* (1938), *Eski İstanbul Meyhaneleri ve Meyhane Köçekleri* (1947), *Osmanlı Padişahları* (1960), *Forsa Halil* (roman, 1962), *Erkek Kızlar* (hikâyeler, 1962), *Dağ Padişahları* (inceleme, 1962), *Haşmetli Yosmalar* (hikâyeler, 1962), *Yeniçeriler* (inceleme, 1962), *Patrona Halil* (roman, 1968), *Türk Giyim, Kuşam ve Süsleme Sözlüğü* (1969).

KORAY, KENAN HULÜSİ

Hikâyeci (1906 - 1943). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Yetiştigi yılların güçlü gazetelerinden olan «Vakit»te çalışmaya başladı (1934). Daha sonra bu gazetenin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Adapazarı'nda yedek subaylığı sırasında tifüsten öldü. || «*Bir Tutam Saç*» adlı hikâyesiyle («Serveti Fünun», 1928) edebiyat alanına girmiş, aynı yıl Yedi Meş'ale topluluğuna tek hikâyeci olarak katılmıştı. Daha sonra «Muhit», «Mektep», «Yedigün», «Yeni Mecmua», «Vakit» gazete ve dergilerinde yayımladığı hikâyelerle tanındı. «Vakit»te çıkan «*Osmanoflar*» adlı romanı (1938) kitap halinde yayımlanmadı. || Kenan Hulûsi, Cumhuriyetten hemen sonraki dönemde yetişen hikâyeciler kuşağının yeni gerçekçi anlayışı içinde Ömer Seyfettin ve Sadri Ertem çizgisini sürdüren sanatçılarından biridir. Olağanüstü saydığı olaylardan birini konu alarak, konusunu ilgili kahramanlarıyla birlikte, klasik hikâye geleneğinin öngördüğü bir kuruluş disiplini içinde geliştirerek, şaşırtıcı sonuçlara bağlayan eserler vermiş, yalın bir ifade kurmayı başarmıştır (Tahir Alangu).

Eserleri: *Bir Yudum Su* (1929), *Bahar Hikâyeleri* (1939), *Son Öpüş* (büyük hikâye, 1939), *Bir Otelde Yedi Kişi* (1940).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*, cilt I (1960).

KORAY, YAMAN

Romancı (1934 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kadıköy Saint Joseph Fransız Lisesi'nde tamamladı (1954). Annesinin kurduğu Otel Alevok'un bulunduğu Erdek'e yerleşti. «Cumhuriyet» ve «Akşam» gazetelerinde çıkan hikâyelerinden sonra romana geçti. «Sanat yolunun ilk basamaklarında, balıkçıların yaşayışlarına katılarak eserlerine gerçekçi gözlem yolu ile malzeme derledi; kendi dışındaki bir çevreye olumlu bir metot anlayışı ile «yönelerek» onları, yaşamadaki davranışlarının canlı ayrıntıları bozmadan, bir fotoğrafçı objektifliği içinde» ve «duyarlığa yakın bir içtenlikte» yansıttı (Tahir Alangu).

Eserleri: *Deniz Ağacı* (1962), *Gelin Taşı* (1963), *Sığırcıklar* (1967), *Mola* (1970).

KORCAN, KERİM

Romancı (1918 →). Adapazarı'nın Aktefek köyünde doğdu. Yoksul bir saat tamircisinin oğlu olduğu için ilkokul dördüncü sınıfta öğrenimini yarıda bırakarak berber ve doğramacı çıraklığı yaptı. Çalışma hayatının dışında, kendi kendini yetiştirme olanakları aradı, öğrenme istemini yitirmedi. Askerliğinden önce Ceza yasasının 141. maddesine aykırı eylemde bulunma savı ile açılan davada 10 yıl hüküm giydi (1938). Mahpusluğu ve askerlik görevi bittikten sonra İstanbul'da marangozluk yaparak yaşamını sürdürdü (1952 - 57). Vatan Partisi'nin yönetimine katıldığı için (1957 - 59) yıllarını da tutuklu geçirdi. || «Milliyet» gazetesinin açtığı Memleket Gerçeği konulu Karacan Armağanı yarışmasında, «Köşe» adlı röportajı ile ikincilik kazanan (1962) Korcan, daha sonra yayımladığı roman ve hikâyelerinde diri, canlı, doğal bir anlatım içinde, yer yer kişilerin iç hesaplaşmalarını yansıtarak toplumsal gerçekçi akımın başarılı örneklerini verdi. Son hikâyeleri «Yansuma», «Soyut» dergilerinde çıkıyor (1972 →).

Eserleri: *Linç* (roman, 1967, filme de alındı, 1970), *Tatar Ramazan* (hikâyeler, 1969), *İdamlıklar* (roman, 1971).

KORYÜREK, ENİS BEHİÇ

Şair (11 mart 1891 - 18 ekim 1949). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1913). Hariciye Nezareti Ticaret İşleri Şubesi ve Bükreş Konsolos Kâtipliği görevlerinden sonra (1914 - 15), Budapeşte Konsolos Muavinliği, Başkonsolosluğu görevlerinde bulundu (1918 - 21).

İstanbul Hükümetinin Dışişleri Bakanlığında çalışırken T. B. M. M.'ne resmen bağlı ulusal kurtuluş örgütlerinden Müdafaa-i Milliye (MM.) örgütüne katıldı. Edirne Vilâyet Hukuk İşleri Müdürlüğü (1922), Ticaret Vekâleti Baştercümanlığı, Başvekâlet Yüksek İktisat Meclisi genel sekreterliği, İktisat Vekâleti İş Dairesi Reisliği, Çalışma Bakanlığı müsteşarlığı görevlerinde bulundu (1925 - 45). Son görevinden emekliye ayrıldı. || Aruz ölçüsüyle yazdığı ilk şiirlerini «Şehbal», «Hürriyet-i Fikriye», «Donanma» (1912 - 15) dergilerinde yayımlayan Koryürek, «*Vatan Mersiyesi*» şiiriyle dönemin ünlü şairleri arasına katıldı. Daha sonra kendi deyişiyle Türkçü Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun mürşitliğini kabul ederek ulusal edebiyat akımına katıldı, hece ölçüsüyle yazmaya başladı. Beş hececi şairden biri sayıldı, «heceye erkek bir ses getirdiği» kabul edildi (İsmail Habip Sevük). Ölümüne yakın tasavvuf şiirleri yazdı.

Eserleri: *Miras* (şiirler, 1927), *Varidat-ı Süleyman*, *Çedikçi Süleyman Çelebi'den İlhamlar* (1949), *Miras ve Güneşin Ölümü* (F. Tevetoglu'nun, yaşamı ve sanatı üzerindeki yazısı ile iki kitabının yeniden basımı, 1951).

KOZANOĞLU, ABDULLAH ZİYA

Tarihî roman yazarı (1906 - 1966). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Lisesi'nde, yükseköğrenimini Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık ve Teknik Üniversite İnşaat bölümlerinde tamamladı. Bir süre Millî Eğitim Bakanlığında başmimar olarak çalıştıktan sonra ölümüne kadar özel mimarlık yaptı. Konularım tarihsel olaylardan, ünlü kahramanların yaşamlarından alan roman türünün en ünlü kalemlerinden biridir. Dili bozmayan bir anlatım biçimi kurabildiği için romanları belli çizginin altına düşmemiştir.

Başlıca Eserleri: *Kızıltuğ* (1923, 16. bas. 1971), *Atlı Han* (1924, 9. bas. 1970), *Türk Korsanları* (1926, 13. bas. 1971), *Gültekin* (1928, 13. bas. 1970), *Dağlar Delisi* (1951, 3. bas. 1966), *Kubilây Hanın Gelini* (geniş biyografisi ile, 1966, 1971).

KÖKLÜGİLLER, AHMET

Şair, yazar (1936 →). Bahçe'de (Adana) doğdu. Ortaöğrenimini Düziçi İlköğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü'nde tamamladı. Çeşitli il ve ilçelerde ortaokul öğretmenliği yaptı. Son görevi İstanbul Küçükçekmece Lisesi'nde (1971 →). || «Çağrı», «Damla», «İmece»,

«Forum», «İlgaz», «Yeni Ufuklar», «Varlık», «Türk Dili» dergilerinde (1961 - 72) yayımladığı yazı ve şiirleriyle tanınan Köklügiller, kişiliğini bulma yolundaki engelleri kolayca aşarak yeteneklerini en verimli olduğu alanlara kaydırmasını bildi. Toprağa ve Anadolu insanına bağlı sanat anlayışının çalışkan kalemlerinden biri olarak kabul edildi. *Ağrılı Üçgen* adlı şiir kitabı var.

KÖKSAL, AHMET

Şair, yazar (1920 →). Çanakkale'de (Kızılçöllü köyü) doğdu. Ortaöğrenimini Edirne Erkek Öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini —Ayvalık'ta iki yıl ilkokul öğretmenliği ve askerlik görevinden sonra— Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim - İş Bölümü'nde tamamladı (1946). Silifke, Aydın, Zara, Bayramiç, Lapseki, Çanakkale ortaokul ve liselerinden sonra İstanbul Umraniye Lisesi'nde (1969 →) öğretmenlik etti. || «Servet-i Fünun-Uyanış» dergisinde çıkan (1940) ilk şiiriyle edebiyata giren Köksal, daha sonra «Ülkü», «Yirminci Asır», «Ant», «Edebiyat Dünyası», «Kaynak», «Seçilmiş Hikâyeler», «Dost», özellikle «Yeditepe»de yayımladığı şiir ve yazılarıyla tanındı (1946-69). «Papirüs», «Yeni Edebiyat», «Yeni Gazete», «Yansıma» dergi ve gazetelerinde kitap tanıtma ve eleştirme yazıları da yayımladı (1970 - 71). || Edebiyat ve sanatın sadece bir süs ve söz oyunu değil, sanatın isterlerini yitirmeden, bağlı bulunduğu toplumun ve ülkenin özelliklerini taşıyan ve onun yararına bir uğraş olması gerektiğine inandığını söyleyen Köksal, şiirlerinde belli bir başarı çizgisinin altına düşmedi.

Eserleri: *Yanık Sarı* (1958), *Sonsuz Haziran* (1963), *Atatürk İçin ve Aşk Şiirleri* adlı iki antoloji de yayımladı.

KÖPRÜLÜ, FUAT

Edebiyat tarihçisi (1890 - 28 haziran 1966). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Mercan İdadisi'nde tamamladı. Hukuk Fakültesi'ndeki yükseköğrenimini yarıda bıraktı. Bir süre İstanbul'da lise öğretmenliğinden sonra Darülfünun Edebiyat Fakültesi'ne Türk Edebiyatı Müderrisliğine atandı (1913). Mülkiye ve Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar) mekteplerinde, İlâhiyat Fakültesi'nde tarih öğretmenliği yaptı. Kars'tan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1934). Bu görevinin yanısıra İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde ve Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'ndeki profesörlüğüne devam etti. Ayrıca Siyasal Bil-

giler Okulu'nda Türk Müesseseleri Tarihi dersi verdi. Emekliye ayrıldıktan bir süre sonra (1943) D.P. kurucuları arasına katılarak İstanbul'dan milletvekili seçildi (1946). Dışişleri Bakanlığı yaptı. 1957 seçimlerinden sonra D.P.'den istifa etti. || İlk katıldığı Fecr-i Âti edebiyat topluluğunun beğeni ölçülerine bağlı kalarak «yeni lisan taraftarları, terkiplerde hiç bir güzellik mevcut olmadığını, onların istimal edilmesiyle lisanın hatta güzelleşeceğini iddia ediyorlar. Bu iddianın öyle kolay kolay ispat edilemeyeceğine kaniim,» biçiminde görüşlerle yeni dil hareketinin karşısına çıkan Köprülü («Servet-i Fünun», 16 şubat 1911), daha sonra Ziya Gökalp'in yönettiği «Yeni Mecmua»da hece ölçüsüyle, sade dille manzumeler yazdı, ulusçuluk akımının amaçladığı doğrultuda çalışmalara başladı. Süleyman Saib'le birlikte *Türk Dilinin Sarf ve Nahvi; Türk Lisanı ve Taksimatı* gibi eserler yazdı. «Türkiye Mecmuası» ve Türkiyat Enstitüsü'nü kurarak, ulusal kültürümüzün çağdaş bilimsel yöntemlerle gün ışığına çıkarılmasına yol açan girişimlerde bulundu. Çalışmalarıyla edebiyat tarihi alanına bilimsel bir kimlik kazandırdı.

Eserleri : *Hayat-ı Fikriye*(makaleler, 1909), *Mektep Şiirleri*(antoloji, 1918), *Tevfik Fikret ve Ahlâkı*(inceleme, 1918), *Nasreddin Hoca*(manzum hikâyeler, 1919), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (1919, 1966), *Türk Edebiyatı Tarihi* (1920-21, 2. bas. 1926-28), *Millî Tarih* (1921), *Türkiye Tarihi I.*(1923), *Bugünkü Edebiyat* (1926), *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divan-ı Türki-i Basit*(1928), *Erzurumlu Emrah* (1929), *Onyedinci Asır Saz şairlerinden Gevheri*(1929), *Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi* (1930), *Türk Saz Şairleri Antolojisi* (1930, 1939, 1940), *Eski Şairlerimiz, Divan Edebiyatı Antolojisi* (1931), *Sâ-mân Oğulları* (1933), *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar* (1934), *Eski Şairlerimiz* (1934), *Fuzuli* (1934), *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi I* (1935), *Yıldırım Beyazıd'ın Esareti ve İntiharı Hakkında* (1937), *Orta zaman Türk Hukukî Müesseseleri* (1937-1938), *Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti* (1938), *Gevheri* (1939), *Türk Şairleri, İndeksler ve Sözlükler* (1939), *Âşık Dertli* (1940), *Âşık Ömer* (1940), *Karacaoğlan* (1940), *Türk Saz Şairleri I-IV, İslâm Medeniyeti Tarihi* (çeviri, 1940), *Altın Ordu'ya Ait Yeni Araştırmalar* (1941), *Orta zaman Türk-İslâm Feodalizmi* (1941), *Ali Şir Neval* (1941), *Yeni Farisîde Türk Unsurları* (1942), *XIII. Asırda Maraga Rasathanesi Hakkında Bazı Notlar* (1942), *Uran Kabilesi* (1943),

Osmanlı İmparatorluğu Etnik Menşei Meseleleri (1943), *Kayı Kabilesi Hakkında Yeni Notlar* (1944), *Demokrasi Yolunda* (1964), *Edebiyat Araştırmaları* (1966).

Kaynaklar: *Fuad Köprülü Armağanı* (1950'ye kadarki yayımlarının tam listesiyle kişiliği üzerine yazılar, 1953); Hasan Âli Yücel, *Edebiyat Tarihimizden* (cilt 3, 1957); («*Türk Kültürü*» özel sayı, 47 - 1966); Feyziye Abdullah Tansel, *Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün yazıları için basılmış bibliyografyalar* («*Türk Yurdu*», haziran 1968).

KÖROĞLU

XVI. yüzyıl saz şairlerinden (? - ?). Yaşamı üzerine kesin bilgi yoktur. Bir şiirinden Padişah Murat III. döneminde (1574 - 95) yaşadığı öğrenilmektedir. Şiirlerinde Osmanlı - İran savaşının (1577 - 90) işlenerek, bu savaşta Ordu Komutanı olan Özdemir-oğlu Osman Paşanın Tebriz'de öldürülmesinin söz konusu edilmesi, İran seferine asker olarak katıldığı yolundaki görüşleri doğrulamaktadır. Yalın bir dille, genellikle konusu içinde dağıl-mayan gerçekçi bir şiir kurmayı başaran Köroğlu'nun, halk des-tanlarının en ünlülerinden birinin kahramanı olan Köroğlu ile ilgisi yoktur.

KÖRÜKÇÜ, MUHTAR

Hikâyeci (1914 →). Gaziantep'de doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Feyziâti Lisesi'nde, yükseköğrenimini Hukuk Fakül-tesi'nde tamamladı (1936). Orta Doğu Amme Enstitüsü'nü de bitirdi (1953). Bir süre Türk Hava Kurumu Hukuk İşleri Büro-sunda çalıştıktan sonra İçişlerine geçti; Ergani, Karlıova, Dev-rekâni, Mut kaymakamlıklarında bulundu. Emniyet Umum Müdürlüğü Matbuat ve Film Şubesi Müdürlüğü, P.T.T. Ge-nel Müdürlüğünde hukuk müşavirliği yaptı. TRT'de çalıştı.

|| «Yücel» ve «Varlık» dergilerindeki köy notları, kitap tanıtma yazılarıyla tanınan yazar daha sonra hikâyeye geçti. Kitap ta-nıtma yazıları da yayımladı.

Eserleri: *Köyden Haber* (1950), *Anadolu Hikâyeleri* (1954), *Doğudan Hikâyeler* (1968).

Kaynaklar: Mübeccel İzmirli, («*Türk Dili*», mayıs 1969); Cahit Obruk, («*Varlık*», 15 kasım 1968).

KUNT, BEKİR SITKI

Hikâyeci (1908 - 8 mart 1959). Antakya'da doğdu. Ortaöğre-nimini Antakya Lisesi'nde, yükseköğrenimini —«*Vakit*» gaze-

tesinde çalışarak— İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1930). Düzce, Uşak, Aydın'da yargıcılık yaptı. Temyiz Mahkemesi Başsavcı muavinliğine atandı. Hatay'ın bağımsızlığı döneminde Antakya'dan milletvekili seçildi, «Yeni Gün» gazetesinde başyazılar yayımladı. T.B.M.M.'ne iki dönem Hatay milletvekili olarak girdi (1936 - 46). İstanbul Asliye Ceza yargıcıyken öldü. || İlk önemli yazısı «Vakit» gazetesinde çıktı (1924). 1925 - 35 yılları arasında yine «Vakit»te yüze yakın hikâye yayımladı. Asıl ününü «Varlık», «Adımlar», «Yurt ve Dünya», «Yeditepe» dergilerinde çıkan hikâyelerinin sağladığı söylenebilir. *Memleket Hikâyeleri*'ne aldığı 16 hikâyesindeki gerçekçi anlayışı, genel çizgileriyle son çalışmalarına kadar sürdürmüştür. Esnaf ve aracı tüccar arasında tek başlarına kalarak sömürülen köylüler, kasaba eşrafının hileci tipleri, eski düzenin artıkları ilk hikâyelerinde işlenen tipler arasındadır. Sağlam tekniği, temiz diliyle Memduh Şevket, Sabahattin Ali anlayışının belirgin birkaç sanatçısı arasında kabul edilmiştir (Tahir Alangu).

Eserleri: *Memleket Hikâyeleri* (1933), *Talkımla Salkım* (1937), *Arzu ile Kamber* (1940), *Herkes Kendi Hayatını Yaşar* (1941), *Yataklı Vagon Yolcusu* (1948), *Ayrı Dünya* (1952).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt I, 1963); Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde* (1970).

KUL MEHMET PAŞA

Şair (? - 1605). Aydın'da doğdu. Dönemin vezirlerinden Üveys Paşanın oğludur. Aydın'da muhassıllık (vergi toplayıcılığı) görevi yaptı, rahat bir yaşamı oldu. Ahmet I. (1590 - 1617) Celâli ayaklanmaları sırasında kendisine vezirlik rütbesi verilerek başkaldırcıları temizlemesini istemişse de bu görevi yerine getirmeden öldüğü anlaşılmıştır (Pertev Boratav). Arapça ve Farsça sözcükleri kullanma eğilimine karşılık temiz bir anlatım kurabilen şairin birçok şiiri bestelenerek günümüze kadar ulaşmıştır.

KUNTAY, MİTHAT CEMAL

Şair, yazar (1885 - 30 mart 1956). Ortaöğrenimini Vefa İdadisi'nde, yükseköğrenimini Hukuk Mektebi'nde tamamladıktan sonra Adliye örgütünde önemli görevlerde bulundu. İstanbul dördüncü noteriyken öldü. || İkinci Meşrutiyet döneminde

yetişen sanatçılar kuşağındandır. Aruzla yazdığı şiirlerinde ulusal konuları işlediği halde, yetiştiği yılların «millî edebiyat» anlayışına bağlı gelişmelerin dışında kalmıştır. Kolay söyleyen; fakat mısra tekniğinde aruz vezninin tekdüze seslerini iç uyumlar sağlayarak aşamadığı için sözgelişi Yahya Kemal ve Ahmet Haşim gibi, şiirlerine yenilik getiremeyen bir şairdir. En etkin döneminin «Çınaraltı» dergisinde yayımladığı şiirler dönemi olduğu söylenebilir (1943 - 44).

Eserleri: *Kemal* (oyun, 1912), *28 Kânunuevvel* (manzum oyun, 1918), *Üç İstanbul* (roman, 1938), *Mehmet Âkif* (inceleme, 1939), *İstiklâl Şairi Mehmet Âkif* (1944), *Namık Kemal* (inceleme, 1944), *Türk'ün Şehnamesinden* (şiirler, 1945), *Sarıklı İhtilâlcî Ali Suavi* (inceleme, 1946).

Kaynaklar: Fethi Naci, *On Türk Romanı* (1971).

KURBANOĞLU, ŞERİF HULÜSİ

Yazar (1910 - 4 nisan 1971). Manisa'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul İstiklâl Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. «Ağaç» (1936), «Aydabır» (1937), «İnsan» (1940 - 41), «Yeditepe», «Dost», «Eylem» (1953 - 67) dergilerinde çıkan inceleme ve araştırma yazılarıyla tanındı. Lenin, G. V. Plehanof, Mao Çe Toung'un çeşitli kitaplarını dilimize çevirdi. Nâzım Hikmet'in *Kurtuluş Savaşı Destanı*'nın ilk basımındaki yanlışlar üzerine «Eylem» dergisinde yayımladığı inceleme yazısından ötürü (1966) ceza yasasının 312. maddesine aykırılık savı ile açılan davada beraat etti. Çevirilerinden ötürü, ölümünden önce, 7,5 yıl hapse mahkûm edilmişti.

Eserleri: *Namık Kemal'in Eserleri*, (Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin şairin 100. doğum yıldönümünde yayımladığı kitabın 303 - 421. sayfaları (1942); *Ahmet Haşim* (hayatı, eserlerinin incelenmesi, şiirleri, 1947, 1967), *İktisadî Buhran ve Monopol-ler* (inceleme, 1966).

KURDAKUL, ŞÜKRAN

Şair, yazar (1927 →). İstanbul'da doğdu. İzmir Karşıyaka Lisesi'nde ortaöğrenimine devam ederken (1946) ceza yasasının 142. maddesine aykırı eylemde bulunma saviyle 4,5 ay tutuklu kaldığı için okuldan çıkarıldı. İzmir Belediye Encümen Kalemî'nde daktiloluk (1946), askerliğinden sonra, Ziraat Bankası Bahçekapı şubesinde depo ve muhasebe memurluğu yaptı (1951 -

53), Ceza yasasının 141. maddesine aykırı eylemde bulunma savı ile 2 yıl tutuklu kaldı. Askerî Yargıtay'da beraat etti. Ceza-evinden çıkınca (eylül 1955), «Tan», «Yeni Gazete», Varlık Yayınevi'nde düzelticilik yaparak yaşamını sürdürdü. «Yelken» dergisini yönetti (1958 - 62). «Ataç» (1962 - 64) ve «Eylem» (1964 - 66) dergilerini çıkardı. Ataç Kitabevi'nin yönetim işlerinde çalışıyor (1958 →). «Fikirler», «Zonguldak - Doğu», «Çığır», «Kovan», «Genç Nesil», «Kaynak», «İstanbul», (yönetimine katıldığı) «Yeryüzü», «Beraber», «Yelken», «Ataç», «Yön», «Eylem», «Ant», «Vatan», «Akşam», «Yeni Edebiyat», «Yeni Ufuklar», «Yeni Dergi», «Yeni Gazete», «Yansıma» dergi ve gazetelerinde (1943 - 72) çıkan şiir, yazı ve hikâyeleriyle adını duyurdu.

Eserleri: *Tomurcuk* (şiirler, 1943), *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* (1944), *Giderayak* (şiirler, 1956), *Nice Kaygılardan Sonra* (şiirler, 1963), *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* (şiirler, 1965), *Sosyalist Açından Türk-İş Yargılanıyor* (Şaban Yıldız'la birlikte, inceleme, 1966), *Halk Orduları* (şiirler, 1969), *Tanığın Biri* (hikâyeler, 1970).

Kaynaklar: Mehmet Kemal, («Vatan, 29 eylül 1963); Aydın Hatipoğlu, («Yelken», aralık 1963); Asım Bezirci, *On Şair On Şiir* (1971); Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970); Adnan Özyalçın, («Yeni Dergi», ağustos 1971); Tekin Sönmez, («Yansıma», şubat 1972).

KURŞUNLU, NÂZİM

Oyun yazarı (1911 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Teknik Üniversite'de tamamladı. Bir süre inşaat mühendisliği yaptı. Ankara'da Devlet Tiyatrosu'nda çalışıyor.

Başlıca oyunları: *Melekler ve İnsanlar*, *Branda Bezi* (bas. 1952), *Fatih* (bas. 1953), *İpler Elimizde Değil, Çivi Çivi'yl Söker*, *Dumanlı'da Telâki Var* (bas. 1964), *Merdiven* (bas. 1966), *Analar Babalar Okulu*, *Kör Kadı*.

KURŞUNLUOĞLU, MEHMET KEMAL

Şair, yazar (11 nisan 1920 →). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Lisesi'nde tamamladı (1940). Ticaret Vekâleti Dış Ticaret Dairesi'nde çalışırken üç yıl Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde okudu. «Kuvvet», «Kudret», arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı «Battal Gazi» gazetelerinde yazarlığa başladı (1945 - 48). Askerliğinden sonra T. H. Ajansı'nda, «Demokrat Ankara» gazetesinde çalıştı (1950 - 53). «Yeni

İstanbul» (1953 - 60), «Vatan», «Ant» (1961 - 67) gazete ve dergilerinin Ankara temsilciliğini yaptı. Bir süre Ankara'da Kalem meyhanesini işletti (1967 - 69). İstanbul'da «Yeni Gazete»de röportaj, «Akşam»da fıkra yazarlığı yaptı (1971). Şimdi «Barış» gazetesinde yazıyor. || «Gençlik» dergisinde (İstanbul, ocak 1942) çıkan ilk şiiriyle edebiyat dünyasına giren Mehmet Kemal, «Kaynak», «Seçilmiş Hikâyeler», kendi yayımı «Meydan», «Yeryüzü», «Yeditepe», «Yön», «Dost», «Türk Dili», «Yansıma» (1948 - 72) dergilerinde yazdı. İlk şiirlerinden itibaren benimsediği toplumcu sanat anlayışı içinde ustaca girişimlerle kendi sesini oluşturan bir şair kimliğinde göründü. Çoğun yaşamına bağlı hüzün ve duyarlıklara yalın anlatışıyle etkinlik kazandı. İlk kitabı *Birinci Kilometre* (1945) hakkında toplanma kararı alınmış, sonradan serbest bırakılmıştı. 1943'te bir ay, 1947'de 4,5 ay tutuklandığından Yedek Subay Okulu'ndan çavuşa çıkarıldı. «Vatan», «Yeni Adana», «Yön», «Ant», «Akşam», «Barış» gazete ve dergilerinde yayımladığı (1962 - 72) fıkralarla da dönemin aranan yazarlarından biri oldu.

Eserleri: *Birinci Kilometre* (şiirler, 1945), *Dünya Güzel Olmalı* (şiirler, 1954), *Acılı Kuşak* (anılar, 1968), *Politika ve Ötesi* (yazılar, 1970).

Kaynaklar: Hasan Göksu («Papirüs», sayı 24, 1969).

KURU, MAHMUT

Şair (1928 →). Antakya'da doğdu. Ortaöğrenimini bitiremeden çeşitli işlerde çalışarak yaşamını sürdürmek zorunda kaldı. Büro kâtipliği, şoförlük, Hatay'da Defne Hidroelektrik Birliği'nde memurluk yaptı. Kişiliğini ortaya koyan şiirleri «Fikirler», «Kaynak», «Edebiyat Dünyası», özellikle «Varlık» dergilerinde (1945 - 65) yayımlandı.

Eserleri: *İklimden İklime* (1945), *Taşlı Tarla* (1957).

KURUCA, ZEKİ

Şair (1922 →). Balıkesir'de doğdu. Yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1946). Maliye ve Ticaret Bakanlıklarındaki çeşitli görevlerinden sonra Maliye Başhesap Uzmanı ve Hesap Uzmanları İstanbul Grubu Reis Muavinliğine atandı (1970). «Yelken», «Varlık» dergilerinde yayımladığı şiirlerini (1958 - 68) bir kitapta toplamadı.

KUTLAR, ONAT

Hikâyeci (1936 →). Alanya'da doğdu. Ortaöğrenimini Gazi-

antep Lisesi'nde tamamladı (1954). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki yükseköğrenimini yarıda bırakarak «Doğan Kardeş» dergisinde sekreterlik ve sinema yazarlığına başladı. Sinematek Derneği'nin yöneticisi (1969 →). || Edebiyata «Hisar», «Küçük Dergi», «İlke» (Gaziantep) dergilerinde (1952 - 54) çıkan şiirleriyle başlayan Kutlar, daha sonra «Seçilmiş Hikâyeler» ve «a» dergilerinde yayımladığı hikâyelerle tanındı. Genellikle masalcılığa yaklaşan, gizemleştirme eğilimleri ağır basan (Demir Özlü) bu hikâyelerde, çağdaş hikâyede görüldüğü gibi bir yaşama biçimi öne sürmekten çok, yaşama biçimleri gösterdi (Ece Ayhan). 1960 Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'nü kazanan ilk hikâye kitabı *İsak* (1959)'dan sonra bu tür çalışmalarını sürdürmedi. «Meydan», «Yeni a», «Yeni Ortam» dergi ve gazetelerinde sinema eleştirileri yayımladı.

Kaynaklar: Önay Sözer, Demir Özlü, Ece Ayhan, Erdal Öz, *İsak Üzerine Konuşma* («a» dergisi, sayı 26, 1 mart 1960); Vedat Günyol, («Yeni Ufuklar», nisan 1960).

KUTLU, ŞEMSETTİN

Yazar (1918 →). Göksun'da doğdu. Ortaöğrenimini Gaziantep Lisesi'nde, yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1961). Elâzığ, Ankara liselerinde edebiyat öğretmenliği, Millî Eğitim Bakanlığı müfettişliği yaptı. İstanbul Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden (1961 →). İlk «Çınaraltı», «Yedigün», «Cumhuriyet» dergi ve gazetelerinde (1942 - 44) çıkan hikâyeleriyle tanınan Kutlu, daha sonra bu tür çalışmaları sürdürmeyerek tarih, dil ve edebiyat üzerine araştırma ve inceleme yazıları yayımladı.

Eserleri: *Eski Türk Hayatı* (1958), *Türk Romanları* (Namık Kemal'den Fakir Baykurt'a kadar inceleme, 1970).

KÜLEBİ, CAHİT

Şair (20 aralık 1917 →). Zile'nin Çelték köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Sivas Lisesi'nde, yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1940). Antalya Lisesi (1942 - 45), Devlet Konservatuvarı (1945-54), Gazi Lisesi (1954 - 56)'nde öğretmenlik etti. M.E.B. Müfettişliği (1956 - 60), İsviçre bölgesi Kültür Ataşeliği ve Öğrenci Müfettişliği (1960 - 64), Bakanlık Başmüfettişliği (1964 - 69), Kültür Müsteşar Yardımcılığında bulundu (1969 - 71). || «Gençlik», (Nazmi Cahit imzasıyla ilk şiirleri, 1938), «Varlık»,

«Sokak», «İnsan», «Söz», «Yaratış», (1938 - 48) dergilerinde yayımladığı ilk şiirleriyle yeni edebiyat akımı içinde özel bir yer aldı (Necatigil). Anadolu insanının yaşamını, doğa ve toplum ilişkilerini, acılarını yansıtırken gerçekleri soyutlamadan kendine özgü bir dil kıvraklığı ve yalınlığıyla verdi. Yararlandığı halk şiir kaynaklarını, özellikle Karacaoğlan'ı ustaca olanaklarla geliştirerek, yeni bir ses ve benzeti dünyası yaratmayı başardı. Genellikle dörtlülere eğilim duydu; dize tekrarlarından, yarım ya da tam uyak kullanmadan çekinmeyerek bir denge şairi kimliği gösterdi. Uzun süre özelliklerini yitirmeden aynı sevecen, sıcak, ince hava içinde yeni şiirlere açıldı.

Eserleri: *Adamın Biri* (1946, 1954, 1963), *Rûzgâr* (1949, 3. bas. 1962), *Atatürk Kurtuluş Savaşında* (1952), *Yeşeren Otlar* (1954, Türk Dil Kurumu 1955 Edebiyat Ödülü'nü kazandı. *Atatürk Kurtuluş Savaşında* eklenerek 2. bas. 1959), *Sût* (1965), *Şiirler* (bütün kitaplarının toplu basımı, 1969). *Türk Mavisi - Atatürk Kurtuluş Savaşında* (1973).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Yeni Dergi», temmuz 1967); Cemal Süreya, («Papirüs», nisan 1967); Turgut Uyar, («Papirüs», nisan 1968); Yahya Benekay, («Varlık», haziran 1969).

LÂMÎÎ

Divan şairi (1472 - 1532). Bursa'da doğdu. Bayezid II.'nin hazine defterdarı Osman Çelebi'nin oğludur. Öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul'a gelerek Nakşibendî Şeyhi Emir Buhari'nin yanında bilgisini ve Farsçasını ilerletti. Şiir yönünden önemli bir şey getirememesine karşılık, İran şiiri özellikle Molla Camî'nin eserlerinden yaptığı çevirilerden ötürü beğenildi; Camî-i Rum olarak tanındı. Ünlü mutasavvıfların hayat hikâyelerini toplayan *Nafahat-al-Üns* adlı çevirisine Anadolu'da yaşayanları da ekleyerek bu alandaki çalışmaların ilkinin yaptı. Kendi eserlerinden en ünlüsü Kanunî'nin Bursa gezisi dolayısıyla yazdığı *Şehrengiz*'dir.

LÂTİFÎ

Şair, tezkire yazarı (1491 - 1582). Kastamonu'da doğdu. İstanbul'da İmaret kâtipliği görevinde bulundu. Rodos'u ve Mısır'ı gezdi. Mısır-Yemen arasında bir deniz kazası sonucu öldü. Divan şiirinin çağındaki gelişme çizgisine erişemeyen Lâtîfî, üç yıl uğraştığı *Şuarâ Tezkiresi*'nde Padişah Murat II. döneminden (1417 - 44) 1543'e kadar yaşayan şairlerin hayatları, sa-

natları üzerine derlediği bilgi ve görüşlerle daha sonra gelişecek olan bir türün —Sehî Bey'den sonra— edebiyatımızda ikinci örneğini verdi. Tezkiresi 1898'de basıldı.

LAV, ERCÜMENT BEHZAT

Şair (15 kasım 1903 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Sultanisi'nde tamamladı. Bir süre Darülbedayi'de (İstanbul Şehir Tiyatrosu) çalıştıktan sonra Berlin'de Stern Müzik Konservatuvarı ve Reinhart Tiyatro Akademisi'nde okudu (1921 - 25). Dönüşünde yeniden tiyatroya girdi (1925 - 30). Bir süre «Vakit», «Hareket», «Akşam» gazetelerinde sekreterlik (1930 - 35), Ankara radyosunda spikerlik, Halkevi Tiyatrolarında rejisörlük yaptı (1935 - 47). Daha sonra İstanbul'a yerleşti. Şehir Tiyatrosu'ndaki aktörlüğünün yanısıra Belediye Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nde öğretmenlik yaptı (1951 - 61). ı «Servet-i Fünun» dergisinde çıkan şiirlerinin bir bölümünü topladığı S.O.S.'le «toplumsal eğilimlerden ironiye kadar» (Doğan Hızlan) çok cepheli bir görünüş içinde, 1. Dünya Savaşı sonrası akımlarını (fütirizm, kübizm, sürrealizm) denemeye girişti. Hüseyin Cahit (Yalçın) gibi, Edebiyat-ı Cedide'den kalan iki kuşak önceki yenilikçilerin tepkisiyle karşılaştı. İkinci kitabında ise, geleneksel, kalıplaşmış düşüncelere karşı çıkmayı daha ileri götürdü. «Varlık», «Çığır», «Şadırvan», «Yenilik», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yeditepe», «Gelecek» (1939 - 71)'de yayımladığı ikinci döneminin ürünleri sayılabilecek şiirlerinde ise «toplumculuk artık bir tema eğilimi olmaktan çıkarak bir dünya görüşü haline» dönüştü (Doğan Hızlan).

Eserleri: S.O.S. (1931, 1965), *Kaos* (1934, 1965), *Açıl Kilidim Açıl* (1940 - 65), *Karagöz Stepte* (manzum oyun, 1940), *Mau Mau* (1962, 1970), *Uç Anadolu* (1964), *Altın Gazap* (trajedi, 1971).

Kaynaklar: Doğan Hızlan, («Papirüs», sayı 29, 1969); Tekin Sönmez, («Yeni Ortam», 6 Ekim 1972).

LESKOFÇALI GALİP

Şair (1829 - 1864). Leskofça'da doğdu. Afyon'da sürgün bulunan babası Üsküp Valisi İsmail Paşa'nın affedilmesi üzerine onunla birlikte İstanbul'a geldi. Sadaret Mektubî Kalemî'nde ve Gümrük İdaresi'nde çalıştı. Mithat Paşa'nın Tuna Valiliği yıllarında Meclisi İdare Kâtipliği, «Tuna» gazetesinde yazarlık, daha sonra Halep'te kısa süre mektupçuluk görevlerinde bulundu. Dönemin eski edebiyata bağlı şairlerin katıldığı Encümen-i Şu-

arâ'nın güçlülerinden sayılan Leskofçalı, Namık Kemal tarafından üstat olarak kabul edildi. *Divanı*, İbnül Emin Mahmut Kemal'in tanıtma yazısıyla basıldı.

LEVEND, AGÂH SIRRI

Edebiyat tarihçisi (1894 →). Rodos'ta doğdu. Ortaöğrenimini Konya Lisesi'nde, yükseköğrenimini Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde tamamlayarak öğretmenlik mesleğine geçti (1919). Uzun süre kendi kurduğu İstiklâl ve İstanbul Erkek liselerinde edebiyat dersi verdi, İstanbul Eminönü Halkevi Başkanlığı yaptı. Aydın'dan milletvekili seçilerek (1940) parlamentoya girdi. 1946 seçimlerinden sonra yeniden öğretmenliğe dönerek Gazi Terbiye Enstitüsü'ne atandı (1947 - 51). Emekliye ayrılınca «Türk Ansiklopedisi»nin çalışmalarına katıldı; Türk Dil Kurumu genel yazmanlığı, başkanlığı görevlerinde bulundu. Edebiyata *Acılar* (1928) adlı romanla giren Levend, bu türdeki çalışmalarını sürdürmeyerek inceleme ve araştırma alanına geçti. Kişiliğini ortaya koyan yazılarının çoğunu «Yeni Türk Dergisi»nde (1936 - 40), eğitim, toplumbilim ve edebiyat konularındaki yazılarını «Ulus», «Türk Dili», «Varlık», «Türk Dili Araştırma Yıllığı» gazete ve dergilerinde yayımladı. II. Meşrutiyet döneminde başlayan edebiyat tarihi çalışmalarını cumhuriyet döneminde sürdüren verimli kalemlerden biri olarak tanındı.

Başlıca Eserleri: *Acılar* (roman, 1928), *Edebiyat Tarihi Dersleri* (1932), *Eserler ve Şahsiyetler* (1940), *Divan Edebiyatı* (1941), *Prof. Ferit Kam* (hayatı ve eserleri, 1946), *Nabi'nin Surnamesi* (inceleme ve metin, 1949), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri* (1949), *Gazavat-nameler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavat-namesi* (1956), *Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul* (inceleme, 1958), *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ile Mecnun Hikâyesi* (1959), *Tarih Boyunca Türk Dili* (1961), *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı* (1962), *Türk Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Deyimler* (1962), *Hüseyin Rahmi Gürpınar* (1964), *Ali Şir Nevai* (hayatı, sanatı, kişiliği, 4 cilt, 1965 - 1968), *Ahmet Rasim* (1967), *Şemsettin Sami* (1969).

LEYLÂ HANIM.

Divan şairi (? - 1847). İstanbul'da doğdu. Dönemin ünlü şairlerinden Keçecizade İzzet Molla'dan aldığı özel derslerle yetiştirildi. Yaşadığı dönemin edebiyat çevrelerince beğenilerek karşılanan lirik gazeller yazdı. Basılmış divanı (1843) vardır.

MADEN, SAİT

Şair (1932 →). Çorum'da doğdu. Orta ve yüksek öğrenimini İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde tamamladı (1954). Bir süre gazetelerde ressamlık yaptı. 1960 - 70 yıllarında kitap kapağı düzenlenmesi tekniğine yenilik getirdi. Şimdi kurduğu büroda çalışıyor (1963 →). || «İstanbul», «Varlık», «Yeditepe», «Türkçe», «Yansıma», sürekli olarak da «Soyut» dergisinde yayımladığı şiir ve çevirilerle tanındı, dilin yenileşme olanaklarını sonuna kadar kullanarak kendine özgü bir söyleyiş kurdu.

MAHMUD SADIK

Yazar (1864 - 28 temmuz 1930). İstanbul'da doğdu. Yüksek öğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladıktan sonra (1885), Babiâli Tercüme Odasına girdi. Bir süre sonra da gazeteciliğe başladı. Kendi yayımı «Mir'at-ı Âlem», «Saadet», «Tercüman-ı Hakikat», «Sabah» gazetelerinde yazarlık, «Tarik» gazetesinde başyazarlık yaptı (1886 - 92), II. Meşrutiyet'ten sora «Servet-i Fünun» başyazarlığının yanısıra Mülkiye Mektebi'nde Usul-i Maliye muallimliği görevinde bulundu. İstanbul Matbuat Cemiyeti'ne ilk kurulduğu yıl başkan seçildi (1916).

Eserleri: *Takvimden Yapraklar* (makaleler, 1912), *Tekâmül* (roman, 1913).

MAKAL, MAHMUT

Yazar (1930 →). Aksaray (Konya)'ın Demirci köyünde doğdu. Ortaöğrenimini İvriz Köy Enstitüsü'nde (1947), yükseköğrenimini —uzun süre köy öğretmenliğinden sonra— Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde tamamladı. İlköğretim Müfettişliği, Sağır ve Dilsizler Okulu'nda öğretmenlik görevlerinden sonra mesleğinden ayrılarak Bizim Köy Yayınevini kurdu (1968 →).

|| İlk yazıları, öğretmen olarak çalıştığı, Aksaray ilçesinin Niğüz köyünün ekonomik ve sosyal yapısını, insanların doğa ve aykırı toplum güçleriyle olan savaşlarını yansıtan notlar ve izlenimlerdir. «Varlık» dergisinde yayımlanırken ilgiyle izlenen bu yazılar (1948) *Bizim Köy* adıyla kitap olarak yayımlanınca büyük yankılar uyandırdı. İlk kez, köyden yetişen genç bir yazarın köyün durumunu gerçeği saptırmadan vererek, kalkınma olanaklarını araştırması, günlük gazetelerin başyazılarına, üniversitelerde toplumbilimsel çalışmalara konu olarak alındı; dış basının dikkatini çekti. Ne var ki, C.H.P. iktidarının son yılında

bu kitabından ötürü tutuklanan genç yazar, kendi ifadesiyle 1950'den sonraki iktidar değişikliğinden sonra da üç yıl çalıştığı köyünde sürekli bir baskı altında tutuldu. Sonraki çalışmalarında da yalın ve etkili diliyle yine köy gözlemlerini —kimi hikâye biçiminde— daha ustaca yansıtan kitaplar yazdı; toplumbilim ve eğitim konularında inceleme, araştırma yazıları yayımladı.

Eserleri: *Bizim Köy* (1950, 9. bas. 1970), *Köyümden* (1952, *Hayal ve Gerçek* adıyla 1957, 1965), *Memleketin Sahipleri* (1954, 1958), *Kuru Sevda* (1957, 1964), *17 Nisan* (1959), *Köye Gidenler* (1959), *Kalkınma Masalı* (1960, 1970), *Eğitimde Yolumuz Nereye* (1960), *İplik Pazarı* (1964), *Kamçı Teslimi* (1965), *Yer Altında Bir Anadolu* (gözlemler, 1968), *Bu Ne Biçim Ülke* (1968), *Zulüm Makinası - Öğretmen Kıyımı* (1969), *Kokmuş Bir Düzendeki* (1970).

Kaynaklar: Ceyhun Atuf Kansu, («Varlık», 1 Nisan 1967); Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970); Behzat Ay, («Varlık», eylül 1970).

MAKAL, TAHİR KUTSİ

Yazar (1937 →). Acıpayam'ın Oğuz köyünde doğdu. Orta-öğrenimini Denizli Lisesi'nde ve İstanbul Gazetecilik Okulu'nda tamamladı. Okuldayken «Tan» ve «Yeni Gazete»de çalışmaya başladı. Bir ara «Yelken» dergisini yönetti (1958). «Tarla» dergisini çıkardı (15 aralık 1965). Şimdi «Son Havadis» gazetesinde çalışıyor. || Yazın alanına şiirle giren Makal, gazeteciliğe başlayınca kendini röportaj, inceleme, gezi yazılarına verdi. Bu türdeki başarılı çalışmalarıyla 1960 İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, 1961 Türkiye Gazeteciler Sendikası ve 1963 BP Basın armağanlarını kazandı.

Eserleri: *İç Göç* (1964, 1966), *Acı Yol* (1964), *Köylü Gözüyle Avrupa* (1965), *Sahte Ozanlar* (1969), *Aşık Veysel* (1969), *Anadolu'da Türk Mührü* (1971).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Çağrı», eylül 1964).

MEHMET CELÂL

Şair, hikâyeci (1867 - 1912). Kendi kendini yetiştirerek yaşadığı dönemin edebiyat çevrelerine katıldı. Edebiyat-ı Cedide akımının çıkışına kadar ilgiyle karşılanan şiir ve hikâyeler yazdı. Gücünü, aşırı duygular ve bir örnek çevre betimlemelerinden alan bu hikâyelerinde edebiyatımızın gelişme çizgisine paralel bir değer gösteremedi. Yetersiz görülen edebiyat tarihi çalışmaları da yaptı.

Başlıca Eserleri: *Cemile* (1886), *Bir Kadının Hayatı* (1890, 3. bas.

1910), *Küçük Gelin* (1892), *İsmete Taarruz* (1900), *Leman Kuş-dili'nde* (1910).

MEHMET İZZET

Yazar (1891 - 1930). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanîsi'nde, yükseköğrenimini Paris Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. Dönünce Darülfünun'da felsefe tarihi ve toplumbilim müderrisliğine atandı (1919 - 1928). Öğretim müfettişliği göreviyle gönderildiği Berlin'de öldü. Özellikle «Edebiyat Fakültesi Mecmuası»nda yayımladığı yazılarıyla II. Meşrutiyet'ten sonra ilk örnekleri verilen toplumbilim alanındaki çalışmalara katıldı (1922 - 1930). Ziya Gökalp'in öncü olduğu yolda —Durkheim'e ve Gökalp'e dayanarak— Millet - Devlet - Hanedan ve Demokrasi, Milliyet ve Coğrafî şartlar, Millî Seciye, Millî Kültür ve Medeniyet, Milliyet ve Din ilişkilerini inceleyen bir kitap hazırladı: *Milliyet Nazariyeleri ve Millî Hayat* (1923, 1969).

Kaynaklar: («Edebiyat Fakültesi Mecmuası», VII, 5 şubat - mart 1931).

MEHMED KEMAL Bkz. KURŞUNLUOĞLU, M. KEMAL

MEHMET MURAT

Yazar, tarihçi (? - 1917). Tiflis'te doğdu. Yükseköğrenimini Rusya'da yaptı. İstanbul'a geldikten sonra Darülmualliminde müdürlük (1880), Mülkiye Mektebi'nde tarih öğretmenliği (1884), II. Meşrutiyet'in ilânından sonra Devlet Şûrası Üyeliği görevlerinde bulundu. İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin önyak olduğu ileri sürülen 31 Mart olayını düzenleyenler arasında bulunduğu savı ile Rodos'a sürgün gönderildi. || Önce Türkiye'de (1885), sonra Paris'te yayımladığı «Mizan» adlı haftalık dergiden ötürü «Mizancı Murat» olarak anılan yazarın *Tarih-i Umumi*, *Tarih-i Ebûlfaruk* adlı eserlerinden başka, *Turfanda mı, yoksa Turfa mı?* (1892) adlı bir de romanı vardır. *Tarih-i Umumi*'si Fransız tarihçisi Duruy'nin ortaokul ve liseler için hazırladığı tarih gözönünde tutularak yazılmış, zamanlara göre ayrılan bölümlerinde olayların çözümlemeleri ve sentezleri yapılmıştır. İslâm Tarihi bölümlerindeyse Sedillot'un Arap tarihinden yararlanılmıştır. *Tarih-i Ebultarik*, sadece Naimâ ve Hammer tarihine dayanılarak hazırlanmış, olayların Roma ahlâk kuralları açısından değerlendirildiği savı ile Müslü-

manlığın ilk yıllarında konan kurallarla ters orantılı bir eser olarak kabul edilmiştir. Romanı, M. Ertuğrul Düzdağ tarafından sadeleştirilerek *Mansur Bey* (1972) adıyla basıldı.

Kaynaklar: Dr. Emil Birol, *Mizancı Murat Bey* (1967); Bekir Oğuzbaşaran, («Türk Edebiyatı», (şubat 1972).

MEHMET RAUF

Hikâyeci, romancı (1875 - 23 aralık 1931). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Soğukçeşme Rüştîyesi'nde, yükseköğrenimini Bahriye Mektebi'nde tamamladı (1893). Deniz subayı olarak bahriyeye katıldı. Girit'e (1894), Almanya'ya (1895) gönderildi. Tarabya'da elçilik gemilerinin irtibat subaylığı görevlerinde bulundu. II. Meşrutiyet'ten sonra mesleğinden ayrılarak yaşamını roman ve hikâye kitaplarının geliriyle sürdürmeye çalıştı. Birkaç kadın dergisi çıkardı, bir ara İzmir'de ticaret de yaptı. || Deniz Okulu'nda öğrenciyken Halit Ziya'nın yönettiği «Hizmet» gazetesinde (İzmir, 1886, «*Düşküm*» adlı hikâyesi), daha sonra «Mektep» ve «Servet-i Fünun» dergilerinde yazdı. Özellikle *Eylül* (1900) romanıyla büyük ün yaptı. Halit Ziya'nın bir yazısında belirttiği gibi, «büyük ve küçük hikâyelerinin hemen hepsinde kendi şahsiyetinden» geçemediği için küçük çevresini ve kendi bireysel sorunlarını anlatarak ruhsal çözümlemelerden güç almayı amaçladı. «Hayatın anlamını» «kalabalıktan kaçmak, kalabalık içinde gezip bir köşeye sığınmak»ta aradı. Çevresine, zamanına ve halka bağlanmayan ayakları yerden kesilmiş türedi insanların kendi içlerine dönük yaşantısını veren (Vedat Günyol) kişiliğiyle roman türünün Cumhuriyet'ten sonraki gelişmelerine bir katkıda bulunamadı.

Eserleri (Romanlar): *Eylül* (1900, sade dille 5. bas. 1969), *Ferda-yi Garâm* (1913), *Genç Kız Kalbi* (1911, 1925, 1946), *Karanfil ve Yasemin* (1924), *Böğürtlen* (1926), *Define* (1927), *Son Yıldız* (1927), *Ceriha* (1927), *Kan Damlası* (1928), *Hâlâs* (1929), *Yara* (ölümünden sonra basıldı, 1935). (Küçük Hikâyeler); *İhtizar* (1909), *Âşıkane* (1909), *Son Emel* (1913), *Hanımlar Arasında* (1914), *Menekşe* (1915), *Bir Aşkın Tarihi* (1915), *Üç Hikâye* (1919), *Pervaneler Gibi* (1920), *Kadın İsterse* (1923), *İlk Temas*, *İlk Zevk* (1923), *Aşk Kadını* (1923), *Gözlerin Aşkı* (1924), *Eski Aşk Geceleri* (1927), *Pençe*, *Cidal*, *İki Kuvvet*, *Ceriha*, *Diken* adlı oyunları da var.

Kaynaklar: L. Sami Akalın, *Mehmet Rauf* (1953);

Oyunları üzerine inceleme: Metin And, («Varlık», 686, 688 - 1967)

MEHMET, RAUF

Yazar (1882 - 23 şubat 1918). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1902). Devlet Şûrası İstinaf Mahkemesi Müddeiumumiliğinden sonra Darülfünun Edebiyat Şubesi Yunan ve İtalyan edebiyatı müderrisliği yaptı (1912 - 1918). Kendi yayımı «Resimli Kitab Mecmuası»nda çıkan şiir, makale ve çevirileriyle tanındı. Edebiyat tarihi araştırmalarının yanısıra oyunlar da yazdı.

Eserleri: *Yunan Kadim Tarih-i Edebiyatı* (1911), *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* (1913), *Tiraje* (Raif Necdet'le birlikte oyun, 1914), *Pervane* (oyun, 1914), *Nikâhta Keramet* (oyun, 1915), *Ateş ile Barut Arasında* (oyun, 1915).

MEHMET, RİFAT

Oyun yazarı (1851 - 1907). Namık Kemal'in Magosa'dan gönderdiği —sonradan Ebüzziya Tevfik'in Nümune-i Edebiyat'ında yayımlanan— mektupta ilk oyun denemesinin övücü sözlerle karşılaşması üzerine kendisini arkadaşı Hasan Bedrettin'le birlikte bu türden çalışmalara verdi. Dönemin en verimli oyun yazarlarından biri oldu.

Başlıca Eserleri: *Görenek* (1873), *Pakdâmen* (1874), *Ya Gazi, Ya Şehit* (1874), *Delile Yahut Kanlı İntikam* (H. Bedrettin'le birlikte, 1875), *Klemenler* (H. Bedrettin'le birlikte 1875), *Fakire yahut Mükâfat-ı İbret* (H. Bedrettin'le birlikte, 1876).

MEMET FUAT (BENGÜ)

Eleştirmen (16 şubat 1926 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde (1951) tamamladı. Kurduğu de Yayınevi'ni (1960) ve «Yeni Dergi»yi (1964) yönetiyor (→). || «Aylık Ansiklopedi»deki ilk yazılarından sonra, hikâye türündeki (1946 - 51) çalışmalarını iki kitapta toplayan Memet Fuat, Tuna Baltacıoğlu, Oktay Verel ile birlikte çıkardıkları «Kitaplar» (1950), «Yeryüzü», «Yeditepe», «Yeni Ufuklar», «Varlık», «Kitaplar» (1960) dergilerinde deneme, eleştirme yazıları yayımladı. Çağdaş hikâyecilerden, oyun yazarlarından yaptığı çevirilerin yanısıra «Yön», «Ant», «Yeni Dergi»de (1963 - 71) tiyatro eleştirileri yazdı. Ataç'ın «Beğeniyorum Memet Fuat'ın yazılarını, nere-

de bulsam okuyorum. İyi yazıyor, temiz yazıyor. Bir konuyu ele aldı mı, onun üzerine düşünüyor, özünü kavramaya çalışıyor, işi edebiyatçılığa vurmağa kalkışmıyor, parlak lakırdılara gitmiyor...» biçiminde görüşlerle karşıladığı yazılarıyla 1955 - 60 yıllarında ikinci yeni akımına bağlı şairleri girişimlerinde yalnız bırakmayan, «özel eleştiri» örnekleri verdi.

Eserleri: *Aşk ve Sümüksüböcek* (hikâyeler, T. Baltacıoğlu ile 1946), *Yaşadığımız* (hikâyeler, 1951), *Düşünceye Saygı* (1960; 1961 Türk Dil Kurumu Deneme Eleştirme Ödülü), *Başlangıcından Bugüne Türk ve Dünya Tiyatro Tarihi* (1961).

Kaynaklar: («Yelken», haziran 1959); («Varlık», 15 şubat 1960); Rauf Mutluay, («Kitap Belleten, şubat 1961); Ferit Öngören, («Yelken», mayıs 1961); Asım Bezirci, *Bilimden Yana* (1963); Asım Bezirci, *Okudukça* (1967); Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970).

MENEMENCİOĞLU, MUAZZEZ

Şair (20 haziran 1929 →). Konya Ereğlisi'nde doğdu. Ortaöğrenimini Aksaray Kız Enstitüsü'nde tamamladı. İstanbul Sanayi Odasında memurluk yapıyor. «Çağrı», «Türk Dili», «Yeditepe», özellikle «Varlık» dergilerinde (1956 - 70) yayımladığı şiirler ve sanatçılarla yaptığı konuşmalarla tanınan Menemencioğlu, kadın kişiliğine özgü duyarlıkları ince bir dille anlatan bir şair olarak görüldü.

Eserleri: *Emi* (1963), *Sen Kraldın Taçsız* (1971).

Kaynaklar: Erdal Öz, («Varlık», 1 mayıs 1964); Hüseyin Cöntürk, («Dönem», 1 temmuz 1964); Adnan Ardağı, («Varlık», haziran 1971).

MENEMENCİOĞLU, NERMİN

Yazar (1910 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Amerikan Kız Koleji'nde (1927), yükseköğrenimini Amerika'da Brown ve Columbia Üniversiteleri Siyasal Bilgiler bölümlerinde tamamladı (1936). Londra'da toplanan Dünya Ekonomi Konferansı'nda (1938), New York'ta açılan Uluslararası serginin Türkiye Bürosunda (1939), kısa süren görevlerden sonra Ankara'ya döndü. Bir İngiliz şirketinin Türkiye temsilciliğini yapan eşinin Londra'ya atanması üzerine, oraya yerleşti. || «Yurt ve Dünya», «Adımlar», «Forum», «Yeditepe», «Yeni Ufuklar», «Dönem», «Değişim», «Varlık», «Yön», «Yeni Dergi», «Türk Dili», «Şiir Sanatı», «İncece», «Demet» ve «Dost» dergilerinde çeviri, inceleme ve araştırma yazıları, eleştirmeleri çıktı. Türk yazarları-

nın eserlerinden çevirdiği örnekler ve genellikle Türk şiiri üzerine yazıları İngiliz dergilerinde yayımlandı.

MENEMENLİZADE TAHİR

Şair (1862 - 1902). Adana'da doğdu. Yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladıktan sonra (1883) İzmir, Adana, Selânik gibi şehirlerde öğretmenlik, maarif müdürlüğü, Devlet Şûrası'nda mülâzımlık yaptı. Son görevi Mülkiye Mektebi'nde ve Darülfünun'da edebiyat ve ahlâk dersleri öğretmenliğidir. || Çıkardığı «Gayret» dergisinde (1886) yenilikçi şairlerin (Namık Kemal, Recaizade Ekrem, Abdülhak Hâmid) yazılarını yayımlamıştır. *Elhan* (1887) adlı kitabında topladığı şiirler, pek başarılı örnekler arasında sayılmamaktadır. *Osmanlı Edebiyatı* (1898) adlı bir de inceleme kitabı var. Öteki Eserleri: *Yâd-ı Mâzi* (1888), *Osmanlı Coğrafyası* (1896), *Terâne-i Zafer* (manzum, 1897).

MERCANLIGİL, MUHARREM

Yazar, bibliyograf (1919 - 6 nisan 1971). Gerede'de doğdu. Ortaöğrenimini Kastamonu Lisesi ve İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda (1938), yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü'nde tamamladı (1944). Çeşitli yerlerde ortaokul ve lise öğretmenliğinden (1944 - 1948) sonra Milli Kütüphane'de çalıştı. Son görevi Ankara Cebeci Ortaokulu'nda Türkçe öğretmenliği idi (1961 - 71). || «Yeni Yayınlar» (1954 - 1971) dergisini çıkaran Mercanligil bibliyografya alanında çıkardığı kitaplarla tanındı.

Eserleri: *Atatürk ve Devrim Kitapları Kataloğu* (1953), *Fethin 500'nci Yıldönümü Dolayısıyla Çıkan Eserler* (Sami N. Özerdim'le birlikte, 1953), *Eski Hâşflerle Basılmış Türkçe Tarih Kitapları* (bibliyografya, 1959), *Ebced Hesabı* (1960), *Kitaplar ve Kütüphaneler* (1963).

MERCİMEK AHMET

XV. yüzyıl yazarlarından (? - ?). Yaşamı üzerine bilgi yoktur. Ünlü eseri *Kabusname*'nin önyazısından Murat II. (1421 - 51) döneminde yaşadığı anlaşıyor. || Padişahın dileği üzerine, Kuhistan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Giylânşah adına yazdığı Nasihatnâme'yi Farsçadan Türkçeye çevirmiştir. Günlük yaşamı ilgilendiren çeşitli konuların yanında tıp, astronomi gibi bilimsel, şiir ve musiki gibi sanat sorunlarının da işlendiği *Kabusnâme* çevirisinde yalın anlatıma özen gösterilmiştir. Süslü edebiyat

diline, sözcük oyunlarına kapılmayan Mercimek Ahmet, «XV. yüzyılın artistik Osmanlı nesrinin karşısına, konuşma diline çok yakın canlı, açık, sade, kısa cümleli nesir yapısını çıkararak (Seyit Kemal) dilimizin canlılığını göstermiştir.

Kaynaklar: *Kabusname Tercümesi* (Önyazı, sözlük ve tamamlayıcı notlarla. Basıma hazırlayan: Orhan Şaik Gök-yay, 1944, 2. bas. 1946).

MERİÇ, CEMİL

Yazar (1917 →). Reyhanlı (Hatay) da doğdu. Ortaöğrenimini Antakya Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı. Bir süre Elâzığ Lisesi'ndeki Fransızca öğretmenliğinden sonra İstanbul'a gelerek Üniversiteye Yabancı Diller Okulu'na okutman oldu (1946). «İnsan», «Yücel», «XX. Asır» dergilerindeki (1940 - 50) inceleme ve makaleleriyle tanınan Meriç 1960'dan sonra «Dönem», «Yapraklar», «Yeni İnsan», «Hisar», «Türk Edebiyatı» dergilerinde daha sık görüldü.

Başlıca Eserleri: *Hint Edebiyatı* (1964), *Saint-Simon, İlk Sosyolog*, *İlk Sosyalist* (1968).

MERİÇ, NEZİHE

Hikâyeci (1925 →). Gemlik'te doğdu. Ortaöğrenimini Eskişehir Lisesi'nde tamamladı (1942). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki öğrenimini yarıda bıraktı (1945). Bir süre ilkokul öğretmenliğinden sonra eşi Salim Şengil'in kurduğu Dost Yayınevi'nin ve dergisinin yönetiminde çalıştı. || Nezîhe Meriç, daha «Seçilmiş Hikâyeler Dergisi»nde çıkan (1950 - 52) ilk hikâyeleriyle edebiyat çevrelerinde ilgiyle karşılandı. Hikâyelerinde kadınca bakışların getirdiği değişik konu ve tipler, değişik anlatım biçimleriyle ortaya konurken, yapaylığa düşülmemesi, başarısını sağlayan özelliklerin başında geliyordu. Aydın bir kadın gözüyle, aydın bir kadın duygululuğuyla, erkek egemenliğine dayanan bir toplum düzeni içinde ezilmiş, bilinçli bilinçsiz çöküntülerle içten yaralı, okumuş okumamış gelenek görenek kurbanı kadınlarımızın sorunlarını işlerken de (Vedat Günyol), daha sonra öfkeli hırçın bir başkaldırcı kimliği gösterirken de içtenliğiyle birlikte estetik kaygıları da yitirmedi. Yeni edebiyatımızın gelişmesi için belli bir yeri ve işlevi olan sanatçılar arasında yer aldı.

Eserleri: *Bozbulanık* (hikâyeler, 1953, eklemelerle 2. bas.

1957), *Topal Koşma* (hikâyeler, 1956), *Korsan Çıkmazı* (roman, 1962 Türk Dil Kurumu Roman ödülü'nü kazandı, bas 1961), *Menekşeli Bilinç* (hikâyeler, 1965), *Sular Aydınlanıyordu* (oyun, 1969, bas. «Türk Dili», 1968).

Kaynaklar: Vedat Günyol, («Yeni Ufuklar», ocak 1957); Asım Bezirci, («Papirüs», sayı 15 - 17, 1967).

MERİÇELLİ, ANIL

Şair (1937 →). Milas'ta doğdu. Öğrenimini Robert Kolej' de ve Londra Dericilik Kolleji'nde tamamladı (1960). «Yelken», «Yeditepe», «Varlık» dergilerinde yayımladığı şiir, yazı ve çevirilerle tanındı.

Eserleri: *Mayıslara Açılan Kapı* (şiirler, 1964), *Çağdaş İngiliz, Amerikan şiiri* (çeviri şiirler, 1968), *Yüzün Bir Yalnızlıktır Yüzümde* (şiirler, 1971),

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Çağın», mayıs 1965); Mehmet Seyda, («Yeditepe», haziran 1965).

MERT, ÖZKAN

Şair (1944 →). Erzurum'da doğdu. İzmir Namık Kemal Lisesi'nde okudu. Ortaöğrenimini askerlik görevi yaparken dışardan sınavlara girerek tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Sinoloji Bölümü'nde okuyor. Yaşamını Türkiye Elektrik Kurumu'nda topoğrafik yaparak sürdürüyor. || «Evrım», «Devinim» (1961) dergilerinde çıkan ilk deneylerinden sonra «Dönem», «Ant», «Türk Solu», «Halkın Dostları» dergilerinde yayımladığı toplumcu şiirlerle tanınan Özkan'ın bir şiir kitabı var: *Kuracağız Herşeyi Yeniden* (1970).

MESİHİ

Divan şairi (1470 - 1512). Priştine'de doğdu. Asıl adı İsa'dır. Yetiştigi yıllar İstanbul'a gelerek öğrenimini medresede yaptı. Bayezit II.'nin sadrazamlarından, Bitlisli İdris'i vak'anüvistlikle görevlendiren Hadım Ali Paşanın divan kâtibi oldu (1501 - 1503), (1506 - 11) Koruyucusunun ölümü üzerine başka resmî göreve alınmadı. İşsiz ve aç kaldı. Bir yıl sonra da Bosna'da öldü.

|| Divan edebiyatında şehrengiz türünün ilk örneğini veren Mesihî, Edirne'nin güzellikleri üzerine yazdığı 130 beyitlik eserinde «mahallî renkler, gelenekler ve deyimlerle yer yer reel bir değer taşır.» (Behçet Necatigil). Fransızca, Almanca ve İngiliz-

ceye çevrilen *Bahar* murabbası'nın, işlediği temanın coşkusu-
nu yansıtan kıvrak dili, buluşları ve dış dünyaya açılma eğilim-
leri ile Nedim'e yol açtığı söylenebilir. Divan'ından başka,
düzyazı yazma kurallarının da anlatıldığı *Gül-i Sadberk* (Yüz
yapraklı gül) adlı yüz mektubunu toplayan bir kitabı vardır.

MEVLÂNA CELÂLEDDİN RUMÎ

Şair (30 eylül 1207 - 17 aralık 1273). Mevlevî tarikatının
kurucusu. Batı Türkistan'ın Belh şehrinde doğdu. Babası, (Sul-
tan-al-ulemâ «Bilginler Sultam») olarak tanınan Muhammed
Bahaeddin Veled'dir. Harezm ülkesine Moğol akınlarmın yak-
laştığı yıllarda hükümdarla fikir ayrılığı yüzünden arası açılan
babasıyla birlikte İran, Bağdat, Hicaz ve Şam yoluyla Anado-
lu'ya geçti. Bir süre Larende'de (Karaman) kaldıktan sonra
Konya'ya yerleştiler (1228). Dönemin Selçuklu Sultanı Ala-
eddin Keykubat tarafından doğunun ve batının müftüsü ola-
rak kabul edilen babasının ölümünden sonra (23 şubat 1231),
müritleri tarafından yerine getirildi; medreselerde müderrisliğe
de başladı. || Belh'teyken babası ve çevrenin bilginleri tarafından
yetiştirilen Mevlânâ, Konya'ya gelen eski hocalarından Tirmizî'li
Seyyit Burhaneddin'den sekiz dokuz yıl ders gördü, onun mür-
şitliği altında babasının eserlerini inceledi; sûfilik yolunda bü-
yük gelişmeler kazandı. Ama yaşamında en önemli evre Kon-
ya'ya gelen Şems-i Tebrizî ile dostluğundan sonra başladı
(kasım 1244). «Zahirî bilgilerle çevrili ibadet dünyasından uzak-
laşarak tasavvufî aşkın, coşkun» (Seyit Kemal) dünyasına gir-
di. Daha önce kazandığı düşünür kimliği, duygusal coşkularla
birleşerek şair kişiliği meydana çıktı. Vahdet-i vücud (varlık
birliği) inancında güçlü, bütün dinlerin ve mezheplerin üstü-
ne çıkmış bir kişiliği olduğu bilinen» (Abdûlbaki Gölpınarlı)
Şems ile geçirdiği on beş on altı aylık süre içinde görevlerinden
uzak durdu. Oğlu Sultan Veled'in *İbtida-nâme* adlı kitabında
belirttiği gibi, «Üstat Şeyh, yeni bilgi beller bir hale geldi, her
gün huzurunda ders okuyordu. Yokluk bilgisinde olgundu,
fakat Şems'in ona gösterdiği bilgi, yepyeni bir bilgiydi. Şems,
mâşuk erenlerindendi. Onu da o âleme, mâşukluk çihanına
davet etti. Mevlâna da onun cinsindendi, ona ulaştı. Can yo-
luyla canlar canına kavuştu.» || Çevrenin gösterdiği tepkiler
sonucu Şems'in Konya'dan ayrılışında düştüğü büyük acıyı
coşkun mısralarla dile getirdi. Şems'in ölümünden sonra bulma
umuduyla gittiği Şam'da uzun süre kaldı. Dönüşünde kısa süren

bir suskunluktan sonra, özellikle Çelebi Hüsametdin'i halife seçtiği yıllarda en olgun eserlerini verdi. Farsça, Arapça, Rumca, eski Yunanca bilen Mevlânâ, hükema felsefesi, tasavvuf umdeleri, mitoloji, tarih konularındaki derin kültürüyle insanın kutsallığını en yüksek düzeye çıkarmak, bütün dinleri ve mezhepleri insanı olgunluğa götüren bir araç olarak görmekle tasavvuftaki insanın büyüklüğü esasına gerçeklik kazandırdı» (Abdûlbaki Gölpınarlı), Kaynağın insancılıktan alan bir düşünürlikle içten duyarlıkları, coşkuları, inancı; batılı bir araştırmacının dediği gibi, «şimşekler çaktıran bir dille» birleştiren şiirleri, yazıldığı dilin olanaklarını aşarak dünyanın malı sayıldı. Dante, Shakespeare, Goethe gibi büyük sanatçılarla karşılaştırılarak ünlü kişiler tarafından eserleri çeşitli dillere çevrildi.

Eserleri: *Divan-ı Kebîr* (2073 gazel ve 1791 rubaî vardır. Seçilmiş rubaîleri, *Veled Çelebi (Rubaiyyât-ı Hazreti Mevlânâ, 1642 rubaî, 1899)*, Hasan Âli Yücel (107 rubaî, 1932), Asaf Halet Çelebi (276 rubaî, asıllarıyla birlikte, 1944), Abdûlbaki Gölpınarlı (210 rubaî, 1945, 1964) tarafından çevrilerek yayımlandı. Daha sonra Gölpınarlı eserin tümünü beş cilt olarak çevirdi (1950, 1960). *Mesnevî* (25618 beyittir. Nahifî (ölm. 1738)'den sonra Abdûlbaki Gölpınarlı'nın (1942 - 46'da), *Veled İzbudak*'ın (1942 - 46'da) çevirileri yayımlandı. *Mektûbât* (147 mektubu Dr. Feridun Nafiz Uzluk tar., bas. 1937, Abdûlbaki Gölpınarlı tar. 1959), *Fihî mâ-fih* (Mevlânâ'nın konuşmalarından derlenerek dünya görüşünü, yaşadığı dönemi, tasavvufî düşüncelerini yansıtan eser, Abdûlbaki Gölpınarlı tar., bas. 1959), *Mecâlis-i Seb'a* (Yedi vaazı, Abdûlbaki Gölpınarlı tar., bas. 1965).

Kaynaklar: Yazıyı hazırlarken geniş ölçüde yararlandığımız A. Gölpınarlı'nın şairin hayatı, felsefesi üzerine inceleme kitabı: *Mevlânâ Celâleddin* (3. bas. 1959); Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik* (1953); A. Kadir, *Günümüz Diliyle Mevlânâ* (1955, 4 bas. 1966); Asaf Halet Çelebi, *Garp Dünyasında Mevlânâ* (İstanbul, 3 ocak 1954).

MİHRİ HATUN

Divan şairi (? - 1506). Amasya'da doğdu. Mehmet Çelebi bin Yahya adlı bir kadının kızıdır. Bayezid II.'nin oğlu Şehzade Ahmet'in çevresindeki ileri gelenler arasında bulunduğu söylenen Mihri Hatun'un divanında 8 kaside ve 136 gazel vardır. Kadın duygularını yansıtan incelikler ve dönemine göre oldukça yalın bir dil örgüsü kurduğu gazellerinde fazla süs ve abartma yoktur.

MİNNETOĞLU, İBRAHİM

Şair, yazar (20 ocak 1920 →). Malatya'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladı (1941). «Yeni Sabah», «Hergün», «Dünya» gazetelerinde ve Yataklı Vagonlar Şirketi'nde çalıştı. Minnetoğlu Kitap ve Yayınevi'nin sahip ve yönetmeni (1961 →). || Hece ölçüsü ile yazdığı ilk deneyleri «Yedigün», «Her Hafta» dergilerinde çıkan Minnetoğlu, daha sonra serbest söyleyişe yöneldi. Bu tür şiirleri «Edebiyat Dünyası», «Kaynak», «Aile», «İstanbul», «Türk Dili» (1948 - 1954), «Türk Düşüncesi», «Varlık», «Hisar» dergilerinde yayımlandı. Uzun süredir «Tercüman» gazetesinde yazdığı fıkralarla da tanındı. «Yurdun her köşesinden konular, renkler» taşıyan şiirlerinde «haksızlığa isyan», «kötülüğe yergi», «gerçeğe, tarihe bağlılık» belirgin özellikler arasında sayılıyor (Ahmet Kabaklı.)

Eserleri: *İstanbul'un Fethi* (destan, 1953), *Kıbrıs Destanı* (1959), *Vagon Penceresinden* (röportajlar, 1959), *Ağvan* (şiirler, 1960).

Kaynaklar: Fethi Gözler, *Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri* (1967); Özgür Coşkun, («Çağrı», nisan 1965).

MORAN, BERNA

Eleştirmen (1921 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Darüşşafaka ve Işık liselerinde (1941), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1945). Bitirdiği fakültede İngiliz edebiyatı asistanlığı yaptı. Doktorasını verdi (1950). Doçent (1954), profesör oldu (1964 →). «Yeni Dergi», «Yeni Ufuklar» dergilerinde yazdı. Kitabında, sanatçının psikolojisi ve kişiliği, psikanaliz ve eleştiri, zevk ve sanat, estetik yaşantı, nesnelci görüş, öznelci değer kuramı, izlenimci eleştiri, Marxçı eleştiri, Arketip eleştiri vb. gibi edebiyatımızda kendisinden önce işlenmeyen konuları inceledi.

Eserleri: *Türklerle İlgili İngilizce Yayınlar Bibliyografyası* (1969), *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (1972).

MORKAYA, BURHAN CAHİT

Romancı (1892 - 20 ocak 1949). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Mercan İdadi'sinde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1912). «Yeni Gazete»de, Osmanlı Millî Ajansı'nda başladığı gazeteciliğini kurduğu «Karagöz» (aralık 1918 - ekim 1928), «Köroğlu» (1928 - 49) gazetelerinde

sürdü. Kolaylıkla ve fazla bir kaygı duymadan bol bol yazan Burhan Cahit aşk romanlarının dışında Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'na ait «menkubeleri» işledi (İsmail Habib Sevük).

Başlıca Eserleri: *Bizans Akşamları* (ilk kitabı, hasbıhaller, hikâyeler, fanteziler, 1922), *Coşkun Gönül* (ilk romanı, 1925), *Aşk Bahçesi* (roman, 1925, 3. bas. 1937), *Harb Dönüşü* (roman, 1928), *İzmir'in Romanı* (1931), *Gazi'nin Dört Süvarisi* (roman, 1932), *İhtiyat Zabiti* (roman, 1933), *Yüzbaşı Celâl* (roman, 1933), *Cephe Gerisi* (roman, 1934), *Dünkülerin Romanı* (1934), *Kır Çiçeği* (roman, 1934), *Atatürk'ün İki Cephesi* (inceleme, 1939).

MUALLİM NACİ

Şair, yazar (1850 - 13 nisan 1893). Asıl adı Ömer'dir. İstanbul'da doğdu. Yedi yaşlarındayken babasının ölümü üzerine Varna'da bulunan dayısının yanına gitti. Medrese öğrenimi yaptı. Güzel yazı yazma yeteneğinden ötürü Hattat Hoca olarak tanındı. Bir süre Varna Rüştîyesi'nde ikinci muallimlik yaptıktan sonra (1867) Mutasarrıf Sait Paşa'nın kâtibi oldu. Birlikte Rumeli ve Anadolu'da çeşitli şehirleri gezdi. Paşanın Hariciye Nazırı olması üzerine, nezaretin Mektûbî Kalemî'ne alındı. Daha sonra Berlin Elçiliğine atanan koruyucusuyla birlikte gitmedi. Memuriyetten ayrılarak gazeteciliğe başladı. Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı «Tercüman-ı Hakikat»m edebiyat bölümünü yönetti (1883-85). «Saadet» ve «Vakit» gazetelerinde çalıştı. «Mecmuai Muallim» adlı edebiyat mecmuasını çıkardı (1887). Bir süre de Mekteb-i Sultânî ve Mekteb-i Hukuk'ta hocalık yaptı. Ertuğrul Gazi manzumesi, Abdülhamid II. tarafından beğenilerek manzum olarak Osmanlı Tarihini yazmaya memur edildi. || İleri yaşlarında Fransızca öğrendiği halde, düşünce ve beğeni alışkanlıklarıyla eski'den kurtulamayan Muallim Naci, yeni dil ve edebiyat görüşlerinin temsilcileri olan Şinasi, Namık Kemal ve Hâmid'e karşı durum aldı; tutucu görüşleriyle sonradan Edebiyat-ı Cedide akımı içinde birleşen gençleri de etkilemek istedi. Buna karşın, bireysel duyguları işlediği kimi gazellerinde yeni buluşlar, içtenlikle söylenmiş dizeler yazdı. Sözlük çalışmalarında verimli çabalar gösterdi.

Başlıca Eserleri: *Hamiyyet yahut Musa Ebûlgazan* (oyun, 1882, 1908), *Terkib-i Bend*, *Yazmış Bulundum* (1883), *Âteşpâre* (şüirler, 1884, 1886), *Şerâre* (şüirler, 1886), *Fûruzan* (şüirler, 1886),

Muallim (eleştirme yazıları, 1886), *Demdeme* (şiiirler, 1887), *İstılâhât-ı Edebiye* (edebiyat terimleri, 1889). *Çocuklar İçin Lûgat Kitabı* (1888), *Ömer'in Çocukluğu* (anılar, 1889, 1969), *Kamus-i Osmanî* («Mürüvvet» gazetesinde yayımlandıktan sonra kitap halinde 1890), *Lûgat-i Naci*, 1890, 1909?), *Heder* (*Kerpiç*, oyun, ölümünden sonra basıldı, 1910).

Kaynaklar: M. Salâhi, *Muallim Naci* (1894); İsmail Hakkı, *Muallim Naci Efendi* (1896); Hüseyin Avni, *Muallim Naci* (1932).

MUHTEREMOĞLU, ÂFET

Hikâyeci (2 ocak 1937 →). Ezine'de doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü'nde tamamladıktan sonra İzmit'te ve İstanbul'da Türkçe öğretmenliği etti. «İstanbul», «Türk Dili», «Varlık», «Gelecek», «Yeni Gazete» dergi ve gazetelerinde yazdı.

Eserleri: *Eşiktekiler* (roman, 1960, «Yeni İstanbul» gazetesinin düzenlediği Törehan Ödülü, 1959), *İtalya Mektupları* gezi notları, 1962), *Bedriye* (hikâye-roman, 1963), *Baş Örtülüler* (1965 Türk Dil Kurumu ödülü, bas. 1964), *Toprak* (hikâyeler, 1968).

Kaynaklar: Nihat Behram, Selim İleri, («Yeni Dergi», nisan 1969); Mustafa Öneş, («Yeni Dergi», ağustos 1969); Emin Özdemir, («Varlık», temmuz 1971).

MUSAHİPZADE, CELÂL

Oyun yazarı (1870 - 20 temmuz 1959). İstanbul'da doğdu. Nümune-i Terakki İdadisi'ni bitirdikten sonra Tercüme Odasına girdi. Çocukluğunda karagöz ve ortaoyunlarına karşı olan eğilimi, Ahmet Vefik Paşanın ilk Molière çevirilerini okuyunca sahne tekniği üzerinde düşünmesine yol açmış, *Türk Kızı* (1909), *Köprülüler* (1912), *İstanbul Efendisi* (1913) adlı ilk oyunlarını yazmıştı. Savaş yılları tiyatro gibi çeşitli olanakların bir arada bulunmasını gerektiren bir türde çalışmalar zorlaştığından asıl ününü sağlayan eserleri cumhuriyetin ilk yıllarında sahneye konulabilmektedir. Sonradan filme de alınan *Aynoroz Kadısı* (oyun. 1928 - 29, filme alınış 1938) ve *Bir Kavuk Devrildi* (oyun. 1930 - 31, filme alınış 1930) bu dönem oyunlarının en başarılılarından sayılır. Oyunlarında güldürü ögesine bağlı bir düşündürme süreci içinde, genellikle imparatorluk döneminin aile ve kurumları, önde gelen kişilerin portreleri işlenir. Sahnede eseri götüren oyuncunun kendi ağırlığını ser-

bestçe koyarak ortaoyunu ile tiyatro arası bir görünüş yaratmasına fırsat veren bir teknik uygulanır. *Fermanlı Deli Hazretleri, Aynaroz Kadısı, Kafes Arkasında, Bir Kavuk Devrildi, Mum Söndü, Pazartesi Perşembe, Gül ve Gönül, İstanbul Efendisi, Atlı Ases, Balaban Ağa, Demirbaş Şarl, Kaşıkçılar, Gülşüm, Lâle Devri, Macun Hokkası, Selma, Yedekçi* adlı oyunları var.

Kaynaklar: Sevda Şener, *Musahipzade ve Tiyatrosu* (1963); Özdemir Nutku, *Musahipzade Celâl'e Yeniden Bakmalıyız* («Türk Dili», ocak, 1969); Ö. Nutku, *Musahipzade ve Kaşıkçıları* («Türk Dili», sayı 236 - 1971); *Musahipzade Celâl Bütün Oyunları* (1970); Enver Naci Gökşen, («Türk Dili», ekim 1971).

MUSTAFA NİYAZİ (İSPARTALI)

Hikâyeci (1912 →). Balıkesir'de doğdu. Ortaöğrenimini İstiklâl Lisesi'nde (1935 - 36) tamamladı. Bir süre Edebiyat Fakültesi'nde okudu; yükseköğrenimini tamamlayamadan Devlet Demiryolları'nda memurluğa başladı. Daha sonra «Türk Dili» gazetesinde muhabir olarak basın mesleğine geçti (1946). Uzun yıllar «Yeni Sabah», «Vatan», «Yeni Gazete», «Tercüman»da muhabirlik, istihbarat şefliği etti. Son görevi Anadolu Ajansı muhabirliğinden emekli oldu. «Yarımay» (1934), «Haber» (1940) dergi ve gazetelerinde çıkan ilk hikâyelerinden önce Mümtaz Zeki ile birlikte yayımladığı *Alo Alo* (1934) adlı şiir kitabıyla tanınmıştı. Son yıllarda iki kitapta topladığı hikâyeler, değişik çevrelerin insanlarını gözlemci ve tasvirici bir gerçekçilik anlayışına bağlayan güçlü bir solugun ürünleri olarak kabul edildi (Tahir Alangu).

Hikâye Kitapları: *Pazar Ekmeği* (1966, 1969), *Mavi Bluzlu Kadın* (1968).

Kaynaklar: Ahmet Köksal, «Yeditepe» (nisan 1969).

MUSTAFA REŞİT

Hikâyeci (1861 - 1936). Edirne'de doğdu. İstanbul'a gelerek Maarif Nezareti'nde memurluk yaptı. Namık Kemal ve arkadaşlarının yazdığı «Şark» ve «Envâr-ı Zekâ» adlı dergileri yayınladı. Hikâyelerinde sevgilileri cariyeye, halayık, odalık tiplerinden kurtararak erkeklerle aynı haklara sahip olan kadın tiplerinden seçti. Genellikle basit konulu, hastalık denecek kadar duyguya bağlı kaldığından zamanında çok tutulduysa da teknik bir ustalık gösteren hikâyeler yazamadı (Agah Sırrı Levent).

Başlıca Eserleri: *Bir Çiçek Demeti* (1885 - 86), *Gözyaşları* (1886), *Cüzdanımdan Birkaç Yaprak* (1886), *Neyyir* (1889), *Resam* (1889), *Pembe Ferace* (1892), *Bir Kızın Hatası* (1894), *Son Salon ve Aşk* (1899).

MUTLUAY, RAUF

Eleştirmen (1925 →). Eskişehir'de doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde (1942), yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1947). Antalya, Kastamonu (1950 - 55), Edirne (1957 - 59) liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Bir süre İstanbul Arkeoloji müzesi kitaplığında çalıştıktan sonra Fatih Kız Lisesi'ne atandı (1959). Şimdi Atatürk Lisesi edebiyat öğretmeni. (1961 →). || «Gün» (1946), «İstanbul» (1955), «Yordam» (1958), «Dünya» (1958), «Dost» (1959) dergi ve gazetelerinde kimi hikâyeleri, kimi deneme ve eleştirme yazılarıyla göründü. 1960'dan sonra «Kitap Belleten», «Yeditepe», «Kim», «Hür Vatan», «Yön» (Samih Emre imzasıyla), «Papirüs», «Yeni Ufuklar», «Cumhuriyet» dergi ve gazetelerinde sürekli olarak yazdı. Eski ve yeni edebiyatımızın sorunlarını işleyen yazılarının yanı sıra, «Roman kişilerini kendi çağları içine oturttarak inceleyen» «yazı dizisinin eleştiri edebiyatımıza yeni bir tad getirdiği» ileri sürüldü. «Günümüz eleştirmenlerinin ön sırasında yer alanların en önemlilerinden sayıldı (Cevdet Kudret).

Eserleri: *100 Soruda Türk Edebiyatı* (1969, 1970), *100 Soruda XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı* (1970), *100 Soruda Edebiyat Bilgileri* (1972).

Kaynaklar: Cevdet Kudret, («Türk Dili», ocak 1962); Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970); Şükran Kurdakul, («Yeni Ortam», 23 eylül 1972).

MÜFİT RATİP

Yazar (1887 - 1917). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisinde tamamladıktan sonra (1908) Evkaf Nezaretinde mütercimlik ve Evkaf Müzesinde başkâtiplik gibi görevlerde bulunmuştur. Edebiyata ilkin mensur şiirle girmiş; daha sonra Refik Halit (Karay)le birlikte yazdıkları *Tiryaki Hasan Paşa*, *Kaniye Müdafası* gibi oynandığı dönemin sınırları içinde kalan piyeslerin yanı sıra çeviriler de yapmıştır. Asıl çalışmaları, Fecr-i Âti hareketinin ilk çıkışlarını yaptığı günlerde yazdığı makale ve eleştirilerle olmuş; söz gelimi «Servet-i Fünun» dergisinde yayımladığı uzun bir yazıyla hareketin söz-

cülüğünü yapmıştır. Fecr-i Âti Encümen-i Edebisi'nde de onun imzası bulunmaktadır. Çevirileri arasında *Namus, Büyükle Gece, Hücum* gibi oyunlarla, Guy de Maupassant'ın ünlü romanı *Güzel Dost* (1910) da vardır.

MÜTERCİM ÂSİM

Bilgin, tarihçi (1755 - 1819) Antep'te doğmuştur. Şair Mehmet Cenânî Beyin oğludur. Memleketinde güçlü bir eğitim görerek bir süre mahkeme ve divan kâtipliğinde bulunmuştur. Devrin Antep Valisi Nuri Paşanın öldürülmesi girişiminde çıkan kargaşalıklarda evinin yağma edilmesi üzerine bir süre Kilis'te gizlendikten sonra İstanbul'a gelmiş (1790), kazasker Tatarcık Abdullah Efendinin güven ve ilgisini kazanmıştır. Altı yıl çalışarak Hüseyin Tebrizi'nin *Burhânı Kaatı* adlı Farsçadan Farsçaya sözlüğünü Türkçeye çevirmiş (1796) ve Padişah Selim III.'e sunmuştur. Bir süre Pravadi kazasının geliriyle ve padişah tarafından bağlanan maaşla geçinerek kendini ünlü *Kamus*'un çevirisi çalışmalarına vermiş (1805); daha sonra, şeyhülislâm Şerifzade Ataullah Efendinin engellemelerine rağmen devletin resmî tarihçiliği görevine (vakanüvisliğe) atanmış (1807); bu görevde bulunduğu dönemde *Kamus*'u tamamlamıştır (1810). ॥ Dilimizin gelişmesine çok yararlı olan bu girişimleriyle, kendisinden sonra gelen kuşağın yeni yeni değerler kazanmasına yol açan güçlü bir bilim adamıdır. Arapça, Farsça ve Türkçedeki bilgisinin yanı sıra Fransızca'yı da çeviri yapabilecek kadar öğrenmiş; yazı diline temel olarak konuşma dilini almıştır. Bu niteliklerinden ötürü çevirilerinin, halk inançlarını, geleneklerini, folklorunu ortaya çıkarmada değerli bir kaynak olduğu kabul edilmiştir. Batı kültürünün gösterdiği gelişmeler karşısında, doğunun dayandığı tasavvuf ahlâkını veren eserlere de eğilmiş; söz gelişi, Gazali'nin *İhya-i Ulûm*'unu da çevirmiştir. Bilimsel çalışmalarının yanı sıra kimi edebiyat tarih ve antolojilerine alınan gazeller de yazmıştır.

Eserleri; *Burhân-ı Kaatı* (Tebrizli Hüseyin bin Halef'ten, 1799), *Kamus* (İran asıllı Arap dil bilgini Firûzâhâdî'den, üç cilt, 1815 - 1818), *Tarih* (II cilt, 1791 - 1808 yıllarında geçen olayları anlatır).

Kaynaklar : Ömer Asım Aksoy, *Mütercim Âsım* (1962).

NABİ

Divan şairi (1642 - 12 nisan 1712). Urfa'da doğdu. Asıl adı

Yusuf'tur. Medrese öğrenimi görerek yetişti, Arapça ve Farsça öğrendi. İstanbul'a geldiği zaman (1665) Musahip Mustafa Paşanın divan kâtibi ve kethüdası oldu. Padişahın Mısır Valisine gönderdiği fermanı götürmeye memur edilince Hicaz'a da gitti. Koruyucusu Mustafa Paşa'nın ölümü (1685) üzerine Halep'e yerleşti (1686 - 1710). Bir süre Halep'te valilik yapan Baltacı Mehmet Paşanın sadrazam olması üzerine İstanbul'a geldi. Anadolu Başmuhasibeciliği, darphane âmirliği görevlerinde bulundu. || Gençlik gazellerinde belli söyleyiş özellikleri ve kalıpları içinde kişisel duyarlıkları işleyen Nabi, daha sonra dünyayı ve olayları düşünüp değerlendirmeye başlar. Giderek, eskilerin «hikmet-i amiz» dedikleri bilgece şiir söyleme yolunda yeni bir öz kazanır. Dönemin şairlerinden ayrılarak, toplumu sarsan olaylarla etkilenir, kendine özgü deyişlerle bu olayların bıraktığı izlenimleri yansıtır. Gazellerinde sadelik ve külfetsizlik öğeleriyle Nedim'in göstereceği atılımlara yardımcı olur; «XVIII. yüzyılın öteki şairleri için edebiyatın muayyen fikir unsurlarını ifadede bir orijinalite, bir yenilik gösterme imkânı bırakmaz» (Doç. Hasibe Mazıoğlu). Tanzimat döneminde, Ziya Paşa, Nabi'nin bu nitelikleri üzerinde durarak, *Harabat* önsözünde dil, söyleyiş yönlerinden şiire kazandırdıklarını övgüyle anar. || *Hayriyye* adlı mesnevîsinde (bas. 1889) şiir öğeleri yok denecek kadar azalır; öte yandan kendi görüşlerine göre belirlenen bir ahlâkın ilkeleri öğütlenir. Oğluna söyler gibi, toplumun öteki bireylerini de doğru gördüğü bu ilkelere bağlamak ister. Dönemine göre anlaşılır bir dil kullanır. Divanından (bas. 1841, 1875) başka Hicaz yolculuğunu yazdığı *Tühfetü'l-Haremeyn* (bas. 1849) ve Mehmet IV.'ün şehzadelerinin Edirne'de yapılan sünnet düğünü şenliklerini anlatan 587 beyitlik *Sur-name*'si (Agâh Sırrı Levent bas. 1904) vardır.

Kaynaklar : Prof. Abdülkadir Karahan, *Nabi* (1953, 1967).

NABİZADE NÂZİM

Hikâyeci, romancı (1862 - 6 ağustos 1893). İstanbul'da doğdu, ortaöğrenimini Mühendisbane-i Berrî-i Humâyun İdadisi'nde (1884), yükseköğrenimini Erkân-ı Harbiye Mektebi'nde tamamladı (1886). Askerî okullarda matematik, askerî dersler öğretmenliği yaptı. Suriye'de görevliyken hastalanarak İstanbul'a döndü. Haydarpaşa Askerî Hastanesi'nde tedavi gördü, yakalandığı kemik veremi hastalığından kurtulamadı. || Öğrencilik yıllarında edebiyata şiirle başlamış, ilk denemelerini

Heves Ettim (1880) adlı kitapta toplamıştı. İlk hikâyesi (*Seyyie-i Tesâmûh*) «Servet-i Fünun»da çıktı. 1886 - 92 yıllarında sürekli olarak uzun hikâyeler yazdı. Edebiyat dilindeki kargaşanın önlenebilmesi için konuşma dilinin incelenerek derlenmesini istiyordu. Döneminin masala kaçan hikâye anlayışına da uymadı. Kişilerinin konuşmalarını, kendi dillerinin özelliklerini koruyarak vermeye çalıştı. Konusunu işlerken araya girip kendi düşüncelerini belirtmekten kaçındığı için hikâye tekniğine oldukça uyan bir yapı kurmayı başardı. Konusunu Anadolu'dan aldığı *Karabibik*'te (1890) Antalya'nın Kaş ilçesine bağlı Beymelik köyünün insanlarını yansıttı; ilk kez toprakla ilgili sorunları işledi. Önyazısında gerçekçi hikâye anlayışının ilkelerini açıkladı. «...Bir yanıyla psikolojik çözümlemelere, bir yanıyla natüralist yöneme yönelmek isteyen» *Zehra* (1894) romanıysa romanımızın ilk gerçekçi örneği sayıldı (Rauf Mutluay).

Eserleri: *Yadigârlarım* (uzun hikâye, 1866), *Zavallı Kız* (uzun hikâye, 1889), *Kara Bibik* (uzun hikâye, 1890), *Sevda* (uzun hikâye, 1891), *Hâlâ Güzel* (uzun hikâye, 1891). *Haspa* (uzun hikâye 1891), *Seyyie-i Tesâmûh* (uzun hikâye, 1892), *Zehra* (roman, ölümünden sonra ilkin «Servet-i Fünun»da tefrika edildi 1894), sonra kitap halinde çıktı (1896).

Kaynaklar: Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (1965, 1970); Rauf Mutluay, *100 Soruda XIX. Yüzyıl Edebiyatı* (1970).

NADİR NADİ (ABALIOĞLU)

Yazar (23 haziran 1908 →). Fethiye'de doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde (1929), yükseköğrenimini Lozan Üniversitesi'nde tamamladı. Gazetecilik mesleğinin yanısıra bir süre Galatasaray'da toplumbilim dersi verdi. Muğla'dan milletvekili (1950 - 1954), 27 mayıs 1960'dan sonra Cumhurbaşkanlığı kontenjanından senatör seçildi. Babası Yunus Nadi'nin ölümünden sonra ortağı bulunduğu «Cumhuriyet» gazetesinin başyazarlığını yaptı.

Eserleri: *Sokakta Gürültü Var* (fıkralar, 1943), *Uyarmalar* (makaleler, 1961), *Perde Aralığından* (anılar, gözlemler, 2. bas. 1965), *İki Sovyet Rusya 1935 - 1965* (1967), *27 Mayıs'tan 12 Mart'a* (yazılarından seçmeler, 1971, 1972).

NAHİFİ

Şair (? - 1738). İstanbul'da doğdu. Elçi kâtibi olarak gittiği İran'da Farsçasını ilerletti. Daha sonra maliye işlerinde çalıştı; maliye bakanlığı sayılan şikk-ı sâni defterdarlığı'na kadar yükseldi. Hz. Muhammed'e yazdığı kaside ve gazellerle rubailerden meydana gelen büyük ve âşıkane gazellerinin yer aldığı küçük divanındaki şiirleriyle üstün bir şair sayıldı. Özgün buluşları, hayallerindeki incelikler, söyleyiş ve dil yönlerinden Nedim ve Şeyh Galib'le kıyaslanacak değerde görüldü (Abdülbaki Gölpınarlı). *Hilyetül envar, Risalei Hızriyye* adlı eserlerinden başka Mevlânâ'nın 6 ciltlik mesnevisini, mesnevî ölçüsüyle Türkçeye çevirdi. Döneminde büyük övgüyle karşılanan bu eseri Kahire'de yapılan (1851) basımından yıllar sonra, Âmil Çelebioğlu tarafından yayımlandı (1969),.

NAİLİ

Divan şairi (1600? - 1666). Asıl adı Mustafa Çelebi'dir. İstanbul'da doğmuştur. Yaşamı üzerine fazla bilgi yoktur. Maden Kalemî halifelğinde bulunduğu bilinmektedir. Hayatının sonuna doğru sürgün gönderildiği yerde ölmüştür. Manastırlı Salih Nailî ile karıştırılmaması için Nailî Kadîm olarak anılır.

|| Kimi gazellerinde Gülşenî tarikatına girdiğini belirten mısralara rastlanmışsa da genel olarak tasavvufa bağlı temaları çok az işleyen Nailî, öz yönünden belli sınırlar içindedir. Nef'i'nin, Şeyhülislâm Yahya'nın, Bahayî'nin mazmunlarını kullanır; özellikle Nef'i'nin gazellerine yaptığı nazirelerde söyleyiş yönünden de onun etkisinde kalır. Kişiliği ancak, dünyaya yukardan bakabilen bir rintlik havasına girdiği zaman yazdığı gazellerde belirir. Kendine özgü değişimler getirerek söyleyiş ustalıkları kazandığı bu tür gazelleriyle Nedim'in ve Şeyh Galib'in önünde yeni ufuklar açar (Abdülbaki Gölpınarlı). Kasideleriyle teknik yönden, Tanzimat dönemi şairlerinden Yenışehirli Avni, Leskofçalı Galip ve Hersekli Arif Hikmet'i, ilk çalışmalarında Namık Kemal'i etkilemiştir. Basılmış divanı (1873) vardır.

Kaynaklar: Abdülbaki Gölpınarlı, *Naili Kadîm, Hayatı, Sanatı, Şiirleri* (1. bas. 1953); Dr. Halûk İpekten, *Naili Kadîm Divanı* (1970).

NAİLİ

Divan şairi (? - 1876). Manastır'da doğdu. Genç yaşta İs-

tanbul'a gelerek öğrenimini tamamladığı, daha sonra zengin bir ailenin çocuklarına hocalık için gittiği Mısır'da öldüğü biliniyor. *Divanı ve Kenzi Nesayih* adlı manzum bir eseri vardır. Güçlü bir şair olarak kabul edilmemiştir.

NAİMÂ

Tarihçi (1655 - 1716). Halep'te doğdu. İlk saraya teberdar (baltacı) olarak girdi (1688), Ahmet H'nin sadrazamlarından Hüseyin Paşanın ilgisini çekerek Divan ve Sedaret kâtipliği görevlerine getirildi. Anadolu muhasebeciliği (1704), teşrifat nazırlığı, deftereminliği, başmuhasebecilik gibi önemli görevlerde bulundu. Mora savaşında Palyo Patros'ta öldü. || XVI. yüzyıl başlarından itibaren genellikle nakil, hikâye etme ve betimleme biçimlerine dayanan tarih anlayışı içinde Âli Çelebi, Kâtip Çelebi ve Münecimbaşı gibi tarihçiler, gerçekçi yönetime bağlı belli gelişmeler göstermişlerdir. Naîmâ'nın da, dilde sadeleşme çabaları, olayların neden ve sonuçlarını araştırma, onlara çözüm yolları arama eğilimleriyle bu gelişim içinde tarihçiliğin evrimine katkıda bulunduğu söylenebilir. Saraya bağlı vakanüvis olduğu halde, bütün çıplaklıklarıyla anlattığı olaylar arasında ilişkiler kurarak nesnel değerlendirmeler yapması ve gerektiği zaman eleştirmeden çekinmemesi başlıca özelliklerindendir. || 1591 - 1659 yılları arasındaki olayları anlatan *Ravzatül-Hüseyin fi Hulâsatı Ahbâri-l Hâfikayn* adlı kitabını sadrazam Amcazade Hüseyin Paşaya adamıştır. Murat III. ve Mehmet IV. dönemlerini yansıttığı bu kitapta yalın dil anlayışı ve anlatım çabası dikkati çeker. Naîmâ Tarihi'nin XVII. ve XVIII. yüzyıllarda çeşitli baskıları yapılmıştır. Sadeleştirilmiş yeni basımı Zuhuri Danişman Yayınevi tarafından yapıldı (1967 - 1971).

NAMIK KEMAL

Şair, yazar (21 aralık 1840 - 2 aralık 1888). Tekirdağ'da doğdu. Çocukluğunu büyükbabası Abdüllâtif Paşanın yanında Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde geçirdiğinden özel öğrenim görerek yetişti. Tercüme Kalemî'ne girdi (1863). Burada dönemin aydınlarıyla tanışma fırsatını buldu. İlk yazıları «Tasvir-i Efkâr» gazetesinde yayımladı. Şinasi'nin Paris'e gitmesi üzerine gazetenin yönetimini üzerine aldı (1865). Yazılarında Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin amaçladığı meşrutiyet ilkelerini işlediğinden cemiyet üyelerinin sürgüne gönderilmeleri üzerine

Ziya Paşa ile birlikte Avrupa'ya kaçtı. Londra'da «Hürriyet» (1868), —İstanbul'a dönmelerine izin verilince— «İbret» (1870) gazetelerini çıkardı. Bir süre Gelibolu mutasarrıflığı verilerek uzaklaştırıldı. Azledildi. İstanbul'a dönünce *Vatan Yahut Silistre* oyununun Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynanışında yarattığı coşku hazmedilmeyerek Kıbrıs'a sürüldü (9 nisan 1873). 38 ay adadaki Magosa zindanında kaldı. Birinci Meşrutiyet'in ilân edilmesi üzerine İstanbul'a döndü. Murat V.'in yerine padişahlığa getirilen Abdülhamid II.'nin güçlenip anayasayı hiçe saydığı yıllarda Midilli (1877) —önce sürgün sonra mutasarrıf—, Rodos (1884), Sakız (1887) adalarına gönderildi.

|| Yaşadığı dönemin Batı düşün ve sanat akımlarını izleyerek makale, eleştiri, şiir, tiyatro, roman türlerinde yenilikçi atımlar yaptı. Şiirlerinde divan edebiyatı kurallarına karşı çıkarak edebiyatımızda ilk kez «havassa ait bir edebiyat istemiyoruz...» biçiminde görüşler ileri süren bir kavga adamı kimliği gösterdi. Makalelerinde Osmanlı devlet düzenini eleştirirken sermayeci devletlerin durumunu doğru değerlendirdi. Yapılan ticaret anlaşmalarının endüstri devrimlerini başaran ülkeler önünde Türkiye'yi hammadde sağlayan bir açık pazar haline getireceği görüşünü savundu, yabancı devletlere borçlanma politikasını şiddetle yermi. || Şiire nazirelerle başladığı ilk yıllarda Leskofçalı Galib'in etkisinde kaldı. Dostlarından Paşazade Rifat Beye yazdığı mektupta bu şaire karşı hayranlığını ifade ederek, onun bitmemiş bir gazeline «Olup mecrûh peygân-ı havadis taîri devlet / Demâdem hûn akar çeşmim gibi şehbal-i milletten» beyti- ni okuyunca duyduğu coşkuyu anlatmıştı. Biçim yönünden ünlü Vatan Kasidesi'nin kuruluşuna etkili olduğu anlaşılan bu beyitin şairi ölünce (1867) «Mürşid-i âlicenâbım Galib-i Agâhtır» mısraını yazdı. Şiirleri dil ve kuruluş yönlerinden eski şiir beğenisinden kurtulamamasına karşılık «merdâne edaları», üslupları, «hürriyet aşkını aşılama güçleriyle yeni sayıldı (A. Gölpınarlı - A. H. Tanpınar). Romantizm akımının etkisinde görülen romanlarının da, şiir ve tiyatrolarında olduğu gibi toplumu düzeltme ve eğitme amacı taşıdığı kabul edildi (Cevdet Kudret). Abdülhak Hâmit'e yazdığı mektupların birinde, «Ben Osmanlı edebiyatı için tasavvur ettiğim ulviyatı bin türlü hissiyat ile karıştırdım. Âsarımı istediğim neticeye getiremedim...» demesine karşın, şiir, roman, makale, oyun türlerindeki girişimleriyle yenilik edebiyatımızın öncüsü olduğunda birleşildi.

Romanları: *İntibah-Sergüzeşt-i Ali Bey* 1876, 1911, Mustafa Nihat Özön tar. 1944, Fazıl Yenisey tar. 1963), *Cezmi* (1880, 1887, 1888, 1917, Fazıl Yenisey tar. 1963). **Oyunları:** *Vatan-Yahut-Silistre* (1873, 1890, Mustafa Nihat Özön tar. 1940, 1947; Prof. Kenan Akyüz tar. 1960, 1969), *Zavall, Çocuk* (1873, 1874, Mustafa Nihat Özön tar. 1940, 1947; Prof. Kenan Akyüz tar. 1960), *Akif Bey* (1874, aynı yılda 2. bas. 1878, 1902, 1908, Reşat Nuri Güntekin tar. 1958), *Gülñihal* (1875, 1909, Prof. Akyüz tar. 1960, 1969), *Celâlettin Harzemşah* (1875, 1898, Hüseyin Ayan tar. 1969), *Karabelâ* (1908). **Tarihi Eserleri:** *Bârîka-i Zâfer* (İstanbul'un fethi üzerine, 1872, 3. bas. 1897), *Devr-i İstîlâ* (1873, 4. bas. 1887), *Kaniye* (1874, Hakkı Tarık Us tar. 6. bas. 1941), *Silistre Muhasarası* (1874, Hakkı Tarık Us tar. 1946), *Osmanlı Tarihi Mukaddimesi* (1889, Abdülhamid II.'nin zorbalık rejiminde toplatıldı), *Osmanlı Tarihi* (I. cilt, 1908, 2, 3, 4. ciltler 1909), *Yavuz Sultan Selim* (yeni bas. 1968). **Tenkitleri:** *Tahrib-i Harâbât* (1886, 1894), *Takip* (1886) 1896), *Renan Müdâfanamesi* (1908, Fuat Köprülü tar. 1962). *Tâlim-i Edebiyat Üzerine Bir Risale'si* (Necmettin Halil Onan tar. 1950), **Mektupları:** Namık Kemal'in Hususi Mektupları, Feyziye Abdullah Tansel tarafından baskıya hazırlanan bu dizinin ilk cildinde İstanbul ve Magosa'dan yazılmış 213 mektup (1967), ikinci cildinde İstanbul ve Midilli'den yazılmış 213 mektup yer alıyor (1969). **Şiirleri** ilk kez Sadettin Nüzhet Ergun tarafından (1933) basıldı.

Kaynaklar: Tahsin Banguoğlu, Abdülbaki Göpınarlı, İ. Dilmen, Cevdet Perin, Pertev Boratav, Dr. B. Sıtkı Baykal, Niyazi Berkes, Dr. Behice Boran, Enver Ziya Karal, Abdülkadir İnan, Şerif Hulusi, *Namık Kemal Hakkında* (100. doğum yıldönümü dolayısıyla Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya, Fak. tar. hazırlanan eser, 1942); Mehmet Kaplan, *Kemal, Hayatı ve Eserleri* (1948); Mithat Cemal Kuntay, *Namık Kemal, Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında* (1949); Hikmet Dizdaroğlu, *Namık Kemal* (1952, 7. bas. 1968); Vasfi Mahir Kocatürk, *Namık Kemal* (1955); Rauf Mutluay, *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı* (1970).

NASRETTİN HOCA

(?-?) Yaşamı üzerindeki bilgiler arasında Sivrihisar Müftüsü Hasan Efendinin *Mecmua-i Maarif* adlı kitabındakiler doğruya yakın kabul edilmiştir. Sivrihisar'ın Horto köyünde doğduğu, köy hocası olan babasından Arapça ve din bilgisi dersleri aldığı, babasından sonra bir süre köyünde imamlık ettiği, da-

ha sonra Akşehir'e yerleştik yazılmıştır. Kızı Fatma'ya ait olduğu anlaşılan bir mezar taşındaki tarihlerle de bu bilgiler doğrulanmakta, XIII. yüzyılda Selçuklular döneminde yaşadığı kabul edilmektedir. || Nasrettin Hoca, çağdan çağa, okumuş, okumamış, Türkçeyi konuşan her kuşaktan değişik toplumsal sınıf ve tabakalardaki insanların benimsediği fıkralarıyla halk zekâsının simgesi olmuştur. Genellikle insanların günlük yaşam içindeki tutum ve davranışları, devletli - tâbi, paralı - parasız, güçlü - güçsüz, esnaf - halk, yönetilen - yöneten, insan ve hayvan ilişkileri işlenerek, insanın ussal güçlerine bağlanmak istendiği fıkralarda bilgece buluşlar ve düşündürme özelliklerinin yanısıra güldürü havası, amacı zenginleştiren başlıca öğeler arasındadır. Başa gelen sıkıntı ve açmazlardan bir yolunu bulup çıkıvermek, genel bir iyimserlik havası, kimi zaman da yaşamı saran toplumsal koşulları alabildiğine taşlama, zaman içinde Hoca'nın fıkralarına eklemelerin yapılmasına yol açmış, halk şiirimizde olduğu gibi ortak bir nitelik kazandırmıştır. İlkın Çaylak Tefvik'in (1885) derlemesinden sonra Nasrettin Hoca fıkralarının çeşitli basımları yapılmış, Orhan Veli Kankın'ın şiir diliyle yazdıkları da değişik bir güzellik getirmiştir.

Kaynaklar: Perihan Arbak, «(Türk Kültürü Araştırmaları» dergisi, haziran 1964); Abdülbaki Gölpınarlı, *Nasrettin Hoca* (inceleme ve 295 fıkra, 1961); Aziz Nesin, («Pafirüs» mart - nisan 1967); Erdoğan Tokmakçioğlu, *Bütün Yönleriyle Nasrettin Hoca* (1972); Şükrü Kurgan, *Nasrettin Hoca Araştırmaları*, («İgaz», 111 - 119 sayılar).

NAYIR, YAŞAR NABİ

Şair, yazar (1908 →). Üsküp'te doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı (1929). Banka memurluğu, gazetecilik yaptı (1940 - 43), T. Dil Kurumu'nda (1940 - 43), M. E. Bakanlığı Tercüme Bürosu'nda (1943 - 46) çalıştı. Cevdet Kudret, Vasfi Mahir, Sabri Esat, Kenan Hulûsi, Ziya Osman, Muammer Lütfi ile Yedi Meş'ale hareketine katıldı. «Servet-i Fünun», «Yeni Kitap», «Hayat», «Muhit», «Çığır» (1926 - 33) kendi yayını «Varlık» (15 temmuz 1933 →) dergilerinde çıkan şiir ve yazılarıyla tanındı. M. E. Bakanlığı klasikler dizisinde, kurduğu Varlık Yayınevi'nin çeşitli dizilerinde çevirileri, antolojileri, edebiyat ve toplum sorunlarına değinen yazılarını bir araya getiren kitapları çıktı. Şiir, hikâye, roman ve oyun türlerindeki çalışmalarıyla büyük bir güç gösterdiği söylene-
mez.

Başlıca Eserleri: *Kahramanlar* (şiirler, 1929), *Bir Kadın Söylüyor* (roman, 1931), *Onar Mısra* (şiirler, 1932), *Mete* (manzum oyun, 1933), *Âdem ve Havva* (roman, 1932), *İnkılâp Çocukları* (manzum oyun, 1933), *Beş Devir* (manzum oyun, 1933), *Köyün Namusu* (oyun, 1935), *Bu da Bir Hikâyedir* (hikâyeler, 1935), *Edebiyatımızın Bugünkü Meseleleri* (inceleme, 1937), *Nereye Gidiyoruz* (toplumsal yazılar, 1946), *Yıllar Boyunca* (edebiyat yazıları, 1959), *Atatürk Yolu* (1966, 1967), *Yıllar Boyunca Edebiyat Dünyamız* (1971), *Dost Mektuplar* (1972).

Kaynaklar: İhsan Aygün, («Yücel», nisan 1935); Naci Girginsoy, («Varlık», aralık 1970); Cemal Süreya, («Papurüs», mart 1970); («Papurüs», mayıs 1970); Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», 1 nisan 1972).

NÂZİM HİKMET (RAN)

Şair (1902 - 3 haziran 1963). Selânik'te doğdu. İlköğrenimini Göztepe Taşmektep, Galatasaray Lisesi ilk bölümü (→ 1914), Nişantaşı Nümune Mektebi'nde tamamladı. Beş yıl okuduğu Bahriye Mektebi'nden sağlık nedeniyle ayrılmak zorunda kaldı. Milli Mücadele'ye katılma amacıyla Anadolu'ya geçti (ocak 1921). Bolu Lisesi'nde kısa süre öğretmenlik yaptı (1921). Bir süre Batum'da kaldıktan sonra Rusya'ya giderek Moskova Doğu Üniversitesi'nde (Kutv) ekonomi ve toplum-bilim okudu (1922 - 1924). Yurda döndü. «Aydınlık» dergisinde çıkan şiirlerinden ötürü «gıyaben» mahkûmiyet kararı verildiğini öğrenince yeniden Rusya'ya gitti. Af yasasının çıkması üzerine döndüğünde bir süre Hopa cezaevinde tutuklu kaldı (1928). İstanbul'a yerleşerek çeşitli gazete ve dergilerde, film stüdyolarında çalıştı. İlk oyunlarını, şiir kitaplarını yayımladı (1928 - 32). Bir süre tutuklandıktan sonra Cumhuriyetin 10. yıldönümünde tahliye edildi. «Akşam», «Son Posta», «Tan» gazetelerinde fıkra yazarlığı (Orhan Selim takma adıyla), başyazarlık yaptı. Yaşamını, oyun, roman, şiir, fıkra türündeki çalışmalarıyla sürdürdü (1933 - 38). 29 mart 1938'de Harp Okulu Komutanlık Askeri Mahkemesi kararıyla Askerî Ceza Kanununun 94. maddesi gereğince 15 yıl, Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin 29 ağustos 1938 günlü kararıyla 20 yıl hapse mahkûm edildi. T. C. Kanununun 77 ve 68. maddeleri uyarınca cezası 28 yıl 4 aya indirildi. Temmuz 1950'de çıkarılan af yasası kapsamına alınması için adına dergi çıkarıldı. Çeşitli anlayıştaki düşün, sanat,

bilim adamları, hukukçular sorumlu makamlara başvurdular. Geri kalan cezası affedilerek «tahliye edildi.» Bir süre sonra Türkiye'den ayrıldı. Ölümüne değin Sofya, Moskova ve Varşova'da yaşadı. || Hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirleri Celâl Sahir (Erozan)'ın yayımladığı «Birinci Kitap», «İkinci Kitap» (1919 - 1920) dergilerinde çıktı. Daha sonra «Aydınlık», «Resimli Ay», «Hareket», «Resimli Herşey», «Her Ay» vb. (1924 - 37) dergilerinde yazdı. Cezaevinde bulunduğu yıllar şiirleri İbrahim Sabri, Mazhar Lütfi takma adlarıyla, ya da imzasız olarak, «Yeni Edebiyat», «Ses», «Yürüyüş», «Gün», «Yığın», «Baştan», «Barış», «Nâzım Hikmet» dergilerinde (1940 - 50) yayımlanıyordu. *Kuvâ-yı Milliye Destanı* «Havadis» gazetesi (İzmir, 1946)nde tefrika edildi. İlk yenilikçi girişimlerini birleştiren kitapları dönemin edebiyat çevrelerinde geniş yankı uyandırdı. Ahmet Haşım, Peyami Safa, Refik Ahmet (Sevengil), Şevket Süreyya, Yakup Kadri (Karaosmanoglu), Nurullah Ata (Ataç), şiirde yarattığı dönüşümleri övgüyle karşıladılar. Yakup Kadri «O yalnız Türk şiirinde yeni bir çığır açmış, bir edebiyat inkılâpçısı değil, hiç görmeğe alışmadığımız yeni bir şair tipidir,» diye yazdı. Ölçüye bağlı olmadığı halde genellikle yarım ve tam uyakların kullanıldığı bu evresindeki şiirler, yüksek sesle okunmaya elverişli, coşkularını konularından alan dışa açık nitelikler taşıyordu. Özellikle *Bedrettin Destanı* (1936)ndan sonra halk şiiri öğelerinden yararlanmaya, geleneksel şiir kalıtlarının çeşitli olanaklarını gözönünde tutan birleşimlerin kaygısını duymaya başladığı görüldü. 1937'de bir soruşturmaya verdiği karşılıkta düşüncelerini şöyle özetlemiştir: «Ben şiirde realiteyi bütün mürekkepliği, mazi, hal, istikbal unsurlarıyla ve hareket halinde veren bir realizme ulaşmak istiyorum. Fakat, hâlâ ulaşamadım. Birçok yazılarımda realizmi tek taraflıdır. Bundan dolayı da çok defa fazla haykıran bir «propaganda» edası taşıyorlar. Bu hatamı anladım. Yeni verimlerimde bu hayata bir daha düşmeyeceğim. Cihanı görüş, anlayış bakımından değil, bu cihanı görüş ve anlayışın sanattaki tezahürü bakımından telâkkilerim bir hayli değişti.» («Her ay» dergisi 20 nisan 1937). || Gerçekten, sonraki evrelerinde, öz ve biçim beraberliğini kaynaştırmada hep bu kaygıları duymuş, dilimizin zengin olanaklarından üstün birleşimler yaratmayı başarmıştır. Eleştirmen Mehmet Doğan'ın ifade ettiği gibi «...şiirinde görülen biçim değişikliklerine rağmen o kendine özgü havanın değişme-

mesi ve fakat gittikçe yoğunlaşarak daha elle tutulur hale gelmesini de, esinlendiği yararlandığı biçimleri kendine maledilme gücüne bağlayabiliriz. O daima kendi kendisini aşmasını bilmiştir.»

Şiir Kitapları: *Jokond ile Si-Ya-U* (1929), *835 Satır* (1929), *Varan 3* (1930) *1+1=1* (Nail V. ile birlikte, 1930), *Sesini Kaybeden Şehir* (1931), *Benerci Kendini Niçin Öldürdü* (1932), *Gecce Gelen Telgraf* (1932), *Taranta Babu'ya Mektuplar* (1935), *Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı* (1936). Ölümünden sonra bu kitapların çeşitli yayınevlerince yeni basımları yapıldı. Ölümünden sonra Türkiye'de ilk kez basılan kitapları: *Kurtuluş Savaşı Destanı* («Yön» dergisi, tar. 1965, Cevdet Kudret tar. *Kuvâyı Milliye* adıyla 2. bas 1968), *Memleketimden İnsan Manzaraları* (baskıya haz. Memet Fuat, 5 cilt, 1966 - 67), *Saat 21 - 22 Şiirleri* (bas. haz. Memet Fuat, 1965), *Rubailer* (bas. haz. Memet Fuat, 1966), *Dört Hapishaneden* (bas. haz. Memet Fuat, 1966), *Yeni Şiirler* (bas. haz. Dost Yayınevi, 1966), *Son Şiirleri* (bas. haz. Habora Kitabevi, 1970). Oyunları: *Kafatası* (1932 - 66), *Bir Ölü Evi yahut Merhumun Hanesi* (1932, Ocak Başında oyunu ile yeni bas. 1966), *Unutulan Adam* (1935, 1966), *Ölümünden Sonra Yayınlananlar:* *Sabahat* (1965), *İnek* (1965), *Ocak Başında - Yolcu* (1966), *Yusufile Menofis* (1967), *Öteki Kitapları:* *Kan Konuşmaz* (roman, 1965), *İt Ürür Kervan Yürür* (fıkralar, 2. bas. 1965), *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim* (roman, 1967, 1970), *Sevda Bulut* (masallar, 1968), *Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar* (1968), *Oğlum, Canım Evlâdım, Memedim* (Memet Fuat'a mektuplar (1968), *Vâ-Nû-lara Mektuplar* (1970).

Kaynaklar: *Vâ - Nû, Bu Dünyadan Nâzım Geçti* (1965), 1969); Orhan Kemal, *Nâzım Hikmet'le Üç buçuk Yıl* (1965); A. Kadir, *1938 Harp Okulu Olayı ve Nâzım Hikmet* (1966); «Yeni Dergi» (özel sayı, şubat 1967); «Pahirüs» (özel sayı, eylül 1967); Kemal Sülker, *Nâzım Hikmet Dosyası* (1967); Hilmi Yücebaş, *Nâzım Hikmet Türk Basınında* (1967); Zühtü Bayar, *Nâzım Hikmet Üzerine* (1967); Kemal Sülker, *Nâzım Hikmet'in Polemikleri* (1968); Zekeriya Sertel, *Mavi Gözlü Dev* (1969); Dr Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970).

NECATİ

Divan şairi (? - 17 mart 1509). Edirne'de doğdu. Asıl adı İsa'dır. Latîf tezkiresinde verilen bilgiye göre, köle olarak büyüdü; Kastamonu'ya yerleşerek hattatlık yaptı. Fatih Sultan Mehmet'in ve Karaman valiliği sırasında Beyazıt II.'nin şehzadesi Abdui-

lah'ın ve Manisa valiliği yıllarında Şehzade Mahmud'un divan kâtiplikleri görevinde bulundu. İran şiirinin etkisinden sıyrılarak «Osmanlı ülkesinde şiirin yaşayış maddesi» (Âşık Çelebi) haline gelen Necatî, gazellerinde öz ve biçim yönlerinden çağının en önemli girişimlerini başarıyla uyguladı. Divan teknik ve estetiği içinde güzel ve içli buluşlarıyla Fuzulî tarafından bile beğenilerek, mazmunları kullanıldı; gazellerine nazireler yazıldı (Abdûlbaki Gölpınarlı). Prof. Ali Nihat Tarlan tarafından bastırılan divanı var: *Necatî Beg Divanı* (1963).

NECATİGİL BEHÇET

Şair (1916 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Lisesi'nde (1936), yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1940). Kars (1940 - 41), Zonguldak (1941 - 43), Kabataş liselerinde (1945 - 60), İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmenliği etti (1960 - 72). || «Varlık» (ilk şiiri 1 ekim 1935), «Yenilik», «Yeditepe», «Türk Dili», «Yeni Dergi»de yayımladığı (→ 1971) şiirlerle tanındı. İlk dönemi sayılabilecek 1943 - 55 yıllarında bireyin yaşam karşısındaki acılarını, özlemlerini, umutlarını yansıtan şiirlerinde içten, dokunaklı söyleyişi, değişik tekniğiyle özgün bir kişilik yaratmıştı. Özellikle *Yaz Dönemi* (1963)'nden sonra daha içsel duyarlıkları çok başarılı şiirlere dönüştürmesini bildi. Son yıllarda «geçmişin büyüklüğünü savunuyorum» biçiminde görüşlerle biçim oyunları ağır basan soyut bir anlayışın örneklerini verdiği görülüyor.

Eserleri : *Kapalı Çarşı* (şiirler, 1945), *Çevre* (şiirler, 1951, 1960), *Eyler* (1953, 1968), *Eski Toprak* (1957 Yeditepe Şiir Armağanı, bas. 1956, 1965), *Arada* (şiirler, 1958), *Dar Çağ* (şiirler, 1960), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (1960, 7. bas. 1972), *Yaz Dönemi* (1964 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü, bas. 1963, 1968), *Divançe* (şiirler, 1965), *Yıldızlara Bakmak* (radyo oyunları, 1965), *Gece Aşevi* (radyo oyunları, 1967), *İki Başına Yürümek* (şiirler, 1968), *Üç Turunçlar* (radyo oyunları, 1970), *En/Cam* (şiirler, 1970), *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* (1970).

Kaynaklar : Hüseyin Cöntürk, *Behçet Necatigil Üstüne* (1964); Prof. Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri* (cilt II, 1965); Samim Kocagöz, («Yeni Ufuklar», eylül 1965); Konur Ertop, («Papurüs», ağustos, 1966); Mehmet Salihoglu, («Türk Dili» mayıs 1969); Selim İleri, («Papurüs», mart - nisan 1970); Fahir Onger, (Soyut», ekim - kasım - aralık 1970).

NEDİM

Divan şairi (? - 1730). İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Ahmet'tir. Çocukluğunda medrese öğrenimi görerek Arapça öğrenmiş; müderrislik, mahkeme naibliği görevlerinde bulunmuştur. Kültür çalışmalarına önem veren sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın güvenini kazanmış, Müneccimbaşı, Ahmed Efendinin *Sahâifül Ahbâr*'ı ile, Gaziantep'li Aynî'nin Arapça tarihini Türkçeye çeviren kurulda görev almıştır. Bir aralık sadrazamın özel kütüphanesinde hafız-ı kütüplük de yapmıştır. 1730'da patlayan Patrona Halil ayaklanması sırasında ölmüştür.

¶ Nedim, Lâle devri (1718 - 30) şairidir. Devrin aşk, şarap, zevk ve sefa âlemlerinin getirdiği bir ortamda kıvrak ve neşeli şarkılar, gazeller yazmış; divan edebiyatına coşkunluğun şiirini getirmiştir. Saraya yakın olmanın sağladığı refah içindeki yaşantısı, şiirinin öz ve biçim niteliklerini etkilemiş; onun mısralarıyla içe kapanık divan edebiyatında doğaya ve insana doğru açılmanın ilk ışınları belirmiştir. Bu açılma, şiirlerinde daha kıvrak ve yalın bir dil kurulmasına yol açmıştır. ¶ Aruz ölçüsünü kullanırken kalıplara boyun eğmez, aksine sözcüklerin diziminde çeşitli ustalıklar göstererek söz ve ses uyumlarını birleştirmede başarı kazanır. Doymak, esenleşmek, uyarmak, buyrultu vb., sözcüklerle, keskin soğuk, gömgök kesildi, kılıç gibi esiyor, atar kapağı, kırdı geçirdi vb., gibi halk deyimlerini kullanarak dilin özelliklerinden faydalanmasını bilir (Hasibe Mazıoğlu). Nedim'den önceki şairlerde eski hayatın şiire sızabilen yankılarının kimi bir minyatürde, çoğun bir halı deseninde seyreder gibi beğenildiğini belirten Ahmet Hamdi Tanpınar, Nedim'in öz yönünden ulaştığı aşamada, «birden geniş tabiata bir pencere açılmış gibi, kısa bir an için dahi yer yer büyük resmin özelliklerini veren şeylere, mesafeye, genişlik hissine, üç buut vehmine» çıkıldığını söyler. ¶ 158 gazel, 29 rubaî, 37 kaside, 27 kıt'a, hece ölçüsüyle yazılmış bir de türküsü vardır. Divanı ilkin A. Refik'in önyazısıyla Halil Nihat(1922), daha sonra Abdülbaki Gölpınarlı (1951) tarafından basılmıştır.

Kaynaklar: Nevzat Yesirgil, *Nedim* (4. bas. 1965); Prof. Hasibe Mazıoğlu, *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik* (1957); Ahmet Hamdi Tanpınar, *Nedim'e dair bazı düşünceler* («Ülkü», cilt 5, sayı 3, 1943); Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri* (1954, 4. bas. 1969).

NEDİM-İ KADİM

Divan şairi (? - 1670). İstanbul'da doğdu. Medrese öğrenimin-

den sonra ilmiyye sınıfına geçerek müderrislik yaptı. Çağdaşları Nailî, Nef'î, Neşatî gibi gazellerinde yeni hayaller ve incelikli bir dil getirerek döneminin üstün şairleri arasında kabul edildi. Sonraki yüzyılda gelen şairler tarafından benimsenerek gazelleri tahmis edildi. Divanı, Halil Nihat tarafından bastırılan Lâle Devri'nin ünlü şairi Nedim divanının sözlük bölümüne eklenmiştir (1922).

NEF'î

Divan şairi (1572 - 1635). Asıl adı Ömer'dir. «Nef'î» takma adının, devrin tarihçilerinden Mustafa Ali Bey tarafından verildiği söylenir. İlk gençliğinde güçlü bir eğitimden geçtiği anlaşılan Nef'î, Arapça ve Farsça öğrenmiş, İran edebiyatının ünlü şairleri Hâfız ve Sadi'nin eserlerini okuyarak yetişmiştir. Ahmet I. döneminde İstanbul'a gelerek resmî görevlere atanma fırsatı bulmuş, 8 kaside sunduğu padişahın yakınları arasına girebilmiştir. Osman II. ve Murat IV. dönemlerinde de sarayla olan ilişkilerini sürdürmeyi başarmıştır. Özellikle Murat IV.'ün padişahlığında geniş sevgi ve itibar görmüş, özel meclislerinde okuduğu şiirlerle ilgi kazanmıştır. Bir süre sonra gözden düşerek Edirne'ye gönderilmiş ve Murat IV. tarafından kendisine bir daha taşlama türü şiir yazmaması emredilmiştir. Edirne'de Muradiye mütevelliliği görevinde bulunduğu sırada padişaha bağlılık kasideleri yazmasının karşılığını görerek, yeniden İstanbul'a alınmışsa da, çok geçmeden vezir Bayram Paşa'yı taşıyan bir şiiri yüzünden boğularak öldürülmüştür. || Nef'î'nin, sözcüklerin mısra içinde titizlikle yerleştirilmelerinin sonucu, olağanüstü ses ve uyum olanaklarını gerçekleştiren bir şair olduğunda birleşen edebiyat tarihçileri, şiirlerindeki somut benzetiler üzerinde de dururlar. Gerçekten de, içten bir coşkunluğun taşar gibi görüldüğü her şiirinde, işlediği konuyu akla gelebilecek bütün öğeleriyle oluşturarak, betimlemeyi (tasvir) ses çağrışımlarıyla zenginleştirmesi, şiirin özellikleri arasındadır. Başka bir özelliğinin de övgülerindeki abartmalar olduğu söylenebilir; bu yanı kendisini övdüğü şiirlerde de görünür. || Ünlü eseri *Siham-ı Kaza*'da kaside, terkib-i bent ve dörtlük biçimlerinde meydana getirilen şiirler toplanmıştır. Tümü yaşadığı dönemin ünlü kişileri üzerine yazılan taşlamalardır. Türkçe Divam'nda 59 kaside, 119 gazel, 15 dörtlük vardır. Farsça divanı da Prof. Ali Nihat Tarlan tarafından Türkçeye çevrilerek yayımlanmıştır (1943).

Kaynaklar: Prof. Abdülkadir Karahan, *Nef'i, Hayatı, Sanatı, Şiirleri* (1954, 1967).

NERGİSİ

Yazar (1592? - 1635). Asıl adı Mehmet'tir. Bosna'da doğdu. Medrese öğrenimi gördü, ilmiye sınıfına girdi. Uzun süre Rumeli şehirlerinde (Gabela, Mostar, Yenipazar) müderrislik ve kadılık görevlerinde bulundu; daha sonra vakanüvislik yaptı. Murat IV.'ün padişahlığı döneminde Revan seferine çıkarken Gebze dolaylarında atından düşerek öldü. || Koçi Bey ve Kâtip Çelebi'nin düzyazısındaki yalın anlatımı benimsemeyip Veysi, Okçuzade gibi münşilerin süslü anlatım merakına düştüğünden, günlük konuşma dilinde bol bol karşılığı olan durumları birtakım sıfatlar ve tamlamalarla birlikte yazarak acayip bir yapı biçimi kurmuştur. Ünlü eseri «*Hamse*», *Nihalistan*, *İksir-i Saadet*, *Meşakul'uşşak*, *Kanun ü Reşat* ve *Gazavat-ı Mesleme* adlı beş kitaptan meydana gelmiştir. İlk kitap *Nihalistan* hikâyeler dizisidir. O da cömertlik, aşk, ders alınacak durumları, misafirsevenlik, tövbekârlık konularında yazılmış hikâyelerle beş bölüme ayrılmıştır. *Münşeat*'ında ise sadrazam, şeyhülislâm, kubbe vezirleri, müderris, beylerbeyi gibi devlet adamlarına yazılacak mektupları klişeleştiren 50 kadar örnek vardır.

NESİMİ

Şair (? - 1404). Asıl adı İmadettin'dir. Bağdat yöresinde Nesim adlı kasabada doğduğundan bu adla anılır. Yaşamı, yetiştirme koşulları üzerine geniş bilgi yoktur. Hurufî mezhebinden olduğu, konuşmaları ve yazıları «şariat ilkeleri»ne aykırı görüldüğünden Halep'te derisi yüzülerek öldürüldüğü biliniyor. Azerî lehçesiyle yazılan şiirleri, yalın dîli, anlatım özellikleriyle felsefesini yaymış, getirdiği teknikler kendisinden sonra gelen şairlere örneklik etmiştir. Tasavvufa bağlı en yoğun düşünceleri coşkun bir lirizm içinde vermesi Azerî lehçesinin sınırlarını aşarak geniş etkinlik kazanmasına yol açmıştır. Düşüncelerinden ödün vermeyen inanç adamı kişiliği halk arasında destan kahramanları gibi yaşatılmıştır. Basılmış divanı vardır (1845).

Kaynaklar: A. Gölpınarlı, *Nesimi, Usulî, Ruhi* (1953).

NESİN, AZİZ

Yazar (1915 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kuleli

Askeri Lisesi'nde, yükseköğrenimini Harp Okulu (1937) ve Fen Tatbikat Okulu'nda tamamladı (1939). İki yıl kadar Güzel Sanatlar Akademisi'nde okudu. Yazın alanına şiirle girmiş, ilk deneylerini Vedia Nesin takma adıyla «Yedigün» dergisinde yayımlamıştı. Ordudan ayrılınca (1944) çeşitli gazetelerde («Karağöze», «Tan») çalıştı. Basımevi'nin yıkımından sonra «Tan» gazetesinin kapanması üzerine bakkallık, muhasebecilik, fotoğrafçılık, kitapçılık yaptı. Sabahattin Ali ile birlikte «Markopaşa» (sonra «Malumpaşa», «Merhumpaşa») mizah dergisini çıkardı (1946). Bu dergide yayımlanmak üzere hazırladığı bir yazı nedeniyle 10 ay hapis, on üç ay sürgün (1947), Politzer'in *Marksist Felsefe Dersleri* adlı kitabından çevirdiği bir bölüm nedeniyle de 16 ay hapis cezası giydi (1950). Daha sonra «Akbaba», «Dolmuş», «Yeni Gazete» (1955), «Akşam» (1958), «Tanin» (1960), «Günaydın» (1969) dergi ve gazetelerinde mizah hikâyeleri yayımladı, fıkra yazarlığı yaptı. Düşün Yayınevi'ni kurdu (1956), «Zübük» adlı mizah dergisini çıkardı (1962). || «Yeniye ve gerçeğe yönelen bütün güçlü yazarların duydukları, edebiyat dilinin bağlayıcı çürümüşlüğüne çok iyi anladığından, halk dilinin zengin kaynaklarına yöneldi». «Kolay yazması çalışma gücünün çağdaşlarından çok üstün oluşu, deha çizgisine varan mizah sezgisi, hayatın işine yarayan malzemeyi fazla zorluk çekmeden seçip almasını sağlayan gözlem alışkanlığı, derlediklerini kısa zamanda belli bir seviyeyi aşabilen eserler haline getirebilmesi, önünde geniş imkânlar açtı.» (Tahir Alangu). İtalya'da her yıl düzenlenen uluslararası mizah hikâyeleri yarışmasında 1956, 1957 yıllarında Altın Palmiye, Bulgaristan'da Altın Kirpi (1966), Moskova'da Krokodil (1969) ödülleri kazandı. Eserlerinin çoğu çeşitli basımlar yaptı, çeşitli dillere çevrilerek yayımlandı. *Biraz Gelir misiniz* (1958), *Bir Şey Yap Met* (1959) oyunları ile başladığı tiyatro türündeki çalışmalarını da sürdürüyor.

Başlıca Eserleri (Hikâye Kitapları): *Geriye Kalan* (1948), *İl Kuyruğu*, *Yedek Parça*, *Fil Hamdi* (1955), *Damda Deli Var* (1956), *Toros Canavarı*, *Deliler Boşandı*, *Mahallenin Kısmeti*, *Hangi Parti Kazanacak* (1957), *Havadan Sudan*, *Bay Düdük*, *Nazik Alet* (1958), *Gıdı Gıdı*, *Aferin*, *Kördögüşü*, *Mahmut ile Nigâr* (1959), *Gözüne Gözlük*, *Ah Biz Eşekler* (1960), *100 Liraya Bir Deli*, *Bir Koltuk Nasıl Devrilir* (1961), *Biz Adam Olmayız* (1962), *Sosyalizm Geliyor Savulun*, *İhtilâli Nasıl Yaptık*, *Rıfat Bey Neden Kaşınıyor*, *Yeşil Renkli Namus Gazı* (1965) *İnsanlar Uyanı-*

yor (1972). Romanları: *Kadm* olan *Erkek* (1955), *Gol Kralı Sait Hop Sait* (1957), *Erkek Sabahat* (1957), *Saçkıran* (1959), *Zübük* (1961), *Şimdiki Çocuklar Harika* (1967). Oyunları: *Biraz Gelir misiniz* (1958), *Bir Şey Yap Met* (1959), *Toros Canavarı* (1963), *Düdükcülerle Fırçacıların Savaşı* (1968), *Karagöz Oyunları* («Milliyet» gazetesı 6. Karacan Armağanı'nda 1. Ödöl, 1969), *Çıçu* (Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödölü, 1970), *Hadi Öldürsene Canikom* (1970), *Tut Elimden Rovni* (1970). Çeşitli Eserleri: *Bir Sürgünün Hatıraları* (anılar, 1957), *Memleketin Birinde* (masallar, 1958), *Hoptirinam* (masallar, 1960), *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez* (1966, 1972), *Poliste* (anılar, 1967), *Azizname* (taşlama, 1970), *Uyusana Tosunum* (çocuk hikâyeleri, 1971).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 3, 1965); («Dost», ocak 1969, şubat - mart 1969, mayıs 1969); Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970); Behzat Ay, («Varlık», şubat 1970).

NESİP

Divan şairi (? - 1714). Konya'da doğdu. Güçlü bir öğrenim gördükten sonra İstanbul'a geldi Vezir Süleyman Paşaya hocalık etti. Mehmet V.'in tahttan indirilmesi sırasında çıkan olaylardan üzüntü duyarak Mısır'a gitti. Mevlevi tarikatına girdi, kozmoğrafya ve riyaziye dersleri aldı. Konya'da Mevlâna dergâhında bulundu. İstanbul Yenikapı Mevlevihanesi şeyhiyken öldü. Divanından başka *Rişte-i Cevahir* adlı mensur eseri de olan Nesip çağdaşı şairler arasında, divan teknik ve estetiğinde üstün, bazı buluşları güzel ve yeni; orta dereceden yüksek, güçlü bir şair olarak kabul edildi (Abdölbaki Gölpınarlı).

NEŞATİ

Divan şairi (? - 1674). Edirne'de doğdu. Gelibolu Mevlevihanesi'nde yetişti. Şeyhi Ağazade Mehmet Dede'nin ölümünden sonra Edirne Muradiye Mevlevihanesi'ne şeyh oldu. Yaşamının sonuna kadar orada kaldı. Mazmun oyunları ve sözcüklerin kullanılışından giderek birtakım yeni hayaller yaratan (Hasibe Mazioğlu) Neşatî Ahmet Dede, çoğun sesli-sessiz harflerin uyuşmasına özen göstererek kendisinden sonraki şairleri etkiledi, onlara yeni girişimlerinde örneklik etti. Naili ve Nedim gibi divan şiirinin büyük isimleri gazellerini tahmis ettiler, nazireler yazdılar. Sadettin Nüzhet (Ergun) yaşamı ve sanatı üzerine bir

inceleme yazısıyla şiirlerinin bir bölümünü yayımladı. *Hilye-i Enbiya*'sı (bas. 1894 / 95) da biliniyor.

Kaynaklar: M. Kemal Özergin, («Hisar», şubat 1970).

NEV'İ

Divan şairi (1533 - 1599). Malkara'da doğdu. İstanbul'da güçlü bir öğrenim görerek ilmiye sınıfına geçti. Gelibolu ve İstanbul medreselerinde müderrislik yaptı. Ünlü sûfi İbn-i Arabî'nin *Fusul-al-hikem* adlı eserini açıklayarak yaşadığı dönemin bilginleri arasına katıldı. Şehzadelere hocalık yaptı. Tasavvuf felsefesini benimseyen Nev'î, edası, rindçe şiirleri, sanat yapma kaygısı taşımayan âşıkca ifadesi, içli ve güzel buluslarıyla çağının en güçlü şairlerinden biri olarak kabul edildi (Abdülbaki Gölpınarlı).

NEV'İZADE ATAYİ

Divan şairi (1583 - 10 ocak 1635). İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ataullah'tır. Babası şair Nev'î'nin çevresinde yetiştirildi. İlmiye sınıfına girerek müderris oldu. Lofça, Varna, Rusçuk, Silistre, Tekirdağ ve Tırhala kadılıklarında bulundu. Son görevi Üsküp kadılığından azledilerek ayrıldı. Düzyazıları, tarih ve İslâm hukuku üzerindeki eserleriyle de tanınan Atayı, *Nefhatül-Ezhâr*, *Sohbetül-Ekber*, *Heft hân*, *Sâki-nâme*, *Hilyetül-Efkâr* adlarında beş mesnevîsinin bulunduğu Hamse'siyle kabul edildi. Bunlarda, devrini, devrinin özelliklerini, düşüncelerini, anlayışlarını, inançlarını belirtmesi dolayısıyla bilimsel çalışmalar için olumlu araçlar sundu (Abdülbaki Gölpınarlı). Ayrıca Taşköprülüzade'nin (ölm. 1651) *Şakayık-i Nu'mâniye* adlı Arapça eserine 1557 - 1635 yıllarında yaşayan bilgin ve şeyhlerin hayat hikâyelerini ekleyerek, *Hadâyık-al hakayık fî tekmiyet-al-Şakayık* adlı iki ciltlik bir zeyil yazdı. İki mesnevîsi, *Heft-Hân* ve *Hilyetül-Efkâr*, Ağâh Sırrı Levend tarafından yayımlandı (1948).

NEVRES-İ CEDİD

Divan şairi (1820 - 1876). Sakız'da doğdu. Hizmetinde bulunduğu Ali Rıza Paşa'nın ölümü üzerine İstanbul'a geldi, Hariciye Kalemî'ne girdi. Irak ve Hicaz ordularında tahrirat başkâtipliği, muhasebecilik yaptı. Şumnu'dayken bir yolsuzluk olayına adı karıştığından aşırı üzüntüye kapılarak delilik belirtileri gösterince Haydarpaşa Hastanesi'nde tedavi gördü. İyileşip çıkınca Zaptiye Dairesi mektupçuluğuna atandı. Bir süre sonra yeniden

delirerek öldü. Divan şiirinin son yüzyılında içten duygulanmaları aşırılığa düşmeden söyleyen Nevres'in kimi şarkıları bestelenerek günümüze kadar geldi. Basılmış divanı vardır.

NEYLİ

Divan şairi (1692 - 1748). İstanbul'da doğdu. Babası İstanbul Kadısı Mirzazade Mehmet'in çevresinde eğitim görerek ilmiyye sınıfına geçti. Müderrislik yaptı, Rumeli Kadılığına kadar yükseldi. Soğuk buluşlarla anlamı bozmayan, bayağılığa düşmeden temiz ve güzel söyleyen (Abdûlbaki Gölpınarlı) şair, eserlerinin bütününe kavrayan bir yenilik ve güzellik gösteremediği halde çağının özelliklerini taşıyan ruh ve ifade özelliklerini şiirlerine yansıtabildi (Hasibe Mazıoğlu). Divanından başka tarih, hukuk konularında eserleri de vardır.

NEYZEN TEVFİK

Şair (1879 - 28 ocak 1953). Bodrum'da doğdu. İzmir İdaîdsi'ndeki öğrenimini yarıda bıraktı. Dönemin edebiyat ve müzik çevrelerine katıldı. Şair Eşref, Tokadizade Şekip, Dede Remzi'yle arkadaşlık kurdu. İlk şiirlerini «Muktebes» dergisinde yayınlamaya başladı (1898). Bilgisini geliştirdi. Beş yıl kadar Mısır'da kaldı. Dönüşünde İstanbul'a yerleşti. Ney çalmadaki ustalığıyla çeşitli çevrelerin sevgisini kazandı. Her dönemde toplumsal kurallara ve baskıların dışında kalma çabası göstererek kendini alkole verdi. Birkaç kez akıl hastanesinde yattı. Kendine özgü kişiliğine bağlı olan hicivlerinde dil, anlatım gibi teknik kaygıları duymadığı halde bu türde gelişme sayılabilecek renkler getirdi; dizeleri uzun yıllar halk tarafından benimsenerek okundu.

Eserleri: *Hiç* (1918), *Azâb-ı Mukaddes* (1949).

Kaynaklar: Hikmet Dizdaroğlu, («Fikirler», mayıs 1950); Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Neyzen Tefvik* (1958); *Neyzen Tefvik ve Şiirleri* (4. bas., 1969).

NİGÂR HANIM

Şair (1862 - 1 nisan 1918). İstanbul'da doğdu. Kadıköy Fransız Mektebi'ndeki öğreniminden sonra dönemin ünlü hocalarından edebiyat, Arapça ve Farsça dersleri alarak yetiştirildi. Mutsuz birkaç yıldan sonra küçük yaşta evlendirildiği kocasından ayrılarak kendisini edebiyata verdi. Hâmid ve Recaizade etkisinde görünen şiir, düzyazı ve çeviriler yayımladı. Yaşadığı dönem ilk örnekleri verilen ulusal edebiyatı benimsemedi. Hece

ölçüsüne ve dilde sadeleşmeye karşı düşünceler ileri sürerek, «Terkiplerin muhafazası taraftarıyım. Havası avama indirmesinler, avamı havasa çıkarsınlar. Yok eğer bunu yapamıyorlarsa avam için bir edebiyat olsun. Fakat havasınkine dokunmamak, ona taarruz etmemek şartıyla» biçiminde görüşlerle çağın gelişmelerinin uzağında kaldı.

Eserleri: *Efsus* (şiirler, 1. cilt 1886, 2. cilt 1890), *Niran* (şiirler, 1896), *Aks-i Seda* (şiirler, 1900), *Safahât-i Kalp* (aşk mektupları 1901), *Elhan-ı Vatan* (düzyazılar, 1916), *Girive* (oyun, 1912' de oynandı), *Hayatımın Hikâyesi* (vasiyeti gereğince ölümünden elli yıl sonra oğlu tarafından yayımlanan anıları, 1959).

Kaynaklar: Ruşen Eşref Ünaydın, *Diyorlar ki* (2. bas. 1972).

NİYAZİ-İ MISRÎ

Tasavvuf şairi (8 şubat 1618 - 16 mart 1694). Malatya'da doğdu. Genç yaşlarında Mardin, Kerbelâ ve Mısır'da güçlü bir tasavvuf öğrenimi yaparak İstanbul'a geldi. Daha sonra bir süre Anadolu'da dolaştı, Bursa'ya yerleşti. Halvetî tarikatının Mısıriye şubesini kurarak açtığı dergâha şeyh oldu. Ümmî Sinan'ın halifelerinden olan Niyazi şeyhliğinde kaba sofulara karşı davranışlarından ötürü Rodos ve Limni adalarına sürüldü. Tasavvuf öğretisine bağlı öteki şairler gibi, aruz ve hece ölçüleriyle yazdığı şiirlerde Fuzulî ve Yunus Emre etkileri taşımakla birlikte duygu coşkununun ağır bastığı her iki türde de kişiliğini ortaya koyan söyleyişleriyle sevgi çağrılarında bulundu. Çağının kaba sofularıyla kavgasını yürüttü. Tasavvufla ilgili kitaplarının yanı sıra birkaç kez basılan divanı (son bas. 1955) var.

NUTKU, ÖZDEMİR

Tiyatro yazarı (1931 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Amerikan Koleji'nde (1950), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde, Göttingen Üniversitesi Tiyatro Fakültesi'nde tamamladı (1959). Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'ne bağlı Tiyatro Enstitüsü doçentlerinden. || Edebiyata şiirle başlayan Nutku, «Türk Dili», «Yeni Dergi», «Ulus» ve «Milliyet», arkadaşlarıyla birlikte yayımladığı «Değişim» (1961 - 62) dergi ve gazetelerinde çıkan tiyatro eleştirileri ve araştırma yazılarıyla tanındı.

Eserleri: *Eller* (1952), *Üç Nokta* (şiirler, 1953), *Bölük Yaşantı* (şiirler, 1957), *Tiyatro ve Yazar* (inceleme, 1960), *Modern Tiyat*

ro Akımları (1963), *Oyun Yazarı* (1965), *Stanislavski'nin Sahneye Koyduğu Martı* (1968), *Darülbedayi'nin Elli Yılı* (1969), *Dünya Tiyatrosu Tarihi* (cilt 1, 1971; cilt 2, 1972).

NÜZHET SABİT

Yazar (1883 - 4 eylül 1919). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Mercan İdadî'sinde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1905). Paris Hukuk Fakültesi'nde de okudu. İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda, Darüşşafaka'da ve Erenköy Kız Liselerinde edebiyat, ve psikoloji öğrenimini Mercan İdadisi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı. II. Meşrutiyet'ten sonra çıkardığı «Vazife» (kasım 1909) dergisinde yayımladığı makalelerde İttihat ve Terakki Fırkası'nın yarattığı zorbalık rejimini eleştirdiğinden gazetesi kapatıldı; Örfî İdare Mahkemesince yargılandı. «Fağfur» dergisinde Ziya Gökalp ve Rıza Tevfik üzerine incelemeleri, tarih araştırmalarıyla tanınan yazarın okul kitabı *Anadili*'nden başka (1918) biri oyun, (*Tongoz'un Rüyası*, 1918) yedi eseri var.

OBRUK, CAHİT

Şair (1921 →). Kırşehir'de doğdu. Ortaöğrenimini Maltepe Askerî Lisesi'nde, yükseköğrenimini Harp Okulu'nda tamamladı (1942). Şimdi TRT'de çalışıyor. «Yedigün», «Kaynak», «Çağrı», özellikle «Varlık» dergilerinde yayımladığı şiirlerle adını duyuran Obruk, «Tercüman» gazetesinin düzenlediği hikâye yarışmasında ikincilik kazandı (1966).

Eserleri: *Yaşama Sevinci* (şiirler, 1954), *Toprağın Ağrısı* (şiirler (1965), *Düşsevi* (şiirler, 1967).

OFLAZOĞLU, TURAN

Oyun yazarı (1932 →). Adana'da doğdu. Ortaöğrenimini Vefa Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe ve İngiliz Edebiyatı bölümlerinde tamamladı. Askerliğinden sonra Amerika'da Washington Üniversitesi'nde tiyatro öğrenimi yaptı. Kafka, Nietzsche, R. M. Rilke, Bergman, Lorca, Shakespeare'den çeviriler de yayınlayan Ofazoğlu Ankara Devlet ve İstanbul Şehir Tiyatrolarınca sahneye konuldukları yıl ilgiyle karşılanan oyunlar yazdı.

Eserleri: *Keziban Allahın Dediği Olur* (1965'de Ankara Devlet Tiyatrosu'nda oynandı, 1967), *Deli İbrahim* (1967), *Sokrates*, *Savunuyor* (1969 mevsiminde Ankara Devlet Tiyatrosu'nda,

1970 - 71'de İstanbul Şehir Tiyatrolarında oynandı, basılmadı), *IV. Murat* (1970 - 71'de Ankara Devlet Tiyatrolarında oynandı, TRT 1970 Tiyatro Sahne Eserleri Başarı Ödülü kazandı, bas. 1970).

OKAY, HAŞİM NEZİHİ

Şair, yazar (1904 →). Amasya'da doğdu. Ortaöğrenimini Trabzon Öğretmen Okulu'nda tamamladı (1924). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde sınavlara girerek edebiyat öğretmeni oldu (1930). Sinop, Zile, Develi, Bursa, Bandırma ortaokul ve liselerinde Türkçe, edebiyat öğretmenliği etti. Son görevi İstanbul Atatürk Kız Lisesi öğretmenliğinden emekliye ayrıldı (1970). Halk şairleri üzerine yaptığı araştırmalarla tanınır.

Eserleri: *Akşam Şarkıları* (şiiirler, 1935), *Sümmanî* (1940), *Seyranî* (1945), *Dertli* (1951), *Dadaloğlu* (1958), *Köroğlu ve Dadaloğlu* (1970).

OKÇU, EMİNE İŞINSU

Yazar (1938 →). Kars'ta doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Koleji'nde tamamladı. Yükseköğrenimini yarıda bırakarak gazeteciliğe başladı. «Hisar» dergisinde yayımladığı şiir ve hikâyeleriyle tanınan İşinsu, *Bir Yudum Su* oyunu ile TRT Radyo oyunları yarışmasında birincilik kazandı (1966).

Başlıca Eserleri: *İki Nokta* (şiiirler, 1956), *Küçük Dünya* (roman, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Roman Armağanı), *Bir Milyon İğne* (oyun, 1967), *Azap Toprakları* (roman, 1970).

OĞUZCAN, ÜMİT YAŞAR

Şair (22 ağustos 1926 →). Tarsus'ta doğdu. Ortaöğrenimini Eskişehir Ticaret Lisesi'nde tamamladıktan sonra (1945) Osmanlı Bankası'na girdi. Uzun yıllar İş Bankası'nda çalıştı (1961 →). Ayrılarak İstanbul'da Ümit Yaşar Yayınevi'ni kurdu. Kapatınca bir süre Akbank Genel Müdürlüğü Krediler Servisi müdürlüğü, bir süre de gazetecilik yaptı. Simdi İş Bankası yayımlarının yöneticilerinden. «Yedigün» dergisinde hece ölçüsüyle yayımladığı ilk deneylerinden sonra «İstanbul», «Büyük Doğu», «Yücel», «Varlık», «Toprak», «Türke Doğu», «Çığır», «Hisar», «Çağır» dergilerinde çıkan kimi ölçülü uyaklı, kimi Orhan Veli biçiminde şiirleri, yergileri, şarkı güfteleriyle büyük ün yaptı. Yeni edebiyatımı-

zın gelişmeleri dışında kalan geniş okur kalabalığının izlediği bir şair kimliği kazandı.

Başlıca Şiir Kitapları: *İnsanoğlu* (1947), *Deniz Musikisi* (1949), *Dillere Destan* (1954), *Dolmuş* (1955), *Aşkımızın Son Çarşambası* (1955), *Bir Daha Ölmek* (1956), *Kör Ayna* (1957), *İki Kişiye Bir Dünya* (1957, 5. bas. 1967), *Beni Unutma* (ilk yedi kitabından seçmeler, 1959, 5. bas. 1968), *Karanlığın Gözleri* (1960, 4. bas. 1968), *Akıllı Maymunlar* (1960), *Seninle Ölmek İstiyorum* (1960, 4. bas. 1966), *Üstüme Varma İstanbul* (1961, 3. bas. 1966), *Sahibini Arayan Mektuplar* (1961, 3. bas. 1966), *Yeni Dünya Rekoru* (1961), *Sevenler Ölmez* (1962), *Çiğın Gözler* (1962, 4. bas. 1968), *Ötesi Yok* (1963), *Hüzün Şarkıları* (1964), *Bir Gün Anlarsın* (1965, 3. bas. 1967), *Sadrızamın Sol Kulağı* (1965), *Mihriban'a Mektuplar - Mihribana Şiirler* (1965, 1967), *Taşlar ve Başlar* (taşlama ve aşk şiirleri, 1966), *Biraz Kül Biraz Duman* (notalarıyla birlikte on şarkı, 1966), *Seni Sevmek* (rübailer, 1966), *İnşallahla Maşallah* (1966), *Avrupa Görmüş Adam* (gezi anıları - şiirler, 1967), *Toprak Olana Kadar* (1968), *Göbek Davası* (yergiler, 1968), *Ben Seni Sevdim mi* (1968), *Halktan Yana* (1969).

Kaynaklar: Halim Uğurlu, («Güney», temmuz 1972).

OĞUZKAN, FERHAN

Yazar (1921 →). Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Amerika'da Columbia Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde tamamladı. Gazi Eğitim Enstitüsü, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde eğitim ve öğretim metotları öğretmenliği yaptı. «Kaynak», «Varlık», «Seçilmiş Hikâyeler», «Türk Dili», «Dernek», «Vatan» dergi ve gazetele-
rindeki yazı ve şiirlerinin yanı sıra araştırmalarıyla tanındı.

Eserleri: *Türk Edebiyatı Tarihi* (1949), *İstanbul Şiirleri Antolojisi* (1953), *Mehmet Emin Yurdakul* (1953), *Samipaşazade Sezai* (1954), *Yakup Kadri Karaosmanoğlu* (1954), *Devrimci Atatürk* (1963).

OKAN, TUNCAN

Sinema eleştirmeni (11 şubat 1936 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı (1953 - 54). İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde son sınıfa kadar okudu, ayrıldı (1959). İlk yazıları Dinçer Güner'le birlikte «İstanbul Ekspres», «Yıldız» (1932 - 53) gazete ve dergilerinde çıkmıştı. Sonra «Hayat» (1957 - 60), «Kim» (1957 - 60), «Ses», (1961 -

63), yazı kurulunda bulunduğu «Yeni Sinema» dergilerinde yazdı. «Milliyet» gazetesinin sinema eleştirmenliğini yapmaktadır (1954 →).

OKTAY, AHMET

Şair, yazar (1935 →). Ankara'da doğdu. Ankara Atatürk Lisesi'nde okudu. Bir süre İstatistik Genel Müdürlüğü'nde memurluk yaptı. Gazetelerde TRT Haber Merkezi'nde çalıştı. || «Gerçek» (ilk şiiri, 1948), «Beraber», «Kaynak», «Mavi», «Seçilmiş Hikâyeler», «Pazar Postası», «Yelken», «Değişim», «Yeditepe», «Ataç», «Dönem», «Dost», «Papirüs», «Yeni Dergi» (1952 - 71) dergilerinde çıkan şiir ve yazıları ile tanındı. İlk dönemi sayılan (1950 - 60) yıllarında Ahmed Arif'in sözcük dünyasını çağrıştıran destansı bir şiir kurmaya yönelmişti. Bu döneminde de sözcük oyunlarına, deformasyonlara kapılmıyor, bilinçle arayan bir deneyci kimliğinde görünüyordu. 1960'dan sonra ilkin sözcüklerinde bir arınma başladı; kendine özgü açılımlara giderek —dünya görüşüne bağlı özlerin ağırlığını taşımakta güçlük çekmeyen— değişik biçimlere yöneldi. Başarılı inceleme yazıları ilgiyle karşılandı.

Eserleri: *Gölgeleri Kullanmak* (1963), *Her Yüz Bir Öykü Yazar* (1964; 1965 Yeditepe Şiir Armağanı), *Dr. Kaligari'nin Dönüşü* (1966).

Kaynaklar: Şükran Kurdakul, («Ataç», nisan 1964); Ege-men Berköz, («Papirüs», mart 1969).

OKTAY RİFAT

Şair, oyun yazarı (1914 →). Trabzon'da doğdu. Şair Samih Rifat'ın oğludur. Ortaöğrenimini Ankara Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini, Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1943). Dönüşünde bir süre Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çalıştıktan sonra avukatlık mesleğine geçti. İstanbul'da Devlet Demiryolları I. İşletme avukatı. || Garip şiir akımının kurucularından biri sayılan Oktay Rifat da, arkadaşları Orhan Veli ve Melih Cevdet gibi, «Varlık»ta yayımladığı ilk şiirlerinde (1936 - 1940) bir süre hece ölçüsüyle yazdıktan sonra geleneksel kurallara karşı çıktı. Şiir dilini basit söyleyişlere bağlayan, gücünü şaşırtıcı buluşlardan, espi ve yergiden alan dört beş dizelik kısa kuruluşlar yazdı. Zaman zaman gerçeküstücü eğilimler de taşıyan bu ilk yenilikçi girişimlerinden sonra halk şiir geleneğini geliştirme amacıyla değişik

deneylere geçti. Ölçüye döndü, yarım ve tüm uyaklar kullandı (1943 - 1945). Daha sonra toplumsal sorunları içeren şiirlerinde bir yanıyle halk deyişlerinden, tekerlemelerden yararlanarak a-laya, yergiye başvururken, bir yanıyle yeni duyarlıklara açıldı; yeni imgeler aradığı lirik şiirler yazdı (1946 - 54). Giderek soyut şiire yöneldi (1956 - 60). Son yıllarda geçirdiği bütün evreleri bir deney aşaması sayarcasına yoğun düşünce ve duyar-lıkları geleneksel beğeni ölçülerine yakın biçimlerde işleyen sağ-lam, aydınlık, yeniliği öz'ünde arayan şiirler yazdı. II Çağdaş sanatın gelişmelerini yansıtan yazılarının yanı sıra şiir çevi-rileri de yapan Oktay Rifat oyun türünde verdiği eserlerde büyük başarı çizgisine ulaşamadı İlk oyunu *Kadınlar Ara-sında* 1948'de Ankara Devlet Tiyatrosu'nca sahneye konulmuştu. Daha sonra, *Oyun İçinde Oyun* (1949 / 50'de oyn.) *Birtakım İnsanlar* (1961'de oyn.), *Atlar ve Filler* (1962'de oyn.), *Çilli Horoz* (1964 de oyn.), *Zabit Fatma'nın Kuzusu* (1965.'de oyn.), *Yağmur Sıkıntısı* oyunuyla TRT 1970 Tiyatro Sahne Eserleri Yarışma-sı'nda başarı ödülü kazandı.

Şiir Kitapları: *Garip* (Orhan Veli, Melih Cevdet'le birlikte 1941), *Yaşayıp Ölmek*, *Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler* (1945, 3. bas. 1962), *Güzelleme* (1945), *Aşağı Yukarı* (1952), *Karga İle Tilki* (1955 Yeditepe Şiir Armağanı, bas. 1954), *Perçemli Sokak* (1956), *Âşık Merdiveni* (1958), *İkilik (Aşağı Yukarı ve Karga ile Tilki* kitaplarının 2. bas., 1963), *Elleri Var Özgürlüğün* (1966), *Şiirler* (1970 Türk Dil Kurumu Şiir Armağanı, bas. 1969), Çeviri Şiir Kitapları: *Latin Ozanlarından Çeviriler* (1963), *Yunan Antologyası* (1964). Basdan Oyunları: *Birtakım İnsanlar* (1961), *Kadınlar Arasında* (1966).

Kaynaklar: Mehmet Salihoğlu, («Türk Dili», ekim 1967); Cemal Süreya, («Papirüs», ekim 1969); Sabahattin Teoman; («Varlık», aralık 1969); Muzaffer Uyguner, («Varlık», şubat 1970).

ONAN, NECMETTİN HALİL

Şair, edebiyat tarihçisi (1902 - 1968), Çatalca'da doğdu. Orta-öğrenimini Vefa Sultanîsi'nde, yükseköğrenimini Darülfünun Edebiyat Fakültesi Türk Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1925). Bir süre Anadolu Ajansı'nda çalıştı, İzmir Amerikan Ko-lejinde, Erkek ve Kız liselerinde edebiyat öğretmenliği (1929 - 33), Adana Erkek Öğretmen Okulu'nda ve Ankara Erkek Lisesi'nde müdürlük yaptı (1933 - 36), Eğitim Bakanlığı Mü-fettişliği ve Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğünde bulundu

(1942 - 46), Genel Müdürken Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde profesör olarak Türk edebiyatı dersleri verdi. Son görevinden 1959 yılında sağlık durumunun bozulması nedeniyle emekliye ayrıldı. || Aruz ölçüsüyle denediği ilk şiirlerini «Nedim» (1919) dergisinde yayımlayan Onan, daha sonra hece ölçüsüyle yazdı, «Nedim», «Dergâh», «Anadolu», «Hayat» (1919 - 28) dergilerinde çıkan bu şiirleriyle kuşağının öteki şairleri Ahmet Kutsi, Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin gibi genellikle halk şiiri geleneği çizgisinde, onlardan daha az başarılı bir şair olarak kabul edildi, 1935'lerden sonra aruzla yazdığı birkaç şiir Yahya Kemal'in etkisinde göründü (Faruk Timurtaş); edebiyat inceleme ve araştırmalarına yöneldi, Okullar için dil bilgisi kitapları yayımladı,

Eserleri: *Çakıl Taşları* (şiirler, 1927), *Bir Yudum Daha* (şiirler, 1931), *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi* (1940, 1946), *Namık Kemal'in Talim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi* (1950), *Leylâ ile Mecnun* (1958),

ONAT, MUVAFFAK SAMİ

Şair (26 ağustos 1919 →), Ürgüp'te doğdu, Ortaöğrenimini Konya Erkek Lisesi'nde (1938), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde (1941) tamamladı, İş müfettişliği (1947 - 51), Gaziantep Bölge Çalışma Müdürlüğü (1951 - 52) görevlerinde bulundu. Şimdi Çalışma Genel Müdürü (kasım 1969 →), || «Servet-i Fünun - Uyanış», «Varlık», «İnkılâpçı Gençlik», «Sanat ve Edebiyat», «Şadırvan», «Hisar» dergilerinde yayımladığı şiirlerde temiz bir dil örgüsü içinde, kimi Fazıl Hüsnü'nün *Çocuk ve Allah*'ından çağrışımlar getiren bir duygu şairi olarak göründü.

Eserleri; *Vazo* (1941), *Yaradılış* (1942), *Gel Gör ki* (1948).

ONGER, FAHİR

Eleştirmen (1920 - 6 temmuz 1971), İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Işık Lisesi'nde tamamladı. (1938). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde, Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nda okudu. Bankalarda, ilaç şirketlerinde çalıştı. Fahir Onger Yayınevi'ni kurdu (1965). «Meydan Larousse»'da çalıştı, || «Sokak», «Servet-i Fünun - Uyanış» dergilerindeki (1940 - 42) ilk yazılarından sonra «Yaratış», «Yenilikler», «Sanat ve Edebiyat», «Fikirler», «Edebiyat Dünyası», «Genç Nesil», «Kaynak», «Beraber», «Yenilik», (1945 - 55) dergilerinde

yazan Onger, uzun süren bir suskunluk dönemine girdi 1966'da «Eylem» dergisinde başladığı inceleme yazılarını «Türk Dili», «Cumhuriyet», «Yeni Edebiyat»ta sürdürdü *Bugünkü Şiirimiz* (1946) adlı bir antolojisi var.

Kaynaklar: Naci Çelik, («Yeni Dergi», nisan 1970); («Yeni Edebiyat», ağustos 1971).

ONGUN, CEMİL SENA

Yazar (1894 →), Seydişehir'de doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü (1926) ve Sorbonne Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nde tamamladı (1927), Uzun yıllar Anadolu ve İstanbul liselerinde felsefe öğretmenliği yaptı, emekli oldu. Edebiyat, tarih, felsefe alanlarında yaptığı araştırmalarla tanındı.

Başlıca Eserleri: *Estetik* (1931), *Allah Fikrinin Tekâmülü* (1934), *Büyük Adam Olmak* (1940), *Saadet Yolları* (denemeler, 1948), *Yahya Kemal* (1947), *Sanat Sistemleri ve Ahmet Haşim'in Sembolizmi* (1947), *Mehmet Âkif* (1947), *Hazreti Muhammed'in Felsefesi* (1967, 1971), *Büyük Filozoflar Ansiklopedisi* (4 cilt, 1957 - 1966, 1970), *İnsanlar ve Ahlâklar* (denemeler, 1970).

ONUR, NECMİ

Yazar (18 şubat 1925 →), Harput'un Alışam köyünde doğdu. Ortaöğrenimini —gazete satıcılığı, tezgâhtarlık, işçilik, müretiplik yaparak— Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı (1944), İki yıl İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu, «Hürsöz» gazetesinde basın hayatına girdi (1945), «Zaman» (1948), «Ekonomi» (1949), «Dünya» (1952), «Yeni Sabah» (1954), «Tercüman» (1955), «Ulus» (1956), «Milliyet» (1956 - 66), «Son Havadis» (1969), «Yeni İstanbul» (1969), «Yeni Gazete» (1971)de muhabirlik, istihbarat şefliği, yazı müdürlüğü yaptı. Emekliye ayrıldıktan sonra «Hürriyet» gazetesinde serbest olarak röportaj yazarlığı yapıyor (1970 →),

Eserleri; *Çanakkale Savaşları ve Şehitler Âbidesi* (röportaj ve inceleme, 1959), *Mezarlarında Yaşayanlar* (röportajlar, 1963, 1965), *Asker Cigarası* (hikâyeler, 1964), *Telsiz Duvaksız Anadolu* (röportajlar, Gazeteciler Cemiyeti Başarı Ödülü, 1965), *Çadır Tiyatrosu* (röportajlar, Gazeteciler Cemiyeti Başarı Ödülü, 1966), *Vicdansız Kadın* (roman, 1967), *Allaha Giden Yol* (röportajlar, 1967), *İnsan Emeği Bekleyen Ülke - Avustralya* (röportajlar, 1968), *Kanlı Kerbelâ* (röportajlar, 1968), *Deli Foto* (hikâ-

yeler, 1969), *Şark Cephesinde Yeni Bir Şey Yok* (röportajlar, 1972).

ONUR, RÜŞTÜ

Şair (1920 - 1942). Devrek'te doğdu. Kastamonu Lisesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak (1940) Zonguldak Ereğli Kömür İşletmesi'nde çalışmaya başladı. Verem hastalığından öldü. Genç yaşta, edebiyat çevrelerinin ilgisini çeken ince, kendine özgü sesi ve tekniği olan şiirler yazdı. Salâh Birsal'in, ölümünden sonra yazılan yazılarla birlikte şiirlerini derlediği bir kitabı var: *Rüştü Onur* (1956).

Kaynaklar: İrfan Yalçın, («Soyut», sayı 43, aralık - ocak 1972).

ORHAN KEMAL

Hikâyeci, romancı (1914 - 2 haziran 1970). Ceyhan'da doğdu. Asıl adı Mehmet Raşit Ögütçü'dür. T.B.M.M.'nde Kastamonu milletvekili olarak bulunan babası avukat Abdülkadir Kemali Bey'in —politik nedenlerle— Suriye'ye kaçması üzerine (1930) öğrenimini tamamlama olanağı bulamadı. Antalya, Hama, Beyrut'ta iki yıl babasıyla birlikte yaşadı. Yurda dönüşünde (haziran 1932) pamuk fabrikalarında işçilik, dokumacılık, kâtiplik yaptı (1932 - 37). Askerlik görevindeyken ceza yasasının 94. maddesine aykırı hareketten 5 yıl hüküm giydi (27 ocak 1939). Bursa cezaevinde yatarken yazdığı ilk şiirler «Yedigün» dergisinde yayımlandı (1939 - 40). Anılarında belirttiği gibi Nâzım Hikmet'in cezaevine gelişiyle kişiliğini ortaya çıkaracak eserleri okuma olanağı buldu. Şiir deneylerini bıraktı, hikâyeye geçti. || «Yeni Edebiyat» (ilk hikâyesi *Balık* 1940), «Yeni Ses», «İkdam», «Yürüyüş», «Yurt ve Dünya», «Yığın», «Gün», «Genç Nesil», «Varlık» dergilerinde çıkan (1941 - 50) hikâyelerinde içlerinde yaşadığı emekçileri en belirgin özellikleriyle kişileştirdi. Konularının hızla gelişmesini aksatacak ayrıntılardan genellikle kaçarak, kişilerinin iç dünyalarını kendi dillerine uygun, ustaca kurulmuş diyaloglarla yansıttı. Gerekli gördüğünde şive özellikleriyle konuşturduğu kişilerin belirgin ruhsal durumlarını uzun çözümlemelere başvurmadan yansıtmamasını bildi. Yaşamın çeşitli görünüşlerinden, günlük olaylardan hikâyeye olanakları çıkaran gözlem gücünü yalın anlatım gücüyle birleştirdiği ölçüde etkinliği artan düzeylere ulaştı. || Olgunluk dönemi kabul edilen (1950 - 60) yıllarında yayımladığı 72. *Koşuş*, *Murtaza*

Bereketli Topraklar Üzerinde ile kendisini ve toplumcu gerçekçi anlayışın kendisine kadarki örneklerini aştı. Ustaca çizimi, acı güldürü havası içinde yarattığı Bekçi Murtaza tipi, ünlü roman kahramanlarıyla karşılaştırıldı. Bu eseriyle «yeni gerçekçilik yolunun büyük ustalarından biri...» olarak kabul edildi (Tahir Alangu).

Hikâyeleri: *Ekmek Kavgası* (1949, 5. bas. 1968), *Sarhoşlar* (1951, genişletilmiş 3. bas. 1968), *Çamaşırcının Kızı* (1952, 1964), *72 Koşuş* (1954, 5. bas. 1970), *Grev* (1954, 142. maddeye aykırı görülerek yazarı hakkında kovuşturma açıldı, beraat etti, genişletilmiş 2. bas. 1968), *Arka Sokak* (1956), *Kardeş Payı* (1958 Sait Faik Hikâye Armağanı, bas. 1957), *Babil Kulesi* (1957), *Dünyada Harp Vardı* (1963), *İşsiz* (1966), *Önce Ekmek* (1969 Sait Faik Hikâye Armağanı, Türk Dil Kurumu Ödülü, bas. 1968). **Romanları:** *Baba Evi* (1949, 4. bas. 1968), *Avare Yıllar* (1950, 4. bas. 1969), *Murtaza* (1952, 3. bas. 1964, yeni bas. 1969, filme de alındı), *Cemile* (1952, 4. bas. 1970), *Bereketli Topraklar Üzerinde* (1954, genişletilmiş bas. 1964), *Suçlu* (1957, 3. bas. 1972), *Devlet Kuşu* (1958, *Avare Mustafa* adıyla filme de alındı, 1961), *Vukuat Var* (1959, 1972), *Gâvurun Kızı* (1959), *Küçücük* (1960 - 1968), *Dünya Evi* (1960), *El Kızı* (1960), *Hanımın Çiftliği* (1961), *Eskici ve Oğulları* (1962, 2. bas. *Eskici Dükkânı* adıyla 1970), *Gurbet Kuşları* (1962), *Sokakların Çocuğu* (1963, 1970), *Mahalle Kavgası* (1963), *Kanlı Topraklar* (1963), *Bir Valiz Vardı* (1965, 1970), *Müfettişler Müfettişi* (1966), *Yalan Dünya* (1966), *Evlerden Biri* (1966, 1972), *Arkadaş Islıkları* (1968, 1972), *Sokaklardan Bir Kız* (1968), *Üç Kâğıtçı* (1969), *Kötü Yol* (1969), *Kaçak* (1970). **Oyunları:** *İspinozlar* (ilk oyn. 1964, bas. 1965. Daha sonra *Yalova Kaymakamı* adıyla oynandı. 1968); iki hikâyesiyle iki romanını da sonradan oyunlaştırdı: *72 Koşuş* (bas. ve oyn. 1967). Bu oyunuyla o yıl Ankara Sanatseverler Derneği tarafından yılın en iyi oyun yazarı seçildi), *Bekçi Murtaza* (oynandı), *Eskici Dükkânı* (oyn. 1969), *Kardeş Payı* (Oyn. 1970).

Kaynaklar: D. W. Walls, («Varlık», 15 haziran 1963); Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 2 - 1965); Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966); Rauf Mutluay, («Yeni Edebiyat», temmuz 1970); («Varlık», ağustos 1970); Mehmet Doğan, («Yeni Dergi», aralık 1970); «Yeni Edebiyat», (özel sayı, temmuz 1971); Dr. Çetin Yetkin, *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970); Necati Zekeriya, («Yeni Ufuklar», ocak 1971); *Türk Edebiyatı 1971* (Memet Fuat'ın Seçtikleri);

Fethi Naci, *On Türk Romanı* (1971); Nurer, Uğurlu («Dost», temmuz - ekim 1971).

ORHON, ORHAN SEYFİ

Şair, yazar (1890 - 23 ağustos 1972). İstanbul'da doğdu. Orta-öğrenimini Mercan İdadisi'nde, yüksek öğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Uzun yıllar İstanbul lisele-
rinde edebiyat öğretmenliği yaptı. «Hıyaban» (1911), «Papağan» (1924 - 1927), «Güneş» (1927), «Edebiyat Gazetesi» (1932), «Aydabir» (1933 - 1937), «Çınaraltı» (1941 - 1944) dergilerini çıkardı. Zonguldak'tan (1946) ve İstanbul'dan (1965) millet-
vekili seçilerek iki kez parlamentoya girdi. «Ulus», «Zafer», «Havadis», «Son Havadis» gazetelerinde fıkra yazarlığı yap-
tı. || Birinci Dünya Savaşı kuşağının tanınmış kalemlerinden biri olan Orhon, kısa süre aruzla yazdı. Hece ölçüsünü be-
nimседikten sonraki şiirlerini «Yeni Mecmua», «Şair», «Büyük Mecmua», «Yarın» (1917 - 22) dergilerinde yayımladı. Bir
ölçüde yalın anlatım biçimleriyle kurulan şiirlerinde, hecenin öte-
ki şairlerinden Çamlıbel'in değişik sayılabilecek şiir dünyasının aksine, dar bir duygu dünyasına kapandığı, tekrarlara, klişelere
düştüğü görüldü.

Eserleri: *Fırtına ve Kar* (şiirler, 1919), *Peri Kızı ile Çoban Hi-
kâyesi* (şiirler, 1919), *Gönülden Sesler* (şiirler, 1922), *O Beyaz
Bir Kuştı* (şiirler, 1941), *Çocuk Adam* (roman, 1941), *Asi Kerem*
(destan, 1942), *Dün, Bugün, Yarın* (yazılar, 1943), *Kulaktan Ku-
lağa* (fıkralar, 1943), *Hicivler*, (1950), *Düğün Gecesi* (hikâyeler,
1957), *Kervan* (şiirler, 1964), *İşte Sevdığım Dünya* (şiirler, 1965),
Şiirler, (bütün şiir kitaplarının ortak baskısı, 1970).

Kaynaklar: Nihat Sami Banarlı, *O. Seyfi Orhon'dan
Şiirler, önyazı* (1970); «Hisar» (ekim 1972).

ORTAÇ, YUSUF ZİYA

Şair, yazar (1895 - 11 mart 1967). İstanbul'da doğdu. Orta-
öğrenimini Vefa İdadisi'nde tamamladı. Sınavlarda başarı kaza-
narak öğretmenlik mesleğine geçti. Önce İzmit Sultanisi'nde, son-
ra İstanbul'da çeşitli özel okullarda edebiyat öğretmenliği yaptı.
1923'ten sonra «Akbaba» mizah dergisini yayımladı. 1946'dan
1950'ye kadar Ordu milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi'nde
bulunduğu 4 yıl dışında ölünceye kadar bu derginin yayımını sür-
dürdü. || 1. Dünya Savaşı kuşağının şiir, roman, oyun, fıkra
türlerindeki çalışmaları ile ün yapan kalemlerinden biri olan Yusuf

Ziya'nın ilk şiiri «Kehkeşan» dergisinde yayımlandı (1914). Daha sonra «Türk Yurdu», «Servet-i Fünun», kendi yayını «Şair» ve «İnci» dergilerinde yazdı. 1919 yılında hece ölçüsü ile yazdığı *Binnaz* adlı manzum oyunu Darülbeydi'de sahneye konularak başarı kazandı. Düzyazı dilinin akıcı, sağlam ve Türkçenin inceliklerini kendine özgü bir hava içinde oluşturmaya karşılık, şiir dilinin büyük bir özellik taşımadığı görülür. Oldukça zengin bir şiir dünyası kurmasına karşın tekniğinde ortanın üzerine çıkmamıştır.

Eserleri: *Akından Akına* (şiirler, 1916), *Cenk Ufukları* (şiirler, 1917), *Binnaz* (manzum oyun, 1919), *Âşıklar Yolu* (şiirler, 1919), *Nikâhta Keramet* (manzum oyun ve hikâyeler, 1923), *Kuş Cıvıltıları* (çocuk şiirleri, 1938), *Göç* (roman, 1943), *Beşik* (fıkralar, 1943, 3. bas. 1948), *Ocak* (fıkralar, 1943), *Üç Katlı Ev* (roman, 1943), *Sarı Çizmeli Memet Ağa* (fıkralar, 1956), *Göç Ucuyla Avrupa* (gezi notları, 1958), *Portreler* (anılar, 1960, 1963), *Gün Doğmadan* (fıkralar, 1960), *İsmet İnönü* (biyografik roman, 1946, 4. bas. 1962), *Bir Rüzgâr Esti* (şiirler ve *Binnaz* oyunu, 1962), *Bizim Yokuş* (anılar, 1966).

Kaynaklar: Metin And, («Hisar», haziran 1967); «Yeni Yayınlar», (haziran 1968).

OZMANZADE TAİP

Divan şairi (? - 1724). İstanbul'da doğdu. Medrese öğrenimi gördü. Müderrislik ve kadılık görevlerinde bulundu. Mısır kadısıyken zehirlenerek öldürüldü. Damat İbrahim Paşa'nın vezirlik yıllarında «reis-i şairan» olan Osmanzade Taib'in divanı bulunamadı. İmparatorluğun kuruluş yıllarından kendi yaşadığı döneme kadarki vezirlerin hayat hikâyelerini yazdığı *Hadikat-al-vüzerâ*, kısa bir Osmanlı tarihi sayılan *Hadikat-al-Mülûk* bilinen ünlü eserlerindendir.

OTYAM, FİKRET

Yazar (1923 →). Aksaray (Konya) da doğdu. Orta ve yüksek öğrenimini İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde tamamladı (1953). «Dünya» (1952) ve «Ulus» (1956) gazetelerinde çalıştı. Şimdi «Cumhuriyet» gazetesinin Ankara bürosunda görevli. «Yıllar yılı doğu illerini, maden ocaklarını, kısaca yurdu, yurt insanlarını, fotoğraf makinasını nereye, kime tutacağını bildiği gibi, kalemini de nasıl yürüteceğini bilerek» (Samim Kocagöz) yansıtan Otyam, röportajlarının yanı sıra Ankara Sanat Tiyatrosunca sahneye konan (1968) *Mayın* adlı bir de oyun yazdı.

Eserleri: *Ha Bu diyar* (1959), *Doğudan Gezi Notları* (1960), *Harran, Hoyrat, Mayın ve Irip* (T. Dil Kurumu Deneme, Eleştiri, Gezi armağanı, 1961), *Uy Babo* (1962), *Topraksızlar* (1963), *Hu Dost* (1964), *Bir Karış Toprak İçin* (Ankara Gazeteciler Sendikası 1963 Altın Kalem armağanını kazanan yazıları, 1965), *Oy Fırat, Asi Fırat* (1966), *Korku ve Kaymakam Babo* (Altın Kalem Armağanı, 1968), *Can Pazarı, Vay Kurban, Hayvanlar ve İnsanlar* (1969), *Ne Biçim Amerika, Ne Biçim Rusya* (1970).

OTYAM, NUSRET K.

Şair, yazar (11 eylül 1922 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Aksaray (Niğde) Ortaokulu, Konya Lisesi'nde, yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde tamamladı (1946). Ankara'da Demirtepe Eczane'sinin sahip ve yönetmeni. || İlk gençlik şiirlerini «İnkılâpçı Gençlik», «Yeni Edebiyat» dergilerinde yayımlayan Otyam, oyun, roman, inceleme türlerine de eğilim duydu. İnsancıl, sevecen, dilde yeni olanaklar arayan son şiirleri «Özün» dergisinde (Ankara, 1971, 1972) çıkıyor.

Eserleri: *Kavga* (oyun, 1943), *Ölüm Çemberi* (roman, 1962), *Barış Güncesi* (şiirler, 1963), *Ar Düşü* (eleştiri ve incelemeler, 1965), *Ay Uzak Değil* (oyun, 1967).

Kaynaklar: Mehmet Kemal, («Vatan», 9 nisan 1963); Ünal Sakman, («Dünya», 12 nisan 1963).

OZANSOY, FAİK ÂLİ

Şair (24 mart 1876 - 1 ekim 1950). Diyarbakır'da doğdu. Yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladıktan (1901) sonra kaymakam vekilliği (1901 - 1908), Balya, Pazarköy, Mudanya kaymakamlığı, Midilli, Kırşehir, Beyoğlu, Kütahya, Gelibolu mutasarrıflığı, Diyarbakır Valiliği, bir ay kadar da Dahiliye Vekâleti müsteşarlığı yaptı (1908 - 18). Bir süre Mülkiye Mektebi'nde Fransızca, Saint Benoit Lisesi'nde Türkçe öğretmenliğinden sonra emekliye ayrıldı (1930). «Servet-i Fünun» dergisinde (24 temmuz 1897) yayımladığı şiirlerle ilk gençlik yıllarında Hâmit ve Fikret etkisinde gözüken Faik Âli, özellikle dörtlü kuruluşlara dayanan şiirlerinde biçim yönünden kendi söyleyişini buldu. Bireysel nitelikteki şiirlerinde kadın, aşk konularının romantik bir havaya bürünmesine karşılık, genellikle öznel duyarlılıklara bağlı doğa temaları somut işlenişler halinde gelişti. (Prof. Kenan Akyüz), *Elhân-ı Vatan*'da (1915) ise bireysellikten

oplumsallığa doğru açılmalar arasında, yaşadığı çağ ile ilgili şiirler yazdı (Tahir Alangu). Fecr-i Âti topluluğuna başkanlık etmişti.

Eserleri: *Mithat Paşa* (biyografya, 1908), *Fânî Teselliler* (şiirler, 1908), *Temâsil* (şiirler, 1913), *Elhân-ı Vatan* (şiirler, 1915, 1917), *Payitahtın Kapısında* (2 perde manzum oyun, 1920), *Şair-i Âzam'a Mektup* (1923), *Nedim ve Lâle Devri* (6 perde manzum oyun, 1950, 1969).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958); Muzaffer Uyguner; («mülkiyeliler Birliği Dergisi», sayı 21, aralık 1970).

OZANSOY, MUNİS FAİK

Şair, yazar (4 nisan 1911 →). Midilli'de doğdu. Şair Faik Âli Ozansoy'un oğludur. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde (1932), yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1935). Çeşitli resmî görevlerden sonra Ticaret Bakanlığı müfettişliği, Cumhurbaşkanlığı genel sekreterliği, Başbakanlık müsteşarlığı yaptı. «Şark», «Çığır», «Miliet», «Bayrak», baba-sıyla birlikte çıkardığı «Marmara» (1936 - 37), ve özellikle «Hisar» dergilerinde yayımladığı şiir ve yazılarıyla tanındı. Ankara Devlet Tiyatrosu'nun sahneye koyduğu manzum tragedyası, *Medea* (1963), Tahsin Saraç tarafından Fransızcaya çevrildi.

Eserleri: *Büyük Mabedin Eşiğinde* (şiirler, 1938), *Hayal Ettğim Gibi* (şiirler, 1948), *Düşündüğüm Gibi* (denemeler, 1957), *Yakarış* (şiirler, 1959), *Bir Daha* (şiirler, 1959), *Zaman Saati* (şiirler, 1965), *Yakınma* (şiirler, 1968), *Kaybolan Dünya* (şiirler, 1971).

Kaynaklar: Muhtar Körükçü, («Varlık», 15 temmuz 1963); Muzaffer Uyguner, («Varlık», 1 ocak 1969); Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde* (1970); Muhtar Körükçü, («Hisar», 1 ekim 1971).

OZANSOY, HALİT FAHRİ

Şair, yazar (1891 - 23 şubat 1971). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Bakırköy Rüştîyesi ve Galatasaray Sultanisi'nde tamamladıktan sonra (1914), öğretmenlik sınavlarına girdi, başarı kazandı. Uzun yıllar Muğla, Konya (1916 - 18) ve İstanbul liselerinde öğretmenlik yaptı. 1956'da emekli oldu. Ölümüne kadar «Tercüman» gazetesinde tiyatro eleştirileri, edebiyat yazıları yayımladı. || İlk şiir deneylerini «Rübâb» ve «Şeh-bâb» (1912 - 13) dergilerinde yayımlayan Ozansoy, bir süre

aruz ölçüsünü kullandı. 1918'den sonra «Yeni Mecmua» da toplanan hececilerin hareketine katıldı. 17 sayı çıkardığı «Nedim» dergisi (6 mart - 29 mayıs 1919) ve, «Yarın», «Hayat», «Aydabir», «Yarım Ay» (1921 - 42)'da hece ve aruz ölçüleriyle yazdığı şiirleri sürdürürken «Servet-i Fünun - Uyanış» dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı (1926 - 1942). Yeni edebiyat kuşağının ilk çıkışlarını anlayışla karşıladı, derginin bu hareketin temsilcisi durumuna gelmesine karşı çıkmadı. «Çınaraltı», «Varlık», son yıllarda «Hisar» dergilerinde de yazdı. Dilimizin kendini bulma doğrultusunda ilk bilinçli çıkışların yön kazandığı yıllarda, ilkin Servet-i Fünunculara öykünen Ozansoy, daha sonra yapay zorlamalardan kurtularak şiir dilini yaratmasını bildi. Millî şiir akımının gerekli öğelerini bulan bir kümenin işçisi olarak, değerli» sayıldı (Rauf Mutluay). Cumhuriyet'ten sonra gelişen edebiyat akımlarının yarattığı düzeyde, bağlı olduğu «duygu edebiyatı» anlayışının çağdaş düşünce verilerinin önünde tutunamayarak hızla eskidiği görülür.

Şiir Kitapları *Rüya* (1912), *Cenk Duyguları* (1917), *Efsaneler* (1919), *Bulutlara Yakın* (1920), *Gülistanlar ve Harabeler* (1922), *Paravan* (1929), *Balkonda Saatler* (1931), *Sulara Dalan Gözler* (1936), *Hep Onun İçin* (1962), *Sonsuz Gecelerin Ötesinde* (1964). **Romanları** *Sulara Giden Köprü* (1939), *Âşıklar Yolunun Yolcuları* (1939). **Oyunları**: *Baykuş* (aruz ölçüsüyle, 1917, 5. bas. 1948). *İlk Şait* (1923), *Sönen Kandiller* (hece ölçüsüyle 1926), *Nedim* (1932), *On Yılın Destanı* (hece ölçüsüyle, 1933), *Hayalet* (hece ölçüsüyle, 1936), *Bir Dolaptır Dönüyor* (hece ölçüsüyle, 1938). **Anıları**: *Edebiyatçılar Geçiyor* (1939, genişletilmiş 2. bas. 1967, *Edebiyatçılar Çevremde* adıyla 1970), *Darülbedayi Devrinin Eski Günleri* (1964), *Eski İstanbul Ramazanları* (1968). **Kaynaklar**: Yaşar Nabi, («Varlık, nisan 1971).

ÖKSÜZ DEDE

Halk şairi (? - ?). Murat III.'ün (1574 - 1595), 1577 - 1590 yılları arasındaki İran seferlerini konu olarak işleyen şiirinden XVI. yüzyılda yaşadığı belirlenebilmiştir. Yaşamı üzerine başka bilgi bulunmayan Öksüz Dede'nin Öksüz Âşık takma adını kullanan başka bir halk şairiyle ilgisi olmadığı söylenmektedir. Şiirleri «Yeniçeri halk şairlerinin canlı ve beşerî ifadesini göstermek» yönünden önemli sayılmıştır (Prof. Pertev Naili Boratav, H. Vedat Fıratlı).

ÖMER SEYFETTİN

Hikâyeci (28 şubat 1884 - 6 mart 1920). Gönen'de doğdu. Orta-öğrenimini İstanbul Baytar Rüştiyesi ve Edirne Askeri İdadisi'nde (1900), yükseköğrenimini Harbiye Mektebi'nde tamamladı (1903). Bir süre İzmir'de Jandarma Zabit ve Nefer Mektebi'nde öğretmenlikten sonra (1906 - 08), Bulgaristan Yakorit sınır bölüğüne atandı. İsteğiyle askerlikten ayrılarak Selânik'e yerleştiyse de (1910) Balkan Savaşı'nın çıkması üzerine yeniden orduya katıldı (1912). Bir yıl Yanya kalesinde tutsak kaldı. Savaşın sonra İstanbul Kabataş Sultanîsi'nde edebiyat ve felsefe öğretmenliği (1914), Darülfünun'da Tetkik-i Lisaniye Encümen üyeliği yaptı (1918). «Mecmua-i Edebiye»de çıkan (14 şubat 1900) şiiriyle edebiyata giren Ömer Seyfettin daha sonra aynı dergide ve «Sabah» gazetesinde (1902) hikâyelerini yayımlamaya başladı. «Sebat» ve «Serbest İzmir» (1903), «Âşîyan», «Kadın», «Bahçe», «Rumeli Teşvik», «Pişano» (1908 - 1910) dergi ve gazetelerinde yazdı. «Genç Kalemler»in ilk sayısında (11 nisan 1911) çıkan *Yeni Lisan* makalesi büyük tartışmalara yol açtı. Bu tarihten sonra hikâyelerinde de savunduğu yeni dil görüşüne bağlı kaldı. İstanbul'a yerleştikten sonra «Türk Yurdu» (1913), «Yeni Mecmua» (1917), «Vakıb», «Türk Dünyası», «Akşam» (1918 - 20) dergi ve gazetelerinde yazdı. || Yaşadığı dönemin geleneksel dil ve edebiyat anlayışlarına bağlı kalmayan yenilikçi kişiliği düzyazımızın gelişme aşamasında büyük dönüşümler yarattı. «Tabîî lisan konuşulan lisandır.» ilkesi üzerinde inatla durarak hikâyelerinde yalın bir anlatım kurdu. Halit Ziya, Cenab Şehabettin vb. gibi sadeleşme akımını tutmayan yazarlar karşısında, sanatının ilk basamaklarında bulunduğu dönemde inandığı doğrulardan sapmadı. «Ben, işte, Halit Ziya ile Cenab'ın alacalı, terkipli, cafcacı nesrinden birdenbire, bu ana kadar yazılmamış, tabîî lisana döndüğüm için herkesi şaşırttım. Haklı mıyım, değil miyim, ilerde belli olacak...» biçiminde görüşlerle Servet-i Fünun ve Fecr-i Âti'nin özentici dil beğenisine karşı çıktı. Ziya Gökalp ve Ali Canip'(Yöntem)le birlikte Genç Kalemler hareketinin en güçlü temsilcilerinden biri oldu. Hikâyelerinde özgünlüğü yaşadığı çevre insanların kişiliklerinde aradı. Günlük yaşamın geniş sahnelerinden bulup çıkardığı ilginç olayları korkusuzca işlerken insansal öğeleri yakalamasını bildi. Kişilerini ruhsal çözümlemelerin ışığında içdünyalarına yönelerek vermekteki eksikliğine karşın hikâyenin akışında sağladığı hızlilik, olay - kişi - çevre bağlantıla-

rındaki doğallık ve en önemlisi ustalıkla yarattığı yergi havasıyla bugün de canlılığını koruyan eserler verdi. Döneminin eski dil beğenisine saplanıp kalan yazarlarını okunmaz duruma düşüren «zaman» onu haklı çıkardı.

Eserleri: 1938'den günümüze kadar birkaç kez basılan kitapların ilkinin Şerif Hulûsi, sonra Tahir Alangu basıma hazırladı. Bilgi yayınevi, sanatçının eserlerini Ömer Seyfettin Bütün Eserleri dizisinde 8 kitapta topladı: *Efruz Bey* (1970, 1973), *Kahramanlar* (1970, 1973), *Bomba* (1970), *Harem* (1970), *Yüksek Ökçeler* (1970), *Kurumuş Ağaçlar* (1971), *Yalnız Efe* (1971), *Falaka* (1971, 1973).

Kaynaklar: Ali Canip Yöntem, *Ömer Seyfettin, Hayatı ve Eserleri* (1935); Yaşar Nabi, *Ömer Seyfettin, Hayatı, Sanatı ve Eserleri* (1952, 5. bas. 1965); Hikmet Dizdaroğlu, *Ömer Seyfettin* (1964); Tahir Alangu, *Ömer Seyfettin* (roman - biyografi) (1968); Dil tartışmaları için, Hasan Ali Yücel, *Edebiyat Tarihimizden* (cilt 1, 1957).

ÖNDER, MEHMET

Yazar, (1926 →). Çumra (Konya)'da doğdu. Ortaöğrenimini Konya Lisesi'nde (1944), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde tamamladı (1949). Konya Müzesi asistanlığından (1949 - 1953) sonra Konya Müzeleri ve Mevlâna Müzesi Müdürlüğü (1954 - 1964), Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığı görevlerinde bulundu (1969 →). «Hisar», «Çığır», «Türk Folklor Araştırmaları», «Şadırvan», «İstanbul», «Türk Yurdu», «Çağır», «Türk Kültürü» dergilerinde yayımlanan şiir, araştırma ve inceleme yazılarıyla tanındı.

Başlıca Eserleri: *Köyün Bağrından* (şiirler, 1947), *Zafer Yolunda* (şiirler, 1947), *Mevsim Sonu* (şiirler, 1949), *Seyahatnamelerde Konya*, *Konya Basın Tarihi* (1949), *Konya Maarif Tarihi* (1950), *Gönüller Sultanı Mevlânâ* (1959, 3. bas. 1963), *Aydınlık Kapı Şems-i Tebrizî* (1963), *Anadolu Efsaneleri* (1966), *Efsane ve Hikâyeleriyle Anadolu Şehir Adları* (1969), *Nasrettin Hoca* (1971), *Mesnevi'den Hikâyeler* (1971).

ÖNEŞ, MUSTAFA

Eleştirmen (1935 →). Giresun'da doğdu. Ortaöğrenimini Erzurum ve Giresun liselerinde tamamladı (1960). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde öğrenci.

|| Giresun'da çıkan «İleri» gazetesinde yayımladığı ilk şiir deneylerini «Varlık», «Yelken» (1958) dergilerinde sürdüren Öneş,

daha sonra eleştirme türünde yazmaya başladı. «Yeni Dergi»nin, açtığı eleştirme yarışmasında *Nâzım Hikmet'in Şiiri* adlı eleştirisiyle birincilik kazandı (1966). «Soyut», «Yeni Dergi», «Yeni Ortam» dergi ve gazetelerinde yazdı. Başlangıçta öznel eleştiriye eğilim duyarken son yıllarda nesnel eleştiri yöntemlerine bağlı göründü.

ÖNGÖREN, FERİT

Yazar (1932 →). Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Afyon Lisesi'nde (1954), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1958). Avukatlıktan sonra karikatür çizdi, ressamlık yaptı. Bir ara Disk üyesi Lastik-İş Sendikası'nın organı «Lastik-İş» gazetesini çıkardı (1966). Yaşamını yine ressamlıkla sürdürüyor. || Kendi yayımı «Filiz», (Tavşanlı, 1955), «a», «Köprü», «Yelken», «Ataç», «Değişim», «Şiir Sanatı» «Yeni a» dergilerinde çıkan yazılarının yanısıra ilkel çağlardan günümüze kadar Anadolu şiiri incelemesinin bir bölümünü «Soyut» dergisinde yayımladı.

Eserleri: *Mizah Hikâyeleri Antolojisi* (1959), *C.H.P. Ne Olacak ?* (siyasal yazılar, 1960).

ÖNGÖREN, VASİF

Oyun yazarı (1938 →). Tavşanlı'da doğdu. Ortaöğrenimini Kütahya Lisesi'nde tamamladı. Bir süre jeofizik okudu. Almanya'ya gitti. Berlin Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nde ve Berliner Ensemble'de Brecht Tiyatrosu'nda beş yıl öğrenim gördü. Dönüşünde Halk Oyuncuları'nda çalıştı. Epik tiyatro anlayışını uygulamak için Ankara Birliği Tiyatrosu'nu kurdu. *Asiye Nasıl Kurtulur* (bas. 1970) oyunu ile büyük başarı kazandı. Ankara Sanatseverler Derneği tarafından yılın en başarılı oyun yazarı ve rejisörü seçildi. *Göç* adlı ilk oyunu da 1967'de Uluslararası Gençlik Tiyatro Festivali'nde ikincilik kazanmıştı.

ÖNGÖREN VEYSEL

(1931 →). Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Afyon Lisesi'nde tamamladı (1949). Bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okuduktan sonra ayrılarak yedi yıl Diyarbakır'ın Hacıkanköyünde yerleşti. Ankara'ya gelişinde Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girdi. «Vatan» gazetesinde, TRT dış haber-

ler servisinde çalıştı. «Dost», «Ankara Birliği», «Türk Dili», «Ulus», (1968 - 72) dergi ve gazetelerinde yayımladığı şiirlerinde özellikle son yıllarda yöresel deyişlerden ustaca birleşimler çıkararak yeni bir ülke şiirinden duyarlıklar getirdi.

ÖRİK, NAHİT SIRRI

Hikâyeci, romancı (22 mayıs 1895 - 18 ocak 1960). İstanbul'da doğdu. Beşiktaş, Afitab-ı Maarif Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra bir süre Galatasaray Sultanisi'nde okudu. Uzun yıllar (1915 - 1928) Paris, Viyana, Roma, Berlin, Kopenhag'da yaşadı. Dönünce Millî Eğitim Bakanlığında çevirmen, gazetelerde yazar olarak çalıştı. Gazete ve dergilerde çok sayıda gezinotu, tarih ve edebiyat yazıları yayımlamış, ansiklopedik çalışmaların yanısıra oyunlar da yazmıştı. Kişiliğini belirleyen yönü, eski Osmanlı geleneğinden kopmaya çalışarak batıya öykünen Tanzimat sonrası bürokratlarının yeni yaşamını yansıtan hikâye ve romanlarıdır. Çocukluğunda içinde yaşadığı çevrelerin beslediği gözlemlere dayanarak kurulan bu hikâye ve romanlarda eski düzyazı anlayışına bağlı kaldığı halde, kalemini edebiyat yapmak için zorlamadı.

Başlıca Eserleri: *Kırmızı ve Siyah* (hikâyeler, 1929), *Sanat-kârlar* (1932), *Eski Resimler* (1933), *Eve Düşen Yıldırım* (roman, 1934), *Muharrir* (oyun, 1934), *Kıskanmak* (roman, 1946), *Sultan Hamid Düşerken* (roman, 1957), *Eski Zaman Kadınları Arasında* (1958).

Kaynaklar: Eserlerinin tam listesi; («Yeni Yayınlar» dergisi», haziran 1960); Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Roman ve Hikâye*, cilt 1, 1964); Kemal Bekir, («Papurüs», temmuz 1968).

ÖRNEK, SEDAT VEYİS

Yazar, araştırmacı (1927 →). Zara'da doğdu. Yükseköğrenimini İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. Almanya'da Tübingen Üniversitesi'nde Dinler Tarihi ve Etnoloji dallarında doktora yaptı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde Etnoloji asistanı (1961), doçenti (1966), profesörü (1971) oldu. «Varlık», «Değişim», «Su», «Türk Dili» dergilerinde hikâyeler, oyunlar, çeviriler yayımladı. Devlet Tiyatrolarınca sahneye konulan T. Dorst'dan *Sur Dibinde* (1962), S. Mroczk'dan *Polisler* (1964) adlı oyunları çevirdi. *Kurt* (1964 - 65), *Pirinçler Yeşerecek* (1968), *Manda Gözü* (1969) adlı oyunları An-

kara Devlet ve İstanbul Şehir tiyatroları sahnelerinde oynandı. Son yıllarda Türk folkloru ve genel kültür üzerine araştırmalar yapmaktadır.

Eserleri: *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki* (araştırma, 1966), *İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane* (inceleme, 1971), *Etnoloji Sözlüğü* (1971), *Anadolu Folklorunda Ölüm* (araştırma, 1971).

ÖZ, ERDAL

Hikâyeci (1935 →). Yıldızeli'nde doğdu. Ortaöğrenimini Tokat Lisesi'nde, yükseköğrenimini, uzun süre ara verdikten sonra, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1969). Türk Dil Kurumu Yayın Kolu'nda, Sinematek Derneği Ankara şubesinde çalıştı. Ankara'da Sergi Kitabevi'ni kurdu. «Kaynak», «Varlık» (1952 - 56), «Seçilmiş Hikâyeler», «Yenilik», «Yeditepe», «Pazar Postası», «a» (1954 - 57), «Değişim» (1961 - 62), «Emek», «Cumhuriyet», «Yeni a» (1969 - 72) dergi ve gazetelerinde çıkan şiir, hikâye, eleştiri yazılarıyla tanındı. Hikâyelerinde sokulgan ve etkin anlatımı, canlı çizimleriyle kuşağının başarılı kalemlerinden biri olarak kabul edildi. «Kişileri, çevreleri içe ve dışa doğru açık - kapalı çatışmalarıyla birbirine kenetli bir dokuma işi gibi alan» romanı da usta işi örneklerden sayıldı (Tahir Alangu).

Eserleri: *Yorgunlar* (hikâyeler, 1960), *Odalarda* (roman, 1960).

Kaynaklar: Bülent Habora, («Yelken», mayıs 1960); Fuat Güner, («Değişim», 15 haziran 1962).

ÖZAKMAN, TURGUT

Oyun yazarı (1930 →). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Atatürk Lisesi'nde (1947), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1951). Kısa süreye avukatlıktan sonra, Almanya'ya giderek Köln'de Tiyatro Bilgileri Enstitüsü'nde okudu. Dönüşünde Devlet Tiyatrosu'nda lektör olarak çalıştı. Sonra Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğü'nde iç basın müdürlüğü, Bonn Basın Ataşeliği, TRT Genel Müdür muavinliği yaptı. İlk oyunu, Ankara Halkevi'nde oynanan *Masum Katiller*'dir. Sahneye konuş sırasıyla oyunları şunlardır: *Pembe Evin Kaderi* (1951), *Güneşte On Kişi* (1955), *Tufan* (1957), *Duvarların Ötesi* (1958), *Kanaviçe*

(1960), *Ocak* (1962), *Paramparça* (1963), *Bulvar* (müzikli komedi, 1964), *Ulusal Kolej Disiplin Kurulu* (1966), *Komşularımız* (1967), *Sarıpınar 1914* (R. Nuri Güntekin'in *Değirmen* romanından uyarlama, 1968, Ankara Sanatsevenler Derneği'nce oynandığı yılın en iyi oyun yazarı seçildi.)

Başlıca Eserleri: *Güneşte On Kişi* (1955, 1962), *Ocak* (1963), *Duvarların Ötesi* (1965).

ÖZAY, MAHMUT

Hikâyeci (1908 →). Kayalar (Manastır)'da doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Sanatlar ve Erkek Öğretmen Okulu'nda tamamladı (1928). Birkaç yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra ortaokul Türkçe öğretmenliği sınavlarında başarı gösterdi. Aksaray, Merzifon, Aydın, Kuşadası ortaokul ve liselerinde öğretmenlik yaptı. Şimdi emekli (1965). Genellikle Batı Anadolu'da, ailesinin yoksul yaşayışını, kendi öğretmenlik yıllarının olaylarını betimlediği hikâyelerinde, küçük kasaba yaşantılarını ve olaylarını anlatırken yumuşak, okşayıcı ve mutlu denebilecek küçük adamları yansıtırken, dilinde bu insanlara ve hayata karşı duyduğu sevginin ince titreşimleri görüldü, iddiasız bir ustalığa ulaştığı kabul edildi (Tahir Alangu).

Eserleri: *Yorgo* (1965 Sait Faik Hikâye Armağanı, 1964, 1966), *İhtiyar Elma Ağacı* (1966), *Babam Babam* (1970).

Kaynaklar: Ahmet Köksal, («Yeditepe», nisan 1967); Samim Kocagöz, («Yeni Ufuklar», ekim 1970).

ÖZBİLEN, ATIF

Yazar (1919 →). Adana'da doğdu. Ortaöğrenimini Adana, Boğaziçi, Hayriye liselerinde tamamladı (1942). Askerliğinden sonra Adana Milli Eğitim Müdürlüğü'nde (1945 - 48), Defterdarlık Saymanlığı'nda (1948 - 50) çalıştı. S. S. Kurumu Adana Şubesi'nde İhtiyarlık Şubesi şefliğinde (1950 - 53) bulundu. Devlet hizmetinden ayrılarak ticaret (1953 - 58) ve Reynold Construction Company Türkiye Genel Merkezi'nde muhasebe, personel müdürlüğü yaptı (1958 - 65). || İlk «Yeni Adana» gazetesinde çıkan yazılarını (1945), kendi yayını «Güney Hareketleri» (Adana, 8 sayı) ve «Güney» (1 nisan 1954 - mayıs 1955 arasında 14 sayı çıktı, kapandı. Yeniden 1 temmuz 1967 →) dergilerinde sürdürdü. *İşte Bu* (1947) adlı hikâye kitabı var.

ÖZDEMİR, ASAF

Şair (1923 →). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Galata-

saray ve Kabataş liselerinde tamamladı (1942). İstanbul Üniversitesi Hukuk ve İktisat Fakültelerinde okudu. Bir süre sigorta şirketlerinde, «Zaman», «Tanin» gazetelerinde çevirici olarak çalıştı. Daha sonra Sanat Basımevi'ni kurdu. || «Servet-i Fünun - Uyanış», «Büyük Doğu», «Varlık», «Kaynak», «Edebiyat Dünyası», «Şadırvan» (1940 - 49) dergilerinde yayımladığı şiirlerle yeni akımın ilk döneminde bilinen imzalarından oldu. 1950'den sonra «Yeditepe», «Küçük Dergi», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yenilik», «Vatan», «Dost», «Türkçe», «Türk Dili»nde yazdı. Yoğun düşün ve duyarlıkları çarpıcı sözcükler seçtiğini sezdirmeden küçük mısralar halinde işlediği kısa şiirlerle verdi. Daha sonra kimi bir kitaptan, kimi yaşamdan kopardığı izlenimlerden esinlenerek bilgece dörtlükler yazdı. Kendisiyle birlikte çağıyla ve toplumuyla hesaplaşmalarda buruk öfkesini içinde saklayan yeni taşlama biçimleri getirdi.

Eserleri: *Dünya Kaçtı Gözüme* (1955), *Sen, Sen, Sen* (1956), *Bir Kapı Önünde* (1957), *Yuvarlağın Köşeleri* (özdeyişler, 1961), *Yumuşaklıklar Değil* (1962), *Nasılsın* (1970).

Kaynaklar: Oktay Akbal, *Dost Kitaplar* (1967); Attilâ Özkırımlı, («Papirüs», sayı 37, 1 ağustos 1968).

ÖZDEMİR, EMİN

Eleştirmen (1931 →). Kemaliye'de doğdu. Ortaöğrenimini Pamukpınar Köy Enstitüsü'nde (1948), yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1951). Bitirdiği bölümde asistanlık yaptı (1958 - 62). Columbia Üniversitesi'nde bir yıl ek öğrenim gördü. Dönüşünde (1963) Gazi Eğitim Enstitüsü'nde, Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Yüksek Okulu'nda Türkçe öğretim üyeliği yaptı. İlk yazıları «Varlık» (1951), «Kaynak», «Pazar Postası» (1951 - 55) dergilerinde çıkmıştı. Sonra mesleğiyle ilgili çalışmalara yöneldi. Son yıllarda sürekli olarak «Türk Dili»nde ve «Varlık»ta yazıyor. Dil, edebiyat araştırmalarının yanısıra dergiler üzerine değinme yazıları yayımlıyor.

Başlıca Eserleri: *Yazma Tekniği* (1966), *Türkçe Öğretimi* (1968), *Dil Devrimimiz* (1969, 1970), *Öz Türkçe Üzerine* (1969), *Yazmak Sanatı* (Adnan Binyazar'la, 1969).

ÖZDENOĞLU, ŞİNASİ

Şair (1922 →). Gümüşhane'de doğdu. Ortaöğrenimini Trabzon Lisesi'nde, yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler (1944) ve

Hukuk Fakültelerinde (1953) tamamladı. Hadim (1948), Sürmene, Sorgun, Lüleburgaz (1950 - 1952) kaymakamlıklarında bulunduktan sonra Ankara'da avukatlığa başladı. Ankara'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1969 →). «Ülkü», «İstanbul» dergilerinde görüldüğü gençlik yıllarındaki (1944-1947) verimini koruyamadı. Çeşitli gazetelerde siyasal yazılar yayımlıyor.

Eserleri: *Teselli* (1943), *Anaforda Dönen Adam* (1946), *Edebiyatımızın Beş Ana Meselesi* (1949).

ÖZDOĞRU, NÜVİT

Şair, çevirmen (5 Mayıs 1925 →). İstanbul'da doğdu. Robert Kolej'i bitirdikten (1946) sonra Washington Devlet ve Wisconsin Üniversitelerinde yedi yıl öğrenim gördü. New York'ta aktör ve spiker olarak çalıştı. Kore'de askerliğini yaparken başlayan bir boğaz rahatsızlığından ötürü üç yıl kadar sahneye çıkamadı. Daha sonra oyuncu ve yönetici olarak İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girdi (1959 →).

Eserleri: *Türkçemiz* (inceleme, 1958), *Siğil Taş Olsa* (şiiirler, 1966).

ÖZEL, İSMET

Şair (1944 →). Kayseri'de doğdu. Ortaöğrenimini Çankırı Lisesi'nde yaptı. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okudu. «Türk Dili», «Devinim», «Dönem», «Şiir Sanatı», «Papirüs», «Yeni Dergi», «Halkın Dostları» (1964 - 71) dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı. İnce buluşları, kendinden önce yapılan deneylerden öğrenilmiş dizeler içinde, 1960 - 64 yıllarında egemen olan sözcüklerle verdiği ilk şiirlerinden sonra, deneyim evresini kısa sürede aşan sıçrayışlarla (1966 - 69) yeni dize biçimleriyle işlediği temaların üstesinden gelen, toplumcu gerçekçi akımda daha önce rastlanmayan bir çizgiye ulaştı.

Eserleri: *Geceleyin Bir Koşu* (1966), *Evet İsyan* (1969).

Kaynaklar: Esen Gürsoy, («Yeni Dergi», eylül 1966); Mustafa Öneş, («Yeni Dergi», 1970).

ÖZEL, SİYAMİ

Şair (1927 →). Tekirdağ'da doğdu. Ortaöğrenimini Kastamonu Lisesi'nde tamamladı. Kastamonu'da günlük «Kara-deniz» gazetesi ile aylık «Yeni Sanat» dergisinin sahip ve yönetmeni. † Edebiyata «Yeni İstanbul» gazetesinde çıkan

(1951) röportaj ve hikâyelerle başlayan Özel, 1965'ten sonra şiire yöneldi. Bu tür çalışmaları «Yeditepe», «Güney», «Son Çağ», «Varlık» dergilerinde görüldü. Yergi şiirleri «Akbaba» ve «Pardon» dergilerinde (1964 - 70) yayımlandı.

Eserleri: *Bir Çağın Türküleri* (şiirler, 1970), *Sosyal Adalet* (yergi şiirleri, 1970).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («İlgaz», ekim 1970); H. İ. Dinamo, («Yeditepe», ağustos 1970); Enver Naci Gökşen, («İlgaz», mart 1970); Etem Olgunil, *Metin Eloğlu*, («Güney», mayıs 1970).

ÖZER, KEMAL

Şair (1935 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, tamamladı (1955). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Varlık Yayınevi'nde düzelticilik yaptı. Daha sonra «Cumhuriyet» gazetesinde ve kurduğu Uğrak Kitabevi'nde çalıştı. «Şiir Sanatı» (20 sayı, kasım 1965 - haziran 1967) dergisini yayımladı. Şimdi «Cumhuriyet» gazetesinde düzeltici. || «Harika» (1951), «Kaynak», «İstanbul», «Türk Sanatı», «Onüç», «Şairler Yaprağı», «Salkım», «Yenilik» (1952 - 66) dergilerinde yayımladığı ilk denemelerinden sonra yönetimine katıldığı «a» dergisinde, «Pazar Postası», «Yeditepe», «Yelken», «Varlık», «Şiir Sanatı», «Yeni Dergi», «Yeni Edebiyat», «Yeni a», (1956 - 72) dergilerinde yazdı. Estetik birlik ve bütünlük ilkesini titizlikle uygulayarak her sözcüğün ve dizenin hesabını verme kaygısı sezilen şiirlerinde dönemin modası olan sözcük ve kavramlara düşkünlük gösterdiği zaman bile bu kavramları açıp genişleten, onlardan yeni zenginlikler çıkarmasını bilen bir şair kimliği kazandı. Son şiirlerinde toplumsal duyarlıklara açıldığı görülüyor.

Eserleri: *Gül Yordamı* (1959), *Ölü Bir Yaz* (1960), *Tutsak Kan* (1963).

Kaynaklar: Ferit Öngören, («Ataç», ekim 1963); Doğan Hızlan, («Papirüs», mayıs 1968); Konur Ertop, («Yeni Edebiyat», ekim 1970).

ÖZERDİM, SAMİ N.

Yazar (1918 →). Hayrabolu'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde (1938), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Macar Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1943). Lise öğretmenliği,

Etnografya müzesinde asistanlık, Millî Kütüphane Müdürlüğü, Türk Dili Kurumu Genel Sekreterliği etti. Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Müdür yardımcılığından sonra, Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphane Müdürü oldu. || «Varlık», «Ulus», «Ataç», «Dost», «Forum», «Çağrı», «Cumhuriyet», «Türk Dili» dergi ve gazetelerinde yayımladığı bibliyografya yazıları ve makalelerle tanındı; Macar edebiyatından çeviriler de yayımladı.

Eserleri: *10 Kasım - 31 Aralık 1938 Günlerinde Türk Basınında Atatürk İçin Çıkmış Yazıların Bibliyografyası* (1958), *Bayraklaşan Atatürk* (1963, 1966), *Atatürk Devrimi Kronolojisi* (1963, 1966).

ÖZKAN, HAKKI

Hikâyeci, romancı (1926 →). Bursa'da doğdu. Ortaöğrenimini tamamlayamadı. Basımevlerinde çalıştı, teknisyen oldu. Nil Yayınevi'nde redaktörlük yaptı. «Türk Sanatı», «Yelken», «İmece», «Varlık», «Türk Dili», «Yansıma» dergilerinde çıkan hikâyeleriyle adını duyuran Özkan, daha sonra, büyük hikâye izlenimini uyandıran, genellikle kısa cümlelerle kurulmuş, kişilerin ruhsal çelişki ve çırpınışlarını verirken Dostoyevski gibi söyleme özentisi görülen iki roman da yazdı (Adnan Binyazar).

Eserleri: *Kuşlar Gibi* (hikâyeler, 1957), *Kıvılcım* (hikâyeler, 1959), *Umutsuzlar* (roman, 1965), *Bakışların* (hikâyeler, 1968), *Unutulmayan* (hikâyeler, 1969), *Dönüş* (*Umutsuzlar*'la birlikte, roman, 1968), *Kırmızı Kırlangıç* (1970), *Kız* (1971), *Taş* (çocuk romanı, 1972).

ÖZKIRIMLI, ATİLLÂ

Eleştirmen (1942 →). Konya'da doğdu. Ortaöğrenimini Maraş Lisesi'nde (1960), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1968). Askerlik dönüşü Altın Kitaplar Yayınevi'nde ve «Meydan Larousse Ansiklopedisin»de çalıştı (1968 - 69). Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Yüksek Okulu Türkçe bölümünde öğretim üyeliği yaptı (ekim 1969 - 1972). İlk şiir, öykü denemelerini «Su» ve yönetimine katıldığı «Düzlem» (1963 - 64) dergilerinde yayımlamıştı. Bir süre edebiyattan uzak kaldı. Daha sonra «Papirüs», «May», «Yeni Dergi», «Ulus», «Türk Dili», «Soyut» dergi ve gazetelerinde (1968 - 72) değerlen-

dirdiği kitapları sevecen bir tavırla ele alan, nesnel ölçülere bağlı eleştirme yazılarıyla görüldü.

ÖZKIRIM, ÇETİN A.

Sinema eleştirmeni (1930 →). Eskişehir'de doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini Güzel Sanatlar Akademisi'nde tamamladı (1951). Viyana Akademisi'nde okudu (1956). «Karikatür», «Hergün», «Akşam», «Havadis» dergi ve gazetelerinde ressam olarak gazeteciliğe başladı; daha sonra «Akşam», «Milliyet», «Havadis», «Yeni Sabah», «Günaydın» gazetelerinde yayımladığı sinema eleştirileriyle tanındı. «Sinema 59» adlı bir de sinema dergisi çıkardı.

ÖZLÜ, DEMİR

Hikâyeci (9 eylül 1935 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Lisesi'nde (1953), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1959). Fransa'ya gitti. Dönüşünde bitirdiği fakültede bir yıl kadar Hukuk Felsefesi asistanlığı yaptı. Şimdi avukat. || «Türk Dili» dergisinde (1953 - 1955) çıkan şiirleriyle yazın dünyasına giren Özlü, asıl 1955'ten sonra yayımladığı hikâyeleriyle tanındı. İlk kitabında topladığı birinci dönem hikâyelerinde varoluşçu felsefenin ilkelerini benimsedi. Kendi deyişiyle, «gerçekçiliği fotoğraf gerçekçiliği» anlayışından kurtararak, ele aldığı kişileri çözümleme savıyla çevre, toplum, doğa bağlarından soyutlayarak işledi. Kişilerini İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra batı ülkelerinde orta tabakanın düştüğü bunalım ve kuşuklara benzer açmazlara düşen tedirgin insanlardan seçti. Onların toplumsal töre ve yasalar önündeki yalnızlığını, ezilmişliğini, umutsuzluğunu yansıtmaya çalıştı. «Mavi», «Pazar Postası», «a» (1954 - 61), «Yeni Ufuklar», «Türk Dili» (1956 - 70) dergilerinde çıkan bu tür örneklerden sonra son yıllarda topluma, çevre koşullarına açılan hikâyeler yazdı. Gençlik yıllarında etkilendiğini söylediği varoluşçu felsefenin belirlediği edebiyat anlayışını da değiştirdiği görüldü.

Eserleri: *Bunaltı* (1958), *Soluna* (Türk Dil Kurumu 1964 Hikâye Ödülü'nü kazandı, bas. 1964), *Boğuntulu Sokaklar* (1966).

Kaynaklar: Asım Bezirci, *Günlerin Getirdiği Götürdüğü* (1962); Eser Gürson, («Dönem», şubat 1964); Günel Altıntaş, («Yeni Ufuklar», aralık 1970); («Yeni Edebiyat», şubat 1971).

ÖZÖN, MUSTAFA NİHAT

Edebiyat tarihçisi, dilci (1896 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı. Lise ve öğretmen okullarında edebiyat öğretmenliği, uzun yıllar da Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretim üyeliği yaptı (1933 - 1961). Şimdi emekli. 11 «Dergâh» (15 nisan 1921 - 5 ocak 1923, 42 sayı) ve «Kalem» (15 mart 1938 - I haziran 1939, 13 sayı) dergilerini çıkaran Özön edebiyat tarihi alanındaki verimli çalışmalarının yanı sıra yayımladığı sözlüklerle de tanındı.

Başlıca Eserleri: *Türkçede Roman* (monografi, 1936), *Namık Kemal ve İbret Gazetesi* (inceleme ve şairin «İbret» gazetesinde çıkmış yazılarından örnekler, 1938), *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (1941), *Türkçe Tabirler Sözlüğü* (I. cilt A-D, 1949), *Büyük Osmanlıca ve Türkçe Sözlük* (1952, 5. bas. 1971), *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü* (1954), *Osmanlıca - Türkçe Sözlük* (Bilgi Yayınevi, 1971), *Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi* (Baha Dürder ile 1967).

ÖZÖN, NİJAT

Sinema eleştirmeni (1927 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Atatürk Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. «Yeryüzü» ve «Beraber»de (1951 - 52) başladığı yazılarını «Pazar Postası», «Akis», arkadaşlarıyla birlikte yayımladığı «Sinema», «Ulus», «Yön», «Devrim» gazete ve dergilerinde sürdürdü. Çeviri ve araştırma yazılarıyla sinema alanında son yılların en verimli kalemlerinden biri olarak görüldü.

Başlıca Eserleri: *Sinema Sanatı* (1956), *Ansiklopedik Sinema Sözlüğü* (1958), *Türk Sinema Tarihi* (1962), *Sinema Terimleri Sözlüğü* (1963), *Sinema El Kitabı* (1964,) *Türk Sineması Kronolojisi* (1968), *100 Soruda Sinema Sanatı* (1972).

ÖZSEVER, HÜSEYİN SİRET

Şair (1872 - 27 şubat 1959). İstanbul'da doğdu. Kadıköy Frerler Mektebi'nde ve Mülkiye'nin İdadî bölümünde okudu. Hariciye ve Nafia Nezaretlerinde memurluk yaptı. Abdülhamid II.'nin baskı döneminde Malatya ilçelerinden birine tahrirat kâtibi olarak sürgün edildi. Avrupa'ya kaçtığı sırada Damat Mahmut Paşa ve Hoca Kadri Beyle birlikte cinayetle itham ve «erbab-ı fesat» ilân edildi. Paris'te toplanan (4 şubat

1902) Birinci Jön Türk Kongresi'ne katıldı; kongrenin açış konuşmasını yaptı. İkinci Meşrutiyetten sonra Bursa Mektupçuluğu, Mütarekede Hariciye Nezareti mektupçuluğu görevlerinde bulundu. Uzun yıllar Darüşşafaka Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. İlk şiirlerini Ömer Senih takma adıyla yayımlayan Özsever, serüven dolu yaşamına bağlı olan duyarlıkları işlediği kimi şiirlerinde, Tevfik Fikret'in etkisinden kurtularak, kendine özgü söyleyişler verebildi. Aşk, sevi konularında öteki Servet-i Fünun'cular gibi tamlamalara, sözcük oyunlarına düşkünlük gösteren şiirlerinden sonra yalın bir dil kurmaya özen gösterdi, hece ölçüsüyle de yazdı.

Eserleri: *Leyâl-i Girizan* (1910), *Boğbozumu* (1928), *Kıvılcımlı Kül* (1937), *Kargalar* (manzum taşlamalar, 1942).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958); «Yeni Yayınlar», (mart 1960).

ÖZTELLİ, CAHİT

Yazar, araştırmacı (1910 →). Erzincan'da doğdu. Ortaöğrenimini Tarbzon Lisesi'nde (1936), yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Lise ve yüksek okullarda edebiyat öğretmenliğinden sonra Milli Eğitim Bakanlığı Folklor Enstitüsü müdürlüğü yaptı.

Başlıca Eserleri: *Zileli Şairler* (1944), *Karacaoğlan* (1953, 6. bas. 1967), Ayrıca, *Karacaoğlan, Hayatı ve Şiirleri* adıyla (1970), *Koroğlu ve Dadaloğlu* (1953, 1963), *Halk Türküleri* (1953, 4. bas. 1959), *Dertli - Seyrani* (1953, 1964), *Halk Şiiri* (XIV - XVII'nci yüzyıllar, (1955); XVIII'nci yüzyıl, 1955), *Kul Nesimi* (1969), *Yunus Emre* (1971), *Pîr Sultan* (1971).

ÖZTURANLI, O. ZEKİ

Hikâyeci (1926 →). Söke'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmir İnönü (Namık Kemal) Lisesi'nde (1945), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1951). Söke'de avukat. || Üç hikâye kitabı ve 1969 Tiyatro mevsiminde Kent oyuncularının sahneye koyduğu *Batak Göl* adlı oyunuyla tanınan Özturanlı, genellikle yakın çevre ilişkilerini işlediği hikâyelerinde «olayları çekiciliğini yitirmeden anlatmasını çok iyi bilen» (Ö. F. Toprak) bir yazar olarak ilgiyle karşılandı.

Eserleri: *Mühür* (hikâyeler, 1962), *Tabanca* (hikâyeler, 1969),

Başakçılar (hikâyeler, 1970), *Batak Göl* (oyun, 1970), *Körkarga* (hikâyeler, 1972).

Kaynaklar: Behiç Duygulu, («Yeni Ufuklar», nisan 1970); H. İ. Dinamo, («Yeditepe», aralık 1970).

ÖZYALÇINER, ADNAN

Hikâyeci (1934 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladı (1955). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Varlık Yayınevi'nde düzelticilik yaptı. Askerliğinden sonra «Cumhuriyet» gazetesinde çalışmaya başladı. || «Demet» (ilk hikâyesi, 1953), «Onuç», «Mavi», «Seçilmiş Hikâyeler» arkadaşlarıyla birlikte kurduğu «a» (1954 - 60) dergilerinde yayımladığı ilk çalışmalarında kişi sorunlarını ruhsal çözümleme yollarıyla yansıtmaya amacı belirgin özellik olarak görüldü. Geleneksel alışkanlıklara karşı çıkma çabasıyla hikâyelerinin kuruluşunda, anlatımında eski kurallara bağlanmamaya özen gösterdi. Teknik yönden yazarlığını geliştiren bu döneminden sonra işlediği konu ve kişileri gerçeğin bilinen çizgileri açısından göstermekte çekintisi azaldıkça toplumsal sorunları içeren hikâyeler yazdı. «Dönem», «Yeni Dergi», «Halkın Dostları» dergilerinde çıkan bu örnekleriyle (1965 - 72) başarılı bir düzeye ulaştı.

Eserleri: *Panayır* (1960), *Sur* (1964 Sait Faik Hikâye Armağanı kazandı, bas. 1963), *Yağma* (1971, Türk Dil Kurumu 1971 Hikâye Ödülü), *Yıkım Günleri* (1971).

Kaynaklar: Demir Özlü, («Ataç», eylül 1963); Ziya Öztan («Papurüs», ağustos 1967); Nedim Gürsel, («Yeni Dergi», aralık 1967); Ruşen Hakkı, («Güney» nisan 1972).

PAR, ARİF HİKMET

Şair, yazar (1920 →). Muğla'nın Mesevli köyünde doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda (1941), yükseköğrenimini askerlik görevinden sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1946). Çeşitli okullarda öğretmen ve müdürlük (1946 - 1963) yaptı, Millî Eğitim Bakanlığı Meslekî ve Teknik Öğretim İstatistik Müdürlüğü Şube Müdür yardımcılığında bulundu. Öğretmen okulunda öğrenciyken başladığı ilk şiir deneylerini «Yeni Mecmua»da yayımlayan Par, daha sonra «Yurt Sesi», «Kaynak», «Fikirler», «Şadırvan» ve «Varlık» dergilerinde yazdı. 1950-1960 yıllarında yayımladığı destanlarla tanındı.

Başlıca Eserleri: *İstiklâl Destanı* (1951), *İki Kemal* (1952), *İstanbul'un Fethi Destanı* (1953), *Giresun Destanı* (1955), *Ulu Şark*, *Mevlânâ* (1960).

PAZARKAYA, YÜKSEL

Şair, yazar (24 şubat 1940 →). İzmir'de doğdu. Ortaöğrenimini doğduğu kentte, yükseköğrenimini Sümerbank bursu ile gittiği Almanya'da Stuttgart Üniversitesi'nde tamamladı (1966). Yüksek kimya mühendisi oldu. Bitirdiği üniversitenin edebiyat ve tiyatro bölümlerinde asistanlık yaptı. Almanya'da Türk edebiyatı üzerine inceleme yazıları, sahne oyunları yazıyor, Türk şairlerinden yaptığı çevirileri yayımlıyor.

Başlıca Eserleri: *Koca Sıpmalarda Biz Vardık* (şiiirler, 1968), *Umut Dolaylarında* (şiiirler, 1969, Almanya'da basıldı), *Orhan Veli Kanık* (şairin 49 şiiirinin çevirisi, Almanya'da bas. 1966), *Moderne Türkische Lyrik (Bugünkü Türk Şiiri)*, Almanya'da bas. 1971).

PEÇEVİ

Tarihçi (1574 - 1649?). Macaristan'ın Peç kasabasında doğdu. Bosna alaybeyi Cafer beyin oğludur. İyi bir öğrenim görek yetiştirildi. Macarca öğrendi. Babasının ölümü üzerine dayısı Ferhat Paşanın ve Lala Mehmet Paşanın yanında yetiştirildi; orduya girdi (1593). Estergon (1595), Eğri kalesi (1596) savaşlarına katıldı. Ahmet I'nin tahta çıktığı yıl (1603) İstanbul'a geldi. Tokat defterdarlığı verdiler. Aynı görevi Temeşvar ve Bosna'da da yaptı. 1641'de emekliye ayrılarak tarihini yazdı. Gereksiz süs ve oyunlara kapılmadan yalın bir dil kuran Peçevi, iki ciltlik tarihinin birinci cildinde Kanunî Süleyman dönemi-ni yazarken Celâlzade Salih Efendinin, Ramazanzade'nin, Kâtip Mehmet Efendinin tarihlerinden faydalandı. Yapılan antlaşmaları da gözden geçirdi (Murat Uraz). İkinci ciltte ise Murat II'nin tahta çıkışıyle (1574-95) başlayarak Murat IV'ün ölümüne kadar (1639) süren döneme ışık tuttu. İki cilt olarak basılan tarihinden başka (1864 - 1866) Macarcadan da çevirdiği bir tarih kitabı var.

Kaynaklar: *Peçevi Tarihi*, Murat Uraz tarafından yeni dile uygulanmış basım (1968 - 1969).

PEPEYİ, HALÜK NİHAT

Şair (1901 - 27 mayıs 1972). Katerin (Selânik)'de doğdu. Ortaöğrenimini Kadıköy Sultanisi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mekte-

bi'nde tamamladı (1921). Bir süre öğretmenlikten sonra Karasu, Aralık, Akyazı bucak müdürlüğü (1922 - 24), Nusaybin, Sındırgı, Ayvalık, Kemalpaşa, Eminönü, Çankaya Kaymakamlığı, İstanbul Vali Muavinliği, Emniyet Müdürlüğü, Emniyet Umum Müdürlüğü (1924 - 1946) görevlerinde, Erzurum, Antalya, Kütahya valiliklerinde bulundu (1947 - 1954). Kütahya ve İstanbul'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1954 - 1960) I. Dünya Savaşı'ndan sonra yetişen kuşak için epik türünün en güzel örneklerini verdiği kabul edilen şairin (Murat Uraz), teknik ve iç yapı özellikleri yönünden hece ölçüsüyle yazan Faruk Nafiz, Orhan Seyfi beğeni ve anlayışına yeni bir şey katmadığı söylenebilir.

Başlıca Eserleri: *Geçmiş Zamanın Masalları* (şiiirler, 1928), *Türk Destanına Giriş* (Tahir ile Zühre ve Şah İsmail ile Gülizar olarak 2 bölüm, 1934), *Mütareke* (destan, 1934), *Çanakka-le* (destan, 1938, 3. bas. 1947), *Milli Mücadele Destanı* (1940), *Türk Destanından* (destan, 1945), *Erenler, Gaziler* (destan, 1951).

PERİDE CELÂL

Romancı (1916 →). İstanbul'da doğdu. Samsun Ortaokulu ve Sen Püşeri Lisesi'nde okudu Edebiyata «Yedigün», «Son Posta» ve «Cumhuriyet» gazete ve dergilerinde çıkan hikâyele-riyle başladı. Daha sonra belli bir düzeyi koruma çabası gösteren aşk ve sürüven romanları yazdı.

Başlıca Eserleri: *Sönen Alev* (1938), *Yaz Yağmuru* (1940), *Ana Kız* (1941, 1944), *Kızıl Vazo* (1941, 1944), *Ben Vurmadım* (1941, 1944), *Atmaca* (1944), *Aşkın Doğuşu* (1944), *Kırkinci Te-pe* (1945), *Dar Yol* (1949), *Üç Kadının Romanı* (1954), *Kırkın-cı Kapı* (1959), *Güz Şarkısı* (1967).

PİR SULTAN ABDAL

XVI. yüzyıl tasavvuf şairlerinden (? - ?). Yaşamı üzerine kesin bilgi yoktur. Şiiirlerinden Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin Bana-z köyünde doğduğu, asıl adının Haydar olduğu öğrenilmiştir. XVI. yüzyılda katıldığı bir kızılbaş başkaldırmasını bastıran Hızır Paşa tarafından Sivas'ta astırıldığı da yine şiiirlerle söylentilerden anlaşılmıştır. Araştırmacılar İran Şahı Tahmasb (1524 - 1576) ile Köstendil (1522), Şam (1560), Bağdat (1560) beylerbeyliği yapan Hızır Paşanın yaşamlarında bilinen tarih-lerden Pir Sultan'ın XVI. yüzyılda yaşadığı (1560 - 1570) yılları

arasında öldürüldüğünde birleşmişlerdir. || Alevî - Bektaşî edebiyatının geleneklerine bağlı kalarak şiirlerinde ideolojisini yayarken güçlü tekniği, buluşları, içtenliğiyle didaktik bir havaya düşmeyen Pîr Sultan kimi halk şairleri gibi divan edebiyatının etkisinde kalmamış çok yalın bir dil kullanarak, bu yalın dil içinde derin bir lirizm yaratmayı başarmıştır. Tasavvufa bağlanan öteki şairler gibi bu anlayışın mistik ve metafizik telakkilerini de işlememiş, bu nedenle doğa, dünya ve insanlara bakış açılarında «lâ-dinî» olabilmıştır (Abdûlbakî Gölpınarlı - Pertev Boratav).

Kaynaklar: Abdûlbakî Gölpınarlı - Pertev Boratav, *Pîr Sultan Abdal, yaşamı, şiirleri* (1943); Abdûlbakî Gölpınarlı, *Pîr Sultan* (1953, 1963); Cevdet Kudret, *Pîr Sultan* (1965); Cahit Öztelli, *Pîr Sultan, yaşamı, sanatı, şiirleri* (1971).

PULUR, HASAN

Yazar (1932 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kaba-taş Lisesi'nde tamamladı (1953). Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okuduktan sonra, lise son sınıftayken, «Son Saat»te başladığı gazeteciliği meslek olarak seçti (1954). «Yeni İstanbul», «Vatan», «Akşam» gazetelerinde (1955 - 58) muhabirlik yaptı. «Milliyet» gazetesi Yazı İşleri Müdürü ve fıkra yazarı (1958 →). Yazın dünyasına, arkadaşları Hilmi Yavuz ve Demir Özlü ile birlikte yönetimine katıldığı «Dönüm» (1953 - 54) dergisindeki şiirleriyle girmişti. Bu tür çalışmalarını «Mavi», «Yeditepe», «Mülkiye», «Yeni Ufuklar» dergilerinde (1954 - 1958) sürdürdü. Bedii Eroğlu ile birlikte «Son Saat» gazetesinin sanat eki'ni yönetti (1954). *Çeşme* adlı şiiri «Akşam» gazetesinin sanat ekinde düzenlenen yarışmada ikincilik kazandı (1953). Değişik buluşları ve yergi havası ağır basan fıkralarıyla tanındı. *Olaylar ve İnsanlar* (1970, 1971) adlı kitabı var.

PÜSKÜLLÜOĞLU, ALİ

Şair, yazar (1935 →). Kadirli'de doğdu. İlköğrenim yaşlarında çalışmaya başladı. Mersin Lisesi'nde okurken hastalandığı için ortaöğrenimini bitiremedi (1952). Avukat yazmanlığı, gazetecilik, kitabevi yönetmenliği yaptı. İstanbul'da Çevre Yayınevi'ni kurdu (1959). Kadirli'de «Karacaoğlu» adlı haftalık halk gazetesini çıkardı (temmuz - eylül 1960, 12 sayı). Türk Dil Kurumu'ndaki görevinin yanı sıra (24 ekim 1960 →), Ankara Radyosu'nun 'Kitap Saati'ni (1962 - 63), 'Anadilimiz ve Özdilimiz' saatlerini hazırladı (1963 - 66). «Ulus» gazetesinin

haftalık sanat - edebiyat sayfasını yönetti (nisan 1970 - nisan 1971, 51 sayı). Şimdi Türk Dil Kurumu'nda Yayın ve Tanıtma kolu uzmanıdır. || İlk şiirleri «Varlık», «Hisar» (1951) dergilerinde çıkan Püsküllüoğlu, sonra «Hisar» (1951 - 57), «İstanbul» (1951-56), «Türk Düşüncesi» (1953 - 54), «Değişim» (1962), «Akşam», «Vatan», «Ulus», «Papirüs» (1964 - 69), «Türk Dili» (1960 →), «Cumhuriyet (1972) dergi ve gazetelerinde yazdı.

Eserleri: *Pembe Beyaz* (şiirler, 1955), *Aydınlık İçinde* (şiirler, 1956), *Karanfilli Saksı* (şiirler, 1958), *Uzun Atlar Denizi* (şiirler, 1962), *Sırtımızda Kızgın Güneş* (şiirler, 1965), *Öz Dilimiz* (radyo konuşmaları, 1966), *Konuşmalar* (radyo konuşmaları, 1966), *Öz Türkçe Sözcükler ve Terimler Sözlüğü* (1966), *Efsaneler* (yeniden yazılmış Anadolu efsaneleri (1971), *Öz Türkçe Sözlük* (1971), *Sevgi Şiirleri Antolojisi* (1955), *Şiirimizin Dört Ahmedi* (1959), *Yeni Türk Tiyatrosu* (oyunlar antolojisi, 1969).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», ağustos 1962); Behçet Necatigil, («Varlık Yıllığı, 1963); Veysel Öngören, («Değişim», 15 haziran 1962); Erdoğan Alkan, («Kitaplar Âlemi», ekim 1962), Adnan Binyazar, («Türk Dili», ekim 1967); Ahmet Köklügiller, («İlgaz», şubat 1970); Emin Özdemir, («Türk Dili», aralık 1971 ve mart 1972).

RADO, ŞEVKET

Şair, yazar (1913 →). Yugoslavya'da, Radoviş'te doğdu. Ortaöğrenimini Vefa ve Pertevniyal liselerinde (1933), yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1937). Yazın hayatına gazeteci olarak başladı. «Son Posta» ve «Akşam» gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı. «Varlık» dergisinde (1933 - 34) hece ölçüsüyle şiirler yayımladı. «Resimli Hayat» (1952), «Hayat» dergilerine yazdığı söyleşileriyle tanındı.

Başlıca Eserleri: *Şiirler* (1970).

RASİH

Divan şairi (? - 1776). Balıkesirli'dir. Zağanos Paşa soyundan geldiği, kör olarak öldüğü söyleniyor. Yaşadığı dönemin geleneklerini, özelliklerini konu alan *Bülğat-al Ahbap* adlı mensur bir eseri vardır. Divanı basılmıştır. Kolay, oldukça yalın bir dil örgüsü içinde kurulan gazellerinde yerleşmiş deyimler görülse bile biçim yönünden şiirini başarılı bir düzeye ulaştıran Rasih'in «Dilde gam var şimdilik lûtfeyle gelme ey sürûr / Olamaz bir hânede mihman mihman üstüne» beytini Nedim tazmîn etmiştir.

RASİM HAŞMET

Şair (1888 - 1919). Selânik'te doğdu. Ortaöğrenimini Selânik'te Fransız Mektebi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Mektebi'nde tamamladı. Selânik'te kurulan Sosyalist Amele Heyet-i Müttahidesi'nin (Sosyalist İşçi Federasyonu) çıkardığı «Amele» gazetesini yönetti (1909). Balkan Savaşı'nın çıkması üzerine İstanbul'a geldi (1913). Konya (1915 - 1917) ve İstanbul Gelenbevî Sultanîlerinde (1917 - 1919) felsefe öğretmenliği yaptı. Veremden öldü. Selânik'te «Yeni Asır», «Bahçe», «Genç Kalemler» dergi ve gazetelerindeki şiir ve yazılarının yanı sıra «Felsefe Dergisi»nde (1910) çıkan Mezahib-i İctimaiye başlıklı yazı dizisiyle tanındı. «Eşref», «Musavver Eşref», «Tenkit», «Hâle», «Rebab» dergilerinde de yazdı. «İnsanlar, sınıflar, milletler arasında barış ve kardeşliğin kurulması özlemini dile getiren ve sosyalist edebiyatın ilk örneklerinden sayılabilecek şiirleri var» (Asım Bezirci).

Kaynaklar: Yazıyı hazırlarken geniş ölçüde yararlandığımız Asım Bezirci'nin *İlk Sosyalist Şairimiz, Rasim Haşmet* adlı yazısı («Forum», sayı 374, 1 şubat 1970).

RECAİZADE MAHMUT EKREM

Şair, yazar (1 mart 1847 - 31 ocak 1914). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Bayezit Rüştîyesi ile Mekteb-i İrfan'da tamamladı. Sağlığının elverişsizliği nedeniyle Harbiye İdadisi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak Hariciye Nezareti Mektubî Kalemî'ne girdi (1862). Burada Leskofçalı Galib, Hersekli Arif Hikmet, Namık Kemal gibi dönemin düşün ve sanat adamlarıyla tanıştı. Fransızca öğrendi. Daha sonra Vergi Umumi İdaresi kaleminde, Devlet Şûrası muavinliği ve azalığında, Mülkiye Mektebi'nde ve Galatasaray'da edebiyat muallimliği görevlerinde bulundu (1866 - 1885). Kısa süre Evkaf Nazırlığı görevinden sonra Âyan azalığına seçildi. Bu görevdeyken öldü. 11 Namık Kemal'in Avrupa'ya kaçtığı zaman «Tasvir-i Efkâr» (1867) yöneterek gazeteciliğe başlayan Recaizade, şiir, roman, oyun, edebiyat tarihi türlerindeki eserleriyle yenilik edebiyatının temsilcilerinden biri oldu. Eskiye bağlı yazarlarla yaptığı tartışmalarla ün kazandı. Hâmid'in, daha sonra Tevfik Fikret'in girişimlerini destekledi. Genellikle bireysel temaları işlediği şiirlerinde geleceğe kalacak bir başarı düzeyine ulaşamadı; özellikle betimlemelerde yabancı sözlük ve tamlamalardan kaçınmadı. «*Muhsin Bey*» ve «*Şemsa*» adlı uzun hikâyelerinin

Namık Kemal üslubuyle yazılmış şairane tasvirlerle dolu, basit hikâyeler sayılmasına karşılık «gözlemlere dayanılarak realist bir yöntemle yazılan» (Cevdet Kudret) *Araba Sevdası* ilk başarılı roman örneklerinden biri olarak kabul edildi.

Eserleri: *Afife Arjelik* (oyun, 1870), *Nağme-i Seher* (şiiirler, 1871), *Yadigâr-ı Şebab* (şiiirler, 1873), *Vuslat Yahud Süreksiz Sevinç* (oyun, 1874), *Talim-i Edebiyat* (edebiyat ve sanat konularındaki düşünceleri yansıtan yazıları, (1879'da taşbasması, 1881), *Zemzeme* (şiiirler, 3 cilt, 1883 - 1885), *Takdir-i Elhan* (Menemenlizade Tahir'in şiiir kitabına önyazı. İlk eleştiri yazısı olarak kabul edildi, 1883). *Muhsin Bey yahud Şairliğin Hazin Bir Neticesi* (uzun hikâye, 1889), *Şemsâ* (uzun hikâye, 1896), *Araba Sevdası* (roman, 1896, yeni baskı 1940, günümüz Türkçesine çevrilerek Fazıl Yenisey basımı, 1963), *Nijat Ekrem* (oğlu Nijad'a şiiirler, anılar, 1911), *Çok Bilen Çok Yanılır* (oyun, 1914, yeni bas. 1941, 1966).

Kaynaklar: İsmail Hikmet Ertaylan, *Recaizade Ekrem* (1932); Murat Uraz, *Recaizade Ekrem* (1938); Şükrü Kurgan, *Recaizade Ekrem* (1954).

REGÜ, ŞÜKRÜ ENİS

Şair (1923 →). Çankırı'da doğdu. Lise öğrenimini yarıda bırakarak çalışma hayatına atıldı. Bir süre Adana Lisesi'nde sekreterlik yaptıktan sonra İstanbul'a geldi. Uzun yıllar «Doğan Kardeş» dergisinde sekreterlik ve yönetmenlik yaptı. Bir süre de Nebioğlu Yayınevi'nde çalıştı. «Ulus» gazetesinin çocuk sayfasını düzenledi. Yankı Yayınevi'ni kurdu. «Servet-i Fünun - Uyanış», «İstanbul», «Hep Bu Topraktan», «Varlık», «Fikirler», «Diyelim» (1941 - 1953) dergilerinde yayımladığı şiiirlerinden sonra kendini daha çok çocuk şiiir ve masallarının yazımına verdi. Son yıllarda «Güney» dergisinde yazıyor. Şiiir Kitapları: *Buğu* (1942), *Yağmur* (1944), *Canım Dünya* (1945).

REŞAT ENİS (AYGEN)

Romancı (1 haziran 1909 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Lisesi'nde tamamladı (1928). İki yıl Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi'nde okudu. «Milliyet» gazetesinde muhabir olarak gazeteciliğe başladı (1928 - 1930). «Vakit», «Haber», «Son Dakika» gazetelerinde sekreterlik, yazı işleri müdürlüğü yaptı. Adana'da çıkan «Bugün» gazetesinin

yayım müdürlüğünden sonra (1940 - 45), «Son Dakika», «Cumhuriyet», «Yeni İstanbul» (1945 - 60), Anadolu Ajansı'nda çalıştı. Adana'da bulunduğu yıllar yayımladığı *Toprak Kokusu* ve «Cumhuriyet»te tefrika edilirken (1957) *Despot* romanları üzerine kovuşturma açıldı, beraat etti. || «Servet-i Fünun - Uyanış» dergisinde yayımladığı hikâyelerle (1930) sanat hayatına başlayan Reşat Enis, ilk çalışmalarında Reşat Nuri ve Mahmut Yesari'nin etkisinde kalmışken mesleğinin sağladığı gözlem yeteneklerinden yararlanmasını bilerek özgünlük kazandı. Giderek bu gözlem gücüyle beslenen coşkuların etkisiyle okuru ateşleme çizgisini aşabildi (Vedat Günyol). Kişilerinin çok canlı ve bizden oluşu, canlı halk dilinden faydalanması gibi etkenlerle de romanın gelişme çizgisi içinde atılmış ileri adım sayılacak bir aşamaya ulaştı (Tahir Alangu).

Eserleri: *Kılıcımı Sürüyorum*, (hikâyeler, 1930), *Kanun Namına* (1932), *Gong Vurdu* (1933), *Gece Konuştu* (1935), *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın* (1939), *Toprak Kokusu* (1944), *Ekmek Kavgamız* (1947), *Ağlama Duvarı* (1949), *Yol Geçen Ham* (1952), *Despot* (1957), *Sarı İt* (1968).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt I, 1959); Oktay Akbal, *Dost Kitaplar* (1967); Adnan Binyazar, «Varlık Yıllığı» (1969).

REY, AHMET REŞİT

Şair (1870 - 1956). H. Nazım takma adıyla tanınır. Ortaöğrenimini Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1888). Mülkiye Mektebi'nde Tabiiye Muallimliği (1891), Mabeyn Kâtipliği (1892 - 1906), Kudüs Mutasarrıflığı, Manastır, Ankara, Halep (1906 - 1909), İzmir valiliklerinden sonra Dahiliye Nazırlığı görevinde bulundu. Sadrazam Mahmut Şevket Paşanın ölümü dolayısıyla Mısır'a kaçtı: Birinci Dünya Savaşı yıllarını İsviçre'de geçirdi. Damat Ferit Paşa kabinesinin iktidara geçmesi üzerine yeniden Dahiliye Nazırlığına getirildi. Sevr anlaşmasının hükümlerine karşı çıktığından bu son görevinden ayrıldı. || «Gülşen» dergisindeki (1885) «Nevha» adlı şiiriyle edebiyata giren Rey, «Mektep» ve «Servet-i Fünun»da yayımladığı şiirlerle tanındı (1896). «Şairliği his ve hayal coşkunkuluklarından ziyade muhakeme ve taklid» ürünleri olarak görüldü (İbrahim Necmi Dilmen).» Realist olmaya çalıştığı bazı tasvirlerinde,

«lirizm azlığının» belirgin durumuna karşılık üslupta ve nazım tekniğinde titizlik gösterdiği belirtildi (Prof. Kenan Akyüz). Çoğu, Dün ve Yarın dizisinde çıkmış çeviri kitaplarından başka, *Nazâriyât-ı Edebiyye* (1912), *Gördüklerim, Yaptıklarım* (1923) adlı eserleri var.

REY, EKREM REŞİT

Operet yazarı (1900 - 13 temmuz 1959). İstanbul'da orta-öğrenimini Galatasaray ve Paris'te Buffon liselerinde, yüksek-öğrenimini Cenevre Güzel Sanatlar Akademisi'nde tamamladı. Dönüşünden uzun yıllar sonra Ankara ve İstanbul radyolarında temsil kolu şefliği, Teknik Üniversite'de Fransızca okutmanı olarak görev aldı.

Başlıca Eserleri: *Lūkūs Hayat* (Sahneye kon. 1933), *Deli Dolu* (1934), *Saz-Caz* (1935), *Maskara* (1936), *Hava Cıva* (1941), *Alabanda* (1942), *Aldırma* (1943). *La Vie de Khaired-dine Barbrousse* (*Barboros Hayrettin'in Hayatı*) adlı romanına Fransız hükümetince Officier d'Académie rütbesi verildi.

RİFAT, OKTAY Bkz. OKTAY RİFAT

RUHÎ

Divan şairi (? - 1605). Asıl adı Osman'dır. Bağdat Valisi Osman Paşanın yakınlarından Rumelili Mehmet adlı birinin oğlu olduğu söylenen şairin yaşamı üzerine fazla bilgi yoktur. Çok yeri dolaştıktan sonra İstanbul'a da geldiği, daha sonra yerleştiği Şam'da öldüğü bilinmektedir. || Kendisinden sonra gelen Sami, Raşit, Sümbülzade Vehbi gibi XVII, XVIII. yüzyıl şairlerinden sonra Muallim Naci ve Ziya Paşa gibi Tanzimat dönemi şairlerini de etkileyen Ruhî'nin bilgece edası, toplumdaki dengesizlikler, eşitsizlikler, haksızlıklar karşısındaki başkaldırı havası, coşkun ve içten söyleyiş özelliklerini birleştiren *Terkib-i Bent*'iyle öteki divan şairlerinden ayrı bir yeri olduğu kabul edilmiştir. «Dünya talebiyle kimi si halkın emekte / Kimi oturup zevk ile dünyayı yemekte» biçiminde yergilerin bulunduğu *Terkib-i Bent*, kimi mısralarıyla çağının beğeni koşullarını aşan başkaldırı sertliğiyle Tanzimat şiirinde görülen toplumsallık girişimlerine esi kaynağı olmuştur. Özellikle Ziya Paşa, nazire olarak yazdığı *Terkib-i Bent*'inin son dizelerinde onu «şiir alanında eşsiz bir şair»

biçiminde niteler, *Harâbat* önsözünde de saygıyla anar. Edebiyatımızda Bağdatlı Ruhî olarak tanınan şairin bine yakın gazelini toplayan divanı basılmıştır (1870).

RUHSATÎ

Saz şairi (1856 - 1899). Kangal (Sivas) ilçesinin Deliktaş bucağında doğdu. Ali ağa adlı birinin yanında geçen yetişme yıllarında Hoca Feryadî ve Âşık Kûsûrî'den saz ve söz dersleri aldı. Daha sonra Anadolu'nun çeşitli illerinde dolaştı. Köyüne yerleşerek evlendi. Kimi şiirlerinde Nakşibendî, kimilerinde ise Bektaşî olduğunu ileri süren Ruhsatî'nin sevi, doğa ve tasavvufla ilgili şiirleriyle birlikte düzenle ilgili konuları acı, buruk bir dille yazdığı taşlamaları vardır.

Kaynaklar: Eflatun Cem ve Çetin Güney, *Ruhsatî, Hayatı ve Şiirleri* (1958, 1963).

RUŞEN, HAKKI

Şair (21 temmuz 1936 →). Kütahya'da doğdu. Ortaöğrenimini Kütahya Erkek Sanat Enstitüsü'nde (1954) tamamladıktan sonra Tapulama kursunu bitirerek Tapu Fen memuru oldu (1958). Sarıgöl ve İzmit'te çalıştı. «Yeşilay», «Türk Dili», «Yelken», «Yeni Ufuklar», «Dönem», «Soyut», «Aydınlık», «Varlık», «Yeditepe», «Güney» dergilerinde yayımlanan (1954 - 1972) şiir ve hikâyeleriyle tanındı.

Eserleri: *Köprü* (şiirler, 1962), *Yuvarlak Masa Oturumu* (şiirler, 1964), *Hüznün Dalgın Kuşları* (şiirler, 1968).

Kaynaklar: Abdülkadir Bulut, («Yeditepe», eylül 1968); Halil Şahan, («Dost», kasım 1969).

SABA, ZİYA OSMAN

Şair, hikâyeci (30 mart 1910 - 29 ocak 1957). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde (1931), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1936). Bir süre Emlâk Bankası'nda memurluk, bir süre de Millî Eğitim Basımevinde düzeltme bürosu şefliği yaptı. 1950'den sonra önemli bir kalp hastalığı geçirdiğinden yazar ve redaktör olarak çalışmalarını evinde sürdürdü. İlk şiirlerini «Servet-i Fünun - Uyanış» dergisinde yayımlayan Ziya Osman, daha sonra Yedi Meş'ale hareketine katıldı, topluluğun en genç kalemi olarak tanındı. Kişiliği sonradan *Sebil ve Güvercinler* (1943) adlı kitabında topladığı «Varlık»,

«Ağaç», «Yücel» dergilerinde çıkan (1930 - 1942) şiirlerle belirdi. A. Muhip Dranas, C. Sıtkı Tarancı, F. Hüsnü Dağlarca kuşağının en içe dönük şairi olarak görüldü. Genellikle hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerde Batı nazım biçimlerini kullanmaya eğilim duyduğu halde, öz yönünden XIX. yüzyıl edebiyat anlayışı çerçevesinde kaldı. Ölüm, çocukluk anıları, «geçen zaman» temaları içinde bir duygu ortamı yaratarak oldukça başarılı bir teknik gösterebildi; ne var ki kendisinden sonra gelen kuşaklara yeni yollar açacak güçlü bir şiir kuramadı.

Eserleri: *Sebil ve Güvercinler* (şiirler, 1943), *Geçen Zaman* (şiirler, 1947, 3. bas. 1961), *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* (hikâyeler, 1952), *Nefes Almak* (şiirler, 1957, 1962), *Değişen İstanbul* (hikâyeler, 1959).

Kaynaklar: Mehmet Kaplan, («İstanbul», şubat 1944); Fahir Onger, («Fikirler», temmuz 1947); İbrahim Zeki Burdurlu, («Fikirler», ağustos 1947); Ayhan Doğan; («Türk Sanatı, 1 şubat 1957); («Varlık», özel sayı, 1 şubat 1967); Afşar Timuçin, («Yeni Edebiyat», şubat 1971).

SABAHATTİN ALİ

Hikâyecî, romancı (12 şubat 1906 - 2 nisan 1948). Gümölcine'nin Eğridere köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Balıkesir ve İstanbul Muallim mekteplerinde tamamladı (1926). Yozgat Ortaokulu'ndaki öğretmenliği sırasında Avrupa sınavlarında başarı göstererek Maarif Vekâleti hesabına Almanya'ya gönderildi (1928). İki yıl Postdam ve Berlin'de okudu. Dönüşünde Aydın ve Konya ortaokullarında (1930 - 32) Almanca öğretmenliği etti. Dönemin yöneticilerini hicveden basılmamış bir şiirinden ötürü bir yıl hüküm giydi. Konya ve Sinop cezaevlerinde (1932 - 33) yatıp çıktıktan sonra bağışlanarak Ankara Ortaokulu ve Devlet Konservatuvarı Almanca öğretmenliğine atandı (1934 - 1944). Son görevinden bakanlık emrine alınca İstanbul'da, Aziz Nesin'le birlikte, «Markopaşa» dergisini yayımladı. Dergide çıkan bir yazısından ötürü üç ay hapis cezası giydi. Bir süre nakliyecilik yaparak yaşamını sürdürdü. Bulgaristan sınırının Kırklareli dolaylarında öldürüldü. || «İrmak» (Balıkesir, 1925 - 26), «Yedi Meşale» (1928), «Varlık» (1934) dergilerinde çıkan ilk şiir ve hikâyeleriyle tanındı. «Aydabır», «Ağaç», «Projektör», «Oluş», «Yedigün», «Resimli Herşey» (1935 - 38), «Yurt ve Dünya», «Adımlar» (1942 - 43) dergilerinde yazdı. 1936 - 43 yıllarında sürekli olarak çıkardığı —kimileri kısa sürede ikinci kez basılan— hikâye kitapları

ve romanlarıyla dönemin ilgiyle izlenen sanatçıları arasına katıldı. Özellikle *Kağnı*'da topladığı hikâyelerinde gözlemci gücü beliren Sabahattin Ali, kişiler, olay, sonuç bağlantılarını ustaca ortaya koyan, etkili betimleme gücüyle geleneksel anlatım biçimlerine zenginlikler katan bir kimlik kazandı. Çoğun Anadolu ilçe ve köylerinden getirdiği konuları, son yazdıklarına kadar, bu genel özellikleriyle işlerken toplumsal gerçekçi akımın en etkin hikâyecisi olarak kabul edildi. «Kişilerinin canlılığıyla, ayrıntıları kullanmadaki ustalığıyla, olay örgüsündeki mükemmellik, mahallî renkleri vermedeki üstün başarısıyla, sosyal gerçekçilikle insanî gerçekçiliği tüm bir uyum içinde, dengeli olarak yansıtmaları...» nitelikleriyle (Fethi Naci) *Kuyucaklı Yusuf* romanı, Cumhuriyetten sonra gelişen bu türün en başarılı örneklerinden sayıldı.

Eserleri: *Dağlar ve Rüzgâr* (şiiirler, 1934, 1943), *Değirmen* (hikâyeler, 1935, *Değirmen, Dağlar ve Rüzgâr* eklenerek 2. bas. 1943), *Kağnı* (hikâyeler, 1936), *Ses* (hikâyeler, 1937), (iki kitabın *Kağnı - Ses* adıyla 2. bas. 1943), *Kuyucaklı Yusuf* (roman, 1937, 1943), *İçimizdeki Şeytan* (roman, 1940), *Kürk Mantolu Madonna* (roman, 1943), *Yeni Dünya* (hikâyeler, 1943), *Sırça Köşk* (masallar, hikâyeler, 1946). Bütün eserleri ölümünden sonra Varlık (1965 - 66) ve Bilgi Yayınevleri (1972 →) tarafından yeniden basıldı.

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 1, 2, bas. 1968); Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966); Sami N. Özerdim, *Son Hikâyeler - Esirler* (1966) kitabının sonunda Sabahattin Ali bibliyografyası; Demir Özlü, («Yeni Dergi», ocak-şubat 1966); Kemal Sülker, *Sabahattin Ali Dosyası* (1968); Fethi Naci, *On Türk Romanı* (1971).

SABİT

Divan şairi (1650 - 5 eylül 1712). Bosna, Düziçe kasabasında doğdu. Öğrenimini yaptıktan sonra İstanbul'a geldi. Bir süre Seydi Mehmet Paşa dairesi imamlığında, daha sonra Bosna, Konya, Diyarbakır kadıliklarında bulundu. İstanbul'da öldü. Divan şiirinin en parlak yüzyılında yaşayan Sabit daha çok mesnevîleriyle tanındı. Çoğun atasözleri ve tekerlemelerin bulunduğu dizelerinde öz şiir öğelerine ender rastlanmakla birlikte, bu yönüyle etkileri görüldü. Halk beğenisi ve şehirli konuşma diline yaklaşma eğilimlerine karşın gelenekten ayrıldı, kelimecilikten ve mazmun hevesinden kurtulamadı Hasibe Mazıoğlu). *Derenâme, Berbernâme, Zafernâme*, ve

Ethemü Hûma adlı mesnevîlerinden son ikisi başarılı sayılır.

SABUNCU, BAŞAR

Oyun yazarı (1943 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul'da Saint-Joseph Fransız Lisesi'nde tamamladı (1961). Çeşitli tiyatrolarda oyuncu olarak çalıştıktan sonra (1961 - 1965) Ankara Radyosu Tiyatro Bölümü'nde rejisörlük yaptı.

Eserleri: *Kargalar* (bir perdelik oyun, bas. «Değişim» dergisi, sayı 11, 15 eylül 1962), *Şerefiye* (Ankara Sanat Derneği'nin en iyi oyun ödülünü, *Zemberek* adlı oyunu da TRT 1970 Tiyatro Sahne Eserleri Başarı Ödülünü kazandı. TRT tarafından İngilizceye ve Fransızcaya çevirtildi. *Lades ya da Aile Ocağı* («Türk Dili», temmuz 1969).

Kaynaklar: Tefvik Çavdar, («Dost», ocak 1970).

SABUNCU, SEVGİ

Hikâyeci, romancı (1936 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde, yükseköğrenimini Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji Bölümü'nde tamamladı. Bir yıl kadar Almanya'da, Göttingen Üniversitesi'nde arkeoloji ve tiyatro derslerini izledi (1958). Dönüşünde tiyatro eleştirmeni Özdemir Nutku ile evlendiği için, «Dost», «Yelken», «Ataç», «Yeditepe», «Değişim» (1960 - 1964) dergilerinde çıkan ilk yazı ve hikâyelerini Sevgi Nutku imzasıyla yayımladı. «Dost», «Papur», «Yeni Dergi»deki (1965 - 1971) hikâyeleri sanatının gelişmesinde yeni aşamalar kazanan ürünler olarak kabul edildi.

Eserleri: *Tutkulu Perçem* (hikâyeler, Sevgi Nutku adıyla, 1962), *Tante Rosa* (hikâyeler, 1968), *Yürümek* (roman, 1970, TRT Roman Başarı Ödülü'nü kazandı, bas. 1970, «müstehcen» görülerek toplatıldı.)

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Varlık», ekim 1969); Ahmet İnam, («Dost», nisan 1971); Vedat Günyol («Yeni Ufuklar», mayıs 1971).

SADAK, NECMETTİN

Yazar (1890 - 1953). İsparta'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini Fransa'da Lyon Üniversitesi'nde tamamladı. Dönünce Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Heyeti'nde çalıştı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde asistan, Gökalp'in ölümü üzerine profesör oldu. Gazeteciliğe Paris'te «Progrés» gazetesinde başlamıştı (1914).

Bir süre «Vakit» gazetesinde yazdı. Kâzım Şinasi ve Ali Naci Karacan'la birlikte kurduğu «Akşam» gazetesinin (1918) başyazarlığını yaptı. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı destekledi. Sivas'tan milletvekili seçildi. Dışişleri Bakanı oldu (1947). Carré Liquir'den çevirdiği *Çocuk Terbiyesi İlmi ve Sosyoloji* adlı kitapları var.

SADULLAH PAŞA

Şair (1838-1891). Erzurum'da doğdu. Çocukluğunda çok iyi öğrenim görerek yetiştirildi; genç yaşta Maliye Varidat Kalemî'ne (1853), Tercüme Odası'na girdi. Daha sonra Devlet Şûrası Maarif Dairesi muavinliği (1868), Şûra Üyeliği (1869), Temyiz Mahkemesi Reisliği ve Ticaret Nazırlığı gibi önemli görevlerde bulundu. Abdülhamid II. döneminde Berlin Büyükelçiliği ve Viyana Sefirliği'ne gönderildi. Zorba padişaha karşı özgürlük mücadelesi veren arkadaşlarının tutuklanması haberi üzerine aşırı üzüntüye kapılarak intihar etti. Mezarı Sultan Mahmut türbesi bahçesindedir. || İlk gençliğinde Namık Kemal, Abdülhak Hâmit gibi yenilikçilerin etkisinde kalan Sadullah Paşa, Fransız edebiyatını tanıdıktan sonra, XVIII ve XIX. yüzyıl şairlerinden çeviriler yaptı. Lamartin'in ünlü *Göl* şiiri bunlar arasındadır. Tekniğin uygarlık koşullarını hazırlamadaki işlevine inanan akılcı yazıları yaşadığı dönemin güçlü düzyazı örneklerinden sayılır.

Kaynaklar: Prof. Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri* (cilt 1, 4, bas. 1969).

SAFA, PEYAMÎ

Yazar, romancı (1899 - 15 haziran 1961). İstanbul'da doğdu. Şair İsmail Sefa'nın oğludur. Küçük yaşta babasının sürgünde ölmesi nedeniyle düzenli bir öğrenim yapamadı. Bir süre (1914 - 1918) öğretmenlikten sonra yayımladığı, «Yirminci Asır» akşam gazetesıyla basın mesleğine geçti. Çeşitli günlük gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı; kendi adı ve Server Bedii takma adıyla her türden hikâye ve romanlar yayımladı. «Kültür Haftası» (1936) ve «Türk Düşüncesi» (1953 - 1960) dergilerini çıkardı. Ölümünden önce «Son Havadis» gazetesinde yazıyordu. || 1930 - 1960 yıllarının hareketli kalemlerinden biri olan Peyami Safa, fıkra, makale, roman ve hikâye, inceleme türlerinde yazdı; belli bir siyasal anlayışın bağlanış ölçülerinden koptuğu için, kendi kendisiyle çelişen bir yazar kimliğinde göründü. Romanlarında

insanı bilimin aydınlığından soyutlayarak mistik, hastalıklı bir karanlık oda yarattığı olarak almak istedi. Özellikle *Fatih-Harbiye*, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* gibi edebiyatımızın gelişme çizgisi içinde iç ve dış öğeleriyle mutlaka bir yeri olan romanlarından, Vedat Günyol'un belirttiği gibi, «...savaş sonunda birçok memleketlerde başgösteren mistik, akıl düşmanı bir akımın» saplantılarını taşıyan bir *Yalnızız*'a, bir *Matmazel Noralya*'ya kadar geldi.

Başlıca Eserleri: *Sözde Kızlar* (roman, 1923, 5. bas. 1971), *Şimşek* (roman, 1923, 3. bas. 1972), *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (roman, 1930, ilk basımı Nâzım Hikmet'e ithaf edilen bu romanın önceki basımlarından bu «ithaf» silindi, 10. bas. 1971), *Fatih-Harbiye* (roman, 1931, 1968), *Bir Tereddüdün Romanı* (1933, 1968), *Türk İnkılâbı'na Bakışlar* (1938, 1959), *Felsefî Buhran* (1939), *Matmazel Noralya'nın Koltuğu* (roman, 1949, 1964), *Yalnızız* (roman, 1951, 1964), *Biz İnsanlar* (roman, 1959), *Sosyalizm* (1961, 1964), *Mistisizm* (1961), *Nasyonalizm* (1961).

Kaynaklar: Cahit Sıtkı Tarancı, *Peyami Safa, Hayatı ve Eserleri* (1940); Yücel Hacaloğlu, *Sevenlerin Kalemyle Peyami Safa* (1962).

SAFFET NEZİHİ

Romancı (1871 - 1939). İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ömer Lütfi'dir. Bir süre Galatasaray Lisesi'nde okuduktan sonra Kapalıçarşı'da baba mesleği olan kuyumculukta çalışmaya başladı. Bir yandan da roman ve hikâyelerini «İkdam», «Servet-i Fünun», «Malûmat» gazete ve dergilerinde yayımlıyordu. İlk kez «İkdam» gazetesinde tefrika edilen *Zavallı Necdet* romanı (1902) büyük ilgiyle karşılandı; Cumhuriyet döneminde yeni basımları yapılacak kadar yaygın bir üne kavuştu. Dil ve anlatım yönünden Mehmet Rauf'un büyük ölçüde etkisinde kaldığı ileri sürülen Saffet Nezihî döneminin ikinci sınıf yazarlarından sayılmıştır.

Başlıca Eserleri: *Zavallı Necdet* (roman, 1902, 6. bas. 1961), *Teahhül Âleminde* (roman, 1903), *Kadın Kalbi* (roman, 1903), *Müsebbib* (roman 1911).

SAFFETİ ZİYA

Hikâyeci, romancı (1875 - 1929). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladıktan sonra bir süre Hariciye Nezareti'nde çalıştı. Devlet Şûrası'na seçildi. Cumhuriyet

dönemine kadar Anadolu Şimendiferlerinde neşriyat müdürlüğü yaptı. Cumhuriyetten sonra Dışişleri protokol şefliği, Teşkilât Umum Müdürlüğü görevlerinde bulundu. || Edebiyata «Servet-i Fünun» dergisinde çıkan *Onların Ruhu* (26 aralık 1896) adlı hikâyesiyle başladı. *Hanım Mektupları* genel başlığıyla yayımladığı küçük hikâyelerle tanındı. Daha sonra Türkiye'deki yabancı azınlığın bulunduğu çevredeki yaşamı yansıtan *Salon Köşelerinde* romanını yazdı. Edebiyat-ı Cedide'nin güçsüz sanatçılarından sayılır.

Eserleri: *Salon Köşelerinde* (roman, 1910), *Haralambos Can-kiyadis* (piyes, 1911), *Hanım Mektupları* (hikâyeler, 1911), *Kadın Ruhu* (hikâyeler, 1912), *Bir Safha-i Kalb* (hikâyeler, 1912), *Silinmiş Çehreler*, *Beliren Simalar* (hikâyeler, 1924).

Kaynaklar: Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (2. bas. 1970); Tahir Alangu, *Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958).

SALİHOĞLU, MEHMET

Şair, yazar (25 aralık 1922 →). Çayeli'nin Limanköy'ünde doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini Teknik Üniversite İnşaat Fakültesi'nde tamamladı. Uzun yıllar İmar ve İskân Bakanlığında, Genel Müdür yardımcılığı, Genel Müdürlük ve Tetkik Kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. İmar İskân Bakanlığı Müsteşarlığı yaptı (nisan 1971). Aynı Bakanlıkta danışman olarak çalışıyor (1973 →). «Türk Dili», «Varlık», «Salkım», «İlgaz», «Yeditepe», «Yeni Ufuklar», «Güney», «Akşam», «Milliyet», «Yeni Ortam» dergi ve gazetelerinde (1951 - 1972) şiir, deneme ve özleşme akımı üzerinde yayımladığı yazılarla tanınan Salıhoğlu 1955'de Türk Dil Kurumu'nun öz Türkçe deneme yarışmasında birinci ödülü, *Halk Gerçeği ve Halkçı Sanat, Yobazlık, Solculuk ve Atatürkçülük* adlı denemeleriyle TRT 1970 Deneme Armağanı Başarı Ödülü'nü kazandı.

Eserleri: *Ağacın Derdi* (şiirler, 1955), *Duman Duman Üstüne* (şiirler, 1959), *Bana Sensin Yaşamak* (şiirler, 1966), *Işıklanan Ülke* (dil üzerine yazılar, 1966), *Ataç'la Gelen* (1968), *Atatürkçü Düşünce* (denemeler, 1972).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», şubat 1967); «Varlık» (1 mart 1967).

SALÂHATTİN ENİS

Hikâyecisi, romancı (1892 -11 haziran 1942). Antalya'da doğdu.

Hukuk Fakültesi'nde okurken, I. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine askere alındığından öğrenimini tamamlayamadı. Terhis olunca bir süre Âyan Meclisi (senato) kâtipliğinde bulundu, sonra Denizyolları'na geçti; müfettişlik, muhaberat ve neşriyat şefliği yaptı. Memurluğun yanısıra «İkdam», «İleri», «Son Saab», «Cumhuriyet», «Son Posta» gazetelerinde çalıştı. Hikâyelerini «Fağfur» (1918), «Şair» (1919), «Şebab» (1920), «Düşünce» (1920), «Resimli Hikâye» (1927) dergilerinde yayımladı. En verimli dönemi olan (1918-1928) yıllarındaki hikâyelerinin çoğu gazete ve dergi sütunlarında kaldı. Nesnel gözlemlere bağlı, gerçekçi hikâyelerini toplayan ilk kitabı *Bataklık Çiçeği*, kenar mahalle halkını duygu ve düşünce biçimleriyle kişileştirerek günlük sorunlarını özümleme amacına yönelmişti. Bu özelliği anlatım us-talıklarıyla birleşince başarılı eserler verdi. *Zaniyeler* romanı I. Dünya Savaşı yıllarındaki hayatı yansıtan az sayıda eserden biri sayılır.

Eserleri: *Bataklık Çiçeği* (hikâyeler, 1924), *Zaniyeler* (roman, 1926, 1943), *Sârâ* (roman, 1926), *Cehennem Yolcuları* (roman, 1926).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt I, 1963); Falit Hahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde* (1970).

SÂMANOĞLU, GÜLTEKİN

Şair (2 kasım 1927 →). Konya'da doğdu. Ortaöğrenimini Kuleli Askerî Lisesi'nde, yükseköğrenimini Harp Okulu'nda tamamladı (1949). İsteğiyle ordudan ayrılarak Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda çalıştı. Bir süre Basın Yayın Kurumu Genel müdür yardımcılığı yaptı. Şimdi Genel müdür. Genellikle «Hisar» dergisinde çıkan şiirleriyle adını duyuran Sâmanoğlu'nun tek kitabı *Alacakaranlık* (1970) adını taşıyor.

Kaynaklar: Yaşar Faruk inal, («Çağrı», nisan 1970); Feyzi Halıcı, («Çağrı», mayıs 1970); İlhan Geçer, («Hisar», mart 1970).

SAMİ

Divan şairi (? - 1733). İstanbul'da doğdu. Medrese öğrenimin-den sonra ilmiyye sınıfına girdi; kadılık, hâcegânlık görevlerinde bulundu. Mahmut I. döneminde (1730-1754) vak'anüvislik yaptı. Lâle devrini yaşadığı halde, zevk ve sefa âlemlerine katılmadı. Gazellerinde de genellikle bilgece bir hava içinde göründü. İsim ve sıfat tamlamalarına aşırı düşkünlük gösterdiği halde

döneminin usta şairlerinden sayıldı. «Gücünü kaybetmiş görünen tasavvuf neşvesini tekrar canlandırmak suretiyle bir çeşit yenilik yapmak isterken gelenekçi çizgide kaldı.» (Hasibe Mazıoğlu)

SAMİPAŞAZADE SEZAI

Hikâyeci, romancı (1860 - 26 nisan 1936). İstanbul'da doğdu. Özel öğrenim görerek yetişti. Genç yaşta yazarlığa başladı. Divan edebiyatına karşı çıkan Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid gibi yenilikçi yazarların etkisiyle Batı düşün ve edebiyatlarını izledi. Ağabeyi Suphi Paşa Evkaf Nazırı olunca, nazırlığın Mektubî Kalemî'nde görev aldı (1880). Bir yıl sonra da Londra Elçiliğine ikinci kâtip gönderildi. Dört yıl süren bu görevinde İngiliz - Fransız dil ve edebiyatlarını öğrenme fırsatını buldu. Dönüşünde İstişare Odası'na girdi (1885). Abdülhamid II.'nin baskısından kaçtı (1901); ikinci Meşrutiyete kadar Paris'te yaşadı; İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Paris merkezinde görev aldı. Fırka iktidara geçince Madrit'e elçi olarak atandı (1909 - 1914). Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine yedi yıl İsviçre'de yaşadı. 1921'de yurda döndü. || Özellikle, ilk eseri olan *Sergüzeşt* romanında anlatım yönünden dilin yapısında temel değişiklikler kazandıramayan Samipaşazade'nin öz yönünden gerçekçi roman türünün ilk örneklerini verme çabasında olduğu görülür. Genellikle şairanelikten kurtulamaz, düzyazıyı yapay bir havaya götüren süslemeler, benzetiler ve oyunlarla ağırlaştırır. Kimi zaman da Ahmet Mithat efendi gibi konunun olağan gelişmeleri içinde yazar olarak ortaya çıkmaktan, kendini alamaz (Cevdet Kudret). En verimli dönemi sayılan Londra'dan dönüş yıllarında yazdığı küçük hikâyelerinde anlatım bir ölçüde yalınlık kazanmış, dilin yapısına olumlu değişimler getirmiştir. Bu hikâyelerde olaylar ve kişiler gerçeğe bağlı gözlemlere, oldukça doğal diyaloglara dayanarak kurulmuştur. *Sergüzeşt*'te özgürlük ve tutsaklık konuları işlendiğinden siyasal iktidarın baskısına uğrayan ilk romanlardan biridir.

Eserleri: *Şîr* (piyes, 1887), *Sergüzeşt* (roman, 1889, 1924, 1963), *Küçük Şeyler* (hikâyeler, 1892), *Rumûzu'l-Edeb* (mushabehe, hikâye, hatıra ve gezi yazıları, 1898), *İclâl* (mektuplar, 1923).

Kaynaklar: Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (1965, 1970); Ferhan Oğuzkan, *Samipaşazade Sezai* (1954).

SAMİH RİFAT

Şair (1874 - 3 aralık 1932). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Koca Mustafa Paşa Rüştiyesi'nde tamamladıktan sonra özel öğrenim görerek yetişti. Fransızca, Arapça, Farsça öğrendi. Valilik, Dahiliye Vekâleti Müsteşarlığı yaptı, milletvekili seçildi. Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Heyeti, Türk Tarih ve Dil Kurumu başkanlıklarında bulundu. «Hazine-i Fünun», «Maarif», «Mektep», kendi yayını «İttifak» dergi ve gazetelerinde yazdı. Ulusal edebiyat akımını benimseyerek hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerin yanı sıra «İkdam» gazetesinde Servet-i Fünunculara karşı çıkan yazılar, açık mektuplar yayımladı. Şiirlerini ölümünden sonra Sadettin Nüzhet topladı: *Samih Rifat, Hayatı ve Şiirleri* (1934).

SARAÇ, TAHSİN

Şair (1930 →). Muş'ta doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü'nde tamamladı (1952). Bir süre Hakkâri'de öğretmenlikten sonra devlet hesabına gönderildiği Paris'te yeni öğrenim olanağı buldu. Uzun yıllar Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Fransızca öğretmenliği yaptı (1971).
|| «Varlık» dergisinden (1956) sonra özellikle «Türk Dili»nde yayımladığı şiirlerle tanınan Saraç, *Direnme* adlı kitabıyla TRT 1970 Şiir Büyük Ödülü'nü kazandı.

Eserleri: *Günümüz Fransız Şiiri* (inceleme, antoloji, 1963, Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü, 1964), *Bir Olumsuz Yalnızlık* (şiirler, 1965), *Güneş Kavgası* (şiirler, 1968).

Kaynaklar: Adnan Binyazar, («Papirüs», ağustos, 1969); Cemal Süreya; («Papirüs», ocak 1969); Halim Yağcıoğlu, («Türk Dili», ocak 1970); («Yeni Edebiyat», mayıs 1971).

SARAR, İSMAİL ALİ

Şair, yazar (1925 →). Eskişehir'de doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Bir süre İstanbul'da çeşitli liselerde öğretmenlik yaptı. Eskişehir'e yerleşerek Öğretmen Hatiboğlu Kitabevi ve Yayınları'nı kurdu (1962 →). Bu kitabevindeki yönetmenliğinin yanı sıra Eskişehir Kız Öğretmen Okulu'nda Almanca öğretmenliği yapıyor.

|| «Çığır», «İstanbul», «Kaynak», «Fikirler» (1946 - 48), kendi yayımları «Zeytin Dalı», «Yazı» (1949); «Edebiyat Dünyası» (1948 - 1949), «Yücel», «Çağrı», «Varlık» dergilerinde yazan

Sarar, Prof. Yusuf Ziya Binatlı ile birlikte Eskişehir'de «Emek» dergisini de çıkardı (1964 - 1970).

Şiir Kitapları: *İlk Adım* (şiirler, 1940), *Yaşamak* (şiirler, 1946), *İnsanlar Konuşuyor* (şiirler, 1958), *Evren Üzerine Destan* (şiirler, 1961), *Mevlâna'dan Yana* (biyografi, şiirler, 1961), *Düşüncelerimizde Yaşayanların Öyküsü* (şiirler, 1971).

SARİİSMALOĞLU, AYHAN

Hikâyeci (1932 →). Konya'da doğdu. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladıktan sonra askerî yargıç olarak orduya katıldı (1953). «Varlık», özellikle «Hisar» dergilerinde yayımlanan hikâyelerinde (1953 - 1971) başlangıçta Sait Faik havasını taşıyordu; son hikâyelerinde kişilerini ve çeşitli çevrelerdeki gerçeklere bağlı zengin ve renkli anlatım olanaklarını büyük bir rahatlıkla kullandığı söylendi (Tahir Alangu). *Baba Lüferle Balıkçı* (1966) adlı hikâye kitabı var.

SARIKÂHYA, TEOMAN

Şair (1933 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nde tamamladı. «Kaynak», «Varlık», «Yenilik», «Yeditepe», «Pazar Postası», «Çağır» dergilerinde (1955 - 1961) yayımladığı şiirlerle adım duyurdu. İlk kitabındaki çeşitli etkilerin yanında kendine özgü bir ses yaratma çabasına karşılık, daha sonraki çalışmalarında dar bir sözcük sınırı içinde kapanıp kaldı; öz yönünden de nereye varmak istediği belli olmadı (Hüseyin Cöntürk).

Eserleri: *Kaçmak Güller* (1958), *Islak Tay* (1962).

SAVAŞCI, FETHİ

Şair (1930 →). Ödemiş'in Taşpazar köyünde doğdu. Düzgün bir öğrenim yapamadı. Çocukluğunda, ilk gençliğinde ırgatlık, hamallık, çıraklık gibi beden işlerinde çalıştı. Kendi kendini yetiştirdi. İzmir'de bir süre gazete muhabirliği yaptıktan sonra işçi olarak Almanya'ya gitti. «Aydınlık», «İmbat», «Yeditepe» dergilerinde yazan Savaşçı'nın bir İzmir gazetesinde «*Irgat Hasan*» adlı romanı tefrika edilmişti.

Eserleri: *Duvarcı Hasan Usta* (şiirler, 1970), *Bu Sarı Biraları İçince* (şiirler, 1971), *İş Dönüşü* (hikâyeler, 1972).

SAYAR, ABBAS

Romancı (1928 →). Yozgat'ta doğdu. Ortaöğrenimini Yozgat

Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde sürdürdüğü öğrenimini «parasızlık» nedeniyle 5. sönestrde bırakmak zorunda kaldı. Gazete bayiliğı, kitapçılık, çiftçilik yaptı. Edebiyata, ilk gençliğinde kimilerini yayımladığı şiirlerle başlayan Sayar, çıktığı yıl «Edebiyat Olayı» olarak karşılanan (Okıay Akbal), *Yılkı Atı* romanıyla tanındı. Genellikle büyük hikâye niteliğinde görülen bu eserinde yeni dili, başarılı çevre betimlemeleriyle Orta Anadolu gerçeklerini yansıtırken, olumlu olumsuz kişileri, koşulları içinde ele aldı. Onların ruhsal durumlarını yansıtırken özentiyeye ve gereksiz uzatmalara, gerçeğı saptıran çözümlemelere düşmedi. Edebiyatımızda rastlanmayan bir doğallıkla atların dünyasını, ilişkilerini, değişik olaylar karşısındaki değişik durumlarını yansıttı.

Eserleri: *Yılkı Atı* (1970, yayımlandığı yılın TRT Roman Başarı Ödülü'nü kazandı.)

Kaynaklar: İrfan Yalçın («Soyut», şubat 1971); Ahmet İnam, («Dost», şubat 1971).

SAYIN, HİDAYET

Oyun yazarı (1929 →). Aydın'da doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Atatürk Erkek Lisesi'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdi. 1954'te doktor, daha sonra da çocuk hastalıkları uzmanı oldu. 1965 - 1966 tiyatro mevsiminde Kent oyuncularınca sahneye konulan *Pembe Kadın* oyunu (bas. 1965) büyük ilgiyle karşılanan Hidayet Sayın, köy yaşamını tüm gerçekçi yönleriyle getirmeyi başaran, kişilerin iç yapılarını da yansıtan bir yazar olarak tanındı. Öteki Oyunları: *Topuzlu* (1963), *Kördüğüm* (1965), *Topuzlu/Uzak Dünyalar* (iki oyun bir arada, 1971), *Küçük Devler* (1967)'dir. Sonuncusu Kent Oyuncuları'nda, ötekiler Ankara Devlet Tiyatroları'nda oynandı.

SEDES, SELÂMÎ İZZET

Yazar (1896 - 13 mayıs 1964). Edebiyat Fakültesi'nde okudu. Bir süre «Servet-i Fünun» dergisinde şiir ve hikâye denemelerini yayımladı. Daha sonra gazeteciliğe başladı. Uzun yıllar çeşitli gazetelerde mesleğın her dalında çalıştı. Tiyatro alanındaki araştırmalarının yanı sıra aşk ve polis romanları yazdı. *Arsen Lûpen* ve *Şarlok Holmes* dizilerini dilimize çevirdi.

Başlıca Eserleri: *Geceye Aşık* (roman, 1912), *Menekşe Demeti* (roman, 1926), *Deli* (roman, 1933), *Fadime* (roman, 1933).

Canım Ayşe (roman, 1933), *Tiyatro Sanatı* (1935), *Tiyatro Konuşmaları* (1936), *Tiyatroya Dair* (1938).

Kaynaklar: Türker Acaroğlu, «Varlık Yıllığı» (1965).

SEHİ BEY

Tezkire yazarı (? - 1548). Bayezit II.'nin (1447 - 1512) oğlu Mahmud'un kâtipliğini yaptı. Şehzadenin Kefe (Kırım) sancakbeyi iken ölümü üzerine (1504) İstanbul'a döndü. Bir süre Divan-ı Hümayun kâtipliğinde bulundu. Daha sonra Edirne Dar-ül hadisi'ne mütevellî olarak gönderildi. Son görevindeyken öldü. XIV. yüzyıldan dönemine kadar yaşamış 200'den fazla divan şairinin hayat hikâyesini yazdığı *Heşt Behişt* adlı tezkiresi bu türün ilk eserlerinden sayılır.

SELÇUK, İLHAN

Yazar (1925 →). Aydın'da doğdu. Ortaöğrenimini Adana Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1950). Bir süre avukatlık yaptıktan sonra «Dolmuş» adlı mizah dergisinde yazarlığa başladı. «Akşam», «Tanin», «Vatan», «Akbaba», «Cumhuriyet» dergi ve gazetelerindeki fıkralarıyla 1960 - 1971 yıllarının ilgiyle izlenen yazarlarından biri olarak kabul edildi.

Eserleri: *Güzel Amerikalı* (gezi notları, 1967), *Uzak Komşu Rusya'dan* (gezi notları, 1967), *Mustafa Kemal'in Saati* (1969).

SELEKLER, HÂMİT MACİT

Şair (1909 →). Ortaöğrenimini Konya Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1931). Savcı yardımcılığı, savcılık, yargıçlık, Adalet müfettişliği görevlerinde bulundu. Yargıtay ve Yüksek Hakimler Kurulu üyeliği yaptı (aralık 1962 →). 11 Öğrencilik yıllarında Konya «Babalık» gazetesinde çıkan ilk yazılarından sonra «Hayat» (1929), «Servet-i Fünun - Uyanış», «Varlık», «Çığır» dergilerinde (1933 - 1938) yayımlanan şiirleriyle tanındı. «Yurt güzellikleri, tarih gururu, aşk ve sevinç üzüntüleri üzerine yazdığı» bu şiirlerde «genel olarak heceyi ve koşma şeklini sone ve terza rima'yı kullandı.» (Baki Suha Ediboğlu), Sonraki kuşakları etkileyen bir düzeye ulaşmasa bile (1930 - 40) yıllarının dil ve beğeni olanakları içinde alçakgönüllü ama içten, kimi buluşlarıyla de yeni bir şiir kurabildi.

Eserleri: *Sulh ve Diğer Şiirler* (1944), *İyilik* (1956).

Kaynaklar: İbrahim Zeki Burdurlu, *Sulh ve Diğer Şiirler*, («İstanbul», sayı 19, 1 eylül 1944); Baki Süha Ediboğlu, *Bizim Kuşak ve Ötekiler* (1970).

SELİMOĞLU, ZEYYAT

Hikâyecisi (1922 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Alman Lisesi'nde (1944), yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1952). Uzun süre armatör olarak çalıştıktan sonra yaşamını çeviricilikle sürdürmeye başladı. || «Cumhuriyet» gazetesinin düzenlediği Yunus Nadi Yarışması'nda (1949 - 1950) *Rize'nin Köylerinden* adlı yazısıyla birinci ödüllü kazanân Selimoğlu, daha sonra «Yenilik», «Varlık», «Türk Dili» dergilerinde yayınladığı hikâyeleri *Kavganın Sonu ve Başı*'nda topladı. Uzunca bir suskunluktan sonra, genellikle Karadeniz'in ekmeğini denizde arayan insanını bütün gerçekliği içinde yansıtan hikâyelerle yeniden gelişinde hem teknik, hem kişilerin iç dünyalarını veriştir yönlerinden büyük başarı gösterdi. *Direğin Tepesindeki Adam* (1969) adlı kitabında topladığı bu hikâyeler geniş ilgi gördü, aynı yılın Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. *Koca Denizde Bir Nokta* adlı oyunu de TRT 1970 Radyo Oyunları Başarı Ödülü kazandı.

Eserleri: *Kavganın Sonu ve Başı* (hikâyeler, 1955), *Direğin Tepesindeki Adam* (hikâyeler, 1969), *Kıç Üstünde Toplantı* (hikâyeler, 1971).

Kaynaklar: Ahmet Köklügiller, («Türk Dili», temmuz 1970).

SEPETÇİOĞLU, MUSTAFA NECATİ

Hikâyecisi, oyun yazarı (1932 →). Zile'de doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1956). Bir süre İstanbul İşçi Sigortaları Kurumu'nda şeflik görevinde bulunduktan sonra Milli Eğitim Basımevi müdürlüğüne atandı (1968 →). «İstanbul», «Yol», «Türk Yurdu», «Türk Dili», «Türk Edebiyatı» dergilerinde yayımladığı hikâyelerle tanındı. «*Trampacılar*» adlı oyunu 1968 tiyatro mevsiminde, İstanbul Şehir tiyatrolarında sahneye konuldu. Aynı yıl, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu'na sahneye konulan *Büyük Otmarlar*, Üniversitelerarası Tiyatro Festivali'nde en iyi oyun seçildi.

Eserleri: *Abdürrezzak Efendi* (hikâyeler, 1956), *Yaratılış ve Türeyiş* (destanlar, 1965, 1969), *Çardaklı Bakıcı* (oyun, 1969).

Köprü (oyun, 1969), *Büyük Otmarlar* (oyun, 1970), *Kilit* (roman, 1971).

Kaynaklar: Dr. Birol Emil, («*Türk Edebiyatı*», mart 1972).

SERDAROĞLU, EMİN BÜLENT

Şair (1886 - 29 kasım 1942). Halep'te doğdu. Öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı. Uzun süre Elektrik ve Tramvay İdaresi'nde memurluk yaptı. Liman Dairesi'nde Umumi kâtiplik görevinde bulundu. Fecr-i Âti edebiyat topluluğuna katılan Emin Bülent mütareke yıllarında futbolcu olarak da ün yapmıştı. İşgalci güçlerden yılmadan büyük bir içtenlikle yazdığı *Kin* adlı şiiri uzun yıllar elden ele dolaştı, etkin bir direniş simgesi oldu. Çok az yazan, ama kullandığı aruz ölçüsü içinde yalın ve başarılı bir dil uygulayabilen şairin 38 şiiri ölümünden sonra Salih Zeki Aktay tarafından yayınlandı (1943).

Kaynaklar: Rifat Necdet Evrimer, *Fecr-i Âti Şairleri: Emin Bülent* (1958); Yusuf Ziya Ortaç, *Portreler* (1960, 1963); Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Geçiyor* (1967).

SEVENGİL, REFİK AHMET

Yazar (1903 - 13 eylül 1970). Bingazi'de doğdu. Özel öğrenim gördü. İlk «İfham» gazetesinde çalışmaya başladı. «Vakit», «Kurun» gazetelerinde yayımladığı tiyatro ve kitap eleştirileriyle tanındı. Edebiyat öğretmenliği, Şehir Tiyatrosu edebi heyet üyeliği, İstanbul şehir meclisi üyeliği görevlerinde bulundu. Tokat'tan milletvekili seçilerek (1943) parlamentoya da girdi. Sonraki görevleri, Radyolar Umum Müdürlüğü, Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı Radyo Dairesi Müdürlüğü, TRT Yönetim Kurulu Üyeliği ve Genel Müdür Müşavirliği'dir. Hikâye ve roman türlerinde de eserleri olan Refik Ahmet, Tiyatro tarihimiz üzerindeki geniş araştırmalarıyla kendisinden sonra yapılan çalışmalara öncülük etti.

Eserleri: *İstanbul Nasıl Eğleniyordu* (tarih, 1927). *Bizim İstedğimiz Edebiyat* (konuşmalar, 1933), *Yakın Çağlarda Türk Tiyatrosu* (inceleme, iki cilt, 1943), *Çıplaklar* (roman, 1936), *Açlık* (roman, 1937), *Köyün Yolu* (hikâyeler, 1937), *Hüseyin Rahmi Gürpınar* (inceleme, 1944), *Türk Tiyatrosu Tarihi* (Eski Türklerde Dram Sanatı, Opera Sanatı ile İlk Temaslarımız, 1959), *Tanzimat Tiyatrosu* (1961), *Saray Tiyatrosu* (1962), *Meşrutiyet Tiyatrosu* (1968), *Eski Şiirimizin Ustaları* (1964), *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri* (1965), *Çağımızın Halk Şairleri* (1967).

Kaynaklar: Hasan Âli Ediz, («*Yeni Edebiyat*», ekim 1970).

SEVİN, NURETTİN

Yazar (1900 →). Öğrenimini İstanbul Robert Kolej, Erkek Muallim Mektebi ve İngiltere’de Bath Tiyatro Okulu’nda tamamladı. Dönünce (1923) Kabataş ve İstanbul Erkek liselerinde İngilizce öğretmenliği, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde öğretim üyeliği yaptı. Edebiyata şiirle başlayan Sevin, çağdaş ve klasik İngiliz yazarlarından yaptığı çeviriler, tiyatro incelemeleri ve eleştirmeleriyle yirmiyi aşkın kitap yayımladı. Yeni tiyatro hareketlerinden önceki dönemin başlıca yazarlarından biri olarak tanındı.

Başlıca Eserleri: *Alexius’un Sancıları* (oyun, 1968, aynı yıl Türk Ev Kadınları Derneğinin oyun yarışmasında ikincilik kazandı.), *Nilüfer* (oyun, 1968), *Türk Gölge Oyunu* (inceleme, 1968).

SEVÜK, İSMAİL HABİB

Edebiyat tarihçisi (1892 - 17 ocak 1954). Edremit’te doğdu. İlk ve ortaokulu doğduğu şehirde, liseyi Bursa’da okudu. Yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesi’nde tamamladı. Öğretmenlik mesleğini seçerek (1914) Kastamonu Lisesi’nde görev aldı. I. Dünya Savaşı yenilgisinden sonra, millî mücadele yıllarında Balıkesir’deyken edebiyat öğretmenliğinin yanısıra «İzmir’e Doğru»; Kastamonu’dayken «Açıkgöz» gazetelerinde Kurtuluş Savaşı’nı destekleyen yazılar yayımladı. Cumhuriyet’ten sonra Adana Maarif Müdürlüğü görevindeyken, «Maarif» dergisini (15 mart 1928 - 15 mayıs 1931) yayımladı. Uzun süre de Galatasaray Lisesi’nde edebiyat öğretmenliği yaptı. Sinop’tan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. Ulusçuluk akımının kabul edildiği yılların öğrenim koşulları içinde yetişerek, Kurtuluş Savaşı başarısından sonra mesleği olan edebiyat araştırmacılığını, bu ölçüler içinde yöntemlendiren yazarlarımızdan biridir. *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi* (1925) adlı eseriyle lise öğreniminde yeni Türk edebiyatının gelişme ve aşamaları belli bir plan içinde izlenmeye başlanmıştır.

Başlıca Eserleri: *Tuna’dan Batıya* (1934, 1944), *O Zamanlar* (Kurtuluş Savaşı anıları 1936), *Atatürk İçin* (1939), *Edebi Yeniliğimiz* (1931 - 1932), *Tanzimattan Beri* (3 cilt, 1940), *Avrupa Edebiyatı ve Biz* (2 cilt, 1940 - 1941), *Edebiyat Bilgileri* (1942), *Yurttan Yazılar* (1943).

SEYDA, MEHMET

Hikâyeci, romancı (15 ağustos 1919 →). İstanbul’da doğdu.

Pertevniyal Lisesi'nde okudu. Zonguldak, Divrik, Merzifon'da memurluk etti (1937 - 1946). İstanbul'a yerleşti. Belediye Eğ-lence Yerleri Kontrol Memurluğu'ndan sonra (1951 - 1960), Basın İlân Kurumu Genel Müdürlüğü'nde çalışmaya başladı (1960 →). || «Ses», «Tan», «Yeni Adam», «Yedigün», «Yeni Edebiyat» (1938) dergi ve gazetelerinde çıkan hikâyelerinden sonra uzun süre sanat çevrelerinde görünmeyen Seyda, «Gece Postası», «Akşam», «Zafer» gazetelerinde takma adlarla otuza yakın roman yayımladı. *Ne Ekersen* romanının «Cumhuriyet» gazetesinin (1957 - 58) Yunus Nadi Roman Armağanı'nda üçüncülük kazanmasından sonra yeniden sanat dergilerine döndü. Sürekli olarak «Yelken», «Yeditepe», «Dost», «Varlık», «Yeni Dergi», «Yeni Ufuklar», «Güney» dergilerinde yazdı (1958 - 1972). || İlk çalışmalarında «gerçekçilere özgü gözlemci ve tasvirici yeteneklerle hikâyelerinde kömür bölgesi insanlarını» yansıttı. Daha sonra davranış psikolojisine dayanan çözümleme çabasıyla büyük şehrin, aile, töre ve toplum bağlarından kopmuş, başka bağlara ve kişisel disipline ve değer ölçülerine ulaşamamış yalnız kişilerini işledi. Romanlarında büyük bir ailenin, belirli kişilerini, iki çağ arasında çöküş koşulları içinde çocukluktan başlayarak, yürüyen hayat serüvenleriyle birlikte, kişiliklerine ve durumlarına yansıyan derinlerine işleyen ruşsal çözümlemelerinin altında yürüyen toplum evrimini de göstermeye çalıştı (Tahir Alangu).

Eserleri: *Ne Ekersen* (roman, 1958), *Yaş Ağaç* (1958), *Cinsel Oyun* (roman, 1960), *Beyaz Duvar* (hikâyeler, 1962), *Zonguldak Hikâyeleri* (1962), *Baş Göz Etme Zamanı* (1964 Sait Faik Hikâye Armağanı, bas. 1963), *Bir Açıdan* (Batılı yazarlar üzerine inceleme, 1963), *Oyuncakçı Dükkânı* (hikâyeler, 1964), *Bir Gün Büyüyeceksin* (Doğan Kardeş Çocuk Romanı Armağanı, bas. 1966), *İhtiyar Gençlik* (May Edebiyat Ödülü, 1968), *Koroğlu* destan-roman, 1969), *Garnizonda Bir Olay* (hikâyeler, 1968), *Sultan Döşegi* (tarihî roman, 1969), *Anahtarcı Salih* (hikâyeler, 1969), *Nemrut Mustafa* (tarihî roman, 1970), *Yanartaş* (TRT 1970 Roman Başarı Armağanı), *Edebiyat Dostları* (1970).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 2, 1965); Eray Canberk, («Papirüs», mayıs 1967); Taylan Altuğ, («Yeni Dergi», mart 1970); Muzaffer Iygüner, («Varlık», aralık 1970).

EYDİ ALİ REİS

ilgin, şair, seyahatname yazarı (? - 1562). Sinop'ta doğduğu

sanılıyor. Kanunî Süleyman döneminde birçok deniz seferine ve Kıbrıs'ın fethine katıldı. Barbaros Hayrettin Paşa'nın (1483 - 1546) yanında çalıştı. Halep'te bulunduğu sırada Piri Reis'in (ölm. 1554) Basra'da bıraktığı donanmayı getirmek üzere Murat Reis'ten sonra Donanma Komutanlığına atandı. Basra'dan Sufar kıyılarına gelince El Mason burnu yakınlarında, kötü hava koşullarında üstün Portekiz donanmasına yenildi. Karaya çıkarak Gücerat, Sint, Horasan, Irak-Acem, Maveraünnehir, İran yolu ile Türkiye'ye döndü (1557). Uzun yolculuğunu anlatan ve gezi türünde ilk eser sayılan *Mir'at-ül-memalik* (memleketler aynası)'i Edirne'de Kanunî'ye sundu. Başarısızlığı affedildiği gibi, 80 akçe maaşla Mütferikalığa, daha sonra Diyarbakır Tımar Defterdarlığı'na atandı. || Almanca, Fransızca ve İngilizceye çevrilen *Mir'at-ül-memalik*'te gezip gördüğü ülkelerin toplumsal özelliklerini yansıtmaktan çok, bu ülkelerde konuştuğu kişileri anlatan Seydi Ali Reis, tanıdığı hükümdarlarla Kanunî'nin karşılaştırmasını yaparak, yer yer beyitlerle süslediği eserinde hikâye anlatımı uygulamıştır. İlk 1895'te basılan eserden seçilmiş bölümler M. N. Özön ve Hayrullah Örs tarafından *Hindeli'nden İstanbul'a* adıyla yayımlanmıştır (1935, 1943).

|| Bilim tarihinde üzerinde önemle durulan eseri *Muhit*'tir. XIX. yüzyıl İngiltere, İtalya, Avusturya bilim çevrelerinde kitabın bölümleri çevrilerek basılmış, Hindistan'dayken yazdığı anlaşılan eserin henüz ilgi çekmediği dönemde Kâtip Çelebi tarafından özellikle Cava, Sumatra, Seylan ve başka adalar üzerindeki bilgileri *Cihannûma*'ya olduğu gibi aktarılmıştır. Ali Kuşçu'nun *Fethiye*'sinden çeşitli konularda katkılarda bulunarak yaptığı çeviri *Hûlasat-ül-hey'e* ve çeşitli Arapça ve Farsça kaynaklardan yararlanarak yazdığı *Mir'at-i kâinat* adlı kitapları da astronomi alanındaki ilk eserlerden sayılmıştır. Şiirlerinde Kâtibi takma adını kullanan Seydi Ali Reis'in dizeleri arasında günümüze kadar gelenleri vardır: «Çekmek belâ vü mihneti â'lemde neye / Gördün zamane uymadı uy sen zamaneye»

Kaynaklar: Yazının hazırlanmasında geniş ölçüde yararlandığımız A. Adnan Adıvar'ın *Osmanlı Türklerinde İlim* (2. bas., s. 75 - 80 - 1970).

SEYRANÎ

Halk şairi (1807 - 1866). Asıl adı Mehmet'tir. Develi'de doğdu. Çocukluğunda medrese öğrenimi gördükten sonra Seyranî takma adını kullanarak genç yaşta Anadolu illerinde dolaşma-

ya çıktı, şiirler söylemeye başladı. Özellikle taşlama türündeki şiirlerinde başkaldırıcı bir havası vardı. Bir aralık geldiği İstanbul'da, Abdülmecit döneminin (1839 - 1861) kısıtlayıcı havasına dayanamayarak memleketine döndü. Halk edebiyatımızda «layik şairler» olarak adlandırılan öteki şairler gibi Seyranî, dinsel kurumları kendi özel çıkarlarına araç olarak kullanan kaba sofularla halka karşı yöneticileri amansız bir dille taşlarken zaman zaman başkaldırı şiirinin özelliklerini gösteren kalıcı dizeler yazdı. Çekinmeden en gerçekçi konuları işlerken dil güzelliğini koruması etkinliğini sağlayan öğeler arasındadır. Şiirleri ilkin Ahmet Hazım tarafından *Sanihat-ı Seyranî* (1921) adlı kitapta derlendi.

Kaynaklar: Haşım Nezihi Okay, *Develî'li* (Everek'li) *Seyranî* (1953 - 1963); Cahit Öztelli, *Dertli - Seyranî* (1953-54); Derviş Ünlü, *Develîli Ha(l)k Âşığı Seyranî Baba'nın Hayatı ve Şiirleri* (1963).

SEYYİD VEHBİ

Divan şairi (? - 1737). İstanbul'da doğdu. Güçlü bir öğrenim gördükten sonra müderrislik ve kadılık yaptı. Ahmet II. döneminde şairler başı olan Osmanzade Taip'in yakınları arasına girdi. Yayımlanmayan divanında topladığı şiirlerinde Nabi ve Nedim'in gazellerine öykünerek onlara nazireler ve tahmisler yazdı. Asıl ününü Ahmet III.'ün, oğullarıyla birlikte 5000 fakir çocuğun sünneti dolayısıyla düzenlediği düğünü anlatan *Sur-name*'si ile sağladı. «Dilde bir sadelik göstermiş olmakla beraber, duyuş ve düşünüşte hiç bir orijinalite gösteremedi. İlham kaynağı divanlar oldu, yeniliği mazmunculuğa münhasır kaldı.» (Hasibe Mazıoğlu.) || Faizî tarafından (ölm. 1628) başlanan *Leylâ ve Mecnun*'u tamamlayan Seyyid Vehbi'nin Ahmet III. çeşmesine yazdığı musammat kasidesi şiirlerinin en bilinenlerinden sayılır. Çağının özelliklerini nesnel biçimlerde yansıtan *Sûr-nâme*'si, Reşat Ekrem Koçu tarafından günümüzün diliyle yayımlanmıştır (1939).

SEZER, SENNUR

Şair (1943 →). Eskişehir'de doğdu. İstanbul Kız Lisesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak muhasebe memurluğu (1959 - 1965) Varlık ve Bir yaymevlerinde düzelticilik yaptı. Hikâyeci Adnan Özyalçın'ın eşi. || «Sanat Dünyası», «Beşgen», «Elif», «Yeni Ufuklar», «Yeditepe», «Türk Dili», «Sosyal Adalet» ve özellikle «Varlık» dergisinde yayımladığı şiirlerle tanınan Sezer «ya-

şamın zor, çileli, baklı ama ezik, güzel ama yasak yerlerinden aldığı konuları işlerken en güzelle en kolayı yanyana, dizdize verme» alışkanlığından (Rauf Mutluay) kendini kurtardığı zaman toplumcu gerçekçi şiir çizgisinde yeri olabilecek bir düzeye ulaştı.

Eserleri: *Gecekondü* (1964), *Yasak* (1966).

Kaynaklar: «Varlık» (1 mart 1964), Asım Bezirci, *Okudukça* (1967), Behiç Duygulu, «Yeditepe» (mart 1967).

SILAY, CELÂL

Şair (1914 →). Bursa'da doğdu. Ortaöğrenimini Bursa (Askeri) ve İstiklâl Liselerinde tamamladı (1934). «Vatan», «Tasviri Efkâr», «Hergün», «Ticaret Postası», «Yeni Memleket», «Yeni Gazete», «Her Gün» (1940 - 1960) gazetelerinde sekreterlik, yazı işleri müdürlüğü, Ahmet Selâmi Sel takma adıyla («Yeni Gazete», «Hergün») fıkra yazarlığı yaptı. || Yeni edebiyatımızın gelişme yıllarında «İşte» (1944), daha sonra «Esi», «Doğu - Batı», (1953 - 1955) «Yeni İnsan» (1963 →) dergilerini çıkardı. *Merhamet Şiirleri*'ndeki (1943) savaşın yarattığı acı ve öfkeleri yansıtan şiirlerinde özgün, etkili buluşları ve çarpıcı diliyle dikkati çekti, uzun yıllar «eseri tek başına ayakta tutma» (Behçet Necatigil) gücüyle akımın ilgiyle izlenen şairlerinden biri oldu.

Şiir Kitapları: *Çöl Yolcuları* (1932), *Dört Kapı* (1933), *Hayat ve Merhaleler* (1933), *Lâcivert Işıklar* (1934), *Ebedî Renkler* (1936), *Hüsrân Filizleri* (1937), *Merhamet Şiirleri* (1943), *Acaba* (1945, *Merhamet Şiirleri*'yle birlikte) *Sonra* (1946, *Cevap ve Dünya*'ya bölümleri dışında 2. bas. 1966), *Boşlukta Duran Taş* (1949), *Zaman ile Yarış* (1956), *Adamca* (1959 - 1968), *Doğa* (1965), *İlişki Deyimleri* (1969). **Deneme Kitapları:** *Değinmeler* (1966), *Kişî Birey* (1967), *Yorum* (1968).

Kaynaklar: Vedat Günyol, («Yeni Ufuklar», mart 1960); Halil İbrahim Bahar, («Soyut», mayıs 1965).

SİLÂHDAR MEHMET AĞA

Tarihçi (1658 - 1723). İstanbul'da Fındıklı'da doğdu. On beş yaşındayken saraya alındı. Baltacı (1678), bostancı, tülbent ağası (1688) Mustafa II.'nin padişahlığında resmî tarihçi ve silâhtar (1703) oldu. Emekliye ayrılınca, Kâtip Çelebi'nin *Fezleke* adlı tarihini kendi yaşadığı döneme kadar sürdürmek amacıyla Mehmed IV., Süleyman II, Ahmet III'nin padişah olduğu (1654 - 1695) yılları arasındaki olayları anlattı. Sarayın içinde önemli görev-

lerde bulunduğundan yakından bildiği olayları gerçekten saptırmadan hikâye eden Silâhdar, tarihinde yer alan savaşları anlatırken de aynı özelliği korudu. Gördüklerini sırayla kaydetti. || 1695 - 1720 dönemini anlatan ikinci eseri *Nusret-nâme*'de 1695 - 1703 yıllarının ayrıntılı verilmesine karşılık, 1703'te saraydan ayrıldığı için son on yedi yılı aynı güçte yansıtamadı. Evliya Çelebi gibi, konuşma diliyle yazan, sanat göstermek, bilgiçlik taslamak gibi heveslere az kapılan (Mustafa Nihat Özön) Mehmet Ağa'nın tarihi ilk kez iki cilt olarak Türk Tarih Encümeni tarafından (1928) yayımlandı. Daha sonra M. N. Özön, yazarın yaşamını anlatan bir yazı ve sözlükle birlikte *Silâhdar Tarihi, XVII. Asır Saray Hayatı* adlı kitapta derledi (1947). *Nusret-nâme*'nin birinci cildi İsmet Parmaksızoglu tarafından sadeleştirilerek yayımlandı (1962 - 1964).

SİNAN PAŞA

Nasir, matematikçi (1437 - 1485). Edirne ya da Bursa'da doğduğu sanılıyor. İstanbul'un ilk kadısı Hızır Beyin oğludur. Güçlü bir öğrenim gördükten sonra Edirne'de müderrislik etmiştir. İstanbul'a gelerek Fatih Sultan Mehmet'e müsaheb ve hoca olmuştur (1470). «Gençliği dikkate değer, bir çeşit şüpheli felsefî düşüncelerle geçen Sinan Paşa bir ara padişahın gazabına uğrayarak hapse atılmışsa da zamannın dalkavuk olmayan uleması bu harekete şiddetle isyan ederek, hapisten çıkarılmazsa, kendi eserlerini yaktıktan sonra memleketi terkedeceklerini Fatih'e bildirmeleri üzerine» (A. Adnan Adıvar) cezası sürgüne çevrilmiş, Bayezid II. dönemine kadar (1481) kadılık ve müderrislikle Sivrihisar'da kalmıştır. || Matematik alanındaki çalışmalarının yanı sıra şiir de yazan Sinan Paşa, felsefe ve tasavvuf konularını işlediği *Tazarru-nâme* ile tanındı. Yazı dilinde sözcük oyunlarına, benzetmelere, yabancı dil kurallarına, seci'ye aşırı düşkünlük gösterdi; bu özelliğiyle de divan edebiyatının yapay düzyazı anlayışına yol açmış oldu. Tasavvuf alanında yazılmış *Risale-i Ahlâk*, İran şairi Attar'dan eklemelerle çevrilen *Tezkiret-ül Evliya* adlı basılmamış eserleri de biliniyor. *Tazarruat-ı Sinan Paşa* (1883, 3. bas. 1892) dan sonra, Prof. İ. H. Ertaylan *Maarif-nâme* adlı eserini yayımladı (1961).

SIYAVUŞGİL, SABRİ ESAT

Şair, yazar (1907 - 6 ekim 1968). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Muallim Mektebi ve İstiklâl Lisesi'n-

de (1926), yükseköğrenimini Fransa'da Djon ve Lyon Üniversiteleri Felsefe Bölümü'nde tamamladı. Doçent (1933) ve profesör (1942) olarak yaşamının sonuna kadar Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. || Edebiyata şiirle başlayan Siyavuşgil, «Güneş», «Hayat» (1927) dergilerinde çıkan ilk denemelerinden sonra Yedi Meş'ale hareketine katıldı (1928). Bu türdeki ürünlerini «Hayat», «Muhit», «Varlık» dergilerinde sürdürdü (1927 - 1936). Döneminin sevilen şairleri arasında sayıldı. «Tan», «Kültür ve Edebiyat», «Ulus» (1936 - 1944) gazete ve dergilerinde edebiyat yazıları yayımladı. Fransız yazarı Edmond Rostand'ın manzum oyun çevirisi başta olmak üzere çağdaş ve klasik şairlerin şiirlerini dilimize kazandırdı. «Yeni Sabah», (1948 - 1964) ve «Haber» gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı.

Eserleri: *Odalar ve Sofalar* (şiirler, 1933), *İstanbul'da Karagöz ve Karagözde İstanbul* (1938), *Psikoloji ve Terbiye Bahisleri* (inceleme, 1940), *Karagöz* (1941), Sait Faik'ten Fransızcaya çevirdiği 41 hikâyeyi, *Un Point sur la Carte* adıyla Hollanda'da yayımladı (1962).

Kaynaklar: «Varlık», özel sayı (15 ekim 1968).

SORAN, SABRİ

Şair, hikâyeci (1918 →). İstanbul'da doğdu. Eyüp Ortaokulu'nu bitirdikten sonra öğrenimini sürdüremedi. Şimdi İstanbul'da Vakıflar İdaresi'nde memur. «Yürüyüş», «Pınar», «Ses», «Yeni Ses», «Yeryüzü», «Beraber», «Kaynak» dergilerinde yayımladığı (1943 - 1955) şiir ve hikâyelerle tanındı; iki türde de toplumcu gerçekçi anlayışa bağlı göründü.

Eserleri: *Küçük Şiirler* (1950), *Güzellik* (şiirler, 1954), *Bozacının Kızı* (hikâyeler, 1960), *Gün Vurdu* (şiirler, 1961), *Sizinle Beraberim* (şiirler, 1962).

SOYSAL, İLHAMİ

Yazar (20 mayıs 1928 →). Ereğli/Karadeniz'de doğdu. Ortaöğrenimini Bursa Erkek Lisesi'nde tamamladı. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okuduktan sonra gazeteciliğe başladı. Bursa «Ant» gazetesindeki ilk çalışmalarından sonra Ankara'da «Pazar Postası» ve «Son Havadis» gazetelerinde yazı işleri ve matbaa müdürlüğü yaptı (1953 - 1957). «Kim», «Milliyet», «Akşam» gazetelerinin Ankara temsilciliği, «Türk-İş», «Hareket», «Akis» dergi ve gazetelerinin genel yayım müdürlüğü görevlerinde bulundu. Çeşitli tarihlerde Ankara Gazeteci-

ler Cemiyeti ve Ankara Gazeteciler Sendikası başkanlıkları, Kurucu Meclis Temsilciler Meclisi'nde basın üyeliği, || «Akşam» gazetesinde fıkra yazarlığı yaptı (1968-1971). Şimdi «Yeni Ortam»da yazıyor (1973 →). || Çalıştığı gazetelerden başka «Sosyal Adalet», «İmce», «Yön», «Türk Solu», «Kim», «Devrim» dergilerindeki siyasal fıkra ve makalelerinin yanı sıra «Güney», «Uludağ», «Pazar Postası», «Seçilmiş Hikâyeler», «Dost» dergilerinde yayımladığı edebiyat yazılarıyla de tanındı. Uzun süre «Akis» dergisinde kitap tanıtma yazıları yazdı. *Sıfıra Sıfır Elde Sıfır* (1969) adlı kitabı var.

SÖNMEZ, TEKİN

Şair (8 temmuz 1936 →). Urfa'da doğdu. Kars Lisesi'nde dışardan sınavlara girerek ortaokulu bitirdi. Kadıköy'ünde kurduğu Nadas Kitabevi'nin yönetim işlerinde çalışıyor. || Yetiştigi yıllar ilk denemelerini «Yelpaze» dergisinde yayımlayan Sönmez daha sonra «Çağrı», «Yelken», «Varlık», «Türk Dili»nde (1958 - 64) çıkan şiirleriyle tanındı. 1967'den sonra toplumcu gerçekçi anlayışa bağlı, genellikle yerel izlenimlerin kaynaklık ettiği buluş ve imgelerle kendine özgü yüksek sesle okunan bir şiir kurabildi. *Şafağın Demircisi* adlı şiiriyle (1970) TRT Tek Şiir Başarı Armağanı kazandı. «Türk Solu», «Ant», «Cumhuriyet», «Yeni Edebiyat», «Türk Dili», «Gelecek», kendi yayını «Yansıma» (1968 - 1972) dergi ve gazetelerinde yayımladığı bu tür çalışmalarından «Türk Solu» dergisinde çıkan *Dokuların Matematiği* adlı şiiri Ceza yasasının 312. maddesine aykırı görülerek kovuşturmaya uğradı. Dava sonunda beraat etti. Son yıllarda eleştirme yazıları da yayımlıyor.

Eserleri: *Günün Apansız Açıklanması* (şiirler, 1968), *Boşuna Değil Yaşamak* (1970), *Şafağın Demircisi* (1971).

Kaynaklar: H. İ. Dinamo, («Yeditepe», mayıs 1969); Züh-tü Bayar, («Türk Solu», 16 temmuz 1968); Muzaffer Uyguner, («İlgaz», ocak 1971); Mehmet Selim, («Gelecek», mayıs 1971); Zühtü Bayar, («Soyut», şubat 1972).

SU, MÜKERREM KÂMİL

Romancı (1906 →). Bursa'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Çapa İlköğretmen Okulu'nda tamamladı. Bir süre ilkökul öğretmenliğinden sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde açılan sınavlarda başarı göstererek Türkçe ve edebiyat öğretmeni oldu. Uzun süre Balıkesir Lisesi'nde bulundu. Son yıllarda Ankara'da çıkan «Tasvir» gazetesinde fıkra yazarlı-

ğı yapıyor. Seçtiği konular ve anlatım yönlerinden, aşk ve serüven romanı yazan öteki yazarlardan ayrıldığı söylenebilir.

Başlıca Eserleri: *Sevgim ve İstirabım* (1934, 10. bas. 1956), *Bu Kalb Duracak* (1935), *Dinmez Ağrı* (1937), *Sus Uyanmasın* (1939), *Istranca Eteklerinde* (1939), *Çırpman Sular* (1941), *Ateşten Damla* (1942), *Sızı* (1943), *Bir Avuç Kül* (1944), *Gizlenen Acılar* (1944), *Uyuyan Hâtıralar* (1944), *Uzaklaşan Yol* (1944), *Kaybolan Ses* (1945), *Büyük Rüzgâr* (1945), *İnandığım Allah* (1946), *Bir Avuç Hâtıra* (1947), *İhtiras* (1948), *Gençliğimizin Rüzgârı* (1955), *Özlediğim Kadın* (1959), *Aynada ki Kız* (1962), *Ayrı Dünyalar* (1964).

SULTAN VELED

Şair (24 nisan 1226 - 11 kasım 1312). Larende'de (Karaman) doğdu. Çocukluğunda Konya'da, daha sonra Şam ve Halep'te öğrenim görerek yetişti. Babası Mevlâna'nın (ölm. 1273) ve onu Halife olarak temsil eden Çelebi Hüsametdin'in ölümü (1284) üzerine mevlevî şeyhi oldu. Mevlâna'nın reformcu düşüncelerini değerlendirerek, henüz kuruluş halinde olan mevlevîliği geliştirme, ve yayma girişimlerinde bulundu. Reformu sistemleştirmeye, ideolojiyi tarikat haline getirmeye çalıştı (Abdülbaki Gölpınarlı). || Sultan Veled'in kaside, gazel, terci, kıt'a ve rubailerinden meydana gelen divanı alfabetik bir düzenle meydana getirilmiş 29 küçük divanın birleştirilmesinden meydana gelmiştir. M. N. Uzluk tarafından *Sultan Veled Baha-ul-din Muhammed-Divan*, (1941) basılmıştır. *İbtida-nâme*: mesnevî biçiminde yazılan, Mevlânâ'nın ve onunla ilişkileri olan kişilerin yaşamlarına ilişkin olayları yansıtmaya yönünden değerli sayılan bu eser, İranlı yazar Celâl Humâî tarafından Tahran'da basılmıştır (1936). *Rebab-nâme*, *İntiha-nâme* adlarındaki mesnevîlerinde «hakiykat yolcularına» öğütlerde bulunan beyitler vardır. *Maarif* mensur bir eserdir. Kendi özellikleri ve dönemine ilişkin olayları yansıtan bu kitabı Meliha Anbarcıoğlu tarafından çevrilerek basılmıştır (1949 - 1966). Divanındaki 15 Türkçe gazel ve mesnevîlerindeki Türkçe beyitler, Velet Çelebi (*Divan-ı Türki-i Sultan Veled*, 1925), Mecdut Mansuroğlu (*Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri*, 1958) tarafından yayımlanmıştır. Farsça şiirlerinde büyük ölçüde Mevlâna'nın etkisi altında kaldığı kabul edilen Sultan 'Veled'in batı Oğuz lehçesi kullandığı Türkçe şiirleri divan edebiyatının ilk örneklerinden sayılır.

SÜLEYMAN ÇELEBİ

Şair (? - 1422). Yaşamı üzerine geniş bilgi yoktur. Yıldırım Bayezid'in imamı ve Emir Sultan'ın dervişi olduğu bilinmektedir. Gölpınarlı'nın Lâtîfî tezkiresine dayanarak verdiği bilgiye göre, Bursa'da bir hoca vazederken, peygamberleri birbirlerinden ayırmadığını, bu yüzden de Muhammed peygamberi, İsa'dan üstün görmediğini bildirmesi üzerine irticalen «Ölmeyip İsa göğe bulduğu yol / Ümmeti olmağışın idi ol» beytini söylemiştir. Daha sonra peygambere övgü temasını zenginleştirip geliştirerek, mesnevi biçimi ve aruzun fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla 800 beyte yakın destanını meydana getirmiştir. Tarihte, Vesiletü'n-Necat (kurtuluş yolu) olarak bilinen *Mevlid* Münacaat (Tanrıya yakarış), Velâdet (peygamberin doğuşu), Risalet (peygamber oluşu), Mirac (Tanrıyla buluşması), Rihlet (ölümü) ve Dua olarak, altı bölümde halkın anlayacağı bir dille yazılmıştır. Prof. Ahmet Ateş (1954), Tahir Alangu (1958), Prof. Faruk K. Timurtaş (1970) vb. basımları vardır.

Kaynaklar: Ahmet Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif* (1958), Ercümen Demirer, *Dualarım, Mevlid-i şerif ve Süleyman Çelebi'nin Hayatı* (1964).

SÜLEYMAN NAZİF

Şair, yazar (1870 - 4 ocak 1927). Diyarbakır'da doğdu. Tarihçi Sait Paşa'nın oğlu, şair Faik Âli (Ozansoy)'nin ağabeyidir. Güçlü bir özel öğrenim sonucu Farsça, Arapça ve Fransızca öğrendi. Bir süre Diyarbakır Vilâyet Matbaası Müdürlüğü ve «Vilâyet Gazetesi»nin başyazarlığını yaptı. Abdülhümid II.'ye karşı mücadele amacıyla gittiği Paris'te «Meşveret» gazetesinde yazdı (1897). Dönüşünde Bursa'da Vilâyet Mektupçusu olarak tutuldu (1897 - 1908). Meşrutiyetten sonra Basra, Kastamonu, Trabzon, Musul, Bağdat (1909 - 1914) valiliklerinde bulundu. İstanbul'a yerleşerek (1915) «Halk», «İleri» ve «Hadisat» gazetelerinde yazdı. İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesini protesto eden yazısı (*Kara Bir Gün*, «Hadisat», 23 . kasım 1918) ve daha sonra Darülfünun konferans salonunda düzenlenen Pierre Loti gününde, (23 ocak 1920) aynı konuda yaptığı konuşma nedeniyle Malta'ya sürüldü (1920 - 1922). Zaferden sonra döndüğü zaman yine İstanbul'a yerleşerek yaşamını güç koşullar altında kalemiyle sürdürdü. «Resimli Gazete»deki (1923 - 1925) makalelerinin yanısıra kimi kitaplarını

bu son yıllarında yayımladı. || İlk deneylerinden sonra «Servet-i Fünun» dergisinde çıkan (1898) şiirlerinde akımın önemli şairleri arasında sayılacak başarı düzeyine erişemedi. Daha çok, Meşrutiyet döneminde tarih, eleştiri, anı türlerindeki yazılarıyla tanındı. Malta sürgününde yazdığı şiirlerdeyse, içtenliği ön plana geçtiğinden abartıya ve söz oyunlarına düşmeden, sıla özlemini, işgal acılarını yansıtan temiz mısralar kurabildi. Ahmet Haşım'ın deyişiyle, «sözün gücünü sözcüklerin uyumundan bekleyen» Süleyman Nazif, dilin özleşme akımı karşısında direnmeye çalıştı. Ulusal Edebiyat Akım'ının amaçlarını benimsemediğini ifade etti. «Mecmua-i Ebüzziya»da genellikle nesnel kabul edilmeyen eleştirilerinde Namık Kemal'in şiirleri ve *Tahrir-i Harâbât* üzerinde durdu; daha sonra da ilk kez, Kemal'in Magosa'ya sürgün fermanının (Padişah Abdülaziz) suretini yayımladı.

Başlıca Eserleri: *Gizli Figanlar* (şiirler, 1906), *Batarya ile Ateş* (şiirler, nesirler, 1917, 1969), *Firak-ı İrak* (şiirler, 1918), *Namık Kemal* (iki konferans, şairin yaşamı ve eserleri üzerine bilgiler, 1922), *Malta Geceleri* (şiirler, nesirler, 1924), *Çal Çoban* (makaleler, 1921), *Tarihin Yılan Hikâyesi* (makaleler, 1922), *Mehmet Âkif* (1924), *İki Dost* (Namık Kemal ile Ziya Paşa üzerine yazılar, 1926), *Fuzuli* (1926).

Kaynaklar: Şükrü Kurgan, *Süleyman Nazif* (1955); Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Geçiyor* (1967); Hikmet Dizdaroğlu, («Varlık», nisan 1971).

SÜLEYMAN NESİP

Şair (1866 - 28 eylül 1917). İstanbul'da doğdu. Asıl adı Süleyman Paşazade Mehmet Sami'dir. Orta ve yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1889). Bursa, Bağdat, İdadilerinde Fransızca muallimliği, Cezayir maarif müdürlüğü, ilk öğrenim ve yüksek mektepler idaresi genel müdürlüğü, Maarif Meclisi daimî azalığı (1891 - 1912) görevlerinden sonra Darülfünun Umum Müdürlüğü'ne atandı. Maarif Nezareti Telif ve Tercüme Heyeti azalığı yaptı (1912 - 1917). Güçlü bir dil ve edebiyat kültürüne sahip olan Süleyman Nesip asıl kişiliğini «Servet-i Fünun» dergisinde (1896) yayımladığı şiirlerde buldu; insan ıstırapları, millî duygular, fazilet ve hakikat sevgisi temalarını işlediği şiirlerinde dil ve anlatım yönünden büyük bir titizlik görülmesine karşılık önemli bir düzeye ulaşamadı (Prof. Kenan Akyüz). Yazıları ve konferanslarıyla birlikte şiir-

leri ölümünden sonra yayımlandı: *Süleymanpaşazade Sami Bey* (1918).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958).

SÜLEYMAN PAŞA

Yazar, dilci (1838 - 1892). İstanbul'da doğdu Öğrenimini Harbiye Mektebi'nde tamamladı (1859). Subaylığının ilk yıllarında Bosna, Hersek ve İşkodra'da bulunduktan sonra Girit başkaldırmasında (1867) görev aldı. Bir süre Harbiye Münşeat müdürlüğü yaptı. Mirlivalığa (tuğgeneral) yükselerek Harbiye Mektebi Komutanlığına getirildi. Birinci Meşrutiyet'in ilân edileceği gece, öğrenciyi silâhlendirerek Şehzade Murat'ın tahata çıkmasını sağladı. Abdülhamid döneminde müşir rütbesiyle Bosna-Hersek'e gönderildi. Karadağ başkaldırmasında bulundu. Daha sonra Ruslarla yapılan savaşmalarda Şıpka'daki başarılı savunmasıyla ünlü komutanlar arasına girdi. Ama bir süre sonra üstün Rus ordularının Edirne'yi almalarına engel olamadı (22 ocak 1878) (Tahsin Ünal). Bu nedenle savaştan sonra Abdülhamid II. tarafından mahkûm ettirilerek Bağdat'a sürüldü. Orada öldü. Harbiye Mektebi Komutanlığı sırasında çağın gereklerine uygun değişiklikler sağlayarak kimya, fizik, geometri öğrenimi yaptıran, Menşei Muallimîn (1875) Okulu'nun açılmasında büyük rolü olan (Tarık Artel) Süleyman Paşa, tarih ve dil alanlarındaki çalışmalarıyla ulusçuluk akımının öncülerinden sayıldı.

Eserleri: *Mebani-ül-inşa* (Edebî Bilgiler Kitabı, 2 cilt, 1874), *Tarih-i Âlem* (I. cildi basılabildi, 1874), *İlm-i-Sarf-ı Türk'i* (2. bas., 1876).

Kaynaklar: Sami, *Süleyman Paşa Muhakemesi* (1912); Hüseyin Namık Orkun, *Büyük Türkçü Süleyman Paşa, Hayatı ve Eserleri* (1952).

SÜMER, DİNÇER

Şair (19 mart 1938 →). İzmir'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmir Namık Kemal Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Devlet Konservatuvarı'nda tamamladı. Ankara Devlet Tiyatrosu'nda çalışmaya başladı. «Varlık» ve «Dost» dergilerinde yayımlanan şiirlerinin yanısıra radyo oyunları, senaryolarıyla tanınan Sümer, *Serçe* adlı hikâyesiyle TRT 1970 Hikâye, *Küpe Çiçeğinin Ölümü* adlı oyunu ile Radyo Oyunları başarı arma-

ğanlarını kazandı. *Kâtip Çıkmazı* adlı oyunu (1971 - 72) Tiyatro mevsimi İstanbul Şehir Tiyatrolarında sahneye kondu.

Eserleri: *Günebakan* (şiirler, 1955), *Denize Çıkan Cadde* (şiirler, 1957).

SÜMER, GÜNER

Oyun yazarı (1936 →). Ortaöğrenimini Ankara Atatürk Lisesi'nde tamamladı. Bir süre Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Paris'te Dullin Okulu'nda oyunculuk eğitimi yaptı. Odéon-Théâtre de France'de Jean Louis Barrault ile T.N.P.'de Jean Vilar ve Georges Wilson'un asistanı olarak çalıştı (1960 - 64). Dönüşünde Ankara Sanat Topluluğu'nun kuruluşuna katıldı. 1970'de İstanbul Sanat Topluluğu tiyatrosunu kurdu. «Mavi», «Şairler Yaprağı», «Yelken», «Ufuklar» dergilerinde yayımladığı hikâye ve kısa oyunlarından sonra ilkin İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanan, *Bugün Cumartesi* (bas. 1962) ve *Bozuk Düzen* (bas. 1965) oyunları ile tanındı.

SÜMMANİ

Halk şairi (1860 - 5 ocak 1915). Narman'ın Samikale köyünde (Erzurum) doğdu. Asıl adı Hüseyin'dir. Bir süre çobanlık yaptı. Erzurum'da saz çalmasını öğrendikten sonra Gülperi adını taktığı düşsel sevgiliyi aramak için yurt dışına çıktı. Kafkasya, İran, Afganistan, Hindistan ve Turan'da dolaştı. Dönüşünden bir süre sonra Kırım'a da gitti. Halk şiirinin geleneksel kuruluşları içinde yazdığı koşmalarıyla Doğu Anadolu'da uzun süre okunan halk şairlerinden biri oldu.

Kaynaklar: Haşim Nezihi Okay, *Sümmani, Hayatı ve Şiirleri* (1934, 1963); Murat Uraz, *Âşık Sümmani ile Gülperi* (1937-1941); Nesib Yağmurdereli, *Sümmani, Hayatı ve Şiirleri* (1939); Mehmet Kardeş, *Meşhur Saz Şairi Sümmani, Hayatı ve Şiirleri* (1963).

SÜNBÜLZADE VEHBİ

Divan şairi (? - 29 nisan 1809). Maraş'ta doğdu. Öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul'a geldi. Büyüklere kaside ve methiyeler sunarak kalemiyye sınıfına geçti. Daha sonra elçilikle İran'a gitti. Rodos, Zağra (1786 - 1788), Manisa ve Manastır kadılıklarında bulundu. Nedim'in biçim yönünden getirdiği yeniliklere öykündü, şiiri şiir yapan asıl öğeleri kavrayamadı. Ölçülü uyaklı sözler yazma çizgisinden öteye geçemedi.

di. (Hasibe Mazıoğlu - Abdülbaki Gölpınarlı). *Lûtfiyye* adlı didaktik mesnevisi'nin de sonunda yer aldığı basılmış divanından *Şevk-engiz*'i (bas. 1973), ve Farsçadan Tuhfe, Arapçadan nazım olarak çevirdiği Nuhbe adlarında birer sözlüğü var.

SÜRURÎ

Divan şairi (? - 1814). Adana'da doğdu. Asıl adı Osman'dır. Önceleri Hüznî sonra Sürurî takma adlarını kullandı. İstanbul'a geldikten sonra dönemin şairlerinden Sünbülzade Vehbi'nin kethüdalığını yaptı. Hicivleri ve yaşadığı dönemin önemli kişilerinin ölümleri, önemli olayları üzerine ebced hesabıyla düşürdüğü tarihlerle tanındı. Basılmış divanından başka hicivlerini toplayan *Hezliyyat-ı Sürurî* adlı mecmuası var.

SÜTÜVEN, MUSTAFA SEYİT

Şair (1908 - 15 ekim 1969). Ortaöğrenimini dışardan sınavlara girerek Balıkesir Lisesi'nde tamamladı. Edremit'te ticaret yaparak yaşamını sürdürdü. «Servet-i Fünun - Uyanış», «İnsan», «Yeni Ses» (1940 - 1941) dergilerinde yayımladığı ilk şiirlerinden sonra bir suskunluk dönemine girdi. Yıllar sonra «Türk Dili», «Yeditepe» (1952 - 1957), «Yeni İnsan» (1963 - 1968) dergilerinde yazdı. Az yazan bir şair olduğu halde, «dirizminin ve söyleyişinin kuvveti, yerine göre halk şiirimizdeki kalıcı imkânlardan ve Yunan mitologyasından iyi faydalanışı ile» (Behçet Necatigil) döneminin başarı gösteren kişilikleri arasında sayıldı. Şiir kitabı yok.

Kaynaklar: Behçet Necatigil, («Yeditepe, aralık 1969); Başaran, («Varlık», şubat 1970).

ŞAHİDÎ

Divan şairi (? - 1550). Muğla'da doğdu. İstanbul'da öğrenim gördü; tasavvufa eğilim duyarak XV. yüzyıl mutasavvıflarından riyaziyeci Şeyh Vefa'nın halifesi olan Bedrettin'in tekkesine girdi. Mevlevî Paşa Çelebi'nin çevresine katıldı. Türkçe ve Farsça şiirlerini birleştiren divanından başka *Tuhfe-i Şahidi* adlı Farsça - Türkçe manzum sözlüğü olan şairin gazellerinde mevlevî müziğinin etkilerini taşıyan ses uyumları var.

ŞAHAP SITKI

Hikâyeci, romancı (1915 →). Niğde'de doğdu. Ortaöğrenimini Antalya Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Hukuk

Fakültesi'nde (1941) tamamladı. Yükseköğrenim yıllarında Matbuat Umum Müdürlüğü'nde, Ankara Radyosu'nda çalıştı. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı'nda, Basın Yayın Umum Müdürlüğü'nde, Ziraat Bankası'nda çeşitli görevlerde bulundu. «Varlık» dergisinde (1937 - 1941) çıkan ilk şiir deneylerinden sonra «Doğuş», «Yaratış» ve «Varlık»ta bir süre eleştirme yayımladı. Hikâye ve romana geçti. Hikâyeciliğimizin büyük aşamalara ulaştığı (1946 - 1956) yıllarında «Seçilmiş Hikâyeler», «Yenilik», «Çağrı» dergilerinde çıkan bu tür çalışmalarında dönemin düzeyine ulaşan bir kişilik gösteremedi.

Eserleri: *Çırılçıplak* (hikâyeler, 1957, 1967), *Gün Görmeyen Sokak* (1958), *Bulut Gelir Pare Pare* (1958, 1967), *Gülen Ayva Ağlayan Nar* (1959), *Ayrı Dünyalar* (oyun, 1961), *Toprak* (roman, 1962), *Şubat Gecesi* (hikâyeler, 1964), *Gökkuşağı* (roman, 1965), *Horoz Değirmeni* (roman, 1967), *Kimin İçin* (roman, 1967), *Acı* (hikâyeler, 1970, Türk Dili Kurumu 1971 Hikâye Ödülü kazandı.)

ŞAHİN, OSMAN

Hikâyeci (1938 →). Mersin'de doğdu. Ortaöğrenimini Dicle Köy Enstitüsü'nde, —bir süre Siverek köylerinde ilkökul öğretmenliğinden sonra— Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü'nde tamamladı (1961). Malatya, İzmit lise ve ortaokullarında öğretmenlik yaptı. İlk kitabı *Kırmızı Yel'e* (1971) adını veren hikâyesi 1970 TRT Hikâye Büyük Ödülü kazanmıştır. Fırat dolaylarındaki yaşam ve gözlemlerinin kaynaklık ettiği bu hikâyelerin başlıca özelliğinin yerel olanaklara fazlasıyla bağlı, yapı ve anlatım düzenlerinden uzak, ama yalın ve iç işleyen bir etkinlikte olduğu belirtildi (Tahir Alangu, Rauf Mutluay).

Kaynaklar: «Yeni Gazete», (9 mart 1971); Ruşen Hakkı, («Yeditepe», temmuz 1971); Ahmet Köksal, («Yeni Edebiyat», temmuz 1971); Erol Çankaya, («Yeditepe», eylül 1971).

ŞARDAĞ, RÜŞTÜ

Yazar, (1915 →). Halep'te doğdu. Ortaöğrenimini Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1968). Ankara 4. Ortaokulu ve Maarif Koleji'nde öğretmenlik, «Türk Ansiklopedisi»nde müşavirlik ve yazarlık yaptı. Daha sonra yerleştiği İzmir'de Belediye Yazı İşleri Müdürlüğü (1950); Bele-

diye Başkan yardımcılığı görevlerinde bulundu. «Vatan», «Tan», «Ulus» gazetelerinde (1944 - 46) yayımladığı edebiyat yazıları, Ankara radyosundaki konuşmalarıyla tanınan Şardağ bu dönemde gerçekçi sanatın gelişmelerini izleyen bir eleştirmen kimliği gösterdi. Son yıllarda incelemeleri, rubaî çevirileri çıkıyor.

Eserleri: *Edebiyatımızda Vatan Duygusu* (inceleme, 1940), *Klasik Şiirimiz* (inceleme, 1950), *Ömer Hayyam'ın Rubailer* (1958, 1960), *Perişan Baba Tâhir ve Çift Beyitleri* (rubailer, 1966).

ŞEHABETTİN SÜLEYMAN

Yazar (1885 - 1921). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İzmir İdadî'sinde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1908). Vefa İdadîsi ve Darülmuallimin'de edebiyat muallimliği yaptı; tedavi için gittiği İsviçre'de öldü. «Servet-i Fünun» ve kendi yayını «Rebab» (1912) dergilerinde çıkan makaleler ve araştırma yazılarıyla Edebiyat-ı Cedide'nin «içteki özden ziyade dıştaki cilâsıyla göze çarpan» kalemlerinden biri sayıldı (İsmail Habib Sevük). Genç Kalemler hareketinden gelen sert eleştiriler karşısında Hamdullah Suphi, Yakup Kadri gibi yaşlılarının «yeni lisan» ilkelerini benimsemelerine karşılık, tek başına direnmeye, dilde özleşme akımına karşı koymaya çabaladı (Y. Kadri Karaosmanoğlu).

Başlıca Eserleri: *Fırtına* (oyun ve hikâyeler, 1910), *Çıkmaz Sokak* (oyun), 1912, *Tenkidat-ı Edebiyye: Namık Kemal* (1913), *Abdülhak Hâmit, Hayatı ve San'atı* (1913), *Malûmatı Edebiyye* (Köprülü Fuat ile, 2 cilt, 1914 - 1915).

ŞEMSETTİN SAMİ

Yazar (1 haziran 1850 - 1 temmuz 1904) Fraseri'de (Yanya) doğdu. Ortaöğrenimini Zozimles adlı Rum jimnazında tamamladı (1868). Eski Yunanca, Fransızca, İtalyanca, Arapça ve Farsça öğrendi. Dahiliye Matbuat Kalemî'ne girdi (1871). «Sirac» ve yazı işlerini yönettiği «Hadika» gazetelerinde yazdı (1871 - 73). Trablus'ta «Vilâyet» gazetesini yönetti (1874 - 75). İstanbul'da «Sabah», «Tercüman-ı Şark» (1876 - 78), «Aile», «Hafta» (1879 - 80) gazete ve dergilerini çıkardı. Mabeyn' de kurulan Teftiş-i Askerî Komisyonu'nun kâtipliğini (1882), başkâtipliğini (1893 - 96) yaptı. Yaşamının sonuna kadar Abdülhamid II. tarafından Erenköy'deki köşkünde «ikamete

memur» edildiği halde bu görevi biçimsel olarak sürdürdü. || «Dil ve deyiş bakımından kusurlu olmak ve büyük bir sanat değeri taşımamakla birlikte, tiplerin canlandırılması, kişilerin kendi ağızlarına göre konuşturulması yönünden oldukça başarılı» (Agâh Sırrı Levend) sayılan *Taaşşuk-i Tal'at ve Fitnat* romanı (1872) ile bu türde ilk eseri yazan Şemsettin Sami, *Besa* yahut *Ahde Vefa* (oyun. 1874), *Seyyid Yahya* (1875), *Gaye* (1876), adlı eserleriyle oyun türünde de döneminin beğeni ölçüleri altına düşmeyen örnekler verdi. *Sefiller* (yarım) ve *Robinson* çevirilerini, cep kitapları biçiminde *Medeniyyet-i İslâmiye*, *Esatir*, *Kadınlar*, *Gök*, *Yer*, *İnsan*, *Emsal*, *Letâif*, *Yine İnsan*, *Lisan*, *Usul-i Tenkit* ve *Tertip* adlarında küçük bilgi kitapları çıkardı. Kişiliğinin en önemli yanı dil ve tarih alanındaki çalışmalarıdır. «Doğu Türkçesiyle, Batı Türkçesi bir tek dildir; arada yalnız lehçe farkı vardır.» görüşünden hareket ederek, yazı ve konuşma dilinin ayrı ayrı olmasını şiddetle eleştirmesi, dilimizin en eski yapıtları üzerindeki araştırmaları, Türkçenin kendini bulma aşamalarında öncü çalışmalardır. Batı ve Doğu dillerindeki güvenilir kaynaklara dayanarak hazırladığı *Kamusü'l A'lâm* ise, «yalnız bizde değil Avrupa müsteşrikleri ve bütün Arap ve İran âlimleri arasında muteber» sayılmıştır (Prof. Mükrimin Halil Yinanç).

Başlıca Eserleri: *Kamus-i Fransevî, Fransızcadan Türkçeye Sözlük*, (1882, 1898, 1901, 1905), *Kamus-i Fransevî, Türkçeden Fransızcaya Sözlük*, 1885, *Kamusü'l-A'lâm (Tarih ve Coğrafya Sözlüğü*, 6 cilt, 1889 - 1899), *Baki'nin Eş'âr-ı Muntehabesi* (1900), *Kamus-i Türki* (2 cilt, 1899 - 1901).

Kaynaklar: Hikmet Turhan Dağlıoğlu, *Şemsettin Sami, Hayatı ve Eserleri* (1934); Agâh Sırrı Levent, *Şemsettin Sami* (1967).

ŞENDİL, SABİH

Şair (1926 →). Tekirdağ'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladı (1945). Bir süre İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde okudu. İmar Bankası'nda çalıştı. Yapı ve Kredi Bankası'nda Umumî Muhasebe İkinci Müdürü. «İstanbul», «Kaynak», «Fikirler», «Çağdaş», «Yeryüzü», «Varlık», vb. dergilerde (1944 - 64) yayımladığı şiirlerle tanınan Şendil, «Yeryüzü» dergisinde çıkan (1952) *Değil* adlı şiirinden ötürü Ceza Yasasının 142. maddesine aykırılık savıyla yargılanmış beraat etmişti.

Başlıca Eserleri: *Bizim İskele* (1948), *Gelin Dünya* (1951), *Yaşamak Herkesin Hakkı* (1953), *Bir Çatı Altında* (1961).

ŞENGİL, SALİM

Yazar (1913 →). Selânik'te doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Lisesi'nde tamamladıktan (1938) sonra bir süre Banka memurluğunda bulundu. «Seçilmiş Hikâyeler» dergisiyle başladığı yayımcılığı (1947) «Dost» dergisi ve yayımlarıyla sürdürdü. *Kafastm Törpüleyen Adam* (hikâyeler, 1943), *Bir Rüzgâr Esti* (oyun, 1945) adlarında iki kitabı var.

ŞEREF, MUVAFFAK

Yazar (1 mart 1913 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Saint Benoit, Galatasaray ve Kabataş liselerinde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1935 - 36). Bitirdiği fakültede 2 yıl Amme Hukuku fahri asistanlığı yaptı. Maliye Bakanlığında Tahsilât Kontrolörlüğü, Sümerbank Müfettişliği (1936 - 41) görevlerinden sonra Ekonomi Bakanlığı Sınai Mülkiyet Müdürlüğü ve Teşkilâtlandırma Şube Müdürlüğünde bulundu (1941 - 51). Ankara Savcılığınca açılan kovuşturmanın takipsizlik kararıyla sonuçlanmasına karşın bakanlık emrine alınınca avukatlığa başladı (1951 - 1971). Şimdi İstanbul'da. || «Hukuk Fakültesi» (1935 - 36), «İnsan» (1940 - 41), «Yurt ve Dünya», «Ant», «Tan» (1943 - 45), «Sendika» (1946), «Yağmur ve Toprak» (1948 - 49), «Forum», «Pazar Postası» (1956 - 58), «Yön», «Eylem», «Yaşamak» (1964 - 66), «Akşam» (1969 - 70) dergi ve gazetelerinde toplumbilimsel araştırma yazılarının yanısıra Marxist sanat kuramlarına değgin yazı ve eleştiriler yayımladı. Oskar Lange'nin *Ekonomi Politik* adlı eserini (1965 - 67) dilimize kazandırdı. *Türkiye ve Sosyalizm* (1968) adlı kitabı var.

ŞEYH GALİB

Divan şairi (1757 - 1799). İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmet Esat'tır. Babası şair ve mevlevî Mustafa Reşit Efendi'nin çevresinde güçlü bir öğrenim görerek yetiştirildi. Bir süre Beylikçilik Kalemî'nde kâtip yardımcılığı yaptı. Konya'da Mevlâna dergâhında (1784), İstanbul'da Yenikapı mevlevihanesinde çilesini doldurdu (1787). Galata mevlevihanesinde şeyh oldu. Konya'daki mevlevî mûmessili Mehmet Çelebi'nin tutu-

munun aksine «Müceddid olduğu Sultan Selim'in dîn ü dün-yâye / Nümâyandır bu nev pûşidesinden kabır-i Mollaye» beytiyle Selim III.'ü övdü ve Nizam-ı Cedid'e taraftarlık etti. Mevlâna'nın beyit ve rubâileriyle birlikte birkaç rubaisini bes-teleyen Padişah tarafından da çok sevilerek, korundu (Abdül-baki Gölpınarlı). || Şeyh Galip, divan şiirinin kendi kendini tekrar geleneğini aşarak —çağdaşı Nedim gibi— öz ve biçim yönlerinden getirdiği yeniliklerle, bu şiir anlayışına katkıda bulunan az sayıda şairden biridir. Yenilik gücü, kendisinden önceki şairlerin kalıplaşmış mazmunlarını, ölgün hayal dünya-larında yarattığı değişikliklerle belirir. Mevlevî geleneklerinden kazandığı yeni yönelişlerle içtenlik kaynağını öz'ünden alır. Söyleyiş ustalıklarını, biçim yönünden bilinçli çalışmalar so-nucu elde eder. || «Zannetme ki şöyle böyle bir söz / Gel sen dahi şöyle böyle bir söz» beytinde ifade ettiği gibi, işinin güçlüğünü bilerek söyler. Çoğu şiirinde, yeni hayaller, buluş-lar, söyleyiş ustalıkları getirir. O da «Nedim gibi şarkı yazarak, daha geniş bir kitlenin, şehirli halkın zevkine doğru yaklaş-ma» gereksinmesi duyar (Hasibe Mazıoğlu), XIX. yüzyıl şair-lerinin yenilikçi girişimlerine öncü olur. Nabi'nin *Hayrâbâd'* ından daha üstün bir mesnevî yaratmak amacıyla yazdığı *Hüsn ü Aşk*, «zengin hayalleri, renkli tasvirleri, canlı üslub» özellikleri, yoğun düşünce ve duygu paralellliğini birlikte gö-türme nitelikleriyle Tanzimat, Cumhuriyet dönemlerinde bile şairleri etkileme gücü taşır. Divan'ı (1837) ve *Hüsn ü Aşk*'ı (1887, 1923, A. Gölpınarlı tarafından yeni dile çevrilerek, 1968) basılmıştır.

Kaynaklar: Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik* (1953); Dr. Sedat Yüksel, *Şeyh Galip, Eserlerinin Dil ve Sanat değeri* (1963).

ŞEYHİ

Şair (1375 - 1431). Kütahya'da doğdu. Asıl adı Yusuf Sina-nettin'dir. Yetiştigi yıllar doğduğu şehirde, sonra İran'da öğ-renim gördü, hekim oldu. Dönüşünde Germiyanoglu Yakup II.'ye hekimlik ve müshiplik etti. Ankara'ya giderek (1415) Çelebi Sultan Mehmet'in özel hekimliğini yaptı. Hizmeti kar-şılığında kendisine tımar olarak verilen Tokuzlu köyüne gider-ken yolda soyulması üzerine ünlü eseri *Harnâme*'yi yazdı. Mu-rat II. tarafından saraya alındı. Padişahın isteğiyle yazmaya başladığı *Hüsrev ü Şirin Mesnevisi*'ni bitiremeden öldü. Fei-

lâtün, mefâilün, feilün ölçüsüyle mesnevi biçiminde yazılan *Harname* (Eşek kitabı anlamına) 120 beyitten meydana gelen bir hiciv örneğidir. Abdülbaki Gölpınarlı, mesnevî'yi İran şairlerinden Emir Hüseyin'in (ölm. 1317) *Zâd-âl Mûsâfirin* adlı kitabından alınmasına karşın, olayın güzel biçimde hikâyeye edilmesi «mezahetin ihlâl edilmemesi», sonraki hicivler gibi ağır dil kullanılmaması nitelikleriyle başarılı sayar. Ama genellikle, Fatih'ten önceki dönemde, divan şiirinin kurulmasına yol açan girişimleri olduğu biçimindeki değerlendirmelerde birleşen araştırmacıların (Vasfi Mahir Kocatürk, Ahmet Kabaklı, Behçet Necatigil) yargılarını paylaşmaz. «...Şiirleri umumiyetle İran edebiyatının taklidinden, hatta birçok gazelleri, Hâfız-ı Şirazi'nin gazellerinin aynı vezin ve kafiyeyle Türkçeye çevrilmesinden meydana gelmiştir. Kızkardeşinin oğlu Cemali tarafından tamamlanan *Hüsrev ü Şirin* de Nizâmî'den tercümedir...» biçiminde görüşler ileri sürer.

Kaynaklar: Prof. Ali Nihat Tarlan, *Şeyhi Divan'ım Tetkik* (2 cilt, 1934 - 36); Abdülbaki Gölpınarlı, *Divan Şiiri* (XV., XVI. yüzyıllar, 1. bas. 1954); Prof. Faruk K. Timurtaş, *Şeyhi, Hayatı ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler* (1968).

ŞEYHÜLİSLÂM ARİF HİKMET

Divan şairi (1786 - 1859). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini bitirdikten sonra kadılık yapmayarak kalemîyye'de çalıştı. İstanbul'da çeşitli devlet görevlerinde bulundu. Daha sonra ilmiyye'ye geçti; Anadolu (1833) ve Rumeli (1838) kazaskerliği, Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye üyeliği (1839), Şûray-ı Askerî üyeliği, Şeyhülislâmlık (1845 - 1854) yaptı. Beş bin ciltten fazla kitap vakfettiği Medine'ye yerleşmek isterken İstanbul'da öldü. 997 Arapça, 621 Farsça ve 2032 Türkçe beyit bulunan divanından (1866) başka kendisinden sonra gelen araştırmacıların faydalandığı tarih ve biyografya kitapları vardır.

ŞEYHÜLİSLÂM YAHYA

Divan şairi (1552 - 1644). İstanbul'da doğdu. Babası Şeyhülislâm Bayramzade Zekeriya Efendinin çevresinde yetiştirildi, ilmiyye sınıfına girdi (1560). Babasıyla birlikte hacca gidip geldikten sonra (1566) İstanbul medreselerinde müderrislik (1567 - 95), Halep, Şam, Mısır, Bursa, Edirne ve İstanbul'da kadılık (1595 - 1604) yaptı. Orta yaş döneminde önemli görevlere atandığı zaman ülkede bir çöküntünün ilk rüzgârları esiyordu. Padişah Ahmet I. en ilkel yönetim bilgilerinden yoksun 16

yaşında bir çocuktur. Çeşitli bölgelerde halk hareketleri başlamış, en önemlilerinden Celâlî başkaldırması büyük kan dökülerek bastırılmıştı. Şeyhülislâmlığa getirilişinden bir yıl sonra tahta çıkan Murat IV. (1623 - 40) dönemindeyse zulüm olağan sayılır hale gelmişti. İki kez azledilip yeniden atandığı görevinde çıkarıcı yöneticilerin düşmanlıklarını üzerine çekerek birkaç kez öldürülme tehlikesi geçirdi. Katıldığı divan toplantılarında inandığı doğruları ortaya koyması, zamanın kaba sofuları karşısındaki elıştırıcı tutumu yöresinde düşmanlıkların artmasına yol açıyordu. Murat IV'e karşı düzenlenen yeniçeri ayaklanmasında kellesi istenenler arasında o da vardı. || Nâilî, Nedim, Ziya Paşanın övgü mısralarıyla belirttikleri gibi gazel ustasıdır. Şiirlerine genel olarak iki duygu egemendir: öfke ve acı... Öfke, olumsuzlukların nedenlerini göremediği bir dünyaya karşı; acı, etkilerini yüreğinde duyduğu olumsuz bir dünyadan ötürüdür. Öfkesini bilgece mısralarla ortaya koyar. Acısıyla eşsiz duyarlıkların şiirini yaratır. Zaman zaman görülen rindâne havası ve dış dünyaya açılma eğilimleri öz ve biçim yönlerinden Nedim'i etkilemiş, ona yeni ufuklar arama itilimleri kazandırmıştır. 2 kaside, 1 sâkıname, 1 tahmis, 340 gazel, 23 kıt'a, 47 rubai, 47 beyit bulunan divanı İbnül Emin Mahmut Kemal (İnal)'ın incelemesiyle birlikte basılmıştır (1918). Basılmamış bir *Nigâristan* çevirisi vardır.

ŞİMŞEK, HASAN

Şair (25 temmuz 1918 →). Tarsus'ta doğdu. Ortaöğrenimini Adana Ziraat Lisesi'nde tamamladıktan sonra (1935) Toprak Mahsulleri Ofisinde çalıştı. «Hep Bu Topraktan», «İstanbul», «Yücel», «Başkent Ankara», özellikle «Varlık» (1943 →) dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanındı. En verimli dönemi olan (1948 - 1955) yıllarında kendi halinde küçük burjuva insanın doğa ve yaşam karşısındaki duygulanmalarını, çevre ilişkilerinin yarattığı izlenimleri önceleri Cahit Sıtkı'nın belirlediği şiir dünyasında, sonra kendine özgü yapılar içinde veren sınırlı bir şair olarak görüldü.

Eserleri: *Gece Gündüz* (1952), *Beyaza Duran* (1963).

Kaynaklar: Ceyhun Atuf Kansu, («Varlık», 1 ağustos 1967); Sabahattin Teoman, («Varlık», ocak 1970).

ŞİMŞEK, SELÂHATTİN

Yazar (1928 - 3 mayıs 1960). Ortaöğrenimini Pazarören Köy

Enstitüsü'nde (1944), yükseköğrenimini uzun süre ilkokul öğretmenliğinden sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nde tamamladı. Hakkâri bölgesinde ilköğretim müfettişliği görevindeyken Zap suyunda boğuldu. *Hakkâri Dedikleri* (izlenimler, 1960), *Köycü Oktay* (çocuk romanı, 1961, 1965) adlarında iki kitabı var.

ŞİNASI

Şair, yazar (1826 - 1871). İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Mahalle Sibyan Mektebi'nde ve Feyziye Okulu'nda yaptı. Tophane Müşirliği Mektubî kalemine girdi. Arapça, Farsça, Fransızca öğrendi. Maliye konusunda staj yapmak üzere devlet hesabına gittiği Paris'te (1849), daha çok dil ve edebiyat üzerinde çalıştı. Lamartine, Littré, Renan gibi dönemin ünlü yazarlarıyla tanıştı. Bir ara Sosiété Asiatique'e üye seçildi. Fransa'dan döndükten sonra bir süre Tophane Müşirliği Kalemi'nde çalıştı, Maarif Meclisi üyeliği etti. Memurluğun yanı sıra kendini gazete ve basım işlerine verdi. Fransızcadan manzumeler çevirdi ve ilk oyun denemelerine girişti. Agâh Efendi ile birlikte ilk Türkçe gazeteyi («Tercüman-ı Ahval», 1860) çıkardı. Daha sonra yayımladığı «Tasvir-i Efkâr» (1862) gazetesinde devlet yönetimini eleştiren yazılarından ötürü Maarif Meclisi üyeliğinden çıkarıldı. İkinci kez Fransa'ya giderken gazetenin yönetimini Namık Kemal'e bıraktı (1865). Paris'te bulunduğu süre Jön Türk'lerle ilişki kurmaktan çekindi, siyasal çalışmalarından uzak kalarak kendini dil ve edebiyat araştırmalarına verdi. Dönüşünde de basım işleriyle uğraştı. || Kendisinden önceki şairane yazma heveslerine bağlı gereksiz süs ve abartmalara, uzun cümlelere düşkünlüğünü düzyazıdan temizlemeye çalışarak dilin sadeleşme sorununu ilk kez ortaya çıkaran Şinasi, dil, makale, haber ve düzen anlayışıyla gazetecilikte de önemli girişimlerde bulundu. Manzume ve kasidelerinde ilk kez kullandığı kavramlarla kendisinden sonraki yenilik hareketlerine öncülük etti. *Şair Evlenmesi* (yaz 1859) oyunuyle tiyatro türünde de ilk çalışmayı yaptı.

Eserleri: *Tercüme-i Manzume* (çeviri şiirler, 1859, yeni bas. Süheyl Beken tarafından, 1960), *Şair Evlenmesi* (bir perdelik komedi, 1860, Mustafa Nihat Özön tar. bas. 1940, 1943; Cevdet Kudret tar. bas. 1959; Fevziye Abdullah tar. bas. 1960), *Müntahabat-ı Eş'ar* (1862, Mualla Anıl tar. bas. 1945; Süheyl Beken tar. bas. 1960), *Durub-i Emsal-i Osmaniye* (atasözleri

1863, 3. bas. 1895), *Müntahabat-ı Tasvir-i Efkâr* (seçme makaleleri, 2 cilt, 1885. Fevziye Abdullah tar. bas. makaleler, 1960).

Kaynaklar: Hikmet Dizdaroğlu, *Şinasi, Hayatı, Sanatı, Eserleri* (1954, 1970); Doç. Dr. Gündüz Akıncı, *Batıya Yönelirken Şinasi* (1962); Satı Erişen, *Şinasi* (1964); Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil, *Şair Şinasi* (1972).

ŞİPAL, KÂMURAN

Hikâyeci (24 eylül 1926 →). Adana'da doğdu. Ortaöğrenimini Pertevniyal Lisesi'nde, yükseköğrenimini, askerliğinden sonra, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1955). İki yıl asistanlıktan sonra, Üniversite yabancı diller okulu okutmanlığına geçti. «Varlık», «Türk Dili», «Yelken», «Ataç», «Yeni Dergi», «Dönem» (1949 - 1970) dergilerinde sürekli olarak yayımladığı hikâye, inceleme yazısı ve çevirileriyle tanındı. Çalışmalarıyla çağdaş Alman sanat ve sanatçılarının bilinmesinde büyük katkıda bulundu. Franz Kafka'nın *Dava* (1964), *Şato* (1966), *Amerika* (1967) gibi temel kitaplarının çevirilerinin yanı sıra çağdaş Alman hikâyecilerini tanıtan bir antoloji düzenledi.

Eserleri: *Beyhan* (1962), *Elbiseciler Çarşısı* (1965 Sait Faik Hikâye Armağanı, 1964), *Büyük Yolculuk* (1969), *Buhûrumer-yem* (1971).

Kaynaklar: Muhtar Körükçü, («Varlık», 1.10.1964); Rauf Mutluay, («Yeni Edebiyat», kasım 1969).

ŞÜKÜFE NİHAL

Şair (1896 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Darülfünun Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde tamamladı (1919). Uzun süre İstanbul Kız Lisesi'nde coğrafya ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Şimdi emekli (1953 →). «Şair» ve «Nedim» (1918 - 19) dergilerinde yayımladığı ilk şiirlerini topladığı *Yıldızlar ve Gölgele*'yle Tefik Fikret'in üslup, biçim ve havasının etkisinde görünen (Hüseyin Cahit, Fuad Köprülü) kitabından sonra ulusal akımı benimseyerek hece ölçüsüyle yazdı. Bu tür şiirleri «Aydabir», «Çınaraltı», «Şadırvan» (1935 - 49) dergilerinde çıktı. Romanlarıyla da yaşadığı dönemin ilerisine geçen bir başarı çizgisine ulaşamadı.

Eserleri: *Yıldızlar ve Gölgele* (şiirler, 1919), *Hazan Rüzgârları* (şiirler, 1928), *Tevekkülün Cezası* (hikâyeler, 1928), *Renksiz İstirap* (roman, 1928), *Gayya* (şiirler, 1930), *Yakut Kayalar*

(roman, 1931), *Çöl Güneşi* (roman, 1933), *Su* (şiiirler, 1933), *Yalnız Dönüyorum* (roman, 1938), *Sabah Kuşları* (şiiirler, 1943), *Domaniç Dağlarının Yolcusu* (roman, 1946), *Çölde Sabah Oluyor* (roman, 1951), *Yerden Göğe* (şiiirler, 1960).

TAHSİN NAHİT

Şair, oyun yazarı (1887 - 12 mayıs 1919). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'nde, yüksek-öğrenimini Hukuk Mektebi'nde tamamladı. Öğrenciyken edebiyat ve politika çevrelerinde tanınmış, İttihat ve Terakki fırkası'na girmişti. Sonradan (1911) partinin meclisteki çalışmalarıyla «hakimiyet-i milliyeyi sarsmakla meşğub» olduğunu ileri sürerek politikadan çekildi. Savaş yıllarında İaşe Teşkilâtı'nda müfettiş olarak çalıştı. *Rakibe* adlı oyununun Darülbeydi'de provaları sırasında öldü. «Çocuk Bahçesi», «Hale», «Muhit», «Resimli Kitap» dergilerinde çıkan şiir, manzum hikâye ve mensur şiirleriyle tanınmıştı. Ferah Tiyatrosu'nda oynanan *Jön Türkler* adlı oyunu (1908) büyük sanat olayı olarak karşılandı. Şehabettin Süleyman'la birlikte yazdıkları *Kösem Sultan* da sahneye kondu (1911).

Eserleri: *Hicranlar* (oyun, 1908), *Jön Türk* (oyun, 1909), *Ruh-i Bikayd* (şiiirler, Mehmet Fuat [Köprülü]'ın *Hayat-ı Fikriye*, Cemil Sülayman'm *Timsal-i Aşk* adlı kitaplarıyla birlikte *Fecr-i Âti Kütüphanesi* yayımı olarak çıkan üç kitaptan biri, 1909), *Firar* (oyun, 1911), *Kırık Mahfaza* (oyun, 1911), *Rakibe* (uyarlama oyun, 1919).

Kaynaklar: Rifat Necdet Evrimer, *Fecr-i Âti Şairleri: Mehmet Behçet ve Tahsin Nahit* (1961); Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Geçiyor* (1967).

TALU, ERCÜMENT EKREM

Romancı (1888 - 16 aralık 1956). İstanbul'da doğdu. Recaizade Ekrem'in oğludur. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde tamamladı (1905). Bir yıl kadar İstanbul'da ve Paris'te hukuk öğrenimi yaptıktan sonra Düyun-i Umumiye İdaresi'ne mütercim girdi. Âyan Meclisi mütercimliği, Babıâli'de tefriyat memurluğu yaptı. Cumhuriyetten sonra, Cumhurbaşkanlığı başkâtipliği, Matbuat Umum Müdürlüğü, Varşova Elçiliği müsteşarlığı görevlerinde bulundu (1923 - 1933), Siyasal Bilgiler Okulu, Gazi Eğitim Enstitüsü, Galatasaray Lisesi'nde Fransızca ve edebiyat okuttu. Son görevinden emekli oldu

(1950). || «Çocuklara Mahsus Gazete»de (1903) ilk yazısını yayımladıktan sonra 50 yılçeşitli gazetelerde çıkan özellikle «Son Posta» ve «İzmir», «Anadolu» gazetesinde fıkraları, mizah romanlarıyla geniş bir ün yapan Talu, yaşadığı dönemin sanat gelişmelerinin uzağında kalan bir romancı kimliğinde kabul edildi.

Başlıca Eserleri: *Evliya-i Cedid* (1920), *Asriler* (1920), *Gün Batarken*, (1922, 3. bas. 1939), *Kopuk* (1922), *Sabir Efendi'nin Gelini* (1922, 3. bas. 1939), *Meşhedi ile Devriâlem* (1927, 1943), *Gemi Aslanı* (1928), *Meşhedi Aslan Peşinde* (1934, 1944), *Kodaman* (1935), *Papeloğlu* (1937), *Beyaz Şemsiyeli* (1939), *Bu Gönül Böyle Sevdı* (1941), *Çömlekoğlu ve Ailesi* (1945), *Meşhedi'nin Hikâyeleri* (1947 - 1955).

Kaynaklar: Sami N. Özerdim. («Yeni Yayınlar» dergisi, mart 1957); Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Ercüment Ekrem Talu* (1957).

TAMER, ÜLKÜ

Şair (20 şubat 1937 →). Gaziantep'te doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Robert Kolej'de tamamladı (1958). Bir süre İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nde okudu. Bir süre de aktörlük etti. Şimdi, yaşamını çevirmenlik yaparak sürdürüyor.

|| «Kaynak» (ilk şiiri, 1954), «Pazar Postası», «Yelken», «Yeditepe», «a» (1957-1960), özellikle «Yeni Dergi» (1962 →) de yayımladığı şiir ve çevirilerle tanınan Tamer, 1960'dan sonra sözü edilen şairlerden biri oldu. Genellikle, kendine özgü duyarlıklardan değil de başka kişilerin, başka arayışların duyarlıklarını yaratışlarını paylaşıyormuş izlenimi veren ilk şiirlerinde kuşağının bağlandığı sözcükleri kullanma alışkanlığını yendiği zaman başarılı bir dil örgüsü kurabildi. 1964'ten sonra, kendi kişiliğini arama gereksinmesini duydukça, «çeviri şiir» havasından kurtuldu. Tadına vardığı gerçeklere bağlı, doğayı kendine özgü yorumlarla zorlamayan bir imge şiirine ulaştı.

Eserleri: *Soğuk Otların Altında* (1959), *Gök Onları Yanıltmaz* (1960), *Ezra ile Gary* (1962), *Virgülün Başından Geçenler* (1965), *İçime Çektiğim Hava Değil Gökyüzüdür* (Yeditepe Şiir Armağanını kazandı, 1966).

Kaynaklar: Adnan Binyazar, («Papirüs», kasım 1966); Refik Durbaş, («Şiir Sanatı», temmuz 1966); Adnan Binyazar, («Türk Dili», mart 1970).

TANER, HALDUN

Hikâyeci, oyun yazarı (1915 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğ-

renimini Galatasaray Lisesi'nde (1935), yükseköğrenimini Almanya'da Heidelberg Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde (1938), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1950). Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde asistanlık (1950 - 54), Max Reinhard Akademisi'nde tiyatro ihtisası yaptı. Gazetecilik Enstitüsü'nde ve Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim görevlisi (1954 - 1972). Haldun Taner, yeni edebiyat akımına yaşlılarından çok sonra katıldığı halde (ilk hikâyeleri «Yedigün», «Yüceb», «Yeni İstanbul» (1945 - 50), özellikle «Küçük Dergi»de (1953) ortaya koyduğu ürünlerle deney evrelerini geçirmiş, kişiliğini bulmuş bir sanatçı olarak ilgiyle karşılandı. Küçük hikâyeciliğimizin artık yalnızca gözlem yöntemleriyle yetinmeyerek, olayın ötesinde, kişilerin olayların akışı içindeki durumlarını, yeni kuruluş biçimleriyle verme kaygısı taşıdığı dönemde, getirdiği tipleri «kendi ağız ve düşünüş tarzlarıyla» canlandırmada sağladığı başarıyla ayırıcı bir özellik kazandı. Kişilerine değişik açılardan bakarak doğal bir yergi havası içinde, genellikle yüzeysel espri düzeyine düşmeyen bir mizah gücünü bu özelliğiyle birleştirmesini bildi. Birkaç yıl fıkra yazarlığı da yapan («Tercüman» 1957) Taner, daha sonra yöneldiği tiyatro çalışmalarında, giderek değişik, ama geniş kalabalık seyirci arama kaygısını getirdiği ödün (taviz)leri bilerek ön plana alan eserleriyle 1960 - 67 yıllarının verimli kalemlerinden biri oldu. «Varlık» dergisinin 1956 yılında düzenlediği soruşturmada o yılın en başarılı hikâyecisi seçilmişti.

Basılan Eserleri: *Yaşasın Demokrasi* (hikâyeler, 1949), *Tuş* (hikâyeler, 1951, 3. bas. 1963, filme de alındı, 1956), *Şişhaneye Yağmur Yağıyordu* (kitaba adını veren hikâye «New York Herald Tribune» gazetesinin düzenlediği uluslararası yarışmada Türkiye birincisi seçildi, 1953, bas. 1953), *Günün Adamı* (oyun, 1953), *Ayışığında Çalışkur* (hikâyeler, 1954), *On İkiye Bir Var* (hikâyeler, 1955 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı, (bas. 1954), *Devekuşuna Mektuplar* (fıkralar, 1960), *Keşanlı Ali Destanı* (oyun, 1964), *Koçınalar* (3. ve 5. kitaplarından seçmeler, 1967), *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* (1969), *Hikâyeler I* (ilk üç hikâye kitabı bir arada, 1970), *Keşanlı Ali Destanı*, *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı* (iki oyun bir arada, 1971), *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı* Türk Dil Kurumu 1971 Tiyatro Ödülü kazandı.), *Hikâyeler II* (*On İkiye Bir Var*, *Ayışığında Çalışkur* kitaplarına uzun bir hikâye eklemesiyle yeni basım, 1971).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten sonra Hikâ-*

ye ve Roman (cilt 3, 1965); Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966); Adnan Binyazar, («Türk Dili», mart 1970); Muhtar Kö-rükçü, («Varlık», nisan 1972).

TANKUT, HASAN REŞİT

Yazar, dilci (1891 →). Elbistan'da doğdu. Yükseköğrenimini Maliye Mektebi'nde tamamladı (1913). Kaymakamlık, Polis Müdürlüğü vekilliği, Mülkiye müfettişliği (1919 - 28), uzun süre milletvekilliği yaptı (1931 - 40), (1957 - 60). Türk Dil Kuru-munda, Etimolojik ve Lengüistik Kolları başkanlığı, genel yaz-manlık, ikinci başkanlık görevlerinde bulundu (1934 - 50), Dil ve tarih alanındaki çalışmalarıyla tanındı.

Başlıca Eserleri: *Güneş - Dil Teorisine göre Toponomik Tet-kikler* (1936), *Güneş Dil Teorisine göre Dil Tetkikleri* (1936), *Dil ve Irk Münasebetleri Hakkında Tetkik* (1937), *Dil ve Tarih Tezlerimiz Üzerine Gerekli İzahlar* (1938.)

TANPINAR, AHMET HAMDİ

Şair, yazar (23 haziran 1901 - 24 ocak 1962). İstanbul'da doğ-du. Ortaöğrenimini Vefa, Kerkük, Antalya sultanilerinde, yük-seköğrenimini Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı (1923). Er-zurum, Konya, Ankara liselerinde, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmenliği yaptı (1923 - 32). İstanbul Kadıköy Lisesi'nde edebiyat, Güzel Sanatlar Akademisi'nde estetik, sa-nat tarihi öğretmenliğinden sonra (1933 - 39), Edebiyat Fa-kültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne Yeni Türk Edebiyatı Profesörü oldu (1939 - 42). Maraş'tan milletvekili seçildi (1942 - 46). Bir süre Millî Eğitim Bakanlığı müfettişliği, ve akademide-ki eski görevinde çalıştıktan sonra Edebiyat Fakültesi'ndeki kürsüsüne atandı. Son görevindeyken öldü. || «Dergâh», «Mil-li Mecmua», «Hayat», «Görüş» (1921 - 32) dergilerinde çıkan ilk şiirleriyle çabuk tanınan Ahmet Hamdi, bu döneminde —hece ölçüsüyle yazdığı halde— Faruk Nafiz ve öteki he-cecilerden ayrı bir estetik peşinde, kendine özgü bir sözcük ve kavram dünyası yaratmaya çalışır. Bu çabada Haşim ve Yahya Kemal'in sentezciliği, yoğunlaşma kaygıları, Haşim'in soyutlama eğilimleri görüldüğü gibi, halk şiir estetiğindeki alışılmış söyleyiş özelliklerine de rastlanır. Daha sonra «Varlık», «Görüş», «Ağaç», «Oluş», «Ülkü», «İstanbul» (1933 - 47) dergilerindeki şiirleriyle bir düşünür ve şair kişi beraberliğinin verimli çağını yaşadığı görünür. Kişi, doğa ve evren üçgeni için-

de, kendine özgü sözcük ve kavramların aracılığıyla, çoğun şaşkınlık, korku, kaçış temalarına eğilim duyar; ilk bakışta göze çarpmayan işleyiş ustalıkları, daha çok somut eğilimlerin ağır bastığı şiirlerde amaçladığı «şiir dili» düzeyine ulaşır. Ne var ki çağdaş gelişmelerin yarattığı kültür olanaklarını benimsediği halde, insana bakışı, insancılığını somutlayacak bir öz hesaplaşmasına gitmesine izin vermez. Böylece Melih Cevdet'in dediği gibi «... bir suyun hızından ayrı düşerek, nasılsa bir çalılığa, bir taşta takılıp kalmış, oracıkta tek başına direnen pırıl pırıl ama gözlerden uzak bir çiçeğe» benzer. Batılı düşünür ve yazarlardan da Proust, Gide, Baudelaire, Valéry gibi, kişiliğine ters düşmeyenlerle dostluk kurar, salt onlarla yetinir. Bu koşullanmalar altında, *Abdullah Efendi'nin Rüyaları*, *Huzur*, *Yaz Yağmuru* gibi «tek bir insan etrafında dünyayı toplama» çabası gösterdiğini söylediği hikâye ve romanlarında, çağının gerçekleriyle birlikte insanını da toplayamaz. || Çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan edebiyat ve tarih incelemeleri bu tür çalışmaların başarılı olanları arasındadır.

Eserleri: *Abdullah Efendi'nin Rüyaları* (hikâyeler, 1943), *Beş Şehir* (denemeler, 1946, 3. bas. 1969), *Huzur* (roman, 1949), *Yaz Yağmuru* (hikâyeler, 1955), *XIX Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (1949, 3. bas. 1967), *Şiirler* (1961), *Saatları Ayaqlama Enstitüsü* (roman, 1962), *Edebiyat Üzerine* (makaleler, ölümünden sonra, 1969), *Yasadığım Gibi* (denemeler, ölümünden sonra, 1960), *Yahya Kemal* (inceleme, 1962).

Kaynaklar: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi «Türk Dili ve Edebiyat Dergisi»nde Ö. F. Akgün, Mehmet Kaplan, A. Caferoğlu, Birol Emil'in yazıları (31 aralık 1962); Mehmet Kaplan, *Tanpınar'ın Şiir Dünyası* (1964); Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 3, 1965); Vedat Günyol, *Dile Gelseler* (1966); Mehmet Kaplan, Zeynep Kerman, («Türk Edebiyatı», ocak 1972).

TANRIÖVER, HAMDULLAH SUPHİ

Yazar (1885 - 10 haziran 1966). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Nümune-i Terakki ve Galatasaray Sultanisi'nde yaptı. Ayasofya Rüştîyesi'nde, İstanbul Erkek Muallim Mektebi'nde öğretmenlik etti. Darülfünun'da Türk-İslâm sanatları dersi verdi. Balkan savaşlarından sonra Türk Ocağı yönetim kurulunda, Hars ve İlim kurulunda görev aldı (1918). Saruhan'dan mebus seçilerek son Osmanlı Meclisi'ne girdi. Cumhuriyet'ten sonra iki kez Maarif vekilliği (1920 ve 1925), uzun yıllar da Bükreş Bü-

yükelçiliği görevlerinde bulundu (1931 - 44). Dönüşünde İstanbul'dan milletvekili seçilerek yeniden parlamentoya girdi (1946 - 57). Gençliğinde edebiyata şiirle başlayan Hamdullah Suphi, Paris'te çıkan «Şûrayı Ümmet» ve «Eşref», «Halka Doğru», «Türk Yurdu» (1908 - 14) dergilerinde yazdı. Katıldığı Fecr-i Âti topluluğuna bir ara başkan seçildi. Mütareke ve Cumhuriyetin ilk yıllarında coşkun konuşmalarıyla ün yaptı.

Eserleri: *Dağ Yolu* (konuşmalar, 1. cilt 1928, 2. cilt 1931), *Günebakan* (makaleler, 1929).

Kaynaklar: («Türk Kültürü», özel sayı, temmuz 1966); («Türk Yurdu», özel sayı, şubat 1967); Mustafa Baydar, *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları* (1968); («Varlık», ekim 1971).

TANSEL, OĞUZ

Şair (15 şubat 1915 →). Bozkır ilçesinin Meyre köyünde doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Pertevniyal Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu (1935 - 39). Akhisar, Amasya, Eskişehir, Konya ortaokul ve liselerinde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptı. İsteğiyle emekliye ayrıldı (1969). «Yelken», «Aydınlık», «Yeditepe», «Dost», «Güney» dergilerinde yayımladığı şiir ve yazılarıyla tanındı.

Eserleri: *Savrulmayı Bekleyen Harman* (şiirler, 1953), *Gözünü Sevdığım* (şiirler, 1962), *Altı Kardeşler* (masallar, 1959), *Yedi Devler* (masallar, 1960), *Üç Kızlar* (masallar, 1963), *Mavi Gelin* (masallar, 1966), *Bektaşî Dedikleri* (Metin Eloğlu ile birlikte bektaşî fıkralarından şiir diliyle söyleyişler, 1970).

TANSUĞ, SEZER

Resim eleştirmeni (1930 →). Erzurum'da doğdu. Yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde tamamladı (1953). Bir süre bitirdiği bölümde asistanlık ettikten sonra (1953 - 56), Ayasofya Müzesine bağlı olan Bizans Enstitüsü'nde çalışmaya başladı. «Yelken», «Ataç», «Dost», «Vatan» dergi ve gazetelerinde yayımladığı resim eleştirileriyle tanındı. Son yıllarda «Yeni Dergi»de, «Yeni Ortam»da yazıyor. *Şenlikname Düzeni* (1961) adlı incelemesi yayımlandı.

TANYOL, CAHİT

Yazar (1914 →). Nizip'te doğdu. Ortaöğrenimini Adana Erkek Öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini Gazi Terbiye

Enstitüsü (1935) ve —dokuz yıl ortaokul öğretmenliğinden sonra— İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1944). Sosyoloji doçenti oldu (1946). Şimdi aynı fakültede Genel Sosyoloji profesörü. İzmir'de çıkardığı «Aramak» dergisinde (ekim 1942 - nisan 1944, 16 sayı) ilk yazı ve şiirlerini yayımlayan Tanyol, daha sonra «Değirmen», «Akademi», «İstanbul», «Varlık», «Yön», «Cumhuriyet» dergi ve gazetelerinde yazdı.

Eserleri: *Sanat ve Ahlâk* (tarihsiz), *Kurtuluş ve Fetih Destanı* (1969), *Sosyolojik Açıdan Din, Ahlâk, Layiklik ve Politika Üzerine Diyaloglar* (1970).

TARANCI, CAHİT SITKI

Şair (4 ekim 1910 - 13 ekim 1956). Diyarbakır'da doğdu. Orta-öğrenimini Saint Joseph ve Galatasaray liselerinde tamamladı (1931). Mülkiye Mektebi'nde ve Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okudu. II. Dünya Savaşı'nın Fransa'ya sıçraması üzerine dönünce (1940) askerlik hizmetine alındı. Ankara'da Anadolu Ajansı'nda mütercimlik etti (1944). Bir ara Toprak Mahsulleri Ofisi'nde çalıştı. Son görevi Çalışma Bakanlığı'nda mütercimlikti. İki yıl süren hastalığı sonunda Viyana'da öldü. Mezarı Ankara'dadır. || «Muhit» ve «Servet-i Fünun» dergilerinde (1930) çıkan ilk şiirleri, temiz dili ve yeni buluşlarıyla dönemin edebiyat çevrelerinde ilgi uyandırdı. Belli duyguları hece ölçüsüne bağlı olarak işlediği bu evresinde Ahmed Hamdi, Necip Fazıl etkileri taşırken, giderek XIX. yüzyıl Fransız şairlerinin dünyasına girdi. Özellikle, Baudelaire'i, Verlaine'i severek okudu. Kimi şiirlerini dilimize çevirerek onların biçim güzelliği anlayışına yaklaştı. Daha sonra «Varlık», «İstanbul», «Doğuş», «Yaratış» dergilerinde (1941 - 45) yayımladığı şiirlerde Garip akımının yönelişlerinden esinlendi. Hece ölçüsünde durakları atarak yeni uyumlar arama kaygılarına bağlı eski tekniğini değiştirdi; biçimde daha serbest, konularda yaşama, gerçeğe daha açık şiirler yazdı. Her döneminde içten, Türkçenin olanaklarını kullanmada başarılı, «şairane»ye kaçma eğilimini yendiği zaman etkili şiirleriyle kendisinden sonra yetişen kuşaklara yeni söyleyiş ufukları açan bir kimlik kazandı. *Otuz Beş Yaş* şiiriyle C.H.P. şiir yarışmasında birinci ödülü almıştı (1946).

Eserleri: *Ömrümde Sükût* (1933, 1968), *Otuz Beş Yaş* (1946, 11. bas. 1971), *Düşten Güzel* (1952, 4. bas. 1969), *Sonrası* (1957, 1962).

Kaynaklar: *Ziya'ya Mektuplar* (1957); Muzaffer Uyguner, *Tarancı'nın Şiir Üzerine Düşünceleri* (1960); *Cahit Sıtkı Tarancı* (1966); Turgut Uyar, («Papirüs», şubat 1968); İrfan Yalçın, («Yansıma», mayıs 1972).

TARHAN, ABDÜLHAK HÂMÎT

Şair (2 ocak 1852 - 12 nisan 1937). İstanbul'da doğdu. Köşekapısı Mahalle Mektebi ve Hisar Rüştîyesi'nde, Paris Ecole Nationale'de okudu (1863). Dönüşünde Bebek'te bir Fransız okuluna yazıldı. Özel olarak da Arapça ve Farsça dersleri alıyordu (1864 - 65). Babiâli Tercüme Kalemî'nde kısa süren bir çalışma hayatı da oldu. Ortaelçiliğe atanan babası Hayrullah Efendiyle birlikte Tahran'a gitti (1865). Babasının ölümü üzerine İstanbul'a döndü. Maliye Mühimme, Şûrayı Devlet, Sadaret Mektubî kalemlelerinde çalıştı. Fatma hanımla evlendi (1866 - 1871). Daha sonra Paris sefareti ikinci kâtipliği (1878 - 1880), Poti (1881), Golos (1882), Bombay (1883) konsolos ve başkonsolosluklarında bulundu. Bombay'da hastalığı artan karısıyla birlikte deniz yoluyla İstanbul'a dönerlerken Beyrut'ta inmek zorunda kaldılar. Verem olan Fatma hanım bu şehirde öldü (21 nisan 1885). Daha sonra Londra Elçiliği başkâtipliğine atandı (1886). Sefaret ikinci müsteşarlığı (1897), Brüksel sefirliği (1912) ve kısa süre Âyan (senato) azalığı görevlerinde bulundu. Cumhuriyetten sonra bir süre devletin bağladığı maaşla geçindi. Sonra İstanbul'dan milletvekili seçildi (1928). | Şiirleri, tiyatro eserleriyle yenilik edebiyatımızın kurucularından sayılan Hâmit, kendinden önce başlayan batı edebiyat tekniklerine geniş ölçüde kapılarını açmış, Tanpınar'ın deyişiyle «...birçok şeyi kendisinden evvel hazırlanmış bularak», «şiiri doğu biçim anlayışından çıkarma ihtilâlini başarmıştır.» Ne var ki, şiirin asıl ögesi olan dili somut bir kavram olarak düşünmemesi, öz yönünden hiç bir düşünce yeniliği getirmeyerek, esinle ve ilk bulduğu deyişlerle yetinmesi (Rauf Mutluay) nedenleriyle kısa sürede kendi kendisini tekrarlar duruma düşmüştür. Genellikle aruz ölçüsüne uyma çabasıyla sözcüğü doğal güzelliğinden koparan, şiirin yapısal bütünlüğünü bozan zorlama öğelerden yararlanmakta sakınca görmeyen, kimi zaman insan gerçeğine aykırı buluşları coşku perdesiyle kapatacağı sanısıyla, dönemindeki akılcılık yolundaki gelişmelerin gerisine düşen Hâmit'in şiiri kendisinden sonra gelen ilk kuşağın biraz dikkatini çekmiş, batıyla ilişkiler artınca da yararlandığı kaynaklar ortaya çıkmıştır. Bu nitelikleriyle yine Mutluay'ın deyişiyle, «Tanzimat şiirini

Servet-i Fünun'a ileten bir bağ olan eserleri» zamanını aşamamış, her şeyden önce Türkçenin bilinciyle beslenen Cumhuriyet döneminde, eskiye bağlı kimi kalemlerin yanlış yargılarına karşın varlığını koruyamamıştır.

Başlıca Eserleri: *Macera-yı Aşk* (dram, 1872), *Sabr ü Sebat* (dram, 1873), *İçli Kız* (dram, 1874), *Duhter-i Hindu* (Hinti Kız, mensur tiyatro, 1875); *Nazıfe* (tiyatro, 1876), *Nesteren* (heceyle tiyatro, 1878), *Sahra* (şiiirler, 1879), *Tarık* (mensur tiyatro, 1879, Prof. Sadi Irmak, B. Kemal Çağlar tar. sadeleştirilmiş yeni bas. 1960), *Eşber* (aruzla tiyatro, 1880, yeni bas. 1945), *Tezer* (aruzla tiyatro, 1881, yeni bas. 1945), *Divaneliklerim yahut Belde* (şiiirler, 1885), *Makber* (şiiirler, 1876, son bas. 1948), *Bir Sefilenin Hasbıhali* (şiiirler, 1885), *Bunlar Odur* (şiiirler, 1886), *Hacle* (Gelinodası, şiiirler, 1887), *Zeynep* (tiyatro eseri, 1906), *Bâlâdan Bir Ses* (şiiirler, 1909), *Validem* (şiiirler, 1911), *İlhan* (tiyatro eseri, 1911), *Turhan* (tiyatro eseri, 1913), *İlham-ı Vatan* (şiiirler, 1916), *Tayflar Geçidi* (şiiirler, 1916), *Sardanapal* (oyun, 1916), *Mektuplar* (çeşitli konulardaki mektupları, 1916), *Yadigâr-ı Harb* (manzum-mensur oyun, 1916), *İbnimusa yahut Zatülcemal* (tiyatro eseri, 1917), *Finten* (nazım-nesir karışık tiyatro, 1918, 1927, Ahmet Muhib Dranas tar. 1959, Prof. Kenan Akyüz tar. 1964), *Ruhlar* (şiiirler, 1919), *Yabancı Dostlar* (2 cilt, 1924).

Kaynaklar: Mehmet Kaplan, («İstanbul dergisi», 1 nisan 1944); Murat Uraz, *Abdülhak Hâmit Tarhan, Hayatı Seçme Şiiirleri, Yazıları*, (1941); Ali Nihat Tarlan, *Abdülhak Hâmit* (1947); Gündüz Akıncı, *Abdülhak Hâmit Tarhan* (1954); Hikmet Dizdaroğlu, *Abdülhak Hâmit Tarhan: hayatı, sanatı, eserleri* (1953, 1965); Asım Bezirci, *Abdülhak Hâmit ve «Tarık yahut Endülüs Fethi»* (1966); Rauf Mutluay, *100 Soruda XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı* (1970).

TARLAN, ALİ NİHAT

Edebiyat tarihçisi (1898 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Vefa Sultanisi'nde (1916), yükseköğrenimini Darülfunun Lisan Fakültesi Fransızca ve Farsça bölümlerinde tamamladı. *Leylâ ile Mecnun* üzerine doktora yaptıktan sonra Beşiktaş Sultanisi'nde, Kabataş Lisesi'nde (1915 - 1933) edebiyat öğretmenliği etti. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde doçent (1933), profesör (1942) oldu. Uzun süredir aynı bölümde Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü başkanıdır. Eski edebiyat üzerindeki verimli çalışmalarıyla tanınan Tarlan, inceleme ve monografi türündeki eserlerinin yanı sıra şiiir ve mensur şiiirler de yazdı.

Başlıca Eserleri: *Edebi Sanatlara Dair* (1931, 4. bas. 1964), *Şeyhî Divanını Tetkik* (2 cilt, 1934 - 1936), *Divan Edebiyatında Tevhidler* (1936), *Divan Edebiyatında Muamma* (1936), *Metinler Şerhine Dair* (1937), *Metin Tamiri* (1937), *Hayalî Bey Divanı* (1945), *Abdülhak Hâmit* (1947), *Divan Şiiri* (4 fasikül), *Necâti Beg Divanı* (1963), *Ahmed Paşa Divanı* (1966), *Zatî Divanı* (1. cilt, gazeller kısmı, 1968).

Kaynaklar: Yusuf Ziya İnan, *Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan* (1965).

TARUS, İLHAN

Hikâyeci, romancı (1907 - 8 ocak 1967). Tekirdağ'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde (1928), yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Bir süre savcılık ve yargıçlıktan sonra resmî görevinden ayrılarak İstanbul'a yerleşti, gazetecilik yaptı (1931). Sonra Adalet Bakanlığı'nda yeniden memurluğa başladı (1946 - 57). Çeşitli gazetelerde yayımladığı hikâye ve romanlarının yanı sıra Ankara «Zafer» gazetesinde fıkra yazarlığı yaptı. || Sabahattin Ali, Sait Faik kuşağının erken yazmaya başlamış sanatçılarından biri olan Tarus (ilk kitabının bas. 1938), «Türk toplumunun yaşayışını ve düşüncesini nakletme» amacı taşıyan bir yazar kimliği kazanmak istedi. Yaşama çevresinde gözlediği serüvenlerden çıkarılmış konuları, okuru sıkmaçdan götüren anlatımıyla, zaman içinde belli bir ustalık düzeyine ulaştı. Özellikle Kurtuluş Savaşı'm işleyen *Var Olmak*, *Hükümet Meydanı*, *Vatan Tutkusu* romanları da, değişen olaylar içinde kişileri canlı olarak verebilmesi yönlerinden başarılı görüldü (Adnan Binyazar). Kimi eleştirmenler de çıplak olguları göstermekle yetinip, sosyal gerçekleri diyalektik görüş açısından inceleyemeyen dar natüralizm kalıplarına bağlı, karamsar bir gerçekçi olduğunu ileri sürdüler (Fethi Naci, Ö. F. Toprak).

Eserleri: Hikâye kitapları: *Doktor Monro'nun Mektubu* (1938), *Tarus'un Hikâyeleri* (1947), *Apartman* (1956), *Karınca Yuvası* (büyük hikâye, 1952), *Ekin İti* (1953), *Köle Hanı* (1954). Romanları: *Yeşilkaya Savcısı* (1954), *Var Olmak* (1957), *Duru Göl* (1961), *Hükümet Meydanı* (1962), *Vatan Tutkusu* (ölümünden sonra basıldı, 1968).

Kaynaklar: Fethi Naci, *İnsan Tükenmez* (1956); Tahir Alan-gu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 2, 1965); Samih Emre, («Yön», 4 şubat 1966); Ö.F. Toprak, («Yeni Ufuklar», sayı 178, 1967); («Varlık», 1 şubat 1967), («Yeditepe»; 1 şubat

1967); Adnan Binyazar, («Varlık», 15 nisan 1967); «Varlık Yıllığı», 1969).

TAŞAN, BERİN

Şair (1928 →), Merzifon'da doğdu. Ortaöğrenimini Samsun Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. İzmir'deki savcı yardımcılığından sonra Sinop savcılığına atandı (1967). «İstanbul», «Kaynak», «Fikirler», «Varlık», «Yelken», «Evrım», «Yeni Ufuklar», «Ataç», «Dost» dergilerinde yayımladığı şiirlerle (1946 - 70) tanınan Berin Taşan ilk çıkışından itibaren ülke insanları ve gerçekleri karşısında sıcak ilgilerin, duyarlıkların şairi oldu. Arınmış, tertemiz diliyle yarattığı içten söyleyişi hiç yitirmedi. Kimi kısa, kimi uzun dizeli kuruluşlarında Ceyhun Atuf Kansu'nun deyişiyle «sesini Şiran'dan, Merzifon'dan, Beyazıt alanı ve Sinop kalesinden geçirerek ağıtla yakıp, çakmak taşı ile bilemiş bir dağ başı yeli gibi» yaratarak kendisi olmasını bildi.

Eserleri: *Ellerim, Gözlerim, Yüreğim* (1960), *Yüzünün Bir Yanında* (1969), *İçerdeki Adam* (oyun, 1971).

Kaynaklar: Ahmet Köksal, («Papirüs, mart 1970); Züh-tü Bayar, («Soyut», temmuz 1971).

TAŞER, SUAT

Şair, yazar (1919 →). İstanbul'da doğdu. Orta ve yükseköğrenimini Ankara Devlet Konservatuvarı'ndan tamamladı (1945). Uzun yıllar Ankara Devlet Tiyatrolarında sahneye çıktı, rejisörlük yaptı. Şimdi emekli. || «Servet-i Fünun - Uyanış», «Varlık», «Yürüyüş», «Pınar», «Adımlar», «Yığın», «Fikirler», «Kaynak», «Yeni Sanat», «Seçilmiş Hikâyeler», «Dost», «Ataç» ve «Yeditepe» dergilerinde (1938 - 70) yazdı. 1940 - 1960 yılları arasında toplumsal amaçları vurgulayan yüksek sesle okunacak bir şair kimliği gösterdi. «Yeryüzü» dergisinde yayımlanan «Önce - Sonra» adlı şiirinden ötürü T. C. Kanununun 142. maddesine aykırılık savıyla kovuşturmaya uğradı. Ağır ceza mahkemesinde yargılandı, beraat etti. 1960'dan sonra, Ö. Faruk Toprak'm deyişiyle sert vurgulu şiirlerin rüzgârını bazen toplumsal, bazen bireysel duyguların içinde eriten, biraz içe dönük, ama gene toplumsal kaynaktan renk ve ses alan bir düzey üzerinde göründü. Yergi havası taşıyan şiirler de yazdı.

Eserleri: Şiir kitapları: *Bir* (1942), *1943* (Fethi Giray'la birlikte), *Hürriyet* (Ö. F. Toprak'la birlikte, 1945), *Merhaba* (1952), *Haraç Mezat* (1954), *İkinci Kurtuluş* (1960), *Hayret Beyin Serü-*

veni (1968), *Evrende Ellerimiz* (1970). Oyunları ve Tiyatro kitapları: *Tiyatro Meseleleri* (1953), *Bir Dünya ki...* (1956), *Aşk ve Barış* (oyun, 1961), *Deli Dumrul* (destan-oyun, 1962).

Kaynaklar: «Varlık» (15 nisan 1958); Hüseyin Cöntürk, («Yordam», ocak 1966); Ayhan Can, («Yeditepe», eylül 1970); Hasan İzzettin Dinamo, («Yeditepe», aralık 1970).

TAŞKIN, MÜMTAZ ZEKİ

Şair (1915 →). Ortaöğrenimini İstiklâl Lisesi'nde tamamladı (1936). Bir süre Hukuk Fakültesi'nde okuduktan sonra ayrılarak Emniyet Genel Müdürlüğü'nde memurluğa başladı (1941 - 48). Daha sonra uzun yıllar Ankara'da Küçük Tiyatro müdürlüğünde bulundu. Emekliye ayrılınca (1965) İstanbul'a yerleşerek İstanbul Şehir Tiyatroları basın müşavirliği, «Türk Tiyatro» dergisinin yönetmenliğini yaptı. Bir Yayınevi'nin çıkardığı «Cumhuriyet Ansiklopedisi»nde çalıştı. 1940'dan önce, dadaist akıma öykünen şiirleriyle tanınan Taşkın, bu tür örnekleri birleştirdiği ilk kitabından sonra «Gençlik», «Yeni Ses», «Servet-i Fünun - Uyanış» (1938 - 40) dergilerinde yazdı. Yeni edebiyatımızın getirdiği aşamalarda başarılı bir düzeye ulaşamayan son şiirleriyle «Edebiyat Dünyası», «Şadırvan», «Kaynak», «Türk Dili» (1949) dergilerinde göründü. Kendini daha çok çocuk oyunları yazmaya verdi.

Eserleri: *Allo Allo* (Mustafa Niyazi ile, 1934), *Köy Melodileri* (Mustafa Niyazi ile, 1936), *Varyete* (1949), *Çocuklarımıza Resimli Şiirler* (1959).

TAŞLICALI YAHYA

Divan şairi (? - 1582). Arnavutluk'tan devşirme olarak İstanbul'a getirildi, askerlikle birlikte öğrenim gördü. Yayabaşılığa kadar yükseldi, mütevelliliklerde bulundu. Kanunî'nin Bağdat seferine katıldı (1535 - 36). Daha önce Hicaz'a da gitmişti. Araştırmacıların XVI. yüzyıl divan şiirine derin duygular, yeni ve ince hayaller, ifadede açıklık ve incelik sağlayan İran modelinden uzaklaşma çabası gösteren şairler arasında yer verdikleri Yahya, özellikle vezir Rüstem Paşa ile Hürrem Sultan tarafından öldürülen Şehzade Mustafa adına yazdığı mersiye ile kabul edildi. Bu mersiye, öldürme olayım korkmadan edebiyata mal etmesi, bilgin şehzadeye içtenlikle ağlaması, katil vezire çatması gibi o dönemi gösteren yönleriyle divan edebiyatımızda eşi bulunmayan bir eser sayıldı (Abdülbaki Gölpınarlı). Divanından başka, *Gencine-i Râz*, *Gülşen-i Envar*, *Usûlnâme* ile, basılmış olan *Yu-*

suf ü Züleyha, Şâh ü Gedâ adlı mesnevîlerinin bulunduğu *Hamse*' si döneminin önemli kalıtları olarak kabul edildi.

Kaynaklar: Dr. Mehmet Çavuşoğlu, «İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyat Dergisi» (c. XVII, s. 73 - 108 1969).

TECER, AHMET KUTSİ

Şair, yazar (1901 - 23 temmuz 1967). Kudüs'te doğdu. Orta-öğrenimini Kadıköy Sultanîsi, Halkalı Ziraat Okulu'nda, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1930). Edebiyat öğretmenliği, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği görevlerinden sonra Adana ve Urfa'dan milletvekili seçildi (1942 - 46). Halkevleri müfettişliği, Paris'te kültür ataşeliği, Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim üyeliği yaptı. Ölümünden bir yıl önce emekli oldu. «Dergâh», «Millî Mecmua» (1921 - 25) 'daki ilk deneylerinden sonra «Varlık», kendi yayımı «Görüş» ve «Oluş», «Kalem», «Yücel», «Ülkü», «İstanbul», «Türk Düşüncesi» (1930 - 1954) dergilerinde yazdı; uzun süre Ankara Halkevi'nin «Ülkü» dergisini yönetti. Şiir ve yazılarıyla «Bizim için şiir, bizim için tiyatro, bizim için roman...» anlayışından hareket ederek kendi deyişiyle «köküne kadar millî ve halkçı» olduğuna inandığı bir sanat görüşüne bağlandı. «Ülkü»yü yönettiği yıllarda da bu görüşle hareket etti. C.H.P.'nin siyasal görüşlerine aykırı doğrultularda gelişen sanat anlayışlarına uzaktan baksa bile halk edebiyatımızın eski ve yeni ustalarının ortaya çıkmasına yol açan girişimlerde bulundu. Kendisinden bir kuşak önce gelenlerin ölçüye yaslanarak manzumeciliğe kaymalarına karşılık hece içinde bağmsız kalmasını başardı. Yaşama, insana bakışı, halk şiir kaynaklarından esinlenişiyile değişik, içtenliği, alaturkalığa düşmekten korunduğu zaman lirizmiyle güzel olabildi.

Eserleri: *Şiirler*, (1932), *Köylü Temsilleri* (inceleme, 1940), *Koroğlu* (oyun, 1961, bas. 1969), *Köşebaşı* (oyun, oyn. 1948 - 49. İngilizceye çevirisi Nüvit Özdoğru tarafından yapıldı. Ankara 1964), *Bir Pazar Günü* (oyun, 1959), *Satılık Ev* (oyun, 1961).

Kaynaklar: Turgut Uyar, («Papirüs», aralık 1967); Konur Ertop, («Varlık», 15 ağustos 1967); Muzaffer Uyguner, Haldun Taner, Ahmet Köklügiller, Ceyhun Atuf Kansu, («Varlık», 15 Eylül 1967); Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Çevremde* (1970).

TEOMAN, SABAHATTİN TAHSİN

Şair (1 nisan 1914 →). İstanbul' da doğdu. Ortaöğrenimini

İstanbul Erkek Lisesi'nde (1935), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı (1938). Maliye Bakanlığı'ndaki görevlerinden sonra Gümrük ve Tekel Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü (1960), Sanayi Bakanlığı Sanayi Dairesi Başkanlığı (1962), Ortak Pazar Daimî Delegation müşavirliği (1965), Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu üyeliği yaptı (2 aralık 1968). «Büyük Doğu», «Doğuş», «Hep Bu Topraktan», «İstanbul», «Ülkü», «Yaratış», «Yücel», «Şadırvan» (1943 - 49) ve «Varlık» (1941 - 72) dergilerindeki yazı ve şiirleriyle tanınan Teoman, son yıllarda daha çok denemeler yayımlıyor.

Eserleri: *Rıhtım Sisleri* (1953), *Beşinci Mevsim* (1945).

Kaynaklar: Yahya Benekay, («Varlık», mayıs 1969).

TEPEDELENLİOĞLU, NİZAMETTİN NAZİF

Yazar (1901 - 25 mayıs 1970). Taşoz'da doğdu. İstanbul'da Deniz Harp Okulu'nda, Hukuk Fakültesi'nde, Yüksek Ticaret Okulu'nda ve Moskova Üniversitesi'nde okudu. 1917'de gazeteciliğe başladı. İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine Anadolu'ya geçerek ulusal kurtuluş savaşına katıldı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ve «Hâkimiyeti Milliye» gazetesinde çalıştı. Cumhuriyet'ten sonra çeşitli gazetelerde fıkra yazarlığı, başyazarlık yaptı, gazete çıkardı. Ölümünden önce «Yeni İstanbul» gazetesinde fıkra yazarı olarak çalışıyordu. Yazdığı tarihî romanlardan en ünlüsü *Kara Davut* (1928) kitap halinde ve çeşitli gazetelerde yayımlandı.

TEPEYRAN, EBUBEKİR HÂZİM

Romancı (1864 - 1947). Niğde'de doğdu. Niğde Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra özel olarak yetiştirildi. Arapça, Farsça ve Fransızca öğrendi. Musul, Manastır, Bağdat, Sivas, Ankara, Hicaz, Beyrut, Bursa valiliklerinde bulundu. Mütareke döneminde iki kez dahiliye nazırlığı yaptı. Bu görevindeyken kuvâyî milliyeye yardım ettiği gerekçesiyle Damat Ferit tarafından tutuklanarak Kürt Mustafa Divan-ı Harbi'ne verildi. Önce idama, sonra kürek cezasına mahkûm edildi (1920). Tevfik Paşa'nın sadrazamlığı sırasında Askerî Temyiz kararı bozunca, hapisten çıktı; Anadolu'ya geçti. Sivas ve Trabzon valiliklerinde bulundu. Cumhuriyetten sonra üç dönem Niğde'den milletvekili seçildi.

|| *Küçük Paşa* romanı ve *Eski Şeyler*'de topladığı hikâyeleri, Cumhuriyetten sonra değerlendirilerek Nabizade Nâzım'ın *Karabibik* hikâyesi gibi edebiyatımızın gerçekçiliğe yönelmiş ilk eserlerinden sayılır. Köyün yaşamı, bir köylü çocuğunun

«muhayye» serüveni olarak sunulduğu halde, bir ana-oğulun içinde bulundukları olaylar çerçevesinde işlenirken gerçekten sapılmamış, kendi deyişiyle «köylü sözleri mümkün merteye kendi lisanları ile düşünülüp, yazılmıştır. Yazarın anlattığı yerlerde ise, Edebiyat-ı Cedide'nin dil anlayışına bağlı üslup özellikleri görülen *Küçük Paşa*'da çevrenin ve olayların anlatılışı ve kişiler, ruh hallerinin çözümlenmesi bakımlarından, yer yer başarılı noktalar» görülmüştür (Cevdet Kudret).

Eserleri : *Eski Şeyler* (hikâye, 1910), *Küçük Paşa* (roman, 1910, sadeleştirilmiş 2. bas. 1946), *Zalimane Bir İdam Hükümü* (otobiyografi, 1946), *Canlı Tarihler* (anılar, 1957).

Kaynaklar: Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (cilt 1, 1971).

TEVFİK NEVZAT

Yazar (1865 - 1906). İzmir'de doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Mektebi'nde tamamladı. İzmir'de Halit Ziya (Uşaklıgil) ile birlikte «Nevruz» dergisini, daha sonra «Hizmet» gazetesini çıkardı. Abdülhamit II.'nin zorbalık rejimine karşı daha açık bir mücadele yürütmek amacıyla Paris'e kaçtı: «Hizmet»in yayımını orada beş yıl sürdürdü. Bir ara kaçak olarak geldiği İzmir'de yakalanarak Bitlis'e sürüldü. Affa uğrayıp dönüşünde bu kez ihtilâl hazırlamak suçuyla tutuklandı; kalebentliğe mahkûm edildi. Adana cezaevinde gardiyanlar tarafından öldürüldü. Ziya Somar'ın, yaşamını, savaş ve görüşlerini inceleyen bir monografisi var: *Tevfik Nevzat* (1948).

TEVFİK FİKRET

Şair (24 aralık 1867 - 19 ağustos 1915). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Aksaray Mahmudiye Rüştiyesi ve Galatasaray Sultanisi'nde tamamladı (1888). Hariciye İstişare Kalemî ile Sadaret Mektubî Kalemî'nde çalıştı. Galatasaray'ın ilk bölümünde (1894 - 95) ve Robert Kolej'de Türkçe öğretmenliği yaptı. Bu döneminde, «Mirsad» dergisinin açtığı «Sitayiş-i Hazret-i Padişahi» konulu şiir yarışmasına katılarak birincilik kazandı (1892). «Servet-i Fünun»un yönetimini alacağı 1896 yılına kadar bu dergide üslubunu arayan şiirlerle, şiirin iç yapı unsurlarını araştıran yazılar yayımladı. «Servet-i Fünun»un yönetimini aldıktan sonra (1896) şiirlerinin özünde ve biçimlerinde dönüşümler yapmasına yol açan yeni yeni görüşler kazanan Fikret, yaşadığı toplumun insanlarını görmeye başladı. Bu duygularla okuduğu batılı sanatçıların gerçekçi eserleri arasında bağlantı-

lar kurdu. Hüseyin Cahit'in *Edebi Hatıralar*'ında belirttiği gibi, bir milliyet ve vatanperverlik ocağı haline gelen «Servet-i Fünun» çevresinde, zorbalıktan ve saraydan nefret, hürriyet ve meşrutiyet düşünülerine bağlanma duyguları içinde daha sonrakı kişiliğinin belirtilerini buldu. Toplumun sefalet içindeki insanların şiirlerini yazdıkça, toplumsal sorunlar üzerinde düşünmeğe başladı. Bir süre sonra, Edebiyat-ı Cedide akımı içinde birleşen sanatçılarla uzlaşamayarak Âşîyan'a çekildi. II. Meşrutiyetin ilânına kadar 9 yıl hareket içinde bulunmadı. Meşrutiyet ilân edildikten sonra Hüseyin Cahit ve Hüseyin Kâzım ile birlikte «Tanin» gazetesini çıkardı. Ne var ki iktidara geçen İttihat ve Terakki Fırkası'nın ülkenin yarı sömürge durumuna gelmesine yol açan dışa bağımlı ekonomik ilişkilere girdiğini ve bürokratlarla, paşaların yabancı sermayenin koruyucu kanatları altında «han-ı yağma»dan paylarını aldıklarını gördükçe umutsuzluğa düştü, politik çalışmalarını sürdürmedi. Bir süre Galatasaray Lisesi müdürlüğünde bulundu. Eğitim alanındaki girişimlerinin de tepkiyle karşılanması üzerine de Robert Kolej'deki öğretmenliğine döndü. Yaşamının sonuna kadar bu görevde kaldı. || «Servet-i Fünun»a geçmeden hemen önceki yıllarda, eski çalışmalarını toptan yadsıyan Fikret, yaptığı biçimsel araştırmalar sonucu aruz ölçüsünün yalnız bir kalıbında kullanılan «müstezad»ı ölçünün her kalıbına uygulamakla, aradığı öz'lere yeni biçimler bulma yolunda gelişmeler kazanır. Böylece başlangıçta, biçimsel bir zorunluk olarak duyulan ve yeni bir şiir tekniğine yol açan örneklerin yanında, daha sonra *Hasta Çocuk*, *Balıkçılar* gibi toplumun ezilen katlarındaki insanların yansıttığı şiirlerinde de öz'ün zorladığı teknik gelişimler kendiliğinden ortaya çıkar. Ne var ki, Nurullah Ataç'ın söyleyişiyle, Fikret gibi şiirimize gerçekten yenilik getiren bir adamın, dilin tadını duyma erdemi olmadığı için, bu teknik gelişmelerin yanısıra, dil iç yapısıyla olduğu gibi sürüp gider. İsim ve sıfat tamlamalarından sıyrılmayı düşünmediği gibi, «Bugün mesele Veli dayılar için, münhasıran onların anlayacağı gibi bir yazı dili tasavvur edemiyorum...» diyerek öteki Servet-i Fünun'cuların beğenisinden ayrılmayan görüşler ileri sürer. || Dildeki bu kuşkuculuğuna karşın, divan edebiyatının, sözcüklerin dilbilgisi içindeki yerine göre koşulladığı uyak anlayışı yerine, kulağa bağlı uyak, (daha sonra) konuşma dilinden yararlanma gereksinmesi duyar; bütün güzelliği ararken «serbest nazım»a doğru sürekli bir açılma gösterir.

Değişik «nazım biçimleri» deneyerek bu atılımları, dörtlü, beşli kuruluşlarda uyguladığı gibi, ikili, üçlü kuruluşlarda göstermekten çekinmez. Dünya görüşü ise, ezilen tabakaların insanlarına acıma biçiminde başlar, yaşadığı dönemdeki egemen sınıf baskılarının artmasıyla birtakım sorulara dönüşür. Bu sorulara karşılıklar aradıkça, yaşadığı dönemi sınırlayan kültür koşullarını aşarak, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın dediği gibi «geçmiş olduğu gibi, iyi, kötü atmak ve yeni bir hayata başlamak» zorunluluğunu duyar. Bu aşamadan sonra, artık Osmanlı kültür koşullarının değil çağın adamı olmak ister. Özgürlük düşünsünü somutlamaya başlayınca ekonomik hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılan kitlelere tanınan siyasal özgürlüklerin bir anlamı olmadığını görür ve gösterir.

Eserleri: *Rûbab-ı Şikeste*, (1900, son bas. 1962), *Halûk'un Defteri* (1911, son bas. 1945), *Şermin* (1914, 1946, 1961, 1965, yeni harflerle yapılan ilk ikisini Türker Acaroğlu, son basımını İsmail N. Ertaylan basıma hazırladı), *Rûbabın Cevabı* (1912, 1945), *Tarih-i Kadim - Doksanbeşe Doğru* (1928, 1947), *Eski Çağlar Tarihi* adıyla A. Kadir'in günümüzün diliyle yenileştirdiği basım, 1967.

Kaynaklar: Dr. Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret ve Şiiri* (1946, 1971); Yaşar N. Nayır, *Tevfik Fikret* (1952, 1964); Ahmet H. Tanpınar, (1937, 1944); Sabiha Zekeriya Sertel, *Tevfik Fikret, İdeolojisi, Felsefesi* (1946, 1970); Kenan Akyüz, *Tevfik Fikret* (1947); Dç. Dr. M. Kaya Bilgegil, *Tevfik Fikret'in İlk Şiirleri* (1970).

TEZ, İLHAMİ BEKİR

Şair (1906 →). Trablus'ta doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Muallim Mektebi'nde tamamladı (1926). Uzun yıllar çeşitli illerde ve İstanbul'da ilkokul öğretmenliği yaptı. 1954'te emekliye ayrıldı. || «Millî Mecmua», «Servet i Fünun», «Resimli Ay», «Meş'ale», «Yeni Türk», «Varlık», «Yeni Adam» (1924 - 1944) dergilerinde yazan İlhami Bekir ilk kitabıyla «serbest şiir»e yönelen bir şair olarak tanındı. Toplumsal, gerçekçi, kimi sesini sözcüklerin gücünden alan şiirleriyle eskiye başkaldırma yıllarının ilgiyle izlenen kişiliklerinden oldu.

Başlıca Eserleri: *Çocuk Şiirleri* (1927), *24 Saat* (şiirler, 1929), *A - Birinci Forma* (şiirler, 1929), *Herhangi Bir Şiir Kitabıdır* (1931), *Mustafa Kemal* (şiirler, 1933), *Olduğu Gibi* (şiirler, 1935), *Taşlıtarladaki Ev* (roman, 1944), *Hürriyete Kaside* (şiirler, 1945), *Birinci Seans* (şiirler, 1959), *En Güzel Şarkı* (şiirler, 1960), *Herhangi Bir Roman Kitabıdır* (roman, 1965), *Şiirler* (1971).

TEZEL, NAKİ

Folklorcu, masal yazarı (1915 →). İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1940). Öğrenciyken İstanbul Belediyesi İstatistik ve Neşriyat Müdürlüğü'nde başlayan iş hayatı, çeşitli resmî görevlerle sürdü. Nahiye müdürlüğü, kaymakamlık, Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde, İç basın Müdürlüğü, Ticaret Bakanlığı'nda genel müdür yardımcılığı (1943 - 48), İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü (1958 - 61), Sosyal Sigortalar Kurumu müşavirliği (1961 - 66) yaptı. Yeniden atandığı İş ve İşçi Bulma Kurumu genel müdürlüğü görevinden isteğiyle emekli oldu (9 eylül 1971). || «Yeni Türk», «Halk Bilgisi Haberleri» (1936 - 40), «Yücel», «Varlık», «Çığır», «Ülkü», «Yirminci Asır», «Türk Dili», «Eğitim», «Hisar», «Ulus», «Cumhuriyet», «Dünya» dergi ve gazetelerinde yazan Tezel, ilk folklor çalışmalarına Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Kolu'nda görevli olduğu yıllarda başlamıştı (1934 - 40).

Eserleri: *Keloğlan Masalları* (1936), *İstanbul Masalları* (1936. *Fairy Tales From Turkey* adı ile İngiltere'de basıldı. 1946, 1951, 1960), *Koroğlu Masalı* (1939), *Bilmeceler ve Maniler* (1941), *Altın Tas* (1942), *Beyböyreğ* (1942, 1944), *Alabalık* (1944), *Yıkılan Köprü* (hikâyeler, 1944), *Çocuk Masalları* (1944), *Altın Araba* (1944), *Peri Kızı* (1945), *Yeşil Kuş* (1945), *Keloğlan* (1945), *Elmas İşlemeli Kılıç* (1946), *Konuşan Kaval* (1946), *Seksen Göz* (1946), *Şamdan Kız* (1946), *Kırk Kardeş* (1949), *Fatma Nine* (1950), *Altın Bülbül* (1953, 1962), *Küçük Sultan'ın Güvercini* (1953), *Limon Kız* (1955), *Üç Güzel Masal* (1959), *Talih Kuşu* (1960, 1962), *Korkusuz Sultan* (1961), *Kayıp Sultan* (1962, 1966), *Avustralya* (inceleme, 1967), *Türk Halk Bilmeceleri* (1969), *Türkiye Folklor ve Etnografya Kılavuzu* (1969), *Türk Masalları* (2 cilt, 1971). Ayrıca derlediği masalların bir bölümü M.E.B.'liğinca *Contes Populaires Turcs* (1953), *Fare ile Fil* masalı da Birleşik Amerika'da *The Mouse and the Elephant* (1969) adlarıyla yayımlandı.

Kaynaklar: Nurullah Ataç, («Haber», 17.11.1938); Sadri Ertem, («Kurun», 3.10.1938); Ulunay, («Tan», 28.6.1944); Aka Gündüz, («Gece Postası», 21.1.1950).

TİMUÇİN, AFŞAR

Şair, yazar (1939 →). Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okuduktan sonra Kanada'da tamamladı (1964 - 67). Dönüşünde Erzurum Ata-

türk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde, Fransızca okutmanlığı yaptı (1967 - 70). Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde doktoraasını verdi. İstanbul'da Meydan Larousse'de çevirmenlik yaptı. «Felsefe Dergisi»ni çıkarıyor (1 ekim 1972 →). II «Yelken», «Ataç», «Gençlik», «Dönem», «May», «Papirüs», «Yeni Gerçek», «Yeni Edebiyat», «Yeni Gazete», «Varlık», «Soyut»da çıkan (1959 - 72) şiir, çeviri ve deneme yazılarıyla tanınan Timuçin, kendi deyişle, birbiri içinde iki yanı olan bir şiir kurmaya, birinde kendi iç derinliğinde yüceyi ve sağlam olanı, öbüründe bütün insanlığın gelişmelerini aramaya çalıştı. *Ayrılıkta Söylenmiş Bir Yaz Türküsü* kitabı ile TRT 1970 Şiir Başarı Ödülü'nü kazandı.

Eserleri: *Çöl* (1968), *Destanlar* (halk hikâyelerinin destan biçiminde yeniden yazılmış örnekleri, 1969).

Kaynaklar: «Yelken», (mart 1964)

TİMUR, SAADET

Hikâyeci (1926 →). Trabzon'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1948). Uzun süre Üsküdar Amerikan Kız Lisesi'nde ve Darüşşafaka'da edebiyat öğretmenliği yaptı. «İstanbul», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yelken», «Yeditepe», «Dost», «Ataç» ve «Türk Dili» dergilerinde (1952 - 70) yayımladığı hikâyelerle tanındı. Dili, anlatışı, kişilerinin dar ve bulanık dünya görüşleriyle gerçekten ve toplumdan kopmağa yönelen bir anlatıcı (Tahir Alangu) olarak kabul edildi.

Eserleri: *Şeytansız* (hikâyeler, 1958), *Topacım Fır Dönerken* (çocuk şiirleri, 1962), *Ben Bu Kadar Değilim* (hikâyeler, 1963), *Nurullah Ataç* (inceleme, 1964).

Kaynaklar: Asım Bezirci, («Ataç», mayıs 1963).

TİMURTAŞ, FARUK

Yazar (1925 →). Kilis'te doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Bittirdiği bölümde doktora yaptıktan sonra doçent ve profesör oldu. İnceleme ve araştırmalarının yanısıra «İstanbul», «Hisar», «Yol», «Türk Kültürü», «Çağrı», «Kubbealtı», «Akademi Mecmuası», «Tercüman» dergi ve gazetelerinde yazan Timurtaş, dilimizin özleşme akımına karşı tutucu yazarlar arasında tanındı.

Eserleri: *Mehmet Âkif ve Cemiyetimiz* (inceleme, 1962), *Dil Davası ve Ziya Gökalp* (inceleme, 1966).

TİRALİ, NAİM

Hikâyeci (1925 →). Giresun'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasa ray Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1950). Birkaç yıl Paris'te kaldı. Dönüşünde Yenilik basım ve yayınevini kurdu. «Vatan» gazetesinde yazı işleri müdürlüğü, fıkra yazarlığı yaptı. Giresun'dan milletvekili seçildi (1961 - 65). Şimdi Ankara'da yayımladığı «Vatan» gazetesinin başyazarı. «Yeni Adam», «Yenilikler», kendi yayımı «Yenilik» (1952 - 57, 62 sayı), «Vatan» dergi ve gazetelerinde çıkan hikâyelerle tanınan Tirali, ilk gençliğinde yaşadığı mutlu azınlık İstanbul'unu yansıttı. Çevresindeki kişilerin günlük ilişki ve serüvenlerini ender olarak başarılı ruhsal çözümlemelerle verebildiği zaman sevimli bir hikâyeye düzeyine ulaştı.

Eserleri: *Park* (hikâyeler, 1947), *Yirmibeş Kuruşa Amerika* (hikâyeler, 1948), *Aşka Kitakse* (hikâyeler, 1953).

TOKADÎZADE ŞEKİB

Şair, (1871 - 1932). İzmir'de doğdu. Özel öğrenim görerek yetişti. İzmir gazetelerinde yazdığı makalelerle de tanındı. Mütarekede, İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurucuları arasına katıldı. Yönetim kurulunda da görev aldı. Aruz ölçüsü kullandığı şiirlerinde tasavvufî ile ilgili konular işledi. Eskiye bağlı edebiyat çevrelerinin benimsediği bir şair olarak bilindi. *Neşide-i Vicdan*, *Reşehat* gibi eserleri var.

TOKATLI, ATTILÂ

Çevirmen, yazar (1934 →). Denizli'de doğdu. Öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde yaptı. Uzun yıllar Paris'te bulundu. Son yılların en verimli ve dikkati çeken çevirmenlerindendir. İlyâ Ehrenburg'dan *Paris Düşerken*, Ostrovski'den *Ve Çeliğe Su Verildi*, Gorki'den *Foma*, M. de Saint Pierre'den *Milyarder*, Roger Vailland'dan *Yalnız Adam* ve *Kanun*, Zaharia Stancu'dan *Çingenem*, Elsa Triolet'den *Beyaz At* (1971 TDK çeviri ödülü kazandı), belli başlı çevirileri arasındadır. Elliye yakın çevirisi, ayrıca *Sosyalizm Nedir?* (1960), *Gizli Örgütler* (1971), *Ansiklopedik Felsefe Sözlüğü* (1973) adlarında üç de kitabı var.

TOKMAKÇIOĞLU, ERDOĞAN

Hikâyeci (1934 →) Sarayköy'de doğdu. Ortaöğrenimini İzmit Lisesi'nde tamamladı (1951). Ankara ve İstanbul'da çeşitli gazetelerde muhabirlik ve sekreterlik, «Yeni İstanbul»da fık-

ra yazarlığı yaptı. Meydan Laorousse'da çalıştı. || «Kaynak», «Türk Dili», «Varlık», «Yeditepe» dergilerinde (1952 - 56) çıkan ilk şiirlerinden sonra «Hisar», «Seçilmiş Hikâyeler» dergilerinde yayımladığı hikâyelerle adını duyurdu. «Dünya» gazetesinin [sanat eki'nde düzenlenen hikâye yarışmasında birincilik kazandı (1 haziran 1954). Uzun süre suskunluktan sonra «Yeni Gazete», «Cumhuriyet»in sanat eklerinde (1970), «Varlık», «Yansıma» dergilerinde yazdı.

Eserleri: *Çingene Pilici* (uzun hikâye, 1955), *Sıfırdan Önce* (hikâyeler, 1959), *Bütün Yönleriyle Nasrettin Hoca* (inceleme, örnekler, 1972).

TOPRAK, ÖMER FARUK

Şair, yazar (1920 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kütahya Lisesi'nde tamamladı (1941). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Uzun yıllar Ankara ve İstanbul örgütlerinde çalıştığı Petrol Ofisteki memurluğundan isteğiyle emekliye ayrıldı (1972). || «Servet-i Fünun», «Dikmen», «Yeni Edebiyat»ta (1940 - 41) çıkan ilk şiirlerinden sonra yönetimine katıldığı «Yürüyüş», «Pınar», «Ant», «Yığın», «Yeni Sanat», «Fikir ve Sanat» (1943 - 50) dergilerinde yazdı. Şiirlerinde «Kesin ve haşin bir realizmden ziyade, yumuşak ve bulanık renklere hayran ve sisli manzaralar boyamağa hevesli bir ressam edası» (Hüsamettin Bozok) görüldü. Bu dönem çalışmalarında kendine özgü kuruluş ve ses olanakları arayarak kişiliğini kuran Toprak, yıllar boyunca ülke ve insan gerçeklerini kendi içinde zenginleştirme yolları denedi. Başlangıçta eriştiği başarı düzeyinin altına düşmeyen şiirler yazdı. «Kaynak», «Beraber», «Şairler Yaprağı», «Seçilmiş Hikâyeler», «Yeni Ufuklar», «Pazar Postası», «Yelken», «Ataç», «Yön», «Papirüs», «Gelecek», «Yansıma» (1952 - 70) dergilerinde çıkan bu örneklerin yanısıra kitap tanıtma ve eleştirme yazıları da yayımladı.

Eserleri: *İnsanlar* (1943), *Hürriyet* (Suat Taşer'le birlikte, 1945), *Dağda Ateş Yakanlar* (1955), *Susan Anadolu* (1966), *Duman ve Alev* (anılar, 1968).

Kaynaklar: Mehmet Kaplan («İnkılâpçı Gençlik», 1 mayıs 1943); Hüsamettin Bozok, («Yurt ve Dünya», haziran 1943); Ataç, («Son Havadis», 17 nisan 1955), Fahir Onger, («Yeni Ufuklar», haziran 1955); Ahmet Oktay, («Yeditepe», 15 haziran 1955); E. Berköz, («Papirüs», mayıs 1967).

TOSUNER, NECATİ

Hikâyeci (1944 →). Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Per-tevniyal Lisesi'nde tamamladı. Bir süre Basın İlân Kurumu'n-da çalıştı. «Papirüs», «Soyut», «Varlık», «Ulus», «Yeni Gazete», «Yeni Edebiyat», «Türk Dili» dergi ve gazetelerinde çıkan hi-kâyeleriyle tanındı. İç içe iki hikâye tekniği kullanarak asıl ger-çekçiliği, kendi öz gerçeğiyle vermesi yönüyle kendine özgü bir yapıya ulaştı (Zühtü Bayar). Özellikle son iki yılda güçlü bir hikâyeciden haberler getirdi. «İki Gün» adlı hikâyesiyle TRT 1970 Tek Hikâye Başarı Ödülü'nü kazandı.

Eserleri: *Özgürlük Masalı* (1965), *Çıkmazda* (1969), *Kambur* (1972).

Kaynaklar: Asım Bezirci, («Papirüs», haziran 1969); («Yel-ken», haziran 1969); Aydın Hatiboğlu, («May», temmuz 1969).

TOY, EROL

Yazar (1936 →). Alâşehir'de doğdu. Ortaokulu bitirdikten sonra (1951) lise öğrenimi yapma olanağı bulamadı. Fırın işçili-ği, sigortacılık, banka memurluğuyla yaşamını sürdürdü. Şim-di bağımsız yazar. II «Milliyet» gazetesinin Ali Naci Karacan Armağanı Yarışması'nda üçüncülük kazanan «Yaşadıklarının Farkında Olmadıklarımız» adlı röportaj ile adını duyuran yazar. «Yön», «Cumhuriyet», «Akşam» gazete ve dergilerinde incele-me, araştırma yazıları yayımladı; kökleri yakın tarihimizin gerçeklerine uzanan günümüz sorunlarını işledi. «Yaşadıkları-nın Farkında Olmadıklarımız»'da ortaya koyduğu yalın anla-tım ve güçlü gözlem yeteneklerini geliştirerek hikâye ve ro-mana geçti. Kurtuluş Savaşı'nın başlangıç yıllarında Ege bölge-sindeki örgütlenme evrelerini işlediği ilk romanında ise «dil tutumu, dile bağlı yalın anlatımı, olayları yorumlamadaki başarısı, sorunları bilinçle işleme» (Adnan Binyazar) yetenek-leriyle ilgiyle izlenen sanatçılar arasında kabul edildi.

Eserleri: *Yenilgi* (hikâyeler, 1967), *Toprak Acıkınca* (roman, 2 cilt, 1968), *Pir Sultan Abdal* (oyun, Halk Oyuncuları tara-fından oynandı, 1969), *Acı Para* (roman, 1970), *Türk Gerilla Tarihi* (inceleme, 1970), *Gazap Ortakları* (roman, 1973).

TÖR, VEDAT NEDİM

Oyun yazarı (1897 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde (1916), yükseköğrenimini Berlin Üni-versitesi'nde tamamladı. İktisat doktorası verdi (1921). Dönü-

şünde, İstanbul Arkos Ticaret Hariciye Teşkilâtı İktisadiye Şubesi müdürlüğü, daha sonra Ticaret Bakanlığına bağlı Milli İktisadiye Şubesi müdürlüğü, daha sonra Ticaret Bakanlığına bağlı Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Merkez Müdürlüğü (1929 - 33), Matbuat Umum Müdürlüğü (1933 - 38), Turizm Müdürlüğü, Ankara Radyosu Müdürlüğü (1938 - 44)'nde bulundu. Yapı Kredi Bankası Kültür İşleri Müdürlüğü (1945 - 70), Akbank Kültür Başuzmanlığı yaptı (1945 - 70). «Kadro» (1933 - 34) ve «Hep Bu Toprakta» (1943 - 45) dergilerindeki makalelerin yanısıra oyunlarıyla de tanındı.

Başlıca Oyunları: *Kör* (oyun. 1928, 1935), *Üç Kişi Arasında* (oyun. 1927 - 1937), *İmralı'nın İnsanları* (oyun. 1940 - 41, 1942), *Değişen Adam* (1941), *Resim Öğretmeni* (roman, 1943).

Kaynaklar: Yaşar Nabi, («Varlık», ekim 1972).

TUNCER, CENGİZ

Romancı (1931 →). Buldan'da doğdu. Ortaöğrenimini tamamlamamış. Askerliğinden sonra İstanbul'a yerleşerek gazeteciliğe başladı. «Vatan», «Son Posta», «Gece Postası», «Akşam» gazetelerinde sekreterlik, röportaj yazarlığı yaptı. *Bir Cinayetin İçyüzü* röportajı ile Gazetecilik Atın Kalem armağanını kazandı. Kitap tanıtma yazıları da yayımladığı son gazetesi «Akşam» dan ayrılarak e yaymevi'ni kurdu (1968). || «Gençlik», (İzmir, 1945), «Kervan» (1951) dergilerinde yayımladığı şiirlerle adını duyuran Tuncer, daha sonra romana yöneldi.

Eserleri: *Devriâlem* (T. Dursun'la birlikte, şiirler, 1951), *Sevmek Seni* (senaryo, 1966), *Hacizli Toprak* (roman, 1966, 1970), *Kerkenez* (roman, 1971).

Kaynaklar: Muzaffer Buyrukçu, («Türk Dili», ocak 1971); Zühtü Bayar, («Yeni Ortam», 27 eylül 1972).

TUNCER, OKTAY

Şair (5 temmuz 1936 →). Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1962). Kırklareli ve Kabataş liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. || «Varlık», «Türk Dili», «Yeditepe», «Yüceb», «Pazar Postası», «Köprü» (1955 - 61) dergilerindeki ilk şiirleriyle tanındı. Büyük açılımları göze alamayan, ama işlediği temalarda giderek kuşağının ortak söyleyiş kolaylıklarından sıyrılarak etkili bir dille kurulan şiirlerini «Türk Dili», «Yeni Edebiyat» ve «Varlık»

(1950 - 72) dergilerinde sürdürüyor. *Deniz Kapısı* (1961) adlı şiir kitabı var.

Kaynaklar: «Varlık», (15 şubat 1965).

TUNÇ, MUSTAFA ŞEKİP

Yazar (1886 - 17 ocak 1958). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Halep, Manastır Rüştîyeleri ve Vefa İdadisi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1908). Balıkesir İdadisi'ndeki öğretmenliğinden sonra, J. J. Rousseau Pedagoji Enstitüsü'nde psikoloji ve pedagoji öğrenimi yaptı (1910 - 14). Dönüşünde Darülmuallimat'ta pedagoji öğretmenliği ve Rüştîye Mektepleri İdare-i Şube Müdürlüğüne, aynı yıl Edebiyat Fakültesinde yeni kurulan Pedagoji kürsüsü doçentliğine atandı (1914). Profesörlüğe yükseldi (1919). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Enstitüsü Umumî Psikoloji Ordinaryüs Profesörüken emekliye ayrıldı (temmuz 1951). Türk Tarih Kurumu ve Milletlerarası Felsefe Derneği'nin daimî üyeliğinde de bulunan Tunç, «Kültür Haftası», «Çığır», «İnsan», «Her Ay», «İşte», «Türk Düşüncesi», «Cumhuriyet» dergi ve gazetelerinde yazdı. Ders kitaplarının yanı sıra Bergson, William James ve Freud çevirileriyle psikoloji alanında öncü oldu.

Başlıca Eserleri: *Hissiyat Ruhiyatı* (2 cilt, 1919 - 1927), *Terrakki Fikrinin Menşei ve Tekâmülü* (1928), *Yeni Türk Kadını ve Ruhî Münasebetleri* (1939), *İnsan Ruhu Üzerinde Gezintiler* (1943), *Ruh Yapımız ve Onun Tipleri Bakımından Ahlâk* (1944), *Ruh Âleminde* (1945), *Bir Din Felsefesine Doğru* (ölümünden sonra basıldı, 1959).

TURAN, GÜVEN

Şair, yazar (1944 →). Gerze'de doğdu. Ortaöğrenimini Samsun Koleji'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nde tamamladı. «Ataç», «Yelken», «Alan», «Dost», «Yordam», «Dönem», «Soyut», «Devinim», «Ulus —sanat eki—» dergi ve gazetelerinde (1961 - 71) yayınladığı şiir, çeviri, metin incelemeleriyle tanındı. Şiir diline ters düşen sözcüklerden kaçındığı zaman sokulgan bir söyleyiş kurmayı başardığı görüldü. Şiirini yeni imgelerle zenginleştirmesini bildi. Metin incelemelerinde tutarlı yargılara dayanan bir araştırmacı kimliği kazandı.

TURANLIOĞLU, ULUĞ

Şair, yazar (1913 →). Kırklareli'nde (Pehlivan köyü) doğdu.

Ortaöğrenimini Edirne Öğretmen Okulu'nda, yükseköğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1937). Edirne, Çanakkale ortaokul ve liselerinde Türkçe, edebiyat öğretmenliği yaptı. İsteğiyle emekliye ayrıldı. (1962). || İlk şiiri Kırklareli «Yeşilyurt» gazetesinde çıkan Turanlıoğlu, «Kopuz», «Çığır», «Yücel», (kendi yayımı «Damla» 1942 - 1957 yıllarında 102 sayı çıktı) dergilerinde yazdı. Hece ölçüsü kullandığı şiirlerinde genellikle yurt gerçeklerine bağlı konuları işledi.

Başlıca Şiir Kitapları: *Meriç Kıyılarında* (1932), *Edirne Şiirleri* (1941), *Edirne'den Kars'a Kadar* (1949), *Herşey Vatan İçin* (1952), *Bir Sarışın Geldi* (1972).

Kaynaklar: Fethi Gözler, *Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri* (1967).

TURHAN TAN

Romancı (1886 - 1939). Sivas'ta doğdu. Asıl adı Samih Fethi'dir. II. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'a gelerek bir süre Belediyede çalıştı. Üsküp Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği, kaymakamlık, mutasarrıflık yaptı. Bir dönem Sivas'tan milletvekili seçildi. «Cumhuriyet» ve «Tan» gazetelerinde fıkra ve tarih konularındaki yazılarının yanısıra tarihi romanlarıyla tanındı.

Başlıca Eserleri: *Âli Maceralar* (1912), *Cehennemden Selâm* (1928), *Sevinç Han* (1931), *Gönülden Gönüle* (1931), *Kadın Avcısı* (1933), *Uç Ay Yatakta* (1934), *Akından Akma* (1935), *Cem Sultan* (1935), *Timurlenk* (1935), *Viyana Dönüşü* (1936).

TÜLBENTÇİ, FERİDUN FAZIL

Yazar (1912 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Vefa Lisesi'nde, yükseköğrenimini Yüksek Ticaret Okulu'nda tamamladı. Uzun süre «Ulus», «Vatan», «Cumhuriyet», «Hürriyet» gazetelerinde yazarlık, İstanbul Radyosu'nda müşavirlik, program müdürlüğü yaptı. Edebiyata şiirle başlayan Feridun Fazıl, 1943 yıllarında Ankara ve İstanbul radyolarında okunan «Geçmişte Bugün» programlarının hazırlayıcısı olarak tanındı. Bir süre araştırma kitapları yayımladı. Daha sonra tarihi roman türüne geçti.

Başlıca Eserleri: *Sabahtan Bir Saat Evvel* (şiirler, 1932), *Geçmişte Bugün* (4 cilt, 1943 - 44, 1945 - 49), *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor* (roman, 1947, 6. bas. 1962), *Barbaros Hayrettin Geliyor* (roman, 2 cilt, 1949, 3. bas. 1955), *Cem Sultan* (roman, 1959),

Turgut Reis (roman, 1958, 1962), *Hurrem Sultan* (roman, 1960), *Büyük Türk Zaferleri* (1946, 4. bas. 1961), *Şehitler* (kahramanlık menkıbeleri, 1946, 3. bas. 1964).

TÜMERKAN, CAVIDAN

Şair (1922 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Erenköy Kız Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1944). «Yücel» ve «Varlık» dergilerinde yayımladığı şiirlerini derlediği kitapları ile «ömrün uğraklarını derli toplu, zarif biçimlerde yenileşmek için kendini zorlamadan, samimî ve ince sesli türküler halinde gören, gösteren bir şair» izlenimi yarattı. (Behçet Necatigil).

Eserleri: *Evin Yolu* (1951), *Ne Olur Bir Şarkıcık* (1957), *Hani En Sevdiğin Renkti Beyaz* (1961), *Yaşamak Oyunu* (1965), *Sonrasız* (1969).

Kaynaklar: Muzaffer Uyguner, («Çağrı», mayıs 1970).

TÜRKAY, OSMAN

Şair (1927 →). Kıbrıs'ta doğdu. Öğrenimini Yüksek İngiliz Okulu'nda, Londra Modern Diller Okulu Gazetecilik Bölümü'nde tamamladı (1955). Kıbrıs'ta gazetecilik, fıkra yazarlığı, Londra'da fabrika işçiliği, tercümanlık, şirket temsilciliği yaptı. «Kıbrıs Türk Sesi» adlı bir gazete yayımladı (1962 - 63). Daha önce Lefkoşe'de «Beşparmak» ve «Uyarı» adlı sanat dergilerini çıkarmıştı. Şimdi Londra'da haftalık «Vatan» gazetesinin sorumlu yönetmenidir. || «Türk Dili», «Papirüs», sürekli olarak da «Yeditepe», «Varlık» (1959 - 71) dergilerindeki şiir, deneme ve tanıtma yazılarının yanısıra özellikle ünlü İngiliz şairi T. S. Eliot'dan yaptığı çevirilerle tanındı. Genellikle uzun dizelere bağlı yeterince yoğunlaşmamış görünen ilk şiirlerinde memleket gerçeklerini işlerken, son yıllarda gerçekçiliğin sözkonusu olmadığı görüşünden hareket ederek daha soyut alanlara kaydığı görüldü.

Eserleri: *7 Telli* (1959), *Uyurgezer* (1969), *Bethoven'de Aydınlığa Uyanmak* (1970), *Eyrenin Düşünde Gezgin* (1971).

Kaynaklar: Hikmet Gür, («Varlık», ocak 1971).

TÜTENGİL, CAVİT ORHAN

Yazar (1921 →). Tarsus'ta doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde, yükseköğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu

Felsefe Bölümü'nde tamamladı. Antalya, Diyarbakır liseleri, Kepirtepe ve Aksu Köy Enstitülerindeki felsefe ve meslek dersleri öğretmenliğinden sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde asistan (1953) ve sosyoloji doçenti oldu. Asistanlığı sırasında İktisat Fakültesini de bitirdi. Arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı «Değirmen» dergisinde (Cavit Orhan Öz imzalı) deneme ve hikâyeleriyle (1942 - 44) yine bu derginin Trabzon'da sürdürülen ikinci dizisinde (1949), «Yenilik» ve özellikle «Yeni Ufuklar» ve «Cumhuriyet»te yayımladığı inceleme ve araştırma yazılarıyla tanındı. Son yirmi yılın verimli kalemlerinden biri olarak kabul edildi.

Başlıca Eserleri: *Ziya Gökalp Bibliyografyası* (1945), *Köy Enstitüsü Üzerine Düşünceler* (1948), *Ziya Gökalp Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi* (1949), *Prens Sabahattin* (1954), *Ziya Gökalp Üzerine Notlar* (1956 - 64), *Montesquieu'nün Siyasî ve İktisadî Fikirleri* (Türk Dil Kurumu 1957 Bilim Ödülü kazandı. 1956), *Dr. Rıza Nur Üzerine Üç Yazı* (1965), *Diyarbakır Basını ve Bölge Gazeteciliğimiz* (1966), *Köy Sorunu ve Gençlik* (1967), *İngiltere'de Yeni Osmanlı'lardan Buyana Türk Gazeteciliği* (1867 - 1967 - 1969), *Türkiye'de Köy Sorunu* (1969), *Az Gelişmenin Sosyolojisi* (1970).

UÇARI, ERCÜMENT

Şair (1928 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Bursa Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Şimdi TPO hukuk müşavirliğinde avukat. İlk deneylerine başladığı (1945 - 46) yıllarından bu yana sürekli bir kendini yenileme çabası gösterdi. Yirmi beş yıldır, toplumsal gerçekçi akımı benimseyenlerin dışında, çeşitli dergilerde yazdı.

Eserleri: *Cünbüşçübaşı* (1958), *Et* (1960), *Kuyuda Yusuf* (1962), *Avlanırken Bir Korku* (1967), *Albatros Adı Bir Gün Gelecek* (1971).

Kaynaklar: Adnan Binyazar, («Türk Dili», şubat 1968); Zühtü Bayar, («Gelecek», ekim 1971).

UÇUK, CAHİT

Romancı (1911 →). İstanbul'da doğdu. Babası, Ganizade İbrahim Vehbi Beyin kaymakam olarak çeşitli ilçelerde görev yapması dolayısıyla düzgün bir öğrenim olanağını bulamadı. Kendi kendini yetiştirdi. İlk gençliğinden itibaren «Yarım Ay», «Cumhuriyet» gazete ve dergilerinde yayımladığı hikâyelerle

tanındı. Anlatımı, temiz diliyle, yurt ve tabiat sevgisine dayanan konuları işlediği romanlarında ucuz duygusal oyunlara düşmeyen kadın sanatçılardan biri olarak kabul edildi.

Başlıca Eserleri: *Kirazlı Pınar* (roman, 1936), *Dikenli Çit* (roman, 1937), *Türk İkizleri* (çocuk romanı, 1937, 3. bas. 1960), *Kırmızı Mantarlar* (çocuk romanı, 1943), *Kırmızı Balıklar* (roman, 1946), *Küçük Ev* (roman, 1947), *Kanlı Düşün* (roman, 1956), *Siyah Dantelli Şemsiye* (roman, 1956), *Değirmen Taşı* (roman, 1966), *Gecenin Bu Saatinde* (roman, 1968), *Hep Yarın* (roman, 1968), *Özlem Şarkısı* (roman, 1968).

UĞURLU, HALİM

Şair (1926 →). Taşkent'te (Konya) doğdu. Ortaöğrenimini Taksim Erkek Lisesi'nde (1945), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünde tamamladı (1950). Askerlik görevinden sonra ticaret yaparak yaşamını sürdürdü. || «Edebiyat Dünyası» (1949), «Türk Basın Birliği», «Papirüs» (1963 - 69), «Türk Dili», «Son Çağ», «Güney» (1967 - 72), «Yansıma» (1972) dergilerinde yayımladığı şiirlerle tanınan Uğurlu, *Anadolu Actısı* adlı şiiri ile TRT 1970 Tek Şiir Başarı Ödülü kazanmıştı. İnsana tasavvuf açısından yaklaşma çabası sezilen şiirlerinde Anadolu halkının sevecenliği görüldü. Toplumcu şiir anlayışı bir kavga şiiri olmaktan çok, çare bulma, yön verme şiiri olarak nitelendirildi (Muzaffer Uyguner).

Eserleri: *Asya Baharı* (şiirler, 1950), *Değişim* (şiirler, 1967), *Gökağrı* (şiirler, 1971).

Kaynaklar: İlhan Geçer, («Hisar», kasım 1971); Halim Yağcıoğlu, («Yeni İstanbul», 31 ekim 1971); Doğan Hızlan, («Ortam», 15 kasım 1971); Kenan Ercan, («Güney», aralık 1971); Celâl Çumralı, («Güney», mayıs 1972, haziran 1972).

UĞURLU, NURER

Şair (1940 →). Adana'da doğdu. Ortaöğrenimini Mersin Lisesi'nde tamamladı (1958). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Kurduğu Ge-da (kitap dağıtım) örgütünde ve OK yayınlarının yönetim işlerinde çalışıyor. || «Salkım», «Yeditepe», «Yelken», «Yeni Ufuklar», «Dost», «Türk Dili» dergilerinde yayımladığı ilk şiirlerinde (1958 - 1964), kendine özgü söyleyiş biçimleri arayan Uğurlu, daha sonra toplumsal içeriği olan temalara yöneldi. Sözcüklerle oynamayan, dengeli bir şiir peşinde kişiliğini bulmaya çalıştı. Kitabından sonra yazdıklarını «Türk Dili» ve «Cumhuriyet» sanat ekinde yayımladı.

ladı (1970). Yazıları «Dost», «Yeni a» dergilerinde (1971 - 72) çıkıyor. Bir şiir kitabı var: *Masal* (1964).

Kaynaklar: «Dönem», (1 eylül 1964), «Yeditepe», (1 eylül 1964).

ULUNAY, REFİK CEVAT

Yazar (1890 - 4 kasım 1968). Şam'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde tamamladı (1909). «Tanin» ve «İkdam» gazetelerinde çalışmaya başladı. «Şehran» gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. «Alemdar» gazetesini kurdu. Mahmut Şevket Paşa'nın vurulması olayından sonra Sinop, Konya ve Çorum'da sürgün kaldı (1914 - 18). Dönüşünde yeniden yayımlamaya başladığı «Alemdar»da ulusal kurtuluş savaşının ilk örgütlenme hareketlerine karşı yazılar yazdı. İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin örgütlenme çalışmalarına geniş yer verdi. Gazetesini iktidarda bulunan işbirlikçi Hürriyet ve İtilâf fırkasının yarı resmî organı durumuna getirdi. Parti içinde sözü geçen kişilerden oldu. Cumhuriyetten sonra «yüzellilik» listeye alınmış kişilerle birlikte yurt dışına çıkarıldı (1922 - 38). Atatürk'ün ölümünden sonra çıkarılan genel af'a dönünce «Yeni Sabah», daha sonra «Milliyet» (1953 - 1968) gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı. Yaşamının sonuna kadar dilimizin özleşme akımına karşı durmaya çalışan tutucu bir yazar olarak görüldü.

Başlıca Eserleri: *Köle* (roman, 1945), *Enkaz Arasında* (roman, 1945), *Sayılı Fırtınalar* (roman, 2. bas. 1958), *İhtişam Diyarı Hindistan* (gezi yazıları, 1962).

UMRAN, SEDAT

Şair (1925 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde (1941 - 42), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1948). Askerliğinden sonra İstanbul Merkez Bankası'nda başlayan çalışma hayatı (1951 - 54), İstanbul Üniversitesi Maliye Enstitüsü'nde kütüphane memurluğu (1954 - 55) dışında, çeşitli şirketlerde çevirmen olarak geçti. İzmir Boru Fabrikası'nda çevirmen (1966 →). İlk gençliğinde «Yedigün» dergisinde çıkan şiirleriyle tanındı (1943 - 46). Sonra «Hisar» ve «Soyut» dergilerinde yazdı. || (→ 1972). Şiirlerinde çoğunlukla ufak eşyanın iç dünyasını dile getirerek bir çeşit eşya sembolizmini gerçekleştirme amacında olduğunu belirten Umrans, değişik anlayışların ilgiyle karşılandığı bir kişilik yaratmayı başardı.

Eserleri: *Meş'aleler* (şiiirler, 1949), *Leke* (şiiirler, 1970).

Kaynaklar: M. Sami Onat, («Şadırvan, 1 temmuz 1949); İbrahim Zeki Burdurlu, («Burdur Postası», 1 eylül 1950); Ahmet İnam, («Soyut», mart 1970); Ahmet Kabaklı, («Tercüman», 23 mart 1970); İlhan Berk, («Soyut», haziran 1970); Doğan Hızlan, («Yeni Edebiyat», şubat 1970); Necip Fazıl, («Deneme» dergisi, (1 nisan 1971).

US, ASIM

Yazar (1884 - 11 aralık 1967). Gördes'te doğdu. Ortaöğrenimini Beşiktaş Askerî Rüştiiyesi ve Vefa İdadisi'nde, yüksek öğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1907). Ziraat Bankası Piyango kâtipliği, İzmir Vilâyeti maiyyet memurluğu, El-malı kaymakamlığı (1907 - 09) görevlerinde bulundu. «Tanin» gazetesinde çalıştı. Erkek öğretmen Okulu'nda, Galatasaray'da öğretmenlik, Maliye Nezareti'nde mümeyyizlik yaptı (1914 - 18). Resmî görevden ayrılarak (önce Ahmet Emin Yalman'la birlikte) «Vakit» gazetesini çıkarmaya başladı (haziran 1918). Cumhuriyet'ten sonra Artvin'den milletvekili seçildi (1927 - 1950). 1930 - 1940 döneminin okunan yazarlarından biri olan Asım Us'un aralarında *İzmir'den Bursa'ya* (1922), *Yugoslavya Seyahat Notları* (1939), *Londra Seyahat Notları* (1939) gibi gezi kitaplarının bulunduğu on bir eseri vardır.

USLU, MUZAFFER TAYYİP

Şair (1922 - 3 temmuz 1946). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Zonguldak Lisesi'nde tamamladıktan sonra (1943) birkaç yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okudu. Yarıda bırakarak Zonguldak'ta İş Mükellefiyeti dairesi'nde çalıştı. Yoksulluk içinde geçen çocukluk ve yetişkinlik döneminde yakalandığı verem hastalığından kurtulamayarak öldü. «Varlık», «Değirmen», «Ocak», «Karaelmas» (Zonguldak) dergi ve gazetelerinde yayımladığı (1941 - 46) ince duygularla işlenmiş şiiirlerinde temiz dili ve ustaca söyleyişleriyle genç yaşta şeni şiiir akımının sevilen şairleri arasında kabul edildi. *Şimdilik* (1945) adlı şiiir kitabı var.

Kaynaklar: Necati Cumalı, *Muzaffer Tayyip (bütün şiiirleri ve kişiliği üzerindeki yazılar* (1956); İrfan Yalçın, («Soyut», sayı 43, 1972).

UŞAKLI, ÖMER BEDRETTİN

Şair (1904 - 23 şubat 1946). Uşak'ta doğdu. Ortaöğrenimini

Kabataş Lisesi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1927). Bursa vilâyetindeki stajından sonra Mudanya Kaymakam muavinliğinde (1927), Manavgat (1928), Ünye (1932), Şavşat (1933), Edremit (1935) kaymakamlıklarında bulundu. Bir süre Mülkiye Müfettişliğinden sonra (1938 - 43), Kütahya'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. || «Milletli Mecmuası», «Hayat», «Varlık», «Ülkü» dergilerinde (1925 - 41) yayımladığı şiirlerde hece ölçüsü içinde yeni olanaklar araştıran, Faruk Nafiz - Orhan Seyfi beğenisinden sıyrılarak halk şiir geleneğiyle XIX. yüzyıl Fransız şairlerinin iç yapıya kazandırdığı özellikleri birleştirmeye çalışan bir kimlikte göründü. Doğaya, ülke gerçeklerine ve insansal ilişkilere öznel açılardan baktığı —kişiliği de yaşadığı dönemin bir ölçüde eskiye bağlı düşün ve dünya görüşünden ayrılmadığı— için kendine özgü duyarlıkları belli başarı çizgilerine ulaştıran bir şair olarak kabul edildi. Arkasında hızla gelişen, gerçek şiiri şahdamarından yakalayan bir Cahit Sıtkı, bir Ahmet Muhip, bir Fazıl Hüsni kuşağının genç nefesleri yanında unutulmaktan kurtulamadı (Baki Süha Ediboğlu).

Eserleri: *Deniz Sarhoşları* (1926, değişik 2. bas. 1929), *Yayla Dumanı* (1934, 1945), *Sarıköz Mermerleri* (1940).

Kaynaklar: Baki Süha Ediboğlu, *Bizim Kuşak ve Ötekiler* (1970).

UŞAKLIGİL, HALİT ZİYA

Romancı (1866 - 27 mart 1945). İstanbul'da doğdu. Fatih ve İzmir Rüştîyelerinden (1878) sonra, Fransızca öğrenim yapan Mechitariste Okulu'nda okudu. Okulu bitirince bir süre babasının yazıhanesinde, daha sonra Osmanlı Bankası'nda çalıştı. İzmir Rüştîyesi'nde Fransızca öğretmenliği etti. İstanbul'a yerleşerek Reji İdaresi'ne girdi (1893). İkinci Meşrutiyet'ten sonra Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde Batı edebiyatı müderrisliği, daha sonra Mabeyn Başkâtipliği görevlerinde bulundu (1909 - 12). Seçildiği Âyan (senato) üyeliğinden istifa ederek Darülfünun'a döndü. Bir ara görevle Fransa (1913) ve Almanya'ya (1915) gitti. Cumhuriyetten sonra Yeşilköy'deki "köşküne çekildi." || Arkadaşlarıyla birlikte İzmir'de kurduğu «Nevruz» (1884), «Ahenk ve Hizmet» (1886) dergi ve gazetelerinde, ilk mensur şiir, hikâye ve romanlarını yayımlayan Halit Ziya, «yeniden gözden geçirirken (1943) kendi deyişiyle «çocukluk eserleri say-

dıgı» bu deneyleriyle de döneminin tanınmış yazarları arasına katıldı. Mensur şiirleriyle kuşağının öteki sanatçılarını etkilediği gibi, Balzac, Stendhal, Flaubert, Zola, Daudet, Goncourt kardeşlerin eserlerini okuyarak» kendi çağının realizm ve natüralizm akımlarına yöneldi (Cevdet Kudret). «Servet-i Fünun» ve «İkdam»'da yazdığı yıllar ise, düzyazıda Edebiyat-ı Cedide'nin ortak özelliklerini simgeleyecek olan bir üslup anlayışının ilk örneklerini verdi. Beşir Fuat'tan kendisine kadar «çok dağınık olarak görünen realizm ve natüralizm» eğilimlerini derleyip toparlayarak, eserlerinde insicamlı (düzgün) bir hüviyetle» ortaya koydu (Mehmet Kaplan). Ne var ki, Rauf Mutluay'ın belirttiği gibi «soydan ve aileden gelen olanakları, kendi hayat fırsatlarının rahat geçim sağlayan elverişliliği» ile «romanlarına yansıyan bu bolluk ve keyif arasında konak halayıklarının, köşk hizmetkârlarının temsilcileriyle tanışmak yolundan başka» ufkı olmadığı için ancak «kendi hayat deneyleri arasına rastlayan bu kişileri duygulu bir yakınlıkla» işledi. Aynı dönemin başka bir gerçekçi yazarı, Hüseyin Rahmi gibi (1864 - 1944), toplumun çeşitli sınıf ve tabakalarındaki insanların gerçek kimliklerine ulaşamadı. Bu nedenle eserlerinin kuruluşunda gerçekçi roman anlayışının anladığı, gözlemlere bağlılık, bildiği yer ve kişileri yansıtmaya gibi ilk koşullar uygulandığı, ruhsal çözümlemelerde, çoğun gerçek dışına düşülmediği halde, belki de kendi deyişiyle «lafızda ve fikirde tasannua (yapmacık)» kapıldığını geç anladığı için eserleri döneminin ortak özelliklerinden kurtulamadı. Kendisinden sonra ayrı yönlerde oluşan Cumhuriyet kuşağının gerçekçi romancılarını etkileyemedi.

Romanları: *Nemide* (1889, 1893, sade dille 1943), *Bir Ölü'nün Defteri* (1889 - 1893, sade dille 1944), *Ferdi ve Şürekâsı* (1310 / 1894, sade dille 1945), *Mai ve Siyah* (1897, 1991, 1913, sade dille 1938, 1942, 1945, 1963,) *Aşk-ı Memnu* (1900, 1923, sade dille 1939, 1963), *Kırık Hayatlar* (1924, sade dille 1944). **Uzun hikâye:** *Bir Muhtıranın Son Yaprakları* (1888), *Bir İzdivacın Tarih-i Muâşakası* (1888), *Bu miydi?* (1894), *Heyhat!* 1894). **Küçük hikâye:** *Bir Yazın Tarihi* (1900, sade dille 1941), *Solgun Demet* (1901), *Bir Şi'r-i Hayal* (1911, sade dille 1943), *Sepette Bulunmuş* (1920), *Bir Hikâye-i Sevda* (1922), *Hepsinden Acı* (1934), *Onu Beklerken* (1935), *Aşka Dair* (1936), *İhtiyar Dost* (1937) *Kadın Pençesi* (1959), *İzmir Hikâyeleri* (1950). **Oyunları:** *Kâbus* (1918, Munis Faik Ozansoy tarafından sadeleştirilerek Ankara Devlet Tiyatrosu'nda oynandı, 1959), *Fare* (adapte, 1919, 1926).

Anıları: *Kırk Yıl* (5 cilt, 1936), *Saray ve Ötesi* (3 cilt, 1942, 1965), *Bir Acı Hikâye* (1942), Deneme ve yazıları: *Sanata Dair* (3 cilt, 1938 - 1955).

Kaynaklar: L. Sami Akalın, *Halit Ziya Uşaklıgil, hayatı, sanatı, eserleri* (1953, 1963); Cemil Yener, *Bir Romancının Dünyası ve Romanlarındaki Dünya* (1959), Dr. Olcay Önertoy, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri* (1965); Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (cilt 1, 1971); Rauf Mutluay, *100 Soruda XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı* (1970); Fethi Naci, *On Türk Romanı* (1971).

UYAR, TURGUT

Şair (4 ağustos 1927 →). Ortaöğrenimini Bursa Askerî Lisesi'nde (1946), yükseköğrenimini Askerî Memurlar Okulu'nda tamamlayarak (1947) orduya katıldı. Posof, Terme, Ankara'da personel subay olarak çeşitli görevlerde bulundu (1948 - 1958). Askerlikten ayrılıp Türkiye Selüloz ve Kâğıt Sanayii Ankara Şubesi'nde çalıştı. İsteğiyle emekli olunca İstanbul'a yerleşti (1969). || «Yedigün» dergisinde çıkan (*Yad*, 22 haziran 1947) hece ölçüsüyle yazılmış şiiriyle sanat dünyasına giren Uyar, «Kaynak» dergisinin düzenlediği yarışmada ikincilik kazanınca (1958), sık sık bu dergide görünmeye başladı. Daha sonra sürekli olarak «Varlık» dergisinde yazdı (1950 - 55). İlk iki kitabında topladığı bu şiirlerinde dile egemen, dize kurmada başarılı göründü. Genellikle esi kaynaklarını çevre izlenimlerinde aradığı bu döneminde ilgiyle izlendi. 1955'ten sonra, değişik duyguların yoğunlaştığı kişisel bir anlatım dünyasında «yapmacık ve özentili davranışların ötesinde kalmayı başaran» (Memet Fuat), hem öz hem biçim yönlerinden çeşitli açılımlar gösteren bir şiir düzeyine ulaştı. Bu tür şiirlerini «Yeditepe», «Pazar Postası», «Dost», «Değişim», «Türk Dili», kurucuları arasına katıldığı «Dönem» ve «Papurüs», «Yeni Dergi»de yayımladı (1966 - 72). Son şiirlerinde yeni dilin olanakları içinde divan şiir geleneğini sürdürmek isteyen şairler arasına katıldı.

Eserleri: *Arz-ı Hal* (1949), *Türkiyem* (1952, 1963), *Dünyanın En Güzel Arabistanı* (1959), *Tütünler Islak* (1962), *Her Pazartesi* (1968), *Divan* (1970).

Kaynaklar: Hüseyin Cöntürk - Asım Bezirci, *Turgut Uyar, Edip Cansever* (1961); Cemal Süreya, («Papurüs», eylül 1966); Atilla Özkırımlı, («Papurüs», ocak 1969); Mehmet Doğan, («Papurüs», haziran 1969); Naci Çelik, («Yeni Dergi», mayıs 1970).

UYAR, TOMRİS

Hikâyeci, yazar (1941 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Amerikan Kız Koleji'nde (1961), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nde tamamladı (1963). İlk R. Tomris imzası ile yayımladığı çevirilerle bilindi. Son yıllarda, özellikle «Yeni Dergi»de çıkan hikâyelerinde gerçeğe aykırı düşmeyen ruhsal çözümlemelerle, çeşitli sınıf ve tabakalardan seçtiği kadın kişileri işledi. Etkin ve bağlayıcı bir anlatım kurmayı başararak ilgiyle izlenen hikâyeciler arasına girdi. *İpek ve Bakır* (1971) adlı kitabı var.

Kaynaklar: İrfan Yalçın, («Soyut», mayıs 1971); Asım Bezirci, («Yeni a», eylül 1972).

UYGUNER, MUZAFFER

Eleştirmen (7 şubat 1923 →). Kandıra'da doğdu. Ortaöğrenimini Trabzon Lisesi'nde (1941), yükseköğrenimini Siyasal Bilgiler (1945) ve Hukuk Fakültelerinde (1955) tamamladı. Maliye Bakanlığındaki kısa görevinden sonra, Ticaret Bakanlığı müfettişliği (1947 - 55), İktisat ve Ticaret Bakanlığı Şube Müdürlüğü (1955 - 57), Sanayi Bakanlığı Başraportörlüğü (1946 - 48), Sınai Mülkiyet ve Sanayi Dairesi Müdürlüğü (1958 - 59), Başmüfettişliği (1960 - 62), Sanayi Dairesi Başkan Yardımcılığı (1962 - 66) görevlerinde bulundu. Şimdi Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Dairesi üyesi (2 şubat 1966 →). 1943 - 1950 yıllarında edebiyata şiirle başlayan ve «İnkılâpçı Gençlik», «İstanbul», «Yaratış», «Kaynak» dergilerindeki denemelerini *Kayın ağacı* (1953) adlı kitabında toplayan Uyguner, «İlgaz», «Türk Dili», «Çağrı», «Mülkiyeliler Birliği», «Güney», «Hisar», «Varlık» dergilerinde şiir çevirileri, eleştirme, inceleme yazıları yayımladı. Bu türde yazan verimli kalemlerden biri olarak tanındı.

Eserleri: *Sait Faik'in Hayatı* (1959), *Tarancı'nın Şiirleri Üzerine Düşünceleri* (1960), *Orhan Veli'nin Dil ve Şiir Üzerine Düşünceleri* (1967), *Sait Faik Abasıyanık* (1964), *Yahya Kemal Beyatlı* (1965), *Cahit Sıtkı Tarancı* (1966), *Orhan Veli Kanık* (1967, 1972), *Reşat Nuri Güntekin* (1967), *Halide Edip Adivar* (1968), *Yapıt Hakları Terimleri Sözlüğü* (1972). Ayrıca mesleğiyle ilgili 10'u aşkın eseri var.

Kaynaklar: Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* (1970).

UYGUR, NERMİ

Deneme yazarı (1925 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini

Galatasaray Lisesi'nde (1944), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1948). Askerliğinden sonra aynı fakültede asistanlık (1950), üç yıl Batıda fenomenoloji üzerinde öğrenim yaptı. Dönüşünde doçent (1955) ve profesör (1964 →) oldu. «Türkçe», «a», «Değişim», «Türk Dili», «Yeni Dergi», «Yeni Ufuklar» dergilerinde (1960 - 71) yayımladığı denemeleriyle tanınan Uygur kendi deyişiyle edebiyatı felsefeyle, felsefeyi edebiyatla kaynaştırma çabası gösterdi.

Eserleri: *Edmund Husserl'de Başkasının Ben'i Problemi* (1958, Türk Dil Kurumu 1959 Bilim Armağanını kazandı), *Felsefe'nin Çağrısı* (1962), *Dilin Gücü* (1962), *Dünya Görüşü* (1963), *İnsan Açısından Edebiyat* (1969), *Güneşle* (1969).

Kaynaklar: İbrahim Zeki Burdurlu, («Türk Dili», ağustos 1970).

UYSAL, HALİL

Şair (1939 →). Anamur'un Güverlik köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Mersin Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladıktan sonra askerî yargıç olarak orduya katıldı. «Dost», «Varlık», «Türk Dili» dergilerinde çıkan şiirleriyle tanınan Uysal'ın ilk kitabı *Yersu*'nun soyut eğilimler taşıdığı (Behçet Necatigil), insan sevgisine dayanan sonraki şiirlerinin ise folklor öğelerini özümlediği belirtildi (Halil Şahan). *Türkü* adlı şiiri ile TRT 1970 Tek Şiir Başarı Ödülü kazandı. Toplumsal duyarlıkların ağır bastığı son şiirleri de «Dost» (1969 - 71), «Türk Dili» (1969 - 72) dergilerinde çıkıyor.

Eserleri: *Yersu* (1966), *Alkoldönem* (1968).

Kaynaklar: A. Kadir Bulut, («Yeditepe», sayı 48, 1968).

ÜLGENER, EMİN

Şair (1920 →). Ortaöğrenimini Bursa Lisesi'nde (1938), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1942). Uzun süre askerî yargıç olarak çalıştı. Millî Savunma Bakanlığı hukuk müşavir yardımcılığı yaptı. Şimdi Çalışma Bakanlığı İstanbul Bölgesi hukuk müşaviri. || Yetiştirdiği yıllar «Gündüz», «Yenitürk», «Kopuz», «Çmaraltı» dergilerinde (1938 - 42) hece ölçüsüyle yayımladığı şiirlerden sonra «Varlık», «Şadırvan», «İstanbul», «Hisar» (1945 - 69) dergilerinde Dağlarca'nın *Çocuk ve Allah*'ta getirdiği duyarlıkları mistik coşkuyla geliştirmeye çalıştı. Şiir kitabı yok.

ÜLKEN, HİLMİ ZİYA

Yazar (3 ekim 1901 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Sultanisi'nde, yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1921). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Beşerî Coğrafya Kürsüsü asistanlığı sırasında Felsefe Tarihi ve Sosyoloji derslerinden sertifika aldı. Bursa ve Ankara liselelerinde öğretmenlik, Maarif Vekâleti İstatistik şubesi müdür vekilliği, Talim ve Terbiye Dairesi Tercüme Bürosu azalığı (1924 - 26) görevlerinde bulundu. Askerliğinden sonra İstanbul liselelerinde sosyoloji ve felsefe öğretmenliği (1929 - 36), Edebiyat Fakültesi Türk Tefekkür Tarihi Doçentliği (1936), Felsefe profesörlüğü (1941) yaptı. Felsefe Ordinaryüs Profesörlüğüne yükseltildi (1957). Son görevi Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Felsefe Ord. Profesörlüğüdür. # İlkın Agâh Mazlum'la birlikte yayımladığı «Mihrab» (1922) ve «Anadolu» dergilerinde yazan Ülken, Cumhuriyet'ten sonra «Kültür Haftası» —yönetimine katıldığı— «İnsan» ve «Her Ay», «Tan», «Yeni İnsanlık», «İstanbul», «Türk Düşüncesi» dergi ve gazetelerindeki yazıları ve yılda bir kez kitap halinde yayımladığı «Sosyoloji Dergisi»ndeki araştırmalarıyla tanındı. 70'e yakın eseriyle ahlâk, toplum-bilim, felsefe kültür ve sanat konularında 1924 - 1970 döneminin verimli düşün adamlarından biri oldu.

Başlıca Eserleri: *Umumî Ruhîyat* (ilk eseri, 1928), *Aşk Ahlâkı* (1931), *Felsefe Yıllığı* (1931), *İnsanî Vatanperverlik* (1933), *Yirminci Asır Filozofları* (1936), *İçtimai Doktrinler Tarihi* (1940), *Mantık Tarihi* (1942), *Ziya Gökalp* (1942), *Milletlerin Uyanışı* (1945), *İslâm Düşüncesi* (1944), *Millet ve Tarih Şuuru* (1948), *Tarihi Maddeciliğe Reddiye* (1951 - 1963), *Siyasî Partiler ve Sosyalizm* (1963), *Bilgi ve Değer* (1965), *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* (1966), *İslâm Felsefesi Kaynakları ve Tesirleri* (1967).

ÜNAYDIN, RUŞEN EŞREF

Yazar (18 mart 1892 - 21 eylül 1959). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde, yükseköğrenimini Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı (1914). Yüksek Baytar ve Yüksek Muallim Mekteplerinde Türkçe ve Fransızca öğretmenliğinin yanı sıra «Servet-i Fünun», «Türk Yurdu», «Donanma Mecmuası», «Tedrisat Mecmuası», «Dergâh», «Vakit», «Yeni Mecmua» (1914 - 18) dergi ve gazetelerinde genellikle o yılların ünlü edebiyatçılarıyla yaptığı konuşmalarla tanındı. Mensur şiir ve anıları döneminin bugüne kalan eserleri arasında sayıldı.

Başlıca Eserleri: *Diyorlar ki* (çeşitli düşün ve sanat sorunları üzerine düzenlenmiş sorularla döneminin ünlü kişileriyle yaptığı konuşmalar, 1918; yeni Türkçe harflerle 2. basıma haz. Şemsettin Kutlu, 1972), *Geçmiş Günler* (1919, 1924), *Tevfik Fikret* (hayatı üzerine anılar, 1919), *Ayrılıklar* (1923), *Damla Damla* (mensur şiirler, 1929, 1947), *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal'le Mülâkat* (1918'de «Yeni Mecmua»da yayımlanan konuşmalar, 1930, 1933, 1954), *Boğaziçi, Yakından* (1938), *Atatürk'ü Özleyiş* (cephe anıları, 1957), *Atatürk'ün Hastalığı* (Prof. Nihat Reşat Belger'le mülâkat, 1959), *İstiklâl Yolunda* (ölümünden sonra bas. 1960). *Çanakkale'de Savaşanlar Dediler ki* (ölümünden sonra bas. 1961).

ÜRGÜP, FİKRET

Hikâyeci (1914 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tamamladı (1940). İç hastalıkları uzmanı oldu (1946), Amerika'da psikiyatri öğrenimi yaptı (1954 - 1959). İstanbul'da hekim. Özellikle «Yeni İnsan» (1963 - 69), «Yeditepe» (1951 - 71) dergilerinde yayımladığı yazı ve hikayeleriyle tanındı.

Eserleri: *Şizofreni* (monografi, 1964), *Van* (hikâyeler, 1966), *Kısa Lodos Hikâyeleri* (1968).

ÜSTEL, AZİZ

Çevirmen, yazar (1946 →). Ankara'da doğdu. Öğrenimini Ankara Koleji'nde (1960), yükseköğrenimini Amerika'da Laney California Üniversitesi İktisat - Sanayi İlişkileri Fakültesi'nde yaptı (1968). Ankara'da Tercüme Bürosu kurdu (1968 - 70). Halen Bilgi Yayınevi'nde (1972 →) çalışıyor. Yaptığı başarılı çevirileriyle kısa sürede aranılan bir çevirmen olan Aziz Üstel, «7 Numaralı Mahkeme, büyük bir başarıyla kazandırılmış Türkçeye. Aziz Üstel, Türkçenin inceliklerini ve Leon Uris'in anlatım gücünü, esprisini çok iyi biliyor» (Hasan Hüseyin); «Aziz Üstel bir kitabı sadece bir dilden Türkçemize aktarmıyor, ayrıca, o kitabı Türkçede yeniden düşünüp yazıyor./ Elli yılda, Haydar Rifat'tan Aziz Üstel'e gelmişiz... Büyük aşama bu...» (İsmet Bozdağ) sözleriyle eleştirmenlerce de beğenilmektedir. Üstel, Herman Raucher'den *En Tatlı Yaz* (1972), Joseph Wambaugh'dan *Mavi Savaşçı* (1972), Barnaby Conrad'dan *Matador* (1972) ve Leon Uris'den *7 Numaralı Mahkeme* (1972)'yi çevirdi.

Kaynaklar: Hasan Hüseyin, («Toplum», s. 44, 16 şubat 1973); İsmet Bozdağ, («Milliyet Sanat Dergisi», kasım 1972); Yavuz Donat, («Yankı», kasım 1972, 26 mart 1973).

ÜSTÜN, NEVZAT

Şair, hikâyecisi (1924 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Amerikan Koleji, İstanbul Erkek Lisesi ve Boğaziçi liselerinde tamamladı (1945). Bir süre Fransa'da yaşadı. «Tanin» (1961), «Ekspres» (1962), «Vatan», (1963), «İkdam», «Yeni Tanin» (1964) gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı. || «Kaynak», «Yeditepe», arkadaşlarıyla birlikte kurduğu «Nokta», «Seçilmiş Hikâyeler», «Pazar Postası», «Dünya sanat eki», «Yelken», «Ataç», «Dönem», «Yeni Gazete», «Yeni Edebiyat», «Yansıma» (1948 - 1971) dergilerinde yayımladığı şiir ve hikâyeleriyle tanınan Üstün, iki türde de toplumcu gerçekçi akımın ilkelerine bağlı göründü. Döneminin başarılı kalemlerinden sayıldı. Hikâyelerinden birçoğu Rusçaya, Çekçeye, Bulgarçaya çevrildi.

Eserleri: *Oluş* (şiirler, 1946), *Yaşadığımız Devre Dair Şiirler* (1951), *Cüceler Çarşısı* (şiirler, 1955), *Yitikler Kapısı* (şiirler, 1961), *Güneş Ülkesi* (şiirler, 1964), *Yaşama Duvarı* (hikâyeler, 1964), *Almanya Almanya* (hikâyeler, 1965), *Çıplak* (hikâyeler, 1966), *Hey Sen Amerikalı* (şiirler, 1967), *Türkiye'deki Amerika* (inceleme, 1967, genişletilmiş 2. bas. 1969), *Akrep Üretim Çiftliği* (hikâyeler, 1968), *Köprübaşı* (ilk 6 şiir kitabının yeni eklemelerle bas. 1968), *Çıplak* (ilk hikâye kitaplarının birleşik yeni bas. 1970).

VÂ - NÜ (Vâlâ Nûreddin)

Yazar (1901 - 8 mart 1967), Selânik'te doğdu. Babası Selânik Valisi Nureddin Beyin İstanbul'a yerleşmesi üzerine Galatasaray'a verildi. İlk ve ortaokulu bu lisede bitirdi (1917). Bir yıl Viyana'da Ticaret Akademisi'nde okudu. Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankaray'a geçti (ocak 1921). Bolu Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yaptı (1921). Moskova Doğu Üniversitesi'ni bitirdi (1924). Bu Üniversitede bir yıl asistan olarak çalıştı. Yurda dönüşünde «Vakit» gazetesinde yazarlığı başladı (1926). «Akşam» (1929 - 1938), Rasim Us'la birlikte çıkardığı «Haber», «Akşam», «Cumhuriyet», «Ülke», «Tercüman», «Havadis» gazetelerinde fıkra yazarlığı yaptı. Yazım dünyasına Celâl Sahir'in çıkardığı «I. Kitap», «II. Kitap», «III. Kitap» dergilerinde çıkan şiirleriyle girmişti (1918). Yarım yüzyıla varan kalem emekçiliği sonunda hikâye, çeviri, fıkra, (otuzu aşkın) radyo oyunu, makale, roman türlerindeki çalışmalarıyla 160'a yakın kitap

bıraktı. Son eserlerinden (eşi Müzehher Va-Nû (Nihai Kara-
mağralı) ile birlikte yazdığı *Korkusuz Murat* adlı romanı Doğan
Kardeş Çocuk Romanları Yarışması'nda ikincilik ödülü kazan-
dı (1966). *Bu Bünyardan Nâzım Geçti* adlı kitabı geniş yankı u-
yandırdı (1965, 1969).

VECİHİ

Romancı (1869 - 1904). İstanbul'da doğdu. Orta ve yüksek-
öğrenimini Mühendishane'de yaptı, istihkâm subayı oldu (1891).
Nafia Fen Heyeti'nde çalıştı. Kolağası (önyüzbaşı) rütbesine
kadar yükseldi. Aşırı içki düşkünlüğü nedeniyle kalb durmasın-
dan öldü. «İkdam» gazetesi'nde 1894'ten başlayarak sürekli
olarak tefrika ettiği romanlarıyla geniş bir ün kazanan Vecihi
«Namık Kemal üslubunu taklit ederek benzetmeler, mübalağalar,
şairane tasvirler ile yüklü bir anlatımla yazmaya çalıştı. Eserleri-
nin konularını, edebiyat beğenisi gelişmemiş okuyucuların duy-
gularını, ayrılık, hastalık, ölüm, öksüz kalan çocuklar, üvey ana
zulmü vb. gibi olaylardan gıcıklayıp gözyaşı döktürecek yolda»
düzenlendi (Cevdet Kudret).

Başlıca Eserleri: *Mihridil* (1895), *Mehcure* (1895), *Hikmet*
(*Mehcure*'nin devamı, 1898), *Hurrem Bey* (1898), *Nedamet* (1898),
Hasta (1899), *Feryat* (1899).

VEREL, OKTAY

Yazar (1927 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstan-
bul Erkek Lisesi'nde tamamladı (1948). Aynı yıl «Ulus»ta Köy
Enstitüleriyle ilgili bir röportaj dizisiyle gazeteciliğe başladı.
«Son Telgraf», «Ekspres», «Tan», «Hergün», «Tanin», «Ter-
cüman», «Akşam», «Yeni İstanbul», «Yeni Gazete»de fıkra
yazarlığı, yazı işleri, genel yayın müdürlüğü yaptı. «Akbaba»da
mizah yazıları yayımladı. Bir ara, Tuna Baltacıoğlu ve Memet
Fuat ile birlikte «Kitaplar» (1950 - 51) dergisini çıkardı. «U-
lus»ta fıkra yazarken (1957) «Çöl Demokrasisi» yazısı ve «Kuk-
lalar» (tefrika edilişi, 1959) adlı romanından ötürü kovuşturmaya
uğramış beraat etmişti. Romanlarında «mesleğinin verdiği ola-
naklarla ülkemizin aşağı yukarı bütün toplum katlarını izleye-
rek toplumsal gerçeklerimizi iyi tanıması ve gözlemlerini usta-
lıkla işleyişiyle dikkati çekti (Remzi İnanc).

Eserleri: *Kuklalar* (roman, 1960), *Şimdi Tasa, Anayasa* (1970),
Maksat Vatan Kurtulsun (1971).

Kaynaklar: Remzi İnanc, («Kitap Belleten», 5 haziran 1961).

YAĞCIOĞLU, HALİM

Şair (1919 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı. Uzun yıllar, Zonguldak, Eskişehir, Ankara, Urfa, Sivas, Gaziantep, Bolu ortaokul ve liselerinde öğretmenlik, Ankara'da Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nde memurluk yaptı. «Çınaraltı», «Ülkü», «Doğu» (Zonguldak), dergilerinde yayımladığı (1941 - 45) ilk şiirlerinde hece ölçüsü kullanarak halk şiiri geleneği çizgisinde göründü. 1945'ten sonra kendini yenilemeye çalıştı. Yeni şiir akımının getirdiği olanaklardan yararlanan toplumcu bir şiir anlayışına kaydı. Bu tür şiirlerini «Kaynak», «Dost», «Edebiyat Dünyası», «Fikirler», «Seçilmiş Hikâyeler», «Çağrı», «Türk Dili», «Varlık» dergilerinde yayımladı (1946 - 71).

Başlıca Eserleri: *Samanyolu* (1944), *Anzelha* (1955), *Kasım Rüzgârı* (1955).

YALÇIN, HÜSEYİN CAHİT

Yazar (1874 - 18 ekim 1957). Balıkesir'de doğdu. Ortaöğrenimini Dersaadet İdadisi'nde (İstanbul Lisesi), yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1896). Maarif Nezaretî Mektubî Kalemî'ne girdi, ek görev olarak da Vefa ve Mercan İdadileri Türkçe, Fransızca muallimliklerinde bulundu (nisan 1897). Vefa İdadisi Müdür 1. Muavinliğine (eylül 1898), daha sonra da Mercan İdadisi Müdürlüğüne getirildi (eylül 1903). II. Meşrutiyet'ten sonra Tefvik Fikret ve Hüseyin Kâzım'la birlikte çıkardıkları «Tanin» gazetesinin yayımını arkadaşlarının ayrılımları üzerine tek başına sürdürdü. Bir süre sonra (17 ocak 1913) gazeteyi İttihat ve Terakki Partisi'ne devretti. Üç dönemde bulunduğu Osmanlı Meb'usan Meclisi'nde 2. dönem başkan vekilliğine seçildi. Düyun-i Umumiye'de dayınler başdelegeliği yaptı. Mondros silâh bırakımının imzalanmasından sonra yedi ay Bekirağa bölüğünde tutuklu kaldı ve Malta adasına sürgün edildi (1920 - 1922). Dönüşünde yeniden «Tanin» gazetesini çıkardı. Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında «İnkılâplara karşı» görüşler ileri sürdüğü savıyla üç kere İstiklâl Mahkemesi'nce yargılandı. İki yıl Çorum'da sürgün cezasına çarptırıldı (1925 - 27). Bir süre sonra Sanayi ve Maadin Bankası İdare Meclisi Reisliğine atandı. «Fikir Hareketleri Dergisi»ni çıkardı (1933 - 40). İstanbul'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1939 - 54). «Tanin» gazetesini yeniden

çıkarmaya başladı (1 ağustos 1943 - kasım 1947). Daha sonra «Ulus», «Yeni Ulus» ve «Halkçı» gazetelerinin başyazarlığını yaptı. «Halkçı» gazetesinde çıkan bir yazısından dolayı 26 ay 20 gün hapis cezası giydi. Cezaevinde hastalanınca 32 gün sonra dönemin Cumhurbaşkanı tarafından affedildi. Ölümünden önce «Ulus» gazetesinin başyazarlığını yapıyordu. || «Mekteb», «Servet-i Fünun», «Tarik», gazetelerinde yayımladığı yazılarla dönemin tanınmış yazarları arasına giren Yalçın, «derinlik, geniş bir muhayyile ve kalpleri titreten bir hassasiyet bulunmayan» (İsmail Habib Sevük) romanlar, küçük hikâyeler, mensur şiirler, Edebiyat-ı Cedide akımının eskiye karşı mücadelelerinde topluluğa destek olan yazılar yazdı.

Başlıca Eserleri: *Nadide* (1892), *Hayat-ı Muhayyel* (hikâyeler, 1899), *Hayal İçinde* (roman, 1901), *Hayat-ı Hakikiyye Sahaneleri* (hikâye, 1910), *Hayat-ı Muhayyel* (roman (1910), *Kavga-larım* (1910), *Niçin Aldatırlarmış?* (hikâyeler, 1922, 1943), *Edebi Hatıralar* (1935), *Tal'at Paşa* (biyografi, 1943).

Kaynaklar: Suat Hızarcı, *Hüseyin Cahit Yalçın* (1957); Hilmi Yücebaş, *Büyük Mücahit, Hüseyin Cahit Yalçın* (1960).

YALÇIN, HÜSEYİN SUAT

Şair, tiyatro yazarı (1867 - 21 mart 1942). Ortaöğrenimini muhasebeci olan babasıyla birlikte dolaştığı illerde, yükseköğrenimini Tıbbiye Mektebi'nde tamamladı. Üç yıl kadar Midilli ve İstanbul'da hekim olarak çalıştıktan sonra iki yıl Paris'te çocuk hastalıkları üzerine uzmanlık stajı yaptı. Dönüşünde Şam'da Sıhhiye Müfettişliği (1898 - 1908), Sıhhiye Meclisi üyeliği görevlerinde bulundu. Millî Mücadele'de Anadolu'nun çeşitli yerlerinde çalıştı. Cumhuriyet'ten sonra Devlet Denizyollarına bağlı gemilerde doktorluk etti. İşlediği konular ve kuruluş yönlerinden Fikret - Cenab etkisinde görünen ilk şiirleri «Servet-i Fünun»da (1898) yayımlayan Hüseyin Suat, akımın başarılı şairlerinden sayılmadı. 1908'den sonra Millî Edebiyat akımının amaçlarına eğilim duyarak hece ölçüsü ve yalın Türkçeyle halk şiiri nazım biçimlerinde yazdığı manzumelerde de değişik bir çizgiye ulaşamadı. Aralarında *Kirli Çamaşırlar* (1911), *Yamalar* (1919 - 20), *Kayseri Gülleri* (1920) gibi İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda sahneye konulanların bulunduğu oyunlarında daha başarılı sayıldı.

Eserleri: *Lâne-i Melâl* (şiirler, 1910), *Gave Destanı* (mizah şiirleri, 1923).

Kaynaklar: Efzayış Suat, *Hüseyin Suat Yalçın ve Şiirleri* (1943); Tahir Alangu, *Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958); Metin And, («Varlık», 677 - 678 - 15 kasım, 1 aralık 1966).

YALÇIN, İRFAN

Hikâyeci, eleştirmen (1934 →) Zonguldak'ta doğdu. Ortaöğrenimini Çelikel Lisesi'nde (1953), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1960). Adana Kozan Özel Lisesi'nde (1962 - 64), Çarşamba (1964 - 66), Zonguldak Çelikel (1966 - 72) liselerinde Fransızca öğretmenliği yaptı. Şimdi İstanbul'da Ocak Kitabevi'nin sahibi ve yönetmeni. || «Varlık» (1959), «Türk Dili» (1959 - 60) dergilerinde görünen ilk hikâye ve çevirilerinden sonra çalışmalarına bir süre ara veren Yalçın, daha sonra «Yeni Dergi»nin düzenlediği yarışmaya *İnce Memet* adlı eleştirisi ile katılarak ikincilik kazandı (1968). Eleştirmeleri, Zonguldak maden ocaklarında çalışan işçilerin yaşamlarından aldığı konuları işleyen hikâyeleri «Soyut», «Gecek», «Yeditepe», «Yansıma» (1969 - 72) dergilerinde çıktı.

YALMAN, AHMET EMİN

Yazar (1881 - 1972). Selânik'te doğdu. Ortaöğrenimini Selânik Askeri Rüştîyesi, İstanbul'da Alman Mektebi'nde, yükseköğrenimini Birleşik Amerika'da Columbia Üniversitesi'nde tamamladı. «Sabah» (1907), «Yeni Gazete», «Tanin» (1910) gazetelerinde muhabirlik, savaş muhabirliği, «Vakit» (1917), «Vatan» (1922 - 25) gazetelerinde başyazarlık yaptı. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın «irticai körükleme» gerekçesi ile kapatıldığı yıl gazetecilikten ayrıldı. Daha sonra yeniden kurduğu «Vatan» (1940 - 1961), «Hür Vatan» (1961 - kasım 1962), «Milliyet» gazetelerinde yazdı.

Başlıca Eserleri: *Gerçekleşen Rüya* (1938), *Havalar da 50 bin Kilometre* (1943), *Sanfiransisko'da Neler Gördüm* (1945), *Naziliğin İçyüzü* (1945), *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim* (4 cilt 1970).

YAŞAR KEMAL

Hikâyeci, romancı (1922 →). Osmaniye'nin Gökçeli (Hemite) köyünde doğdu. Kadirli Cumhuriyet İlkokulu'nu bitirdikten sonra girdiği Adana I. Ortaokulu'nun son sınıfından ayrıl-

dı (1941). Uzun süre beden ve fikir ayrımı yapmadan çeşitli işlerde çalıştı. Irgatlık, amelebaşılık, kunduracı çıraklığı, öğretmen vekilliği, arzuhalcilik vb. gibi işlerle yaşamını sürdürdü. Güney Anadolu bölgesinin köy, kasaba, şehir koşullarını, bu koşullar içindeki her sınıf ve tabakadan insanı, onların birbirleriyle ve doğayla ilişkilerini gördü, gözleme olanağı buldu. Uzun süre folklorla uğraşarak halk sanatının kaynaklarına indi. C.H.P. iktidarının son aylarında Ceza Yasası'nın 142. maddesine aykırı eylemde bulunma savıyla Kozan Cezaevi'nde tutuklu kaldı. Çıkınca İstanbul'a gelerek «Cumhuriyet» gazetesinin «Yurt Haberler» servisinde gazeteciliğe başladı (1951).

|| Kemal Sadık Göğçeli imzasıyla «Ülkü», «Kovan», «Millet», «Başpınar» (1942 - 43) dergilerinde yayımladığı şiirlerle yazın hayatına giren Yaşar Kemal, ilkin Çukurova bölgesinden yaptığı röportajlarla tanındı. Daha sonra, röportajlarındaki değişik anlatım yeteneğini, gözlem gücünü başarıyla uyguladığı ilk hikâyelerinde, daha birinci evrede «gerçeği aşan, ona kendinden birçok şeyler katma» gücü gösteren (Oktay Akbal) bir sanatçı olarak karşılandı. İlk soluklu çalışması *Teneke*, kimi yazarlarca «öykünün başından sonuna kadar sağlam bir bütün teşkil etme», «ele aldığı bir olayı dağıtmadan parçalamadan anlatabilme gücüyle» değerlendirildi (Oktay Akbal). Kimilerince de «gerçeklere bakmasını, nüfuz etmesini, toplum gerçeğini oluş halinde görmesini» bildi. «Hayatın gerçeklerinden hareket ederek, yaşanmış tecrübelerden hareket ederek bu özü âdeta yeniden» bulan «canlı taze gerçekler halinde» verme yetenekleriyle «kuruluş halindeki milli edebiyatımızın» en başarılı örneklerini verdiği kabul edildi (Fethi Naci). Büyük solugu, destansı havaları, işlek, yalın, doğal dili, gözlem ve betimleme gücünün beslediği romanlarıyla yazdığı yıllara damgasını basan az sayıda kalemden biri oldu.

Eserleri: *Sarı Sıcak* (hikâyeler, 1952, 1959), *Teneke* (büyük hikâye, 1955, 3. bas. 1963 - *Teneke* ile bütün hikâyelerinin toplu basımı 1967), *Yanan Ormanlarda Elli Gün* (röportajlar, 1955), *Çukurova Yana Yana* (röportajlar, 1955), *İnce Memed* (roman, 1955, 10. bas. 1970, ikinci cildi, 1969, 3. bas. 1971), *Peri Bacaları* (röportaj, 1957), *Orta Direk* (roman, 1960, 1968), *Taş Çatlarsa* (denemeler, 1961), *Yer Demir Gök Bakır* (roman, 1963, 3. bas. 1971), *Uç Anadolu Efsanesi* (1967, 4. bas. 1971), *Ölmez Otu* (roman, 1969), *Ağrı Dağı Efsanesi* (1970, 1972), *Bu Diyar Baştanbaşa* (röportajlar, 1971), *Binboğalar Efsanesi*

(1971), *Çakırcalı Efe* (roman, 1972). || *İnce Memed* Varlık Roman Armağanı kazandı (1955), yirmi üç dile çevrildi. *Yer Demir Gök Bakır* oyunu, uluslararası Nancy Tiyatro Festivali'nde birincilik kazandı. *Teneke* romanı da bir perdelik oyun halinde sahneye kondu.

Kaynaklar: Tahir Alangu, («Varlık Yıllığı» (1964); Fakir Baykurt; («Yön», 4 şubat 1966); Oktay Akbal, *Dost Kitaplar* (1967); İ. Tatarlı - R. Mollof, *Marksist Açısından Türk Romanı* (1969); Muzaffer Uyguner, («Türk Dili», ekim 1969); Fethi Naci, *İnsan Tükenmez* (1955); *On Türk Romanı*

YAŞIN, ÖZKER

Şair (1932 →). Lefkoşe'de doğdu. Ortaöğrenimini Vefa Lisesi'nde tamamladıktan sonra memleketinde yerleşti. Muhabirlik, reklamcılık gibi işlerden sonra kurduğu kitabevi ve «Savaş» gazetesinin yönetimiyle yaşamını sürdürdü. Özellikle «Varlık» dergisinde yayımladığı şiirlerle tanınan Yaşın (1951 - 1969) Kıbrıs sorunlarına bağlı duyguları işledi.

Eserleri: *Ol Âlem* (1952), *Bayraktar Destanı* (1953), *Kıbrıs'tan Atatürk'e* (1957), *Limanda Bir Gemi* (1956), *Namık Kemal Kıbrıs'ta* (1957), *Kıbrıs Mektubu* (1958), *Mehmetçik Kıbrıs'ta* (1960), *Babil Daha Uzakta* (1963), *Atatürk'e Saygı Duruşu* (1963), *Kanlı Kıbrıs* (1964), *Oğlum Savaş'a Mektuplar* (1965).

YAVUZ, HİLMİ

Şair, yazar (1936 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Lisesi'nde tamamladı (1954). Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak gazeteciliğe başladı. «Vatan» gazetesinde muhabirlik, yazarlık yaptı. İngiltere'ye gitti (1964). B.B.C. Radyosu Türkçe Yayın Kolu'nda çalıştı. Londra Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1969). Bir süre «Meydan Larousse Ansiklopedisi» yazı kurulunda görev aldı, askerliğinden sonra Varlık Yayınevi'nde çalıştı (1972). İlk şiirlerini lisedeyken Demir Özlü, Hasan Pulur'la birlikte yönetimine katıldığı «Dönüm» dergisinde (1953 - 54) yayımlamıştı. Bu tür çalışmaları daha sonra «Yeditepe», «a», «Varlık», «Şiir Sanatı», «Papirüs» dergilerinde çıktı. «Eylem», «Yeni Ufuklar», «Yeni a», «Yeni Ortam» dergi ve gazetelerinde çağdaş düşün ve sanat sorunlarına ilişkin inceleme yazıları, «Cumhuriyet» gazetesinde kitap eleştirmeleri yazdı. Son yıllarda, yeni bir dil aradığı şiirlerinde yoğun düşünce ve duyarlıkları yansıtırma çabasında görüldü. Özellikle dörtlüklerinde aradığı dili başarıyla uyguladı. Pablo Neruda'nın şiirlerini «nefis bir Türk-

çeyle» (İsmail Cem), dilimize kazandırdı. *Bakış Kuşu* (1969) adlı şiir kitabı var.

Kaynaklar: Ayhan Can, («Yeditepe», temmuz 1970); H. İ. Dinamo, («Yeditepe», şubat 1971).

YAZAR, M. BEHÇET

Şair, yazar (1890 →). Halep'te doğdu. Yükseköğrenimini Hukuk Mektebi'nde tamamladı. Kastamonu, Ankara, Kayseri, İstanbul liselerinde edebiyat öğretmenliği, maarif müfettişliği ve maarif müdürlüğü etti. Cumhuriyetten sonra yayımladığı incelemeler ve antolojilerle bu türde yararlı eserler verdi. «Bağlı olduğu Fecr-i Âti topluluğunun şiir anlayışına uygun, bireysel duyguları işleyen ama daha lirik, tekniği daha sağlam şiirler de yazmıştı (Behçet Necatigil).

Eserleri: *Erganun* (şiirler, 1911), *Buhurdan* (mensur şiirler, 1925), *Genç Şairlerimiz ve Eserleri* (edebî tetkik, 1936), *Genç Romancılarımız ve Eserleri* (edebî tetkik, 1936), *Yumak* (şiirler, 1938), *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* (anket-antoloji, 1938).

Kaynaklar: Rifat Necdet Evrimer, *Fecr-i Âti Şairleri: Mehmet Behçet ve Tahsin Nahit* (1961).

YAZICIOĞLU AHMET BİCAN

Nasir (? - 1415). Hayatı üzerine ileri sürülen bilgiler arasında, Gelibolu'da yaşadığı, Hacı Bayram Veli ile görüştüğünden sonra Bayramiye tarikatına girdiğinde birleşmiştir. || En ünlü eseri, ağabeyi Mehmet Yazıcıoğlu'nun *Megâribü'z-zaman* adlı Arapça eserinin çevirisi olan *Envarü'l Âşukin*'dir. İstanbul, Kazan ve Mısır'da birkaç kez basıldığı söylenen bu kitap tasavvufa aittir. *Rezvat-ül-ervah* adlı Türkçe eseri de peygamberleri anlatan bir tarih kitabı niteliğinde görülmüştür. Ahmet Bican'ın *Dürr-i Mekkûn*, *Münteha't-ı Taleb* adlı eserleri, ağabeyinin *Fûsu'l-Hikem Şerhi*'nden, *Şemsiyye* ise babası Salih Yazıcı'nın bir eserinden çeviridir. Dr. Adnan Adıvar, coğrafya kitabı niteliğinde kabul edilen *Acaib-i Mahlûkat*'la birlikte *Dürr-i Mekkûn*'un da «masal cinsinden ayrıntılarla dolu» bir kitap olduğunu ileri sürer.

YAZICIOĞLU MEHMET BİCAN

Yazar (? - 1451). İlk babası, astroloji alanında ilk eser sayılan (*Şemsiyye*, 1408) yazarı, bilgin Yazıcı Selâhattin'in çev-

resinde, daha sonra İran ve Maverâünnehir'de güçlü bir öğrenim görerek yetişti. Murad II. (1421 - 1451) döneminde Gelibolu'ya gelen Hacı Bayram Veli'ye inanarak tarıkata girdi. Yaşamının sonuna kadar Gelibolu'dan ayrılmadı, köşesinde kendini kitaplarının yazımına verdi.

Eserleri: *Megaribü'z-Zaman*. Başlangıçta Arapça yazılmış, sonradan nazım diliyle kendisi tarafından Türkçeye çevrilmiş 9119 beyitten meydana gelmiştir. Aruz ölçüsünün çeşitli kalıplarının kullanıldığı ve *Muhammediye* adı verilen eserde Muhammed ve halifelerinin yaşamları üzerine bilgi verilmekte, cennet, cehennem ve ahret ahvalinden bahsedilmektedir. Kullanıldığı çeşitli nazım biçimleri arasında halka hitap etme kaygısı taşımadığı halde, dinî bir niteliği olduğundan son zamanlara kadar okunan âşıkane kasideleri vardır. Derin bir sevginin ürünü olduğu halde, Mevlüt'la ya da Hacı Bayram'ın şiirleriyle kıyaslanacak nitelikte değildir (Abdülbaki Gölpınarlı).

Muhammediye'nin Kazan'da (1890 - 1908) ve İstanbul'da çeşitli baskılardan sonra sadeleştirilmiş basımı Agâh Güçlü tarafından yapılmıştır (1963).

YENER, CEMİL

Yazar (1913 →). Antalya'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nda tamamladı (1941). Uzun yıllar Anadolu illerinde öğretmenlik, lise ve Millî Eğitim Müdürlüğü görevlerinde bulundu. İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlik yaptı (1963 - 72), «Yelken» ve «Türk Dili» dergilerinde eski ve yeni edebiyat üzerine makaleleri ve denemeleriyle adını duyuran yazar son yıllarda daha geniş bir çalışma ortamına girdi. *Yardım ve Armağan Üstüne* adlı denemesiyle TRT 1970 Deneme Başarı Ödülü kazandı.

Eserleri: *Bir Romancının Dünyası ve Romanlarındaki Dünya* (Halit Ziya üzerine inceleme, 1959), *Fuzuli'nin Dünyası* (1966, Türk Dil Kurumu 1967 Deneme, Eleştiri, Gezi Armağanı), *Varidat* (Şeyh Bedrettin'in ünlü eserinin çevirisi ve yorumu, 1970).

YESARİ, AFİF

Hikâyeci, oyun yazarı (16 nisan 1922 →). İstanbul'da doğdu. İlkokuldan sonra özel öğrenim gördü. Genç yaşta yaşamını sürdürmek için aktörlük, senaryo yazarlığı yaptı. Muzaffer Ulukaya takma adıyla iki yüze yakın polis romanı yazdı.

Başlıca Eserleri: *Tren Yolu* (hikâyeler, 1949), *İşte Beyoğlu* (röportajlar, 1950), *Hafta Tatili* (hikâyeler, 1954), *Artist Olmak Sanatı* (1965), *Düşünce Tiyatrosu* (sahneye getirdiği kişileri, konuşturmadan, düşüncelerini bir spiker aracılığı ile yansıtmaya çalıştığı yeni bir oyun biçimini tanımlayan önyazısı ile bir bölümlük oyun), *Olduğu Gibi* (1966), *Uzak* (oyun, 1966), *Soytarının Biri* (oyun, 1967), *Ruhlar Konuşuyor* (1971),

YESARİ, MAHMUT

Romancı, oyun yazarı (5 mayıs 1895 - 18 ağustos 1945). İstanbul'da doğdu. Öğrenimini İstanbul Lisesi ve Güzel Sanatlar Okulu'nda yaptı. Anafartalar cephesinde geçen askerlik görevinden döndükten sonra «Diken» ve «Gıdık» dergilerinde karikatür çizerek gazeteciliğe başladı. Bir ara «Kelebek» adlı edebiyat ve mizah dergisini çıkardı (1924). «Yarın», «Resimli Herşey», «Yedigün», «Yarımay» dergilerinde çıkan hikâye ve romanlarının yanısıra yaşadığı yılların hemen bütün gazetelerinde çeşitli konularda (bu arada tiyatro eleştirileri yazdı. Çeşitli tarihlerde İstanbul Şehir Tiyatrolarında sahneye konulan *Antika Tablo*, *Asri Hülyalar*, *Ayrı Oda*, *Bay-Bayan Bekir'in Rüyası*, *Bir Sukut-ı Hayal*, *Çürük Merdiven*, *Hanife Harum Hizmetçi Arıyor*, *Sancağın Şerefi Sürtük*, *Serseri*, *Telli Turna* oyunları ve çeşitli uyarlamalarıyla tanındı. «Sosyal ve sosyolojik sorunlara da değindiği romanlarında günlük hayat sahnelerini açık sade bir dille ve ustalıkla yaşatmasını bildi; bazı romanlarının konularını sanat ve eğlence çevrelerinden aldı» (Behçet Necatigil).

Başlıca Eserleri: *Çoban Yıldızı* (1925, 1968), *Çulluk* (1927), *Pervin Abı* (1927, 1967), *Ak Saçlı Genç Kız* (1928), *Geceleyin Sokaklar* (1929), *Bağrıyanık Ömer* (1930), *Kırlangıçlar* (1930), *Su Sinekleri* (1932), *Bahçemde Bir Gül Açtı* (1932), *Kalbimin Suçu* (1932), *Ölünün Gözleri* (1933), *Tipi Dindi* (1933), *Sevda İhtikârı* (1934), *Aşk Yarışı* (1934), *Bir Kadın Geçti* (1934), *Kanlı Sır* (1935), *Yakut Yüzük* (1937, 1941), *Yakacık Mektupları* (hikâyeler, 1938, 1961), *Dağ Rüzgârları* (1939), *Sağnak Altında* (1943).

Kaynaklar: Baha Dürder'in yazarın oyunları üzerine inceleme yazısı, («Varlık», 1 eylül 1959).

YEŞİM, RAGİP ŞEVKİ

Romancı (1910 - 12 şubat 1971). Makedonya'da doğdu.

Antalya ve Mersin Lise'lerinde okudu. İlk deneylerini Adana ve Mersin gazetelerinde yayımlarken Memaliki Şarkıyye adlı Fransız bankasında çalıştı. Daha sonra İstanbul'da gazeteciliğe başladı. «Servet-i Fünun - Uyanış», uzun süre «Yarım Ay» dergilerinde çıkan hikâyelerinden sonra, günlük gazetelere tarihî romanlar yazdı.

Başlıca Eserleri: *Beni Yakan Bir Ateş Var* (hikâyeler, 1935), *İçimizden Biri* (roman, 1936), *Dişi Örümcek* (roman, 1936), *Efeler* (roman, 1938), *Zümrüt Gözlü Sultan* (tarihî roman, 1965), *Nasrettin Hoca* (fıkraları ve hayatı, 1966), *Allahın Gazapları* (4 cilt, 1957), *Allahın Peygamberleri* (2 cilt, 1968).

YEŞİL, CEMAL

Şair (1900 →). Diyarbakır'da doğdu. Yükseköğrenimini Mülkiye Mektebi'nde tamamladı (1921). Kurtuluş savaşına katılmak amacıyla Anadolu'ya geçince T.B.M.M. Hükümeti Maliye Vekâletinde, Bütçe Encümeninde çalıştı. Müfettiş muavini (1923), müfettiş (1925) oldu. Bütçe ve Malî Kontrol Umum Müdürlüğü (1936), Maliye Bakanlığı müsteşarlığı (1938), Başbakanlık müsteşarlığı (1942 - 47), Cumhurbaşkanlığı Genel sekreterliği (1947 - 50) Kâbil ve Budapeşte Büyükelçiliği, Dışişleri Bakanlığı Baş hukuk Müşavirliği, Varşova Büyükelçiliği görevlerinde bulundu (1950 - 65). Emekli oldu. 1919'da yazdığı Mülkiye Marşı ile tanınan Yeşil, «Varlık» dergisinde yayımladığı rubailerinde günümüz Türkçesini ustalıkla kullandı; bu türe hem öz, hem iç uyum yönlerinden katkılarda bulundu. Nurullah Ataç'ın belirttiği gibi, sesini yükseltirken haykırtıya kaçmayan, en acıklı konulara değinirken bile gülümsemeyi bırakmayan duyan bir hava getirdi. *Rubailer* (1950) adlı kitabı var.

Kaynaklar: «Mülkiyeliler Birliği Dergisi», (sayı 9, 1967).

YETKİN, SUUT KEMAL

Deneme yazarı (1903 →). Urfa'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladıktan sonra Paris'te beş yıl felsefe öğrenimi yaptı (1925 - 30). Dönüşünde Konya Lisesi, Ankara Erkek Lisesi, Gazi Terbiye Enstitüsü, Edirne Muallim Mektebi, Edirne Lisesi'ndeki (1930 - 33) öğretmen ve müdürlüklerinden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi doçentliğine atandı (1933 - 36). Siyasal Bilgiler Okulu Fransızca öğretmenliği, Maarif Vekâleti

Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi profesörlüğü (1936 - 1943) yaptı. Urfa'dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1943 - 1950). Tekrar Üniversiteye dönünce İlâhiyat Fakültesi İslâm Sanatları profesörlüğü, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü (1959 - 1966) görevlerinde bulundu. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Güzel Sanatlar Eğitimi, Hacettepe Üniversitesi Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sanat tarihi kürsülerinde profesör (1966 →). || «Yarın» ve «Servet-i Fünun» dergilerinde yayımladığı şiirlerini topladığı *Şiir-i Leyal* adlı kitabı (1923), daha sonra «küçük mensur şiirleri» ile (1928 - 1932) edebiyat çevrelerinin dikkatini çeken Yetkin deneme türündeki yazılarını «Görüş», «Varlık», «İnsan», «Kültür Haftası», «Türk Dili», «Ulus» «Kültür Dünyası»,» kendi yönettiği «Sanat ve Edebiyat» ve «Hisar» dergilerinde yayımladı. Yeni edebiyatımızın ilk yıllarında toplumsal gerçekçi akımın dışındaki gelişmelerle ilgili eğilimlere yön vermeye çalıştı.

Başlıca Eserleri: *Estetik* (1931, yeni bas. 1972), *Metafizik* (1932), *Sanat Felsefesi* (1934), *Filozofi ve Sanat* (1935), *Estetik Dersleri*: birinci cilt, *Estetik Tarihi* (1942), *Sanat Meseleleri* (1945, 1962), *Leonardo da Vinci'nin Sanatı* (1945, 2. bas. 1966), *Büyük Ressamlar* (2. bas. 1966), *İslâm Mimarisi* (3. bas. 1965), *L'Architecture turque en Turquie* (Paris 1962), *Türk Mimarisi* (1970). **Edebiyat:** *Edebiyat Konuşmaları* (1944), *Edebiyat Üzerine* (1952), *Günlerin Götürdüğü* (1958, 1965), *Düşün Payı* (1960), *Yokuşa Doğru* (1963), *Edebiyatta Akımlar* (1967), *Baudelaire ve Kötülük Çiçekleri* (1967), *Şiir Üzerine Düşünceler* (1969), *Denemeler* (1972).

Kaynaklar: Hüseyin Cöntürk, *Günlerin Götürdüğü, Getirdiği* (1962); Asım Bezirci, *Bilimden Yana* (1963); Mehmet Seyda, («Edebiyat Dostları», 1970); Adnan Binyazar, («Türk Dili», mayıs 1972).

YILDIZ, BEKİR

Hikâyeci (1933 →). Urfa'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Sanat (1951) ve Matbaacılık Okulu Dizgi Bölümü'nde tamamladı (1955). Bir süre basımevlerinde dizgi operatörlüğü etti. Askerliğinden sonra Almanya'da fabrikalarda meydancılık, montörlük, müretteplik yaptı (1962 - 1966). Dönüşünde İstanbul'da kurduğu Asya matbaasını yönetiyor. || Konularını, çocukluk ve yetişme yıllarını geçirdiği Urfa ve dolaylarında

yaşayan insanların günlük hayat kavgasından alan hikâyelerinde özün gerektirdiği artistik biçimleri anlatımın doğallığını bozmadan verme gücünü göstererek, olayları geliştirirken gereksiz ayrıntılardan korunmasını bildi. Daha ilk satırlarında okuru bağlayarak yüksek bir gerilim düzeyinde aynı bağlantıyı sürdürme işini başarıyla yaptı. Gözlem yeteneğinin yanısıra yer yer güçlü betimlemeleriyle toplumsal gerçekçi hikâye anlayışının geleneksel kuruluş kuralları içinde eksik yan bırakmayan özgün örnekler kazandırdı. «Yeditepe», «May» «Halkın Dostları», «Yeni a» (1968 - 1962) dergilerinde yazdı.

Eserleri: *Türkler Almanya'da* (roman, 1966), *Reşo Ağa* (hikâyeler, 1966, 4. bas. 1972), *Kara Vagon* (hikâyeler, 1968 May Edebiyat Ödülü, bas. 1969), *Kaçakçı Şahan* (hikâyeler, 1971 Sait Faik Hikâye Armağanı, ilk bas. 1970, 4. bas. 1972), *Sahipsizler* (hikâyeler, 1971, 2. bas. 1972), *Evlilik Şirketi* (uzun hikâyeye, 1972), *Harran* (1972), *Beyaz Türkü* (hikâyeler, 1973).

Kaynaklar: Mehmet Seyda, («Papirüs», mayıs 1969); Attila Özkırımı, («Papirüs», ağustos 1969); «Papirüs» (mayıs 1970); R. Tomris, («Yeni Dergi», temmuz 1971); Zühtü Bayar, («Yansıma», mart 1972); Asım Bezirci, («Güney», ocak 1972).

YIRCALI, SITKI

Şair (1908 →). Balıkesir'de doğdu. Ortaöğrenimini Kaba-taş Lisesi'nde (1928), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamladı. Paris Hukuk Fakültesi'nde doktorasını verdi. Dönüşünde Balıkesir'de avukatlığa başladı. D.P. İl başkanı olarak siyasal hayata atıldı. Milletvekili ve bakan oldu (1946 - 60). «İnsan» dergisindeki (1940 - 41) yazılarından uzun süre sonra özellikle «Dost» dergisinde yayımladığı şiirlerle edebiyata döndü. Bir süre sonra da yeniden sustu.

Eserleri: *Kilitlenmiş Dünya* (şiirler, 1959), *Üçüncü Katın İnsanları* (ilk kitabında yayımladığı şiirlerle yenileri (1959), *Battıya Kalkan Tren* (gezi yazıları, 1965), *Narlıkahvede Deli Divane* (şiirler, 1966).

YİĞİTER, UMRAN NAZİF

Hikâyeci (1915 - 28 aralık 1964). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Pertevniyal Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı (1933). Bir süre Cihanbeyli'de savcılık, Zonguldak'ta yargıçlık görevlerinde bulundu (1939 - 1943). İstanbul'da avukatlık yaparken Konya'

dan milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1943 - 50). Ölümüne kadar İstanbul'da noterlik etti (1954 - 64). İlk deneylerini topladığı *Kara Kasketli Amele* (1933) kitabından sonra «Varlık» dergisi yazarları arasına katılan Umran Nazif (1934), hikâyemizin çok değişik aşamalara ulaştığı 1940 - 1960 yıllarında bu türe büyük katkılarda bulunamayan ortahalli örnekler verebildi.

Eserleri: *İçimizden Birkaçı* (1941), *Yaşamak İçin* (1948), *Gar Saati* (1951), *Tepedeki Ev* (1954), *Aşk Üçgeni* (1962).

Kaynaklar: Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (cilt 2, 1965); Oktay Akbal, («Yeditepe», ocak 1967); Mehmet Şeyda, Tarık Dursun, Samim Kocagöz, («Yeditepe», şubat 1967).

YİRMİSEKİZ MEHMED ÇELEBİ

Sefaretname yazarı (? - 1732). Edirne'de doğdu. Yeniçeri ocağında yetişti. Uzun süre «Yirmi sekizinci orta»da bulunduğundan Yirmisekiz Mehmed Çelebi olarak tanındı. Askerlikten ayrıldıktan sonra Tophane Nazırlığı görevinde bulundu. Damat İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı döneminde (1718 - eylül 1730), sürekli elçi olarak Paris'e gönderildi. Uzun süre de Mısır'da kaldı. Patrona Halil ayaklanmasında canı bağışlanarak Kıbrıs'a sürgün edildi. || Paris'e giderken, sadrazam tarafından kendisine «Maarifine dahi layıkıyla kesbi ittıla ederek tatbik kabiliyeti olanların yazılması» talimatı verilen Çelebi, «Osmanlılar için batıya açılan ilk pencere sayılan» (Prof. Enver Ziya Karal) Seyahatnamesi'nde, gördüklerini batının ulaştığı aşamalar açısından değerlendirmeye çalıştı. Gözlemlerini tatlı bir anlatımla yazdı. Ayrıca sonradan, Mustafa III. (1757 - 1774)'nin Çınarî İsmail Kalfa'ya çevirttiği Dominique Cassini'nin cetvellerini getirterek (Prof. Kerim Erim), ilk matematik kitabının hazırlanmasına vesile oldu. İlk 1841'de basılan *Paris Sefaretnamesi*'ni, Şevket Rado sadeleştirerek yayımladı: *Yirmi Sekiz Mehmed Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi* (1970).

YÖNTEM, ALİ CANİP

Yazar, edebiyat tarihçisi (1887 - 26 ekim 1967). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini babasının sürgün edilmesi dolayısıyla yerleştikleri Selânik'te tamamladı. Hukuk Mektebi'nin son sınıfından ayrılarak öğretmenliğe başladı. Uzun yıllar öğretmen okullarında çalıştı. Milli Eğitim Bakanlığı müfettişliği, Edebi-

yat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. Ordu (1934) ve Çanakkale'den (1961) milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. || Fecr-i Âti'nin en genç yazarlarından biri olarak ortaya çıkan Ali Canip, Manastır'da yayımlanan «Hüsn ve Şiir» (1910) dergisinde yazdı; kısa süre sonra Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'in öncülüğünü yaptıkları Milli Edebiyat akımının amaçlarını benimsedi. Gökalp'in, İttihat ve Terakki Fırkası'nın genel merkezinden sağladığı yardımla Ömer Seyfettin'le birlikte «Genç Kalemler» (11 nisan 1911) dergisini çıkardılar. Bu dergide çoğun, Ziya Gökalp'le birlikte yazdıkları başyazılarda yeni dilin bir hayat sorunu olduğu görüşünü savundu. Yekta Bahir takma adıyla de döneminin tutucularıyla sert tartışmalara girdi. Hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerde yalın bir dil kullanma çabası gösterdi. «Halka Doğru» (11 nisan 1914 - 3 nisan 1915) adlı haftalık dergide, «Yeni Mecmua» (1917 - 18), «Güneş» (1927), «Çınaraltı» (1941 - 43), «İstanbul» (1944 - 46) dergilerinde genellikle inceleme ve araştırma yazıları yayımladı.

Başlıca Eserleri: *Geçtiğim Yol* (şiirler, 1918), *Millî Edebiyat Meselesi ve Cenab Beyle Münakaşalarım* (makaleler, 1918), *Türk Edebiyatı Antolojisi* (1934), *Ömer Seyfettin Hayatı ve Eserleri* (inceleme, 1935, 1943).

YÖRÜK, CENGİZ

Hikâyeci (1928 →). Aydın'da doğdu. Ortaöğrenimini İzmir İnönü (Namık Kemal) Lisesi'nde tamamladı. Bir süre Aydın'da ticaret yaptıktan sonra İstanbul'a yerleşti. Kurduğu reklam firmasında çalışıyor. «Küçük Dergi», «İstanbul» ve «Yeditepe» dergilerinde yayımladığı hikâyelerle (1952 - 60) tanınan Yörük, genellikle Ege bölgesi kasaba ve bucaklarında seçtiği kişilerin çevre ilişkileri içinde serüvenlerini yansıtırken hikâyenin alışılmış düzeyinden kaçındı. Yeni bir anlatım ve yapı kuramadı (Ahmet Köksal).

Eserleri: *Yoldaki Taşlar* (1954), *Çölde Bir Deve* (1966 Sait Faik Armağanı, bas. 1965), *Yalnız Kalanlar* (1967).

Kaynaklar: Ahmet Köksal, («Papirüs», şubat 1968).

YUND, KERİM

Şair, yazar (1912 →). Silifke'de doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi'nde, daha sonra

Ankara Gazi Lisesi'nde, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Orman Genel Müdürlüğü'ndeki çeşitli görevlerinden sonra İstanbul Orman işletmesi avukatlığına atandı. Edebiyata 1930'larda şiir denemeleriyle başlayan Yund, hece ölçüsüyle yazdığı bu türden örnekleri «Çınaraltı» dergisinde yayımladı (1941 - 43). Daha sonra «Türk Folklor Araştırmaları», kendi yayımı «Yeşil Türkiye» (1951); «Türk Dili» dergilerinde (1971) incelemeleri ve folklor araştırmalarıyla tanındı.

Başlıca Eserleri: *Kokulu Çam* (şiirler, 1940), *Savaş Türküleri* (şiirler, 1942), *Ağaç, Orman Üzerine Atasözleri ve Açıklamaları* (1944), *Çocuklara Tabiat Hikâyeleri* (1948), *İçel Dağlarından* (şiirler, 1954), *İstiklâl Marşı Bilgisi* (1961, 1964), *Ormancılıkla İlgili Atasözleri, Deyimler, Dilekler, Mecazlar* (1966).

YUNUS EMRE

Şair (? - 1320 / 21). Yaşamı üzerine uzun yıllar yapılan değişik araştırmalar sonucu Eskişehir'in Mihalicçık ilçesine bağlı Sarıköy'de doğduğu, Taptuk Emre adlı mutasavvıfın tekkesinde yetiştiğinde birleşmiştir. Şiirlerinden Şam, Azerbeycan gibi uzak illere gittiği anlaşılmakta; bir süre Konya'da kaldığı, «Mevlânâ Hüdavendigâr bize nazar kıldı / Anın görklü nazarı gönlümüz aynasıdır» dizelerinden çağdaşı Mevlâna ile görüştüğü sohbet ve sema meclislerinde bulunduğu kesinlik kazanmaktadır. Köstendilli Şeyh Süleyman'ın (ölm. 1819 - 20) «Bahr-al Vilâya» adlı Türkçe eserinde Mevlâna'nın Yunus'u söz konusu ederek, «İlâhi manâlardan kangısına sürat idüp gittim ise, bir Türkmen kocamanının izini önümde buldum, ve anı güzer (edemedim)» biçiminde büyük övgüyle karşıladığı kayıtlıdır.

|| Anadolu'da Türk diliyle başlayan yazılı edebiyatın Sultan Veled, Gülşehrî, Âşıkpaşa ile birlikte ilk temsilcilerinden sayılan Yunus Emre, *Risalat-al Nushiyya* mesnevisinde aruz, divanını meydana getiren hemen bütün şiirlerinde hece ölçüsünü kullandı; her iki ölçüyle yazarken de «beylere kapılanan» şairler gibi bir mutlu azınlık beğenisine kapılarak halk dilinin zenginliklerinden uzak düşmedi. Dilini benimsediği halkın sorunlarını da benimsedi. Ona kendine inanma, gerçeği kendinde bulma gücünü kazandırmaya, ilgisini yaşama çekmeye çalıştı. «Ben ayımı yerde gördüm / Ne isterim gökyüzünde / Benim yüzüm yerde gerek. / Bana rahmet yerden yağar» biçiminde dizelerle gerçeği, yaşayanı somutlama gücünü gösterdi. İnşa-

na kendine güven yollarını açtı, dinsel kuralların biçimciliğini reddederek altı yüzyıl önce kalıplaşmaya, kuruluğa, düşmedi; Ahmet Hamdi Tanpınar'ın simgelediği gibi, «Türkçenin kapısı» oldu. Kalıplaşmış kurallar içinde, giderek bağnazlığın pençesine düşen medrese kafasının, Arap, Acem hayranlığının ulusal kültürümüzü eritmeye çalıştığı yüzyıllar boyunca gücünden, sağlamlığından bir şey yitirmedi.

Çeşitli tarihlerde basılan Eserleri: *Divan - Âşık Yunus Emre* (tarihsiz, 1885, 1902, 1909), *Yunus Emre Divanı* (1944, 3. bas. 1959), *Yunus Emre Divanı* (haz. Burhan Toprak, 3 cilt, 1933 - 34), 2 cilt olarak 1943, son bas. 1960), *Yunus Emre Divanı* (haz. Abdülbaki Gölpınarlı (2 cilt 1943 - 1948, tek cilt olarak 1971), *Yunus Emre: Bestelenmiş Şiirleri* (1961), *Risalat-al-nushiyya ve Divan* (haz. Abdülbaki Gölpınarlı), Cahit Öztelli, *Yunus Emre - Bütün Şiirleri* (1971).

Kaynaklar: Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre, Hayatı* (1936); *Yunus ile Âşık Paşa ve Yunus'un Bâtınılığı* (A. Gölpınarlı, 1941); M. Çağatay Uluçay, *Yunus'un Mezarı* (1943); *Yunus Emre, hayatı, sanatı, şiirleri* (A. Gölpınarlı, 1952, 5. bas. 1963); Nezihe Araz, *Dertli Dolap* (1961); Necmettin Dinçer, *Büyük Halk Şairi Yunus Emre'nin Hayatı ve Hakiki Mezarı* (1965); *Yunus Emre Özel Sayısı* («Türk Yurdu», ocak (1966), Prof. Dr. M. C. Şehabettin Tekindağ, *Büyük Türk Mutasavvıfı Yunus Emre Hakkında Araştırmalar* (1966); Nermi Uygur, («Yeni Ufuklar», mart 1968); Sabahattin Eyuboğlu, *Yunus Emre'ye Selâm* (1966); aynı yazarın *Yunus Emre'si* (1971).

YURDAKUL, MEHMET EMİN

Şair (1869 - 14 ocak 1944). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Beşiktaş Askerî Rüştiyesi ve İdadisi'nde tamamladıktan sonra Hukuk Mektebi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak Rüsumat Mektupçu Kalemî'nde memur ve evrak müdürü oldu (1897 - 1907). Yirmi gün kadar Bahriye Müsteşarlığından sonra Hicaz'da vali vekilliği, Sivas ve Erzurum'da valilik görevlerinde bulundu (1909 - 12). Emekliye ayrıldı; Musul'dan milletvekili seçilerek Osmanlı Mebusan Meclisi'ne girdi (1914). Cumhuriyetten sonra da Şarkîkarahisar, Urfa ve İstanbul'dan milletvekili seçildi. II. Meşrutiyetten sonra Türk Ocaklarının kurucuları arasında yer aldı (3 temmuz 1911). Halide Edip, Ziya Gökalp, Köprülüzade Fuat, Hamdullah Suphi ile birlikte kuruluşun «Hars ve İlim Heyeti» üyeliğinde görev aldı (1918). Mütareke yıllarında Ahmet Hikmet (Müftüoğlu), Dr. Adnan (Adıvar), Yusuf Akçura vb. ile Anadolu ihtilâli görüşlerini

benimseyen Milli Türk Fırkası'nın kurucu kuruluna katıldı; emperyalizme karşı düzenlenen ünlü Sultanahmet mitinginde konuşanlar arasında yer aldı. || *Türkçe Şiirler* (1899) adlı kitabıyla Ulusal Edebiyat akımının öncülerinden biri sayılan Mehmet Emin, «Muktebes», «Çocuk Bahçesi», «Servet-i Fünun» (1904) 'dergilerinden sonra Ahmet Hikmet (Müftüoğlu), Ahmet Ağaoğlu, Dr. Akil Muhtar, Hüseyinzade Ali, Yusuf Akçura ile birlikte kurdukları (18 ağustos 1911) «Türk Yurdu» dergilerinde yazdı. Dil, konu, söyleyiş yönlerinden alışılmamış çıkışı, batı türkologlarınca da övüldü. *Ottoman Poets* adlı kitabın yazarı E. J. W. Gibb, görüşlerini «Türk şiirini doğru mazmunu ile doğru ifadesi ile siz buldunuz...» biçiminde yansıttı. Dil beğenisi başka yönlerde biçimlenen Ahmet Haşim ise şöyle yazdı: «Beni şimdiye kadar beslemiş olan efkârın şiirinizin tevlit etmekte olduğu, telezzüzü tahdide ne suretle kadir olmadıklarına mütehayyirim. Âdetâ ben uyurken bulduğunuz yeni hava pencerelerimin kanatlarını açmış ve beni hiç haberim olmaksızın sermest bırakmış.» Dil yönünden döneminin koşulları içinde en arınmış sözcükleri kullanan Yurdakul, hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde toplumsal sorunlara cesaretle girmekten çekinmedi. Uсталık, incelik, «özşiir» yönlerinden tartışmaya açık olsa bile, girişimler şairi oldu.

Eserleri: *Türkçe Şiirler* (1899), *Türk Sazı* (1914, 1969). *Ey Türk Uyan* (1914, 1961, 1966), *Tan Sesleri* (1915, 1956), *Ordunun Destanı* (1915), *Zafer Yolunda* (1918), *Aydın Kızları* (1919), *Dante'ye* (1920), *Mustafa Kemal* (1928), *Ankara* (1939) vb.

Kaynaklar: A. Ferhan Oğuzkan, *Mehmet Emin Yurdakul, Hayatı, Sanatı, Eserleri* (1953, 1961); Enver Naci Gökşen, *Mehmet Emin Yurdakul*, (1963).

YUSUF HAS HÂCİB

Şair (1019 -?). Karahanlılar döneminde Balasagun'da yaşamış, ünlü eseri *Kutadgu Bilig*'i 1070 yılında Kaşgar'da tamamlayarak, Süleyman Arslan Han'ın (1032 - 1056) egemenliğinden sonra hükümdar olan Hasan b. Arslan'a (ölm. 1103?) sunmuştur. Şairin gücünü değerlendiren hükümdar, Yusuf'a «Has Hacib» ünvanını vermiş, dünyasını ilgilendiren bilim dallarıyla edebiyatları izlediği, askerî zümreyle ilgisi olmadığı, Farabî'nin (ölm. 950) eserleriyle çok sıkı bir yakınlık kurduğu kabul edilmiştir. Orta Asya'da iç çatışmaların arttığı yıllarda ahlâk kurallarının yeniden düzenlenmesi gereksinmesini duyarak, geçmiş günler-

deki «ideal» bir toplumun ortaya konması yoluyla, kendi dönemi eleştirdiği eserinde Türkçe yazmaya özen göstermiştir (Raşit Rahmeti Arat). || *Kutadgu Bilig*, mesnevî biçiminde, 85 baba ayrılarak faûlün, faûlün, faûlün faûl ölçüsüyle ve Doğu (Hakaniye) Türkçesiyle yazılmış 6645 beyittir. İlk Uygur harfleriyle yazılmıştır. Eserin, *Kutadgu Bilig* ve «kut» üzerindeki görüşleri birleştirerek, «Hükümlanlık bilgisi», «Siyasî hakimiyet bilgisi», ya da «Devlet yapan bilgi» anlamlarını içeren «Devlete erişme bilgisi» olarak çevrilmesi görüşünde olan araştırmacılar da vardır (İbrahim Kafesoğlu, A. F. Karamanoğlu). *Kutadgu Bilig*'in Viyana, Mısır, Fargana nüshalarının Türk Dil Kurumu'na yapılan tıpkıbasımlarından sonra Prof. Dr. Raşit Rahmeti Arat tarafından günümüz Türkçesine çevrilerek yayımlandı (2 cilt. I - Metin, 1947; II - Çeviri, 1959).

Kaynaklar: Agâh Sırrı Levend, *Kutadgu Bilig* («Türk Dili», 1 nisan 1969), «Türk Kültürü», *Kutadgu Bilig* sayısı, aralık 1970).

YUSUF SÎNE-ÇÂK

Divan şairi (? - 1546). Vardar Yenicesi'nde doğdu. Şiirlerinden önce Gülşenî tarikatına girdiği, sonra mevlevîliği benimseyişi anlaşılar. Bir süre Edirne mevlevîhanesinde şeyhlik yapmış, daha sonra Sütluçe'ye yerleşerek yaşamını İstanbul'da geçirmiştir. Aşırı vahdet-i vücudçu, Hurufî inançlarını benimseyen şairin *Cezire-i mesnevi* ve *Müntehabat-ı Rebabname* adlı eserleri vardır (Abdûlbakî Gölpınarlı).

YÜCE, ALİ

Şair (1928 →). Yayladağ'ın Hisarcık köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Düziçi Köy Enstitüsü'nde, yükseköğrenimini (1951) yıllarca köy öğretmenliğinden sonra dışardan sınavlara girerek Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü'nde tamamladı. Antakya Lisesi'nde İngilizce öğretmenliğine atandı. «Salkım», «Yücel», «Pazar Postası», «Yeditepe», «Dönem», «Türk Dili», «Soyut» dergilerinde (1958 - 1972) yayımladığı şiirlerle tanınan Yüce, değişik yapılar içinde benzetilerden ve sözcük oyunlarından korkmadan kurulan bir anlatım yoluyla gerçekçi anlayışa bağlı şiirler yazdı. «Milliyet» gazetesinde *Şeytanistan* (1970) adlı bir de romanı tefrika edildi.

YÜCE, KÂMRAN

Şair (1926 →). Elâzığ'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydar-

paşa Lisesi'nde tamamladı. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Bitirmeden Küçük Sahne kadrosunda oyunculuğa başladı. Karaca Tiyatrosu'nda çalıştı. Yıllardır Kent Oyuncularında. || «Yücel», «Yeryüzü», «Küçük Dergi», «Diyelim», «Varlık», «Yenilik», «Yeni Ufuklar», «Yeditepe», «Dost», «Yeni Gazete» (1952 - 1971) dergi ve gazetelerinde yazan Yüce, Garip etkisindeki ilk şiir çizgisinden sıyrılarak ikinci yeninin işçiliğe dayanan tekniği içinde toplumsallığa yakın, yürekli, yalın, kişiye sıcak gelen (Doğan Hızlan) şiirleriyle sevildi.

Eserleri: *Gölge* (1955), *Soyunuk* (1962), *Güneş Yorgunu Atlar* (1971).

YÜCEL, CAN

Şair, yazar (1926 →). İstanbul'da doğdu. Hasan-Âli Yücel'in oğludur. Ortaöğrenimini Ankara Erkek Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji Bölümü'nde ve İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde okudu. Bir süre Londra'da BBC radyosunda çalıştı. Dönünce Bodrum'da turist rehberliği yaptığı birkaç yıldan sonra (1963 - 65) İstanbul'a yerleşti. Bağımsız çevirici olarak yaşamını sürdürdü. «Yenilikler», «Beraber», «Seçilmiş Hikâyeler», «Dost», «Sosyal Adalet», «Şiir Sanatı», «Dönem», «Yön», «Ant», «İmce», «Papirüs» (1945 - 69), «Yeni Dergi»de (1972) yayımlandığı şiir, yazı, çeviri şiirleriyle tanınan Yücel, 1965'den sonra sürekli olarak siyasal konularda da yazdı. İlk şiirlerini topladığı *Yazma* (1950) kitabından sonra, toplumsal sorunların yarattığı izlenimlerin ağırlığından kurtulmak istermiş gibi —kimi taşlama, kimi bıçak gibi işleyen bir duyarlık çizgisinde— yazdığı şiirlerde yalın dili ve buluşlarıyla dikkati çekti. Ünlü dünya şairlerinden çevirdiği şiirleri bir araya getiren *Her Boydan* (1959) adlı kitabı bu türdeki çalışmaların en başarılılarından sayıldı.

Kaynaklar: Cemal Süreya, («Papirüs», mart 1969).

YÜCEL, HASAN ÂLİ

Yazar (1897 - 26 şubat 1961). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Vefa İdadisi'nde, yükseköğrenimini Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1921). Bir süre İzmir ve İstanbul liselerindeki öğretmenliğinden sonra Millî Eğitim Bakanlığı müfettişliği, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü (1927 - 36) yaptı. İzmir'den milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. Millî Eğitim Bakanlığı yaptı (1938 - 6 ağustos 1946). Kaybettiği 1950 se-

çimlerinden sonra İstanbul'a yerleşerek bir süre «Cumhuriyet» gazetesinde haftada bir makale yayımladı. İş Bankası Kültür yayınlarını yönetti (1955 - 60). || «Dergâh», «Yarın», «Yeni Mecmua», «Hayat» (1921 - 26) dergilerinde yayımladığı şiir ve edebiyat yazılarıyla tanınan Yücel daha sonra ruhbilim ve mantık alanındaki çalışmalarının yanı sıra edebiyat araştırmaları yaptı; «Tasvir-i Efkâr», «İfham», «Akşam», «Ulus», «Cumhuriyet» ve «Dünya» gazetelerinde düşün yazıları yayımladı. Bakanlığı döneminde kurulan Köy Enstitüleri ve yayımına başlanan klasikler dizisiyle Cumhuriyet döneminin en hareketli ve kültür çalışmalarına en yakın bakanı olarak kabul edildi.

Başlıca Eserleri: *Türk Edebiyatı Numuneleri*, c. I, 1926), *Ruhiyat Alfabeti* (1930), *Goethe: Bir Dehanın Romanı* (Alman Kültür Bakanlığınca Goethe madalyası aldı, 1932), *Türk Edebiyatına Toplu bir Bakış* (1932), *Dönen Ses* (şiirler, 1933), *Pazartesi Konuşmaları* (makaleler, 1937), *Sizin İçin* (çocuk şiirleri, 1938, 1942), *İçten - Dıştan* (fıkralar, makaleler, 1938), *Hürriyete Doğru* (makaleler, 1955), *İyi Vatandaş, İyi İnsan* (makaleler, 1956, 3. bas. 1971), *Kıbrıs Mektupları* (1957), *Edebiyat Tarihimizden* (cilt I, Yakup Kadri üzerine monografi), *Fecr-i Âti Edebiyat Hareketinin Geniş Tarihi* (1957), *İngiltere Mektupları* (1958), *Hürriyet Gene Hürriyet* (makaleler, 1. cilt 1960, 2. cilt 1966), *Dinle Benden* (şiirler, 1960), *Allah Bir* (din ve iman şiirleri, 1961).

Kaynaklar: Sabahattin Eyüboğlu, («Yeni Ufuklar», şubat-mart 1961); «Kitap Belleten» (şubat 1961, kitaplarının tam listesi); Ahmet Köklügiller, («Türk Dili», sayı 235, 1971).

YÜCEL, ŞEVKET

Şair, hikâyeci (1930 →). Maraş'a bağlı Süleymanlı Bucağı'nda doğdu. Ortaöğrenimini Düziçi ve Diyarbakır Dicle Köy Enstitülerinde (1950), yükseköğrenimini —dokuz yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra— dışardan sınavlara katılarak Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nde tamamladı (1961). Maraş Lisesi'nde edebiyat grubu öğretmenliği, müdür yardımcılığı, Maraş Ortaokulu'nda Türkçe öğretmenliği yaptı (1961 - 71). Şimdi aynı ilde, Gazi Ortaokulu Türkçe öğretmeni (1977 →).

|| «Meltem», «İlgaz», «Hisar», «Kemalizm», «Halkevleri», «İmece», «Türk Dili», «Yansıma», «Varlık» (1964 - 72) dergilerinde yazan Yücel, Anadolu'yu, içinde yaşadığı insanların dramını, yurtsever gerçekçilere özgü bir cesaretle eğildiği yaraları yansıtmadaki yetenekleriyle usta bir hikâyeci (Tahir Alangu)

olarak karşılandı. *Kendini Yenilemek ve Eşek* adlı denemesiyle TRT 1970 Kültür, Sanat ve Bilim Yarışması'nda Deneme Başarı Ödülü'nü kazandı.

Eserleri: *Görmeden Gidenler* (hikâyeler, 1966), *Kuş Gölgesi* (şiirler, 1967), *Güneşin Parmakları* (hikâyeler, 1970).

Kaynaklar: Tahir Alangu, «Varlık Yıllığı» (1967); Adnan Binyazar, («Varlık», 1 şubat 1968); M. Eminoglu, («Çağrı», temmuz 1968).

YÜCEL, TAHSİN

Hikâyeci (17 şubat 1933 →). Elbistan'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde (1953), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1960). Öğrenim yıllarında yaşamını Varlık Yayınevi'ne yaptığı çevirilerle sürdürdü (1954 - 61). Şimdi bitirdiği fakültede öğretim üyesi. || «Varlık» (ilk yazıları, 1950), «Seçilmiş Hikâyeler», «Yeryüzü», «Beraber», «Mavi» (1950 - 56) yayımladığı ilk hikâyelerinde, çocukluğunu geçirdiği Güney-Doğu Anadolu kasabasının insanlarını yerel çevre bağlantıları içinde düzgün, oldukça temiz bir dille, çoğun kendine özgü çocuksu duyarlıklarla yansıttı. Bu çalışmalarını, yeni edebiyatımızın ilk dönem yazarları (Hikmet Dizdaroğlu, Behçet Necatigil, Halim Yağcıoğlu) övgüyle karşılarken, kişilikleri 1950'den sonra beliren yazarlar (Konur, Cemal Süreya, Demir Özlü, Demirtaş Ceyhun) yeni hikâyenin gelişme çizgisi içinde önemli bir yeri olmadığı savını ileri sürdüler. «Yelken», «Ataç», «Türk Dili», «Varlık» (1958 - 71) dergilerinde yayımladığı sonraki eserlerinde anlatım yönünden yenileşme çabası gösterdi.

Eserleri: *Uçan Daireler* (hikâyeler, 1954), *Haney Yaşamalı* (hikâyeler, 1956 Sait Faik Hikâye Armağanı, 1955), *Anadolu Masalları* (1957, 1961), *Düşlerin Ölümü* (1959 Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü, bas. 1958). *Mutfak Çıkmazı* (roman, 1960), *Dil Devrimi* (inceleme, 1968), *Yaşadıktan Sonra* (hikâyeler, 1969).

Kaynaklar: Tahir Alangu, «Varlık Yıllığı» (1961) Asım, Bezirci, *Günlerin Getirdiği* (1962).

ZALMOĞLU, ZİYA İLHAN

Şair (1912 - 25 ağustos 1965). Üsküp'te doğdu. Askerliğini bitirdikten sonra Ankara Emniyet Müdürlüğünde polis olarak memurluğa başladı. Dışardan sınava girerek liseyi, komiserliği sırasında da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi.

Yargıcılık ve savcılık yaptı. İzmir'de geçirdiği bir kalp krizi sonucunda öldü.

Eserleri: *Bir Ses İki Nağme* (İdris Ahmet ile, 1931), *Memleket Havası* (1946, İdris Ahmet'le), *Portakal Bahçeleri* (1936), *Mevsim Yağmuru* (1964).

ZATÎ

Divan şairi (1477 - 1546). Balıkesir'de doğdu. Bayezid II, Selim I. ve Kanunî dönemlerinde İstanbul'da yaşadı. Bayezid camii avlusundaki dükkânında kundura temirciliği ve falcılık yaparak yaşamını sürdürdü. Söyleyişleriyle o yılların genç şairlerine bu arada Bâkî'ye hocalık eden Zatî kendi gazellerinde de yalın bir dil kurmayı başararak divan şiirinin gelişim aşamasında adı anılan şairler arasına girdi. Âşık Çelebi tezkiresinde yazıldığına göre (Murat Uraz), üç bine yakın gazeli, beş yüze yakın kaside ve rubailerinden başka *Edirne Şehrengizi*, *Şem'u Pervane*, *Siyeri Nebi*, *Ahmet ve Mahmud*, *Ferruhnâme* gibi eserleri var.

Kaynaklar: Prof. Ali Nihat Tarlan, *Zatî Divanı* (496 gazel, 1968); Dr. Mehmet Çavuşoğlu, İst Üniversitesi Edebiyat Fak. «Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi» (c. XVIII, s. 1 - 27, 1970).

ZENGİN, COŞKUN

Şair, yazar (1934 →). Tekirdağ'da doğdu. Ortöğrenimini tamamladıktan sonra bir süre Devlet Havayollarında çalıştı. Şimdi Kanada'da. || «Şairler Yaprığı», «Yelken», «Ataç», «Dost», «Varlık» (1955 - 64) dergilerinde yayımladığı şiir, yazı ve çeviri şiirleriyle tanınan Coşkun, Kanada'ya gittikten sonra Engin Aşkın takma adıyla «Yön», «Ant», «Devrim», «Millet» gazete ve dergilerinde çağdaş şairlerden yaptığı çevirilerin yanısıra siyasal yazılar da yayımladı. Şiir çevirilerinin bir bölümünü topladığı *Kapalı Mutluluk* (1962) adlı kitabı var.

ZEYREK, HAZIM

Şair, yazar (1932 →). Kemah'ın Tuzla köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Pamukpınar Köy Enstitüsü'nde tamamladı (1948). Kemah ve Sivas köylerinde, Sivas Çiçekli İlkokulu'nda öğretmenlik, Süleyman Sami Kepenek İlkokulu'nda müdürlük etti. Son görevindeyken —dışardan sınavlara girerek— Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Üst göreve atanma isteğinde bulunmadı. 1969 seçimlerine C.H.P. adayı olarak katıldı. Seçimden sonra sekiz ay öğretmenlik verilmedi. Tokat Ülkü, Kangal Atatürk

(1970), Sivas Kılıçarslan İlkokullarında, Suşehri Lisesi'nde çalıştı (1971 - 72), Şimdi Sivas Behrampaşa Ortaokulu'nda edebiyat gurubu öğretmenidir (1972 →). || Sanat hayatına sekiz yıl çıkardığı «Su» dergisindeki yazı ve şiirlerle giren Zeyrek, ilgiyle karşılanan *Gada* (1966) adlı şiir kitabından sonra tiyatro çalışmalarına da yöneldi.

ZİYA PAŞA

Şair (1825 - 17 mart 1880). İstanbul'da doğdu. Bayezit Rüştüyesini bitirdikten sonra Sadaret Mektubî kalemine, Reşit Paşa'nın ilgilenmesiyle Saray'a Mabeyn Kâtipliği'ne alındı (1855). Zaptiye Nezareti müsteşarlığı, Kıbrıs, Amasya, Canik mutasarrıflığı, Bosna Bölgesi Müfettişliği, Meclis-i Vâla Azalığı görevlerinde bulundu. İkinci kez Kıbrıs mutasarrıflığına atanmışken Namık Kemal'le birlikte Paris'e kaçtı (1867). Orada çıkardıkları «Hürriyet» ve «Muhbir» gazetelerinde (1868) Abdülaziz'i eleştiren makaleler yazdı; yabancı sermayenin gümrük kapılarını aşarak girmesinin ülke ekonomisinde yaratacağı tehlikeleri belirtti. Devlet yönetiminin bozuk yönlerini göstererek meşrutiyet düşüncesini yaymağa çalıştı. Namık Kemal, Yusuf Agâh Efendi, Ali Suavi vb. ile birlikte Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin açık yönetim kurulunda görev aldı. Sadrazam Ali Paşanın ölümü üzerine (7 eylül 1871) affedilerek İstanbul'a döndü. İcra Cemiyeti Reisliği, Devlet Şûrası azalığı görevlerinde bulundu. I. Meşrutiyet'in ilânından sonra Mabeyn Humayun Başkâtipliği, Maarif Müsteşarlığı, Suriye, Konya ve Adana valilikleri yaptı (1877 - 1880). || Divan şiirinin dil ve kuruluş özelliklerine bağlıktan kurtulamadığı halde, öz yönünden değişik temalar işleyerek —Namık Kemal gibi— yeni kavramlar şairi oldu. Toplumsal sorunları, özgürlük, eşitlik, daha iyi bir yaşam gibi, kendisinden önce kullanılmayan özelemleri dile getirdi. Namık Kemal'in «Terci ile fikri kıldın ilâ» mısraıyla övdüğü Tercii-bend, «yeni bilgi belirtileri ile klasik düşünüşten modern ilme doğru taştan görüş ve tahliller», bilgece duygu ve düşünceleriyle sosyal politik şiire ilk aşama sayıldı. Nabî'nin, *Muhammes*'i ile Fikret'in *Tarih-i Kadim*'i arasında bir köprü görevi yaptığı kabul edildi (Vasfi Mahir Kocatürk). *Harâbat* önsözünde ise, şiirin tarihsel gelişmesi üzerinde yargılar ileri sürerek yaşadığı döneme kadar gelen şairlerin değerlendirmesini yaptı. Makalelerinde politik düşüncelerinin yanısıra yazı dilinin sadeleştirilmesini, halkın anlayacağı bir dil kurulmasını savundu.

Başlıca Eserleri: *Zafernâme* (manzum, nesir yergiler 1868?), *Harâbat* (3 cilt, antoloji, 1874), *Eş'âr-ı Ziya* (1881), *Külliyat-ı Ziya* (1925), *Terci-i Bend ve Terkib-i Bend* (tarihsiz, 1884, 1896, 1909, 1951), *Engizisyon Tarihi* (1881, 1887), *Endülûs Tarihi* (2 cilt, 1859, 1886 - 88).

Kaynaklar: Vasfi Mahir Kocatürk, *Ziya Paşa: Hayatı, Kişiliği, Şiirleri* (1967); Şükrü Kurgan, *Ziya Paşa* (1953, 1963).

ZİYALAN, NİHAT

Şair (1936 →). Adana'da doğdu. Öğrenimini Adana Erkek Lisesi II. sınıfında bırakarak Adana Şehir Tiyatrosu'nda oyunculuğa başladı. Daha sonra Ankara Sanat Tiyatrosu'nda çalıştı. Şimdi İstanbul'da. || «Yeditepe», «Yeni Ufuklar», «Pazar Postası», «Dost», «Papirüs», «Yeni Edebiyat», «Yeni Gazete» (1969 - 71) dergi ve gazetelerinde yazdı. «Kendinden daha usta çağrışım şairlerinin, gerçeküstücülüğe özenen tutarsızlıkları içinde bir deneyiş» sayılan (Rauf Mutluay) ilk kitabından sonra yaşamına bağlı duyarlıkları işledi, yeni bir kişilikten sesler getirdi. *Asık Yüzlünün Biri* (1963) adlı kitabı var.

Kaynaklar: Muzaffer Buyrukçu, («Papirüs», şubat 1970).

ZİYA GÖKALP

Yazar, düşün adamı (23 mart 1876 - 25 ekim 1924). Diyarbakır'da doğdu. Diyarbakır Askerî Rüştiyesi'ni bitirdi. Mülkiye İdadisi'nde ve Baytar Mektebi'nde okudu. Okulun son sınıfındayken Abdülhamid II'nin zorbalık rejimine karşı gizli bir cemiyete katıldığından 9 ay Taşkışla hapishanesinde yattı; çıkınca da Diyarbakır'a sürgün edildi (1900). II. Meşrutiyet yıllarına kadar, Arapça ve Farsça öğrendi, kısa süre Askerî Rüştiye'de Farsça hocalığı yaptı. Bir yandan da İttihat ve Terakki Partisi'nin Diyarbakır şubesini açarak siyasal eyleme geçti. «Dicle» ve «Peyman» gazetelerini çıkardı. 1910'da Selânik'te toplanan İttihat ve Terakki Partisi'nin genel kongresine Diyarbakır delegesi olarak katıldı. Merkez-i umumiye (genel merkeze) üye seçildi. İttihat ve Terakki Lisesi'ni kurdurarak ilk kez bu lisede toplumbilim dersini programa aldırdı. Daha sonra, Ergani-Madeni'nden mebus; seçilince İstanbul'a yerleşti. Türk Ocağı'nın çalışmalarına katıldı. 1918'de Hars ve İlim Heyeti üyeleri arasında görev aldı. İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesine kadar İstanbul Darülfünunu'nda toplumbilim dersi okuttu

(ekim 1914 - 28 ocak 1919). Bir süre Bekirağa Bölüğü'nde tutuklu kaldıktan sonra Malta adasına sürüldü. Dönüşünde (19 mayıs 1921) bir süre Diyarbakır'da oturdu; sonra Telif ve Tercüme Encümeni Reisliğine atanınca Ankara'ya yerleşti. Diyarbakır'dan milletvekili seçildi (11 ağustos 1923). || «Genç Kalemler» (1911), «Türk Yurdu» (1912), «Tanın», «Halka Doğru», «Türk Sözü», «İslâm», «İktisadiyat», «Millî Tettebbu'lar», «Muallim», «Darülfünun Edebiyat Fakültesi», «İçtimaiyat», «Harp» ve kendi yayımı «Yeni Mecmua»da (66 sayı, 12 temmuz 1917 - 26 ekim 1918) dil, tarih, toplumbilim alanlarındaki araştırma yazılarının yanısıra yeni dil hareketine örneklik amacıyla manzumeler yayımladı. Malta sürgününden dönüşünde Diyarbakır'da çıkardığı «Küçük Mecmua»da (33 sayı, 5 haziran 1922 - 5 mart 1923), «Hakimiyet-i Milliye», «Yeni Türkiye» ve «Cumhuriyet» gazetelerinde dil ve edebiyat konularının yanısıra siyasal ve toplumbilimsel yazılar yazdı. || İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra İttihat ve Terakki Fırkası'nın Genel Merkezi'ne seçilen Gökalp, Selânik'te yerleşerek ulusçuluk ülküsünü yayma girişimlerine başladı. Başlangıçta turancılık gibi, dolaylı yoldan Enver Paşa'nın Almancı politikasını destekleyen manzumelerine, yazılarına karşın, daha sonra dış kapitalizmin sömürgeleştirme amaçlarına karşı ulusal çıkarları gözetken düşüncelerini sistemleştirmeye çalıştı... || «...Turancılıktan, memleketin gerçek koşullarına uygun bilinçli ve dengeli bir ulusçuluğa geçti» (Rauf Mutluay). «Atlarda şecere aramak lâzımdır, çünkü bütün meziyetleri içgüdüye müstenit ve irsî olan hayvanlarda ırkın büyük ehemmiyeti vardır. İnsanlarda ise, ırkın içtimai hasletlerle hiç bir tesiri olmadığı için şecere aramak doğru değildir...» «İrkin, içtimai hasletlerle hiç bir münasebeti kalmayınca, içtimai seciyelerin mecmuu olan milliyetlerle de hiç bir münasebeti kalmaması lâzım gelir...» biçiminde düşüncelerle «Bıkmadan yorulmadan, eski devirlerde Türk ailesini, Türk dilini, Türk Devletini, Türk ahlâkını, Türk kültürünü, medeniyetini aradı» (Hasan Âli Yücel). Çalışmalarıyla ulusal edebiyat akımının güçlenme aşamasına katkıda bulunan düşün ve sanat adamlarına öncülük etti.

Eserleri: *Şaki İbrahim Destanı* (1908), *Kızıl Elma* (şiirler, 1915, 1941, 1971), *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak* (1918, 4 bas. 1963), *Yeni Hayat* (şiirler, 1918, 1941), *Altın Işık* (şiirler, 1923, 1942), *Türkçülüğün Esasları* (1923 ve çeşitli basımlarından sonra Prof. Kaplan'ın önyazısıyla notlandırılmış basımı, 1970),

Türk Medeniyeti Tarihi (1925), *Malta Mektupları* (1931, Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmakta olan Ziya Gökalp Külliyyatı'ndan iki cilt çıktı: *Şiirler ve Halk Masalları* (1952), *Limni ve Malta Mektupları* (1966), (Her iki kitabı da basıma hazırlayan Fevziye Abdullah Tansel).

Başlıca Kaynaklar: Enver Behnan Şapolyo, *Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki ve Meşrutiyet Tarihi* (1943); Osman Tolga, *Ziya Gökalp ve İktisadî Fikirleri* (1949); Cavit Orhan Tütengil, *Ziya Gökalp Hakkında Bir Bibliyografya Derlemesi* (1949); M. Emin Erişirgil, *Bir Fikir Adamının Romanı* (1951); Prof. Fındıkoğlu, *Ziya Gökalp için Yazdıklarım ve Söylediklerim* (1955); A. Nüzhet Göksel, *Ziya Gökalp'in Neşredilmemiş Yedi Eseri ve Aile Mektupları* (1955); Prof. İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Ziya Gökalp* (1966); İsmet Binark - N. Sefercioğlu, *Ziya Gökalp Bibliyografyası* (1971), vb.

ZORLUTUNA HALİDE NUSRET

Şair (1901 →). İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Erenköy Kız Lisesi'nde tamamladı. Bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okuduktan sonra sınavla öğretmen oldu. Edirne Kız Öğretmen Okulu'nda, İstanbul Kız Lisesi'ndeki öğretmenliğini subay olan kocasıyla birlikte dolaştığı çeşitli illerde sürdürdü. Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'ndaki son görevinden emekliye ayrıldı. «Türk Kadını», «Kadın Dünyası», «Millî Mecmua», «Aydabir», «Çınaraltı» dergilerinde (1923 - 43) yayımladığı şiirlerinde, yetiştiği yılların dil olanakları çizgisinin gerisinde kalmayan bir anlatım kurabilmişti. Son yıllarda «Çağrı» ve «Hisar» dergilerinde yazıyor.

Başlıca Eserleri: *Küller* (roman, 1921), *Sisli Geceler* (roman, 1922, 3. bas. 1943), *Geceden Taşan Dertler* (şiirler, 1930), *Gülün Babası Kim* (roman, 1933), *Yayla Türküsü* (şiirler, 1943), *Beyaz Selvi* (hikâye, 1945), *Yurdumun Dört Bucağı* (şiirler, 1950), *El-lerim Bomboş* (şiirler, 1967).

SANAT VE EDEBİYAT DERGİLERİ DİZİNİ

a (15 ocak 1956 - haziran 1960). 29 sayı çıktı. Sahibi ve Yazı İşlerini İdare eden, sorumlu yönetmen: Edip Özyörük. Aylık. || Amacı, insanın yozlaştırılması ve kişi özgürlüklerinin baskı altında tutulmasına karşı çıkmak olarak belirlenen a dergisinde, çağdaş sanatın yeni akımlarına, yeni adlarına ışık tutan yazılar yayımlandı. Asım Bezirci, Edip Cansever, Konur Ertop, Selâhattin Hilav, Ergün Günçe, Erdal Öz, Kemal Özer, Demir Özlü, Adnan Özyalçın, Önay Sözer, Cemal Süreya, Ülkü Tamer, Hilmi Yavuz derginin başlıca yazarları olarak göründüler. 27 mayıs 1960 hareketinden hemen sonra çıkarılan «Özgürlük Armağanı» sayısında *Gençliğe Söylev* (Cemal Gürsel), *Atatürk Diyor ki*, *Devrim* (Demir Özlü), *Bir Asker* (Fazıl Hüsnü Dağlarca), *Aydınlık Günlere Önsöz* (a), *Devrimin Dili Ne Olmalıdır* (Konur Ertop), *Özgürlük Üzerine Özdeyişler* adlı yazılar ve şiirler yer aldı.

Ağaç (14 mart 1936 - temmuz 1936). 17 sayı çıktı. Aylık. Sahibi : Necip Fazıl Kısakürek. Umumi Neşriyat Müdürü : Halil Vedat Fıratlı. || Necip Fazıl Kısakürek'in edebiyat dışı uğraşlarla eğilim duymadığı yıllarda yayımladığı Ağaç, çıktığı on yedi sayıda da yazıları, şiirleri ve hikâyeleriyle belli bir düzeyin altına düşmeyen bir dergi. İlk sayıda Necip Fazıl, Ahmet Kutsi Tecer, Mustafa Şekip Tunç, Abdülhak Şinasi Hisar, Burhan Toprak, Fikret Âdil'in yazıları, şiirleri ve Sabahattin Ali'nin *Kafa Kâğıdı* adlı hikâyesi yer aldı. Daha sonra kadrosuna Sait Faik, A. H. Tanpınar, A. M. Dranas, Sabahattin Eyuboğlu, C. S. Tarancı, Cevdet Kudret, A. Halet Çelebi gibi edebiyatımıza katkılarda bulunan önemli yazarlar, şairler katıldılar. Necip Fazıl'ın *Zaman* (sayı 2), Ahmet Kutsi Tecer'in *Halay* (sayı 4), Sait Faik'in *Loğusa* (sayı 7), Cahit Sıtkı'nın *Korktuğum Şey* (sayı 8), Tanpınar'ın *Hatırlama* (sayı 16) adlı yapıtları çıktı. Derginin yöneticisi Necip Fazıl'ın mistik eğilimlerini aşan, bir akımın organı olmadığı halde, yazarların kişilikleriyle değer ve etkinlik kazanan Ağaç'ın günümüz Türk edebiyatının gelişme duraklarından biri olduğu söylenebilir.

Aile (nisan 1947 - kasım 1952). 22 sayı çıktı. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden : Vedat Nedim Tör. Mevsimlik. Çıkaran: Yapı ve Kredi Bankası. || Ataç, Halide Edip Adıvar, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Abdülhak Şinasi Hisar, Falih Rıfkı Atay, Ahmet Hamdi Tanpınar; Yahya Kemal, *Rindlerin Akşamı* (sayı 1), *Hayalşehir* (sayı 2), *Sessiz Gemi* (sayı 3), *Derin Beste* (sayı 4); Cahit Sıtkı, Ahmet Muhib, Fazıl Hüsnü, Sait Faik, Oktay Rifat, Orhan Veli, Bedri Rahmi, Attilâ İlhan gibi yeni ve eski ünlüleri bir araya getiren **Aile** dergisi, edebiyatın dışında sağlık, gezi, çocuk, aile mutluluğu konularına da geniş yer ayırdı.

Ant (15 mart 1945 - ağustos 1945). 10 sayı çıktı. İmtiyaz sahibi: Hakkı Bigeç. Neşriyat Müdürü : Ulviye Uysal. Onbeş günlük. || Gençlik yayını olarak belirtilen derginin ilk sayısında Rüştü Şardağ'ın *Edebiyat ve Haik*, İlhan Başgöz'ün *Nedim'de Halk Edebiyatının İzleri* ve Suat Taşer'in *Sanatçıdaki Gururlanma ve Münekkide Dair* yazıları yer aldı. Sonraki sayılarda Nusret Hızır, Behice Boran, Muvaffak Şeref, Adnan Cemgil, Hüsamettin Bozok, Pertev Boratav, Hüsamettin Bozok, Kemal Bilbaşar, Rifat Ilgaz, Suat Taşer, Ö. F. Toprak, Ahmet Köksal, Enver Gökçe, Arif Barikat (Damar), Necati Cumalı, Mehmet Kemal'in yazı ve şiirleri görüldü. Yazarlarının, şairlerinin toplumcu sanat anlayışında birleştikleri düzenli bir dergi.

Aramak (nisan 1939 - eylül 1940). 16 sayı çıktı. Sahip ve mesul müdür : Cahit Tanyol. Neşriyat Müdürü : Kemal Bilbaşar. Aylık. İzmir. || İlk sayıda yer alan şair ve yazarlar : Cahit Tanyol, İlhan İleri, Orhan Rahmi Gökçe, Kemal Bilbaşar (*Kaza yahut Çımacı Hasan* adlı ilk hikâyesi), Nureddin Ardıç, Garra Sarmat, Ferit Hilmi.

Ataç (15 mayıs 1962 - 1 ekim 1964). 30 sayı çıktı. Sahibi : Şükran Kurdakul. Yazı İşleri Müdürü : Afşar Timuçin. Aylık. || İlk sayısında Ataç, Melih Cevdet Anday, Necip Alsan, Özdemir Asaf, Azra Erhat, Sabri Altınel, Berin Taşan, Kâmuran Şipal, Rekin Teksoy, Aydın Hatiboğlu, Afşar Timuçin, S. Günay Akarsu, Coşkun Zengin, Şükran Kurdakul'un yazı, şiir ve çevirileri yer aldı. 6. sayısı *Sosyalizmin Meseleleri* (haz. Adnan Benk), 8. sayısı *Çağdaş İnsancılık* (haz. Adnan Benk) özel sayıları olarak hazırlanan dergide görülen başlıca yazarlar arasında :

Melih Cevdet Anday, Attilâ İlhan, Asım Bezirci, Orhan Kemal Samim Kocagöz, Kâmuran Şipal, Hasan Hüseyin, Ö. F. Toprak, Demirtaş Ceyhun, Tahir Alangu, Fazıl Hüsnü, Ceyhun Atuf Kansu, Afşar Timuçin, Tahsin Yücel, Rekin Teksoy, Aydın Hatiboğlu, Coşkun Zengin'in adları anılabilir.

Ayda Bir (1 eylül 1935 - 1 kasım 1936). 15 sayı çıktı. Müessisleri : Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç. || Yurt ve dünya olaylarını bol resimle veren derginin ilk sayısında Abidin Daver, Naci Sadullah, Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Rey, Sabahattin Ali, Nâzım Hikmet, Orhan Seyfi, Nurullah Ataç, Halit Fahri, Peyami Safa, Ahmet Haşim'in yazı ve şiirleri yer aldı. Aynı dönemde çıkan öteki dergiler gibi, **Ayda Bir**'in de bir akıma ya da ideolojiye bağlanmayarak ünlü kalemleri bir araya getirmeye çalıştığı söylenebilir.

Beraber (1 eylül 1952 - 1 ocak 1953). 9 sayı çıktı. Sahibi ve yazı işleri müdürü : Metin Özek. Onbeş günlük. || **Beraber**'de, Rifat Ilgaz, A. Kadir, Ahmed Arif (*Vay Kurban* şiiri, sayı 1), Talip Apaydın, Şükran Kurdakul, Cahit Irgat, Ö. F. Toprak, Ahmet Oktay (ilk şiirleri) şiir, Orhan Kemal, Fakir Baykurt (ilk hikâyeleri), Tahsin Yücel, Sabri Soran hikâye yayımladılar. Oktay Deniz (Fethi Naci), Lütfi Erişçi, Turhan Doyran, Nijat Özön'ün edebiyat, sinema, resim konularında yazıları çıktı. Toplumcu sanat sorunlarına eğilen yazıları, hareketli soruşturmaları ile tutarlı ve yazarları genellikle günümüzde de var olan dergilerden.

Beş Sanat (1 nisan 1950 - mart 1953). 28 sayı çıktı. Sahibi: Kemal Çilingiroğlu, Neşriyatı Fiilen İdare eden: Neşet Adnan Şentürk. Aylık. || Edebiyat, resim, sinema, tiyatro, müzik sanatlarını bir arada yansıtmaya amacı ile çıkan **Beş Sanat**'ta Necip Alsan, Orhan Hançerlioğlu, düşün; Lütfi Akad, Şakir Sırmalı, Atıf Yılmaz, sinema; Nuri İyem, Baha Çaltı resim yazıları ile belirdiler. İlk sayıda Elif Naci, Necip Alsan, Haluk Bengisu, Şinasi Özdenoğlu, Salâh Bırsel, Orhan Hançerlioğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Oktay Akbal, Sedat Umran, Ali Erol, Ahmet Mazılık, Said Maden, Lütfi Özkök, Melih Artel, Lütfi Akad, Metin Eloğlu, Celâlettin Algan'ın yazı ve şiirleri yer aldı. Sonraki sayılarda Muzaffer Uyguner, Celâl Sılay, Tağrik Buğra, Halikarnas Balıkcısı, Ercüment Behzat, Attilâ İlhan, Halil İbrahim

Bahar (ilk şiirleri) göründü. Kapanıncaya kadar başarılı düzeyini koruyan dergilerden.

Büyük Doğu (17 eylül 1943 - 5 mayıs 1944). 30 sayı çıktı. 1945'ten sonra politik. Sahibi : Necip Fazıl Kısakürek. Haf-talık. || «Allaha inanıyor musunuz? Benliğimizi garpte ve garplılaşmakta aramak gidişine inanıyor musunuz?» biçiminde bir soruşturmaya yayıma başlayan Büyük Doğu, edebiyatla politikayı birlikte yürütmeye özen gösterdi. Fikret Âdil, Sait Faik, Ziya Osman Saba, Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsnü, Sabahattin Kudret, Zahir Güvemli, Faik Baysal, Sabahattin Tahsin (Teoman), Oktay Akbal, Emin Ülgener, Özdemir Asaf vb. yazarlar, dergide hikâye, şiir yayımladılar. Necip Fazıl'ın şiirleri, fıkraları, imzalı - imzasız yazıları geniş ölçüde yer aldı. «Ağaç» dergisini çıkarırken, şairce bir duyarlık biçiminde görünen mistik eğilimleri, Büyük Doğu'da, bir dünya görüşü niteliği aldı; giderek de politika aracı olarak kullanılmaya başlandı.

Çağdaş (15 ekim 1961 - 15 nisan 1965). 43 sayı çıktı. Sahibi ve sorumlu yayın müdürü : Şahinkaya Dil. Aylık. || Salâhattin Batu, Behçet Necatigil, Ceyhun Atuf Kansu, Sabahattin Teoman, Behçet Kemal Çağlar, Vehbi Cem Aşkun, Oğuz Kâzım Atok, Cahit Öztelli, Bedii Demirseren vb. yazarların, şairlerin yanında ya çok genç, ya da yetenekleri sınırlı kişilere sayfalarında geniş yer veren Çağdaş'ın çıktığı süre de etkin bir düzeye ulaşamadığı söylenebilir.

Çağrı (ekim 1957 ocak 1972). 168 sayı çıktı. Sahibi ve yazışlerini fiilen idare eden : Feyzi Halıcı. Aylık. Konya. || İlk sayıda Dağlarca, Cahit Öztelli, Behçet Kemal Çağlar, Adnan Ardağı, Mehmet Öner, Muazzez Menemencioğlu, Ümit Yaşar, Celâlettin Kışmir, Mustafa Erdoğan, Osman Bozok, A. Rıdvan Bülbül, Kıymet Karşahin, Âlim Atay, İsmet Gönülal, Feyzi Halıcı, Sami N. Özerdim, Ali Püsküllüoğlu'nun yazıları, şiirleri yer aldı. Uzun yayın hayatında, eski ile yeni arasında birleşme olanakları aradığı görüldü. Mehmet Kaplan, Abdülkadir Karahan, Mehmet Önder, Cahit Öztelli, Feyzi Halıcı, Mehdi Halıcı, Selâhattin Batu derginin düşün düzeyini oluşturan yazılar yayımladılar.

Çığır (1 ocak 1933 - 193. sayı Aralık 1948). Sahibi ve neşri-

yat müdürü: Hıfzı Oğuz Bekata. || İlk sayıda Hıfzı Oğuz, Falih Rıfkı, Necip Asım, Mustafa Şekip (Tunç), Hüseyin Namık (Orkun), Halit Ziya, Hüseyin Rahmi, Hasan Âli, Şükûfe Nihal, Halit Fahri, Yaşar Nabi, Behçet Kemal'in yazıları, şiirleri bulunan dergide daha sonra Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin, Sabri Esat, Nahit Sırrı, Enis Behiç, Prof. Akçuraoğlu Yusuf, Peyami Safa da yazdılar. Edebiyatın yanı sıra, tarih, toplumbilim dallarında araştırma yazılarına geniş yer verildi. İlk sayısında Mussolini'nin «Faşist rahat hayatı istihkar eder.» sözünü bir özdeyiş olarak sunan derginin, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk on yıllık tutumunda değişmeler oldu. 1946 - 48 yıllarında Osman Atılâ, Behçet Kemal, İbrahim Zeki Burdurlu (eleştirmeler, şiir üzerine inceleme yazıları), Cemil Sena Ongun, Muvaffak Sami Onat, Mehmet Önder, Ceyhun Atuf Kansu, İlhan Geçer, Munis Faik Ozansoy, Ümit Y. Oğuzcan, Turhan Oğuzkan, Celâl Çumralı, Halil Soyuer, Ayhan Hünalp, İsmail Ali Sarar, Naki Tezel gibi yazarlar , şairler derginin sık yazan kâlemleri arasında göründüler.

Çınaraltı (9 ağustos 1941 - temmuz 1944). 146 sayı çıktı. Yeni dizi : 4 sayı (26 ağustos 18 Ekim 1944). Haftalık Türkçü Fikir ve Sanat Mecmuası. Sahip ve neşriyat müdürü: Orhan Seyfi Orhon. || İkinci Dünya Savaşı koşullarında Türkiye ile Hitler Almanya'sı arasında yakın dostluk ilişkileri kurulmasını isteyen Em. Gen. H. Emir Erkilet örneği yazarların, ırkçı ve turancı olarak tanınan kişilerin sayfalarında yer aldığı Çınaraltı dergisinde, yeni edebiyat akımının insanı, yaşamı, barışı amaçlayan eğilimleri karşısında «savaş çağrıları» olarak nitelenebilecek bir manzumecilik anlayışı yaygınlaştırılmak istendi. 4. sayıdan sonra O. S. O. (Orhan Seyfi Orhon)'un yeni edebiyat akımını etkisiz kılabilmek amacı ile sonuçsuz bir mücadeleye atıldı «yeni şairler»i kamuoyunda güç duruma düşürmek için her girişime başvurduğu görüldü. Hecenin son şairleri Halide Nusret Zorlutuna, Şükûfe Nihal, Behçet Kemal gibi imzaların yanı sıra aruz ölçüsünü kendine özgü teknikle kullanan Edip Âyel, genç bir yetenek olarak görünen Feyzi Halıcı «Âşık Fezai» dergi yöneticilerinin amaçladığı şiir düzeyinin dışında kalabildiler. Çınaraltı Nazizmin bütün savaş cephelerinde çıktığı 1944 yılında yayımına son verdi.

Değişim (20 kasım 1961 - 15 ekim 1962). 12 sayı çıktı. Sahibi: Ümit Serdaroğlu. Sorumlu Yönetmen: Erdal Öz (7. sayıdan sonra Özdemir Nutku). Aylık. || «Bir akım dergisi değil Değişim. Tek bir tutumun, tek bir görüşün dergisi olduğu da söylenemez. Herkes kendi anlayışından kendisi sorumludur..» biçiminde tanıtılan dergide Hüseyin Cöntürk, Erdal Öz, Özdemir Nutku, İlhan Berk, Ferid Öngören, Orhan Duru, Metin And, Sevgi Nutku (Soysal), Talât Halman, Ali Püsküllüoğlu, Adnan Özyalçın, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ülkü Tamer yazdılar. Nusret Hızır, *Varoluşçuluk Üzerine Araştırmalar* (sayı 5), Nermi Uygur (Nietzsche'nin Yaşama Felsefesi, sayı 6), Selâhattin Hilav (Çağdaş Bilimde Diyalektik Düşünce, sayı 6'nın yazıları, —kısa oyunlar özel sayısında— Başar Sabuncu'nun, Sermet Çağan'ın oyunları çıktı. Dergi son sayısında Kierkegaard'ın «Toplumu kurtarmak ne toplumun işidir, ne de toplum örgütlerinin, bu sadece bireyin işidir..» sözlerini «manşet» yaparak yayımına son verdi.

Diriliş (mart 1966 - mart 1967). 12 sayı çıktı. Sahibi: Sezai Karakoç. Yazı işleri müdürü: Mustafa Öztekin. Aylık. || İlk sayısında Sezai Karakoç, Sedat Umran, A Erdem Bayazit, Zümküf Can Yüce, M. Kerim Gani, Halim Uğurlu, Cahit Zarifoğlu, Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu, Seyfettin Başçılar'ın yazı ve şiirleri yer alan **Diriliş** te İslâm'ın Dirilişinde Asya ve Afrika'nın Durumu, İslâm'da Barış Fikri, İslâm Dünyasında Ekonomik Durum, İslâm'ın Dirilişi, Kur'an Tefsiri gibi yazılar da yayımlandı.

Doğu - Batı (1 ağustos 1952 - nisan 1956). 30 sayı çıktı. Sahibi ve yazı işleri müdürü: Celâl Sılay. Aylık. || «Münevverin duyduğu fikir ve sanat açlığını gidermek ve çorbadaki tuz kabilinden de olsa, geleceğin muhteşem fikir dünyasına hizmet etmek amacı ile..» çıktığı belirtilen **Doğu - Batı**'nın ilk sayısında Celâl Sılay, Asaf Halet Çelebi, Sabahattin Kudret'in yazılan, şiirleri yer aldı. Sonraki sayılarında edebiyatımızda yeri olan güçlü kalemlere çok az rastlandı.

Dost (ekim 1957 →) Sahibi: Salim Şengil. Yazı İşleri Müdürü: N. Şengil. Aylık. || «Dost» dergisinin ilk sayısı Tevfik Çavdar, Halis Acarı (Asım Bezirci), Cemil Sena, Sevgi Batur, O. R. Yüreğir, Özdemir Nutku, T. Kakinç'ın yazıları,

Şevket Esendal, Leylâ Erbil'in hikâyeleri; Attilâ İlhan, Can Yücel, Ö. F. Toprak, Berin Taşan'ın şiirleriyle çıktı. Derginin birinci yılında Şerif Hulûsi, Dr. İlhan Başgöz, Cahit Irgat, Attilâ İlhan, Ahmet Köksal, Orhan Kemal, Leylâ Erbil, Tarık Dursun K., Kâmrân S. Yüce, Arif Damar, Ö. F. Toprak, Metin Eloğlu sık yazan kalemler arasında göründüler. Sinema, tiyatro, müzik., resim sanatlarına da geniş yer verildi. 1957 - 60 yıllarında, «İkinci yeni» olarak adlandırılan akıma bağlı şairlerin (Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan) şiirleri; Fethi Naci'nin, Asım Bezirci'nin eleştirme yazıları derginin tutumunu belirleyecek ölçüde sık çıktı. Kimi evresinde yaşlı heveslilere (örneğin Sıtkı Yırcalı), kimi evresinde yetenekleri tartışmaya açık olan genç heveslilere sayfalarını cömertçe açmasının yarattığı karışıklığa karşın genel çizgisindeki ileriye dönük özelliği yitirmemeye çalıştı. Düzenlediği soruşturmalar, özel sayılarla (Bulgaristan sanatı özel sayısı, aralık 1970), Halikarnas Balıkcısı özel sayısı, haziran 1971), ilginç olmayı başardı. || Dost dergisinde yazan başlıca kişilikler şöyle sıralanabilir: Yazarlar: Halis Acarı (Asım Bezirci), Halûk Aker, Fahir Aksoy, Tahir Alangu, Metin And, Dr. İlhan Başgöz, Cengiz Bektaş, Hüseyin Cöntürk, Tevfik Çavdar, Mehmet Doğan, Sati Erişenler, Fethi Naci, Turgay Gönenc, Hasan Hüseyin, Attilâ İlhan, Mehmed Kemal, Nermin Menemenci-oğlu, Rauf Mutluay, Fikret Otyam, Kaya Özsevgin, Şerif Hulûsi, Mehmed Salihoğlu, İlhami Soysal, Nurer Uğurlu. Hikâyeciler: Hikmet Erhan Bener, Vüs'at O. Bener, Tarık Buğra, Sevim Burak, Leylâ Erbil, M. Şevket Esendal, Tarık Dursun K., Nursen Karas, Bilge Karasu, Nezihe Meriç, Orhan Kemal, Sevgi Sabuncu, Bekir Yıldız. Şairler: Halûk Aker, Sunullah Arısoy, Osman Baranus, A. Kadir Bulut, Ayhan Can, Edip Cansever, Arif Damar, Fikret Demirdağ, Sadık Deniz, H. İ. Dinamo, Metin Eloğlu, Ece Ayhan, Turgay Gönenc, Hasan Hüseyin, Attilâ İlhan, Özdemir İnce, Ceyhun Atuf Kansu, Mehmet Keskinioğlu, Mehmet Kıyak, Mehmed Kemal, Ahmet Oktay, Veysel Öngören, Yüksel Pazarkaya, Mehmet Salihoğlu, Tahsin Saraç, Berin Taşan, Suat Taşer, Ö. F. Toprak, Güven Turan, Nurer Uğurlu, Halil Uysal, Turgut Uyar, Aydın Yalkut, Can Yücel.

Dönem (1 ekim 1963 - haziran 1965). 24 sayı çıktı. Sahibi: Ertuğrul Ayaydın. Kurucuları: Asım Bezirci, Hüseyin Cöntürk,

Turgut Uyar. Danışmanlar: Edip Cansever, Konur Ertop. Aylık. || Kişilikleri 1950'den sonra beliren kimi şair ve yazarlarla, 1960 kuşağının verimli kalemlerinin (Afşar Timuçin, Esen Gürson, Güven Turan, Halûk Aker, Turgay Gönenç, Egemen Berköz) bir çeşit güçbirliği alanı sayılabilecek olan Dönem'de, Edip Cansever, *Tragedyalar* (sayı 1), Turgut Uyar, *Ölü Yıkayıcılar* (sayı 8), A. Kadir, Metin Eloğlu, Gülten Akın, İsmet Özel'in şiirleri; Adnan Özyalçın *Yağma* (sayı 8), Demir Özlü *Kaldırımlarda* (sayı 11), hikâyeleri yer aldı. Asım Bezirci, *Dil Bilimi ile Eleştiri* (sayı 1), Eser Gürson *Troya'da Ölüm Vardı* (sayı 2), Güven Turan eleştirme ve inceleme yazıları, Hüseyin Cöntürk *Şairler Sözlüğü*'nden bölümler yayımladı. 12'nci sayıdan sonra sürekli olarak Melih Cevdet Anday da yazdı.

Edebiyat Dünyası (15 ocak 1948 - 15 şubat 1950). 26 sayı çıktı. Yönetenler: Mehmet Akuzun, Sabahattin Hüsnü. ||1940'lardan sonra yeni edebiyat akımının yarattığı dönüşümleri benimseyen gençlerin kümelandikleri bu dergiye eleştirmen Fahir Onger'in toplumcu bir yön kazandırmaya çalıştığı görüldü. Kişiliklerini bulan şairlerin (Dağlarca, Cahit Sıtkı, Cahit Külebi, Orhan Arıburnu, Necati Cumalı) yanında, dönemin genç şairlerinin (Attilâ İlhan, Edip Cansever, Sabri Altınel, Sunullah Arısoy, Metin Eloğlu, Berin Taşan, Başaran, Ercüment Uçar) dikkati çeken şiirleri yayımlandı. Yeni edebiyat akımının değişik çevrelere yayılmasını sağlayan Edebiyat Dünyası'nda Sait Faik, Orhan Kemal, Bekir Sıtkı, Oktay Akbal gibi ustalarla birlikte hikâyeleri çıkan gençlerden ise günümüze kadar gelen tek sanatçının Muzaffer Hacıhasanoğlu olduğu görünüyor.

Evrım (aralık 1962 - ekim 1964). 22 sayı çıktı. Sahibi ve sorumlu yönetmeni: M. Gündüz Badak. Aylık. İzmir. ||Özkan Mert, Berin Taşan, Fethi Savaşçı, Refik Durbaş, Arif Karakoç, Cavit Kürnek, Mehmet Kıyat, Günel Altıntaş, Ruşen Hakkı adlarının seçildiği Evrim dergisinde yetenekleri tartışma götüren genç şair ve yazarların yazı ve şiirlerine sıkı bir elemeden geçirilmeden geniş yer verildiği görüldü. Daha önceki yıllarda İzmir'de çıkan öteki sanat dergilerini aşamadığı söylenebilir.

Fikirler (İlk çıkışı: 1 temmuz 1927). Müdürü mesul: Ahmet Hikmet. İmtiyaz sahibi: Mehmet Mithat. Yeni dizi (1 temmuz 1947 - 1 haziran 1950). 36 sayı çıktı. Sahibi: Vedide Baha Pars. Yazı İşlerini Fiilen İdare eden: Emin Aktuna. || İzmir Halkevi dergisi olarak, yayımlandığı ilk otuz yıl boyunca sadece Ege bölgesi dergisi özelliği gösteren **Fikirler**, 1947' den sonra sayfalarında yeni edebiyat akımına bağlı sanatçılara geniş ölçüde yer vererek, 1947 - 1950 yıllarında ülke çapında aranan edebiyat organlarından biri kimliği kazandı. Dergiye bu kimliği kazandıran yazarlar, şairler arasında Besim Akımsar, Nahit Ulvi Akgün, Talip Apaydın, Özdemir Asaf, Fakir Baykurt, İbrahim Zeki Burdurlu, Kemal Bilbaşar, Edip Cansever, Necati Cumalı, Hikmet Dizdaroğlu, Orhan Hançerlioğlu, Ayhan Hünalp, İlhan İleri, Attilâ İlhan, Ceyhun Atuf Kansu, Abdülkadir Karahan, Samim Kocagöz, Mahmut Kuru, Şükran Kurdakul, Berin Taşan, Ercüment Uçarı adları anılabilir.

Gelecek (mayıs 1971 - ekim 1971). 6 sayı çıktı. Sahibi: Metin İlkin. Sorumlusu: Güngör Gençay. Kurucuları: A. Kadir, Zühtü Bayar, Asım Bezirci, Bedrettin Cömert, Aydın Hatiboğlu, Hasan Hüseyin, Rifat Ilgaz, Metin İlkin, Ercüment Behzad Lav, Fahir Onger, Tekin Sönmez. Aylık. || Genellikle kurucuları arasında yer alan şair ve yazarların yazdığı **Gelecek** dergisi İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nca kapatıldı.

Gün (19 ocak 1946 - aralık 1946). Müessisi: Esat Adil Müstecaplıoğlu. İmtiyaz sahibi ve yazı İşleri müdürü : Hasan Tanrıkut. Haftalık. || Toplumbilim, felsefe, ekonomi ve politika konularının yanında edebiyata da geniş yer veren **Gün** dergisinde Sabahattin Ali'nin sonradan *Sırça Köşk*'te topladığı masalları yayımlandı. Sait Faik, Orhan Kemal, İlhan Tarus, Sabri Soran, Rauf Mutluay (ilk hikâyeleri), Faik Baysal, Şerif Hulûsi, Oktay Akbal, Sabahattin Batur, Rifat Ilgaz, Rüştü Şardağ, Attilâ İlhan, Sabri Soran, Aziz Nesin, Arif Barikat (Damar), İlhan Berk, Kemal Sadık Göğçeli (Yaşar Kemal), Halil Aytekin, Ali Karasu (A. Kadir), Asım Sarp (Kemal Sülker)ın yazıları, şiirleri, hikâyeleri çıktı. Dergi Türkiye Sosyalist Partisi'nin organı olduğu gerekçesiyle Sıkıyönetim Komutanlığı'nca kapatıldı (aralık 1946).

Gündüz (15 nisan 1936 - mart 1938). 24 sayı çıktı. Sahibi: Ali Kâmil Akyüz. Yazı İşleri Çevirgeni: Hilmi Çandarlı. Aylık. || Yazarlar: Ahmet Caferoğlu, Cemil Sena, Elif Naci, Fikret Mualla, Hilmi Ziya Ülken, Peyami Safa, Prof. Ragıp Özdem, Sadri Ertem, Şerif Hulûsi, Ali Kâmi Akyüz, Cahit Sıtkı (*Bu-günkü Şiirimizde Dil Sıkıntısı*, sayı 18). Hikayeciler: Sait Faik (*Hancının Karısı*, sayı 1), Umrân Nazif, Samim Kocagöz. Şairler: Hüseyin Siret Özsever, Ahmet Kutsi, Vasfi Mahir, Sabri Esat, Baki Süha, Salih Zeki Aktay, Ahmet Muhib, Cahit Sıtkı, Cahit Irgat, Fazıl Hüsnü (*Bu Eller Miydi* (sayı 5), Ziya Osman, Melih Cevdet, Oktay Rifat, Şalâh Birsell, Rüştü Onur. || Birkaç yıl sonra yeni edebiyat akımının belli adları çizgisine gelecek olan kalemlerin kişiliklerini bulma yaşlarındaki olumlu çabaları sergilenen **Gündüz**'de dönemin dil ve sanat hareketleri üzerine inceleme, araştırma, yazıları, çeviriler yer aldı.

Güney (1 temmuz 1967 →). Sahibi ve yazı işleri müdürü: Âtîf Özbilen. Aylık. İlk sayısı M. Agâh Önen, Ümit Yaşar, Semra Özbilen, Piyale Gönültaş, M. Ali Bilgetekin, İbrahim Akdoğan, Fevzi Yetiker, Nedim Çapman, Kemal Özgür, Ahmet T. Ada, Âtîf Özbilen, Z.Y. Yetiker, Rifat Çığ'ın yazı ve şiirleriyle çıkan **Güney** ikinci yılında sayfalarını arttırarak daha derli toplu bir kimlik kazanmaya çalıştı. Bu dönemde Metin Eloğlu, Halim Uğurlu, İsmet Kemal Karadayı, Mehmet Seyda, Asım Bezirci, Ferzan Gürel, O.M. Arıburnu, Halil Kocagöz, Ferit Celâl Güven, Celâl Çumralı, Şükrü Enis Regü, Samim Kocagöz, Burhan Günel, Mehmet Ergün dergide yazan başlıca kalemler arasında göründüler.

Halkın Dostları (mart 1970 - temmuz 1971). 16 sayı çıktı. Sahibi ve sorumlu yönetmeni : İsmet Özel. Kurucuları: İsmet Özel, Ataol Behramoğlu. Aylık. || Murat Belge, Bedrettin Cömert, Ayhan Gerçekler, Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Bekir Yıldız, Nihat Behram, Asım Bezirci, Süreyya Berfe, Ferit Öngören vb. yazılarının, şiirlerinin yer aldığı **Halkın Dostları** dergisi, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nca kapatıldı.

Hamle (1 ağustos 1940 - 1 aralık 1940). 5 sayı çıktı. «Müessisi: Celâlettin Ezine. Neşriyat Müdürü: Hasan Tanrıkut.

Aylık. Yazarlar: Celâlettin Ezine, Hasan Tanrıkut, Hüseyin Hulki. Şairler: Celâl Sılay, Rifat Ilgaz, Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret, Asaf Halet Çelebi (*Fransa İçin Şiir*, 1940), H. İ. Dinamo (*Sulh*), Suphi Taşhan. Birkaç sayıda kapanmasına karşın yeni edebiyat akımının güçlü kalemelerini birleştiren dergilerden biri.

Hisar (16 mart 1950 - ocak 1957). 75 sayı çıktı, kapandı. Sonra (1 ocak 1964 →). İlk evresinde sahibi: Mehmet Çınarlı. Yazı işlerini fiilen idare eden: İlhan Geçer. 1964'ten sonra: Nezih Bayman. Sorumlu Müdür: İlhan Geçer. Yazı Kurulu: Ozansoy, Geçer, Çınarlı, Sâmanoğlu, Karaer. Aylık. || 1950 - 57 yıllarındaki sayıları ile 1964'ten sonraki sayıları arasında biçim ve öz yönlerinden ayrılık görünmeyen bu derginin iki evresinde de geçmişin beğeni ölçülerine bağlılık başlıca özellik olarak belirdi. Kimi edebiyat tarihçilerinin neoklasik eğilimlere yöntem kazandırmaya çalışan bir akımın organı niteliğinde kabul etmelerine karşın kimilerince «hece şiirinin yıkılış döneminin en ölgün kesiminin yörüngesinde» tutucu bir şiir anlayışının sözcülüğünü yaptığı söylendi. 1 ocak 1964 sayısında Mehmet Çınarlı *Yeniden Çıkarken*, Mehmet Kaplan *Eskileri Okumak*, Munis Faik Ozansoy *Tanpınar'ı Hatırlayış*, Turgut Özakman, Ergun Sav, Prof. Kemal Fikret Arıt, M. Necmettin Hacıeminoğlu *Bizim romanlarımız ve Hüsrev ü Şirin*, İlhan Geçer yazıları, şiirleri yer aldı. Aşağıdaki imzalar derginin en çok yazan kalemleri olarak göründüler: Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Gültekin Sâmanoğlu, Mustafa Necati Karaer, Yahya Benekay, Nüzhet Erman, Turgut Özakman, Cahit Obruk, İbrahim Minnetoğlu, Halil Soyuer, Ahmet Tufan Şentürk, Tarık Buğra, Sedat Ümran, Feyzi Halıcı, Ayhan Sarıismailoğlu, Yavuz Bülent Bâkiler, Ümit Yaşar Oğuzcan, Ergun Sav, O. Fehmi Özçelik, Nurettin Sevin, Faruk Timurtaş, Bekir Sıtkı Erdoğan, Emine İşinsu..

Ilgaz (1 ekim 1961 →). Sahibi: Murat Sinan. Mes'ul Müdürü: İsmail Karaahmetoğlu. Aylık. || Üç yıl kadar Kastamonu'da çıkan Ilgaz, daha sonra Ankara'da yayımlandı. Geniş ölçüde eğitim yazılarının da görüldüğü dergide çevre ozanları üzerine incelemelere, tanıtılara da yer verildi. 1969-1971 yıllarında Ceyhun Atuf Kansu *Halk Defteri* genel başlığı al-

tında sürekli yazılar), Enver Naci Gökşen, Ahmet Köklügiller, Hikmet Dizdaroğlu, Sami N. Özerdim, Muzaffer Uyguner, Şükrü Kurgan (*Nasrettin Hoca Araştırmaları*, sayı III-119) Şevket Yücel, Sunullah Arısoy, İsmet Kemal Karadayı, Hakkı Özkan, Oğuz Kâzım Atok başlıca yazarları arasında göründü. Ciddi edebiyat araştırmaları, kitap tanıtma yazıları ile kişiliği olan dergilerden biri.

İmece (1 mart 1961 - ekim 1970). 112 sayı çıktı. Sahibi ve sorumlu müdürü: Hamza Soydaş. Aylık. || «Ömrünü köyün canlandırılmasına vermiş İsmail Hakkı Tonguç'a» sunulan ilk sayısında İsmet İnönü *İmeceye Başlarken*, Sabahattin Eyüboğlu *İmece*, Hasan Âli Yücel *Hümanizma*, Azra Erhat *Efsaneler Anadolusu*, Engin Tonguç, M. Başaran, Fakir Baykurt, Yaşar Kemal, Mahmut Makal, Talip Apaydın vb. imzalarla çıktı. Sonraki sayılarında edebiyata geniş yer verildi. Özellikle konularını köyden, köyün sorunlarından alan hikâyeler, şiirler yayımlandı. İmece'ye yazan sanatçılar arasında Ceyhun Atuf Kansu, Fakir Baykurt, Samim Kocagöz, Talip Apaydın, Mahmut Makal, Berin Taşan, Başaran, Dursun Akçam, İsmail Gençtürk, Behzat Ay, Ahmet Köklügiller, Mehmet Karabulut, Şevket Yücel, Ali Yüce, İ. Rıfkı Yavaş, Yetkin Aröz, Nebi Dadaloğlu, Mehmet Âdem Solak, İbrahim Osmanoğlu, Remzi İnanç adları anılabilir.

İnsan (15 nisan 1938 - ağustos 1943). 24/25 sayı çıktı. Sahibi ve yazı işleri müdürü: Hilmi Ziya Ülken. Müessisleri: Nurullah Ataç, Hilmi Ziya Ülken, Sabahattin Eyüboğlu, Muzaffer Şerif (Başoğlu). Aylık. || Çıkış amacı «..Bugünkü ilmin temelleri Summer'de atıldı. Yunan ilmini İslâm âleminde genişlettik ve garba naklettik. Piri Reis *Esfarı Bahriye*'yi yazdığı zaman bütün dünya ile temas halindeydik. Fakat içimize kapanarak insani medeniyetin inkişafı ile bağlarımızı kestiğimiz bir devirde boş kelimecilik ve mücerred mefhumculuk bizi öldürdü. Bugün hakikî manası ile Rönesans yapıyoruz. Dünya kervanına yeniden katılıyoruz. Bu yolda kendimizi tekrar bulmak için garb metotları bize rehberlik edecektir..» satırları ile belirlenen dergide, toplumbilim, felsefe, edebiyat dallarında geniş incelemeler yer aldı. Alman, Rus, Fransız edebiyatları üzerine araştırma yazıları, Jules Romains'den Sabahattin Eyüboğlu'nun *Dirilen Şehir* adı ile dilimize çe-

virdiği uzun hikâye sürekli olarak yayımlandı. || Hilmi Ziya (*İdeolog Namık Kemal*), Sabahattin Eyüboğlu (*Namık Kemal Yuhud Manzum Nesir*, sayı 8), Pertev Boratav *Bizim Edebiyatımızda Haik Edebiyatının Tesirleri* (sayı 9), *Türk Destanlarının Tetkiki ve Bugünkü Vaziyeti* (sayı 12), Burhan Batıman, M. Şekip Tunç, Nurullah Ataç, Sıtkı Yırcalı (*Osmanlı Maliyesi ve Ecnebi Sermaye*, sayı 8), Suut Kemal Yetkin, Fahir Onger, Abidin Dino (*Harp ve Sanata Dair*) nun yazıları, Sa- it Faik'in hikâyeleri *Mahpus* (sayı 13), Cahit Sıtkı, Orhan Veli *Yolculuk* (sayı 23), Cahit Külebi *Yaşamak* (sayı 13), Behçet Necatigil, İlhan Berk, Salâh Bırsel, Arif Barikat Damar'ın şiirleri görüldü. || Ülkemizde o yıllarda geniş yayın olanakları bulunan Hitler yandaşlarının açık suçlamalarına karşın, insancılık (hümanizm) görüşüne bağlılık ilkelerinden ödün vermeyen İnsan'ın Türk düşün ve sanatı üzerinde önemli katkıları olduğu söylenebilir.

İstanbul (1 aralık 1943 - 1949). 75 sayı çıktı. Sahibi: Hâmit Ongunsu. Umumi Neşriyat Müdürü: Neş'et Halil Atay. Onbeş günlük. || 46 sayı «İstanbul Halkevleri Dergisi» olarak çıktığı belirtilen **İstanbul**, C. H. P.'nin denetimi altında yayımlandı. Toplumbilim, tarih, felsefe, -özellikle D. P.'nin kuruluşundan sonra- siyasal konulara da edebiyat kadar yer veriyor, genç yeteneklerin, Dr. Mehmet Kaplan'ın seçiminden geçen çalışmalarını, gün ışığına çıkarıyordu. Adnan Benk, Çetin Altan, İbrahim Zeki Burdurlu, Ceyhun Atuf Kansu, Attilâ İlhan, Berin Taşan, Adnan Ardağı, Edip Cansever vb. gibi sonradan edebiyatımızın çeşitli dallarındaki çalışmaları ile kişilik kazanan yazarlar hemen hemen ilk deney dönemi ürünlerini **İstanbul**'da yayımladılar. || Dergi, ilk sayılarında Yahya Kemal'in *Uçuş, Sonbahar, Akşam Musikisi, Eylül Sonu* vb. şiirlerini, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Bursa'da Zaman* şiirini yayımlayarak büyük dergi özelliği kazandı. Mehmet Kaplan, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi; Fikret, Namık Kemal, Haşim vb. kişiliklerin yapıtları ya da şiirleri üzerine inceleme, çözümleme yazıları yazdı. Prof. Ali Nihat Tarlan, Prof. İsmail Hikmet Ertaylan, Ali Canib Yöntem vb. araştırmacılar, eski edebiyatımızın bilinmeyen değerlerini, ya da bilinen kişiliklerin bilinmeyen yapıtlarını yayımladılar. Tanpınar'ın hem edebiyat, hem tarih yazıları, Hilmi Ziya Ülken'in, Neş'et Halil Atay'ın devrim tarihi üzerine incelemeleri, Hatemi Senih Sarp'ın *Felsefe Tarihi Söz-*

lügü, K. Domaniç'in (Mehmet Kaplan) Alain'den çevirdiği *Güzel Sanatlar Üzerine Dersler* derginin düşün yönünü oluşturdu. || 1946'ya doğru politik tartışmaların, C. H. P. yanlısı yazıların daha da ağırlık kazanması ile İstanbul'un edebiyat yönü zayıflamaya başladı. Neş'et Halil'in kendi girişimiyle çıkardığı evresinde de (75. sayıdan sonra) bu kimlik değişmedi.

İstanbul. (1 kasım 1953 - şubat 1957). 37 sayı çıktı. Sahibi : A. Turgut Atasoy. Yazı işlerini idare eden : Nihat Karaveli. Aylık. || İlk sayısında Cahit Okurer, Cahit Külebi, Mehmet Deligönül, Mehmet Kaplan, Adnan Ardağı, Nurettin Özdemir, Tarık Buğra, Aydın Gün, Nâzım Kurşunlu, Hamit Akınlı, Ayhan Doğan, Faruk K. Timurtaş, Ertuğrul Yamanlar, Turan Alptekin'in yazılarının, şiirlerinin bulunduğu dergide Ruşen Eşref Ünaydın, Abdülhak Şinasi Hisar gibi eski kuşağın ünlüleri de yazdı. Mehmet Kaplan, Mümtaz Turhan, Cahit Okurer, Faruk Timurtaş, İbrahim Kafesoğlu derginin başlıca yazarları olarak göründüler. Ahmet Kutsi Tecer'in, Asaf Halet Çelebi'nin araştırma yazıları dikkati çekti. Niyazi Akı, Satı Erişenler, Cahit Tanıyol, Atilla Alpöge, Mehmet Önder, Orhan Okay düzyazıda; Abdullah Aşçı, Mehdi Halıcı, Saadet Timur, Ziyad Nemli, Remziye Batuhan, M. Necati Sepetçioğlu, Âfet Muhteremoğlu (İlgaz), Hakkı Kâmil Beşe hikâyede sık rastlanan imzalar arasındaydı. Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Külebi, Asaf Halet Çelebi, Ahmet Kabaklı, Adnan Ardağı, Nezihe Araz, Feyzi Halıcı, Said Maden, Ali Püsküllüoğlu, Âlim Atay, Ayhan Doğan, Ergun Evren, Gülten Akın, Erdal Öz bu dergide de şiirlerini yayınladılar.

Kalem (15 mart 1938 - 1 haziran 1939). 13 sayı çıktı. İmtiyaz sahibi : İlyas Sınal. Yazı işleri Müdürü: Mustafa Nihat Özön. Aylık. || Türk ve batı edebiyatlarının sorunları, değerleri üzerine araştırma yazılarına ağırlık veren **Kalem**'de *Folklor Gezintileri*, *Koroğlu'nun Felsefesi* (Ahmet Kutsi Tecer), *İbret Gazetesi*, *Şinasi* (Mustafa Nihat Özön), *Ahmet Mithat Efendi* (Rüştü Şardağ), *Türk Romanı* (Sadri Ertem), *Şekspir'e Kadar İngiliz Edebiyatı* (İbrahim Hoyi), *Sürrealizm* (Suut Kemal Yetkin), *Romantik ve Klasik Hakkında* (Cemal Köprülü), *Faust* (Melâhat Özgü) vb. konularda incelemeler yayımlandı. İkinci hececiler kuşağı dilebileceğimiz şairlerden (Ahmet Kutsi,

Kemalettin Kamu, Ali Mümtaz Arolat) örnekler verildi. Genellikle Remzi Kitabevi'nin *Dünya Muharrirlerinden Tercümeler* dizisine emeği geçen yazarların, çeviricilerin sayfalarında görüldüğü düzenli bir dergi.

Kaynak (1 ocak 1948 - haziran 1956). 113 sayı çıktı. Sahibi: Avni Dökmeci. Yazı işleri müdürü : Turhan Dökmeci. Aylık Şiir Dergisi. Ankara. || Yeni edebiyat akımının kendini kabul ettirme yıllarında genç kuşağın adları bilinen kalemleriyle birlikte yetişmekte olan yetenekleri sayfalarında birleştirmeye çalışan Kaynak dergisinin ilk sayısında Behçet Necatigil, Nahit Ulvi Akgün, Ceyhun Atuf Kansu, İsmail Ali Sarar'ın hayat hikâyeleriyle birlikte şiirlerinden örnekler verildi. Vehbi Cem Aşkun, Osman Atillâ, İbrahim Zeki Burdurlu gibi halk şiirine yönelenlerin, Özdemir Asaf, Ayhan Hünalp, Ümit Yaşar Oğuzcan, Ercüment Uçar gibi geleceklerine umutla bakılan gençlerin şiirleri yer aldı. Sonraki sayılarında günümüz şiirinde önemli yerleri olan şairler (örneğin, Ahmet Muhib Dranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Attilâ İlhan, Ö. F. Toprak, Turgut Uyar, Edip Cansever, Berin Taşan, Nevzat Üstün) yazdılar. 1950 - 51 yıllarında şiir dergisi niteliğini değiştirdi. Bu döneminde İlhan Tarus, Halil Aytekin, Fakir Baykurt, Tarık Dursun ilk hikâyeleri, Fethi Naci, Attilâ İlhan, Ö. F. Toprak, Ahmet Köksal'ın yazıları yayımlandı. || Değişik çevrelerce uzun süre ilgiyle izlenen Kaynak, anlayışlarında ayırım gözetmeden 1950 kuşağının meydana çıkmasında yararlı olan belli başlı dergilerden biri sayılabilir.

Kitap Belleten (1 kasım 1960 - 1965). 43. sayı çıktı. Sahibi ve sorumlu müdürü: İlder Aymakoğlu. Sekreter : Arslan Kaynardağ. Aylık. || Amaçlarını açıklarken «Kitapların yalnız künyelerini değil, kitap tanııtma yazılarına, yazarların, kitapçıların, kitapseverlerin ve kütüphanecilerin biyografyalarına, düşün tarihinin temellerini belirtmek yolunda yapılacak incelemelere» önem verileceği ifade edilen **Kitap Belleten**'in ilk sayısında Sami N. Özerdim, Cahit Çelikel, Ruhi Mutlu, İsmail Arar, Mustafa Baydar, Arslan Kaynardağ (*Fransız Devrimi Bibliyografyası*), Muzaffer Gökman, Yusuf Akçuraoglu, Konur (Ertop), Rauf Mutluay, Cavit Orhan Tütengil, Türker Acaroğlu (*27 Mayıs Devrimi Bibliyografyası*)'nın yazıları yer aldı. Özveriyle yayımı süren 43 sayısında, geniş yayınlar dizini, kimi kez makale bib-

liyografları verildi. Yurt ve dünyadan edebiyat, yayın olayları üzerine haberler, yazılar, ünlü düşünürler, sanatçılarla konuşmalar, günümüzde de önemini yitirmeyen araştırmalar, bibliyografya çalışmaları yayımlandı.

Kovan (10 ağustos 1943 - 1 ekim 1947). 36 sayı çıktı. Sahibi: Besim Akımsar. Neşriyat Müdürü : Rıza Hiti. İzmir. || Ord. Prof. Vasfi Raşit Seviğ, Kemal Karadayı, Necdet Öklem, Nahit Ulvi Akgün, Ahmet Turgut, Muin Küley, Enver Naci Gökşen, Kemal Sadık Göğçeli (Yaşar Kemal), İlhan İleri, Kemal Bilbaşar, İbrahim Zeki Burdurlu, Çetin Altan, Abdülkadir Karahan, Behçet Necatigil, Necati Cumalı, Orhan Arıburnu, Naim Tiralı, Mehmet Kemal, Şükran Kurdakul, Özdemir Asaf imzalarına yer veren **Kovan**, yeni edebiyat akımının amaçlarını benimseyen ilk İzmir dergisidir.

Küçük Dergi (nisan 1952 - ağustos 1952). 5 sayı çıktı. Sahibi: Agâh Hün. Yazı işleri müdürü : Kâmrân S. Yüce. || Sabahattin Kudret, Orhan Hançerlioğlu, Başaran, Orhan Arıburnu, Avni Dökmeci, Muhtar Körükçü, Tarık Buğra, Faik Baysal, İ. Zeki Burdurlu, Haldun Taner (*45 Marka Seksapel* hikâyesi), Kâmrân Yüce, Tahsin Yücel'in yazıları, şiirleriyle çıktı. Sonraki sayılarında Vedat Günyol, Necip Alsan, Fakir Baykurt, İlhan Berk, Yaşar Kemal (*Memet ile Memet* hikâyesi, sayı 2), Nevzat Üstün, Sunullah Arısoy, Attilâ İlhan da yazdılar.

Küçük Dergi (ekim 1952 - nisan 1953). 12 sayı çıktı. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Nejat Ulakel. Yazı Kurulu: Adnan Benk, Bilge Karasu, Adlı Moran, Semih Tuğrul. || Adnan Benk, Sabahattin Eyüboğlu, Semih Tuğrul, Bilge Karasu'nun yazıları; Başaran'ın, Haldun Taner'in hikâyeleri. A. Hamdi Tanpınar, Kâmrân Yüce, Özdemir Asaf vb. şiirleriyle çıktı. Adnan Benk, Semih Tuğrul, Adlı Moran, Güzin Dino, Özdemir Asaf, Attilâ İlhan, Haldun Taner (*Atatürk Galatasaray'da*, sayı 8), *Konçinalar* (sayı 11, 12). Kâmrân Yüce, Turhan Doyran başlıca yazarları olarak göründüler. Orhan Duru, Onat Kutlar, Hilmi Yavuz'un ilk yazıları, şiirleri yayımlandı. Çıktığı yıl her sayısı edebiyat çevrelerinde geniş yankılar uyandıran etkin dergilerden biri.

Kültür Haftası (15 ocak 1936 - 3 haziran 1936). 21 sayı çıktı. Haftalık. Sahibi ve neşriyat müdürü : İlhami Safa. Peyami Safa'nın yönettiği bilinen dergi çıkış amacını «Kültür Haftası, isminin delalet ettiği manaya tamamıyla sadık kalarak sanat, ilim ve edebiyatı tam bir kültür seciyesi, ahlâkıyla birleştirmek, sağlamlaştırmak istiyor. Münevver vasfını benimsemiş her insanın zihnini kurcalayan bütün kültür meselelerinde Türk zekâsının eserlerini aksettirmeğe çalışacaktır; biçiminde açıklamıştır. İlk sayısında Yahya Kemal, Mustafa Şekip, Ahmet Ağaoğlu, Ahmet Hamdi (Tanpınar), Suut Kemal Yetkin, Münir Serim, Faruk Nafiz, Mes'ut Cemil, Sabri Ander, Peyami Safa, Elif Naci, Mahmut Ragıp, Nizamettin Nazif, M. Feridun, Cahit Sıtkı'nın yazıları, şiirleri yer aldı. Daha sonra Hilmi Ziya Ülken, Sabahattin Eyuboğlu, Şerif Hulûsi, Fazıl Hüsnü, Bedri Rahmi de katıldılar. 4. sayıdan sonra Suut Kemal, Peyami Safa, Yahya Kemal, Sabahattin Eyuboğlu, Ahmet Ağaoğlu, Hilmi Ziya Ülken, Mustafa Şekip Tunç ve Ahmet Hamdi'nin *Romana Dair Konuşuldu*, *Köy Edebiyatına Dair Konuşuldu*, *Edebiyatımızın Fikirsizliği*, *Yeni Bir Hikâyecimiz* (Sait Faik) konularında tartışmaları yayımlandı. 1940 kuşağının çağdaş sanat ve edebiyat sorunları ile ilişki kurmasını sağlayan dergilerden biri.

Marmara (15 nisan 1936 - şubat 1938). 10 sayı çıktı. Sahibi: Munis Faik Ozansoy. Umumî Neşriyatı İdare Eden: Faik Â. Ozansoy. || Sayfalarında genellikle Faik Âli, Munis Faik, Abdülhak Şinasi, Nahid Sırrı, Enis Behiç'in yazı, şiir ve anıları yer alan **Marmara**, edebiyatımızın gelişmelerini yakından izleyen «Ağaç», «Gündüz», «Oluş» gibi dönemin öbür dergilerinin düzeyine erişmeden yayımına son verdi.

Mavi (1 kasım 1952 - nisan 1956). 33 sayı çıktı. Sahibi : Teoman Civelek - 25. sayıdan sonra Özdemir Nutku. Aylık. || İlk sayılarında yeni, eski dünya görüşü ayrımlarına bakılmayarak sayfalarında Ömer Faruk Toprak'ın yanısıra A. Şevket Bohça; Peyami Safa'nın yanısıra Suat Taşer'e, Doğan Ruşenay'a rastlanabilen bu dergi ikinci yılında daha tutarlı bir akım dergisi niteliğinde görüldü. Bir yandan Demir Özlü, Ahmet Oktay, Tahsin Yücel, Tarık Dursun, Özdemir Nutku, Güner Sümer, Behiç Duygulu, Ferid Edgü, Yılmaz Gruda, Oğuz Arıkanlı, Bekir Çiftçi, Asaf Çiğiltepe, Orhan Duru, Demirtaş Ceyhun, Ece Ayhan Çağlar gibi yeni bir kuşağın şair ve hikâyecilerinin ilk ürünlerini sergiler-

ken Attilâ İlhan'ın yankı uyandıran yazılarını (*Sosyal Realizm Üzerine*, 28 - 35) yayımladı. 28 - 33 sayıları **Son Mavi** adıyla çıktı.

May (1 ekim 1967 - nisan 1970). 31 sayı çıktı. Sahibi: Mehmet Ali Yalçın. Sorumlu yazı işleri müdürü : Babür Kuzucu. Aylık. || **May**, aynı adı taşıyan yayınevinin organıdır. İlk sayısında Özdemir Asaf, H. İ. Dinamo, Mustafa Baydar, Muzaffer Buyrukçu, Necati Cumalı, Aziz Nesin, Tahir Alangu, Tektaş Ağaoğlu, Konur Ertop, Muzaffer Arabul, Aydın Arıd, Metin Eloğlu, Hayati Asilyazıcı'nın yazıları, şiirleri yer aldı. Daha sonra Orhan Kemal, Rifat Ilgaz, Mahmut Makal, Bekir Yıldız, Oktay Akbal, Rauf Mutluay, Mehmet Karabulut, Asım Bezirci, Sennur Sezer, Aydın Hatiboğlu, Arif Damar, Afşar Timuçin, Eray Canberk vb. yazdılar 7, 8 sayılarından sonra geri bırakılmış ülkeler edebiyatına eğilen araştırma yazıları, tanıtılar çıktı. Bağlı bulunduğu yayınevinin, yayın programının geniş ölçüde «takdimcisi» durumuna getirilmediği sayıları ile belli yeri olan dergiler düzeyine ulaştığı söylenebilir.

Millet (mayıs 1942 - nisan 1944). 24 sayı çıktı. Aylık, ilim fikir, sanat mecmuası. Sahibi : Prof. Dr. Hüseyin Avni Gök-türk. Umumî Neşriyat Müdürü : Prof. Remzi Oğuz Arık. || İlk sayısında Dr. Mümtaz Turhan, Sedat Çumralı, Prof. Dr. Nüzhet Dirisu, Osman Attilâ, Cahit Okurer, Turgut Evren adlarının yer aldığı **Millet** dergisi, daha sonra Samet Ağaoğlu, Prof. Nihat Erim, Fethi Çelikbaş, Mehmet Kaplan, Kerim Yund vb. yazarlarla, Ömer Bedrettin Uşaklı, Ceyhun Atuf Kansu, Cahit Sıtkı Tarancı, Nüzhet Erman, İbrahim Zeki Burdurlu, Ahmed Arif gibi şairleri de sayfalarında topladı. Edebiyat yönünün «Ülkü» dergisinin çizdiği yolda geliştiği söylenebilir.

Nokta (15 ocak 1951 - 15 kasım 1951). 8 sayı çıktı. Sahibi : Ömer Edip Cansever, Yazı İşlerini Fiilen İdare eden : Nevzat Üstün. Aylık. || Derginin ilk sayısında Nurullah Berk, Salâh Bırsel (*Şiirin İlkeleri*), Fikret Adil, Oktay Akbal (*W. Faulkner'e Dair*), Nevzat Üstün, Behçet Necatigil, Karun Alp'in yazı ve şiirleri yer aldı.

Oluş (1 ocak 1939 - eylül 1939). Haftalık Edebiyat ve Fikir Mecmuası, 36 sayı çıktı. İmtiyaz sahibi: Halil Vedat Fıratlı.

Umumî Neşriyat Müdürü: Mustafa Nihat Özön. || Önya-
zısında, «Oluş bir ideal ve realite organıdır; toprak, su, ağaç
gibi donuk tabiatın bittiği yerde başlayan ve iyiye, güzele,
mükemmele doğru inkıtasız bir akış halinde devam eden'in
ifadesi olacaktır. Bu akışın en mükemmel eseri insandır. Biz bu
esere inanıyoruz...» satırları ile kendisini tanıtan derginin, ede-
biyatımızın çeşitli sorunları ve değerleri üzerine araştırma ve
inceleme yazıları başlıca özelliğini ortaya koydu: *Namık
Kemal'e Dair Düşünceler* (Ahmet Hamdi Tanpınar sayı 1),
Türk Folklorunda Erzurum (Pertev N. Boratav, sayı 2), *Türk
Edebiyatında Alliterasyon* (Orhan Şaik Gökyay, sayı 8), *Ede-
biyatımızda Münakaşalar* (Mustafa Nihat Özön, sayı 1 - 12).
|| Sabahattin Ali'nin hikâyeleri (*Ayran* sayı 1), *Asfalt Yol* (sa-
yı 6), *Isıtmak İçin* (sayı 12), Yahya Kemal *Düşünce* (sayı 24),
Necip Fazıl Kısakürek *Senfoni* (sayı 4), Ahmet Hamdi Tanpınar
Defne Dalı (sayı 17), Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Muhib Dra-
nas, Kemalettin Kamu, Oktay Rifat, Rifat Ilgaz, Sabahattin
Kudret, Behçet Necatigil'in şiirleri yayımlandı. || Edebiya-
tımızın kendini arama döneminde düşün yazıları, şiir ve hikâye-
leriyle 1940 kuşağına yeni deney olanakları açan belli başlı
dergilerden biri.

Otağ (ocak 1963 - mart 1946). 15 sayı çıktı. Aylık. Sanat,
düşünce, eğitim dergisi. Sahibi kurucular adına : Mübeccel
İzmirli. Sorumlu yönetmen : Tahir Öncül. || Çoğu daha son-
ra uğraşlarını sürdürmeyen genç şair ve yazarların sayfalarında
yer aldığı güçsüz bir dergi.

Papirüs (haziran 1966 - haziran 1970). 47 sayı çıktı. Sahibi
ve Yazı İşleri Müdürü: Cemal S. Seber. Aylık. || Şair Cemal
Süreyya'nın yönettiği **Papirüs** dergisi, ilk sayılarından iti-
baren yeni ve eski edebiyatımızın değerlerine tutarlı bağlılığı,
inancı ve eleştirisiyle «yerli» bir kimlik kazandı. Bu özelliğini
son sayısına kadar da korumayı başardı. «Daha çok okur» ama-
cının kaçınılmaz tehlikelerine düşmeden edebiyatımızın çey-
rek yüzyıllık gelişmesine ışık tutan yazılarla eski ile yeni ara-
sındaki verimli ilişkileri gün yüzüne çıkarırken, 1960 - 70 yıl-
larının yeni sanatçılarını sergilemedeki tutarlılığı ile de başarılı
oldu. Mehmet Doğan, Attilâ Özkırımlı, Füzûzan, Afşar Timuçin,
İsmet Özel, Süreyya Berfe, Seyfettin Başçılar, Ataol Behramoğlu
asıl kişiliklerini ortaya koyan çalışmalarını bu dergide yayımla-

dılar. || Cemal Süreya'nın *Nâzım Hikmet* (sayı 2), *Orhan Veli* (sayı 8), *Cahit Külebi* (sayı 11); Mehmet Doğan'ın *Orhan Veli'den Bize Kalanlar* (sayı 8), *Saman Sarısı* (sayı 16); Turgut Uyar'ın *Büyük Olsun* (sayı 17), *Korktuğum Şey* (sayı 20); Nermin Menemencioğlu'nun *Tarusa Yolu* (sayı 29), Selim İleri'nin *Kırık İncelikler Şairi : Behçet Necatigil* (sayı 44), çağdaş şiirimizin belli başlı yapıtları, şairleri üzerine çözümleme, inceleme yazıları çıktı. || Rauf Mutluay *Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar* (sayı 33 - 34), *Özlemleriyle Orhan Veli* (sayı 8); Asım Bezirci *İlk Şiirler, Orhan Veli Özel sayısı*, Attilâ Özkırımlı (*Düzyazı Gelişiminde İlk Yol Açıcılar*, sayı 42), Murat Belge, Adnan Binyazar, Konur Ertop, Zühtü Bayar (*Kafatasının Açıklaması*, sayı 16), Ahmet Köksal, Mehmet Seyda, incelemeler, kitap tanıtma ve eleştiri yazıları yayımladılar. Melih Cevdet Anday, Turgut Uyar, Edip Cansever, Salâh Birsal, Cahit Irgat, Cemal Süreya, Tefvik Akdağ, Ahmet Oktay, Turgay Gönenç, Güven Turan, Füzuzan, Adnan Özyalçınar, Demir Özlü, Necati Cumalı, Afet Muhteremoğlu (İlgaz), Sevgi Sabuncu, Muzaffer Buyrukçu dergide yazan şairler, hikâyeciler arasında göründü. || 1960 - 70 döneminin, her sayısı özenle hazırlandığı belli olan, en iyi edebiyat dergilerinden biri.

Seçilmiş Hikâyeler Dergisi (1 ekim 1947 - temmuz 1957). 66 sayı çıktı. Sahibi ve yönetmeni : Salim Şengil. Aylık. Ankara. || Uzun süre yalnız hikâye ve hikâye üzerine yazılar yayımlayan bu dergi, yeni edebiyatımızın oluşum evrelerinde daha ilk çıkışında kendine özgü bir yer yaptı. Hikâye sanatının geniş kitleye gitmesi yolunda özellikle 1947 - 53 yıllarında derginin sayfalarında çeşitli olanaklar denendi. Eski kuşakların güçlü sanatçılarıyla yakın ilişkiler kuruldu. Tek hikâyecilere ayrılan özel sayılarla (Memduh Şevket Esenal, Orhan Kemal, Nezihe Meriç, Fahri Erdinç, Şahap Sıtkı vb., özel sayılar) okurun ilgisi çekilmek istendi. Yeni hikâyecilerin ortaya çıkarılması başlıca amaçlarından biri olarak gözüktü. Nezihe Meriç, Vüs'at O. Bener, Fakir Baykurt, Bilge Karasu, Tahsin Yücel, Muzaffer Buyrukçu, Tarık Dursun, Kemal Bekir'in ilk ürünleri yayımlandı. Sait Faik, Orhan Kemal, Halikarnas Balıkcısı, Kemal Bilbaşar, Tağrik Buğra, Necati Cumalı, Umran Nazif, İlhan Tarus, Mahmut Özay gibi hikâyeciliğimizde yeri olan kalemelerin sayfalarında sık sık yer alması —kitap boyutlarında

hazırlanan— dergiye, yıllar sonra da başvurulacak bir antoloji niteliği kazandırdı. 1952'den sonra şiir, eleştiri, inceleme yazıları da yayımlanarak altı yıl süren hikâye dergisi özelliği değişti. Bu evresinde yazan sanatçılar arasında Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Attilâ İlhan, Mehmed Kemal, Cahit Külebi, Salâh Birsell, İlhan Berk, Metin Eloğlu, Ahmet Arif, Celâl Vardar, Behçet Necatigil, Can Yücel, Suat Taşer, Fethi Giray, S. Aldanır adları anılabilir.

Servet-i Fünun (27 mart 1891 - 26 mayıs 1944). 54. yıl, 2464 sayı çıktı, || Edebiyat tarihimize, Edebiyat-ı Cedide akımının organı olarak geçen bu dergi başlangıçta Ahmet İhsan (Tokgöz) yönetiminde haftalık «magazin» niteliğinde hazırlanıyor, eğlendirici, öğretici yazıların yanında edebiyata da yer veriliyordu. İlk sayısında Nabizade Nazım'ın *Seyyie-i Tesâmüh* adlı romanı, ikinci sayısından sonra aynı yazarın *Tahlilât-ı Edebiyye* başlığı altında makaleleri çıkmağa başladı. || 1891 - 95 yıllarında Ahmet Rasim, Mahmud Sadık, İsmail Safa, Recaizade Ekrem, Halit Ziya (*Canbaz* adlı hikâyesi sayı 100) vb.'nin yazı ve şiirleri yer aldı. Recaizade'nin *Araba Sevdası*, Ahmet Rasim'in *Leyâl-i Izdırıp, Meşakkat-ı Hayat*'ı çıktı. Asıl özelliğini 1895 sonlarında Tefvik Fikret'in yönetimi almasıyla kazanan «Servet-i Fünun»un 254'ncü sayısından sonra tam bir edebiyat dergisi niteliği kazandı. Fikret, Cenap Şahabettin, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Saffet Ziya, Ali Ekrem, H. Nazım (Ahmet Reşit) derginin kadrosuna katıldılar. Bu dönemde Nabizade Nazım'ın (*Zehra*, 1896), Halit Ziya'nın (*Mavi ve Siyah*, 1897), (*Aşk-ı Memnu*, 1900), Hüseyin Cahit'in (*Hayal İçinde*, 1901), Mehmet Rauf'un (*Eylül*, 1900) romanları; Fikret'in, Cenab'ın, Süleyman Nesib'in, Hüseyin Siret'in şiirleri, Ahmet Şuayip'in eleştirileri yayımlandı. || Hüseyin Cahit'in P. Lacombe adlı Fransız yazarından çevirdiği Edebiyat ve Hukuk yazısı da 1789 Fransız Devrimi'nin sözü edilmesi nedeniyle sansürce kapatılıncaya kadar (553'ncü sayı) derginin başarılı yayımı sürdü. Yeniden çıkmasına izin verilışinden sonraki sayılarında Fikret'in yönetiminden önce olduğu gibi edebiyat dışı konulara yönelildi. || «Servet-i Fünun»un adına «Uyanış» sözcüğünü ekleyerek çıkması cumhuriyet dönemindeyir. Derginin «sahip ve başyazarı» Ahmet İhsan, «Artık Gözüm Arkada Kalmaz» başlıklı yazısında (sayı 1680, 6 aralık 1928) Yeni Harf Yasası'

nı içtenlikle benimsediğini belirterek Arapça izafetli «Servet-i Fünun» sözcüğünün yerini «Uyanış»ın alacağını belirtiyor ve dergiye yeni bir kimlik kazandırmaya çalışacağını bildiriyordu. || «Uyanış» adıyla çıkan ilk sayıda Halit Fahri, Ziya Osman (Necip Fazıl *Kaldırımlar* adlı şiir kitabı üzerine tanıtma yazısı), Hamit Macit (Selekler), İlhami Bekir, Muhip Atalay (Ahmet Muhib Dranas), Sabri Esat'ın yazılarının, şiirlerinin bulunmasına karşın dergide edebiyat dışı konulara, çeşitli haberlere, bu haberlere ilişkin fotoğraflara geniş yer verilmişti. Bu özelliğini 1931-32 yıllarına kadar sürdürdü. 1931'den sonra Reşat Enis, Ziya İlhan, Bakî Sûha, Cahit Sıtkı gibi genç kalemlerin de yazıları, şiirleri görülmeye başladı. || 1940 - 44 yıllarında ise yeni edebiyatın kurucuları arasında kabul edilen kalemlerden (Sait Faik, Abidin Dino, Samim Kocagöz, Sadri Ertem, İlhan Berk, Cahit Irgat, Oktay Akbal, Hüsamettin Bozok, Orhan Arıburnu) sık sık göründüler. Derginin 18 Ocak 1940, 2265/580'nci sayısında *Açık Mektup* başlıklı yazıda, yeni kuşağın «sanat eserinde sosyal bir mesele arama endişesi» ve «dar ve ölü şekil kalıplarına karşı hür bir isyan içinde» olduğu belirtildi. «*Davamız*», «*Tasfiye lâzım*», «*Eskilik ve Yenilik*», «*Üstatlar Ağlaşıyor*» adlı yazılarla özellikle Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi beğeni çizgisine karşı çıkıldı. Kapanıncaya kadar da yeni edebiyatımızın öncü kalemlerinin yazdığı başlıca dergilerden olma özelliğini yitirmedi.

Sokak (6 mart 1940 - 12 nisan 1940). 2 sayı çıktı. Sahibi: Aydın Arakon. Umumî Neşriyat Müdürü : M. German. Aylık. || İlk sayıda Arif Dino, A. H. Çelebi, Sabahattin Kudret (*Bir Münakaşanın etrafında düşünceler* yazısı ile «Servet-i Fünun - Uyanış» dergisinin «Yeni Nesil» hareketine değinen yazısı) Abidin Dino, Oktay Rifat, Cahit Külebi (*Sonbahar Geliyor ve İstanbul/şiirleri*), Fahir Onger, Hüsamettin Bozok, Hasan Tanrıkut, Lütfi Özkök imzaları var. Güçlü başladığı halde yayımını sürdüremeyen **Sokak**'ın çıktığı yıl göz önünde tutularak yeni edebiyat hareketi içinde yine de bir yeri olduğu söylenebilir.

Soyut (nisan 1965 →). Sahibi : Halil İbrahim Bahar. Sorumlu Yönetmeni : Bülent Dalyancı. (Eylül 1972'de çıkan 50. sayıda Sorumlu yönetmen : Halil İbrahim Bahar. Teknik sorumlu:

Mehmet Günel). || Sunuş yazısında «evrimci, devrimci genç kuşağın dergisi olmak amacı ile» çıktığı belirtilen Soyut dergisi, sanat anlayışını «Dergimize Soyut adını takmamız bir rastlantı değildir. Sanatın, araçları ne olursa olsun usun soyutlama işlevi ile ortaya çıktığı kanısındayız. Sanat gerçeğine soyutlamada derinleşmekle varılır diyoruz.» biçiminde savlarla ortaya koydu. Bir süre de sayfalarında bu anlayışla çelişmeyen örnekler verildi. Derginin ilk iki yılında Halil İbrahim Bahar, İsmet Zeki Eyüboğlu, Sedat Umran, Günel Altıntaş, Sezai Karakoç, İrfan Yalçın, Eser Gürson, Güven Turan ilk iki yılında derginin başlıca yazarları olarak göründüler. Daha sonra Asım Bezirci, Aydın Hatiboğlu (*Kültür Emperyalizmi ve Kültür Kompodorları*, sayı 23), Anıl Meriçelli gibi Soyut'un sanat anlayışına aykırı görüşlere sahip olan yazarlar sayfalarında yer aldı. 2. dizinin ilk sayılarında ise Ceyhun Atuf Kansu, Hasan Hüseyin, Süreyya Berfe, Zühtü Bayar (*Politika Karşısında Sanat*, sayı 8) da katıldılar. Derginin 13. sayısı Said Maden'in çevirileriyle Mayakovski'ye, 42. sayısı Said Maden, Hilmi Yavuz, Enver Gökçe'nin çevirileriyle Pablo Neruda'ya ayrıldı. Bu evresinde inceleme, araştırma yazılarına da geniş yer verildi : Ahmet İnam'ın *Edebiyatta Fenomenoloji* (sayı 7), *Metin Eleştirisinde Matematik* (sayı 26), İrfan Yalçın'ın *Yorgun Savaşçı* (sayı 25), İsmet Zeki Eyüboğlu'nun *Anadolu Şiirinde İlk Çağ Kavramları* (sayı 27 - 33), Fahir Onger'in, *Behçet Necatigil* (sayı 30, 31), Asım Bezirci, *Toplumcu Şiirimiz İçinde Fazıl Hüsnü Dağlarca* (sayı 35). Zühtü Bayar'ın *Şiirin Şahan Diyaliktiği* (şubat 1971). || 1972'de başlıca yazarları: Halil İbrahim Bahar, Günel Altıntaş, İsmet Zeki Eyüboğlu, Hasan Hüseyin, Cemal Süreya, Afşar Timuçin, Zühtü Bayar, Asım Bezirci, Muzaffer Buyrukçu, Güner Ener, Ali Yüce, Sait Maden.

Söz (15 mayıs 1946 - 1 aralık 1946). 7 sayı çıktı. Sahibi: Asaf Ertekin. Yazı İşleri Müdürü ve Neşriyatı İdare eden : Yaşa Çöl. Aylık. || *Abdülhak Hâmit ve Emperyalizm, Bugün de Yaşayan Yunus, Gorki, Shakespeare, Darwin* gibi inceleme yazılarının yer aldığı dergide Cevdet Kudret, Adnan Cemgil, Behice Boran, Halil Aytekin, Müntekim Öçmen, Cahit Külebi, Cahit Saffet (Irgat), Metin Eloğlu imzaları görüldü.

Su (1 şubat 1961 - 30 ağustos 1968). 71 sayı çıktı. Aylık. Sahibi : Sabahattin Gümüş, sonra Hazım Zeyrek. Yazı İşleri

Müdürü : Kadim Şahin. Aylık. ॥ Eski bir kültür ve sanat merkezi olan Sivas'ı yeniden, yok denecek kadar az olan kültür merkezlerimize katarak, bu imkân ve sahalara bir yenisini eklemek... amacı ile çıktığı belirtilen derginin ilk sayısında İlhan Geçer, İbrahim Zeki Burdurlu, Halim Yağcıoğlu, Mehmet Önder, Feyzi Halıcı, Hazım Zeyrek, Halil Uysal, Şemsi Belli, Yavuz B. Bakiler vb. daha sonraki sayılarında Bedrettin Cömert, S. Nabi Özerdim, Ceyhun Atuf Kansu, Behçet Kemal yazdılar.

Şadırvan (1 nisan 1949 - kasım 1949). 35 sayı çıktı. İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Behçet Kemal Çağlar. Haftalık. ॥ Niçin çıkıyoruz başlıklı yazıda: «Hiçbir dar görüşe, hiçbir sabit fikre saplanmayacağız. Gerçekten Türk sanatına birşeyler katmakta olan, bu milletin gerçek sanat kabiliyetinden haber veren, çıkar yola yönelmiş görünen, yahut iyi niyetler ve müjdeli kabiliyetlerle aranmak yolunda olan her sanat eserine» sayfalarının açık olduğu belirtilen derginin ilk sayısında A. Adnan Saygun (*Hamle Hayatın da Zaruretidir, Sanatın da*), Prof. Remzi Oguz Arık (*Türk Sanatının Kökleri*), Ağâh Sırrı Levend (*Fuzulî, Akkoyunlu mudur*), Prof. Hilmi Ziya Ülken (*Millet ve Destan*), Samet Ağaoğlu (*Cemiyeti Konuşturabilmek*), Sabahattin Teoman'ın (*Atayî'nin Hilye-til-efkârı Nasıl Bulundu*) yazıları; Ahmet Muhib Dranas (*Karşıiri*), Osman Atılâ, Munis Faik Ozansoy, Bekir Sıtkı Erdoğan'ın şiirleri yer aldı. Ahmet Kutsi Tecer, Oğuz Kâzım Atok, Hikmet Dizdaroğlu, İbrahim Zeki Burdurlu, Ceyhun Atuf Kansu, Eflatun Cem Güney, Selâhattin Batu, Zeki Ömer Defne, Fahri Erdinç,ERCÜMENT Behzat Lav, M. Necati Karaer dergide sık görünen imzalar arasında anılabilir.

Şairler Yaprığı (mayıs 1954 - haziran 1957). 34 sayı çıktı. Çıkaran : Nedret Gürçan. Aylık. Dinar. ॥ Anadolu'nun küçük kasabasında yayımlandığı halde dönemin şiir gelişmelerini yakından izleyerek sayfalarında yansıtmayı başaran bu dergide yazan şairler, yazarlar arasında Turgut Uyar, Tarık Dursun K., Metin Eloğlu, İlhan Berk, Başaran, Ahmet Köksal, Gülten Akın, Ö. F. Toprak, Tefvik Akdağ, ERCÜMENT Behzat Lav, Behçet Necatigil, Ahmet Oktay, A. Kadir, ERCÜMENT Uçarı, Ruşen Hakkı, Yılmaz Gruda, Halim Yağcıoğlu, Suat Taşer, Özdemir Nutku, Cemal Süreya, Oğuz Arıkanlı, Ümit Yaşar, Coşkun Zengin, Kerim Aydın Erdem, Ahmed Arif, Cengiz Tuncer adları seçilebilir.

Şiir Sanatı (kasım 1965 - haziran 1967). 20 sayı çıktı. Sahibi: Günseli Özler. Yönetmen: Kemal Özer. Aylık. || Kemal Özer'in *Niçin Şiir Dergisi?* başlıklı yazısında: «Şiir Sanatı, yalnız şiire, şiirin sorunlarına yer vermek için çıkıyor. Bütünüyle buna ayrıldığından öteki dergilerden daha fazlasını gerçekleştirmek umudunda. Özelliği, belirli bir görüşü, belirli bir kuşağı öne sürüp onun savaşını, savunmasını yapmasından değil de şiir için bir forum olmak istemesinden geliyor.» diye amaçlarını belirttiği dergide; Can Yücel, Gülten Akin, Hilmi Yavuz, Sezai Karakoç, Ataol Behramoğlu, Süreyya Kanıpak (Berfe), Özdemir İnce, Refik Durbaş, Ruşen Hakkı, Ercüment Uçarı, Anıl Meriçelli, Kemal Özer, Abdülkadir Bulut'un şiirleri; Doğan Hızlan, Murat Belge (*T. S. Elliot'ın F. Alfred Prufrock'un Aşk Şarkısı Üzerine Bir Metin İncelemesi*, 2, 3. sayılar), Afşar Timuçin *Şiir Eleştirileri* (sayı 11), Konur Ertop (*Yeni Türk Şiirine Bakarken*, sayı 11), Mehmet Doğan (*Şiirde Toplumsal Öge*, sayı 13) yazıları; Sezai Karakoç, Cevat Çapan, Can Yücel'in çevirileri yer aldı.

Türkçe (Ocak 1960 - temmuz 1964). 43 sayı çıktı. Sahibi ve sorumlu yöneticisi: Fazıl Hüsnü Dağlarca. Yazı İşlerini Yöneten: Konur. || İlk sayısında Dç. Dr. Mecdut Mansuroğlu, Dç. Dr. İsmet Sungurbey, Ö. Asım Aksoy, Fazıl Hüsnü Dağlarca, A. Turan Oflazoğlu, Özdemir Asaf, Arslan Kaynardağ, Konur, Hilmi Yavuz'un yazı ve şiirlerinin yer aldığı **Türkçe**, dilimizin özleşmesi savaşına katkıda bulunan içeriğini yitirmeden işlevini yerlne getirmeye çalıştı.

Türk Dili (1 ekim 1951 →). Sahibi: Türk Dil Kurumu. Yazı işlerini fiilen idare eden: Agâh Sırrı Levend. 1 temmuz 1972'de çıkan 250. sayıda, Sorumlu Yönetmen: Ömer Asım Aksoy. Yazı Kurulu: Adnan Binyazar, Salâh Birsell, Hasan Eren, Mehmet Salihoğlu, Tahsin Saraç. || «Başlarken» başlıklı sunuş yazısında: «Dilimizi, dil üzerine tartışmaların, çekişmelerin değil yazarlarımızın kurup geliştireceğini biliyoruz. Bugünkü türkçe ile neyi söyleyebiliyor, neyi söyleyemiyoruz? Ele alınacak asıl konu budur. Bunu bize bildirecek olan günümüzün edebiyatı, yazılarıdır. Bu dergi bunun için, bugünün türkçesini, daha doğrusu türkçelerini göstermek için çıkıyor. Bir çığırın, bir görüşün dergisi değil, türkçeyi sevenlerin türkçe için çalışmak isteyenlerin dergisidir,» tanımı ile amacı belirlenen **Türk Dili**'nin ilk sayısında Agâh Sırrı Levend, Osman Attilâ, M. Ş. E. (Mem-

duh Şevket Esendal), Falih Rıfkı Atay, Peyami Safa, Serhatoğlu, Ataç, Oğuz Kâzım Atok, Suat Y. Baydur, Fazıl Hüsnü Dağlarca, M. Şakir Ülkütaşır, Prof. Fındıkoğlu'nun yazıları, şiirleri yer aldı. Derginin ilk yıllarında Ataç, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Külebi, Salâh Birsell, Suut Kemal Yetkin, Behçet Necatigil, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sabahattin Batu, Ceyhun Atuf Kansu, Turgut Uyar, Metin Eloğlu, Sabahattin Kudret, Oktay Akbal, Nezihe Meriç, Gülten Akın, Nevzat Üstün, Minnetoğlu, Ali Püsküllüoğlu, Abdülkadir İnan, Prof. Ahmet Ateş, Enver Ziya Karal, Hikmet Dizdaroğlu, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu başlıca kalemler arasında göründüler. || Divan, halk ve günümüz edebiyatları üzerine araştırma ve incelemeler (Agâh Sırrı Levent, Orhan Şaik Gökyay, Baha Dürder, Cahit Öztelli, Hikmet İlaydın, Cevdet Kudret, Kırzioğlu M. Fahrettin, Metin And, M. Şakir Ülkütaşır, Hikmet Dizdaroğlu, Abdülkadir İnan, Adnan Binyazar, Mehmet Salihoğlu), deneme ve eleştirme yazıları (Ataç, Suut Kemal Yetkin, Nermi Uygur, Salâh Birsell, Oktay Akbal, Fahir Onger, Adnan Binyazar, Muzafer Uyguner, Hikmet Dizdaroğlu), öz Türkçenin sorunlarını konu alan yazılar (Ömer Asım Aksoy, Agâh Sırrı Levend, Cevdet Kudret, A. Dilaçar, Emin Özdemir, Prof. Dr. Hasan Eren, Enver Naci Gökşen, Tahsin Saraç) **Türk Dili** dergisinin kişiliğini oluşturdu. Roman, Günlük, Kısa Oyunlar, Atatürk, Anı, Eleştiri, Türk Halk Edebiyatı gibi gerçekten özenle düzenlenen özel sayıları kalıcı nitelikte yapıtlar düzeyinde göründü... *Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı* (sayı 207, aralık 968), şöyle hazırlanmıştı : Agâh Sırrı Levend: *Halk ve Tasavvufî Halk Edebiyatı*, Hikmet Dizdaroğlu: *Halk Şiirinde Türler*, Pertev Naili Boratav: *Halk Edebiyatı Üzerine Öndeysiş*, Pertev Naili Boratav: *Halk Şiiri*, Abdülbaki Gölpınarlı: *Halk Edebiyatımızda Zümre Edebiyatları*, Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Velî, Eşrefoğlu, Kaygusuz Abdal, Seyyid Seyfullah (Nizamoğlu): *Pir Sultan Abdal*, Orhan Şaik Gökyay : *Dede Korkut Hikâyeleri ve Önemi*, Konur Ertop: *Divan Edebiyatının Halk Edebiyatına Etkisi*, Naki Tezel: *Türk Halk Edebiyatında Masal*, M. Fahrettin Kırzioğlu: *Halk Hikâyelerinde «Döşeme» söyleme geleneği*, Şükrü Kurgan : *Nasrettin Hoca Fıkralarında Türk Halk Yaşayışının İzleri*, Metin And: *Karagöz Üzerindeki Bilgilere Yeni Katkılar*, İsmayil Hakkı Baltacıoğlu: *Orta Oyunu Nedir*, Muzafer Uyguner: *Günümüz Halk Şiirine Bakış. Aşık Veysel Üzerine*. || Bir kurumun organı olması nedeniyle kaçınılmaz.

engellerle, uzlaşım zorunluluklarıyla karşı karşıya bulunmasına karşın **Türk Dili'nin** yirmi yıldır düşün ve edebiyat dünyamızın başlıca dergilerinden biri olma özelliğini koruduğu söylenebilir.

Türk Düşüncesi (1 aralık 1953 - 1 nisan 1960). 63 sayı çıktı. Sahibi : Peyami Safa. Aylık. ॥ İlk sayıda *Program* başlıklı yazıda, «Batı kültürünün ana düşünce akımlarını memlekete aksettirerek Tanzimattan beri o kültürden alınan dağınık fikir yoncalarını bugünkü perişanlığından kurtarıp **Türk Düşüncesi'ni** Batı düşüncesinin temel unsurlarıyla devamlı temas ve münasebet halinde bulundurmayı..» amaçladığı belirtilen dergide, Mustafa Şekip Tunç, Hilmi Ziya Ülken, Ağâh Sırrı Levend, Behçet Kemal Çağlar, Fazıl Hüsnü Dağlarca, İbrahim Minnetoğlu, Abdülkadir Karahan, Ahmet Ateş, Reşat Ekrem Koçu, Nurettin Sevin, Osman Attilâ vb. yazdılar. Nebahat Peyami Safa'nın Türkçesinden Franz Kafka'nın *Dava* adlı romanı da yayımlandı.

Türk Edebiyatı (15 ocak 1972 →). Sahibi: «Türkiye Edebiyat Cemiyeti adına Genel Başkan» Ahmet Kabaklı. Yazı İşleri Müdürü : Metin Nuri Samancı. Aylık. ॥ Yazarlar: Prof. Mehmet Kaplan, Ahmet Kabaklı, Malik Aksel, Ergun Göze, Dr. Birol Emil, Cemil Meriç, Münevver Ayaşlı... Şairler: Arif Nihat Asya, Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Gültekin Samanoğlu, Mustafa Necati Karaer, Coşkun Ertepinar... Hikâyeciler: Emine Işın-su, Tahir Kutsi Makal, Mustafa Niyazi Sepetçioğlu... İlk sayıda Ahmet Kabaklı'nın kalemiyle amacı «**Türk Edebiyatı'nı** en uzak mazisi, uzak ve yakın geçmişi ve bugünü ile yekpâre bütün halinde düşündüğümüzü söylemeliyiz. Yeni'yi yapabilmek veya yapabileceklere ışık tutmak için geçmişe sık sık döneceğiz..» biçiminde belirlenen dergide geleneksel edebiyat çizgisi üzerinde üstün niteliklere sahip az sayıda şiir, hikâye bulunmasına karşın, bu özelliği kazanamayan çok sayıda örnek yer aldığı söylenebilir.

Türk Folklor Araştırmaları (1 ağustos 1949 →). Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: İhsan Hınçer. Aylık. ॥ İhsan Hınçer'in sunuş yazısında «Folklorumuzun bir yandan toplama ve araştırma devrine devam edilirken, bir yandan da tasnif ve tahlil devrine girmek zamanı» geldiği gerekçesiyle yayıma başla-

dığı belirtilen derginin ilk sayısında M. Uraz *Halk Edebiyatında Bade*, Sadi Y. Ataman *Folklor Çalışmalarında Disiplin*, M. Halit Bayrı *Konya'lı Âşık Rıza*, Basri Gocul *Oğuzlama*, Prof. Dr. Süheyl Enver *Ayasofya Türk Efsaneleri Hakkında*, Vahit Lütfi Savcı *Kaygusuz Abdal Hakkında Etüdler*, Celâlettin Kişmir *Yunus Emre ve Mezarı adlı* araştırmalar yer aldı. Yayımlarına hiç ara vermeden günümüze kadar her sayısı özen gösterilerek hazırlanan kimliğini korumayı başardı.

Türk Kültürü (kasım 1962 →). Yayımlayan: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. İmtiyaz Sahibi: Prof. Dr. Ahmet Temir. Yazı İşleri Md.: Doç. Dr. Şerif Baştan. || İlk sayısında Necati Akder, Reşit Rahmeti Arat, İbrahim Kafesoğlu, Şerif Baştav, Oktay Arslanapa, Abdullah Ağacaköylü, Kemal Ortaylı, Necmettin Esin, Halil İnalçık, Kemal Lokman, Abdülkadir İnan'ın yazıları yer alan **Türk Kültürü**'nde edebiyat tarihimize mal olan değerler üzerinde inceleme-araştırmaların yanısıra Azerbeycan, Irak, Kıbrıs, Türkistan Türklerinin sanat ve edebiyat değerlerini yansıtan yazılar da yayımlandı : İzzettin Kerkük *Irak'lı Bir Türk Kadın Şairi* (sayı 4), Prof. Dr. İbrahim Yarkın *Türkistan'ın Hürriyet Şairi Çolpan*, Mustafa Hakkı Türkekul *Azerbeycan Mizah Edebiyatına Bir Bakış* (sayı 9). Tarih, toplumbilim konularına da geniş yer verilen dergi özel sayılar da yayımladı: «Kıbrıs sayısı» (14, aralık 1963), «Gençlik Sayısı» (43, mayıs 1966), «Kutadgu Bilig Sayısı» (98, aralık 1970), «Malazgirt Sayısı» (106, ağustos 1971), «Atatürk Sayısı» (109, kasım 1971), «Hava Kuvvetleri Sayısı» (116, haziran 1972).

Ufuklar (şubat 1952 - eylül 1953). Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Orhan Burian. Aylık. || «Dileğimiz» başlıklı yazı da «Güzel uğruna yazı yazılır, iyi uğruna, doğru uğruna. Ufuklar gücü yettiği kadar, bu üç uğurda birden yazıp konuşmak istiyor. Üçlü ülküsünü gerçekleştiren yazıları belki seyrek çıkarabilecek, belki hiç çıkaramayacak. Ama o ülkeye hizmet eden birişçi olmaktan da geri kalmayacak.» satırlarıyla amacı belirlenen **Ufuklar**, okurlarına verdiği söze uyan bir dergi kimliğinde görüldü. Orhan Burian, Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Cavit Orhan Tütengil, Mehmet Başaran, Fakir Baykurt, Muzaffer Erdost dergide sık sık yazan kalemler arasındaydı. Atillâ İlhan, Melih Cevdet, Oktay Rifat, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Kâmrân S. Yüce, İbrahim Zeki Burdurlu'nun şiirleri yayımlandı.

Kurucusu Burian'ın ölümünden sonra arkadaşları dergiyi «Yeni Ufuklar» adıyla çıkardılar.

Ülkü (1 şubat 1933 - aralık 1949). Ankara Halkevi dergisi. Aylık. || İlk sayısı Recep Peker, Necip Ali, Naşit Hakkı, Dr. Reşit Galip, Ağaoğlu Ahmet, Mustafa Nihat'ın yazılarıyla çıkan **Ülkü**'de uzun yıllar edebiyata sınırlı olarak yer verildi. Yeni dizi olarak belirtilen 1 ekim 1941 sayısında Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Bedrettin Tuncer, Ceyhun Atuf Kansu, Feridun Ankara, Muzaffer Sarısözen'in yazıları, şiirleri çıktı. Ahmet Kutsi Tecer'in yönettiği bu döneminde halk edebiyatımızın zengin kaynaklarını değerlendiren yazılar ön plana geçti. *Yunus, Karacaoğlan, Kul Himmet, Pir Sultan Abdal, Kayıkçı Kul Mustafa* vb. şairler üzerine araştırmalar yayımlandı. Koşma, türkü gibi halk edebiyatı nazım biçimleri içinde köy, bucak konularını işleyen manzumeciler arasında Âşık Veysel, Ali İzzet Özkan gibi iki usta şair ortaya çıkardı. İlk gençlik dönemlerini yaşayan Ceyhun Atuf Kansu, İbrahim Zeki Burdurlu, Nüzhet Erman halk şiirinin kaynaklarından yararlanmak isteyen yeni bir şiir kurma çabasında göründüler. || Dergide yazarlar arasında Tahsin Banguoğlu, Halil Vedat Fıratlı, Mustafa Nihat Özön, Suut Kemal Yetkin, Bedri Rahmi, Nurettin Artam, Samet Ağaoğlu, Prof. Emin Erişirgil, Abdülkadir Karahan, Mehmet Kaplan, Mümtaz Turhan, Malik Aksel, Pertev N. Boratav, Sefer Aytekin, Naki Tezel, Sami N. Özerdim, M. Şakir Ülkütaşır, Mehmet Necati Öngay, Mehmet Tuğrul, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Sıtkı Tarancı, Kerim Yund, Osman Attilâ, Halim Yağcıoğlu, İlhan Geçer, Coşkun Ertepinar, Kemal Bilbaşar, Kemal Or adları anılabilir.

Varlık (15 temmuz 1933→). İmtiyaz sahibi ve umumî neşriyat müdürü: Sabri Esat (Siyavuşgil). Sonra Yaşar Nabi Nayır. || «Memlekette bir tek hakikî sanat mecmuası yok. İnkılâbın her sahada yokluktan varlıklar yaratarak işine girişmiş olduğu bir devirde acısı hissedilen bu boşluğu doldurmak, duyulan bir ihtiyaca cevap vermek gayesiyledir ki, Varlık çıkıyor.» || Cumhuriyetin 10. yılında ilk sayısı çıkan Varlık dergisi, «Varlık Ne İçin Çıkıyor?» sorusunu böyle yanıtlıyor ve «üzumuñdan çok ağır yazılarla» okuru yormaktan çekineceğini, sanatın allameliğinden fazla kendisini vereceğini» açıklıyordu. Derginin ilk sayısında Kemalettin Kamu (*Zaman İçinde*), Hamit Macit

(*Kal Gitme*), Ziya Osman (*Sessizlik*), Vasfi Mahir (*Öküzün Ölü-mü*), Ahmet Kutsi (*Deniz*), Behçet Kemal (*İnanıyorum*), Feridun Fazıl (*Bir Bahar Yazısı*), Muzaffer Reşit—Yaşar Nabi—*Orkestra*, Ahmet Muhib *Hâtıra*, Şevket Hıfzı (*Yanan Mum*)nın şiirleri; Yaşar Nabi, Kâzım Nami, Cevdet Kudret, Abdülhak Şinasi, Sabri Esat, Nahit Sırrı, Ahmet Hamdi'nin yazıları yer aldı. || Çoğu Yedi Meş'aleci olarak tanınan şair ve yazarların birleştiği görülen dergide Halit Ziya, Ruşen Eşref, Yakup Kadri (*Mağara*) adlı oyunu, sayı 13 - 18), Halit Fahri de yazdılar. Cumhuriyet'ten önce ün yapmış edebiyatçılardan Abdülhak Şinasi'nin birinci ciltte yirmi iki yazısı çıktı. Ahmet Muhib (on iki) Cahit Sıtkı (dokuz), Hamit Macit (on iki), Ömer Bedrettin (on), Kemalettin Kamu (yedi), Ziya Osman (sekiz) en çok şiir yayımlayan şairler olarak görüldü. Sait Faik (İlk hikâyeleri *İpekli Mendil*, *Kıskançlık*, *Karabaşın Hakkını Yediler*), Suat Derviş, Reşat Enis, Ragıp Şevki, F. Celâlettin, Yaşar Nabi'nin hikâyeleri yayımlandı. Abdülhak Şinasi, 15 temmuz 1935'te tamamlanan ikinci cildin de en sık yazan kalemi olarak seçiliyordu. Bu evresinde Sait Faik (sekiz), Sabahattin Ali (dört), Samed Ağa-oğlu (altı); Ahmet Muhib, Cahit Sıtkı, Baki Suha, Hamit Macit, Reşat Cemal en çok hikâye ve şiir yayımlayan sanatçılar olarak belirdiler. 3. ciltte Fazıl Hüsnü, Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet gibi uzun yıllar Varlık'ta yazan şairlerin ilk şiirleri çıkmaya başladı. || Varlık dergisi uzun süren bir durgunluktan sonra (haziran 1946) «gerçek bir edebiyat ve fikir mecmuasına hasret çekenlere», «bu ihtiyacı tam manasıyla karşılayacak bir yola» gireceğini duyurdu. Yeniden büyük boy olarak hazırlanan derginin temmuz 1946 sayısı Sabri Esat Siyavuşgil, Ahmet Muhib, Cahit Sıtkı, Abdülhak Şinasi, Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Sabahattin Eyüboğlu, Ziya Osman Saba, Necati Cumalı, Sabahattin Kudret, Şahap Sıtkı, Cemil Sena, Sait Faik, Hasan Şimşek, Berin Taşan, Hamdi Durmuş, Sedat Umran, Orhan Kemal'in yazıları, şiir ve hikâyeleriyle çıktı. Bu evresinde özellikle Sait Faik, Orhan Kemal, Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Sabahattin Eyüboğlu, Ahmet Muhib, Fazıl Hüsnü, Cahit Sıtkı, Ziya Osman, Ceyhun Atuf Kansu, Oktay Akbal, Attilâ İlhan dergiye etkin bir kimlik kazandırdılar. Yeni yazarlara (Haldun Taner, Orhan Hançerlioğlu, Mahmut Makal, Talip Apaydın, Başaran, Tahsin Yücel, Muhtar Körükçü, Tarık Dursun, Muzaffer Uyguner, Erhan Bener, Mehmet Seyda, Mehmet Fuat, Gülten Akın) sayfalarını açarak bu dönemde çıkan

hareketli dergilere «Fikirlen», «Yaprak», «Yeditepe», «Yeryüzü», «Beraber», karşın düzeyini korumayı başardı. || 1960'dan sonra ise «Dönem», «İmce», «Yeni Ufuklar», «Yeni Dergi», «Papirüs», «Halkın Dostları», «Yansıma», «Yeni a» vb. dergilerinin yurttaki ve dünyadaki sanat gelişmelerini yansıtmadaki tavırları Varlık'ın birkaç adım arkada yürüdüğünü ortaya koydu.

Yansıma (1 ocak 1972 →). Sahibi ve yayın müdürü: Tekin Sönmez. Sorumlusu: Mehmet Ş. Yardım. || «...Temel ve baş sorunu, geri iteklenmiş bir ülkenin maddi varlığı açısından kavırıyoruz. Bu nedenle, toplumcu gerçekçi sanat ve edebiyatla ilişkin görevi yansıtmakla yükümlü olduğumuzun bilinci içindeyiz. Yozluğun ve güncel kişileşmenin değil, toplumun ve devingen sürekliliğin sanat ve edebiyatını yapmak dileğindeyiz...» satırları ile sunulan Yansıma dergisi, çizdiği amaç doğrultusunda başarılı sayılar çıkardı. Özellikle, Günümüz Türk Hikâyesi (sayı 6), Vietnam Sanatı (sayı 11) özel sayıları geniş ilgiyle karşılandı. Ceyhun Atuf Kansu, Hasan Hüseyin, Zühtü Bayar, Bedrettin Cömert *Şiirde Duygu* (sayı 5), *Bütüncül Bir Gerçekliğe Doğru* (sayı 8), İrfan Yalçın, Ahmet Köksal, Said Maden *Lorca'dan Şiirler* (sayı 4, sayı 8), Ö. F. Toprak, Başaran, Fakir Baykurt, Hulki Aktunç, Behzat Ay, Mehmet Ergün, Burhan Günel, İsmet Kemal, Eray Canberk, Demirtaş Ceyhun, Hayati Asilyazıcı, Engin Aşkın *Vietnam Şiirlerinden* (sayı 11), Şükran Kurdakul, Tekin Sönmez derginin başlıca yazarları olarak göründüler.

Yaprak (1 ocak 1949 - 15 haziran 1950). 28 sayı çıktı. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Orhan Veli Kanık. On beş günlük. || «Edebiyat verir yalın söz alırız – Şarkı verir türkü alırız– Tekses verir çokses alırız – Lisan verir dil alırız – Tesbih verir pergel alırız – Meta verir fizik alırız – Salon verir sokak alırız (sözleriyle amacı belirlenen Yaprak dergisinin ilk sayısında Sabahattin Eyüboğlu *Üç Yol*, M. Fırtınalı *(İleri - Geri)*, Erol Güney *(Tarihin Hızlanması ve Edebiyat)*, Jean Cocteau *(Sinema)* nun yazıları Orhan Kemal'in *İstasyonda* adlı hikâyesi, Oktay Rifat'ın *Kervan*, Langston Hughes'un *Bir Zenci Kız İçin Türkü* (çeviren Melih Cevdet) şiirleri yer aldı. Daha sonra dergide Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat, Sabahattin Eyüboğlu, Abidin Dino, M. Fırtınalı, Nusret Hızır, Cahit Sıtkı Nazım Hik-

met'e adadığı *Bir şey* adlı şiiri, sayı 25), Sait Faik, Cahit Külebi, Orhan Kemal, Necati Cumalı, Suat Taşer, Sabahattin Kudret, Başaran yazdılar. Genellikle halk kültürü, halk, demokrasi, insan hakları, düşünce özgürlüğü, ileri geri kavramlarının işlenmesi, Nazım Hikmet'i Kurtarma Kampanyası'na katılması *Yaprak* dergisini güncel olayların dışında bırakmadı. Dergide yayımlanan şiirler de çoğun bu havanın doğrultusunda göründüler. *Yaprak*, Orhan Veli'nin ölümünden sonra arkadaşlarının ona adadıkları bir sayı ile kapandı. Son *Yaprak* (1 şubat 1951).

Yaratış (23 kasım 1944 - 1 mart 1946). 9 sayı çıktı. Sahibi: Mürsel Kalyoncu. İmtiyaz sahibi ve neşriyat müdürü: Kenan Kutay. Onbeş günlük. || Şairler: Cahit Sıtkı Tarancı, Oktay Rifat, Bedri Rahmi, Fazıl Hüsnü, Faik Baysal, Sabahattin Kudret, Arif Nihat Asya, İbrahim Zeki Burdurlu, Cahit Külebi, Behçet Necatigil, Sabahattin Batur, Hamit Macit Selekler, Sabahattin Tahsin Teoman, Mehmed Kemal, Fethi Giray, Salâh Birsell, Özdemir Asaf. Hikâyeciler: Faik Baysal, Umran Nazif, Orhan Kemal, (*Balık Hikâyesi*, sayı 5), Şemsettin Kutlu, Salâhattin Hakkı Esatoğlu. Yazarlar: Yaşar Çimen, Hüseyin Batu, Şahap Sıtkı, M. Sami Onat, Hasan Tanrıcut, Fahir Onger (*Vazgeçemediğim Üzerine Düşünceler*, sayı 7), Oktay Akbal. || Güçlü yazar kadrosuna, ilk sayısının uyandırdığı geniş yankılara karşın kurumlaşma olanağı bulamadan kapandı.

Yeditepe (1 nisan 1957 →). Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Hüsamettin Bozok. Onbeş günlük, sonra aylık. || İlk sayısında Suat Taşer (*Sanatta Yenilik Meselesi*), Jean-Louis Barrault (*Aktörlük Sanatı*), Fethi Giray (*Birkaç Resim*), Orhan M. Arıburnu (*Gülizar'ın Kızı*), Fazıl Hüsnü Dağlarca (*Güneyde Daha Güneyde*), William Sarayon (*Bir Bakkal Dükkânında*), Samim Kocagöz (*Büyük Türk Romanına Doğru*), Salâh Birsell (*Şiirin kısa veya uzun olmasına dair*), yazıları, şiirleriyle çıkan *Yeditepe*'nin birinci yılında Bedri Rahmi Eyüboğlu, Atilla İlhan, Dağlarca, İlhan Berk, Samim Kocagöz, Sait Faik, Asaf Halet Çelebi, Fikret Adil, Behçet Necatigil, Oktay Akbal, Metin Eloğlu, Ahmet Köksal, Hüsamettin Bozok, Cahit Irgat başlıca imzalar arasında göründü. || Edebiyatın yanı sıra resim, müzik, tiyatro haberlerine geniş yer verildi. Fikri Çiçekoğlu müzik, Cemal Tollu, Nurullah Berk resim eleştirmeleri yayımladılar. *Yeditepe*'nin 20. yılına girdiği 156. sayısında Ceyhun Atuf

Kansu şöyle yazıyordu : «Bir dergi, yemişli bir ağaç gibidir. Kökleri, anaç kültürün toprağına iner ve dalları arasından yemişleriyle kuşları besler. Yeditepe böyle bir İstanbul ağacıdır... Çoğumuzu beslemiştir.» Fakir Baykurt da Yeditepe'nin «mütevazı bir okul gibi yok yoksulluk içinde kutsal görevini başarıyla» yürüttüğünü belirtti. Gerçekten her evresinde derginin, yetişen kuşaklarla ölçülü ilişkiler kurduğu, onların çalışmalarını yansıtmaya amacına bağlı kaldığı görüldü. Edebiyatımızda belli yerleri olduğu kabul edilen birçok şair, hikâyeci kişiliklerinden haber veren ilk ürünleri Yeditepe sayfalarında gün yüzüne çıkardılar. || Fakir Baykurt, Metin Eloğlu, Edip Cansever, Nevzat Üstün, Muzaffer Buyrukçu, Tarık Dursun, Talat Halman, Sedat Umran, Ülkü Tamer, Cengiz Yörük, Halil Kocagöz, O. Zeki Özturanlı, Behiç Duygulu, Ülkü Tamer, Ali Yüce, Ruşen Hakkı, Anıl Meriçelli, Necati Tosuner, Metin İlkin, Seyfettin Başçılar, Fethi Savaşçı, Ayhan Can, Arif Coşkun, Nedret Gürcan, Abdülkadir Bulut Yeditepe'den yararlanan başlıca kalemler arasında sayılabilir.

Yelken (1 şubat 1957 →). Sahibi: Rüknettin Resuloğlu. Aylık. || Tahir Kutsi Makal (1957 - 58), Şükran Kurdakul (1958 - 62), Afşar Timuçin, Ömür Candaş (1962 - 65), Mübeccel İzmirli (1966 - 69)'nin yönettikleri **Yelken**, 1958 - 69 yıllarının hareketli dergilerinden biri olarak görüldü. Sabahattin Eyüboğlu, Orhan Kemal, Attilâ İlhan, Bedri Rahmi, Asım Bezirci, Mehmet Şeyda, Muzaffer Buyrukçu, Hüseyin Cöntürk, Demirtaş Ceyhun uzun süre sürekli olarak yazdılar. Haşan Hüseyin, Afşar Timuçin, Aydın Hatiboğlu, Turgay Gönenç, Eray Canberk, Nurer Uğurlu, Coşkun Zengin, Kamuran Şipal, Günay Akarsu, Behzat Ay, Güven Turan, Gürol Sözen, Gürkal Aylan, Mübeccel İzmirli gibi, 1960 kuşağının başarı düzeyine ulaşan kalemlerinin meydana çıkmasına yardımcı oldu.

Yeni a (1 nisan 1972 →). Sahibi: Ferit Öngören. Yazı işlerini Yöneten: Refik Durbaş. Aylık. || Daha önce «a» adıyla yayımlanan dergi kapanışından on iki yıl sonra yeniden çıkarken amacını şöyle belirledi: «Amacımız uzun sürede, değişen sorunlarımıza çözümler getirmek, geniş etkileriyle karşı karşıya bulunduğumuz burjuva batı kültürüyle hesaplaşmak, geleneksel ve aktüel sanatımızın köklü eleştirisini gerçekleştirmek ve bütün bu çalışmaları yaparken halkımızın mücadelesiyle

dayanışma sağlamak, sınıfsal kökenleri sağlam bir kültürün oluşmasına katkıda bulunmak, kısa sürede ise bu hedeflere ulaşılmasını engelleyen somut koşullara karşı kesin bir tavır almaktır.» || İlk sayısı Kemal Özer, Konur Ertop, Adnan Özyalçın, Asım Bezirci, Edip Cansever, Cemal Süreya, Refik Durbaş, Ercüment Uçarı, Ferit Öngören'in yazılarıyla çıktı. «Kitap Yılı», «Kurtuluş Savaşı», «Mizah», «Toprak Sorunları» gibi başarılı özel sayılarıyla 1972 yılının hareketli ve yankı uyandıran dergilerinden biri oldu.

Yeni Adam (1 ocak 1934 →). Kasım 1972'de 855. sayısı çıktı. Sahip ve Başmuharriri: İsmail Hakkı (Baltacıoğlu). Haftalık. || İlim, felsefe, teknik, ekonomi, eğitim sayfaları ile birlikte edebiyata da yer veren Yeni Adam, 1934 - 45 yıllarında aksamadan yayımını sürdürdü. İlk sayısındaki «Yeni Sanata Doğru» başlıklı yazısı ile dergiye katılan Nurullah Ata (Ataç)'nın birkaç hafta sonra yazıları görünmedi. Altıncı yılında sanat ve edebiyata daha geniş yer verilmeye başlandı. Bu evresinde, Ahmed Hamdi Tanpınar, Fazıl Ahmet Aykaç, Sabiha Zekeriya (Sertel), Yaşar Nabi, Peyami Safa, Sabahattin Ali, Şükûfe Nihal vb. yanıtladığı bir soruşturma açıldı: «Modern edebiyat deyince ne anlıyorsunuz?» Sait Faik'in hikâyeleri (*Birtakım İnsanlar*, sayı 284), (Garson, sayı 289), İlhami Bekir (Tez)'in *Taşlıtarladaki Ev* romanı çıktı. Hüsamettin Bozok, Cavit Yamaç, Abidin Dino, Rüştü Şardağ, Zahir Güvemli, İlhan Berk (*Halis Şiirin Esaslarını Ararken*, sayı 339), Âsaf Halet Çelebi, Zahir Güvemli, Halil Aytekin, Sefer Aytekin genellikle çağdaş sanatı konu alan yazılar yayımladılar. Derginin 5. yılında Nâzım Hikmet, şunları yazıyordu: «Yeni Adam'da şüpheyle inancın yan yana, hatta diz dize bulunması, bugünün şartlarında onun kuvveti olmuştur. Faşizme varıncaya kadar bütün irtica ve ortaçağ artıkları, istismar zihniyetiyle mücadelesi Yeni Adam'ı Türk neşriyat dünyasında namusuna güvenilecek bayraklardan biri yapmıştır.» || İkinci Dünya Savaşı sonrasında Yeni Adam'da, ilk çıktığı yıllardaki gibi edebiyat, arka plana itildi. Dergi, 1946'dan sonra değişen koşullara ayak uyduramadı. İ. Hakkı Baltacıoğlu ilk sayısında şöyle yazmıştı: «Dünya her yüzden değişiyor. Değişmenin bilgisini kazanmalıyız. Değişmeyen varlıklar ölüyor. Değişme gücünü taşımalıyız. Hiç bir değişme yalnız başına olmuyor. Değişenlerden haberdar olmalıyız.» Uzun süre Türk düşün hayatı ile çağdaş dünya arasında bir köprü görevi gö-

ren dergi kendini yenileyemez duruma düşünce yazarlarını kaybetti. Okurdan kopmaya başladı. Son yıllarında ise —genellikle Baltacıoğlu'nun— eğitim konularındaki yazıları ile yayımını sürdüren adı duyulmayan dergilerden biri durumuna geldi.

Yeni Dergi (ekim 1964 →). Yöneten: Memet Fuat. Aylık. || «**Yeni Dergi** her şeyden önce, başka dillerdeki sanat olaylarını, düşünce tartışmalarını dilimize aktarmak amacı güdecek. Onun için bu dergide daha çok çeviri yayınlar okuyacaksınız.» || Sunuş yazısında, amacı böyle açıklanan **Yeni Dergi**'nin ilk sayısında Bertrand Russell, Appollinaire, Jean - Paul Sartre, Claude Simon, Silone, Jean Vilar, Wylie Sypher gibi batılı sanatçıların, düşün adamlarının yazılarından çevirilere yer verildi. Konur Ertop, Doğan Hızlan, Memet Fuat'ın eleştirileri ve Oktay Rifat'ın *Elleri Var Özgürlüğün* adlı şiiri yayımlandı. || Dört yıl bu amaca uygun olarak hazırlanan dergi, 1967'den sonra Türk edebiyatının sorunlarını konu alan incelemeler, sinema, tiyatro, resim sanatları üzerine eleştiri yazıları, hikâyeler verilerek, «yerlileştirildi». Bu evresinde değişik türlerde yazan başlıca kişilikler şöyle belirtilebilir: Şairler: Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Behçet Necatigil, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ülkü Tamer, Ahmet Oktay, Kemal Özer, Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Egemen Berköz, ayrıca Nâzım Hikmet'in şiirleri. Hikâyeciler: Füruzan, Orhan Duru, Adnan Özyalçın, Demir Özlü, Sevgi Sabuncu, Tomris Uyar, Necati Cumalı, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Selim İleri, Leylâ Erbil, Şükran Kurdakul, Ümit Kaftancıoğlu, Osman Şahan, Nedim Gürsel. Eleştirmenler: Memet Fuat, Asım Bezirci, Fethi Naci, Mehmet Doğan, Murat Belge, Ayhan Gerçeker, Mustafa Öneş, Ahmet Oktay, Selim İleri, Nedim Gürsel, Mehmet Ergün. || Özdemir Nutku, Memet Fuat, Gürkal Aylan (Tiyatro); Ali Gevgilili (sinema); Sezer Tansuğ (resim). || **Yeni Dergi**'de yayımlanan inceleme ve eleştiriler üzerinde bir fikir verebilmek için kimi saptamalar yapılabilir : György Lukacs : *Dostoyevski Üzerine* (sayı 74, kasım 1970), Sigmund Freud : *Dostoyevski ve Baba Katilliği* (sayı 67, nisan 1970), Christopher Caudwell : *GüzeHğin Kaynağı* (sayı 87, aralık 1971), *Şiirin Düş Görevi* (sayı 95, ağustos 1972), Lionel Trilling : *Freud ve Edebiyat Üzerine* (sayı 55, nisan 1969), Asım Bezirci : *Yanık Saraylar* (sayı 12, eylül 1965), Demir Özlü: *Sabahattin Ali'nin Kitapları*

(sayı 16, ocak 1966), *Sabahattin Ali İçin* (sayı 17, şubat 1966), Fethi Naci : *Aylak Adam* (sayı: 48, eylül 1968), *Yeşil Gece* (sayı 86, kasım 1971), Murat Belge: *Fahim Bey ve Biz* (sayı 43, nisan 1968), Özdemir Nutku: *Musahipzâde Celâl* (sayı 53, şubat 1969), Selim İleri: *Sabahattin Ali'nin Hikâyeleri* (sayı 53, şubat 1969), Pertev N. Boratav: *Bugün de Yaşayan Yunus* (sayı 85, ekim 1971), Mehmet Doğan: *Halikarnas Balıkcısı Üstüne* (sayı 91, nisan 1972), *Füruzan'da Tip Geliştirimi* (sayı 97, ekim 1972), Mehmet Ergün: *Kelleci Memet Üzerine* (sayı, 99 aralık 1972). } } Yeni Dergi'nin bir özelliği de değişik edebiyat çevrelerinde yankı uyandıran özenle hazırlanmış özel sayılarıdır. Başlıcaları: *Franz Kafka* (sayı 11, ağustos 1965), *F. G. Lorca* (sayı 17, şubat 1966), *Masal ve Edebiyat* (sayı 23, ağustos 1966), *Nâzım Hikmet* (sayı 29, şubat 1967), *İntihar* (sayı 41, şubat 1968), *Marx'çı Eleştiri* (sayı 44, mayıs 1968), *Küba Edebiyatı* (sayı 50, kasım 1968).

Yeni Edebiyat (kasım 1969 - ekim 1971). 24 sayı çıktı. Sahibi: Altın Kitaplar Yayınevi adına Dr. Turhan Bozkurt. Sorumlu yazı işleri müdürü: Doğan Hızlan. Aylık. || İlk sayısı Kemal Tahir, Sabahattin Kudret Aksal, Konur Ertop, Turgut Uyar, Doğan Hızlan, Turhan Selçuk, Necati Cumalı, Pertev Boratav, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Zahir Güvemli, Rauf Mutluay, Orhan Hançerlioğlu, Nijat Özön imzaları ile çıkan Yeni Edebiyat, daha sonra da değişik anlayışlardaki kalemleri sayfalarında birleştirme çabasını sürdürdü. «*Niçin Çıkıyoruz?*» başlıklı yazıda okurlarına bildirdiği gibi yurt ve dünyadaki önemli edebiyat olaylarını yansıtmaya özen gösterdi. Röportajlar, konuşmalar, açık oturumlar yayımladı. Dergide Abdülkadir Gölpinarlı, Hasan Âli Ediz, Cevdet Kudret, Aziz Nesin, Orhan Kemal, Oktay Akbal, Rauf Mutluay, Behçet Necatigil, Asım Bezirci, Şükran Kurdakul, Fakir Baykurt, Bilge Karasu, Hilmi Yavuz, Turgut Uyar, Ece Ayhan, Konur Ertop, Kemal Özer, Ferid Edgü, Afşar Timuçin, Eray Canberk vb. gibi her kuşaktan yazarın eserleri yer aldı.

+

Yeni Gerçek (1 eylül 1967 - 1 ekim 1968). 11 sayı çıktı. Sahibi: Ömür Candaş. Yazı İşleri Müdürü: Aydın Hatiboğlu. Aylık. } } İkinci sayısında yayımlanan bildiride derginin «gerçekçilik anlayışına yeni bir yorum getirme kaygısı yanında gerçekçi geleneğin mirasından yararlanma çabası»nda olacağı,

«sanatta ulusal bileşim sorununa olumlu bir çözüm getirme amacına» bağlandığı açıklandı. Bildiriyi imzalayan sanatçılar arasında Gürkal Aylan, Zühtü Bayar, Ataol Behramoğlu, Nihat Behram, Süreyya Berfe, Eray Canberk, Refik Durbaş, Aydın Hatiboğlu, Özkan Mert, Afşar Timuçin, Nurer Uğurlu gibi kişilikleri genellikle 1960'dan sonra beliren şair ve yazarlar göründü. Çıkabildiği 11 sayıda genellikle bu adların yazıları, şiirleri, sergilenen *Yeni Gerçek*'in, 27 Mayıs sonrası toplumsal koşullarında sanatçının yeri ve işlevlerini belirlemek isteyen bir kuşağın ilk gövde gösterisi iddiası taşıdığı söylenebilir.

Yeni İnsan (ocak 1963 - eylül 1971). 105 sayı çıktı. Sahibi : Celâl Sılay. Neşriyat Müdürü: Ziya Tiryakioğlu. Aylık. || 1, 2 sayılarında İsmet Zeki Eyüboğlu, Mustafa Seyit Sütüven, Merih Odman, Halil İbrahim Bahar, Celâl Sılay, İlhan Selçuk, Tezer Özlü, Üstün Akmen, Türker Acaroğlu'nun yazıları, şiirleri yer aldı. Daha sonra Selâhattin Hilav, Oktay Rifat, Mehmet Seyda, Haldun Taner, Orhan Kemal, Cemal Süreya (*Göçebe* şiiri, sayı 9), Edip Cansever, Demir Özlü, Sedat Umran da yazdılar. Dergide öteki sanatlara da, özellikle resim sanatına önem verildiği görüldü. Çağdaş ressamların ünlü yapıtlarından örnekler yayımlandı. **Yeni İnsan**'ı dönemin öteki edebiyat dergilerinden ayıran başlıca özelliği sayfalarında sık sık Mustafa Seyit Sütüven ile Celâl Sılay'ın şiirlerinin yer almasıdır.

Yeni Ufuklar (ekim 1953 →). Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden : Muhtar Enata. (Ekim 1973'de sahibi ve yazı işleri sorumlusu : Vedat Günyol). Aylık. || «Ufuklar» dergisinin kurucusu Orhan Burian'ın ölümünden sonra arkadaşları (Muhtar Enata, Vedat Günyol) tarafından **Yeni Ufuklar** adı ile çıkarıldı. Bu evresinin ilk sayısında Orhan Burian, Sabahattin Eyüboğlu, Kâmrân S. Yüce, Muhtar Enata, Vedat Günyol, Oğuz Arıkanlı, Ferid Edgü, O. Tahsin Üzmez, Ekrem Sağkol, Ertuğrul Erbil, Orhan Çubukçu'nun yazıları, şiirleri yer aldı. Daha sonra genellikle «Ufuklar»ın çevresinde toplanan sanatçılar, bu dergide de yazdılar. 1954 - 60 yıllarında Demir Özlü, Orhan Duru, Ferid Edgü, Oğuz Arıkanlı, Yılmaz Gruda, Ahmet Oktay, Hilmi Yavuz, Kâmrân S. Yüce gibi yeni bir sanatçı kuşağının eserleri sergilendi. Fethi Naci, sonra *İnsan Tükenmez* adlı kitabında toplayacağı eleştirilerini bu dergide yayımladı (1954 - 55). Bir ara (1960) yalnız eleştiri ve deneme dergisi olarak hazırlandı.

Bu evresinde Adnan Benk, Memet Fuat, Asım Bezirci, Berna Moran da yazdılar. || 1960 - 1970 döneminde Nüfus Artımının Yarattığı Sorunlar (nisan 1961), İşçi Sorunu (mart 1964), Dünyada ve Bizde Öğrenci Hareketleri (eylül 1968) özel sayıları olarak çıkarılan Yeni Ufuklar'da sürekli olarak yazan yazarlar, sanatçılar şöyle sıralanabilir : Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol, Azra Erhat, Cavit Orhan Tütengil, Orhan Duru, Ferid Edgü, Fakir Baykurt, Ö. F. Toprak, Başaran, Samim Kocagöz, Oğuz Arıkanlı. || Rauf Mutluay, Nermi Uygur, Melih Cevdet Anday, Nermin Menemencioğlu, Halikarnas Balıkcısı, Ferit Celâl Güven, Demir Özlü, Atalay Yörükoğlu, İsmet Zeki Eyüboğlu, Selim İleri, Mehmet Seyda, Hilmi Yavuz, Feyyaz Kayacan dergi sayfalarında sık görünen kalemler arasındadır. || Yöneticisi Vedat Günyol'un tutuklanması nedeniyle bir süre çıkmayan Yeni Ufuklar, yeniden aynı ağırbaşlı düzeyini koruyarak yayımını sürdürüyor. (aralık 1972'de cilt 20, sayı 231).

Yenilik (15 aralık 1952 - aralık 1957). 62 sayı çıktı. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden : Naim Tiralı. Aylık. || İlk sayısında Nurullah Ataç (*İnanmak*), Salâh Birsell (*Küfür Edebiyatı*). Nurullah Berk, Muzaffer Aşkın, Zeyyat Selimoğlu (*Cephe Gerisinde*) adlı hikâyesi, Behçet Necatigil, Cahit Külebi, Orhon M. Arıburnu, Dağlarca'nın yazıları, şiirleri yer alan derginin sunuş yazısında : «...Sihhatli bir anlayışın aydınlığında, uzun zamandan beri memleketimizde yokluğu hissedilen bir «sanat gazetesii» halinde» çıkarılacağı belirtildi. İlk dizisi bu amaca uygun olarak hazırlandı. Birinci yılın sonunda biçim değiştirerek yayımlanmaya başladı (ocak 1954). Bu dizide Sait Faik Abasıyanık (sayı 6), Cahit Sıtkı Tarancı (sayı 47), Ataç (sayı 56) özel sayıları dikkati çekti. Uzun yayım hayatında dergide yazan başlıca kalemler şöyle seçilebilir: Şairler: Dağlarca, Behçet Necatigil, Salâh Birsell, Necati Cumalı, Sabahattin Kudret, Orhan M. Arıburnu, Cahit İrgat, Ömer Edip Cansever, Cahit Külebi, Ercüment Behzat Lav, Kâmrân S. Yüce, Oktay Tuncer, Özdemir Âsaf, Sabahattin Batur, İbrahim Zeki Burdurlu, Turgut Uyar, Kemal Özer, Nevzat Üstün, Ercüment Uçarı, İlhan Demirarslan. Yazarlar: Ataç, Salâh Birsell, Fahir Onger, Selmi Andak, Cavit Orhan Tütengil, Suut Kemal Yetkin, Oktay Akbal, Muzaffer Aşkın, Baha Çalt, Ahmet Köksal, Ali Avni Öneş, Yaşar Yeniceci. Hikâyeciler: Sait Faik, Oktay Akbal, Tarık Buğra, Zeyyat Selimoğlu, Tahsin Yücel, Erdal Öz (ilk hikâyeleri), Muzaffer

Buyrukçu, Fûruzan Yerdelen (ilk hikâyeleri), Şahap Sıtkı, Hakkı Özkan, Naim Tiralı, Adnan Özyalçın (ilk hikâyeleri) Özcan Ergüder, Feyyaz Kayacan, Muzafer Hacıhasanoğlu.

Yeryüzü (15 eylül 1951 - 15 mart 1952). 11 sayı çıktı. Onbeş günlük. Sahibi ve yazı işleri müdürü M. Abidin Özkan. { } Yazarlar: Oktay Deniz (Fethi Naci), Lütfi Erişçi, Memet Fuat, Halil Aytekin, Ahmet Ceyhan. Şairler : A. Kadir, Rifat Ilgaz, Cahit Irgat, Ahmet Arif, İlhan Berk, Şükran Kurdakul, Arif Barikat (Damar), İlhan Berk, Mehmet Kemal, Sabri Altınel. Hikâyeciler: Orhan Kemal, Halil Aytekin, Tahsin Yücel (ilk hikâyeleri), Sabri Soran. Derginin düzenlediği soruşturmada Sait Faik, Halikarnas Balıkcısı, Orhan Kemal, Cahit Irgat vb. nin toplumcu sanat üzerine görüşleri yayımlandı. Paul Eluard, Robert Denos, F. G. Lorca'nın şiirleri, kişiliklerini tanıtan yazılar görüldü. 1950 Türkiye'sini ulusal kurtuluş savaşımızın ilkeleri açısından değerlendirilerek hem sanat, hem toplumsal sorunlarımıza yeni görüş açıları kazandıran, çıktığı yıllardan sonra etkileri süren dergilerden.

Yığın (1 ekim 1946 - 1 aralık 1946). 5 sayı çıktı. Sahibi ve Yazı işlerini Fiilen İdare eden: Adil Yağcı. 15 günlük. || Abdülbaki Gölpınarlı (*Yunus Emre ve Tevfik Fikret*, sayı 1), Hüsamettin Bozok (*Kitap Yakmak Yok*, sayı 1), Arslan Kaynar-dağ (*İstiklâl Savaşımızı Canlandıran Halk Resimleri*, sayı 3), Abidin Dino, Burhan Arpad, Rüştü Şardağ'ın yazıları; İbrahim Sabri -Nâzım Hikmet'in takma adlarından biri- (*Nigâr ile Mustafa*, sayı 1), *Ölüme Dair* (sayı 2), *Şoför Ahmet* (sayı 3), Ö.F. Toprak, İlhan Berk, Cahit Irgat, Suat Taşer, Ali Karasu (A. Kadir'in takma adı)nun şiirleri, Kemal Bilbaşar, Cevdet Kudret'in hikâyeleri yayımlandı. Sıkıyönetim Komutanlığınca, Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'nin görüşleri doğrultusunda kabul edilen öteki dergilerle birlikte, kapatıldı.

Yurt ve Dünya (1 ocak 1941 - mart 1944). 42 sayı çıktı, Sahibi ve Neşriyat Müdürü: Dr. Behice Boran. Sonra: İmtiyaz sahibi Pertev N. Boratav. Neşriyat Müdürü : Adnan Cemgil. Aylık. { } «Dünya sanat ve ilim âlemindeki hadiselerden bahsederken mevzularımızı, yurt ve dünya arasındaki münasebeti göz önünde tutarak seçeceğiz. Dünya ilim ve sanat faaliyetlerinden bizi alâkaandıranları bize faydalı olanları bildireceğiz.»

satırlarıyla amacı açıklanan dergide toplumbilim, felsefe, ekonomi, tarih konularının yanısıra edebiyata da yer verildi. Pertev Boratav, Saffet Dengi (Korkut), Behice Boran, Niyazi Berkes, Adnan Cemgil, Muvaffak Şeref, Mediha Berkes, Hüsamettin Bozok, Sabahattin Ali, Kemal Bilbaşar, Halil Aytekin, Suat Taşer, Nermin Menemencioğlu, Asım Sarp (Kemal Sülker), Mustafa Seyyit (Sütüven) derginin başlıca yazarları olarak göründüler.

Yücel (23 şubat 1935 - kasım 1948). 145 sayı çıktı. Yeni dizi 10 sayı (ağustos 1956), Sahibi : Muhtar Fehmi (Enata). Yazı işleri çevirgeni : Dr. Kemalettin (Birsen). Aylık. Ankara. || «...Bugün, bütün Türklüğün içinde bulunduğu bir devrim savaşında kültür ve bilgi yayımına, biz gençlerin de bir yardımı dokunursa bu bizim için bir kıvanç olacaktır.» satırlarıyla çıkış amacı belirlenmek istenen Yücel dergisinin ilk sayısında Dr. Muhlis Ete, Nezihe Arda, Ragıp Hulûsi, Kenan Ergen, Naci Yüngül, Vasfi Rıza Zobu, Yusuf Sıdkı (Mardin), Emin Yurt gibi günümüz düşün ve sanat hayatında pek azı kalan kalemlerin yazıları yer aldı. Sonra, Ali Ekrem Bolayır, Mithat Cemal gibi 1935'lerde de eski sayılabilecek olan yazarların yanında Yaşar Nabi, Samet Ağaoğlu, Sabahattin Ali, Munis Faik Ozansoy, Feridun Fazıl Tülbentçi, Mustafa Seyyit (Sütüven), Behçet Kemal'in yazıları, şiirleri yayımlanmaya başladı. 1935 - 1940 yıllarında, genç cumhuriyet kuşağının düşün alanı kimliği kazandı. Özellikle Orhan Burian, Vedat Günyol gibi çağdaş düşün ve sanat gelişmelerini çok iyi izleyen, olumlu bileşimlere varabilen yazarların dergiye yön verdikleri görüldü. Hümanizma, lâyük düşünce, özgürlük, ulusal kültür, eski Yunan, müspet bilim en çok tartışılan konular arasında yer aldı. Bu konularda batılı düşün adamlarından, yazarlardan çeviriler de verildi. || Sanat yönünden değişik görüşlere bağlı olan kişilerin (örneğin, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın yanısıra Fethi Tevetoğlu; Rifat Ilgaz'ın yanısıra Osman Attilâ) bir arada bulunması yeni edebiyatın oluşma evrelerinde bir akım dergisi kimliği kazanmasını önlediği söylenebilir. Uzun süren yayım hayatında Yücel'de en çok yazan yazarlar şöyle belirlenebilir: Şairler: Behçet Kemal Çağlar, Fethi Tevet, Ceyhun Atuf Kansu, Yusuf Mardin, Celâl Sılay, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Sabahattin Teoman, Cahit Külebi, Selâhattin Batu, Necati Cumalı, Sabahattin Kudret, Hasan Şimşek, Talip Apay-

dın, Oğuz Kâzım Atok, İbrahim Zeki Burdurlu, Halim Yağcıoğlu, Osman Attilâ. Yazarlar : Vedat Günyol, Orhan Burian, Behçet Kemal Çağlar, Nusret Hızır, S. N. Özerdim, Orhan Şaik Gökyay, Osman Nebioğlu, Türker Acaroğlu, Saffettin Pınar, Haldun Taner, Samet Ağaoğlu, Cevdet Kudret, İlhan Tarus.

Yürüyüş (5 temmuz 1941 - temmuz 1943). 18 sayı çıktı. Sahibi ve neşriyat müdürü: Fazıl Mahmud Ülkücü (15. sayıdan sonra İmtiyaz sahibi : Ö. F. Toprak. Neşriyat Müdürü: Rifat Ilgaz). Aylık. || İlk sayısında Fazıl Mahmud, İbrahim Hoyi, Gül, Abdullah Cevdet Karlıdağ, Salih Zeki Aktay, Macid Mahmud, N. Papazoğlu gibi bir ikisi dışında sonra yazın dünyasında görülmeyen kalemlerin yer aldığı Yürüyüş dergisi, 7 - 8 sayılarında sonra (9 eylül 1942) dönemin genç sanatçılarının yönetimine geçti. Bu evresinde Hüsamettin Bozok, Salâh Birsâl, Cahit Saffet (Irgat), Hulusi Dosdoğru, A. Kadir, Sait Faik (*Kestaneci Dostum*, sayı 11), Umran Nazif, Kemal Bilbaşar, Rifat Ilgaz (*Alişim*, sayı 7 - 8, *Sınıf*, sayı 16), Ö. F. Toprak, Niya-zi Akıncıoğlu, Samim Kocagöz, İbrahim Sabri (Nâzım Hikmet'in takma adı), *Bir İnsan*, sayı 12, *Bir Mektup* (sayı 15, *Yirminci Asra Dair*, sayı 14), Suat Taşer, Orhan Kemal, Fethi Giray, Sabri Soran yazdılar. Etkileri kapandıktan sonra da süren toplumcu gerçekçi edebiyatın öncü dergilerinden.

BAŞLICA KAYNAKLAR

Türker Acaroğlu, *Ozanlar ve Yazarlar* (2. bas. 1967); Tahir Alangu, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* (3 cilt, 1959 - 1965), *Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi* (1958); Metin And, *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi* (1970); Asım Bezirci, *Çok Kapılı Oda* (1961); *Günlerin Götürdüğü, Getirdiği* (1962); *Bilimden Yana* (1963); *Okudukça* (1967); *On Şair On Şiir* (1970); ayrıca 1. basımda yararlandığımız özel çalışmalarından verdiği kimi makale bibliyografyaları P. N. Boratav - Halil V. Fıratlı, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi* (1943); Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (1970 - 71); Fethi Naci, *On Türk Romanı* (1970); Abdülbaki Gölpınarlı, *Divan Şiiri, XIV - XIX. Yüzyıllar* (1954 - 55); Seyit Kemal Karaalioğlu, *Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar* (1966); Agâh Sırrı Levend, *Edebiyat Tarihi Dersleri Tanzimata Kadar* (5. bas. 1939); Doç. Dr. Hasibe Mazioğlu, *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik* (1957); Rauf Mutluay, *100 Soruda Türk Edebiyatı, Tanzimat ve Servet-i Fünun* (1970); Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (6. bas. 1970); Tarık Z. Tunaya, *Türkiye'de Siyasî Partiler* (1953); Muzaffer Uyguner, *Reşat Nuri Güntekin* (1967); S. Faik Abasıyanık (1964); Hasan Ali Yücel, *Edebiyat Tarihimizden 1.* (1957); *Kim Kimdir; Türk Ansiklopedisi*, dergiler, başvurduğumuz yazarların, şairlerin verdikleri bilgiler vb.,).

BİLGİ YAYINLARI

2. Jean Tardieu SEKİZ OYUN Yıldıırım Keskin
5. Albert Camus SANATÇI VE ÇAĞI Yıldıırım Keskin
6. Oppenheimer BİLİM VE SAĞDUYU Onur Öymen
8. A. de Saint-Exupéry KÜÇÜK PRENS Cemal Süreya - R. Tomris
9. Güner Sümer BOZUK DÜZEN
10. Orson Welles YURTTAŞ KANE Nijat Özön
11. Giovanni Guareschi DON CAMILLO VE ŞEYTAN Yurdakul Fincancı
12. Güngör Dilmén Kalyoncu MİDASIN KULAKLARI
13. Friedrich Dürrenmatt DURUŞMA GECESİ Cenap Yılmaz
14. Anton Çehov TÛTÛNÛN ZARARLARI
BİR EVLENME TEKLİFİ
AYI
SAYFIYEDE YAZ Yılmaz Gruda
15. Yakup Kadri Karaosmanoğlu SODOM VE GOMORE
16. Albert Camus BİR ALMAN DOSTA MEKTUPLAR Suat Tuygan
18. Aisopos EZOP MASALLARI Tarık Dursun K.
Desenler: Aslı - Turban Selçuk
19. Gustave Janouch KAFKA İLE KONUŞMALAR A. Turan Oflazoğlu
20. Akutagava RAŞOMON Tarık Dursun K.
21. Pudovkin SİNEMANIN TEMEL İLKELERİ Nijat Özön
22. Yakup Kadri Karaosmanoğlu HÜKÛM GECESİ
23. Ingmar Bergman YEDİNCİ MÜHÛR A. Turan Oflazoğlu
24. Marguerite Duras MODERATO CANTABILE Bertan Onaran
25. Albert Schweitzer ÇOCUKLUĞUM VE GENÇLİĞİM Yurdakul Fincancı
26. Antonioni GECE Ülkü Tamer
27. D. H. Lawrence ANKA KUŞU Akşit Göktürk
28. Truman Capote TIFFANY'DE KAHVALTI Meral Alakuş
29. Bertrand Russell DÜNYA GÖRÜŞÜM Cenap Yılmaz
30. Aziz Nesin MEMLEKETİN BİRİNDE HOPTİRİNAM
31. Friedrich Dürrenmatt YUNANLI BİR KIZ ARANTYOR Akşit Göktürk
32. Cevdet Kudret DİLLERİ VAR BİZİM DİLE BENZEMEZ
33. André Bazin ÇAĞDAŞ SİNEMANIN SORUNLARI Nijat Özön
34. ON KISA OYUN Türkçesi: Ülkü Tamer
35. Simone de Beauvoir SESSİZ BİR ÖLÛM Bilge Karasu
36. Anton Çehov İVANOV Ataoğl Behramoğlu
37. Nathalie Sarraute YÖNELİŞLER Mükerrrem Akdeniz
38. SAHNEYE KOYMA SANATI Türkçesi: Suat Taşer
39. Eisenstein POTEMKİN ZIRHLISI
Renoir HARP ESİRLERİ
Ford CEHENNEMDEN DÖNÜŞ Nijat Özön
40. Fakir Baykurt AMERİKAN SARGISI
41. Marguerite Duras BÛTÛN GÛN AĞAÇLARDA Salâh Birsel
42. Heinrich Böll TRENİN TAM SAATİYDİ Zeyyat Selimoğlu
43. Behçet Necatigil GECE AŞEVİ (Beş Kısa Oyun)
44. Yakup Kadri Karaosmanoğlu ZORAKI DİPLOMAT
45. Ingmar Bergman AYNADAKİ GİBİ-SESSİZLİK Tezer Özlü-Fazıl Taylan
46. Maksim Gorki KÜÇÜK BURJUVALAR Güner Sümer

47. Roger Martin du Gard POSTACI Erdoğan Başar
48. Şerif Hulusi AHMET HAŞİM
49. Güngör D lmen Kalyoncu KURBAN
50. Bertrand Russell VİETNAM'DA SAVAŞ SUÇLARI Niyazi Atako lu
51. Tibor D ry E LENTİLİ BİR GÖMME TÖRENİ Adalet Cimcoz
52. Cervantes DON QUIJOTE -I-
DON QUIJOTE -II- Bertan Onaran
53. Maksim Gorki TOLSTOY'DAN ANILAR Ak it Göktürk
54. Kemal Tahir DEVLET ANA
55. Cevdet Kudret KARAGÖZ -I-
KARAGÖZ -II-
KARAGÖZ -III-
56. Knut Hamsun PAN Behçet Necatigil
57. Maksim Gorki AYAKTAKIMI ARASINDA V -N 
58. Franz Kafka AMERİKA Arif Gelen
59. Aiskhylos ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS
Azra Erhat - Sabahattin Eyüboğlu
60. Şevket Süreyya Aydemir İNKİL P VE KADRO
61. Nijat  z n TÜRK SİNEMASI KRONOLOJİSİ
62. A. de Saint-Exup ry GECE UÇUŞU Bertan Onaran
63. Cabit Sıtkı Tarancı ÖMRÜMDE SÜKÛT
64. B. Traven PAMUK İŞÇİLERİ Adalet Cimcoz
65. Attilâ İlhan YASAK SEVİŞMEK
66. Nâzım Hikmet KEMAL TAHİR'E MAHPUSANEDEN MEKTUPLAR
67. Shakespeare ROMEO İLE JULIET A. Turan Oflazo lu
68. Kemal Tahir YORGUN SAVAŞI
70. Yakup Kadri Karaosmanoğlu POLİTİKADA 45 YIL
71. Bedri Rahmi Eyuboğlu KARADUT 69
72. Fakir Baykurt EFENDİLİK SAVAŞI
73. Kemal Tahir KURT KANUNU
74. Doğan Avcıoğlu 31 MART'TA YABANCI PARMAĞI
75. Pertev Naili Brotav AZ GİTTİK UZ GİTTİK
76. Azra Erhat MAVİ ANADOLU
77. Yakup K. Karaosmanoğlu GENÇLİK VE EDEBİYAT HATIRALARI
78. Aziz Nesin NAMUS GAZİ
79. Haldun Taner SANCIO'NUN SABAH YÜRÜYÜŞÜ
80. Kemal Tahir G L İNSANLARI
81. Oktay Rifat   İRLER
82. Adalet A ao lu ÇATIDAKİ ÇATLAK / SİNİRLARDA
83. Miguel de Unamuno S S Behçet Necatigil
84. Miodrag Bulatovic GODOT GELDİ Sevgi Sabuncu
85. Ceyhun Atuf Kansu SAKARYA MEYDAN SAVAŞI
86. Eisenstein KORKUNÇ İVAN Alpagut Erenulu 
87. Kemal Tahir RAHMET YOLLARI KESTİ
88. Eşref H CV YELER
89. La Fontaine MASALLAR Nâzım Hikmet
90. Fakir Baykurt ANADOLU GARAJI
91. Sabahattin Kudret Aksal E  K
92. Haldun Taner H K YELER -I-
Haldun Taner H K YELER -II-

93. Turgut Uyar DİVAN
94. Melih Cevdet Anday GİZLİ EMİR
95. Ömer Seyfettin BÜTÜN ESERLERİ
1. EFRUZ BEY
2. KAHRAMANLAR
3. BOMBA
4. HAREM
5. YÜKSEK ÖKÇELER
6. KURUMUŞ AĞAÇLAR
7. YALNIZ EFE
8. FALAKA
96. Necati Cumalı BAŞAKLAR GEBE
97. Valentin Berejkov TAHRAN 1943 Hasan Âli Ediz
98. Kemal Tahir YEDİÇİNAR YAYLASI
99. Aziz Nesin GOL KRALI
100. Gogol ÖLÜ CANLAR Melih Cevdet Anday
101. Sait Faik BÜTÜN ESERLERİ
1. SEMAVER / SARNIÇ
2. ŞAHMERDAN / LÜZUMSUZ ADAM
3. MEDARI MAİŞET MOTORU
4. MAHALLE KAHVESİ / HAVADA BULUT
5. KUMPANYA / KAYIP ARANIYOR
6. HAVUZBAŞI / SON KUŞLAR
7. ALEMDAĞ'DA VAR BİR YILAN / AZ ŞEKERLİ / ŞİMDİ SEVİŞME VAKTİ
8. TÜNELDEKİ ÇOCUK / MAHKEME KAPISI
102. Kemal Tahir KÖYÜN KAMBURU
103. Kemal Tahir BÜYÜK MAL
104. Ferit Devellioglu TÜRK ARGO SÖZLÜĞÜ
105. Friedrich Nietzsche BÖYLE BUYURDU ZERDÜŞT A. T. Ofıazoglu
106. Elsa Triolet BEYAZ AT Atilla Tokath
107. Bilge Karasu UZUN SÜRMÜŞ BİR GÜNÜN AKŞAMI
108. Aziz Nesin ÖLMÜŞ EŞEK
109. Anton Çehov ÜÇ KIZKARDEŞ Hasan Âli Ediz
ORMANCINI Ataol Behramoglu
110. Cevdet Kudret TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYE VE ROMAN-I-
Cevdet Kudret TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYE VE ROMAN-II-
111. Maksim Gorki FOMA
112. Arthur Koestler İSPANYA'DA ÖLÜM GÜNCEŞİ Çetin Altan
113. Çetin Altan KOPUK KOPUK
114. Kemal Tahir SAÖİRDERE
115. Aziz Nesin BİR SÜRGÜNÜN ANILARI
116. Fûruzan PARASIZ YATILI
117. Doğan Avcıoglu DEVRİM ÜZERİNE
118. Kemal Tahir KÖRDUMAN
119. Haldun Taner SERSEM KOCANIN KURNAZ KARIŞI /
KEŞANLI ALİ DESTANI
120. Tomris Uyar İPEK VE BAKIR
121. Jack London ÂDEMDEN ÖNCE H. Pınar Kür
122. Selim İleri PASTIRMA YAZI

123. Roger Vailland YALNIZ ADAM Atilla Tokatlı
124. Cahit Atay PUSUDA / KARALARIN MEMETLERİ / ANA HANIM KIZ HANIM
125. Roger Vailland KANUN Atilla Tokatlı
126. Giovanni Guareschi DON CAMILLO VE HAYIRSIZ OĞUL Özcan Yalım
127. Mustafa Nihat Özön OSMANLICA - TÜRKÇE SÖZLÜK
128. Aziz Nesin MERHABA
129. Zabarja Stancu ÇİNGENEM Atilla Tokatlı
130. Ali Püsküllüoğlu ÖZ TÜRKÇE SÖZLÜK
131. Antoine de Saint-Exupéry SAVAŞ PİLOTU Bertan Onaran
132. Aziz Nesin NUTUK MAKİNASI / AZ GİTTİK UZ GİTTİK
133. Michel de Saint Pierre MİLYARDER Atilla Tokatlı
134. Vittorio de Sica BİSİKLET HIRSIZI Alpogut Erenuluğ
135. Çetin Altan BEN MİLLETVEKİLİ İKEN
136. Marcel Martin CHARLIE CHAPLIN (ŞARLO) Timuçin Yekta
137. Albertine Sarrazin KEMİK Tanık Alemdar
138. Fûruzan KUŞATMA
139. Visconti LEOPAR Alpogut Erenuluğ
140. Trudy Baker - Rachel Jones KAHVE Mİ, ÇAY MI? YOKSA BENİ Mİ? Okşan Okandan Karamanbey
141. Hidayet Sayın TOPUZLU / UZAK DÜNYALAR
142. Atilla İlhan BEN SANA MECBURUM
143. Kemal Bilbaşar DENİZİN ÇAĞIRIŞI
144. Nikolay Haytov DÜNYA POTURUNU ÇIKARIYOR Naime Yılmaz
145. Çetin Altan BÜYÜK GÖZALTI
146. Dostoyevski BATI BATI DEDİKLERİ (Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları) Ergin Altay
147. Ord. Prof. Kemal Yetkin ESTETİK DOKTRİNLER
148. Giovanni Guareschi DON CAMILLO ÇIKMAZDA Özcan Yalım
149. Kemal Tahir KELLEÇİ MEMET
150. Trudy Baker - Rachel Jones HOSTESLER EĞLENİYOR Aziz Üstel
151. Arthur Hailey - John Castle TEHLİKELİ UÇUŞ Esin Öngören
152. Atilla İlhan HANGİ BATI (Anılar ve Acılar)
153. Alvah Bessie SARIŞIN BOMBA (M. M.) Aziz Üstel
154. Sabahattin Ali BÜTÜN ESERLERİ
1. KUYUCAKLI YUSUF
2. KAGNI / SES
155. Herman Raucher EN TATLI YAZ Aziz Üstel
156. Aziz Nesin BİR KOLTUK NASIL DEVRİLİR ? / YÜZ LİRAYA BİR DELİ!
157. Horace McCoy GAZETECİNİN ÖLÜMÜ Ahmet Altan
158. Joseph Wambaugh MAVİ SAVAŞÇI Aziz Üstel
159. Timothy Lea CAM SİLİCİSİNİN İTİRAFLARI Naze Atahan
160. Kemal Tahir BOZKIRDAKİ ÇEKİRDEK
161. Giovanni Guareschi DON CAMILLO'NUN KÜÇÜK DÜNYASI Özcan Yalım
162. Lawrence Sanders MAFİA'NIN SESİ Murat Gencer
163. Salâh Birsal HAYDAR HAYDAR
164. Orhan Kemal ARKADAŞ ISLIKLARI

165. Bertrand Russell DİN İLE BİLİM	Akşit Göktürk
166. Adnan Özyalçiner YIKIM GÜNLERİ	
167. Leon Uris 7 NUMARALI MAHKEME	Aziz Üstel
168. Bertrand Russel İNSANLIĞIN YARINI	Akşit Göktürk
169. Barnaby Conrad MATADOR	Aziz Üstel
170. Guareschi DON CAMILLO MOSKOVA'DA	Özcan Yalım
171. Osman Cemaî Kaygılı BÜTÜN ESERLERİ	
1. ÇİNGENELER	
172. FISCHER - SPASSKY ASRIN SATRAH MAÇI	Murat Gencer
173. Bolleau - Narcejac KAFA-KOL BANKASI	Ayşe Gürkan
174. Fûruzan BENİM SİNEMALARIM	
175. Tarık Buğra İBİŞ'İN RÜYASI	
176. Cahit Külebi TÜRK MAVİSİ	
177. Penelope Ashe VE ÇIPLAK GELEN KADIN	Atilla Tokatlı
178. Şükran Kurdakul ŞAİR VE YAZARLAR SÖZLÜĞÜ	
179. Horace McCoy MAFİA'NIN DIŞINDA KİM KALDI?	Özcan Yalım
180. Hasan Hüseyin ACIYI BAL EYLEDİK	
181. Annemarie Selinko ÇİRKİN BİR GENÇ KIZDIM	Y. İksavaş

BİLGİ YAYINLARI BİLGİ DİZİSİ

1. Dr. B. Spock ÇOCUK BAKIMI VE EĞİTİMİ Zühal Avcı
2. Bertrand Russell BATI FELSEFESİ TARİHİ Muammer Sencer
 1. Antik Çağ
 2. Orta Çağ
 3. Yakın Çağ
3. Sofia Loren'in AŞK MUTFAĞI (Yemek Kitabı) Mebrure Kurşunlu

BİLGİ YAYINLARI YASA DİZİSİ

1. SON DEĞİŞİKLİKLERİYLE GEREKÇELİ ANAYASA (Kâzım Öztürk)
2. DERNEKLER KANUNU (Kâzım Öztürk)

BİLGİ YAYINLARI ANI DİZİSİ

1. Aziz Nesin BÖYLE GELMİŞ, BÖYLE GİTMEZ

BİLGİ YAYINLARI ANSİKLOPEDİK SÖZLÜKLER DİZİSİ

1. Attilâ Tokatlı ANSİKLOPEDİK FELSEFE SÖZLÜĞÜ

BİLGİ YAYINLARI ÖZEL DİZİ

1. Prof. Macit Gökberk, FELSEFE TARİHİ
2. Mete Tunçay TÜRKİYE'DE SOL AKIMLAR
3. Prof. Sadun Aren İSTİHDAM, PARA VE İKTİSADİ POLİTİKA
4. Doğan Avcıoğlu TÜRKİYE'NİN DÜZENİ (iki cilt)
5. Metin And GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU
6. Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin TÜRK MİMARİSİ
7. Dr. Çetin Yetkin SİYASAL İKTİDAR SANATA KARŞI
8. Memduh Aytûr KALKINMA YARIŞI VE TÜRKİYE
9. Prof. Gotthard Jaschke YENİ TÜRKİYE'DE İSLÂMLIK Hayrullah Örs
10. Prof. P. A. Sorokin BİR BUNALIM ÇAĞINDA TOPLUM FELSEFELERİ Mete Tunçay
11. Dr. Emre Kongar TOPLUMSAL DEĞİŞME
12. Dr. Emre Kongar TOPLUMSAL DEĞİŞME

yüzlerce şair ve yazar binlerce eser.

Şükran Kurdakul'un özenli ve titiz bir çalışma sonunda hazırladığı **ŞAİRLER VE YAZARLAR SÖZLÜĞÜ**, yüzlerce şair ve yazarı, binlerce eseri tanıtmaktadır. Birçok özelliği ile aynı türde yayınlanmış olan kitaplardan büyük farklılıklar taşıyan bu kitapta; bütün maddelerin ölçülü ve tutarlı bir görüşle ele alınmasının yanı sıra, eleştirisel yargılara geniş yer verilmesi, kitaba ayrıca önem kazandırmaktadır. **ŞAİRLER VE YAZARLAR SÖZLÜĞÜ**, bütün okurlar için olduğu kadar; araştırmacı, öğretmen ve öğrenciler için de güvenilir bir el kitabı niteliğindedir. **ŞAİRLER VE YAZARLAR SÖZLÜĞÜ**, ayrıca, bugüne kadar çıkmış bütün sanat ve edebiyat dergilerinin bir dizinini de kapsamaktadır.